

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-SARJA N:o 38

ERIK CASTRÉN

KANSAINVÄLINEN OIKEUSSEURAANTO

AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA
JAKAJA

SUOMALAISEN
LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA
A-SARJA
N:o 38

SUOMALAISEN LAKIMIES-
YHDISTYKSEN JULKAISUJA
A-SARJA
N:o 38

ERIK CASTRÉN

KANSAINVÄLINEN
OIKEUSSEURAANTO

JAKAJA AKATEEMINEN KIRJAKAUPPA

KANSAINVÄLINEN OIKEUSSEURAANTO

KIRJOITTANUT

ERIK CASTRÉN

HELSINGIN YLIOPISTON PROFESSORI

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

VAMMALA 1950
TYRVÄÄN KIRJAPAINO OY
ISBN 978-951-855-804-3 (PDF)

ALKUSANAT

Kansainvälistä oikeusseuraantoa koskevat ongelmat ovat kansainvälisen oikeuden kaikkein vaikeimpia ja riidanalaisimpia. Kysymys on lyhyesti sanoen siitä, mikä vaikutus valtioiden piirissä tapahtuvilla erilaisilla aluemuutoksilla on eräisiin valtioiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin kuten valtiosopimuksista johtuviin ja valtion omaisuuteen sekä velkoihin samoin kuin asianomaisella alueella olevan väestön oikeus-asemaan. Suomen tieteisopissa ei tätä kysymystä ole tutkittu juuri lainkaan. Ulkomailla on tosin tältä alalta ilmestynyt viime vuosisadalla ja kuluvan vuosisadan alkuvuosina joitakin, mutta verrattain suppeita ja nyttemmin melko vanhentuneita, erityistutkimuksia sekä v:n 1930 paikkeilla pari kolme laajempaa ja varsin ansiokasta julkaisua, joissa viimeksi mainituissa päähuomio on kuitenkin kohdistettu valtionvelkoja koskevaan kysymykseen. Mutta myös muut kansainväliseen oikeusseuraantoon liittyvät ongelmat sekä koko viimeaikainen kehitys, mm. Suomen kohdalta, kaipaavat tutkimista, ja erityisesti toisen maailmansodan tapahtumat jälkiseurauksineen ovat vielä kokonaan tieteellisesti selvittämättä. Tämän teoksen tarkoituksena onkin käsitellä kansainvälistä oikeusseuraantoa koko laajuudessaan, nimittäin sen tärkeimpiä kysymyksiä yhtenäisenä systemaattisena esityksenä, jolloin kiinnitetään erityistä huomiota uusimpaan kehitykseen.

Olen täysin tietoinen siitä, että tehtäväni ei ole helppo. Tutkimusaineisto on laaja, ja sen kerääminen on ollut vaikeata näinä viime vuosien poikkeuksellisina aikoina. Valtiokäytännön vaihdellessa ja tietoisopin ollessa horjuvalla kannalla monen peruskysymyksenkin suhteen ei ehdottomasti paikkansa pitävien päätelmien tekeminen useinkaan ole mahdollista. Kun kysymykset kuitenkin ovat tieteellisesti erittäin kiintoisia ja niillä yleensä myös on tärkeä käytännöllinen merkitys, olen rohjennut tehdä yrityksen ainakin joidenkin ongelmien selvittämiseksi tai valaisemiseksi uusilta puolilta.

Tähän tutkimukseen ei ole liitetty Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen A-julkaisusarjassa tavanmukaista vieraskielistä yhteenvetoa. Allekirjoittanut on näet saanut kutsun luennoida kesällä 1951 Haagin kansainvälisen oikeuden akatemiassa samasta aiheesta, minkä jälkeen luennot tullaan julkaisemaan ranskankielisinä, noin sadan sivun laajuisena, sanotun akatemian sarjassa.

Suomen Kulttuurirahastolle ja Helsingin Yliopistolle, jotka ovat hyväntahtoisesti tukeneet työtäni myöntämällä minulle apurahoja tämän tutkimuksen suorittamiseksi ja painatuskustannuksien peittämiseksi, samoin kuin *Suomalaiselle Lakimiesyhdistykselle*, joka myös on osallistunut painatuskustannuksiin ja suosiollisesti ottanut tutkimukseni julkaisusarjaansa, esitän tässä kunnioittavat kiitökseni.

Helsingissä helmikuussa 1950.

Tekijä.

SISÄLLYSLUETTELO

Alkulause	VII
Sisällysluettelo	IX
Kirjallisuusluettelo	XIII
Lyhennyksiä	XX

A. YLEINEN OSA

1

I luku. Eräiden peruskysymysten selvittelyä

1

1. Yksityisoikeudellinen ja kansainvälisoikeudellinen oikeusseuraanto	1
2. Nimitys ja asema kansainvälisessä oikeudessa	2
3. Määritelmä, käsite ja oikeusvaikutukset	4
4. Eri merkitykset	14
5. Aluemuutoksiin liittyvät tapaukset	22
6. Uuden valtion syntyminen	27
7. Kysymyksen tärkeys. Siihen liittyvät vaikeudet	28
8. Oikeuslähteet	29
9. Onko kansainvälinen oikeusseuraanto mahdollinen?	30
10. Valtioseuraantoa koskevat eri teoriat	31
11. Valtiokäytäntö	35

II luku. Kysymyksen eri kehitysvaiheet

38

1. Yleisiä huomautuksia	38
2. Kehitys Ranskan suureen vallankumoukseen saakka	39
3. Vv. 1790—1918 välinen aika	42
4. Ensimmäisen maailmansodan rauhansopimukset	47
5. Maailmansotien välinen aikakausi	53
a) I maailmansodan jälkeiset ensimmäiset vuodet	53
b) Japanin aluevaltaukset Kiinassa. Mantšukuo	56
c) Saarin alueen liittäminen Saksaan	57
d) Abessinian valtaus	58
e) Itävallan liittäminen Saksaan	60
f) Tšekkoslovakiaa koskevat aluemuutokset	62
g) Italian ja Albanian valtioyhtymän perustaminen	65
h) Eräitä muita tapauksia ajankauden loppupuolella	65
6. Toinen maailmansota ja sen jälkiselvittely	66
a) Sodanaikaiset järjestelyt	66
b) Toisen maailmansodan rauhansopimukset. Yleistä	70

c) Italian rauhansopimus	71
d) Suomen rauhansopimus	74
e) Romanian, Unkarin ja Bulgarian rauhansopimukset	75
f) Saksan ja Itävallan kysymys	76
g) Rauhan palauttaminen Aasiassa. Japani ja Kiina sekä uudet valtiot ..	79
h) Eräitä muita sodanjälkeisiä tapauksia	85
7. Viimeaikaisin tietesoppi	86
8. Välitysoikeuksien suhtautuminen kysymykseen	87
9. Haagin tuomioistuimen kannanotot	88
10. Muu oikeuskäytäntö	88
 B. ERITYINEN OSA	90
III luku. Käsiteltävät tapaukset ja niihin vai- kuttavat näkökohdat	90
1. Eri kysymysryhmät	90
2. Erilaisten aluemuutosten vaikutukset	91
3. Oikeussubjekteissa tapahtuvat muutokset	92
4. Valtionsisäiset muutokset	95
a) Valtiomuodon, hallitusjärjestelmän sekä oikeus- ja yhteiskuntajärjes- tyksen muutos	95
b) Sisällissota	96
5. Alue- ja personaaliherruuden vaihtumisen vaikutukset	97
 IV luku. Valtiosopimukset	99
1. jakso. Yleisluontoiset kysymykset	99
1. Yleisiä näkökohtia	99
2. Valtiosopimusten henkilökohtainen leima	102
3. Eri tapaukset	104
 2. jakso. Valtion täydellinen tuho	105
1. Yleisiä näkökohtia. Tietesopin kanta	105
2. Käytäntö	110
3. Eri tapaukset	113
4. Erilaatuiset kahdenkeskiset valtiosopimukset	113
a) Poliittisluontoiset sopimukset	113
b) Kauppa- ym. talouskysymyksiä koskevat sopimukset	114
c) Oikeudelliset, hallinnolliset ja muut sopimukset	116
5. Aluekohtaiset sopimukset	116
a) Yleistä	116
b) Ns. rajasopimukset	120
c) Liikennesopimukset	121
6. Kansainvälisoikeudelliset rasitteet	121
7. Monenkeskiset sopimukset	125
8. Yleiseen kansainväliseen oikeuteen luettavat järjestelyt	126
9. Rauenneen sopimuksen jatkuva soveltaminen	128

3. jakso. Valtioyhtymät	131
1. Yleisiä näkökohtia	131
2. Personaaliunioni sekä valtioliitto	133
3. Reaaliunioni	134
4. Liittovaltio	135
5. Yhtenäisvaltioksi liittyminen	137
6. Erinäiset riippuvaisuussuhteet	138
7. Yhteyden höltyminen	141
4. jakso. Aluesiirrot	143
1. Yleisiä näkökohtia	143
2. Siirtyvien sopimusrajojen periaate	146
a) Tieteisoppi	146
b) Käytäntö	148
3. Aluekohtaiset sopimukset	149
4. Laajat aluesiirrot	151
V luku. Valtionomaisuus	155
1. Yleisiä näkökohtia	155
2. Valtion täydellinen tuho	157
3. Valtioyhtymät	162
4. Aluesiirrot	163
a) Yleistä	163
b) Julkislautontoinen omaisuus	167
c) Finanssiomaisuus	169
d) Käytäntö	172
VI luku. Valtionvelat	175
1. jakso. Yleisluontoiset kysymykset	175
1. Yleisiä näkökohtia	175
2. Valtionvelkojen luonne	181
3. Velkojen etujen suojelu	184
4. Tieteisoppi	185
5. Käytäntö	191
6. Eri tapaukset	193
2. jakso. Valtion liittäminen toiseen (anektointi)	193
1. Yleistä	193
2. Tieteisoppi	195
3. Vastuun rajoittaminen omaisuuden arvon mukaan	199
4. Kolmansien valtioiden suhtautuminen	201
5. Käytäntö	202
6. Ns. sotalainat ja niihin verrattavat lainat	205
7. Korvausvelvollisuus	209

8. Hallintovelat	211
9. Ulkomainen ja kotimainen velka	213
3. jakso. Valtion hajoaminen	215
1. Yleistä. Tieteisoppi	215
2. Velan jakoperusteet	218
3. Käytäntö	221
4. jakso. Valtioyhtymät	222
1. Yleisiä huomautuksia	222
2. Personaali- ja reaaliunioni sekä valtioliitto	222
3. Liittovaltio ja yhtenäisvaltioksi liittyminen	223
4. Erinäiset riippuvaisuussuhteet	226
5. Yhteyden höltyminen	226
5. jakso. Aluesiirrot	227
1. Yleistä	227
2. Tieteisoppi	230
3. Velkojen jako	233
4. Käytäntö	235
5. Finanssi-autonomia	237
a) Tieteisoppi	237
b) Käytäntö	240
6. Erityislainat	241
a) Tieteisoppi	241
b) Käytäntö	245
7. Vakuuslainat	247
a) Yleistä	247
b) Kiinteistöpankit	248
c) Valtion tulolähteet vakuutena	251
VII luku. Väestön oikeusasema	254
1. Yleisiä näkökohtia	254
2. Kansalaisuuskysymykset	255
3. Oikeusjärjestyksen muuttuminen	260
4. Kotimainen väestö ja ulkomaalaiset	263
5. Toimiluvat ja muut ns. saavutetut oikeudet	265
a) Tieteisoppi	265
b) Käytäntö	271
6. Oikeudenhoito ja hallinto	274
a) Yleistä	274
b) Tuomioistuinten toiminta. Päätösten täytäntöönpano	275
c) Hallintoviranomaiset ja hallintoasiat	278

KIRJALLISUUSLUETTELO

- Alexeiev, N.—Zaitzeff, L.*: Sovjetstaat und Völkerrecht. ZVR Bd. XVI 1932 s. 72 ss.
- Anzilotti, D.*: Cours de droit international. Traduction. Paris 1929.
- Appleton, H.*: Des effets des annexions de territoires sur les dettes de l'Etat annexé ou démembré et sur celles des provinces, départements etc., annexés. Thèse. Paris 1894.
- van Asbeck, F. M.*: Le statut actuel des pays non autonomes d'outre-mer. Recueil 1947 II s. 349 ss.
- Audinet, E.*: Annexion, cession et démembrement de territoires. Répertoire de Droit International (La Pradelle—Niboyet) I s. 567 ss. Paris 1929.
- Bacon, R.*: Representation in the International Commission of the Danube. AJ 1937 s. 414 ss.
- Barandon, P.*: Das System der politischen Staatsverträge seit 1918. Handbuch des Völkerrechts IV:2. Stuttgart 1937.
- Baty*: Division of States: Its effect on obligations. Transactions Vol. IX (1923) s. 119 ss.
- Bellot, H.*: Colons Allemands en Pologne. Journ. droit int. 1924 s. 321 ss.
- Beneš, E.*: Les problèmes des réparations et la liquidation de la Guerre Mondiale. Sources et documents tchécoslovaques N:o 12. Prague 1930.
- Biscottini, G.*: L'annessione e la fusione di Stati ed i loro riflessi sul fenomeno successorio. Riv. dir. int. 1940 s. 133 ss. ja 321 ss.
- Björkstén, S. R.*: Förvärvade rättigheter och lagars retroaktivitet. JFT 1925 s. 457 ss. ja 1926 s. 119 ss.
- » — Kansainvälinen oikeus. Porvoo—Helsinki 1937.
- Bluntschli, J. C.*: Das moderne Völkerrecht der civilisirten Staaten als Rechtsbuch dargestellt. 2. Aufl. Nördlingen 1872.
- Bonfils, H.—Fauchille, P.*: Traité de droit international public I—II. 5. édit. Paris 1920—25.
- Borchard, E.*: Les principes de la protection diplomatique des nationaux à l'étranger. Bibliotheca Visseriana VII. Leyden 1924. (Protection diplomatique.)
- » — International Loans and International Law. Proceedings 1932 s. 135 ss.
- Brandt*: Die Regelung der österreichischen Bundesschulden. ZauslRecht Bd. IX (1939—40) s. 127 ss.
- Brierly, J.-L.*: Règles générales du droit de la paix. Recueil 1936 IV s. 1 ss.
- Brown, P. M.*: Ottoman Public Debt Arbitration. AJ 1926 s. 135 ss.
- Bruns, V.*: Politische Verträge. Eine Sammlung von Urkunden. Bd. I—II. Berlin 1936.
- Culvo, C.*: Le droit international théorique et pratique I. 5. édit. Paris 1896.

- Castberg, F.*: Folkerett. Oslo 1937.
- Castrén, E.*: Ilmasota I. Vammala 1938.
- » — Valtioiden velvollisuus vastaanottaa kansalaisiaan ja kansalaisuudettomia. Vammala 1942. (Valtioiden velvollisuus.)
- » — Kansainvälisen oikeuden luonne, merkitys ja tulevaisuus, Lakimies 1945 s. 200 ss.
- » — Kansainvälinen oikeus. Porvoo 1947.
- » — Kansainvälisestä oikeusseuraannosta. Lakimies 1947 s. 437 ss.
- » — Eräitä kansainvälisen oikeuden peruskysymyksiä koskevia mietteitä. Lakimies 1948 s. 1 ss.
- Cavaglieri, A.*: Note in materia di successione di Stato a Stato. Riv.dir.int. 1924 s. 26 ss. ja 236 ss.
- » — Effets juridiques des changements de souveraineté territoriale. Rapport. AnnIDI 1931 Vol. I s. 185 ss.
- » — La notion des droits acquis et son application en droit international public. Rev.gén. 1931 s. 257 ss.
- » — Effets juridiques des changements de souveraineté territoriale. Rev.lég. comp. 1934 s. 219 ss.
- Cobbet, P.*: Leading Cases on International Law I. 4. edit. London 1922.
- Delaisi, F.*: Les Sovjets et la Dette russe en France. Conciliation International. Bulletin N:o 5—1930 s. 1 ss. Dotation Carnegie pour la Paix Internationale. Paris 1930.
- Descamps, P.*: La définition des droits acquis. Rev. gén. 1908 s. 385 ss.
- Despagne, F.*: Cours de droit international public. 4. édit. Paris 1910.
- Drost, H.*: Le problème de la succession en matière d'obligations juridiques des Etats. Rev.lég.comp. 1939 s. 700 ss.
- Dubois, J.*: La France à Madagascar. Rev.lég.comp. 1896, s. 476 ss. ja 617 ss.
- Erich, R.*: Über Allianzen und Allianzverhältnisse nach heutigem Völkerrecht. Vältösk. Helsinki 1907. (Allianzen.)
- » — Kansainvälinen oikeus. Helsinki 1915.
- Esperson, P.*: Droit international privé dans la législation italienne. Journ. droit. int. 1884 s. 168 ss., 251 ss., 365 ss. ja 604 ss.
- Fedozzi, P.*: Trattato di diritto internazionale I. Padova 1938.
- Feilchenfeld, E. H.*: Public debts and State succession. New York 1931.
- Fenwick, C. G.*: International Law. London 1924.
- Fiore, P.*: Il diritto internazionale codificato. 5. ediz. Torino 1915.
- Fischer Williams, John Sir*: Chapters on current international Law and the League of Nations. London 1929. (Chapters.)
- » — Payment for state properties on cession of territory. BYB Vol. XI (1930) s. 196 s.
- Foulke, R. R.*: A Treatise on International Law I. Philadelphia 1920.
- François, J. P.-A.*: Règles générales du droit de la paix. Recueil 1938 IV s. 5 ss.
- Frangulis, A.-F.*: Annexion. Dict. dipl. I s. 148 ss. Paris.
- Garner, J. W.*: Question of State Succession raised by the German Annexation of Austria. AJ 1938 s. 421 ss.
- » — Germans responsibility for Austria's debts. AJ 1938 s. 766 ss.

- Giannini, A.*: Una problema essenziale nel Baltico. Il regime delle Aland. Storia e politica internazionale 1940 s. 397 ss. Milano 1940.
- Gidel, G.*: L'Arrêt N:o 7 de la Cour Permanente de Justice Internationale. Journ. droit int. 1927 s. 824 ss.
- Giese, Fr.*: Rechtsfragen um Abessinien. Ein Beitrag zur völkerrechtlichen Methodenlehre. ZVR Bd. XX (1936) s. 185 ss.
- Gihl, T.*: Internationell lagstiftning. Uppsala 1938.
- » — Folkrätt. Undervisningskurs 1941. 2. uppl. Stockholms Högskolas Juridiska Förenings Kompendier. Stockholm 1944.
- Graupner, R.*: Nationality and State Succession. Transactions 1946 s. 87 ss.
- Gros, A.*: La condition juridique de l'Allemagne. Rev.gén. 1946 s. 67 ss.
- Grotius, H.*: De jure belli ac pacis libri tres II. Translation. Classics of International Law. London 1925.
- Guggenheim, P.*: Beiträge zur völkerrechtlichen Lehre vom Staatenwechsel. Völkerrechtliche Monographien N:o 5. Berlin 1925. (Beiträge.)
- » — Lehrbuch des Völkerrechts I. Basel 1947—48. (Lehrbuch.)
- Hackworth, G. H.*: Digest of International Law I, V. Washington 1940—43.
- Hall, W. E.—Higgins, A. P.*: A Treatise on International Law. 8. edit. Oxford 1924.
- Hamel, W.*: Die Haftung des Deutschen Reiches für die Schulden der ehemaligen deutschen Schutzgebiete. Arch.öffRechts N.F.Bd. 7. (1924) s. 224 ss.
- Hätschek, J.*: Völkerrecht als System rechtlich bedeutsamer Staatsakte. Leipzig 1923.
- Hefften, A. W.—Geffken, H.*: Das europäische Völkerrecht der Gegenwart. 7. Aufl. Berlin 1882.
- Héraud, G.*: Le statut politique de la Sarre dans le cadre du rattachement économique à la France. Rev.gén. 1948 s. 186 ss.
- Hermanson, R. F.*: Folkrätt. Helsingfors 1901.
- Herschey, A.*: The succession of States. AJ 1911 s. 285 ss.
- Hold-Ferneck, A.*: Lehrbuch des Völkerrechts II. Leipzig 1932.
- Hollander, B.*: Confiscation, Aggression and Foreign-Funds control in American Law. New York 1942.
- v. Holtzendorff, F.*: Die Rechtsnachfolge neuentstandener Staaten. Handbuch des Völkerrechts II s. 33 ss. Hamburg 1887.
- Huber, M.*: Die Staatensuccession. Leipzig 1898.
- Hudson, M.*: International Tribunals. Washington 1944.
- Hurst, Cecil Sir*: State succession in matters of tort. BYB Vol. V (1924) s. 163 ss.
- Hyde, C. C.*: International Law I. 2nd revised ed. Boston 1947.
- Idman, K. G.*: Le Traité de garantie en droit international. Vältösk. Helsingfors 1913.
- Jèze, G.*: L'emprunt dans les rapports internationaux. Revue de science et de législation financières. Vol. 19. (1921) s. 59 ss.
- Jones, J. M.*: State succession in the matter of treaties. BYB 1947 s. 360 ss.
- Kaeckenbeeck, G.*: The protection of vested rights in International Law. BYB Vol. XVII (1936) s. 1 ss.
- » — La protection internationale des droits acquis. Recueil 1937 I s. 321 ss.
- Kastari, P.*: Sosialisoinisen perustuslaillisista edellytyksistä Suomen oikeuden mukaan. Helsinki 1947.

- Kaufmann, E.*: Die Stellung der deutschen Ansiedler. Studien zur Lehre von der Staatensukzession s. 67 ss. Berlin 1923. (Studien.)
- » — Die Okkupationskosten und die Militärrenten des Memelgebietes. *Z.auslRecht* Bd. III: 1 (1933) s. 297 ss.
- Kebedgy, M.*: De la protection des créanciers d'un Etat étranger. *Journ.droit int.* 1894 s. 59 ss. ja 504 ss.
- Keith, A. B.*: The Theory of State Succession with special reference to English and Colonial Law. London 1907. (State Succession.)
- » — Colonial Cases relating to the Succession of States. *ZVR* Bd. III (1909) s. 618 ss.
- Kelsen, H.*: Théorie générale du droit international public. Problèmes choisis. *Recueil* 1932 IV s. 121 ss.
- » — The legal status of Germany according to the declaration of Berlin. *AJ* 1945 s. 518 ss.
- Khadduri, M.*: The Franco-Lebanes dispute and the crises of November, 1943. *AJ* 1944 s. 601 ss.
- » — The Alexandretta dispute. *AJ* 1945 s. 406 ss.
- Kiatibian, S.*: Conséquences juridiques des transformations des Etats sur les traités. Paris 1892.
- Kleen, R.*: Kodificerad framställning i mellanfolklig rätt II. Stockholm 1917.
- Korkisch*: Die rumänischen Gebietsabtretungen an Ungarn und Bulgarien und die Regelung damit zusammenhängender Volkstumsfragen. *Z.auslRecht* Bd. X (1940) s. 707 ss.
- Kunz, J.*: L'Option de nationalité. *Recueil* 1930 I s. 109 ss.
- » — Nationality and Option Clauses in the Italian Peace Treaty, *AJ* 1947 s. 622 ss.
- de La Pradelle, A.*: La législation relative à la propriété foncière dans la Nouvelle Dobroudja. *Rev.droit int.* Vol. 5. (1930) s. 160 ss.
- de La Pradelle, A.*— *Politis, N.*: *Recueil des Arbitrages Internationaux* II. Paris 1923.
- Law of Treaties*. Research in International Law under the Auspices of the Faculty of the Harward Law School. *AJ* 1935 Suppl. s. 657 ss.
- Lawrence, T.*: The Principles of International Law. 5. edit. New York 1919.
- Le Fur, L.*: Précis de droit international public. 4. édit. Paris 1939.
- Leibholz, G.*: Das Verbot der Willkür und des Ermessensmissbrauches im völkerrechtlichen Verkehr der Staaten. *Z.auslRecht* Bd. I: 2 (1929) s. 77 ss.
- Lippert*: Internationales Finanzrecht. *Strupp's Wörterbuch* III s. 884 ss. Berlin 1929.
- v. Liszt, F.*—*Fleischmann, M.*: Das Völkerrecht. 12. Aufl. Berlin 1925.
- de Louter, J.*: Le droit international public positif I—II. Oxford 1920.
- Makarov*: Die Eingliederung der baltischen Staaten in die Sowjet-Union. *Z. auslRecht* Bd. X (1940) s. 682 ss.
- Mann, F. A.*: The liability for debts of the former german protectorates in Africa considered in the light of decisions of the German supreme court. *Journ. comp.leg.* Vol. XVI (1934) s. 281 ss.
- » — The Law governing state contracts. *BYB* Vol. XXI (1944) s. 11 ss.
- de Martens, F.*: *Traité de droit international* I. Traduction. Paris 1883.
- Martin, L.*: Les emprunts internationaux. *Nouv.rev.* 1943 s. 525 ss.
- v. Martitz, F.*: *Kansainvälinen oikeus*. Suomennos. Helsinki 1914.

- Mc Nair, A. D.*: La terminaison et la dissolution des traités. Recueil 1928 II s. 461 ss.
— » — The Law of Treaties. British practice and opinions. Oxford 1938. (Law of Treaties.)
- Mérignhac, A.*: Traité de droit public international II. Paris 1907.
- Møller, A.*: Folkeretten i Fredstid och Krigstid I—II. København 1933.
- Moore, J. B.*: A Digest of International Law I. Washington 1906.
- Moyé, M.*: Le droit des gens moderne. Paris 1920.
- v. Nostitz-Wallwitz, O.*: Die Annexion Abessinien und die Liquidation des abessinischen Konflikts. ZauslRecht Bd. VII (1937) s. 38 ss.
- Nys, E.*: Le droit international I—II. Bruxelles 1912.
- Oppenheim, L.*—*Lauterpacht, H.*: International Law I. 7. edit. London 1948.
- Overdracht van de Souvereiniteit over Indonesië*. Mantelresolutie. Met Ontwerp-Overeenkomsten. En Briefwisseling. (Engelse Tekst) N:o 5. Zitting 1949—1950—1478. (Overdracht.)
- Pallieri, G. B.*: Diritto internazionale pubblico. Milano 1937.
- Perrin, B.*: L'Anschluss et la confiscation des valeurs mobilières appartenant aux émigrés. Nouv.rev. 1938 s. 527 ss.
- Phillimore, R.*: Commentaries upon international Law I—II. 3. edit. London 1879—82.
- Pic, P.*: Influence de l'établissement d'un protectorat sur les traités antérieurement conclus avec des puissances tierces par l'Etat protégé. Rev.gén. 1896 s. 613 ss.
- Rabl, K.*: Zur jüngsten Entwicklung der slowakischen Frage. ZauslRecht Bd. IX (1939—40) s. 284 ss.
- Ranchin, J.*: L'Anschluss. Rev.droit int. Vol. 21. (1938) s. 317 ss.
- Randolph, B. C.*: Foreign Bondholders and Reputated Debts of Southern States. AJ 1931 s. 63 ss.
- Redslob, R.*: La reconnaissance de l'Etat comme sujet de Droit International. Rev. droit int. Vol. 13. (1934) s. 429 ss.
- Reuterskiöld, C. A.*: Folkrätt särskildt såsom svensk publik international rätt I. Uppsala 1928.
- Riesenfeld, S.*: Decision of the German Supreme Court on termination of treaties of the German States. AJ 1937 s. 720 ss.
- Rivier, A.*: Lehrbuch des Völkerrechts. 2. Aufl. Stuttgart 1899.
- Romano, S.*: Di una particolare figura di successione di Stati. Riv.dir.int. 1925 s. 297 ss.
- Ross, A.*: Laerebog i Folkeret. København 1942.
- Rousseau, Ch.*: Le conflit italo-éthiopien: La conquête et ses conséquences. Rev.gén. 1938 s. 53 ss.
- Ränk, R.*: Einwirkung des Krieges auf die nichtpolitischen Staatsverträge. Uppsala 1949.
- Sack, A.-N.*: Die Verteilung der Schulden der österreichisch-ungarischen Monarchie. Weltwirtschaftliches Archiv 1926 Bd. I (Chronik und Archivalien) s. 369 ss.
— » — Die Verteilung der öffentlichen Schulden im Falle der Zerstückelung des Schuldnerstaates. Finanzarchiv Bd. II (1927) s. 1 ss.
— » — Le mode de répartition des dettes autrichiennes et hongroises. Revue d'économie politique 1927 s. 59 ss.
— » — Les effets des transformations des Etats sur leurs dettes publiques. Paris 1927. (Dettes publiques.)

- Sack, A.-N.*: La succession aux dettes publiques d'Etat. Recueil 1928 III s. 149 ss.
— » — Les réclamations diplomatiques contre les Soviets (1918—1938). Rev.lég. comp. 1939 s. 5 ss. ja 286 ss.
- Sauser-Hall, G.*: L'occupation de l'Allemagne par les Puissances Alliées. Annuaire Suisse de droit international III (1946) s. 9 ss.
- Sayre, F. B.*: Change of sovereignty and private ownership of land. AJ 1918 s. 475 ss.
— » — Change of sovereignty and concessions. AJ 1918 s. 705 ss.
- Scelle, G.*: Précis de droit des gens I. Paris 1932.
- Schiffner, E.*: Die moderne Behandlung des Problems der Staatennachfolge. Z. öffRecht Bd. XI (1931) s. 268 ss.
- Schoenborn, W.*: Staatensukzessionen. Handbuch der Völkerrechts II: 2. Stuttgart 1913. (Staatensukzessionen.)
— » — Staatensukzession. Strupp's Wörterbuch II s. 578 ss. Berlin 1925.
- Schwartz, I.*: Zur Lehre von der Staatensukzession. NiemZ Bd. 48 (1933—34) s. 166 ss.
- Schwarzenberger, G.*: International Law I. 2. edit. London 1949.
- Schützel*: Gebietserwerb. Strupp's Wörterbuch I s. 366 ss. Berlin 1924.
- Sereni, P.*: Das Ende des italienisch-abessinischen Konflikts und das Völkerrecht. Übersetzung. Z.öfRecht Bd. XVII (1937) s. 287 ss.
- Sottile, A.*: L'Annexion de l'Ethiopie par l'Italien et le Droit International. Rev. Sottile 1936 s. 251 ss.
- Stowell, E. C.*: International Law. London 1931.
- Strupp, K.*: Les règles générales du droit de la paix. Recueil 1934 I s. 263 ss.
- Struycken, A.*: Die Rechtslage der staatlichen Domänenpächter in dem an Polen abgetretenen Gebiete Deutschlands. Studien zur Lehre von der Staatensukzession s. 23 ss. Berlin 1923.
- Sundberg, H. G. F.*: Folkkrätt. Stockholm 1944.
- Szaszy, E.*: La théorie de la succession d'Etat à Etat. Rev.droit. int. Vol. 5. (1930) s. 582 ss. (selostus unkarinkielisestä alkuteoksesta).
- Udina, M.*: La succession des Etats quant aux obligations internationales autres que les dettes publiques. Recueil 1933 II s. 669 ss.
- v. Ullmann, E.*: Völkerrecht. 2. Aufl. Tübingen 1898.
- Walz, G.*: Noch einmal: Die Oberschlesien-Konvention und der Schutz der erworbenen Rechte. ZVR Bd. XXI (1937) s. 1 ss.
- Vänselow, E.*: Völkerrecht. Berlin 1931.
- de Vattel, E.*: Le droit des gens I. The classics of International Law. Washington 1916.
- v. Verdross, A.*: Völkerrecht. Enzyklopädie der Rechts- und Staatwissenschaft XXX. Berlin. 1937.
- Westlake, J.*: Traité de droit international. Traduction. Oxford 1924.
- Wheaton, H.*: Elements of international Law. The classics of international Law. Washington 1936.
- Wilkinson, H. A.*: The American Doctrine of State Succession. Baltimore 1934.
- Wilson, G. G.*: A. N. Sackin »Les effets des transformations des Etats sur leurs dettes publiques et autres obligations financière«-nimisen teoksen arvos-telu. AJ 1928 s. 479.

- Vion, M.*: Dettes politiques et dettes commerciales. Paris 1932.
- Vitta, E.*: La validité des traités internationaux. Bibliotheca Visseriana XXXI. Leyden 1940.
- Wolgast, E.*: Völkerrecht. Das gesamte Deutsche Recht XIII. Berlin 1934.
- Yao, A.*: International responsibility of the State for contracts concluded with private persons of alien nationality. China Law Review Vol. 9. 1936—37 s. 125 ss., 227 ss. ja 376 ss.
- Ying-Pang, W.*: L'indépendance de facto et de jure de la Mongolie extérieure. Rev.gén. 1937 s. 172 ss.

LUETTELO ERINÄISESTÄ VALTIOSEURAANTOA KOSKEVASTA — ETUPÄÄSSÄ VANHEMMASTA — KIRJALLISUUDESTA, JOHON TUTKIMUKSESSA EI OLE VIITATTU.

- Basel*: Die Abtretung von Staatsgebiet, ihre Bedeutung für dessen Bewohner und ihr Einfluss auf die Schuldenhaftung der Staaten. Würzburg 1932.
- Cabouat, J.*: Des annexions de territoires et de leurs principales conséquences. Paris 1881.
- Fabri*: Effetti giuridici delle annessioni territoriali. 1931.
- Focherini*: Le successioni degli Stati. 1910.
- Fusinato, G.*: Le mutazioni territoriali, il loro fondamento e le loro conseguenze. Roma 1885.
- Gabba, C. F.*: Quistioni di diritto civile: X. Successione di Stato a Stato. 2. ediz. Torino 1885.
- Gidel, G.*: Des effets internationaux de l'annexion sur les concessions. 1904.
- Koch*: Die territorialen Veränderungen der Staaten und ihr Einfluss auf die Schuldenhaftung. Würzburg 1913.
- Larivière, L.*: Des conséquences des transformations territoriales des Etats sur les traités antérieures. Paris 1892.
- Michel*: Die Einverleibung Frankfurts a.M. in den preussischen Staat als Fall einer Staatensukzession. Frankfurt a.M. 1911.
- Olivi*: Considerazioni giuridiche intorno al problema della successione di Stato a Stato. Modena 1927.
- Politis, N.*: Les emprunts d'Etat en droit international. Paris 1898.
- v. Rogister, L.*: Zur Lehre von der Staatennachfolge: Gibt es stillschweigenden Eintritt in Staatsverträge? Berlin 1902.
- Schmidt, F.*: Der Uebergang der Staatsschulden bei Gebietsabtretung. 1913.
- Selosse, R.*: Traité de l'annexion au territoire français et de son démembrement. Paris 1880.

LYHENNYKSIÄ

AJ	=	The American Journal of International Law.
AnnIDI	=	Annuaire de l'Institut de Droit International.
Arch.öffRechts	=	Archiv des öffentlichen Rechts.
BYB	=	The British Year Book of International Law.
Dict.dipl.	=	Dictionnaire diplomatique de l'Académie diplomatique internationale I—IV. Paris 1934—48.
JFT	=	Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland.
Journ.comp.leg.	=	Journal of comparative legislation and international law.
Journ.droit int.	=	Journal de droit international privé et de la législation comparée, v:sta 1915 Journal de droit international.
Martens Rec.	=	Martens: Nouveau recueil général de traités.
NiemZ	=	(Niemeyer's) Zeitschrift für internationales Recht.
Nouv.rev.	=	Nouvelle revue de droit international privé.
NTIR	=	Nordisk Tidsskrift for international Ret.
NU Rec.	=	Nations Unies, Recueil des traités.
Proceedings	=	Proceedings of the American Society of International Law.
Recueil	=	Recueil des cours à l'Académie de Droit International.
Rev.droit int.	=	Revue de droit international.
Rev.gén.	=	Revue générale de droit international public.
Rev.lég.comp.	=	Revue de droit international et de législation comparée.
Rev. Sottile	=	Revue de droit international, de sciences diplomatiques, politiques et sociales.
Riv.dir.int.	=	Rivista di diritto internazionale.
Séances	=	Séances et travaux de l'Académie diplomatique internationale.
SN Rec.	=	Société des Nations. Recueil des traités.
Strupp's Wörterbuch	=	Strupp's Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie I—III.
Suomen sopimuss. ..	=	Suomen sopimukset vieraiden valtioiden kanssa. Ulkoasiainministeriön julkaisuja.
Transactions	=	Transactions of the Grotius Society. Problems of peace and war.
Z.auslRecht	=	Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht.
ZVR	=	Zeitschrift für Völkerrecht und Bundesstaatsrecht, v:sta 1913 Zeitschrift für Völkerrecht.
Z.öffRecht	=	Zeitschrift für öffentliches Recht.

A. YLEINEN OSA

I l u k u

ERÄIDEN PERUSKYSYMYSTEN SELVITTELYÄ

1. Oikeusseuraantotapaukset valtionsisäisessä piirissä ovat jokapäiväisiä ilmiöitä, jotka esiintyvät monessa eri muodossa. Niitä on myös tutkittu varsin perusteellisesti eri maissa ja useat pääkysymykset on jo selvitetty tyydyttävällä tavalla. Kansainvälisellä näyttämöllä asianlaita on toinen. Yksityisiin verrattuna ovat valtiot, kansainvälisen oikeuden tärkeimmät subjektit, erikoisasemassa. Niitä koskevat varsinaiset oikeusseuraantokysymykset ovat tosin harvinaisemmat sekä rajoittuvat harvempiin tyyppeihin, mutta toisaalta ne ovat vallan toista suuruusluokkaa pelissä olevien huomattavasti arvokkaampien intressien vuoksi. Kysymyksessähän saattaa olla tärkeiden valtiotosopimusten voimassaolo tai raukeaminen, suurten omaisuusarvojen säilyminen, siirtyminen tai menetys, laajan alueen ja sillä asuvan väestön vastainen kohtalo taikka suorastaan kokonaisen valtion olemassaolo. Oikeudellisiin näkökohtiin sekaantuu näin muodoin voimakas poliittinen aines, mikä ei voi olla vaikuttamatta kysymysten ratkaisuun. Kansainvälisten oikeussubjektien väliset oikeussuhteet ovat muutoinkin monimutkaisemmat kuin yksityisoikeudellisten oikeussubjektien. Tämä johtuu edellä jo mainittujen seikkojen lisäksi kansainvälisen oikeuden omalaatuisuudesta ja kehittymättömyydestä eräiden tärkeidenkin oikeussääntöjen puuttuessa.¹

Lisäksi on huomattava, että kansainvälisoikeudellisilla subjekteilla saattaa olla myös *yksityisoikeudellisluontoisia* tai niihin verrattavia oikeussuhteita joko keskenään tai muiden oikeussubjektien kanssa. Tällöin viriää kysymys, onko tällaiset oikeustoimet ratkaistava kansainväli-

¹ Ks. Castrén, Lakimies 1945 s. 201 ss. ja Kansainvälinen oikeus s. 17 ss.

sen oikeuden vai yksityisoikeuden sekä jälkimmäisessä tapauksessa minkä valtion (esim. velkasuhteissa velkojan tai velallisen) lakien mukaan.² Haluamatta millään tavoin ennakoida tämän vaikean ongelman ratkaisua tulkoon kuitenkin jo tässä todetuksi, että valtiosopimukset s.o. valtioiden väliset sopimukset — mahdollisesti joitakin finanssisopimuksia lukuun ottamatta — perustuvat yleensä kansainväliseen oikeuteen, kun taas valtion suhteet yksityisiin sekä lainasopimuksissa että väestön kohtelussa määräytyvät lähinnä yksityisoikeuden tai muun valtionsisäisen oikeudenalan mukaan. Mutta lisäksi on muistettava, että yksityisoikeudellisiinkin suhteisiin antautuessaan valtio on valtio, tärkeä mahtitekijä, joka ei aina voi tai halua alentua tavallisen yksityisen tasolle, vaan vaatii itselleen tiettyjä etuoikeuksia ja vapautuksia.³ Näin voi tapahtua jo normaalien olojen vallitessa saatikka sitten vallankumouksen, sodan tai muiden poikkeuksellisten seikkojen häiritessä valtiota sen asioiden säännöllisessä hoidossa. Tällaiset tapaukset niihin usein liittyvine aluemenetyksineen ja muine haitallisine seurauksineen saattavat jopa tehdä mahdottomaksi asianomaisen valtion joidenkin sitoumusten täyttämisen.⁴ Valtion *sopimusten rikkomisesta* aiheutuvat *seuraamukset* eivät liioin ole läheskään samanlaisia kuin ne, jotka syntyvät yksityisten laiminlyödessä yksityisoikeudelliset sitoumuksensa. Oikeudenkäynnit valtiota vastaan eivät aina ole mahdollisia eikä valtiota voi panna vararikkotilaan, jos maksettavaksi vahvistettua suoritusta ei saada, mutta toisaalta pakkotäytäntö valtioiden kesken sodan ja muunlaisen aseellisen toiminnan muodossa saattaa johtaa arvaamattoman raskaisiin tai mitä kohtuuttomimpiin tuloksiin.⁵

2. Nyt tutkittavana olevasta oikeussäännöstöstä on Suomen oikeustieteessä käytetty yleisesti nimitystä *kansainvälinen oikeusseuraanto*,⁶ kun taas ulkomaisessa tieteisopissa tavallisesti esiintyy nimityksiä,⁷

² Feilchenfeld, s. 2; Schoenborn, Staatensukzessionen s. 4.

³ Castrén, m.t.s. 80 ss.

⁴ Feilchenfeld, s. 1 s.

⁵ Castrén, m.t.s. 20 s.

⁶ Erich, Kansainvälinen oikeus s. 248 ss.; Björkstén, Kansainvälinen oikeus s. 90 ss.; Castrén, Kansainvälinen oikeus s. 83 ss. ja Lakimies 1947 s. 437 ss.

⁷ Ruots. *statssuccession*; saks. *Staatensukzession*, -wechsel tai -nachfolge; engl. *State succession* tai *succession of States*; ransk. *succession des Etats* tai *succession d'Etat à Etat* ja ital. vastaavasti *successione di Stati* tai *successione di Stato a Stato*.

jotka suomenkielelle käännettynä merkitsevät *valtioseuraantoa*. Ensin mainittu nimitys on täsmällisempi, mikäli tarkoitetaan muitakin kansainvälisen oikeuden subjekteja kuin valtioita koskevia tapauksia.⁸

Nimityksen kansainvälinen oikeusseuraanto tai valtioseuraanto perussana oikeusseuraanto eli lyhennettynä seuraanto on lainattu valtion sisäisestä oikeudesta,⁹ jossa tämä oikeussäännöstö tunnetaan verrattain kehittyneenä jo Rooman ajoilta saakka.¹⁰ Monet arvovaltaiset kansainvälisen oikeuden tutkijat ovat varoittaneet niistä vaaroista, jotka saattavat syntyä tämän yksityisoikeudellisen nimityksen käyttämisestä kansainvälisellä alalla, koska analogia on tässä vallan näennäistä, ja siihen turvautuminen voi johtaa harhapäätelmiin. Niinpä muuan heistä,¹¹ *Strupp*, huomauttaa, ettei esim. valtion hävitessä synny yleisseuraantoa kuten ihmisen kuollessa. Hänen mielestään voidaan oikeusseuraannosta yleensäkin puhua vain alueluovutusten yhteydessä, ja silloinkin on se toisenlaatuista kuin yksityisoikeudessa. Eräs toinen¹² korostaa sitä, että sanotun nimityksen käyttämiseen kansainvälisessä oikeudessa tavallaan jo liittyy tietyn, lähinnä positiivisen, eli oikeuksien ja velvollisuuksien suuressa mitassa tapahtuvaa siirtymistä suosivan teorian ennakolta hyväksyminen. Esimerkkinä tapauksesta, jolloin oikeusseuraanto ei tule kysymykseen, mutta jolla, kuten tämä tutkija itsekin toteaa, ei ole nykyoloissa käytännöllistä merkitystä, hän viittaa siihen, että valtio voi menettää alueen sen siirtymättä samalla millekään toiselle valtiolle. Jotkut taas ovat jo hetimiten selvästi asettuneet sille kannalle, että valtioiden kesken eivät omistusoikeudet siirry, vaan ainoastaan suvereenisuus tiettyyn alueeseen vaihtuu, joten uudel-

⁸ Vrt. v. *Verdross*, s. 238, jossa huomautetaan, että oikeusseuraanto saattaa koskea myös tietynlaisia valtiosyhtymiä niille sattuvien aluelajennusten tai -vähennysten yhteydessä, jolloin oikeusseuraantokysymyksissä on sovellettava samoja periaatteita kuin valtioiden kesken. — Valtiosyhtymien lisäksi voi kansainvälinen oikeusseuraanto tulla kysymykseen myös muiden kansainvälisoikeudellisten subjektien esim. sodankävijöiksi tunnustettujen kapinoitsijoiden kohdalla.

⁹ Kuten mm. *Schoenborn* (m.t.s. 1 s.) huomauttaa.

¹⁰ *Foulke*, s. 98 s., jossa mainitaan, että oikeusseuraantoteoriat ovat peräisin Rooman oikeudesta ja että niiden tarkoituksena oli selittää eräistä tosiasiallisista seikoista kuten ihmisen kuolemasta aiheutuvat oikeudelliset seuraukset, s.o. mitkä intressit säilyivät ja mitkä eivät.

¹¹ *Strupp*, s. 471 s.

¹² *Feilchenfeld*, s. 2.

la isännällä on oma, itsenäinen oikeus.¹³ Näin ollen pitäisi puhua oikeusjärjestyksen tulemisesta toisen tilalle tietyllä alueella.¹⁴

Piakkoin seuraavasta esityksestä ilmenee, missä määrin sanotut huomautukset ovat oikeutettuja. Joka tapauksessa voi usein mainittua nimitystä käyttää kansainvälisessä oikeudessakin, koska se verrattain lyhyessä muodossa ilmaisee, mistä on kysymys. Tietenkään ei pelkän nimityksen perusteella saa kuitenkaan tehdä liian pitkälle meneviä päätelmiä, vaan on otettava selvää, mitä oikeusseuraanto tarkoittaa kansainvälisessä oikeuselämässä.

Kansainvälistä oikeusseuraantosäännöstöä *käsitellään* tavallisesti valtiota ja muita kansainvälisoikeudellisia subjekteja koskevien *peruskysymysten yhteydessä*, sen jälkeen kun on tehty selkoa eri oikeussubjekteista, valtioyhtymät niihin luettuna, kansainvälisestä oikeus- ja toimikelpoisuudesta, valtioiden syntymisestä ja häviöstä sekä valtioiden ns. perusoikeuksista. Ilmeistä onkin, että kaikki nämä kysymykset liittyvät läheisesti toisiinsa, ja että ensin mainittua ei voi tyydyttävästi selvittää, ennen kuin on muodostettu käsitys sanotuista muista kysymyksistä. Voisi myös ajatella, että oikeusseuraantosäännöstöä tutkittaisiin yhtä rintaa alueita, aluerasituksia ja aluesiirtoja koskevien kysymysten kanssa, koska vaikeimmat oikeusseuraantoprobleemat, kuten myöhemmin tullaan havaitsemaan, liittyvät juuri aluemuutoksiin. Edelleen on oikeusseuraantosäännöstöllä läheisiä kosketuskohtia valtiosopimuksia, valtion kansainvälisoikeudellista vastuuta, ulkomaalaiskohtelua ja yleisiä ihmisoikeuksia koskeviin ongelmiin.¹⁵ Tässä ei tietenkään ole mahdollista puuttua ainakaan yksityiskohtaisesti kaikkiin näihin perus- ja rinnakkaiskysymyksiin, vaan tutkimus on keskitettävä itse pääasiaan, kansainväliseen oikeusseuraantoon.

Edellä olevasta havaitaan, miten *keskeinen asema* ja laajalle ulottuva vaikutus kansainvälisellä oikeusseuraantosäännöstöllä on kansainvälisessä oikeudessa. Sen merkityksestä ja tärkeydestä valtioille ja ihmisyksilöille tulee vielä myöhemmin erikseen puhe.

3. Oikeusseuraannolla, joka, kuten jo edellä on huomautettu, on yleinen oikeuskäsite, tarkoitetaan sitä, että oikeussubjektin tai velvoitetun (ei kumpaisenkin samanaikaisesti) vaihtuessa kysy-

¹³ Nys, II s. 29 ss.

¹⁴ Brierly, s. 63 s.

¹⁵ Erich, m.t., käsittelee oikeusseuraantokysymyksiä kansainvälisiä oikeussuh-teita koskevassa osastossa.

myksessä oleva oikeussuhde muussa suhteessa pysyy muuttumattomana siitä johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien ollessa edelleenkin samat.¹⁶ Jos sekä oikeussubjekti että velvoitettu vaihtuvat samalla kertaa, syntyy tietenkin uusi oikeussuhde. Jos katsotaan, että jo pelkästään oikeus- tai velvoitesubjektin vaihdos tekee oikeussuhteen toisenlaiseksi, ei oikeusseuraantoa ankarassa mielessä voi syntyä milloinkaan.¹⁷ Yleensä kuitenkin pidetään riittävänä, että oikeuden objekti ja uuden subjektin suhde siihen on sama kuin entisenkin, minkä lisäksi vaaditaan, että se oikeusjärjestys, jonka alainen kysymyksessä oleva oikeussuhde on, on jatkuvasti sama.¹⁸ Ns. absoluuttisissa oikeuksissa, jotka kuten esim. omistusoikeus ovat voimassa kaikkiin nähden, velvoitesubjektin vaihdos ei tietenkään saata tulla kysymykseen, ja muunlaisissakin yksityisoikeudellisissa oikeussuhteissa vaaditaan tähän säännönmukaisesti oikeussubjektin, velkojan, suostumus. Yksityisoikeudellisen oikeussuhteen muutos yleensäkin edellyttää, että osapuolet siitä sopivat.¹⁹

Kun nyt tämän jälkeen käydään määrittelemään kansainvälistä oikeusseuraantoa, niin tarkoittaa se edellä olevan mukaisesti (kaikenlaisten) oikeuksien tai velvollisuuksien siirtymistä toiselta oikeussubjektilta toiselle kansainvälisen oikeuden nojalla joko sopimuksin tai muutoin.²⁰ Näin laajasti käsitettynä siis esim. jokaiseen

¹⁶ Schoenborn, m.t.s. 1 s.; Kelsen, Recueil 1932 IV s. 312 s.; Udina, s. 670 s.; Guggenheim, Beiträge s. 43. — Huber, s. 18, ja Foulke, s. 99, puhuvat toisen tilalle tulemisesta ja edeltäjän oikeuksien ja velvollisuuksien jatkamisesta (»substitution-continuation»). Vrt. Feilchenfeld, s. 611 s., jossa tehdään ero yksityisten oikeuksien siirron ja oikeussuhteiden ryhmän (esim. liikeyritykseen liittyvien) siirtymisen välillä, jolloin vasta jälkimmäisestä käytetään (osittais)oikeusseuraanto (»partial succession») nimitystä. Jos kahden oikeussubjektin tilalle tulee uusi, joka ei ole identtinen niiden kanssa, on tapahtunut sulautuminen (»amalgamation»). Jos taas yhtyminen suoritetaan siten, että toisen oikeudet siirtyvät toiselle, joka jatkaa toimintaansa toisen purkaantuessa, on kysymyksessä yleisseuraanto (»general succession»), joka tuskin koskaan on kokonaisseuraantoa (»total succession»), koska henkilökohtaiset oikeudet eivät siirry.

¹⁷ Schoenborn, m.t.s. 7 ja Kelsen, main. kirj. s. 312.

¹⁸ Schoenborn, m.t.s. 7 s.

¹⁹ Kelsen, main. kirj. s. 313 s.

²⁰ Schoenborn, m.t.s. 2; Guggenheim, Beiträge s. 43 s.; Udina, s. 673. — Vrt. Oppenheim—Lauterpacht, s. 151, jossa puhutaan kansainvälisoikeudellisen henkilön (subjektin) tulemisesta toisen tilalle toisen oloissa tapahtuneiden joidenkin muutosten johdosta. Tämä määritelmä on edellistä huomattavasti ahtaampi.

oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymistä koskevaan *valtiosopimukseen* sisältyy kansainvälistä oikeusseuraantoa,²¹ edellyttäen kuitenkin lisäksi, että kansainvälinen oikeus sallii kysymyksessä olevat siirrot, mikä on sääntönä, koska kansainvälinen oikeus on enimmäkseen dispositiivista luonteeltaan.²² Edelleen sisältyy tähän määritelmään ne huomattavasti mielenkiintoisemmat tapaukset, joissa oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymistä tapahtuu asianomaisten tahdosta riippumatta suorastaan *yleisen kansainvälisen oikeuden* nojalla.²³

Koska kansainvälinen oikeusseuraanto perustuu kansainväliseen oikeuteen, saattaa se tulla kysymykseen ainoastaan kansainvälisoikeudellisten subjektien kesken.²⁴ Näistä ovat tärkeimmät täydellisen tai ainakin rajoitetun kansainvälisen oikeus- ja toimikelpoisuuden omaavat *valtiot*,²⁵ eräänlaiset niihin rinnastettavat *valtioneuvokset* *yhdyskunnat*²⁶ sekä eräät *valtioyhtymät*, joita voidaan pitää jonkinlaisina toisen asteen valtioina,²⁷ sekä *sodankävijöiksi tunnustetut kapinoitsijat*.²⁸ Koska *yksityiset* eivät yleisesti hyväksytyyn käsitykseen mukaan saata muuta kuin poikkeustapauksissa olla kansainvälisen oikeuden subjekteja, ei valtio yleensä saata tulla kansainvälisen oikeuden perusteella velvoitetuksi yksityiseen henkilöön nähden, jonka suhteet valtioon määräytyvät valtionsisäisen oikeuden mukaan.²⁹ Eri asia on, että jos vieraan maan kansalaisen oikeuksia loukataan, saattaa tämä välillisesti

²¹ Björkstén, m.t.s. 90.

²² Ks. Castrén, m.t.s. 18.

²³ Vrt. Kelsen, main. kirj. s. 326; Udina, s. 673 s.; Schoenborn, m.t.s. 7 s. Viimeksi mainittu korostaa, että vain tällaista, pakollista oikeusseuraantoa voidaan pitää todellisena seuraantona.

²⁴ Udina, s. 673; v. Verdross, s. 238; Kelsen, main. kirj. s. 314.

²⁵ Ks. valtion määritelmästä, synnystä ja tunnusmerkeistä esim. Feilchenfeld, s. 600 ss. Guggenheim (Lehrbuch, s. 423 s. ja alav. 5 ja 7) huomauttaa aivan oikein, ettei ole välttämätöntä, että oikeussubjektit ovat kansainvälisissä suhteissa täysivaltaisia ja viittaa Triestin ja Italian tapaukseen v:n 1947 rauhansopimuksen mukaan sekä eräisiin valtioyhtymämuodostelmiin. Samoin voi seuraantoa syntyä jo pelkän tulliliiton puitteissa (Sveitsi ja Lichtenstein).

²⁶ Valtion käsittehen on epämääräinen; ks. siitä Castrén, m.t.s. 41 s.

²⁷ Castrén, Lakimies 1948 s. 21.

²⁸ Castrén, m.t.s. 38 s. — Vrt. myös, mitä tästä on jo edellä sanottu.

²⁹ Castrén, main. kirj. s. 23 ss. — Ihmisyksilön kansainvälisoikeudellinen asema on kuitenkin paraikaa muuttumassa, kuten Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen v. 1948 hyväksymä ihmisoikeuksien selityskirja sekä suunnitelma täydentää tätä julistusta kansainvälisellä sopimuksella osoittavat.

kohdistua asianomaisen kotivaltioon ja asia voi täten siirtyä kansainvälisen oikeuden piiriin.³⁰

Kansainvälistä oikeusseuraantoa koskeva tutkimus tullaan jäljempänä rajoittamaan pelkästään kansainvälisellä näyttämöllä esiintyviin valtioihin, valtioyhtymät niihin mukaanluettuina, siis valtioseuraantoon. Valtiontapaisiin yhdyskuntiin³¹ samoin kuin sodankävijöiksi tunnustettuihin kapinoitsijoihin, sikäli kuin näille syntyy kansainvälisiä oikeussuhteita, voidaan näet soveltaa samoja tai samantapaisia sääntöjä ja periaatteita.

Yleensä valtioseuraannon käsitettä rajoitetaan vielä tästäkin eli koskemaan vain niitä tapauksia, joissa oikeusseuraantokysymykset liittyvät valtioiden kesken esiintyviin erilaisiin *aluemuutoksiin*, koska juuri tällöin näitä kysymyksiä syntyy tavallista runsaammin ja ne ovat tavallista vaikeampia ratkaista. Tämä on niin sanottua *valtioseuraantoa ahtaassa merkityksessä*³² ja tätä tullaan jäljempänä pääasiallisesti käsittelemääänkin. Oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymistä valtioiden kesken tapahtuu, kuten jo on huomautettu, monella muulla tavalla, esim. kauppasopimusten perusteella tai sen johdosta, että jokin henkilö tulee kansalaistamisen tai avioliiton nojalla sen kansalaiseksi, mutta kaikki nämä tapaukset jäävät tämän esityksen ulkopuolelle. Itse aluemuutokset saattavat taas olla monenlaisia eli vähäpätöisistä aluemuutoksista valtion täydelliseen tuhoutumiseen saakka, kuten myöhemmin tullaan tarkemmin selvittämään. Samoin ovat erilaatuisten valtioyhtymien syntymisen vaikutukset mitä erilaisimmat.³³ — Valtioiden väliin oikeussuhteisiin vaikuttavat myös rauhan tai sodan aikana suoritettu toisen valtion alueen *sotilaallinen miehitys* ja sen päättyminen, mutta koska tällaisen miehityksen olemukseen kuuluu, että se on väli-

³⁰ v. Verdross, s. 238 s. polemisoidessaan myöhemmin tarkemmin selostettavaa Sackin käsitystä vastaan, että valtion ja yksityisten saamamiesten väliset velkasuhteet olisi selvitettävä erityisen kansainvälisen finanssioikeuden pohjalla. v. Verdross huomauttaa lisäksi, että valtion uusilta kansalaisilta, s.o. aluelisäyksen johdosta sen valtapiiriin tulleilta henkilöiltä, puuttuu kansainvälisoikeudellinen suoja.

³¹ Näihin ei voi lukea ns. alkuasukasvaltioita, vaikka suhteet niihin usein määräytyvätkin samantapaisia sääntöjä noudattaen kuin kansainvälisen oikeusyhteisön piirissä.

³² Schoenborn, m.t.s. 6; Guggenheim, Beiträge s. 44; Kelsen, main. kirj. s. 314; Strupp, s. 473.

³³ Feilchenfeld, s. 613.

aikainen, ei sekään ole varsinaista oikeusseuraantoa.³⁴ Sama koskee myös alueen *hallinnan vapaaehtoista siirtoa*.

Valtionsisäisestä ja tällöin lähinnä yksityisoikeudellisesta oikeusseuraannosta valtioseuraanto ja muu kansainvälisoikeudellinen seuraanto eroaa edellä jo mainitun lisäksi mm. siinä, että edellisissä tavallisesti oikeussubjekti vaihtuu, kun taas jälkimmäisissä tapauksissa muutos koskee yleensä velvoitetun henkilöä.³⁵ Mikäli valtio tulee toisen tilalle valtionsisäisiin oikeussuhteisiin, on kysymyksessä valtionsisäinen eikä kansainvälinen oikeusseuraanto, mikä on pidettävä mielessä.³⁶ Eri asia on, kuten sanottu, että väestön valtionsisäisetkin oikeudet, varsinkin jos on kysymys ulkomaalaisista (tai vähemmistökansallisuuksista), saattavat nauttia joko yleisen tai sopimuksiin perustuvan kansainvälisen oikeuden mukaan suojaa. Huber³⁷ mainitsee eräitä muitakin eroavaisuuksia yksityisoikeudellisen ja kansainvälisoikeudellisen oikeusseuraannon välillä, nimittäin sen, että edellisessä toisen tilalle tuleminen tapahtuu siten, kuin seuraajalla olisi edeltäjän oikeus, jota vastoin jälkimmäisessä seuraajalla on oma oikeus. Vaikka Huber, kuten piakkoin havaitsemme, on tässä oikeilla jäljillä, ei hän kuitenkaan ole onnistunut tekemään oikeita johtopäätöksiä. Lisäksi Huber selittää, että oikeusseuraannon syntyminen johtuu aina yksityisoikeudellisissa oikeussuhteissa edeltäjästä tai jostakin tosiasiallisesta tapahtumasta ja kansainvälisessä oikeusseuraannosta seuraajasta, ja että valtio on todellinen seuraaja, mutta että yksityistä voi pitää vain oikeudellisessa merkityksessä seuraajana. Näiden väitteiden paikkansapitävyys lienee kuitenkin kyseenalaista. Muuten tulkoon jo nyt korostetuksi, että vaikka

³⁴ v. Verdross, s. 238, huomauttaakin sotilaallisesta miehityksestä puhuessaan, että sen vaikutusten ja varsinaisen oikeusseuraannon välillä on olemassa vain analogiaa. — Kelsen, main. kirj. s. 320, sitä vastoin katsoo, että sanotunlainen miehityskin aiheuttaa aluemuutoksen ja asianhaarojen mukaan oikeusseuraantoa, jos alueen uuden haltijan tarkoituksena on pitää sitä jatkuvasti hallinnassaan siitä riippumatta, onko sillä tähän oikeutta vai ei, mikä on kokonaan eri kysymys. Tämä käsitys, joka johtuu siitä, että Kelsen syrjäyttäen oikeudelliset näkökohdat panee (s. 318 s.) liian suuren painon tosiasiallisille valtasuhteille eli ns. tosiasialliselle suvereenisuudelle ja tehokkuuden periaatteelle, on hylättävä, koska se vie sellaiseen anarkiaan, jota tuskin kansainvälinen oikeuskaan — niin primitiivistä kuin se onkin ja niin paljon kuin siinä tosiasiallinen valta ratkaiseekin — voi sallia. Samaan suuntaan kuin Kelsen ja ehkä vielä jyrkemmin Keith, State Succession s. 86 ja 89 s.

³⁵ Udina, s. 672 ja Kelsen, main. kirj. s. 312.

³⁶ Udina, s. 673 ja Biscottini, s. 190.

³⁷ Huber, s. 18 ja 20 s.

kansainvälisen oikeusseuraannon käsite onkin johdettu vastaavasta valtionsisäisestä oikeussäännöstöstä, on noudatettava suurta varovaisuutta kaikenlaisten analogiapäätelmien teossa.³⁸ Olosuhteet kansainvälisellä alalla ovat näet varsin erilaiset, kuten myöhemmin tullaan osoittamaan.

Eri käsityksiä on, kuten sanottu, esitetty siitä, kuuluvatko valtioiden keskinäiset *yksityisoikeudellisetkin suhteet* (esim. kiinteistökauppa tai velananto) kansainvälisen oikeuden piiriin. Monet lukevat siihen vain ne tapaukset, joissa valtiot esiintyvät valtaoikeuksien kannattajina eli joihin sisältyy valtiovallan siirtymistä tai vaihtumista. Tällä kysymyksellä on tietty merkitys juuri tässä tutkimuksessa käsiteltyjen eräiden ongelmien ratkaisua silmällä pitäen. Jos asetutaan jälkimmäiselle kannalle, niin on valtioidenvälisiä yksityisoikeudellisia suhteita selvitetäessä ratkaistava jonkinlaisen valtioita koskevan kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen mukaan lisäkysymys, minkä valtion yksityisoikeutta on kussakin tapauksessa sovellettava. Edelleen on tällöinkin myös aina otettava huomioon edellä kosketeltu kysymyksen kansainvälisoikeudellinenkin puoli. Valtiothan eivät yleensä alistu toistensa ratkaisu- ja vielä vähemmän tuomio- sekä täytäntöönpanovaltaan, vaan asia joudutaan säännönmukaisesti selvittämään joko diplomaattista tietä, kansainväliseen välitysoikeudelliseen tai tuomioistuinmenettelyyn turvautuen taikka voimakeinoin.³⁹

Valtionseuraannolla edellä olevan mukaan rajoitettunakin on *kaksi eri merkitystä*. Ensinnäkin se saattaa tarkoittaa sitä, että valtio tulee toisen tilalle tietyllä alueella joko siten, että jälkimmäinen häviää kokonaan, tai että se menettää vain osan aluettaan. Kummassakin tapauksessa suvereenisuus asianomaisella alueella siirtyy seuraajavaltiolle. Eri kysymys on taas, mitä kaikkia oikeudellisia seurauksia asianomaisille valtioille itselleen ja niiden väestölle sekä mahdollisesti myös ulkopuolisille valtioille ja niiden kansalaisille aiheutuu näistä aluemuutoksista ja suvereenisuuden vaihdoksista. Miten käy aikaisemmin annettujen erilaisten sitoumusten ja miten on ratkaistava kansalaisuutta sekä omistusoikeussuhteita ym. koskevat kysymykset? Juuri nämä ongelmat varsinaisesti aiheuttavat vaikeuksia ja niitä tässä onkin etupäässä selvitetävä. On siis tehtävä ero itse aluemuutosten ja niistä

³⁸ Cavaglieri, Riv.dir.int. 1924 s. 29; Nys, I s. 435 ja II s. 29 s. Vrt. myös edellä.

³⁹ Vrt. Castrén, Kansainvälinen oikeus s. 80 s.

(mahdollisesti) aiheutuvien oikeudellisten seurausten välillä.⁴⁰ Edelleen on huomautettu,⁴¹ että valtioseuraannosta voi puhua vain silloin, kun jonkin valtion *aluemenetystä* vastaa toisella taholla yhden tai useamman valtion *aluelisäys*. Seuraantoa ei näin muodoin synny, jos valtio saa isännätöntä aluetta tai perustetaan tällaiselle alueelle — vaikka tällaisilla toimenpiteillä saattaa olla erinäisiä samankaltaisia oikeusvaikutuksia — tahi jos valtio hylkää alueensa tai osan siitä luovuttamatta sitä samalla toiselle valtiolle, taikka jos valtion alue väheenee tai kokonaan tuhoutuu luonnontapahtumien johdosta. Eräät näistä tapauksista ovat kuitenkin ainakin nykyaikana harvinaisia.⁴²

Kansainvälisen oikeusyhteisön piirissä esiintyvät aluemuutokset saattavat olla mitä moninaisimpia. Tämä koskee sekä aluemuutosten tuloksia ja seurauksia että niitä syitä, jotka ovat näitä muutoksia aiheuttaneet, kuin myös niitä erilaisia olosuhteita, joiden vallitessa muutokset tapahtuvat. Näiden eri seikkojen perusteella voidaan suorittaa useita eri *jaoitteluja*.⁴³ Tätä koskeviin yksityiskohtiin palataan tarpeellisen laajasti jäljempänä, mutta jo tässä yhteydessä tulkoon mainituksi, että nyt tutkittavien ongelmien kannalta tärkein pääjako tapahtuu silmällä pitäen toisaalta valtion *kokonaishäviötä* ja toisaalta

⁴⁰ Tätä eroa korostavat erityisesti *Kelsen*, main. kirj. s. 314 s. ja 325 sekä *Feilchenfeld*, s. 1 ss. ja 613.

⁴¹ *Kelsen*, main. kirj. s. 315 s. ja *Udina*, s. 680. — Vrt. myös edellä.

⁴² Vrt. edellä ja *Kiatibian*, s. 59. — Maan kohoaminen valtiolle kuuluvalla merenrannikolla on luettava ensin mainittuun tapausryhmään, koska aluemerensivun siirtyessä osa entistä isännätöntä aluetta, aavaa merta, tulee uuden aluemerensivun ulkoreunaksi.

⁴³ Yleensä tehdään mm. ero ns. *alkuperäisten* ja *johdannaisten aluesaantojen* välillä, jolloin edellisillä tarkoitetaan niitä tapauksia, joissa valtiolta ulotetaan isännättömille alueille, jälkimmäisten taas lähinnä koskiessa valtioiden välisiin sopimuksiin perustuvia aluejärjestelyjä. Kuten *Kelsen* (main. kirj. s. 316 s.) oikein huomauttaa, eivät aluemuutosmahdollisuudet kuitenkaan rajoitu tähän, vaan on olemassa koko joukko ns. laittomia aluemuutoksia, esim. anektointi ja väkivaltainen irroittautuminen eri valtioksi. Edelleen on mahdollista, että valtio hajoaa joko valtiosääntöoikeuden mukaisessa järjestyksessä tehdyn päätöksen perusteella tai sisäisten epäjärjestyksen johdosta useaan osaan tai tulee jaetuksi toisten valtioiden kesken. Ja valtioiden välisiin sopimuksiin perustuvien valtioyhtymienkin muodostamisessa ja kokonaisalueluovutuksissakin valtion lopullinen häviö johtunee tosiasiallisista toimenpiteistä. Sama pitää paikkansa alueherruuden vaihdokseen nähden myös valtion alueen osia luovutettaessa. Täten *Kelsen* lopulta päätyy siihen tulokseen, että itse asiassa kaikki aluesaannot ovat alkuperäisiä. — Aikaisemmin on kuitenkin jo huomautettu, että *Kelsen* ehkä panee liian suuren painon tehokkuusperiaatteeseen ja tosiasiallisiin seikkoihin syrjäyttäen oikeudelliset näkökohdat.

osittaisia aluemenetyksiä, joissa kummassakin sitten on useita eri alaryhmiä. Jotkut katsovat, että vain ensin mainitun päätapauksen yhteydessä voi syntyä aitoa valtioseuraantoa,⁴⁴ kun taas toiset näyttävät päätyvän päinvastaiseen tulokseen.⁴⁵ Teoreettisesti on kuitenkin oikeusseuraanto mahdollinen kummassakin tapauksessa; sanottuihin vastakaisiin näkökohtiin on osaltaan vaikuttanut se, että toiset kohdistavat huomionsa itse aluemuutokseen ja toiset sen oikeusseurauksiin.⁴⁶

Periaatteellisesti vaatii myös kansainvälisten oikeuksien ja velvollisuuksien siirto uudelle oikeussubjektille toisen alkuperäisen osapuolen *suostumuksen*.⁴⁷ Tästä riippumatta voi kuitenkin yleiseen kansainvä-

⁴⁴ Esim. v. *Holtzendorff*, s. 33 ss. — *Schoenborn* (m.t. s. 6) taas on sitä mieltä, että tapaukset ovat tässä kohden suuresti analogisia.

⁴⁵ *Mm. Guggenheim* (*Beiträge* s. 24 ss.), vaikka hänen esityksensä ei olekaan täysin selvä. Hän tekee eron ns. *Staatenwechselin*, josta aiheutuu »*Staatendiskontinuität*» ja aluesiirron, *Gebietszession*, välillä, joista — hänen mielestään väärin — käytetään yhteisnimitystä *Staaten sukzession*. Edellisessä tapauksessa ei hänen käsityksensä mukaan voi olla puhuttakaan minkäänlaisista valtioiden välisistä oikeustoimista, koska valtiot — toisaalta uusi tai kasvava ja toisaalta häviävä — eivät ole olemassa samanaikaisesti. Yhteistä aluesiirroille ja »valtionvaihtumiselle» on vain se, että molemmat edellyttävät aluemuutosta. *Guggenheim* huomauttaa edelleen, että itsenäistymisestä ei voi sopia, koska suunniteltua uutta valtiota ei vielä tällöin ole olemassa, eikä se siis voi suorittaa oikeustoimiakaan, joten seuraajavaltio voi syntyä vain tosiasiallisin toimenpitein. Valtion syntyminen on siis pelkkä tosiasia. Syntymisjärjestyksellä on kuitenkin tietty merkitys. Valtioyhtymien muodostamista tai inkorporaatiota koskevat valtiosopimukset ovat kyllä laillisia oikeustoimia, koska kansainvälinen oikeus ei kiellä sopimasta tällaisista asioista, ja kummallakin sopimuspuolella on tällaisiin toimenpiteisiin ryhtyessään yleensä sekä oikeus- että toimikelpoisuus. Mitään oikeuskontinueettia ei kuitenkaan nytkään synny, koska aluemuutosten kohteena olevalla alueella on voimassa uusi, itsenäinen oikeusjärjestys.

⁴⁶ Vrt. edellä. — *Kelsen* (main. kirj. s. 390 s.) ja *Udina* (s. 680) häneen yhtyen huomauttavat, ettei ole oikeastaan olemassa aluesiirtoja — aluettahan ei voi aineellisessa mielessä siirtää toiselle —, on vain toisaalla velvollisuus siirtää pois omat hallintovirkamiehet sekä sotavoimat ja päästää toisen valtion vastaavat viranomaiset asianomaiselle alueelle, minkä jälkeen toinen voi ottaa sen haltuunsa. *Kelsen* lisää vielä, viitaten eräisiin historiassa sattuneisiin tapauksiin, että voidaan luovuttaa kolmannenkin valtion hallussa olevia alueita. — Aluesiirron käsitteeseen palataan vielä. — Oikeusseuraantokysymysten ratkaisuun saattaa myös vaikuttaa se seikka, minkälainen kanta omaksutaan valtion alueen oikeudelliseen luonteeseen nähden eli siihen, minkälaisen suhteen katsotaan olevan valtion ja sen alueen välillä. Tätä kysymystä tullaan niin ikään käsittelemään tarkemmin jäljempänä.

⁴⁷ Vrt. mitä tästä on sanottu edellä yksityisoikeudellista oikeusseuraantoa käsiteltäessä.

liseen oikeuteen sisältyä erityisiä normeja, joiden mukaan tietyt kansainväliset oikeudet ja velvollisuudet säilyvät aluemuutoksista huolimatta.⁴⁸

Valtion *alueen osan* siirtyessä toiselle valtiolle voi syntyä pahojakin ristiriitoja, jos jotkin oikeudet, esim. omistusoikeus julkisluontoiseen omaisuuteen, toisen valtion oikeusjärjestyksen mukaan kuuluvat sille toisen valtion taas vaatiessa näitä oikeuksia itselleen.⁴⁹ Tämän vuoksi olisi tällaisista kysymyksistä hyvä sopia etukäteen, jottei ratkaisu tapahtuisi pelkästään tosiasiallisen herruuden perusteella. *Valtion hävittäessä* kokonaan häviää myös sen oikeusjärjestys,⁵⁰ joten tällöin vältetään sanotunlaisista pulmista.

Edellä on jo parissa kohdin viitattu eräiden kansainvälisen oikeuden tutkijain esittämiin mielipiteisiin, joiden mukaan seuraajavaltiolla on *oma, itsenäinen oikeus* uuteen alueeseen, ja tämä näyttääkin olevan nykyisin yleisesti hyväksytty kanta,⁵¹ jota myös on pidettävä oikeana. Tähän kannanottoon sisältyy oikean käsityksen mukaan, että isännän, s.o. oikeuspersoonan, ja suvereenisuuden (alueherruus ym.) lisäksi vaihtuu myös valtionsisäinen oikeusjärjestys. Oikeastaan ei tällöin pitäisi edes puhua valtiovallan ja vielä vähemmän joidenkin oikeuksien aineellisen sisällön siirrosta vaan valtiovallan käyttöä koskevan *kansainvälis-oikeudellisen toimivallan vaihtumisesta*.⁵² Eri valtioiden oikeusjärjestykset ja täysivaltaiset oikeudet ovat näet yleensä sekä alkuperältään että sisällöltään erilaisia. Tämä kaikki ei kuitenkaan sulje pois valtioseuraannon eli tiettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymisen mahdollisuutta, koska se oikeusjärjestys, nimittäin kansainvälisoikeudellinen, joka on määräävänä kansainvälisen oikeuden subjektien kesken, on jatkuvasti sama.⁵³ Kysymys on siitä, vaatiiko kansainvälinen oikeus, että

⁴⁸ Kelsen, main. kirj. s. 326 s.

⁴⁹ Kelsen, main. kirj. s. 328.

⁵⁰ Toista mieltä on kuitenkin Huber (s. 20), joka katsoo, että diskontinueettia on vain valtiopersonassa mutta ei oikeustilassa.

⁵¹ Edellä mainittujen Nysin, Brierlyn ja Huberin lisäksi mm. Schoenborn, m.t.s. 9 s.; Feilchenfeld, s. 613 s.; Romano, s. 504; Graupner, s. 89; Wolgast, s. 827, joka tuntuu rajoittavan kansainvälisen oikeusseuraannon sen toiseen merkitykseen eli kansainvälisen oikeuden subjektien keskuudessa tapahtuviin (alue- ja suvereenisuuden) muutoksiin ja suhtautuvan epäröiden niistä johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymiseen; Kelsen (main. kirj.) ja Guggenheim (Beiträge), vaikka kaksi viimeksi mainittua eivät nimenomaan tuokaan käsitystään esiin.

⁵² Vrt. Schoenborn, s. 8 s. ja Keith, State Succession s. 5 s.

⁵³ Schoenborn, m.t.s. 7 s. — Vrt. mitä tässä suhteessa on edellä esitetty yksityisoikeudellista oikeusseuraantoa käsiteltäessä.

paikallisen toimivallan vaihdoksen jälkeen joitakin, joko kansainvälis-oikeudellisia tai valtionsisäiseen oikeuteen perustuvia, oikeuksia on säilytettävä.⁵⁴

Huber,⁵⁵ joka, kuten sanottu, on peruskysymykseen nähden oikealla kannalla, pyrkii konstruimaan oikeusseuraannon seuraavalla tavalla. Valtioilla on oikeus hankkia valloituksin itselleen uusia alueita. Tosi-asiallinen hallintaanotto yleensä ratkaisee, kuka määrää kullakin alueella. Mutta vaikkakin isännät tällä tavoin vaihtuvat, elämä asianomaisilla alueilla ei voi pysähtyä ja oikeus ei voi lakata vaikuttamasta. Seuraajavaltion on täytettävä edellisen valtiovallan hävitessä syntyvä tyhjiö niin yhteiskunnallisella kuin oikeuselämän alalla. Koska näet alueen hankinta on täysin vapaaehtoista, liittyy siihen tietynlaisia velvollisuuksia säilyttää erinäiset oikeudet.⁵⁶ Oikeusseuraanto on siis oikeustapah-tuma, jonka oikeusperusteena on sanottu valloitusoikeus. Kaikki oikeudet ja velvollisuudet eivät kuitenkaan siirry. Niinpä eivät edeltäjän yksipuolisiin tahdonilmaisuihin (esim. lait) perustuvat oikeudet periydy, koska ne ovat henkilökohtaisia. Sitä vastoin esiintyy oikeusseuraantoa niissä tapauksissa, joissa kolmannelle on syntynyt oikeusvaatimus edeltäjään nähden.

Paitsi sitä, että valtioilla ei ainakaan enää nykyisin ole suinkaan rajatonta valloitusoikeutta — toisin kuin ehkä Huberin kirjoittaessa tutkimuksensa —, vaikuttaa Huberin koko konstruktio johtopäätöksineen mielivaltaiselta eikä siinä liioin oteta huomioon tosioloja. Mitä sitten tulee Huberin toteamukseen — johon monet muutkin tutkijat ovat yhtyneet —, että *persoonalliset oikeussuhteet* eivät siirry, on tässä kyllä tavallaan perää, mutta se ei sanottavasti vie asiaa eteenpäin, koska usein voi olla varsin vaikeata päätellä, mitkä kaikki oikeussuhteet todella ovat luonteeltaan tällaisia, joten vastausta on haettava yleisestä kansainvälisestä oikeudesta.⁵⁷ Itse asiassa kysymys oikeusseuraantomahdollisuudesta onkin ratkaistava pelkästään *positiivisen oikeuden* perusteella.⁵⁸

Oikeusseuraannon syntymistä tietyissä tapauksissa edistävät eräät *poliittiset näkökohdat*. Seuraajavaltionkin edun mukaista saattaa olla, ettei vallitsevia oloja järkytetä enempää kuin on tarpeellista, ja kolman-

⁵⁴ Schoenborn, s. 11. Vrt. myös Udina, s. 673.

⁵⁵ Huber, s. 20 ss.

⁵⁶ Huber (s. 23) puhuu ns. *sosiaalioikeudellisesta seuraannosta* eli uusien keskuksien ryhmityksestä (»im Rechtssinne Ausdehnung neuer Personen auf Rechtsverhältnisse, bei denen ein Unterbruch in dem Rechtssubjekt eintritt«).

⁵⁷ Feilchenfeld, s. 613.

⁵⁸ Feilchenfeld, main. kohta.

sien valtioiden etujen ottaminen huomioon tietyssä laajuudessa saat-
taa usein olla viisasta ja tarkoituksenmukaista. Eräillä aloilla voi tällöin
kehittyä niin yleinen käytäntö joko valtiosopimusten tai — mikä pai-
naa vielä enemmän vaa'assa — yksipuolisten selitysten tai toimenpitei-
den muodossa, että tätä käytäntöä voi pitää *tavanomaisen oikeuden* ve-
roisena.⁵⁹

Valtioseuraantokysymyksiä selvitellessä on aina pidettävä mielessä,
että ne on ratkaistava *kansainvälisen oikeuden normien* pohjalla. Ko-
konaan eri asia, joka ei kiinnosta kansainvälistä oikeutta, on taas se,
mitä oikeuksia ja velvollisuuksia valtioilla on valtionsisäisen oikeuden
perusteella.⁶⁰ Mutta, kuten jo sanottu, valtiolla voi kansainvälisestä,
joko sopimuksiin perustuvasta tai yleisestä, oikeudesta johtuen olla
kansainvälisiä velvollisuuksia järjestää valtionsisäinen oikeutensa, esim.
ulkomaalaiskohteluun nähden, tietyllä tavalla.⁶¹

Lopuksi huomautettakoon, että edellä on vain todettu, että valtio-
seuraanto on *periaatteellisesti* mahdollinen, mutta myöhemmin tulee
vasta selvitettäväksi, hyväksyykö — ja miten laajasti — kansainvälinen
oikeus sen.⁶²

Valtioseuraannon *oikeusvaikutukset* alueherruuden ja suvereenisuu-
den muuttumisen lisäksi ovat moninaiset ja ne kohdistuvat paitsi asian-
omaisiin valtioihin ja kolmansiin valtioihin, joiden oikeudet saattavat
myös olla kysymyksessä, yksityisten sekä valtio-oikeudellisiin (esim.
kansalaisuus) että yksityisoikeudellisiin oikeuksiin. Asialla on siis,
kuten sanottu, sekä kansainvälisoikeudellinen että valtio-oikeudellinen
puolensa.⁶³

4. Edellä on jo hieman ollut puhetta valtioseuraannon eri
merkityksistä,⁶⁴ mitä kysymystä nyt on käsiteltävä tarkemmin.
Riippuen siitä, minkälaisiin näkökohtiin tässä kiinnitetään huomiota,
voidaan suorittaa useita eri ryhmityksiä. — *Laajimmassa* mielessä syn-

⁵⁹ Schoenborn, m.t.s. 11 s.

⁶⁰ Kelsen, main. kirj. s. 327; Schoenborn, m.t.s. 10 s.

⁶¹ Kelsen, main. kirj. s. 328.

⁶² Tässä osastossa on jo käsitelty ylimalkaisesti useita sellaisia kysymyksiä, jot-
ka varsinaisesti kuuluvat vasta myöhempään esitykseen, mutta näin on menetelty,
jotta valtioseuraannon käsite ja luonne tulisivat paremmin valaistuksi. Kun näihin
kysymyksiin jäljempänä yksityiskohtaisesti palataan, tulee siis esiintymään jonkin
verran toistoja.

⁶³ Ks. Feilchenfeld, s. 614 ss., jossa näitä vaikeuksia analysoidaan.

⁶⁴ Esim. suvereenisuuden vaihtuminen ja sen oikeudelliset seuraukset.

tyy oikeusseuraantoa, kuten sanottu, aina kun tapahtuu joidenkin (minikä tahansa) oikeuksien ja (tai) velvollisuuksien siirtymistä valtiolta toiselle,⁶⁵ mutta osa näistä tapauksista ei edes kuulu kansainvälisen oikeuden piiriin.⁶⁶ Ahtaammaksi muuttui jo oikeusseuraannon käsite, jos oikeuksien ja velvollisuuksien siirtyminen johtuu kansainvälisen (objektiivisen) oikeuden säännöksistä, ja varsinkin jos vaaditaan lisäksi, että sanottu siirtyminen liittyy kansainvälisessä oikeusyhteisössä satutuviin *aluemuutoksiin*, joita tapauksia tämä tutkimus, kuten sanottu, koskee.⁶⁷

Tärkeä ero, johon samoin jo on viitattu, on *yleisen eli lakimääräisen* ja yksityisten valtioiden välisiin *sopimuksiin perustuvan* valtioseuraannon välillä.⁶⁸ Edellisessä⁶⁹ oikeuksien ja velvollisuuksien siirtyminen siis johtuu suorastaan yleisen kansainvälisen oikeuden säännöksistä ja on näin muodoin *pakollista*, jota vastoin jälkimmäisessä oikeusperusteena on *vapaaehtoinen järjestely*. Eri asia on kuitenkin, että tämä vapaaehtoisuus usein saattaa olla pelkästään näennäistä, mutta ainakin muodollisesti nämä kaksi tapausta eroavat toisistaan. Kuten jo on huomautettu, ensin mainitut tapaukset ovat jälkimmäisiä huomattavasti harvinaisempia ja mielenkiintoisempia mutta myös vaikeampia selvittää. Sopimusvapaus on näet kansainväliselläkin alalla varsin suuri, ja sopimuksen tultua kerran solmituksi, on asia tavallisesti sillä ratkaistu ainakin toistaiseksi, jollei lopullisesti, minkä jälkeen vain sopimuksen tulkinnasta saattaa toisinaan syntyä erimielisyyttä. Kuitenkin on syytä perehtyä valtioseuraantoa koskevaan valtiokäytäntöönkin ja tutkia eri valtioiden tätä kysymystä koskettelevia kahdenkeskisiä sopimuksiakin, koska niiden perusteella voidaan ehkä tehdä päätelmiä lakimääräisen oikeuden suhteen, varsinkin jos käytäntö jollakin alalla osoittaa jatkuvaa yhdenmukaisuutta. Jo nyt tulkoon todetuksi, että toistaiseksi ei ole saatu aikaan mitään valtioseuraantoa koskevia yleis-

⁶⁵ *Schoenborn*, Strupp's Wörterbuch II s. 578 ja *Szaszy*, s. 586. *Møller*, I s. 332 nimittää tätä »ylimääräiseksi seuraannoksi» niissä tapauksissa, joissa valtioiden asema pysyy muuttumattomana. Esim. rahasaatavia voidaan tällä tavoin siirtää. Velvollisuuksien siirto taas edellyttää oikeussubjektin suostumusta. Jos alkuperäinen velvoitesubjekti vastaa uuden lisäksi, on kysymyksessä takaussitoutumus.

⁶⁶ *Szaszy*, main. kohta.

⁶⁷ *Szaszy*, main. kohta; *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 2 ja Strupp's Wörterbuch, main. kohta; *Brierly*, s. 64. — Vrt. myös edellä.

⁶⁸ *Udina* (s. 675 s.) ja monet muut tutkijat korostavat tätä eroa.

⁶⁹ Mikäli oikeusseuraanto yleensä saattaa tulla kysymykseen, mitä ongelmaa on tutkittava erikseen.

sopimuksia, joten yleinen eli lakimääräinen oikeus tässä, sikäli kuin sitä ehkä esiintyy, rajoittuu pelkästään tavanomaiseen oikeuteen. Väärinkäsitysten välttämiseksi huomautettakoon lisäksi, ettei yleinen valtioseuraanto tässä tarkoita sitä, että yleensä kaikki oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät,⁷⁰ vaan se viittaa yleiseen kansainväliseen oikeuteen partikulaarisen sopimusperäisen vastakohtana. Viimeksi mainittuun taas sisältyvät kiistattomasti myös suulliset sopimukset, jotka ovat valtioiden kesken yhtä päteviä kuin kirjallisetkin, voipa sopimussuhde joissakin tapauksissa syntyä konkludenttisestikin.⁷¹

Toinen usein esiintyvä ryhmittely toisaalta *universaali-* tai *totaali-* eli suomalaista nimitystä käyttäen *yleis-*⁷² tai *kokonaisseuraantoon* ja toisaalta *osittaisseuraantoon* on peräisin yksityisoikeudesta.⁷³ Nämä erilaiset nimitykset jo osoittavat, että terminologia on tässä jonkin verran vaihteleva ja epätäsmällinen, mistä vuorostaan saattaa aiheutua erinäistä sekaannusta. Monet pitävät yleis- ja kokonaisseuraantoa toistensa synonyymeina ja tarkoittavat niillä joko oikeuksien ja velvollisuuksien yleistä siirtymistä⁷⁴ tai niitä tapauksia, joissa jokin valtio häviää kokonaan sen alueen joutuessa yhdelle tai useammalle toiselle valtiolle. Osittaisseuraannolla olisi myös tämän mukaan kaksi merkitystä. Toisaalta se voi kuvata jonkin oikeuden tai joidenkin oikeuksien siirtymistä sekä toisaalta pelkän aluesiirron vaikutuksia, olivat nämä sitten laajempia tai vähäisempiä. Vaikka nimitykset yleisseuraanto ja kokonaisseuraanto eivät kielellisesti selvästi eroakaan toisistaan, voitaisiin edellinen ehkä kuitenkin rajoittaa koskemaan lähinnä siviilioikeudelliseen, yleiseen oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymiseen verrattavia tapauksia,⁷⁵ jolloin jälkimmäinen viittaisi valtion koko alueen häviämiseen liittyviin oikeusvaikutuksiin. Vastaavasti sellaisesta osittaisseuraannosta, joka saattaa tulla kysymykseen pelkkien alueluovu-

⁷⁰ Vrt. *Udina*, s. 683, jossa todetaan, että osa niistä ei ole siirrettävissä.

⁷¹ *Udina*, s. 675 s. ja *Castrén*, Kansainvälinen oikeus s. 206.

⁷² Kuten piakkoin havaitaan, on yleisseuraannolla tässä toinen merkitys kuin edellisessä jaoittelussa.

⁷³ *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 4; *Herschey*, s. 285; *Udina*, s. 678.

⁷⁴ Useimmat, mm. *Udina*, s. 690, huomauttavat kuitenkin jo tällöin, etteivät kaikki oikeudet ja velvollisuudet siirry. — Vrt. edellä ja *Keith*, *State Succession* s. 5 s.; joka huomauttaa, että valtioiden välillä ei ole yleisseuraantoa vaan vain osittaisseuraantoa (oikeudet ja aineelliset voimavarat siirtyvät).

⁷⁵ *Feilchenfeld*, s. 612, puhuu kokonaisseuraannosta tässä merkityksessä. Yleisseuraannolla (»general succession») on taas hänen mukaansa erityinen merkitys, kuten edellä jo on huomautettu.

tusten yhteydessä, voisi käyttää joko nimitystä *paikallis-* tai *alueseu-
raanto*. — Riippuen taas siitä, missä muodossa valtion häviäminen ta-
pahtuu tai missä olosuhteissa aluesiirrot tapahtuvat taikka mitä seu-
rauksia niistä on, voidaan suorittaa alaryhmitä.⁷⁶

Eräät tutkijat tekevät eron valtioseuraannon ja alueluovutuksen vä-
lillä ja katsovat, että koska jälkimmäisessä tapauksessa valtiot aluemu-
toksesta huolimatta pysyvät samoina kuin ennen, sitä ei voi pitää var-
sinaisena *valtioseuraantona*.⁷⁷ Puhumattakaan siitä, ettei aina ole sel-
vää, kuten jäljempänä tullaan osoittamaan, voidaanko valtioita alue-
siirtojenkaan tapahduttua enää pitää samoina valtioina, tuntuu siltä,
että mainitussa erottelussa on sanonta valtioseuraanto otettu liian kir-
jaimellisesti ja sen käsitettä tarpeettomasti supistettu ilman vastaavaa
hyötyä. Tapahtuvathan aluesiirrotkin valtioiden kesken. Sanonta val-
tioseuraanto olisi siis säilytettävä yleisnimityksenä, joka peittää myös
alueluovutukset.

Aluesiirto, mikäli se johtuu valtiosopimuksesta, on eräänlainen
oikeustoimi sekin. Kokonaisseuraantoon nähden on kysymys, kuten
edellä jo on viitailtu, mutkikkaampi, koska toinen osapuoli puuttuu joka
tapauksessa silloin, kun alueluovutus toteutuu. Kysymyksellä ei liene
kuitenkaan tämän tutkimuksen kannalta varsin suurta käytännöllistä
merkitystä, joten sitä ei liioin tarvinne ryhtyä tässä erityisesti pohti-
maan.

Edelleen on olemassa kahdenlaisia valtioseuraantotapauksia sen mu-
kaan, onko *seuraajavaltioita* kulloinkin vain *yksi* tai *useampia*. Sano-
tulla seikalla on tietenkin huomattava merkitys.⁷⁸ Jos näet seuraaja-
valtioita on useampia kuin yksi, ongelmat mutkistuvat, kun on ratkais-
tava, millä tavoin mahdollisesti siirtyvät oikeudet ja velvollisuudet ja-
kautuvat tai on jaettava seuraajavaltioiden kesken.⁷⁹

Jotkut⁸⁰ tekevät eron valtion *alueeseen* ja *valtiovaltaan* tapahtuvan
seuraannon välillä. Tietenkin näitä eri vaikutuksia voidaan tutkia erik-

⁷⁶ Vrt. *Herschey*, main. kohta, jossa kuitenkin osittaisseuraantoon luetaan kuu-
luvaksi sellaisiakin tapauksia, jotka paremmin sopivat kokonaisseuraantoon tai eivät
ole lainkaan oikeusseuraantoa sanan varsinaisessa merkityksessä.

⁷⁷ *Guggenheim* (Beiträge s. 24), kuten jo edellä on viitattu, ja *Foulke*, s. 99 s.
Toista mieltä *Schoenborn*, *Strupp's Wörterbuch* II s. 579, joka kuitenkin aikaisem-
massa tutkimuksessaan (*Staatensukzessionen* s. 13 s.) tuntuu olevan toisella kan-
nalla.

⁷⁸ *Feilchenfeld*, s. 3; *Huber*, s. 26.

⁷⁹ Vrt. *Udina*, joka pitää näitä tapauksia osittaisseuraantona.

⁸⁰ Esim. *Huber*, s. 26.

seen, mutta koska ne molemmat johtuvat suvereenisuuden vaihdoksesta sen välttämättömänä seurauksena, kysymyksellä tuskin on meidän tutkimustamme silmällä pitäen merkitystä. Yhtä hyvin voitaisiin sitten puhua kolmantena lajina valtion ns. kolmannen elementin mukaan *väestöön* tapahtuvasta seuraannosta, koska sääntönä on, että sen kansalaisuus vaihtuu.

Eräs tutkija⁸¹ ehdottaa ryhmittelyä sen mukaan, tapahtuuko seuraanto vain *valtioiden kesken*, vai onko toisena osapuolena *yksityinen*. Todennäköisesti tällöin on pidetty silmällä toisaalta varsinaisia valtiosopimuksia ja toisaalta lähinnä yksityisten valtioille myöntämiä rahoitustoja tai valtion rahasaatavia (esim. veroja) yksityisiltä. Myöhemmästä esityksestä selviää, voidaanko näitä jälkimmäisiä tapauksia pitää ja missä mielessä valtioseuraantona.⁸²

Lopuksi on olemassa *varsinaisen* valtioseuraannon lisäksi koko joukko ns. *epävarsinaiseen* valtioseuraantoon kuuluvia tapauksia. Viimeksi mainitut ovat eräissä suhteissa ensin mainittujen kaltaisia, mutta tarkemmin tutkittaessa havaitaan, ettei niissä tapahdukaan minkäänlaista oikeuksien tai velvollisuuksien siirtymistä. Rajatapauksia on kuitenkin, ja eräät niistä ovat vaikeita ratkaista. *Schoenborn*⁸³ luonnehtii varsinaisen ja epävarsinaisen valtioseuraannon eron siten, että ensin mainitussa seuraajavaltion oikeudet johtuvat toisen valtion toiseen valtioon nähden saavuttamasta herruudesta, joten oikeussuhteen luonne on tällöin valtio-oikeudellinen, jota vastoin jälkimmäisessä oikeuksien perustana on kansainvälinen sopimus, jonka sisällöstä — eikä siis hallitsevan oikeussubjektin omasta tahdosta — nämä oikeudet riippuvat. *Huber*⁸⁴ taas selittää, että epävarsinaisessa oikeusseuraannossa toinen valtio saavuttaa rajoitetun määräysvallan toisen alueella. Kuten historia, josta Huber esittää esimerkkejä, osoittaa, saattaa tässä olla monta eri astetta.

Varsinaisen oikeusseuraannon ulkopuolelle jäävät esimerkiksi ne tapaukset, joissa jokin valtio — sopimuksin tai muuten — ottaa (vapaaehtoisesti) vastattavakseen toisen valtion veloista, ja muut valtioiden välisiin erityisiin oikeustoimiin perustuvat yksityisten oikeuksien ja velvollisuuksien siirrot,⁸⁵ sekä valtiosääntöä ja hallitusjärjestelmää

⁸¹ *Drost*, s. 700.

⁸² Vrt. *Schoenborn*, Strupp's Wörterbuch II s. 579, jossa tunnutaan omaksuttavan negatiivinen kanta.

⁸³ *Staatuskzessionen*, s. 119 s.

⁸⁴ *Huber*, s. 8 ja 130 s.

⁸⁵ *Schoenborn*, Strupp's Wörterbuch II s. 579.

koskevat muutokset.⁸⁶ Sama koskee, kuten jo aikaisemmin on huomautettu, yleensä myös pelkkää alueen *hallinnan siirtoa*,⁸⁷ koska se on luonteeltaan väliaikainen. Tällaiset alueen hallinnan siirrot saattavat esiintyä monessa eri muodossa. Selvä on, ettei ainakaan *sotilaallinen miehitys*, suoritettiin se sodan tai rauhan aikana, yksistään aikaansaa valtio-seuraantoa.⁸⁸ Ensimmäisen maailmansodan jälkeen perustetut *mandaattialueet* ja Yhdistyneiden kansakuntien järjestelmässä esiintyvät *huoltohallinta-alueet* ovat sitä vastoin hieman eri asemassa, koska hallinnan siirto on tapahtunut epämääräiseksi ajaksi ja hallinnosta huolehtivalla valtiolla tai valtiojärjestöllä on lähimain samat oikeudet (ja velvollisuudet) kuin tavallisella alueherralla.⁸⁹

Rajatapauksen muodostavat myös *pitkäaikaiset kansainväliset vuokrasopimukset*, joissa alueen haltijalla on kaikki valtaoikeudet lukuun ottamatta oikeutta luovuttaa aluetta edelleen sekä mahdollisesti oikeutta käyttää sitä niin, että sen arvo huomattavasti vähenee, ja luovuttajavaltiolta taas vain oikeus vaatia aluetta aikanaan palautettavaksi sen hallintaan.⁹⁰ Tarkemmat ehdot määrätään tällöin tavallisesti itse vuokrasopimuksessa, mutta ellei näin ole tapahtunut, saattaa syntyä vaikeita tulkintakysymyksiä. Käytännössä on tulos tällaisissa pitkäaikaisissa hallinnan siirroissa yleensä lähimain sama kuin lopullisissa alueluovutuksissa. Useimmissa suhteissa kysymyksessä olevaa aluetta käsitellään, niin kuin se olisi sen valtion aluetta, joka pitää sitä vallassaan. Luovuttajavaltion sopimukset eivät enää ole sovellettavissa vuokra-alueella. Sopimusten laatu ja asianhaarat taas ratkaisevat, voidaanko katsoa, että sopimukset tulevat vuokra-ajan päätyttyä jälleen oikeusvoimaisiksi vuokra-alueeseen nähden erityisittä toimenpiteittä ja asianomaisten toisten sopimuspuolten suostumuksetta riippumatta. Useimmissa tapauksissa lienee tilannetta arvosteltava siten, kuin aluevaltio olisi saanut uuden alueen. Saako vuokraajavaltio ulottaa omat sopi-

⁸⁶ Foulke, s. 99 s.; Schoenborn, Staatensukzessionen s. 13. Ks. jäljempänä.

⁸⁷ Huber, s. 19 ja 33; Schoenborn, m.t.s. 22 s. ja Strupp's Wörterbuch II main. kohta.

⁸⁸ Schoenborn, main. kirj. main. kohta. Edellä on kuitenkin huomautettu, että Kelsen ja Keith ovat toisella kannalla.

⁸⁹ Vrt. Schoenborn, main. kohta.

⁹⁰ Schoenborn, main. kohta, lukee nämäkin epävarsinaisiin oikeusseuraantotapauksiin, ellei kysymyksessä ole ns. peitelty luovutus. — Keith, State Succession s. 86, sitä vastoin rinnastaa nämä tapaukset täyden suvereenisuuden siirtoon, koska siirtäjälle jää jäljelle vain *nudum jus*. Nimellisellä suvereenisuudella on vain se vaikutus, ettei alueen väestön kansalaisuus vaihdu (s. 89).

muksensa koskemaan myös vuokra-aluetta hallintakautensa aikana, riippuu taas yleensä asianomaisten toisten sopimuspuolten suostumuksesta. Selvältä tuntuu, ettei vuokraajavaltioilla ole oikeutta perustaa aluekohtaisia rajoituksia vuokra-alueelle omaa hallinta-aikaansa pitämäksi ajaksi. — Vuokraajavaltio ei ole velvollinen ottamaan kannettavakseen mitään osaa luovuttajavaltion yleisestä valtionvelasta lukuun ottamatta ehkä ns. hallintovelkoja (alueen virkamiesten palkka- ja eläkesaatavia ym.). Paikallisvelkoihinkin lienee noudatettava samaa sääntöä, koska hallinta siirtyy vain määrääjäksi. Ainoa, mitä tässä suhteessa voisi ajatella, on, että vuokraajavaltio suorittaisi hallinta-ajaltaan saottujen velkojen korot ja lähinnä vuokra-ajan pituuden perusteella määrättävän kohtuullisen osan mahdollisista kuoletusmaksuista. Sitä vastoin vuokraajavaltio on tietenkin velvollinen vastaamaan hallintakautensa aikana alueella syntyvistä valtion menoista, samalla kun sille kuuluu alueelta saatavat vero- ym. julkisluontoiset tulot sekä tulot luovuttajavaltion siellä olevan omaisuuden tuotosta tarvitsematta käyttää mahdollista säästöä alueen hyväksi. Julkisluontoiseen omaisuuteen vuokraajavaltioilla on käyttöoikeus. Verotusoikeutensa ja lainsäädäntövaltansa nojalla se voi tosiasiallisesti siirtää itselleen alueella olevaa yksityisomaisuuttakin. Alueelle jäävän väestön kansalaisuus säilyy, mutta väestö joutuu vuokraajavaltion alueherruuden alaiseksi, ja on tähän väestöön kuuluvilla henkilöillä suurin piirtein sama oikeusasema kuin jonkin valtion alueella jatkuvasti oleskelevilla muukalaisilla. Virkamiehet voi vuokraajavaltio vaihtaa omiinsa, jos haluaa.⁹¹

Valtioyhtymiä perustettaessa saattaa, kuten sanottu, syntyä oikeusseuraantoa. Asia riippuu siitä, minkälainen valtioyhtymä kulloinkin on kysymyksessä. Varsinaisen oikeusseuraannon ulkopuolelle jäävät ne tapaukset, joissa muodostetaan reaaliuniooni tai kansainvälisoikeudellinen valtioyhtymä nimittäin personaaliuniooni, valtioliitto tai kansainvälinen protektoraatti, koska asianomaiset jäsenet säilyttävät tällöin sikäli itsenäisen aseman, ettei toisen valtion valtiovaltaa uloteta valtio-oikeudellisessa mielessä toisen alueelle.⁹² Liittovaltio- ja ns. siirtomaa-

⁹¹ Vrt. *Keith*, m.t.s. 87 s. ja *Huber*, s. 132, joista viimeksi mainittu monessa kohdin päättyy toisiin, vuokraajavaltiolle epäedullisempiin, tuloksiin. — Tässä on esityksen yhtenäisyyttä silmällä pitäen jo käsitelty joukko (vuokra-alueiden) oikeusseuraantoa koskevia yksityisiä kysymyksiä, joihin olisi oikeastaan ollut palattava vasta myöhemmin.

⁹² Suurin piirtein samalla kannalla *Schoenborn* (Staatensukzessionen s. 120 ja *Strupp's Wörterbuch* II s. 579), joka ei kuitenkaan näy tekevän eroa kansainvälisen ja siirtomaaprotektoraatin välillä.

protektoraattitapauksissa voi sitä vastoin esiintyä varsinaista oikeusseuraantoa.^{93 94} Yksityiskohtiin palataan jäljempänä.

Kuten myöhemmästä esityksestä tullaan havaitsemaan, ovat valtioiden rikkomukset ja niistä mahdollisesti aiheutuva vahingonkorvausvelvollisuus erittäin henkilökohtaisia, joten sanottu velvollisuus ei yleensä siirry toiselta toiselle. Mutta tällöin on huomattava, että valtio sen sijaan saattaa joutua itse vastuuseen, jollei se tietyissä tapauksissa pane syytteeseen ja rankaise sen valtapiirissä olevia yksityisiä, jotka ovat loukanneet vierasta valtiota tai sen kansalaista ja aiheuttaneet vahinkoa niille. Jos näihin toimenpiteisiin ei ole syystä tai toisesta ryhdytty alueherruuden siirtyessä toiselle valtiolle, saattavat myös sanotut velvollisuudet siirtyä *quasi ex delicto*.⁹⁵ Näihin tapauksiin ovat verrattavissa myös ne, joissa toinen valtio on velvollinen vastaamaan ulospäin toisen rikkomuksista sillä perusteella, että ensin mainittu edustaa jälkimmäistä kansainvälisissä suhteissa.⁹⁶ Kummassakin tapauksessa valtion vastuu itse asiassa on omakohtaista, joten varsinaista velvollisuuksien siirtymistä ei tapahdu. — Jos valtion alue irroittautuu ja *itsenäistyy* onnistuneen kapinan ansiosta, katsotaan, että täten syntynyt uusi valtio vastaa kapinoitsijoiden aiheuttamista kolmannen valtion oikeuksien loukkauksista siitä hetkestä alkaen, jolloin emansipoituminen on tosiasiallisesti tapahtunut. Käytännössä vastuu kuitenkin yleensä ulotetaan koskemaan varhaisempiakin kapinanaikaisia tekoja. Kuten *Schoenborn*⁹⁷ huomauttaa, olisi kansainvälisoikeudelliselta kannalta asianmukaisempaa, jos vastuu tässä rajoitettaisiin vain niihin tapauksiin, joissa oikeudenloukkaus jatkuu vielä alueen itsenäistyttyä.⁹⁸

Lopuksi saattaa olla olemassa myös sellaista oikeusseuraantoa, joka syntyy sopimuksentapaisista oikeustoimista *quasi ex contractu*. Nämä tapaukset ovat kyllä kansainvälisissä suhteissa varsin harvinaisia ja vähämerkityksellisiä. Kysymyksessä saattaa esim. olla jonkinlainen val-

⁹³ *Schoenborn* (Staatensukzessionen s. 121) lukee myös vasallivaltiosuhteet tähän ryhmään. Tulos saattaa kuitenkin olla toinen eräänlaisissa vasallivaltiosuhteissa, joissa ylävaltion oikeudet ovat rajoitetut vähiin.

⁹⁴ Valtioiden desentralisoinnissa ja valtioyhtymien purkautuessa saattaa myös, asianhaaroista riippuen, syntyä oikeusseuraantoa.

⁹⁵ *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 76 s. ja *Udina*, s. 767 s.

⁹⁶ *Udina*, s. 767.

⁹⁷ Staatensukzessionen s. 77.

⁹⁸ *Udina*, s. 769 huomauttaa, ettei tässä voi puhua kansainvälisoikeudellisesta seuraannosta, koska toisella taholla puuttuu kansainvälisoikeudellinen subjekti. — Mikäli kuitenkin kapinoitsijat on tunnustettu sodankävijöiksi, asianlaista on toinen.

tioiden keskinen oma-aloitteinen asianhuolto eli *negotiorum gestio*, *communio incidens* tai *ansioton rikastuminen*.⁹⁹ Yleensä täten syntyvät suhteet (oikeudet ja velvollisuudet) ovat luonteeltaan henkilökohtaisia eivätkä siis säily oikeus- tai velvoitesubjektin vaihtuessa, mutta joissakin tapauksissa, varsinkin jos hyöty on tullut välittömästi jonkin alueen hyväksi, voi ehkä ajatella toisenlaista ratkaisua.¹⁰⁰

5. Varsinainen valtioseuraanto eli valtioseuraanto ahtaassa merkityksessä rajoittuu, kuten aikaisemmin on jo huomautettu, niihin tapauksiin, joissa oikeuksien ja velvollisuuksien siirtyminen liittyy valtiopiirissä sattuviin aluemuutoksiin.¹⁰¹ Tällöin on kysymyksessä myös kokonaisen oikeuksien ja velvollisuuksien ryhmän siirtyminen valtiolta toiselle, ja tästä taas johtuu nimitys valtioseuraanto. Siirtyvän alueen täytyy myös, kuten sanottu, kuulua jo jollekin toiselle valtiolle; isännättömien alueiden valtauksiin ei tietenkään voi liittyä valtioseuraantokysymyksiä.¹⁰² Aluemuutoksista johtuvilla oikeusseuraantokysymyksillä on merkitystä käytännössä ja ne ovatkin niistä tärkeimmät — mutta samalla myös vaikeimmin ratkaistavat —, sillä useimmat ongelmat esiintyvät juuri niiden yhteydessä.¹⁰³

Aikaisemmin on samoin jo viitattu niihin moniin erilaisiin mahdollisuuksiin ja *muotoihin*, jotka aluemuutoksissa saattavat tulla kysymykseen, kahden päätapauksen, valtion kokonaishäviön ja pelkän aluesiirron, puitteissa. Valtion tuho voi tapahtua monella tavalla joko vapaaehtoisesti tai pakkoon perustuvan toiseen valtion tai useampiin valtioihin tai valtioryhtymiin sulautumisen tahi uusiin itsenäisiin valtioihin hajautumisen (taikka näiden tapausten yhdistelmien) johdosta. Samalla tavoin seuraajavaltiot asianhaaroista riippuen saattavat olla jo aikaisemmin olemassa tai syntyvät vasta näiden tapahtumien seurauk-

⁹⁹ *Udina*, s. 769 s.

¹⁰⁰ *Udina*, s. 770, jossa esitetään eräs esimerkki. — Käytännössä ei kuitenkaan tällaista ole sattunut. — *Udina* huomauttaa, vallan oikein, että kysymyksessä saat-
taa toisinaan myös olla yksityisoikeudelliset suhteet valtioiden kesken, tai sitten valtion vastuuvellollisuus voi perustua hiljaiseen hyväksymiseen eli sopimukseen. — Sanotunlaisten oikeussuhteiden säilymisen kannalla periaatteellisesti *Feilchenfeld*, s. 769 s., vaikka hän myöntääkin, että valtiokäytäntö ei sitä hyväksy. Oikeusseuraantoa vastustavat taas mm. *Schoenborn*, m.t.s. 49; v. *Verdross*, s. 245; *Szaszy*, s. 587 ja 591.

¹⁰¹ *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 2 ja 5 sekä *Guggenheim*, Beiträge s. 52.

¹⁰² *Schoenborn*, m.t.s. 2.

¹⁰³ Ks. jälleen *Schoenborn*, main. kohta.

sena, jolloin ne edellisessä vaihtoehdossa voivat joutua huomattavien muodonmuutosten alaisiksi, joten niiden identtisyys ennen ja jälkeen näiden muutosten saattaa olla kyseenalainen. Samoin aluesiirroissakin esiintyy erilaisia muunnelmia niiden vapaaehtoisien tai väkivaltaisen luonteen, siirtyvien alueiden suhteellisen suuruuden (pienenevään ja laajenevaan valtioon verrattuna) sekä seuraajavaltioiden lukumäärän mukaan. Tämä kaikki on otettava huomioon aluemuutosten oikeusvai-
kutuksia tutkittaessa, jolloin varsinkin se seikka, voidaanko asianomaisia valtioita sanottujen muutosten tapahduttua enää pitää oikeudellisesti samoina kuin aikaisemmin, ja onko entinen oikeus- ja velvoitesubjekti mahdollisesti kokonaan hävinnyt, vaikuttaa suuresti eri kysymysten arviointiin.¹⁰⁴

Valtion alueen *oikeudellisesta luonteesta* on esitetty useita eri teorioita, joiden yksityiskohtainen selostaminen ja arvostelu ei tässä kuitenkaan ole mahdollista.¹⁰⁵ Nykyaikaista käsitystä vastannee parhaiten ns. *toimivaltateoria*, jonka mukaan valtion alue on se toimi (valta)-piiri, missä valtio pääasiallisesti harjoittaa vaikutustaan. Tämän teorian kannattajat ovat kyllä sikäli oikeassa, ettei valtion aluetta saa käsittää liian aineellisella tavalla itse maaksi, vedeksi ja ilmaksi, mutta toisaalta ei tässä ole mentävä toiseen äärimmäisyyteen ja omaksuttava niin abstraktista kantaa, että valtion ja sen alueen läheinen suhde ja tämän alueen tärkeä merkitys valtiolle jää kokonaan ottamatta huomioon.¹⁰⁶ Näin ollen tuntuu siltä, että sanottua toimivaltateoriaa on sopivasti täydennettävä näihin jälkimmäisiin näkökohtiin rakentuvalla ns. *objektiteorialla* sen uudenaikaisessa muodossa, jonka mukaan valtiolla on alueeseensa julkinen valtaoikeus »imperium».¹⁰⁷

Lähinnä toimivaltateorian pohjalta lähtien voidaan sanoa, että *valtion alue* on paikallinen perusta, jossa ja josta käsin valtiovaltaa *pää-*

¹⁰⁴ Schätzel, s. 367, ryhmittelee aluemuutokset luonnontapahtumista ja inhimillisestä toiminnasta johtuviin, rauhan ja sodan aikana esiintyviin, valtion koko aluetta tai sen osaa koskeviin sekä väkivaltaan ja oikeudellisiin seikkoihin perustuviin, lukien viimeksi mainittuihin valtiosopimusten lisäksi välitystuomiot. — Kaikilla näillä jaoittelulla, kuten rauhan ja sodan ajankaudella, tuskin kuitenkaan on — ainakaan huomattavaa — oikeudellista merkitystä.

¹⁰⁵ Ks. niistä *Castrén*, Kansainvälinen oikeus s. 89 ja Ilmasota I s. 81 ss. sekä niissä olevia viittauksia.

¹⁰⁶ *Castrén*, Ilmasota I s. 82 s.

¹⁰⁷ Ks. *Castrén*, m.t.s. 81. — Näin myös *Björkstén*, Kansainvälinen oikeus s. 97. — Uudemmissa tutkijoista on objektiteorian kannalla mm. *Guggenheim*, Beiträge, s. 46.

asiallisesti ja vapaimmin harjoitetaan.¹⁰⁸ Tämän mukaan aluemuutos ei ole pelkkä alueen ja väestön eikä edes, kuten eräät tutkijat¹⁰⁹ sanovat, organisoidun yhdyskunnan ja sen oikeusjärjestyksen siirto tai siirtyminen, vaan suvereenisuuden ja siitä johtuvan valtiovallan käyttö-oikeutta koskevan toimivallan vaihdos kaikkine tästä aiheutuvine oikeusseurauksineen ja lisävaikutuksineen.¹¹⁰ Aluemuutoksissa on myös erotettava kaksi eri vaihetta tai puolta nimittäin *kansainvälisoikeudellinen*, joka tarkoittaa alueen siirtymistä toiselta valtiolta toiselle, ja *valtio-oikeudellinen*, joka taas koskee alueen sulattamista ns. inkorporaatiota seuraajavaltioon eli niitä toimenpiteitä, joilla tämän uuden alueen oikeusasema ja olot seuraajavaltion yhteydessä järjestetään.¹¹¹ Tämä ero on hyvä pitää mielessä. — Vaikka valtion oikeus alueeseensa on, kuten edellä olevasta havaitaan, henkilökohtaista laatua,¹¹² ja vaikka sama pitää yleensä myös paikkansa alueherruudesta ym. valtiolle johtuviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin nähden, ei tämän kuitenkaan ehdottomasti tarvitse merkitä sitä, että kaikki sanotut oikeudet ja velvollisuudet aluemuutostapauksissa raukeavat eivätkä siirry muodossa tai toisessa seuraajavaltiolle, vaan tämä on eri kysymys, jota juuri jäljempänä on tutkittava.

¹⁰⁸ Vrt. Schoenborn, m.t.s. 5 ja 10. Toisella kannalla on Guggenheim, m.t., joka huomauttaa (s. 46 s.), että valtionalue = »Objekt staatlicher Beherrschung» ei ole sama kuin »Staatsbereich», joka on laajempi käsite eli se piiri, jossa »staatliche Ordnung Geltung kraft Völkerrechts zuerkannt wird», ja että paikallisella piirillä ei ole olennaista vaan ainoastaan historiallista merkitystä valtiolle ja valtiovallan käytölle, viitaten tässä entisajan »paimentolaisvaltioihin» (Nomadenstaaten). — Kiistämättä valtiovaltaa voidaan tietyissä, varsin useissakin, tapauksissa harjoittaa valtion alueen ulkopuolella, mutta nämä kuuluvat kuitenkin poikkeuksiin, ja tällöin on paljon sellaisia rajoituksia — sekä toisen valtion alueella että isännättömällä alueella —, joita ei esiinny omalla alueella. Entisajan »paimentolaisvaltiot» eivät olleet valtioita.

¹⁰⁹ v. Ullmann, s. 70 s.

¹¹⁰ Vrt. edellä ja Schätzel, s. 366, sekä erittäinkin Szaszy, s. 584, jossa korostetaan eri valtioiden oikeusjärjestyksen ja suvereenisuuden erilaisuutta ja viitataan eräiden aineellisten subjektiivisten oikeuksien ja erinäisten velvollisuuksien siirtymiseen sanotun toimivallan vaihdoksen seurauksena. — Guggenheim, m.t. s. 49, taas huomauttaa, että alueluovutus ei ole pelkkää imperiumin vaihdosta, sillä muutoin ei olisi eroa alueen ja pelkän hallinnan siirron välillä. Tähän voidaan vastata, että asianhaaroista riippuen toimivallan vaihdos saattaa olla eri sisältöistä, joko laajempaa eli suvereenisuutta tai pelkkää käyttöoikeutta koskevaa.

¹¹¹ Vrt. Schoenborn, m.t. s. 10.

¹¹² Tätä korostaa mm. Udina, s. 680.

Siitä riippumatta katsotaanko, että valtion alue kuuluu valtion ole-
mukseen — jolloin se on osa itse valtiosta ¹¹³ — vai käsitetäänkö se
yksinomaan valtion toimipiiriksi, on pakko, tosiolot huomioon ottaen,
myöntää, että *alueluovutukset* ja niiden yhteydessä tapahtuvat valtio-
vallan vaihdokset ovat *mahdollisia*. Tämä koskee myös sellaisia *anek-
dointisopimuksia*, jotka merkitsevät valtion koko alueen luovutusta ja
siis valtion häviötä ja jotka menettävät oikeudellisen sitovuutensa, sa-
malla kun ne täytetään, koska tämän jälkeen toisella puolella ei enää
ole mitään oikeussubjektia, joka voisi vaatia näissä sopimuksissa mää-
rättyjen ehtojen noudattamista.¹¹⁴

Useat katsovat, että suvereenisuus alueluovutuksen kohteena olevaan
alueeseen — käsitti se valtion koko alueen tai osan siitä — siirtyy jo
samalla, kun tätä koskeva sopimus tulee voimaan, vaikka seuraajavaltio
ei voikaan täydelleen käyttää oikeuksiaan tähän alueeseen, ennen kuin
se on tosiasiallisesti ottanut sen haltuunsa muodollisen luovutuksen
jälkeen. Luovuttajavaltiolla ei luovutussopimuksen tultua voimaan ole
enää laillista oikeutta määrätä asianomaisella alueella, mutta käytän-
nöllisistä syistä se voi sanottuna välikautena toimia jonkinlaisena seu-
raajavaltion asiamiehenä tai edustajana ylläpitämällä alueella rauhaa ja
järjestyä sekä huolehtimalla paikallisista hallintotehtävistä ja muista
juoksevista asioista. Toisen käsityksen mukaan, minkä Pysyvä kan-
sainvälinen tuomioistuin näyttää hyväksyneen, siirtyy alueen suvereeni-
suus vasta luovutushetkellä.¹¹⁵ Mutta jälkimmäisenkin suunnan edus-
tajat huomauttavat, ettei luovuttajavaltio saa väärinkäyttää oikeuksiaan
ja vahingoittaa täten tulevaa seuraajavaltiota. Tämä varaus on omiaan
jossakin määrin tasoittamaan näiden molempien käsityskantojen välistä
eroa, jolla on merkitystä vain sanotun kahden eli luovuttaja- ja seuraaja-
valtion välisissä suhteissa. Mutta sitä vastoin se ei vaikuta itse pää-
kysymykseen eli siihen, syntyykö seuraajavaltiolle tämän aluesaannon
johdosta oikeuksia ja velvollisuuksia kolmansiin valtioihin nähden.

¹¹³ Ks. *Guggenheim*, joka korostaa (s. 49), ettei valtion alue ole sama kuin itse
valtio.

¹¹⁴ *Schoenborn*, m.t. s. 2 s. Vrt. myös edellä.

¹¹⁵ Edellisellä kannalla mm. *Wilkinson*, s. 20 s. sekä *E. Borel* välitystuomiossaan
18. 4. 1925, joka koski seuraajavaltioiden vastuuta Turkin valtion velasta ja jossa
todettiin, että Kreikan vastuu erään sille Bulgaarialta siirtyneen alueen osalta alkoi
rauhansopimuksen voimaantulosta eikä alueen miehityksestä tai tosiasiallisesta luo-
vutushetkestä (ks. *Brown*, s. 138). Jälkimmäistä kantaa puoltaa mm. *Schwarzen-
berger*, s. 82. Vrt. *Hackworth*, I s. 525.

Kansainvälisessä oikeudessa tehdään ero toisaalta sen *sallimien* ja toisaalta sen *kieltämien* aluemuutosten välillä, jolloin edellisiin kuuluvat lähinnä ne tapaukset, joissa luovuttajavaltio erityisin sopimuksin tai muulla tavalla on antanut suostumuksensa aluemuutokseen, ja jälkimmäisiin ne, jotka tapahtuvat alueellisia takuusopimuksia tai alueluovutukset nimenomaan kieltäviä sopimuksia rikkoen ja yleensä lisäksi *väkivaltaisesti*. Sitä vastoin ei ole selvää, kieltääkö yleinen kansainvälinen oikeus muut väkivaltaiset aluemuutokset, esim. sodasta johtuvat, vaikka usein puhutaankin valtion ns. perusoikeuksista mm. olemassaoloon ja alueelliseen koskemattomuuteen. Näiden oikeuksien ja sotaan perustuvan debellaation välillä on olemassa tietty ristiriita.¹¹⁶ Tähänkään kysymykseen ei kuitenkaan tarvitse tässä syventyä, sillä valtiokäytäntö osoittaa, että väkivaltaisillakin aluemuutoksilla on taipumus aikaa myöten vakiintua ja saavuttaa toisten valtioiden hyväksyminen,¹¹⁷ ja mitä erityisesti oikeusseuraantoon tulee, niin ei sitä koskevien ongelmien ratkaisu yleensä riipu siitä, onko aluemuutos kansainvälisen oikeuden salima vai ei. On kyllä ajateltavissa, että väkivaltaisiin aluemuutoksiin suhtauduttaisiin sikäli ankarammin, että seuraajavaltiolle niiden yhteydessä säilytettäisiin enemmän velvollisuuksia kuin muuten, joihin velvollisuuksiin sitoutuminen tietenkin voidaan panna kolmansien valtojen taholta koko aluemuutosjärjestelyn hyväksymisen ehdoksi. Mutta tällöin ollaan jo siirtymässä politiikan alalle oikeudellisesta piiristä. Muutoin on *vapaaehtoisen* ja *pakollisen* aluemuutoksen ero usein pelkästään näennäinen. Valtiot eivät yleensä halua luopua alueistaan — paitsi mahdollisesti, jos on kysymyksessä jotkin vähäpätöiset ja kaukana emämaasta sijaitsevat alueet —, ellei niille tarjottu poliittinen tai taloudellinen vastike ole aivan erityisen arvokas.

Mitä erityisesti *vapaaehtoisin* aluemuutoksiin tulee, niin kansainvälisen oikeuden mukaan valtioilla on oikeus määrätä alueistaan ja luovuttaa niitä toisille valtioille¹¹⁸ edellyttäen, ettei tätä ole kielletty joissakin niiden solmimissa sopimuksissa, tai ettei kysymyksessä ole pysyvästi neutraalinen valtio.¹¹⁹ Samoin varauksin on myös kolmansien valtioi-

¹¹⁶ Ks. tästä *Castrén*, Kansainvälinen oikeus s. 73 ss.

¹¹⁷ *Guggenheim*, *Beiträge* s. 52.

¹¹⁸ *Guggenheim*, *Beiträge* s. 51 s. — Valtionsisäisesti tietenkin vaaditaan, että alueluovutus tapahtuu valtiosäännön edellyttämässä järjestyksessä. Tässä ei ole syytä puuttua kiistakysymykseen, onko tämä kansainvälisoikeudellinenkin edellytys.

¹¹⁹ *Castrén*, m.t. s. 64.

den hyväksyttävä tällaiset aluemuutokset.¹²⁰ Asia erikseen on, mitä velvollisuuksia aluemuutoksista saattaa aiheutua seuraajavaltioille.

6. Eräs valtioyhteisössä tapahtuvia aluemuutoksia koskeva erityiskysymys, uuden valtion synty, vaatii vielä erityistä tarkastelua. Olivat uuden valtion syntyvaiheet mitkä tahansa, niin yleisesti hyväksytyn käsityksen mukaan viimeinen vaihe eli valtioksi tuleminen — samoin kuin toisaalta valtion häviö — on *tosiasia* eli historiallinen tapahtuma.¹²¹ Pelkät sopimukset ja muut oikeustoimet tai järjestelyt ja suunnitelmat paperilla eivät vielä voi yksinään aikaansaada uuden valtion muodostumista, vaan tähän tarvitaan lisäksi ja viime kädessä fyysillistä toimintaa, jolla asia toteutetaan. — Sellainen valtio, joka on myös valtio kansainvälisoikeudellisessa mielessä siten, että se on kansainvälisen oikeusyhteisön jäsen, on, kuten kaikki myöntävät, *eo ipso* sidottu yleiseen kansainväliseen oikeuteen, joten sille sen tahdosta riippumatta syntyy erinäisiä yleisiä oikeuksia ja velvollisuuksia yleisen kansainvälisen oikeuden perusteella.¹²² Edellä olevasta havaitaan, ettei tässä ainakaan siinä tapauksessa, että uusi valtio perustetaan ennestään isännättömälle alueelle, voi olla puhetta minkäänlaisesta oikeusseuraannosta. Mutta sama pitänee paikkansa silloinkin, kun uuden valtion alue on aikaisemmin kuulunut jollekin toiselle valtiolle. Äsken mainittujen kansainvälisen oikeuden yleisten normien velvoittavuus näet johtuu asianomaisesta valtiosta itsestään ja sen kuulumisesta kansainväliseen oikeusyhteisöön eikä toisesta valtiosta,¹²³ koska asianlaita on, kuten sanottu, sama tällaisen edeltäjän puuttuessaakin. Kysymyksellä ei siis ole muuta kuin teoreettista merkitystä, koska sanotut oikeudet ja velvollisuudet joka tapauksessa ovat olemassa.¹²⁴ — Jäljempänä tullaan tutkimaan, mitä erityisiä oikeuksia ja velvollisuuksia uudelle valtiolle varsinaisen oikeusseuraannon perusteella voi syntyä.

¹²⁰ Guggenheim, m.t. s. 61 s.

¹²¹ Strupp, s. 471; Castrén, Kansainvälinen oikeus s. 66.

¹²² Huber, s. 137.

¹²³ Udina, s. 752 ja 762; Schoenborn, m.t. s. 71 s.; Guggenheim, Beiträge s. 8; v. Holtzendorff, s. 35; Strupp, s. 471, joka viimeksi mainittu viittaa siihen, että valtion syntyminen on tosiasiassa. Toista mieltä Kelsen, Recueil 1932 IV (s. 330 s.), joka huomauttaa, että seuraantoa tapahtuu joka tapauksessa alueelliseen suvereenisuuteen, ja jos kerran näin on asianlaita, niin tulos on sama muihinkin yleisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin nähden. Kelsenin esitys ei kuitenkaan ole aivan selvä eivätkä perustelut vakuuta.

¹²⁴ Kuten Guggenheim (m.t. s. 8 s.) huomauttaa, myös valtiokäytäntö on selvästi tällä kannalla.

7. Edellä on jo siellä täällä viitattu valtioseuraantokysymyksen tärkeyteen.¹²⁵ Kysymys ei ole, kuten sanottu, pelkästään teoreettisesti kiintoisa, vaan sillä on mitä suurin käytännöllinen merkitys. Valtioyhteisön piirissä esiintyvät aluemuutokset ja varsinkin ne niistä, joiden seurauksena on jonkin valtion tuho tai (ja) uuden valtion ilmaantuminen kansainväliselle näyttämölle, ovat huomattavimpia tapahtumia kansainvälisessä poliittisessa elämässä. Niillä on mitä moninaisimpia sekä tosiasiallisia että oikeudellisia vaikutuksia ei vain asianomaisille aluemuutosten kohteeksi joutuneille valtioille itselleen vaan myös kolmansille valtioille, asianomaisen alueen väestölle ja eräille muille henkilöille, joten nämä vaikutukset ulottuvat siis osittain siirtävän alueen ulkopuolellekin.¹²⁶

Tässä ei voida käsitellä muuta kuin tärkeimpiä näistä vaikutuksista ja tällöin lähinnä niitä, joilla on oikeudellinen merkitys. — Ensinnäkin on ratkaistava, miten tällaisissa tapauksissa käy asianomaisten valtioiden valtiosopimusten. Tällöin on huomattava, että aluemuutokset saattavat vaikuttaa myös sellaisten sopimusten voimassaoloon, joissa on osapuolena kolmansia valtioita. Asianomaisten valtioiden omaisuus- ja velkakysymysten järjestely kuuluu myös niihin, jotka saattavat koskea kolmansien valtioiden ja niiden kansalaisten (saamamiesten) oikeuksia. Lopuksi tulevat kaikki siirtoalueen väestön uudesta oikeusasemasta johtuvat kansalaisuutta, omaisuuden ym. oikeuksien suojelua ja siirtymä kautta entisistä oloista uusiin koskevat moninaiset ongelmat. Tästä havaitaan, että kysymyksessä on sekä valtion että yksityisten kannalta ensiluokkaisen tärkeitä seikat, ja että valtioseuraannolla on kansainvälis-oikeudellisten vaikutusten lisäksi oikeusvaikutuksia myös siviili-, hallinto- ja valtiosääntöoikeuteen sekä kansainväliseen yksityisoikeuteen.¹²⁷ Yksityisoikeudelliseen oikeusseuraantoon verrattuna valtioseuraanto on — vaikka sitä esiintyykin harvemmin —, kuten sanottu, vallan toista suuruusluokkaa, siinä kun joudutaan samalla kertaa ratkaisemaan kokonaisia laajoja ryhmiä useita eri oikeussubjekteja koskevia erinäisiä kysymyksiä, joista valtioita koskevat tietenkin jo sinänsä ovat erityisen laajakantoiset.¹²⁸

Valtioseuraantoa aiheuttavien aluemuutosten *syyt, toteuttamiskeinot ja muodot* ovat monet ja erilaiset. Niinpä aluemuutokset voivat johtua

¹²⁵ Kysymyksen tärkeyttä korostaa mm. *Udina* s. 669 s.

¹²⁶ Vrt. edellä olevaa esitystä ja *Schoenborn*, m.t. s. 2 s.

¹²⁷ *Bonfils—Fauchille*, I, 1 s. 344.

¹²⁸ *Wilkinson*, s. 10.

poliittisista, psykologisista, taloudellisista ja (tai) maantieteellisistä seikoista, ja aluemuutosten toteuttamiskeinoissa ja -muodoissa on lukuisia eri mahdollisuuksia. Jossakin määrin voivat valtioseuraannon vaikutukset riippua näistä eri syistä ja keinoista (väkivaltaiset ja rauhanomaiset), mutta yleensä näillä seikoilla ei ole oikeudellista merkitystä. Sitä vastoin aluemuutoksen vaikutukset sen erilaisissa muodoissa kuten uuden valtion synnyssä, alueesiirroissa ja valtioyhtymien muodostumisessa, voivat olla hyvinkin erilaiset.¹²⁹

Luonnollisesti näin laajojen ja monivivahteisten kysymysten ratkaiseminen tuottaa *vaikeuksia* sekä kansainvälisen oikeuden tutkijoille että käytännössä niiden kanssa tekemisiin joutuville valtiomiehille.¹³⁰ Monet näistä ongelmista ovat jo sinänsä vaikeita, koska, kuten myöhemmin tulemme havaitsemaan, painavia näkökohtia voidaan esittää sekä suuntaan että toiseen. Eri tilanteissa voidaan päätyä aivan vastakkaisiin tuloksiin. Asiaa mutkistaa näitä kysymyksiä koskevien yleisten valtiosopimusten puuttuminen ja toisaalta valtiokäytännön suhteellinen vähyys ja sen suuri vaihtelevaisuus.

8. Nyt onkin kosketeltava hieman tarkemmin valtioseuraannon oikeuslähteitä ja sen oikeusperustaa koskevaa kysymystä. — Mitä ensinnäkin *oikeuslähteisiin* tulee, niin rajoittuvat ne tässä *tavanomaiseen oikeuteen* ja *yleisiin oikeusperiaatteisiin* oikeusseuraantoa koskevien yleissopimusten puuttuessa. Verrattain vakiintunut *valtiokäytäntö* on kyllä havaittavissa joissakin kysymyksissä, mutta muissa kysymyksissä käytäntö saattaa olla varsin kirjava vaihdellen eri ajankausina ja eri valtioissa.¹³¹ Niinpä näyttää siltä, että ns. englantilais-amerikkalaisessa valtiopiirissä ollaan yleensä taipuvaisia myöntämään seuraajavaltioille monessa suhteessa suurempia vapauksia kuin ns. mannermaaisessa käytännössä. Vaikeuksia aiheutuu myös siitä, että oikeustapauksia asian luonnosta riippuen, kuten sanottu, on suhteellisen vähän.

Läheskään kaikki oikeusoppineet eivät myönnä *yleisille oikeusperiaatteille* oikeuslähteen arvoa kansainvälisessä oikeudessa. Tuntuu kuitenkin siltä, että ilman niitä on tässäkin oikeudessa vaikea tulla toimeen, sehän on jo muutoinkin melko puutteellista.¹³² Kuitenkin on syytä nou-

¹²⁹ Vrt. tässä suhteessa *Wilkinson*, s. 10 s., joka tuntuu kuitenkin kiinnittävän liian suurta merkitystä aluemuutosten syihin ja toteuttamistapoihin.

¹³⁰ *Wilkinson*, s. 10.

¹³¹ Vrt. *Schoenborn*, m.t. s. 11 s.

¹³² Ks. *Castrén*, *Lakimies* 1948 s. 11 s.

dattaa tiettyä varovaisuutta yleisten oikeusperiaatteiden suhteen erityisesti valtioseuraantosäännösten alalla. Vaikka analogiat usein vaikuttavat houkuttelevilta, on pidettävä mielessä, että olosuhteet kansainvälisessä elämässä eroavat suuresti valtionsisäisistä.

Valtioseuraantoa koskevat kysymykset on käytännössä ratkaistu asianhaaroista riippuen joko yksipuolisin toimenpitein tai asianomaisten valtioiden — kahden tai useamman — keskisissä *valtiosopimuksissa*. Siitä huolimatta, että viimeksi mainitut eivät sisälläkään mitään yleisiä oikeusnormeja, on niillä kuitenkin, kuten sanottu, tietty merkitys valtiokäytännön ilmentäjinä ja täten tavanomaisen oikeuden etsinnässä. Niiden arvoa yleisenä tulkintakeinona on kuitenkin omiaan vähentämään se seikka, että sopimusvapauden ollessa näissäkin tapauksissa pääsääntönä voidaan väittää, että asianomaisilla valtioilla ei ole ollut mitään oikeudellista velvollisuutta menetellä siten, kuin ne ovat kulloinkin tehneet. Tällaisten sopimusten lopullinen muotoutuminen riippuukin usein molempipuolisista sovitteluista ja erinäisistä tarkoituksenmukaisuussyistä. Sen vuoksi ne velvoitukset, joihin jokin valtio on sitoutunut niissä tapauksissa, joissa se saa yksin järjestellä sanotut kysymykset, kuvastavat ehkä paremmin valtioiden käsitystä kansainvälisen oikeuden normeista oikeusseuraannon alalla.¹³³

Valtioseuraannon *oikeusperustana* on joko kansainvälinen sopimus tai tosiasiallinen toimenpide nimittäin asianomaisen alueen tehokas hallintaan otto,¹³⁴ joka saattaa tapahtua vastoin toisen valtion tahtoa ja tällöin myös oikeudenvastaisesti. Edellä on huomautettu, että tällaisillakin toimenpiteillä voi olla samantapaisia oikeudellisia vaikutuksia, kuin milloin hallintaan otto perustuu toisen valtion suostumukseen.¹³⁵

9. Eräät kansainvälisen oikeuden tutkijat eivät pidä valtioseuraantoa teoreettisesti lainkaan mahdollisena.¹³⁶ Tätä käsitystään he perustelevat eri tavalla, joko kansainvälisen oikeuden luonteeseen viitaten, tai — ehkä vielä yleisemmin — vetoamalla siihen, että kansainväliset oikeudet tai velvollisuudet *sammuvat* tai menettävät voimaansa, samalla tai samassa suhteessa kuin niiden *kannattajien suverenisuus häviää* joko kokonaan tai osittain.¹³⁷ Myönnettävä onkin, että

¹³³ Schoenborn, m.t. s. 12. Vrt. myös edellä.

¹³⁴ Szaszy, s. 584.

¹³⁵ Vrt. Szaszy, s. 585.

¹³⁶ Esim. Foulke, s. 102; v. Gareis, K. (Institutionen des Völkerrechts, 2. Aufl., Giessen 1901, s. 66 ss.); ilmeisesti myös Lawrence, s. 92.

¹³⁷ Ks. Oppenheim—Lauterpacht, s. 152, jossa selostetaan tätä mielipidettä.

jos — kuten edellä — omaksutaan se kanta, että seuraajavaltion valtiotalta ja oikeudet sekä velvollisuudet uudella alueella ovat itsenäisiä eivätkä edeltäjävaltion oikeuksista ja velvollisuuksista johdettuja, niin oikeusseuraannosta sanan ankarassa merkityksessä tuskin voidaan puhua. Mutta jos seuraajavaltio on jonkin kansainvälisen oikeuden normin perusteella velvollinen pitämään joitakin sanotulla alueella aikaisemmin perustettuja oikeuksia voimassa tai oikeutettu käyttämään niitä itse, on tulos käytännössä sama, kuin jos velvollisuuksien ja oikeuksien siirtyminen olisi tapahtunut. Seuraavan esityksen tarkoituksena onkin tutkia, onko tällaisia yleisiä normeja olemassa ja missä suhteissa.

Mitä sitten tulee *kansainvälisen oikeuden luonteeseen* ja valtioseuraannon soveltuvaisuuteen sen kanssa, niin jos kansainvälisen oikeuden velvoittavuus perustetaan — kuten eräät, varsinkin vanhemmat, tutkijat tekivät — pelkästään valtion tahtoon, tai jos kansainvälinen oikeus käsitetään vain valtionsisäisen, tarkemmin valtio-oikeuden, ulkoiseksi osaksi, ei seuraajavaltio ole sidottu edeltäjävaltion suorittamiin järjestelyihin ja sen antamiin sitoumuksiin enempää kuin omiinkaan lupauksiinsa, joita se oman tahtonsa herrana tai omaa oikeuttaan muuttaen voi kumota mielensä mukaan. Mutta jos sitä vastoin kansainvälisen oikeuden velvoittavuus johdetaan, kuten pitää, valtioiden kesken vallitsevasta ja yleisesti sitovaksi tunnustetusta oikeusvakaumuksesta, ei tältä kannalta ole periaatteellisia esteitä valtioseuraantomahdollisuuden hyväksymiselle.¹³⁸ Kaikki jää siis riippumaan siitä, miten valtiot käytännössä suhtautuvat tähän kysymykseen, ja kuten jäljempänä pyritään osoittamaan, valtiot hyväksyvätkin rajoitetusti valtioseuraannon.¹³⁹

10. Valtioseuraannon tieteellinen perustelu on ollut erilainen eri aikoina ja tässä suhteessa on esitetty mitä erilaisimpia teorioita, joista toisten mukaan valtioseuraanto tulee kysymykseen hyvinkin laajassa mitassa, kun taas toisissa niistä omaksutaan varsin varovainen jopa täysin torjuvakin kanta. Näiden teorioiden edes pääpiirteittäinen selostus

¹³⁸ *Udina*, s. 695; *Szaszy*, s. 583 s. — Valtioseuraannon hyväksyy lisäksi mm. *Feilchenfeld*, s. 616 s., tietyin rajoituksin, samoin *Schoenborn*, *Strupp's Wörterbuch* s. 579, mutta erittäin rajoitetusti. *Rivier* (s. 97 s. ja 154) hyväksyy sen yksityisoikeudellisissa suhteissa kuten valtionvelkoihin nähden ja julkisoikeudellisissa suhteissa niissä tapauksissa — esim. aluekohtaiset rasitukset —, joissa oikeudet ja velvollisuudet eivät edellytä tiettyä valtiota.

¹³⁹ Vrt. *Udina*, s. 696 s., jossa huomautetaan, että valtioiden oikeuksien ja velvollisuuksien siirtyminen riippuu valtioiden kesken tässä vallitsevasta vakaumuksesta ja siitä, miten kulloinkin sovitaan.

ja arviointi vaatisi liian paljon tilaa eikä se ole tarpeellistakaan ottaen huomioon sen käsityksen, mikä edellä on esitetty valtioseuraannon käsitteestä ja olemuksesta, joten teorioiden yksityiskohtiin ja niiden kritiikkiin nähden voidaan tyytyä viittaamaan muiden tutkijain tätä koskeviin esityksiin.¹⁴⁰ Tämän tutkimuksen kannalta riittävät seuraavat lyhyet maininnat ja huomautukset.

Tietenkin olisi erinomainen asia, jos valtioseuraantoa koskevat mutkikkaat kysymykset voitaisiin ratkaista joidenkin yleisten teorioiden ja yksinkertaisten kaavojen mukaan, taikka jos edes voitaisiin löytää eräitä yhdenmukaisia periaatteita tämän oikeussäännösten eri aloilla.¹⁴¹ Kun kuitenkin ottaa huomioon, että valtioseuraantosäännöstöön, kuten edellä olevasta ilmenee, liittyy niin kovin erilaisia kysymyksiä, tuntuu jo *a priori* mahdottomalta, että niitä kaikkia voitaisiin käsitellä samojen periaatteiden mukaisesti. Valtioseuraanto voidaan kyllä perustaa pelkkään järkeen ja muodostaa tällä pohjalla erilaisia teorioja, mutta tällöin joudutaan luontaisoikeuden pohjalle. Toinen vaihtoehto on, että otetaan huomioon vain oikeusnormit, jotka siis todella velvoittavat, mutta niiden löytäminen ei aina ole mahdollista yksinomaan teorioja rakentamalla.

Vanhimmat valtioseuraantoteoriat olivat yleensä saaneet paljon vaikutteita valtionsisäisistä ja lähinnä yksityisoikeudellisista esikuvista ja erityisellä mieltymyksellä pyrittiin käyttämään hyväksi eräitä roomalaisen oikeuden oikeussäännöstöjä. Valtion häviö ja liittäminen toiseen käsiteltiin samantapaiseksi ilmiöksi kuin yksityisen henkilön kuolema ja jäämistön siirtyminen oikeudenomistajille.¹⁴² Tässä tapahtui jonkinlainen yleisseuraanto, joka joidenkin mielestä kohdistui myös hävinneen valtion valtiosopimuksiin, eikä uudelle alueherralle yleensä myönnetty »omaisuuteen» nähden edes minkäänlaista *beneficium inventarium* etua. Varhaisempi patrimonialinen käsitys, että valtio tai sen alue (ja kansa) olivat monarkille kuuluvaa omaisuutta, oli omiaan edistämään tämän yksityisoikeudellisen teorian syntymistä ja pitkäaikaista vallalla pysymistä. Itse *Grotius* puolusti sitä mm. sillä perusteella, että oikeusjär-

¹⁴⁰ Esim. *Huber*, s. 8 ss. ja *Keith*, *State Succession* s. 2 ss. (vanhemmat teoriat); *Guggenheim*, *Beiträge* s. 29 ss.; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 391 ss.; *Biscottini*, s. 366 ss.; *Wilkinson*, s. 12 ss.; *Feilchenfeld*, s. 18 ss., 25 ss., 63 ss., 171 ss., 302 ss., 397 ss., 572 ss. ja 618 ss. (etupäässä kuitenkin vain velkaseuraantokysymyksissä).

¹⁴¹ Tätä korostaa myös mm. *Wilkinson*, s. 11.

¹⁴² Näin opetti vielä mm. *F. de Martens*, s. 368, *Grotiusta* seuraten. Ks. tätä käsitystä vastaan esim. *Schoenborn*, *Staatensukzessionen*, s. 9.

jestyksen oli pysyttävä voimassa edelleenkin, vaikka isäntä vaihtui jollakin alueella.¹⁴³

Eräät myöhemmät tutkijat havaitsivat kuitenkin, että oli sellaisia oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka luonteensa mukaan sammuiivat itse anektoinnissa eivätkä siis voineet siirtyä. Tavallisesti tehtiin ero poliittisten ja varallisuus oikeudellisten oikeuksien välillä, joista seuraanto hyväksyttiin vain jälkimmäisiin nähden. Mutta monet tällä kannalla olevat katsoivat, että tällainen osittaisseuraanto saattoi tulla kysymykseen myös pelkissä aluesiirroissa eikä vain valtion hävitessä.¹⁴⁴ Kaikkien näiden sekä vanhempien että uudempien teorioiden yhteinen puute oli se, että ne todella olivat vain pelkkiä, mielivaltaisille olettamuksille perustettuja teorioita eivätkä vastanneet yleistä valtiokäytäntöä.

Vasta verrattain myöhään alettiin käsittää, että julkisoikeudelliset oikeussuhteet eivät ole siirrettävissä, mutta sitä vastoin pidettiin seuraantoa jatkuvasti mahdollisena muussa suhteessa.¹⁴⁵ — Huberin ns. sosiaalioikeudellista valtioseuraantoteoriaa on jo edellä käsitelty ja arvosteltu.¹⁴⁶

Valtioseuraantoteorioihin nähden yleisesti torjuvalle kannalle asettui eräänä ensimmäisistä Jellinek viittaamalla siihen, että valtion synty ja häviö on oikeuden ulkopuolella tapahtuva tosiasia. Samalla hän kuitenkin myönsi, että valtiokäytäntö kohtuussyistä yleensä hyväksyy sen, että entisen valtion oikeusjärjestys säilytetään, mikäli se soveltuu uuteen järjestykseen.¹⁴⁷ Jellinekiin yhtyen monet muut tutkijat ovat niin ikään päätyneet kielteiseen tulokseen, ja näyttää siltä, että tämä käsitys alkaa tulla yhä yleisemmäksi. Niinpä esim. Schoenborn¹⁴⁸ huomauttaa, että suvereenisuus ei siirry vaan se vaihtuu; seuraajavaltion imperium uudel-

¹⁴³ Ks. Grotius, s. 279 ss. ja Guggenheimin selostusta, m.t. s. 30 s.

¹⁴⁴ Esim. Appleton, s. 38 ss., joka perusti teoriansa roomalaisesta oikeudesta lainaamiinsa »arrogatio» ja »in rem versio» säännöstöihin. Hän katsoi, että varallisuus oikeudet seuraavat ja rasittavat valtion alueen jokaista osaa erikseen ja että valtiovallan hävitessä valtio kuitenkin jatkaa elämäänsä edelleen alueena ja kansana. Mielenkiintoista on todeta, että eräs nykyaikainen tutkija, François (s. 80) perustelee hyväksymänsä seuraantotapaukset samoin. — Eräät toiset viittasivat kohtuussyyihin. Ks. Guggenheim, m.t. s. 34.

¹⁴⁵ Heffter-Geffken, s. 58 s.

¹⁴⁶ Mainittakoon siitä vielä lisäksi, että Huber hyväksyy yleisseuraannon, mikäli on kysymys valtion varallisuudesta velkoineen, mutta ei poliittisiin oikeuksiin nähden, koska edeltäjävaltion valtiotahto häviää (m.t. s. 24 s.).

¹⁴⁷ Ks. tästä tarkemmin Guggenheim, m.t. s. 38 s.

¹⁴⁸ Staatensukzessionen s. 10 ss.

la alueella on itsenäistä ja uudenlaista.¹⁴⁹ Kuitenkin ovat tämänkin suunnan edustajat yleensä yksimielisiä siitä, että muutokset siirtoalueella on rajoitettava mahdollisimman vähiin ja että ns. saavutetut oikeudet on siellä suojattava. Poliittisista ja muista tarkoituksenmukaisuussyistä (esim. hyvien suhteiden säilyttäminen kolmansiin valtioihin) seuraajavaltio usein ottaa vastatakseen edeltäjänsä sitoumuksista, mutta valtiokäytäntö ei ole tässä suhteessa tarpeeksi vakiintunut, jotta siitä voitaisiin johtaa yleisiä oikeussääntöjä.¹⁵⁰

Eräs uusimmista valtioseuraannon erityistutkijoista, *Guggenheim*, tosin sanoo, että seuraantoa syntyy, koska seuraajavaltio maksuu toisen valtion oikeudet ja velvollisuudet kansainvälisen oikeusjärjestyksen nojalla, eikä omasta tahdostaan, kuten *Huber* katsoo, mutta hänkään ei hyväksy yleisseuraantoa.¹⁵¹ Tuntuu siltä, ettei tämä *Guggenheim*inkaan teoria sanottavasti auta kysymyksen selvittelyssä, vaan edellyttää sekin valtiokäytännön yksityiskohtaista tarkastelua, ennen kuin lopulliset päätelmät voidaan suorittaa.¹⁵² — Lopuksi mainittakoon vielä eräs uusi, italialaisen *Romanon* esittämä teoria,¹⁵³ joka jonkin verran muistuttaa edellä mainittuja *Grotiuksen* ja *Huberin* teorioja. Sen mukaan edeltäjävaltion henkilökohtaiset velvollisuudet, jotka luonteensa mukaan edellyttävät suhdetta tiettyyn oikeusjärjestykseen, sammuvat, mutta sitä vastoin seuraajavaltiolle siirtyvät kaikki muut edeltäjän oikeudet ja velvollisuudet (eritoten patrimonialiset), koska seuraajavaltio, samalla

¹⁴⁹ Vrt. edellä.

¹⁵⁰ *Schoenborn*, m.t. s. 11 s. Myöhemmin on hän kuitenkin lieventänyt kantansa myöntäen, että tavanomaista oikeutta on jo syntynyt eräillä aloilla. Ks. *Strupp's Wörterbuch* II s. 579 ss. Negatiivisen suunnan kannattajiin voidaan lukea myös *Keith* (*State Succession* s. 5 ss. ja erittäinkin s. 102), vaikka hän esittääkin oman ns. »singular succession»-teorian. Sen mukaan seuraantoa syntyy vain sellaisiin edeltäjän oikeuksiin, jotka voidaan toteuttaa vetoamalla seuraajavaltion tuomioistuimiin, mutta ei sen sijaan pelkästään kansainväliseen oikeuteen perustuviin oikeuksiin. — Vrt. myös *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 152, jossa todetaan, ettei ole olemassa mitään yleistä sääntöä, joka määrää, milloin seuraanto syntyy, mutta että eräissä tapauksissa tällaista esiintyy.

¹⁵¹ *Guggenheim*, m.t. s. 43 ja 62 sekä *Lehrbuch*, s. 422 s.

¹⁵² Sama koskee myös *Mooren* lausuntoa (s. 334), jossa suositellaan seuraantoa mahdollisimman laajassa mitassa, sekä *Stowellin* huomautusta (s. 43), että seuraajavaltion on otettava vastattavakseen kohtuullisesta osasta edeltäjän velvoituksia. — Vrt. *Scelle* (s. 109 s.), joka arvostelee sekä yksityisoikeudellista seuraantoteoriaa että suvereenisuuden vaihtumista koskevaa konstruktia, huomauttaen viimeksi mainittua vastaan, että kysymyksessä ei ole suvereenisuuden vaan uuden hallitushenkilön vaihdos.

¹⁵³ *Romano*, s. 301 s.

kun se ulottaa oman oikeusjärjestyksensä uuteen alueeseen, myös omaksuu (inkorporoi) osan entisestä oikeusjärjestyksestä. Seuraajavaltio voi kuitenkin kieltäytyä ottamasta kannettavakseen tiettyjä velvoituksia, mutta vaitiolo tässä suhteessa tulkitaan siten, että valtio vastaa näistäkin. Ei tämäkään teoria tunnu vakuuttavalta, sillä seuraajavaltion ei yleensä ole pakko omaksua edes osaa edeltäjävaltion oikeusjärjestyksestä, kuten myöhemmin tullaan osoittamaan.¹⁵⁴

Edellä oleva tarkastelu vahvistanee jo edellä esitettyä käsitystä, että mitään yleistä, kaikkiin eri valtioseuraantotapauksiin soveltuvaa pätevää teoriaa tai kaavaa ei ole olemassa. Tämän ei kuitenkaan tarvitse merkitä sitä, että valtioseuraantomahdollisuuksiin olisi omaksuttava kauttaaltaan negatiivinen kanta tai ettei jonkinlaisia vakiintuneita sääntöjä olisi johdettavissa joidenkin valtioseuraantokysymysten kohdalla. Vastaus näihin kysymyksiin on vain saatavissa positiivista oikeutta eli tässä tapauksessa valtiokäytäntöä tutkimalla ja pitämällä erilaatuiset ongelmat toisistaan erillään.¹⁵⁵

11. Valtioikäytännön pohjalta tapahtuvaa valtioseuraantongelman tarkastelua on omiaan vaikeuttamaan se seikka, että valtiokäytäntö tässä niin kuin monessa muussakin kansainvälisoikeudellisessa kysymyksessä vaihtelee huomattavasti sekä aikaan että paikkaan nähden.¹⁵⁶ Tämän vuoksi ei kovin vanhoja oikeustapauksia voi ottaa enää huomioon nykyistä tilannetta arvosteltaessa, mutta tietenkin tähän vanhempaankin kehitykseen perehtyminen saattaa helpottaa nykyisen positiivisen oikeuden ymmärtämistä ja selvittelyä.¹⁵⁷ Eri aikakau-

¹⁵⁴ Ks. tarkemmin *Udinan* arvostelua (s. 692 ss.). *Udina* itse esittää, että tavanomainen oikeus on hyväksynyt seuraantoon nähden säännön, että *siirtokelpoiset* oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät. Tämäkin ohje menettää suuren osan merkityksestään tekijän lisätessä, että valtiokäytäntö määrää, mitkä oikeussuhteet ovat siirrettävissä (mikä kysymys ei aina ole helposti ratkaistavissa). *Udinaan* voidaan yhtyä siinä, että tämä toisinaan riippuu sopimuspuolten tahdosta, koska kansainvälisellä alalla, kuten jo on huomautettu, yleensä vallitsee sopimusvapaus.

¹⁵⁵ Tällä kannalla mm. *Feilchenfeld* (s. 621 s.) sekä *Hold-Ferneck* (s. 113), joista viimeksi mainittu kuitenkin huomauttaa, että *presumptio* yleensä on valtioseuraantomahdollisuutta vastaan, koska valtion oikeudet ja velvollisuudet ovat useimmiten henkilökohtaisia.

¹⁵⁶ Mm. *Guggenheim* (*Lehrbuch* s. 423) valittaa tätä asiantilaa.

¹⁵⁷ Vanhimpaa käytäntöä ovat selostaneet melko laajasti *Huber*, *Keith* (m.t.) ja *Feilchenfeld* (viimeksimainittu lähinnä varallisuus oikeudellisia kysymyksiä) sekä Amerikan Yhdysvaltojen kohdalta *Wilkinson* edellä mainittujen teostensa eri koh-

sina on eri valtioseuraantomahdollisuuksiin suhtauduttu milloin myönteisemmin milloin kielteisemmin, kuten seuraavassa luvussa tullaan tarkemmin esittämään. Ennen nykyaikaisen kansainvälisen oikeuden syntymistä ja sen ollessa vielä kehityksensä alussa valtioseuraantokin tuli vain harvoin ja varsin rajoitetusti kysymykseen. Jossakin määrin kuvastuu kulloinkin ja kussakin maassa vallitseva tilanne edellä esitetyissä valtioseuraantoteorioissa ja eri oikeusoppineiden kirjoituksissa, sillä tiedemiehetkin ovat aikansa (ja kotimaansa) lapsia. Edellä on kuitenkin jo huomautettu, että näihin teorioihin ja niistä tehtyihin päätelmiin on suhtauduttava tietyllä varovaisuudella, koska niissä ei aina ole pysytty todellisuuden pohjalla.¹⁵⁸

Mitä erityisesti tulee eri valtioiden suhtautumiseen, niin niiden kannan on tässä usein määrännyt poliittiset tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat.¹⁵⁹ Valtiot on tässä suhteessa voitu jakaa kahteen pääryhmään eli ns. valloittajamaihin sekä niihin, jotka ovat etupäässä tyytyneet puolustamaan aikaisemmin hankkimiaan alueita ja muita poliittisia etuja. Edelliseen ryhmään kuuluvien maiden eli aikaisemmin Englannin ja Yhdysvaltojen sekä myöhemmin Venäjän, Saksan ja Italian edun mukaista on yleensä ollut omaksua sellainen kanta, joka rajoittaa seuraajavaltion vastuuta edeltäjävaltion sitoumuksista ja muista velvoituksista. Jälkimmäiseen ryhmään lukeutuvat, mm. vanhan Euroopan sekä pienemmät että eräät isommat valtiot, taas valitsevat mieluummin päinvastaisen vaihtoehdon siltä varalta, että ne joutuisivat menettämään alueitaan väestöineen.¹⁶⁰ Ensin mainittu suunta on yleensä ollut vallitsevana myös siirtomaahankinnassa, johon nähden ei oikeastaan voi puhuakaan valtioseuraannosta.¹⁶¹

Valtiokäytännön arvostelua vaikeuttaa myös jossakin määrin eri tapausten suhteellinen vähyys, jos kohta aineistoa kuitenkin tällöin on olemassa huomattavasti runsaammin kuin kansainvälisen oikeuden

dissa. Uudempiä tapauksia ovat käsitelleet mm. Schoenborn (m.t.), Guggenheim (m.t.) ja myös Feilchenfeld.

¹⁵⁸ Vrt. myös Lawrence, s. 92. Mm. Keith (m.t. s. 2) ja de Louter (I s. 226) varoittavat turvautumasta erityisesti tällä alalla liian suuressa määrässä valtionsisäisestä oikeudesta lainattuihin analogioihin, mihin monet tutkijat ovat tehneet itsensä syytäiksi.

¹⁵⁹ Vrt. edellä.

¹⁶⁰ Borchard, *Diplomatic protection of citizens abroad* (1915) s. 202 ss.; Fedozzi, s. 284; Jèze, s. 60.

¹⁶¹ Vrt. edellä.

monella muulla alalla. Tietenkin on oikeusseuraantokysymyksissäkin vaadittava jatkuvaa ja oikeusvakaumukseen perustuvaa käytäntöä, ennen kuin sille voidaan myöntää tavanomaisen oikeuden arvo, mutta vaatimuksia ei kuitenkaan saa liiaksi kiristää.¹⁶² Kuten jo edellä on huomautettu, on tavanomaista oikeutta tässä suhteessa arvosteltaessa valtioiden yksipuolisille selityksille ja niiden samalla tavoin omasta aloitteestaan suorittamille toimenpiteille annettava yleensä suurempi merkitys kuin valtioseuraantokysymyksiä järjestäville eri sopimuksille, sillä mikäli koskee asianomaisten sopimusvaltioiden keskinäisiä suhteita, niistä säännönmukaisesti voidaan sopia toisinkin, kuin yleinen kansainvälinen oikeus edellyttää.¹⁶³ Kolmansien valtioiden painostuksesta nämä sopimukset saattavat myös saada toisen sisällön, kuin mitä pelkästään oikeudellisten rajoitusten huomioon ottaminen vaatisi.¹⁶⁴

¹⁶² Tuntuu siltä, että esim. *Schoenborn* (Staatensukzessionen s. 12) on tässä liian jyrkällä kannalla, koska hänen mielestään jo pari poikkeusta pitkäaikaisesta yleisestä käytännöstä riistää siltä tavanomaisen oikeuden luonteen, mutta tähän on luonnollisesti harkintakysymys.

¹⁶³ Tässä suhteessa voidaan yhtyä *Schoenborniin* (m.t. s. 12).

¹⁶⁴ *Vanselow*, s. 142. Vrt. myös edellä. — Tietenkin on mahdollista, että seuraajavaltio ottaa huomioon kolmansien valtioiden etuja myös omasta aloitteestaan välttääkseen mahdollisia selkkauksia.

II I u k u

KYSYMYKSEN ERI KEHITYSVAIHEET

1. Kun nyt ryhdytään käsittelemään valtioseuraantosäännösten kehitysvaihteita, ei tällöin ole mahdollista selostaa kaikkia eri aikakausia ja eri valtioissa vallinneita suuntia sekä yksityisiä tapahtumia yksityiskohtaisesti. Tällainen esitys paisuisi näet liian laajaksi, se vaatisi jo oman erityistutkimuksensa, ehkä useampiakin, jotta tämän oikeussäännösten kaikki eri alat tulisivat riittävästi valaistuiksi. Yksityiskohtiin nähden viitattakoon siis edellisen luvun viimeisessä osastossa mainittuihin sekä muihin lähteisiin, joista on mainintoja sekä kansainvälisen oikeuden yleisissä esityksissä että erityisteoksissa.¹ Nyt kysymyksessä olevan tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella valtioseuraanto-ongelmia yleisessä valossa ja antaa siis niistä jonkinlainen kokonaiskuva nykyistä tilannetta silmällä pitäen. Näin muodoin myös tässä historiallisessa katsauksessa kiinnitetään päähuomio eräisiin viimeaikaisiin tärkeimpiin tapauksiin.²

Jos vertaamme oikeusseuraantosäännösten eri aloja toisiinsa, niin havaitsemme, että varallisuus oikeudellisista kysymyksistä on olemassa huomattavasti enemmän aineistoa kuin valtiosopimuksien kohdalta, mikä johtuu mm. siitä, että valtiot ovat yleensä suhtautuneet suopeammin varallisuus oikeuksien kuin valtiosopimukseen tavallisesti sisältyvien poliittisluontoisten oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymiseen. Niinpä käytäntö viimeksi mainittuihin nähden, mikäli siitä yleensä voi puhua, on ollut ensi sijassa negatiivista laatua. Uuden alueherran alaisuuteen joutuvan väestön oikeusasemaa (mm. väestön kansalaisuutta, vähemmistönsuojaa, ns. saavutettujen oikeuksien kohtaloa ja oikeu-

¹ Tärkeimmät alkuperäiset lähteet ovat tietenkin asianomaiset valtioiden väliset sopimukset ja muut valtioseuraantoa koskevat viralliset asiakirjat (sekä välitysoikeuksien ja tuomioistuinten ratkaisut).

² Vrt. mitä edellisen luvun viimeisessä osastossa on sanottu vanhemman historian merkityksestä.

denhoitoa sekä hallintoviranomaisten toimintaa koskevia kysymyksiä) on kyllä käsitelty varsinkin myöhempinä vuosisatoina melko usein ja yksityiskohtaisesti aluesiirtoja koskevissa sopimuksissa ja seuraajavaltion lainsäädännössä, mutta käytäntö on tässä ollut varsin kirjavaa ja vaihtelevaa, ja kun tässä tutkimuksessa näitä laajoja kysymyksiä voidaan käsitellä vain pääpiirteissään, on niiden kehitysvaiheita koskeva selostus rajoitettava joihinkin yleisiin huomautuksiin.

Nyt seuraava historiallinen katsaus tullaan jakamaan yhdeksään pääosastoon, joista viidessä ensimmäisessä käsitellään kysymystä kokonaisuudessaan eri ajanjaksoina. Ensimmäinen pääosasto käsittelee vanhinta aikaa Ranskan suureen vallankumoukseen saakka, jonka jälkeen vasta oli havaittavissa huomattavampaa edistystä myös tämän valtioseuraantosäännösten alalla. Toinen ajanjakso voidaan päättää ensimmäiseen maailmansotaan, jota seuranneet rauhansopimukset ja muut jälkiselvittelyt vaativat erityisen tarkastelun. Samoin on molempien maailmansotien väliselle aikakaudelle ja vihdoin toisen maailmansodan aikana sekä sen jälkeen sattuneille tapauksille varattu kummallekin oma pääosastonsa. Tämän jälkeen käsitellään erikseen viimeaikaista tietoisoppia, välitysoikeuksien suhtautumista oikeusseuraantokysymyksiin, Haagin kansainvälisen tuomioistuimen kannanottoja niihin sekä muuta oikeuskäytäntöä, kutakin erikseen.

2. Uusia valtioita on syntynyt ja vanhoja tuhoutunut sekä valtioiden alueiden rajat ovat muuttuneet kautta aikojen, kansat ovat samalla siirtyneet uuden valtiaan alaisuuteen, valtiosopimuksia on solmittu useita tuhansia vuosia ennen Kristuksen syntymää, ja valtiot ovat jo vanhastaan käyttäneet hyväkseen niin kotimaista kuin ulkomaista luottoa valtiotaloudessaan. Tässä suhteessa on siis jo kauan ollut olemassa edellytykset erilaatuisten valtioseuraantokysymysten syntymiselle, ja varmasti niitä on käytännössä usein esiintynytkin. Mutta vasta sen jälkeen, kun kansainvälinen oikeus nykyaikaisessa merkityksessä ryhtyi säännöstmään valtioidenvälisiä suhteita,³ saattoi valtioseuraanto tulla kysymykseen oikeudellisessa mielessä. Sitä ennen ratkaistiin kaikki nämä kysymykset yleensä pelkästään poliittisten näkökohtien mukaan. Niinpä Vanhalla ajalla ja Keski-ajan alussa valloittaja käytteli vapaasti oikeuksiaan uusilla alueilla. Myö-

³ Useimmat katsovat nykyaikaisen kansainvälisen oikeuden syntyneen silloin, kun Westfalenin rauha solmittiin eli v. 1648.

hemmin syntyi kuitenkin vähitellen eräillä valtioseuraantosäännösten aloilla jossakin määrin vakiintunutta käytäntöä, joka pyrki rajoittamaan valloittajan oikeuksia.

Mitä ensinnä *valtiosopimuksiin* tulee, niin sopimusten pyhyys ja sitovuus tunnustettiin kyllä periaatteessa jo siitä asti, kun niitä ryhdyttiin solmimaan, mutta sopimukset velvoittivat vain niin kauan, kuin olosuhteet pysyivät samanlaisina tai eivät ainakaan olleet huomattavasti muuttuneet.⁴ Epäilemättä oli valtion häviö ja isännän vaihtuminen sellainen tapahtuma, joka yleensä aiheutti myös entisen valtion sopimusten raukeamisen. Sopimuksen laadusta ja muista asianhaaroista riippui, mikä tuli sopimuksen kohtaloksi sopimusvaltion alueen laajentuessa tai supistuessa. Ns. aluekohtaisia sopimuksia esiintyi nyt kysymyksessä olevalla ajankaudella varsin vähän ja yleissopimuksia ei lainkaan, mikäli näihin jälkimmäisiin ei lueta monenkeskisiä rauhan-sopimuksia, joten mistään yleisestä käytännöstä ei tälläkään alalla voinut puhua. Useimmat valtiosopimukset aina Ranskan suureen vallankumoukseen saakka koskivat puhtaasti poliittisluontoisia kysymyksiä ja olivat siis luonteeltaan henkilökohtaisia. Aikaisemmat valtioyhtymät olivat useimmiten siksi höllärakenteisia, etteivät ne yleensä vaikuttaneet asianomaisten valtioiden kansainväliseen oikeus- ja toimikelpoisuuteen, mutta jo tällöinkin noudatettiin sitä sääntöä, että valtioyhtymän tarkoituksen kanssa ristiriidassa olevat jäsenvaltioiden sopimukset raukesivat. Samoin katsottiin tavallisesti, että valtion omassa piirissä tapahtuneet sisäiset muutokset olivat vailla vaikutusta sen solmimien valtiosopimusten voimassaoloon, vaikka kysymys toisinaan aiheuttikin erimielisyyttä.

Valtio, jolle toisen valtion joko koko alue tai osa siitä siirtyi, otti myös haltuunsa kaiken siellä olevan *julkisen omaisuuden*.⁵ Niihin aikoihin ei valtioilla yleensä ollut ainakaan huomattavampia sijoituksia ulkomailla, joten kysymys tällaisen omaisuuden mahdollisesta luovutuksesta seuraajavaltiolle tuli harvoin ajankohtaiseksi.

Vanhimpina aikoina ei tullut kysymykseen, että seuraajavaltio olisi ottanut huolehtiakseen edeltäjänsä *veloista*.⁶ Vasta *feodaalikaudella*

⁴ *de Taube, M.*, L'inviolabilité des traités, Recueil 1934 II s. 299 ss.

⁵ Aikaisemmin ei useinkaan tehty eroa valtion ja hallitsijan omaisuuden välillä.

⁶ *Feilchenfeld, s. 17 ja alav. 4.* — Tässä teoksessa on tutkittu erittäin yksityiskohtaisesti ja perusteellisesti velkaseuraantokysymystä myös sen aikaisemman kehityksen valossa, joten nyt kysymyksessä olevassa esityksessä tullaan lähinnä seuraamaan sanottua teosta.

alkoi esiintyä sellaistaakin käytäntöä, että alue siirtyi toiselta herralta toiselle velka- ym. rasituksineen.⁷ Tähän kehitykseen vaikuttivat osaltaan eräiden kansainvälisen oikeuden ensimmäisten huomattavampien tutkijoiden kirjoitukset. Niinpä jo *Gentilis* puolsi valtiovelkojen siirtymistä valloittajan vastattavaksi eräin rajoituksin.⁸ Samalle kannalle asettui myös *Grotius*.⁹ *Pufendorf* seuraten tässä suurin piirtein *Grotiusta* perusteli käsitystään sillä, että velkojen etuja oli suojattava. Lisäksi hän viittasi siihen, että kysymyksessä olevat velat oli käytetty siirtyvän alueen hyödyksi. Valtion hajotessa velat oli jaettava seuraajavaltioiden kesken. Mutta siirtomaiden ollessa kysymyksessä ei velkavastuuta syntynyt.¹⁰ *Vattel*in huomattavin ansio velkaseuraantokysymyksiä tieteellisessä selvittelyssä oli se, että hän havaitsi, että valtioilla saattoi olla suurempia velvollisuuksia ulkomaisia kuin kotimaisia velkoja kohtaan.¹¹ — Myöhemmästä *valtiokäytännöstä* mainittakoon, että velkaseuraantoa koskevia erilaisia määräyksiä tavataan jo Westfalenin v:n 1648, molemmissa Ryswickin, v:n 1677 ja 1699, sekä Utrechtin v:n 1713 rauhansopimuksissa samoin kuin eräissä muissa, 1700-luvun valtiosopimuksissa.¹² — *Yhteenvetona* 1600- ja 1700-luvulla tässä suhteessa vallinneesta tilanteesta voidaan todeta, että pelkissä aluesiirtotapauksissa velkaseuraantoa ei yleensä esiintynyt lukuun ottamatta ns. paikallisiin velkoihin nähden. Sitä vastoin oli voimassa päinvastainen sääntö valtion liittäessä toisen valtion koko alueen omiin alueisiinsa, jolloin seuraajavaltio usein otti vastatakseen myös entisen valtion ns. sotaveloista. Valtion hajotessa käytäntö taas oli horjuva. Velkaseuraanto tuli lähinnä kysymykseen vain ulkomaiseen valtionvelkaan nähden.¹³

Alueiden isännän vaihtuessa vanhimpina aikoina väestön asema saattoi usein käydä varsin turvattomaksi. Uuden valtion ei ollut pakko ottaa tähän väestöön kuuluvia henkilöitä kansalaisikseen, ja mm. vanhassa Rooman valtakunnassa tämä monesti jätettiin tekemättä tai

⁷ *Feilchenfeld*, s. 20 ss.

⁸ *Feilchenfeld*, s. 18 ss.

⁹ *Feilchenfeld*, s. 25 ss. — *Grotius* samoin kuin *Gentilis* tarkastelivat kysymystä kuitenkin vain valtion kokonaishäviön valossa puuttumatta osittaisalueuuvutuksiin.

¹⁰ *Feilchenfeld*, s. 30 ss.

¹¹ *Feilchenfeld*, s. 63 ss., jossa viitataan myös eräisiin muihin myöhemmän tietoisopin edustajien esityksiin.

¹² *Feilchenfeld*, s. 35 ss.

¹³ *Feilchenfeld*, s. 69 ss.

myönnettiin uusien alueiden väestölle vain rajoitettuja oikeuksia. Uudella valtiaalla oli täysi vapaus järjestää olot uudella alueella mielen mukaan eikä sen tällöin siis tarvinnut lainkaan ottaa huomioon siellä olevaa väestöä ja sille aikaisemmin mahdollisesti kuuluneita oikeuksia.¹⁴ Keski-ajalla alettiin väestön kansalaisuuteen nähden soveltaa kuitenkin sellaista sääntöä, että (kotimainen ja siirtoalueella siirron tapahtuessa oleva) väestö sai *eo ipso* uuden isäntävaltion kansalaisuuden. Tämä periaate onkin pysynyt sittemmin voimassa aina meidän päiviimme saakka. Sitä on kuitenkin sittemmin lievennetty aluesiirtotapauksissa monessa valtiosopimuksessa jo 1600-luvulta saakka siten, että väestölle on myönnettu ns. *optio-* eli *valintaoikeus* aikaisemman ja uuden aluevaltion kansalaisuuden välillä.¹⁵ Käytäntö ei kuitenkaan ole tässä suhteessa ollut siksi yleinen, että sitä voitaisiin pitää valtioita velvoittavana, joten edellytyksenä on aina vapaaehtoinen järjestely.¹⁶ Ja mikäli koski 1600- ja 1700-luvulla vallinnutta käytäntöä, niin valintaoikeuteen sisältyi aina se rajoitus, että niiden, jotka halusivat säilyttää kansalaisuutensa, oli määrääjassa muutettava siirtoalueelta, jolloin he saivat ottaa irtaimen omaisuutensa mukaan, mutta olivat velvolliset muuttamaan rahaksi siirtoalueella olevan mahdollisen kiinteän omaisuutensa.¹⁷ — Seuraajavaltion oikeus määrätä vapaasti uuden alueen oloista säilyi edelleenkin, väestöön kuuluvia henkilöitä käsiteltiin kauan aikaa tällaisissa siirroissa enemmän pelkinä vaihto-objekteina — kuten itse alueitakin — kuin ihmisinä. Muutosta parempaan suuntaan on havaittavissa vasta 1600-luvulla, jolloin mm. tietoisopissa alettiin korottaa ääniä tällaisten alueiden väestön puolesta.¹⁸ Mutta oikeudellisesti väestön kohtalo yleensä oli jatkuvasti seuraajavaltion hyväntahtoisuuden varassa.

3. Ranskan suuren vallankumouksen ja ensimmäisen maailmansodan välisenä aikana ihmiskunnan ke-

¹⁴ Kunz, Recueil 1930 I s. 112 s.

¹⁵ Ks. Schoenborn, Staatensukzessionen s. 38 ja alav. 2 ja Kunz, main. kirj. s. 113 ss.

¹⁶ Tämä on yleinen käsitys.

¹⁷ Ks. jälleen Kunz, main. kirj. s. 114 ss.

¹⁸ Esim. Pufendorf opetti jo, että ns. saavutettuja oikeuksia oli periaatteellisesti kunnioitettava, vaikkakin hän myönsi, että uusi valtio saattoi puuttua niihinkin järjestäessään alueen oloja uudelle kannalle. Ks. Feilchenfeld, m.t. s. 30 s. — Ensimmäiset vähemmistösuojaääräykset ovat peräisin jo 1600-luvun alkuvuosilta.

hitys meni valtavasti eteenpäin kaikilla aloilla. Myös valtioseuraantotapauksia tarkasteltaessa havaitaan niissä tänä ajankautena eräitä uusia piirteitä, joskin käytäntö monessa suhteessa oli jatkuvasti epäyhtenäinen ja horjuva.

Valtiosopimuksiin nähden oikeusseuraanto jatkuvasti tuli verrattain harvoin kysymykseen, ja tällöinkin tämä johtui tavallisesti erityisistä olosuhteista ja seikoista.¹⁹ Valtion tullessa syystä tai toisesta liitetyksi toiseen valtioon entisen valtion kaikki valtiosopimukset säännönmukaisesti raukesivat.²⁰ Tämä kanta ilmeni erittäin voimakkaana, milloin oli kysymyksessä siirtomaahankinta.²¹ Seuraantoa valtiosopimuksiin esiintyi kuitenkin toisinaan, kuten esim. Sardinian ja Italian tapaus osoittaa,²² mutta monet tutkijathan pitävätkin Italiaa vain laajentuneena Sardiniana, joten tässä saattoi tulla sovellettavaksi ns. siirtyvien sopimusrajojen periaate, joka jo tänä ajankautena oli sangen yleisesti käytännössä.²³ Jonkin verran suuremmassa mitassa esiintyi oikeusseuraantoa valtiosopimuksiin jonkin alueen irtautuessa emämaastaan ja

¹⁹ Tämän ajankauden käytännöstä ks. tarkemmin esim. *Kiatibian*, s. 30 ss. ja 63 ss.; *Huber*, s. 61 ss. ja 136; *Guggenheim*, Beiträge s. 165 ss. (liitteet); *Hackworth*, V s. 373 ss.; *Wilkinson*, s. 97 ss.

²⁰ Japani esimerkiksi antoi tällaisen selityksen anektoidessaan v. 1910 Korean. Buuritasavaltojen v. 1900 päättyneellä anektoinnilla katsottiin myös olevan tällainen vaikutus. Ks. näistä tapauksista *Mc Nair*, Recueil 1928 II s. 488 s. — *Wilkinson*, s. 98 s., 107 s. ja 111 s. tosin mainitsee, että Yhdysvaltojen aikaisempi käytäntö oli tässä jonkin verran horjuva, mutta että jo Texasin joutuessa v. 1845 Yhdysvaltojen yhteyteen ja sitten Espanjan eräiden saarien siirtyessä sille v. 1898 oli negatiivinen kanta päässyt tässä voitolle.

²¹ Ks. esim. *Dubois*, s. 643 ss. ja erittäinkin *Wilkinson*, s. 103 ss., jossa käsitellään mm. Algerian ja Madagaskarin siirtymistä Ranskalle sekä Italian suorittamaa Tripolin valloitusta.

²² *Hackworth*, V s. 377 viittaa siihen, että Italian Korkein oikeus nimenomaan on todennut oikeusseuraannon syntyneen tässä tapauksessa. Ks. *Wilkinson*, s. 103 ss., jossa mainitaan, että Yhdysvaltojen ja Italian välillä syntyi erimielisyyttä, ensin mainitun halutessa jatkuvasti vedota erääseen Molempien Sisiliain kanssa ennen Italian yhtymistä tekemäänsä sopimukseen.

²³ Esim. Ranska laajensi aikoinaan valtiosopimuksensa koskemaan myös Tuni-siaa ja Madagaskaria (*Wilkinson*, s. 114), samoin menetteli Yhdysvallat Havaijiin ja Panaman kanava-alueeseen nähden (*Hackworth*, V s. 373 s.), ja 1902 mainitut kaksi valtiota sopivat, että niiden keskenään solmimia valtiosopimuksia oli sovellettava toisalta Algeriassa ja toisaalta Puerto Ricossa (ks. *Wilkinson*, s. 115). — Yhdysvallat eivät kuitenkaan ole hyväksyneet siirtyvien sopimusrajojen teoriaa yleiseksi ohjenuorakseen, muuta kuin milloin on ollut kysymyksessä valtion hajoaminen itsenäisiin osiin ja eräisiin valtioyhtymätapauksiin nähden (ks. *Wilkinson*, s. 115 s.).

itsenäistyessä.²⁴ (Tämä johtui ehkä osaltaan siitä, että tällaisia uusia valtioita vastaan oli yleensä helpompi harjoittaa painostusta voimakkaampien taholta.) Ei kuitenkaan voi katsoa, että käytäntö tässä suhteessa olisi ollut niin yleinen, että tätä olisi jo voitu pitää velvoittavana sääntönä.²⁵ — Toisinaan syntyi kysymyksessä olevalla aikakaudellakin erimielisyyttä siitä, oliko valtiota sisäisten muutosten johdosta enää pidettävä samana valtiona kuin ennen, ja olivatko siis aikaisemmat sopimukset enää voimassa.²⁶

Vielä selvemmin asettui valtiokäytäntö oikeusseuraantoa vastaan valtiosopimuksiin nähden, milloin oli kysymyksessä pelkkä alueuuvutus toiselta valtiolta toiselle,²⁷ vaikkei kuitenkaan nytkään täysin yhtenäisesti.²⁸ Mikäli taas oli kysymyksessä seuraajavaltion sopimusten soveltamisalan laajentaminen uusille alueille, niin — kuten kokonaisanektoinnissa — noudatettiin näissä osa-alueiden luovutuksissakin edellä mainittua siirtyvien sopimusrajain periaatetta varsin yleisesti, muttei nytkään poikkeuksista.²⁹

²⁴ Niinpä Kolumbian erotessa aikoinaan Espanjasta Yhdysvallat vaativat sitä jatkuvasti soveltamaan eräitä sen entisen emämaan Yhdysvaltojen kanssa solmimia sopimuksia. Kun sitten sama valtio jakaantui myöhemmin kolmeen osaan, Venezuelaan, Ecuadoriin ja Uuteen Granadaan, halusi Yhdysvallat pysyttää edelleen voimassa näihin valtioihin nähden erään ensin mainitun valtion kanssa solmimansa kauppasopimuksen. Texasin irroittautuessa Meksikosta ja itsenäistyessä v. 1833 katsottiin myös, että se oli sidottu eräisiin entisen emävaltionsa solmimiin sopimuksiin. Ks. näistä tapauksista tarkemmin *Wilkinson*, s. 109 ss. — Euroopan käytännöstä mainittakoon taas huomattavimpana tapauksena, että kun eräiden Balkanin maiden itsenäistymisestä päätettiin Berliinin kongressissa, niin samalla sovittiin siitä, että eräät Turkin aikoinaan solmimat kapitulaatio- ym. sopimukset velvoittivat näitä seuraajavaltioita (ks. *Huber*, s. 136).

²⁵ Tällaisen käsityksen esitti ruhtinas *Bismarck* Berliinin kongressissa (ks. *Huber*, s. 136 alav. 372). Tätä vastaan mm. *Audinet*, s. 589 ja *Kiatibian*, s. 63 ss. (jälkimmäinen tehden kuitenkin poikkeuksen aluekohtaisiin sopimuksiin nähden).

²⁶ Ks. *Wilkinsonin* (s. 97) ja *Mc Nairin* (main. kirj. s. 486) mainitsemia tapauksia.

²⁷ Kuten *Kiatibian* selostaessaan (s. 38) tätä valtiokäytäntöä huomauttaa, on oikeusseuraanto tällöin ajateltavissa vain ns. aluekohtaisiin sopimuksiin nähden, jota erityiskysymystä tutkitaan jäljempänä.

²⁸ Niinpä *Elsass-Lothringenin* siirryttyä v. 1871 Ranskalta Saksalle Yhdysvallat vaativat eräiden Ranskan aikaisten sopimusten jatkuvaa soveltamista tällä alueella (ks. *Wilkinson*, s. 102). Toisaalta on olemassa lukuisia oikeustapauksia vastakkaiseen suuntaan myös *Elsass-Lothringenin* kohdalta. Ks. niistä *Fiore* N:o 154 ja *Bonfils-Fauchille*, I, 1 s. 347 s.

²⁹ Ks. esim. *Huberin* (s. 64) mainitsemia tapauksia (myönteiseen suuntaan).

Valtionomaisuuteen nähden noudatetussa käytännössä ei kysymyksessä olevalla ajankaudella tapahtunut muutoksia, mutta sen sijaan *velkaseuraannossa* sovellettiin osittain uusia ja aika ajoin vaihtelevia periaatteita.³⁰ Valtion hävitessä joko valloituksen tai muunlaisen anekdoitin tahi eri osiin hajoamisen taikka kiinteiden valtioryhtymien muodostamisen johdosta sovellettiin yhä yleisemmin, jo aikaisemmin noudatettua, periaatetta, että seuraajavaltion oli huolehdittava edeltäjän velkojen maksamisesta, usein velan laadusta riippumatta.³¹ Milloin oli useampia seuraajavaltioita, oli niiden kesken lisäksi sovittava velan jakoperusteista, missä suhteessa käytettiin eri menetelmiä.³² Liittovaltioita muodostettaessa velan vastuu tavallisesti jäi osavaltioille, joille jätettiin velan hoitamista varten tarpeellinen omaisuus ja tulolähteet.³³ Euroopan valtioista kuitenkin *Englanti* ja *Ranska* viime vuosisadan loppupuolella ja kuluvan vuosisadan alussa kieltäytyivät usein tunnustamasta edellä mainittuja sääntöjä, vaikkakaan nämä valtiot eivät käytännössä aina tehneetkään äärimmäisiä johtopäätöksiä tästä periaatteellisesta kannastaan.³⁴ Amerikan valtioiden varsinkin aikaisemmassa käytännössä esiintyi samoin eräitä tapauksia, joissa anektoiva valtio suoritti vain osan entisen valtion veloista, ja siirtomaahankinnoissa niin Euroopan kuin Amerikan valtiot usein jättivät valtaamiensa alueiden

Mc Nair (Law of treaties s. 436 ss.) mainitsee, että Englannin käytäntö hyväksyy sanotun periaatteen eräin poikkeuksin viitaten myös eräisiin oikeustapauksiin. Sitä vastoin eivät Yhdysvallat yleensä ole tämän teorian kannalla, kuten niiden käytäntö esim. Kuuban ja Filippiinien tapauksessa (v. 1898) osoitti. Ks. siitä *Wilkinson*, s. 115.

³⁰ Nytkin seurataan etupäässä *Feilchenfeldin* tutkimuksia (s. 79 ss.), joissa selostetaan myös tieteisopissa tässä suhteessa tapahtunutta kehitystä (ks. eritt. s. 300 ss.). Ks. lisäksi myös *Sack*, *Dettes publiques* s. 225 ss. ja *Recueil* 1928 III s. 309 ss.

³¹ Ks. *Feilchenfeld*, s. 187, 311 ss. ja 369. — Näin meneteltiin mm. Puolan kolmannessa jaossa (*Feilchenfeld*, s. 113), Saksan valtioliiton hajotessa v. 1866 (*Feilchenfeld*, s. 298 s.) sekä Ruotsin ja Norjan unionin päättyessä v. 1905 (*Feilchenfeld*, s. 379 alav. 49).

³² *Feilchenfeld*, s. 185 s.

³³ *Feilchenfeld*, s. 286.

³⁴ Ks. *Feilchenfeld*, s. 424. Niinpä Englanti ei Buurisodan jälkeen suostunut maksamaan vastustajansa sotavelkoja ja teki erinäisiä muitakin rajoituksia sekä esitti lisäksi sen varauksen, että mikäli velkoja suoritettiin, tämä tapahtui vapaaehtoisesti eikä velvoituksena. Vrt. myös Ylä-Birman tapausta. *Feilchenfeld*, s. 379 ss.

velat joko kokonaan suorittamatta taikka maksoivat vain jonkinlaisia osakorvauksia.³⁵

Osittaisissa aluesiirroissa käytäntö vaihteli huomattavasti enemmän eri aikoina, mutta kehittyi kysymyksessä olevan ajanjakson loppua kohti yhä enemmän sellaiseksi, ettei velkavastuuta hyväksytty.³⁶ Ensimmäisinä vuosikymmeninä esiintyi velkaseuraantoa aluesiirroissa melko usein paikallisiin velkoihin ja hallintovelkoihin nähden, ja joka tapauksessa velkojat saivat käyttää hyväkseen mahdollisesti hallussaan olevat panttinsa. Sattuipa toisinaan, että yleinen valtionvelkakin jaettiin aluetta luovuttaneen valtion ja sen uuden haltijan kesken. Myöhemmin tuli yleiseksi tavaksi, että vapaaehtoisissa alueluovutuksissa luovuttajavaltiota hyvitetiin tavalla tai toisella, jotta valtiovelan hoitaminen ei kävisi liian raskaaksi, mutta pakollisissa aluesiirroissa tällainen menettely tietenkin oli harvinaisempaa. Milloin oli kysymyksessä vain vähäinen alueluovutus, ei velkavastuussa yleensä tapahtunut mitään muutosta.³⁷ Ajanjakson loppupuolella velan siirtyminen, kuten sanottu, tuli vain poikkeustapauksissa kysymykseen.³⁸ Osapuolleen samanlainen kehitys tapahtui myös *Amerikassa*, vaikka siellä oli tiin jo alunperin jonkin verran jyrkemmällä kannalla myös näissä kysymyksissä.³⁹ Velan siirtyminen tuli sielläkin kysymykseen etupäässä vain paikallisvelkoihin nähden, ja reaali-pantit turvattiin. Usein suoritettiin velanmaksun sijasta vain jonkinlainen vapaaehtoinen osakorvaus.⁴⁰

Mitä lopuksi tulee seuraajavaltion suhtautumiseen uuden alueen väestöön, niin sivistyksen lisääntyessä kysymyksessä olevana ajanjaksona tällaisen väestön asemakin yleensä tosiasiallisesti parani. Kansainvälisen oikeuden kannalta tässä suhteessa ehkä huomattavin muutos oli se, että edellä käsiteltyä optio-oikeutta, joka jatkuvasti oli laajassa, vaikkakaan ei poikkeuksettomassa, käytännössä, kehitettiin mm. siten,

³⁵ *Feilchenfeld*, s. 247 ss. ja 362 ss. Tämä oli sääntönä myös Kauko-Idässä (*Feilchenfeld*, s. 367).

³⁶ *Feilchenfeld*, s. 175 ss., 313 ss. ja 329 ss.

³⁷ *Feilchenfeld*, s. 245 ss.

³⁸ Tällaista sattui ns. Tripolin sodan jälkeen v. 1912 Italian ja Turkin kesken sekä Balkanin sotien päätyttyä v. 1913, vaikka jälkimmäiset velkajärjestelyt keskeytyivätkin ensimmäisen maailmansodan puhjettua ja suoritettiin sitten loppuun vasta sen jälkeen (ks. *Feilchenfeld*, s. 358 ss.).

³⁹ Ks. *Feilchenfeld*, s. 247 ss. ja 329 ss.

⁴⁰ Suurta huomiota herättivät aikoinaan Espanjan ja Yhdysvaltojen neuvottelut Kuuban valtionvelasta sodan jälkeen. Ks. niistä esim. *Moore*, s. 351 ss.

että tätä oikeutta käyttävien ei enää yleensä ollut pakko siirtyä pois maasta.⁴¹ Väestön kohteluun nähden muussa suhteessa uudella isäntävaltiolla oli edelleenkin periaatteellisesti melko vapaat kädet. Turkissa ja eräissä Balkanin maissa pyrittiin kuitenkin jo tällä aikakaudella järjestämään kansainvälisin sopimuksin tietynlaista vähemmistösuoja lähinnä uskonnollisten vähemmistöjen (kristittyjen ja juutalaisten) hyväksi. Samoin tavataan aluemuutoksia koskevissa sopimuksissa yhä useammin määräyksiä, joiden tarkoituksena on turvata yksityisten omistusoikeudet ja eräitä muunlaisia ns. saavutettuja oikeuksia.⁴²

4. Ensimmäinen maailmansota ja sen seurauksena olleet suuret aluemuutokset antoivat aiheita monille valtioseuraantongelmille, joista useimmat ratkaistiin jo itse rauhansopimuksissa tai eräissä muissa sodan jälkiselvittelyä koskevissa järjestelyissä. Kun näitäkin kysymyksiä on käsitelty jo melko perinpohjaisesti tietoisopissa, ei niiden yksityiskohtaiseen tarkasteluun tulla tällä kertaa ryhtymään.⁴³

Rauhansopimuksiin — lukuun ottamatta Itävaltaa koskevaa St. Germainin sopimusta — ei sisältynyt minkäänlaisia *valtiosopimuksia* koskevia oikeusseuraantomääräyksiä.⁴⁴ — Valtioiden joukosta katosi

⁴¹ Ks. tästä tarkemmin Kunz, main. kirj. s. 117 ss.

⁴² Ks. *Feilchenfeld*, s. 107 ja alav. 120 (jossa kosketellaan Haminan rauhaa), s. 257 ss. (Yhdysvaltojen käytäntö) ja s. 365 (yksityisten varallisuus oikeuksien suojele siirtomaissa) sekä *Wilkinson*, s. 114 (eräs Japanin ja Yhdysvaltojen välinen järjestely).

⁴³ Ks. esim. *Szaszy*, s. 583 ss. ja *Barandon*, s. 1 ss. Valtiosopimuksista ks. lisäksi *Udina*, s. 685 ss. ja *Ränk*, s. 56 ss., valtionomaisuudesta ja -veloista sekä yksityisten varallisuus oikeuksien käsittelystä *Feilchenfeld*, s. 431 ss. ja 546 ss. sekä *Sack*, *Dettes publiques* s. 132 ss., 494 ss., *Weltwirtschaftliches Archiv* 1926 I s. 369 ss. ja 390 sekä *Revue d'économie politique* 1927 s. 59 ss., kansalaisuus kysymyksistä *Kunz*, *Recueil* 1930 I s. 133 ss. ja vähemmistönsuojasta esim. *Mandelstam*, A., *La protection internationale des droits de l'homme*, *Recueil* 1931 IV s. 133 ss. ja siinä mainittuja lähteitä.

⁴⁴ Valtiosopimuksista määrättiin rauhansopimuksissa vain, että voittajavaltiot saivat ratkaista, mitkä sopimukset jatkuvasti velvoittivat häviölle joutuneita (ks. *Ränk*, s. 56 s. ja alav. 23). Kuitenkin on yleensä katsottu, että nekin yleissopimukset, joita ei ollut mainittu voimaan jääneiden sopimusten luettelossa, olivat edelleenkin sitovia. Näin *Ränk*, s. 58. Toista mieltä kuitenkin *Mc Nair*, *Law of treaties* s. 551. Itävaltaan nähden määrättiin St. Germainin rauhansopimuksessa (234, 235, 237, 238 ja 248 art.), että entisen Itävalta-Unkarin monarkian solmimat

sanotun sodan mullistuksissa pieni *Montenegro*, joka sulautui *Jugoslaviaan*. Yleensä on katsottu, että viimeksi mainittua valtiota oli pidettävä laajentuneena *Serbiana*, ja tämän vuoksi ainakin eräät Serbian valtiosopimukset⁴⁵ menivät perinnöksi Jugoslavialle. Montenegron sopimusten jatkuva soveltaminen näiden toisten sopimusten rinnalla ei tietenkään saattanut tulla kysymykseen. — Itävalta-Unkarin hajotessa syntynyt *Tšekkoslovakia* oli kiistattomasti uusi valtio, eikä millään taholla esitetty vaatimuksia entisen kaksoismonarkian sopimusten soveltamisesta Tšekkoslovakian alueella. — Sitä vastoin oli jo epävarmempaa, oliko uutta *Itävaltaa* ja *Unkaria* pidettävä ja missä määrin oikeudellisesti identtisenä Itävalta-Unkarin kanssa, mutta kielteinen ja ilmeisesti oikeana pidettävä kanta pääsi yleensä tässä voitolle, ja niinpä ei sanotuille valtioille syntynyt oikeusseuraantoa Itävalta-Unkarin sopimuksiin nähden.⁴⁶ — Vaikka *Turkki* menettikin laajoja alueita varsinkin Aasiassa, ei tämä vaikuttanut sen oikeudelliseen identtisyyteen.⁴⁷ Turkin sopimusten soveltamista sen Aasiassa olevista entisistä alueista muodostetuilla mandaattialueilla ei luonnollisestikaan otettu edes pohdittavaksi. — *Puola*, jonka alue oli kokoonpantu useiden eri valtioiden alueista, oli ilmeisesti uusi valtio. Saman asenteen omak-suivat myös *Itämeren valtiot*, vaikka ne olivat syntyneet vain yhden valtion alueelle.

Neuvosto-Venäjä ja sittemmin *Neuvostoliitto* asettui sille kannalle, että oikeudellinen jatkuvuus oli katkennut Venäjällä keisarillisen Venäjän hajottua ja muodostuttua uudelleen sekä alueellisesti että sisäi-

valtiosopimukset velvoittivat Itävaltaa. Itävalta asettui kuitenkin sille kannalle, ettei kysymyksessä ollut varsinainen valtioseuraanto, koska Itävalta piti itseään uutena valtiona, joten sanotut sopimukset sitoivat Itävaltaa vain sen vapaasta tahdosta. Tätä käsitystä vastaan ei yleensä esitetty huomautuksia (ks. *Udina*, s. 686 s.). Ks. kuitenkin *Guggenheim*, Beiträge s. 139 s. alav. 297, jossa viitataan erääseen vastakkaiseen saksalaiseen oikeustapaukseen.

⁴⁵ Esim. haavoittuneiden ja sairaiden kohtalon lievittämistä maasodassa koskeva Genève'in v:n 1906 yleissopimus.

⁴⁶ *Udina*, s. 686 s. Vrt. edellä alav. 44. — Eri asia oli, että Itävalta teki v. 1925 Sveitsin kanssa sopimuksen, jonka mukaan näiden valtioiden välisissä suhteissa oli sovellettava eräitä ei-poliittisluontoisia Sveitsin ja Itävalta-Unkarin välisiä sopimuksia (*Udina*, s. 687 ja alav. 6), ja että Itävalta ja Unkari toisaalta sekä Ruotsi ja Norja toiselta puolen solmivat keskenään v. 1924 samansuuntaisia sopimuksia (*Martens Rec.* 1924 s. 867 ja 901).

⁴⁷ *Udina*, s. 688. — Tämän tuloksen hyväksyivät kaikki Lausanne'in (v:n 1923) rauhansopimuksen allekirjoittajavaltiot.

seltä rakenteeltaan huomattavasti muuttuneena liittovaltiona,⁴⁸ eikä se luopunut tästä kannastaan, vaikka toiset valtiot ja melkein koko tietoisoppi omaksuivat päinvastaisen käsityksen.⁴⁹ Neuvostoliitto suostui kuitenkin pysyttämään voimassa joitakin entisen Venäjän valtiosopimuksista joko nimenomaan tai konkludenttisesti.⁵⁰

Samoin kuin Itämeren valtiot *Suomikin*, joka aikaisemmin oli ollut erityislaatuudessa valtioyhdistyksessä Venäjän kanssa, katsoi itsenäistyttyään v. 1917, etteivät entisen Venäjän sopimukset enää velvoittaneet Suomea.⁵¹ Ruotsin kanssa tästä kysymyksestä syntyneessä noottienvaihdossa v. 1919 Suomi kuitenkin suostui periaatteellisesta kannastaan luopumatta soveltamaan edelleen suhteissaan Ruotsiin eräitä Venäjän vallan aikaisia epäpoliittisluontoisia sopimuksia.⁵² Suomen ja Neuvosto-Venäjän välillä v. 1920 solmittu Tarton rauhansopimus ei koskettale tätä oikeusseuraantokysymystä. Rauhansopimuksen 25. art:ssa tosin puhutaan valtionveloista ja *muista sitoumuksista*, mutta ilmeisesti viimeksi mainitulla sanonnalla ei tarkoiteta valtiosopimuksia. Suomi katsoi niin ikään olevansa vapautunut v. 1856 solmitun Ahvenanmaan linnoittamattomuussopimuksen velvoituksista, mutta Kansainliitto, jonka käsiteltäväksi tämä kysymys sitten siirtyi, asettui sille kannalle, että sanotun sopimuksen määräykset olivat jo muuttuneet »Euroopan julkiseksi oikeudeksi», mikä käsitys sitten myös tavallaan hyväksyttiin v. 1921 solmitussa Ahvenanmaan linnoittamattomuutta ja neutraalisuutta koskevassa yleissopimuksessa.⁵³

Sodan johdosta aluelisäyksiä saaneet valtiot sovelsivat yleensä *siirtävien sopimusrajojen* sääntöä uusiin alueisiin nähden, mutta ei kuitenkaan poikkeuksetta.⁵⁴

⁴⁸ *Alexeiew—Zaitzeff*, s. 84 ss. — Sitä vastoin Neuvostoliiton osavaltioiden ennen liittovaltion perustamista solmimat valtiosopimukset katsottiin puolin ja toisin sitoviksi (*Björkstén*, Kansainvälinen oikeus s. 94 s.).

⁴⁹ Neuvostoliiton oikeusoppineita lukuunottamatta *Kelsen* on ainoa, joka on hyväksynyt Neuvostoliiton kannan tässä suhteessa. Ks. tästä tarkemmin jäljempää.

⁵⁰ Edelliseen ryhmään kuuluvat mm. eräät ns. Punaisen Ristin sopimukset ja jälkimmäiseen maailmanpostiliittosopimus. Ks. *Alexeiew—Zaitzeff*, s. 92 ss.

⁵¹ Aluksi tässä kysymyksessä oli havaittavissa tiettyä horjuvaisuutta. Ks. *Björkstén*, Kansainvälinen oikeus s. 93.

⁵² Ks. Suomen sopimuss. 1918—20 s. 111 ss. — Näiden sopimusten tilalle on sittemmin tullut uusia sopimuksia tai ovat ne muutoin rauenneet.

⁵³ Tähän kysymykseen palataan tarkemmin jäljempänä.

⁵⁴ Ranska ei laajentanut kaikkia sopimuksiaan koskemaan myös Elsass-Lothrin-

Valtionomaisuuteen nähden noudatettiin rauhansopimuksissa sitä pääsääntöä, että luovutettavalla alueella oleva tällainen omaisuus siirtyi uudelle isäntävaltiolle. Rauhansopimuksiin sisältyi yksityiskohtaisia määräyksiä siitä, minkä laatuista omaisuutta oli pidettävä valtionomaisuutena. Edelleen tavataan näissä sopimuksissa määräyksiä sodan aikana voittajavaltioiden alueelta muualle kuljetetun eräänlaisen omaisuuden palauttamisesta. Valtionomaisuuden siirtymistä koskeva kysymys kytkeytyi myös valtionvelkojen jakamista ja sotakorvausten suorittamista koskevaan ongelmaan.⁵⁵ Myös uusina valtioina itseään pitävät *Neuvosto-Venäjä* ja muut keisarikunnan Venäjän alueelle perustetut neuvostotasavallat ottivat haltuunsa alueillaan olevan Venäjän valtionomaisuuden.⁵⁶ *Suomen* ja *Neuvosto-Venäjän* välisessä Tarton rauhansopimuksessa (22. art.) määrättiin, että kumpikin valtio saa pitää alueillaan olevan valtionomaisuuden eräin vähäisin poikkeuksin.⁵⁷

Valtionvelkojen suoritus pyrittiin yleensä turvaamaan. Niinpä *Jugoslavia* sai ottaa vastattavakseen *Serbian* ja *Montenegron* valtionveloista.⁵⁸ — *Itävalta-Unkarin* valtionvelka, sota- ja eräitä muita siihen rinnastettavia tarkoituksia varten otettuja velkoja lukuun ottamatta, jaettiin uusien aluevaltioiden kesken seuraavasti. Jos velan vakuutena oli rautateitä, suolakaivoksia tai muuta omaisuutta, vastasi kukin seuraajavaltioista niin suuresta osasta tätä velkaa, kuin sen saamalla alueella olevan vakuuden arvo oli. Muu osa velasta jaettiin sanottujen valtioiden kesken lähinnä sen mukaan, kuinka paljon vero- ym. valtiontuloja oli kolmena sodanedellisenä varainhoitovuonna keskimäärin saatu kullekin seuraajavaltiolle nyt siirtyneeltä alueelta.⁵⁹ — Myös ne valtiot, jotka olivat saaneet *Saksan* alueita, saivat kannettavakseen eräiden paikallisten rasitusten lisäksi osan *Saksan* sodanedellisestä yleisestä valtionvelasta, joka jaettiin suurin piirtein samojen perusteiden mukaan kuin se osa *Itävalta-Unkarin* valtionvelasta, joka oli vailla rea-

genin aluetta (*Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 426 alav. 11). — Saksa ei liioin ollut v. 1871 menetellyt näin (*Wilkinson*, s. 113).

⁵⁵ Ks. *Feilchenfeld*, s. 431 ss.

⁵⁶ *Alexeiew*—*Zaitzeff*, s. 90.

⁵⁷ Kysymyksessä olivat muutamat talokiinteistöt. — Merialusten jakamisesta oli myös erityisiä määräyksiä. Ks. *Suomen* sopimuss. 1921 s. 1 ss.

⁵⁸ *Feilchenfeld*, s. 566.

⁵⁹ *Björkstén*, *Kansainvälinen oikeus* s. 93; *Sack*, *Dettes publiques* s. 132 s. ja 494 ss., *Weltwirtschaftliches Archiv* 1926 I s. 369 ss., *Finanzarchiv* 1927, (Bd. II) s. 1 ss. ja *Revue d'économie politique* 1927 s. 59 ss.; *Feilchenfeld*, s. 439 ss. ja 454 ss.

livakuutta. Ranskan ei kuitenkaan tarvinnut Elsass-Lothringenin osalta vastata tästä velasta,⁶⁰ ja Puola vapautettiin taas osallistumasta tähän valtionvelkaan, sikäli kuin sitä katsottiin syntyneen Saksan puolalais-alueiden saksalaistamisesta. Saksan *siirtomaat* ja suojelualueet olivat samoin poikkeusasemassa.⁶¹ Myös ns. hallintovelat, kuten virkamiesten eläkesaatavat, ja paikallisia yhdyskuntia rasittavat velat siirtyivät sekä Itävalta-Unkarin että entisten Saksan alueiden kohdalta.⁶² Lopuksi rauhansopimuksissa käsiteltiin eräitä erityistapauksia ja lukuisia yksityiskohtia kuten velanvastuun siirtymishetkeä, kysymystä, missä rahallajissa ja minkä kurssin mukaan velka oli suoritettava, saamamiesten vaihtumista ja heidän oikeuksiensa siirtymistä muille, velanmaksun hoitamistapaa sekä velkojen ja sotakorvausten keskinäistä etuoikeutta.⁶³ — Sodan johdosta niin ikään alueita menettäneet *Bulgaria* ja *Turkki* vapautettiin samoin osasta valtionvelkojaan, jolloin, kuten jo mainittiin, Turkin velkoja järjesteltäessä otettiin huomioon myös ns. Balkanin sodissa ennen ensimmäistä maailmansotaa syntyneet aluevähennykset.⁶⁴

Vaikka Versailles'in, St. Germainin ja muiden ensimmäisen maailmansodan päättäneiden rauhansopimusten määräyksiä sanotuissa velkakysymyksissä onkin arvosteltu eräissä suhteissa,⁶⁵ ei voitane kuitenkaan kiistää, että yleisesti katsottuna jo velkojen jakamisperiaatteen soveltaminen myös pelkissä osittaisissa alueluovutustapauksissa osoitti huo-

⁶⁰ Saksakin oli edellisen sodan voitettuaan saanut tämän alueen Ranskalta samalla tavoin. *Belgialle* myönnettiin myös eräitä helpotuksia Eupenin ja Malmedyn alueiden kohdalta (ks. *Feilchenfeld*, s. 438).

⁶¹ *Björksten*, m.t. s. 92 s.; *Feilchenfeld*, s. 437 ss. ja 548 ss.

⁶² *Feilchenfeld*, s. 546 ss. Rauhansopimuksessa oli myös määräyksiä siitä, miten oli meneteltävä, jos uusi raja kulki paikallisen yhdyskunnan alueen halki.

⁶³ Kaikista näistä kysymyksistä ks. *Feilchenfeld*, s. 487 ss. — Rauhansopimusten jälkeen suoritettiin vielä lukuisia eri järjestelyjä saamamiesten etujen turvaamiseksi jopa vielä 1930-luvulla. Ks. niistä esim. Martens Rec. 1931 s. 301 ss.

⁶⁴ *Bulgariaan* nähden ks. *Feilchenfeld*, s. 433 s., ja *Turkkiin* nähden *Sack*, m.t. s. 112 ss. ja 125 sekä *Feilchenfeld*, s. 443 ss. ja velkojen jakoperusteista erittäinkin s. 466 ss. — Turkin velkakysymys ratkaistiin lopulta välimiesmenettelyssä, jossa ainoana välimiehenä toimi sveitsiläinen professori *E. Borel* (tuomio julkaistu mm. teoksessa *Reports of international arbitral awards I*, United Nations publications, Leyden 1948, s. 529 ss.).

⁶⁵ *Feilchenfeld* (s. 557 s.) katsoo, että myös Saksan siirtomaavelat olisi pitänyt siirtää tai järjestää jollakin muulla, kohtuullisella tavalla, siten etteivät ne olisi jääneet yksin Saksan rasitukseksi. *Sack* (m.t. s. 500 ss., *Weltwirtschaftliches Archiv* 1926 I s. 390 ja *Revue d'économie politique* 1927 s. 59 ss.) pitää taas Itävalta-Unkarin velkojen jakoperusteita kohtuuttomina ja epäoikeudenmukaisina sekä huomauttaa, että velkojen suoritusmenetelmä oli epäkäytännöllinen.

mattavaa vapaamielisyyttä ja pyrkimystä oikeudenmukaisuuteen sekä edistystä aikaisempaan käytäntöön verrattuna. On kuitenkin vaikeata päätellä, katsoivatko voittajavaltiot itsellään olevan tässä suhteessa joi-takin nimenomaisia velvollisuuksia, vai haluttiinko vain noudattaa koh-tuullisuutta.

Erään valtion, nimittäin *Venäjän*, valtionvelka jäi kyllä kokonaan hoitamatta, mutta tätä ei voi lukea voittajavaltioiden viaksi. Samalla perusteella kuin Neuvosto-Venäjä ja muut neuvostotasavallat sekä sit-temmin Neuvostoliitto katsoivat, etteivät entisen Venäjän valtiosopi-mukset sitoneet niitä, kieltäytyivät ne myös velkavastuusta eikä nii-den kanta muuttunut saamamiesten kotivaltioiden tekemistä voimak-kaista ja toistuvista esityksistä huolimatta.⁶⁶ Suomalaiset saamamiehet-kin menettivät tällä tavoin saatavansa, sillä Tarton rauhansopimuk-sen mukaan (28. art.) heille myönnettiin vain samat oikeudet kuin »suo-situimman maan» kansalaisille. Versailles'in rauhansopimukseen liit-tyvien erityisten (28. 6. 1919 ja 28. 10. 1920 allekirjoitettujen) sopimus-ten perusteella Venäjän alueita saaneet *Puola* ja *Romania* tosin velvoi-tettiin vastaamaan osasta Venäjän valtionvelkaa. Sopimuksissa edelly-tetyn komission piti määrätä sanottu osuus, mutta komissio ei koskaan kokoontunut. Puolaa ei saatukaan sitten ottamaan kannettavakseen suunniteltua osaa kysymyksessä olevasta velasta, ja Romanianakin pa-nos tässä rajoittui siihen, että se sitoutui vastaamaan erään rautatieyh-tiön velasta, josta Venäjän valtio oli mennyt takuuseen.⁶⁷

Venäjän valtionvelkaa ei liioin siirtynyt *Itämeren maiden* tai *Suomen* maksettavaksi.⁶⁸ Suomen kieltäytyminen olikin hyvin perusteltavissa, koska Suomella oli valtioyhdistyksensä aikana Venäjän kanssa ollut täy-dellinen finanssi-itsehallinto.⁶⁹ Tarton rauhansopimuksessa määrättiin, että kumpikin sopimuspuoli, Suomi ja Neuvosto-Venäjä, vapautuu vas-taamasta toisen sopimusvaltion valtionvelasta ja muista sitoumuksista (25. art.), minkä lisäksi Suomi vapautettiin vastaamasta niistä vahin-goista, jotka kolmannen valtion kansalaiset olivat Suomessa kärsineet

⁶⁶ Alexeiew—Zaitzeff, s. 84 ss. ja 94 ss. Asian vaiheista ja yksityiskohdista ks. lisäksi Sack, m.t. s. 239 ss. ja Rev.lég.comp. 1939 s. 5 ss.; Delaisi, s. 7 ss.; Martin, s. 565 ss.

⁶⁷ Ks. Martin, s. 569 s. ja Feilchenfeld, s. 541 ss.

⁶⁸ Ks. Feilchenfeld, s. 537 ss. ja Suomen osalta lisäksi Sack, m.t. s. 108.

⁶⁹ Tähän Suomi vetosikin, kun eräät Venäjän saamamiesvaltiot suorittivat ve-lanmaksua koskevia tiedusteluja, ja asia jäikin sitten siihen (Feilchenfeld, s. 540 alav. 18).

Venäjän viranomaisten toimenpiteistä (27. art.). Kaikki sopimusvaltioiden keskinäiset saatavat kuitattiin (26. art.). — On kyseenalaista, oliko lainkaan tarpeellista ottaa kahta ensin mainittua määräystä rauhansopimukseen, sillä Suomen asema olisi ollut jo ilman niitäkin varsin vahva, ja toisaalta tällaisille määräyksille tuskin voi myöntää oikeusvaikutusta kolmansiin valtioihin ja niiden kansalaisiin nähden.

Ensimmäisen maailmansodan rauhansopimukset hyväksyivät myös sen periaatteen, että *yksityisomaisuutta* oli kunnioitettava uudelle isännällekin siirtyvillä alueilla,⁷⁰ vaikkakin seuraajavaltioille yleensä jätettiin vapaa valta järjestää uuden alueen oloja. Useiden uusien alueiden väestölle myönnettiin mahdollisuus säilyttää entinen *kansalaisuutensa* valintaoikeutta käyttämällä.⁷¹ *Vähemmistönsuojan* aikaansaamiseksi tehtiin jopa erityisiä sopimuksia eräiden valtioiden kanssa, mutta käytännössä nämä määräykset usein osoittautuivat riittämättömiksi ja tehottomiksi.⁷² Valintaoikeutta ja maastasiirtymisvapautta sekä vähemmistönsuojakysymyksiä käsiteltiin myös Tarton rauhansopimuksessa (9.—11. art.).⁷³

5. Molempien maailmansotien välinen ajanjakso ei sekään ollut täydellinen rauhankausi, vaan tällöinkin esiintyi eri tahoilla aika ajoittain sotia ja muunlaista aseellista toimintaa, jotka osittain aiheuttivat myös muutoksia kansainvälisen oikeusyhteisön jäsenten piirissä. Osa näitä muutoksia tapahtui kuitenkin rauhanomaista tietä.

a) *Ensimmäisen maailmansodan jälkimainingit* jatkuivat vielä kauan 1920- ja vielä 1930-luvun alussakin. Kuten jo edellä on mainittu, suoritettiin tänä aikana erinäisiä järjestelyjä v:n 1919 rauhansopimusten säännöstämää velkaseuraantoa ja muita rahataloudellisia suhteita koskevien määräysten täydentämiseksi.⁷⁴ Lisäksi tehtiin joitakin rajantarkistus-sopimuksia, joihin ei kuitenkaan liittynyt oikeusseuraantokysymyksiä. Monessa sopimuksessa vahvistettiin saavutettujen oikeuksien suoja. Jäljempänä selostetaan nyt eräitä tapauksia, jotka aiheuttivat tai olisivat

⁷⁰ Ks. *Feilchenfeld*, s. 546 s.

⁷¹ Ks. *Kunz*, *Recueil* 1930 I s. 133 ss.

⁷² Ks. *Castrén*, *Kansainvälinen oikeus* s. 143 ss.

⁷³ Ks. *Castrén*, m.t. s. 114 ja 147. — Ahvenanmaan itsehallintojärjestelmällä ei ole suoranaista yhteyttä valtioseuraantokysymysten kanssa.

⁷⁴ Mm. tehtiin sopimuksia arkistojen palautuksesta ja virkamiesten eläkkeiden maksamisesta.

voineet aiheuttaa valtioseuraantoa ja joista osalla on yhteyttä ensimmäiseen maailmansotaan osan ollessa taas erillisiä ilmiöitä.⁷⁵

Kun *Islanti* v:n 1918 loppupuolella itsenäistyi, yritettiin yhteys entiseen emämaahan, Tanskaan, säilyttää muodostamalla erityislaatuinen valtioyhdistys. Tätä koskevan lain mielenkiintoisin määräys valtioseuraannon kannalta sisälsi sen, että Tanskan solmimat valtiosopimukset, sikäli kuin ne kohdistuivat Islantiin, katsottiin sitoviksi tähän uuteen valtioon nähden.⁷⁶ Sanotussa laissa käsiteltiin lisäksi erinäisiä Islannin ja Tanskan välisiä finanssikysymyksiä, jotka voidaan kuitenkin tässä sivuuttaa.⁷⁷

Hieman myöhemmin perustettiin *Irlannin vapaavaltio*. Tällöinkin kävi tarpeelliseksi järjestää erinäisiä itsenäistymisestä aiheutuvia kysymyksiä emävaltion, Iso-Britannian, kanssa. Niinpä Irlannille siirrettiin tätä koskevissa sopimuksissa valtio-omaisuuden lisäksi myös tiettyjä velkarasituksia (eläkevastuu ym.).⁷⁸

Puolan vallattua v. 1920 Liettualle kuuluvan *Vilnan alueen* noudatettiin tässä valtiosopimukseen nähden siirtyvien aluerajojen periaatetta. Velkaseuraantoa ei tässä syntynyt.⁷⁹

Parisen vuotta tämän jälkeen Liettua sai korvausta *Memelin* autonoomisen alueen muodossa. Kun pääliittolaisvallat v. 1922 selittivät olevansa valmiit luovuttamaan sanotun alueen suvereenisuuden Liettualle, jolloin osa alueella olevasta Saksan valtionomaisuudesta oli siirtynyt Liettualle ja loput itse alueelle, vaadittiin, että sanottu alue suoritettaisiin Liettuan valtion takaamana alueen miehityskustannukset. Liettua otti kuitenkin koko velkavastuun niskoilleen, mutta halusi siihen maksukykyään vastaavia huojennuksia.^{80 81}

⁷⁵ Selostuksessa noudatetaan osittain aikajärjestystä osittain maantieteellisiä ja asianäkökohtia. Tärkeimmät tapaukset käsitellään seuraavien alajaksojen kohdalla.

⁷⁶ Unionilaki 30. 11. 1918 7. art. 4. mom. (lain teksti on julkaistu mm. A. Gregersenin teoksessa »L'Islande son status à travers les âges», Paris 1937, s. 326 ss., jossa on myös tarkempia kommentaareja).

⁷⁷ Ks. niistä Gregersen, m.t. s. 367 ss.

⁷⁸ Ks. *Feilchenfeld*, s. 544 s. ja eräistä myöhemmistä, v. 1938 suoritetuista, sopimusjärjestelyistä Dict.dipl. IV s. 649.

⁷⁹ *Feilchenfeld*, s. 545 alav. 28.

⁸⁰ Ks. tarkemmin *Kaufmann*, *ZauslRecht* Bd. III:1 s. 297 ss. ja 301 s. Ns. »Militärrentenlast» jaettiin Liettuan ja Memelin kesken samassa suhteessa kuin saksalainen valtionomaisuus (*Kaufmann*, main. kirj. s. 310 ss.).

⁸¹ *Danzigin vapaakaupunkiin* nähden ei esiintynyt mitään mielenkiintoisia oikeusseuraantokysymyksiä.

V. 1922 itsenäistynyt *Egypti* joutui myös vastaamaan niistä Turkin vallan ajalta peräisin olevista valtionveloista, joiden vakuutena oli ollut Egyptin Turkille maksama (vasalli) vero.⁸²

Ensimmäinen mandaattialue, joka itsenäistyi, oli *Irak*, ja tämä toteutui lopullisesti v. 1932. Mutta jo itsenäistymistä valmisteltaessa tehtiin holhoojavaltion, Englannin, kanssa sopimus 30. 6. 1930, jonka 8. artiklan mukaan kaikki Englannin Irakin puolesta antamat sopimus- ym. sitoumukset jäivät voimaan velvoittaen nyt välittömästi tätä uutta valtiota.⁸³

Paavin maallisen vallan palautuessa v. 1929 perustettiin *Vatikaanivaltio* paavin ja Italian välisellä ns. Lateraanisopimuksella. Tässä oli sellainen erityistapaus, jossa sopimusvelvoitusten siirtyminen tuskin oli ajateltavissa, eikä tällöin liioin esiintynyt minkäänlaista velkaseuraantoa.⁸⁴

Ohimennen tulkoon mainituksi, että Englanti ja Yhdysvallat tekivät 2. 1. 1930 *Filippiinien* ja *Pohjois-Borneon* rajoista sopimuksen, jonka mukaan eräitä saaria siirtyi Englannin herruudesta Yhdysvalloille. Tässä järjestelyssä määrättiin, että siirtyvällä alueella olevat hallintorakennukset joutuvat korvauksetta uudelle isäntävaltiolle, mutta että luovuttajavaltio saa ennen luovutusta siirtää ne alueelta muualle, jollei niitä välttämättömästi siellä tarvita. Hyvässä uskossa ennen alueiden siirtoa siellä suoritettut maanluovutukset jäävät päteviksi.⁸⁵

Chilen ja Perun välinen *Tacnan* ja *Arican* raja-alueita koskeva riita ratkesi v. 1929 ensin mainitun valtion eduksi siten, että sille luovutettiin sanottujen alueiden hallinto. Chilen ei kuitenkaan tarvinnut ottaa kannettavakseen Perun valtionvelkaa kysymyksessä olevan alueen osalta, vaan Chile suoritti siitä erityisen rahallisen korvauksen, jolla ei näyttänyt olevan minkäänlaista yhteyttä mainittujen valtioiden rahataloudellisten velvollisuuksien kanssa.⁸⁶

⁸² Feilchenfeld, s. 471.

⁸³ Ks. Jones, s. 369.

⁸⁴ Feilchenfeld, s. 545 alav. 28.

⁸⁵ Ks. Martens Rec. III Série, Vol. 27 s. 58 ss.

⁸⁶ Feilchenfeld, s. 545.

⁸⁷ Rauhansopimuksesta ja asian eri vaiheista ks. Bruns, Bd. II s. 409; Séances 1934 II s. 84 ja Rev.droit. int. Vol. 13 s. 581 ss.

⁸⁸ Asian eri vaiheista ks. tarkemmin ZauslRecht Bd. V s. 884 ss., Bd. VI s. 340 ss. ja Bd. VIII s. 789 ss., Séances 1936 s. 60 ss., S.d.N. Journ.Off. 1934 Suppl. Spéc. N:o 132 s. 43 ss. ja N:o 133/5 ja 1935 s. 900 ss., sekä AJ 1939 s. 180 ss.

Kolumbian ja Perun välinen *Letician* aluetta koskeva riita, jossa käytettiin jo asevoimaakin, ratkaistiin 24. 5. 1934 tehdyllä rauhansopimuksella samoin Perun vahingoksi sikäli, että sen oli luovutettava takaisin Kolumbialta valtaamansa mainittu alue. Näin muodoin ei tässäkään syntynyt oikeusseuraantokysymyksiä.⁸⁷

Kolmas etelä-amerikkalainen maailmansotien välikautena sattunut raja-alueaselkkaus koski *Gran Chacon* aluetta ja johti niin ikään sotaan asianomaisten valtioiden eli Paraguayn ja Bolivian välillä. Tämä pitkäaikainen useita vuosia jatkunut riita päättyi lopullisesti vasta v. 1938, jolloin tehtiin rauhan-, ystävyys- ja rajasopimus. Sen edellyttämän rajan määräämistä koskevan samana vuonna annetun välitysmiesten päätöksen mukaan Paraguay sai huomattavasti lisää uutta (erämaa)aluetta.⁸⁸ Mitään varsinaisia oikeusseuraantokysymyksiä ei liittynyt tähänkään tapaukseen. Raja-alueeseen nähden noudatettiin siirtyvien sopimusrajojen periaatetta.

Saudi-Arabian ja *Jemenin* välillä v. 1934 alkanut sota päättyi jo samana vuonna edellisen valtion voittoon, mutta tämäkään tapaus ei anna meille varsinaista aineistoa valtioseuraanto-ongelmien tutkimista varten.⁸⁹

b) *Japanin* v. 1929 aloittama ja sittemmin eräin lyhyehköin tauoin aina v:een 1945 jatkunut *aseellinen toiminta Kiinassa* ei johtanut mihinkään pysyviin tuloksiin Japanin jouduttua lopulta tappiolle toisessa maailmansodassa ja saatua luovuttaa takaisin kaikki v:n 1929 jälkeen suorittamansa sekä eräitä aikaisempiakin aluevaltauksia. Tästä huolimatta on ehkä syytä lyhyesti tarkastella erästä sanottuun ajankautteen liittyvää tilapäisilmiötä, joka kiinnostaa valtioseuraannon kannalta. Japanin Kiinassa suorittamien eräiden aluevaltausten vakiinnuttamiseksi perustettiin Japanin aloitteesta ja myötävaikutuksella v. 1932 Pohjois-Kiinaan uusi *Mantšukuo*-niminen valtio, joka oli hyvin läheisissä suhteissa Japaniin. Tämän valtion 1. 3. 1932 päivätyssä itsenäisyysjulistuksessa (4. kohta) sanottiin, että Kiinan valtiosopimuksiin perustuvia ja Mantšukuon aluetta koskevia (»liable») velvoituksia tullaan uuden valtion taholta käsittelemään yleisen ja sopimusperäisen kansainvälisen oikeuden säännösten mukaisesti, ja Mantšukuon ulkoministerin vieraille valtioille 12. 3. 1932 osoittamassa nootissa annettiin samantapai-

⁸⁹ Ks. rauhansopimuksesta *Bruns*, Bd. I s. 402 s. Mielenkiintoisimmat ovat 12. ja 14. art., joista edellinen käsittelee kansalaisuuskysymyksiä ja jälkimmäinen sisältää määräyksiä sopimusvaltioiden kansalaisten omistusoikeuden suojasta.

sia vakuuksia tällaisten sitoumusten täyttämisestä.⁹⁰ Vaikka näiden selitysten sisältö olikin hieman epämääräinen ja tulkinnanvarainen, niin Mantšukuo joka tapauksessa periaatteellisesti tunnusti olevansa sidottu eräisiin Kiinan kansainvälisiin velvoituksiin. Syynä tähän auliuteen vastata entisen emämaan sitoumuksista oli ehkä osaltaan se, että tällä tavoin yritettiin saada toiset valtiot tunnustamaan tämä valtio. Kansainliitto kielsi kuitenkin jäsenvaltioitaan tunnustamasta Japanin Kiinassa suorittamia aluevaltauksia niihin liittyvine aluejärjestelyineen, ja niinpä tunnustuksen alussa myönsivätkin vain kaksi valtiota eli Japani ja Salvador.⁹¹ Japanin kanssa tehdyssä Mantšukuo:n tunnustamista ym. koskevassa erityisessä pöytäkirjassa 15. 9. 1932 Mantšukuo selitti pysyttävänsä alueellaan voimassa kaikki Japanin valtiolle ja sen kansalaisille kuuluvat oikeudet ja edut, jotka perustuivat Kiinan ja Japanin valtiosopimuksiin tai muihin näitä valtioita tai niiden kansalaisia koskeviin järjestelyihin ja sopimuksiin, olivat ne sitten julkisoikeudellisia tai yksityisoikeudellisia.⁹²

c) Kun *Saarin alue* Versailles'n rauhansopimuksen edellyttämän kansanäänestyksen perusteella luovutettiin v. 1935 takaisin Saksalle, suoritettiin tässä yhteydessä erinäisiä valtioseuraanto-ongelmaan liittyviä järjestelyjä.⁹³ Ennen luovutusta oli Saksan ja Kansainliiton välillä käyty erinäisistä Saarin alueen velkasuhteita koskevista kysymyksistä neuvotteluja, joiden tuloksena Saksan ulkoasiainministeri tiedotti 16. 2. 1935 Kansainliiton neuvoston erityisvaliokunnalle mm. seuraavaa. Saarin alueen puolesta tehty frangimääräiset Saksan suoritettavat velat muutettiin Saksan markoiksi eräin poikkeuksin, jotka koskivat alueen julkista hallintoa varten Ranskasta saatuja luottoja, kaivoshallinnosta aiheutuneita velkoja ja ulkomailla olevien luonnollisten ja oikeushenkilöiden saatavia. Alueelta muualle siirtyvät saivat oikeuden viedä irtaimen omaisuutensa mukanaan tai myydä omaisuutensa määräajassa, jolloin sen hinta maksettiin Saksan markoilla.⁹⁴

Lisäksi Saksa solmi 18. 2. 1935 Ranskan kanssa sopimuksen, joka koski kaivosten ym. kiinteistöjen siirtämistä Saksalle ja tähän liittyviä eh-

⁹⁰ Z.auslRecht Bd. IV s. 76 s. ja 81 s.

⁹¹ Z.auslRecht Bd. IV s. 82 s. ja S.d.N. Journ.Off. Août 1934 s. 964.

⁹² Martens Rec. III Série Vol. 28 s. 671 ja Z.auslRecht Bd. III s. 82 s. — Japanille myönnettiin siis täsmällisempiä ja suurempia oikeuksia kuin muille valtioille.

⁹³ Ks. niitä koskevista asiakirjoista ZVR 1935 (Bd. XIX) s. 221 ss. ja Z.auslRecht Bd. V s. 117 ss.

⁹⁴ ZVR 1935 s. 221 ss.

toja.⁹⁵ — Tärkein oikeustoimi oli kuitenkin Saksan hallituksen ja Saarín hallitusneuvoston samana päivänä allekirjoittama sopimus alueen hallinnon 1. 3. 1935 tapahtuvasta luovutuksesta.⁹⁶ Sopimuksen mukaan alueen koko (julkisluontoinen) omaisuus erityisrahastoiheen, saataviin ja velvoitteineen siirtyi Saksan hallituksen hoitoon (2. art.), ja Saksan hallituksen oli myös vastattava Saarín hallitusneuvoston solmimisesta hallintoon liittyvistä sopimuksista kuten virkamiesten ja työläisten kanssa tehdyistä palvelus- ja työsopimuksista (3. art.). Kaikki lainvoimaiset tuomiot ja ratkaisut hallintoasioissakin (esim. verotusasioissa) katsottiin samalla tavoin lopullisiksi ja oikeusvoimaisiksi kuin vastaavat Saksassa annetut tuomiot ja päätökset (4. art.) ja samoin pysytettiin voimassa myönnetty toimitukset sekä hallitusneuvoston ja hallintoviranomaisten päätökset yleensäkin (5. art.). Lopuksi sopimuksessa oli määräyksiä tarpeellisten arkistojen luovutuksesta ja alueen hallintoa koskevien tietojen antamisvelvollisuudesta (6.—7. art.). — Edellä olevasta havaitaan, että pyrkimyksenä oli mahdollisimman täydellisen oikeuskontinuiteetin säilyttäminen.

d) Italian vv. 1935—36 suorittama *Abessinian* sotainen valtaus, jonka Kansainliitto tuomitsi, ja jota kaikki valtiot eivät tunnustaneet edes *de facto*,⁹⁷ jäi sekin väliaikaiseksi toisen maailmansodan palauttaessa alueen suvereenisuuden entiselle isännälle.⁹⁸ Valtauksen tultua suurimmalta osaltaan loppuun saatetuksi Abessinian muodostettiin 1. 6. 1936 yhdessä Italialle jo aikaisemmin kuuluneiden Eritrean ja Somaliin kanssa Italian Itä-Afrikan-niminen siirtomaa-alue (*»Africa Orientale Italiana»*).⁹⁹ Samalla ryhdyttiin muihin toimenpiteisiin vallatun alueen liittämiseksi kiinteällä tavalla uuden isännän herruuteen määräämällä mm., että Italian oikeusjärjestys oli tuleva siellä voimaan.¹⁰⁰ Abessinian Italiaan liittämisen oikeusluonteesta on esitetty useita eri teorioita,¹⁰¹ joista eniten kannatusta, varsinkin italialaisessa tietoisopissa,

⁹⁵ ZVR 1935 s. 222 ss.

⁹⁶ ZVR 1935 s. 240 s.

⁹⁷ Vain Saksa, Itävalta ja Unkari tunnustivat melko aikaisessa vaiheessa Abessinian Italiaan liittämisen *de jure*. Englannin *de jure*-tunnustus esim. tapahtui vasta v. 1938.

⁹⁸ Ks. tästä jäljempänä olevaa esitystä.

⁹⁹ *Séreni*, s. 310 alav. 1.

¹⁰⁰ Ks. *Rousseau*, s. 55 s., jossa on asianomaiset lakitekstit jäljennettyinä, ja *Giese*, s. 187 ss.

¹⁰¹ Ks. näistä *Rousseau*, s. 55 ss. ja hänen arvosteluaan s. 60 ss.

on saanut se, jonka mukaan kysymyksessä oli debellaatio.¹⁰² Onpa esitetty sellainenkin käsitys, että Italialla oli oikeus olettaa, että tämä valtaus tapahtui Abessinian (väestön?) suostumuksella.¹⁰³ Debellaatio-teoriaa horjuttaa kuitenkin jossakin määrin se tosiseikka, että miehitys saatettiin itse asiassa päätökseen vasta v:n 1936 lopussa eli yli puoli vuotta anektointijulistuksen antamisen jälkeen.¹⁰⁴ Mutta loppujen lopuksi Abessinian valtion tuhoutuminen oli tosiasia, jonka monet valtiot sittemmin tunnustivat, vaikkakin suurin osa niistä verrattain vastahakoisesti ja myöhäisessä vaiheessa.¹⁰⁵

Tämä valtioiden yleensä aluksi omaksuma kielteinen kanta valtauksen tunnustamiseen nähden johti siihen, että niiden oli suhtauduttava myös oikeusseuraantomahdollisuuksiin kielteisesti.¹⁰⁶ Eräs tutkija huomauttaa lisäksi, että oikeusseuraantomahdollisuutta myös vähensi Abessinian joutuminen pelkän siirtomaa-alueen asemaan, mikä alue, kuten sanottu, lisäksi liitettiin Italian entisiin itä-afrikkalaisiin siirtomaihin yhteiseksi hallintoalueeksi.¹⁰⁷ On kuitenkin otettava huomioon, että Abessinia ennen Italian siirtomaihin liittämistä oli kiistattomasti itsenäinen valtio, mikä seikka painaa vaa'assa enemmän kuin sen uusi asema.

Jos sitten vielä tarkastellaan erikseen eri valtioseuraantokysymyksiä ja tällöin ensiksi Abessinian valtiosopimuksia, niin ei niiden osalta tapahtunut minkäänlaista seuraantoa.¹⁰⁸ Sitä mukaa kuin ulkopuoliset valtiot tunnustivat Abessinian Italiaan liittämisen, voitiin Italian valtiosopimuksia näiden valtioiden kohdalta ryhtyä soveltamaan myös tällä uudella alueella, mikäli ei erityisistä syistä muuta johtunut.¹⁰⁹

Abessinian alueella olevan valtionomaisuuden, johon yleensä rinnastettiin negukselle kuuluva omaisuus, Italia otti itselleen, mutta ulkomailla olevasta mainitusta omaisuudesta aiheutui usein pitkällisiä oikeudenkäyntejä asian kytkeytyessä edellä kosketeltuun tunnustamiskysymykseen.

¹⁰² Mm. *Sereni*, s. 292 s. Samoin italialaista alkuperää oleva sveitsiläinen *Sottile*, s. 253, ja saksalaisen tietoisopin edustajista v. *Nostitz-Wallwitz*, s. 48.

¹⁰³ Ks. tästä *Rousseau*, s. 59 s.

¹⁰⁴ *Rousseau*, s. 64.

¹⁰⁵ Vrt. edellä alav. 97.

¹⁰⁶ Vrt. *Sereni*, s. 311 s.

¹⁰⁷ *Sereni*, s. 312. Hän päätyykin siihen tulokseen, ettei Abessinian tapauksessa voi puhua valtioseuraannosta.

¹⁰⁸ *Giese*, s. 187 ss. huomauttaa, että näitä valtiosopimuksia oli verrattain niukasti, ja luettelee niistä tärkeimmät.

¹⁰⁹ Vrt. *Rousseau*, s. 117 ja *Sottile*, s. 270.

Italia ei ottanut vastatakseen Abessinian valtionveloista tai sen muista rahallisista tai taloudellisuontoisista sitoumuksista. Tätä menettelyä on, etenkin Italian tieteisopissa, puolustettu mm. sillä, että Abessiniaa oli pidettävä feodaaliasteella olevana barbaarivaltiona, jossa neguksen persoona oli tärkein, ja jossa harjoitettiin hänen johtamanaan vähemmistönvaltaa. Näin ollen kaikki edellä luetellut sitoumukset olivat mitä suurimmassa määrässä henkilökohtaisia ja menettivät velvoittavan voimansa osittain jo neguksen paetessa maasta.¹¹⁰ Lisäperusteluna velvollisuuksista vapautumiseen niihin valtioihin nähden, jotka eivät halunneet tunnustaa Abessinian valtausta, esitettiin, että sanottujen valtioiden vihamielinen suhtautuminen Italiaan, erittäinkin osallistuminen Kansainliiton Italiaa vastaan Abessinian sotaretken aikana määräämiin pakotteisiin, oli tulkittava siten, että nämä valtiot luopuivat oikeudestaan esittää vaatimuksia Abessinian valtauksen johdosta.¹¹¹ Ensin mainittu perustelu vaikuttaa jossakin määrin haetulta eikä ainakaan täysin vakuuttavalta, ja mitä jälkimmäiseen tulee, niin olisi omituista, jos kansainvälisten velvollisuuksien tunnontarkka täyttäminen aiheuttaisi yleisen oikeuksien menetyksen asianomaisille valtioille vieläpä rauhanrikkojan hyväksi.

Italia ei pysyttänyt voimassa edes toimilupia ja muita ns. saavutettuja oikeuksia Abessinian alueella. Tässä suhteessa on huomautettu, ettei ollut mahdollista säilyttää Abessinian alkeellista oikeusjärjestystä,¹¹² mutta ei tietenkään mikään olisi estänyt vahvistamasta sanottuja oikeuksia uudenkin oikeusjärjestyksen puitteissa.

e) Maaliskuussa v. 1938 tapahtunut Itävallan Saksaan liittäminen ns. *Anschluss*, joka ei liioin jäänyt pysyväksi, aiheutti aikoinaan eräitä oikeusseuraantokysymyksiä. Vaikka Saksan onnistuikin järjestää tämä liittyminen suoranaista väkivaltaa käyttämättä verettömästi ja muodollisesti vapaaehtoisesti, harjoitettiin siinä kuitenkin huomattavaa sekä poliittista että myös sotilaallista painostusta. Suunnitelmiansa toteuttamiseksi Saksa käytti hyväkseen Itävallassa toimivaa saksalaismielistä puoluetta, jonka edustaja hallituksessa kutsui maahan saksalaisia sota-voimia. Itävallan hallituksen esittämää vastalauseetta ei otettu huomioon, eikä Saksa liioin sallinut ratkaista liittymiskysymystä kansanäänestyksellä, mitä Itävallan hallitus oli ehdottanut ja mikä näin tar-

¹¹⁰ *Sereni*, s. 291 ja *Sottile*, s. 268 ss.

¹¹¹ *Sereni*, s. 312 s. ja *Sottile*, s. 271.

¹¹² *Sottile*, s. 270 s. Vrt. myös *Sereni*, s. 313, joka asettaa Italian korkeammalle tasolle (oikeusvaltiona) kuin Abessinian muut entiset sopimuskumpanit.

keän asian ollessa kysymyksessä olisi ollut luonnollista. (Lisäksi tul-
koon mainituksi, että liittymistä koskeva laki julkaistiin Saksan toi-
mesta.) Näin muodoin on Saksan menettelyä itse asiassa pidettävä pei-
teltynä anektointina.¹¹³ Itävalta liitettiin Saksaan tavallisena provins-
sina (»Land»), johon Saksan oikeusjärjestys ulotettiin eräin vähäisin
poikkeuksin. Valtiollisen rajan lisäksi poistettiin myös Saksan ja Itä-
vallan välinen tulliraja ja Itävallassa otettiin käytäntöön Saksan raha-
yksikkö. Juutalaisrotuiset virkamiehet erotettiin ja toimeensa jäävien
muiden virkamiesten oli vannottava uskollisuuden ja kuuliaisuuden
vala Saksalle. Myös tuomioistuinten oli liittämisen tapahduttua annet-
tava päätöksensä Saksan nimessä.¹¹⁴

Saksa oli nimenomaan sanonut irti Itävaltaa koskevasta St. Germai-
nin rauhansopimuksesta vain sen 88. artiklan, jonka tarkoituksena oli
pysyttää Itävalta itsenäisenä ja suvereenisena valtiona ja siis estää eri-
toten liittyminen Saksaan.¹¹⁵ Saksalaisten oikeusoppineiden mukaan
jäivät edelleen voimaan kaikki ne sopimusmääräykset, jotka eivät ol-
leet ristiriidassa Itävallan muuttuneen valtiollisen aseman kanssa tai
soveltumattomia Saksan kunniaan taikka jotka eivät olleet käyneet
muuten merkityksettömiksi. Mutta näin rajoitettunakin katsottiin sa-
nottujen määräysten sitovan Saksaa vain sen vapaasta tahdosta, joten
siis tässä periaatteellisesti omaksuttiin oikeusseuraantoon nähden kiel-
teinen kanta. Rauenneina pidettiin Itävallan itsenäisyyttä ja suvereeni-
suutta koskevien suoranaisten määräysten lisäksi mm. kaikkia lainsää-
däntövaltaa ja Itävallan sotilaallista varustautumista rajoittavia mää-
räyksiä, jota vastoin kansainvälistä rautatie-, joki- ja lentoliikennettä
(kauttakulkua) säännöstävät määräykset jäivät voimaan.¹¹⁶ — Itävallan
liittämisen ajankohtana voimassa olleita Saksan omia valtiosopimuksia
ei katsottu voitavan yksipuolisesti laajentaa koskemaan myös sanottua
uutta aluetta, vaan tarpeen vaatiessa ryhdyttiin tätä tarkoittaviin neu-
votteluihin asianomaisten toisten sopimuspuolten kanssa. Niinpä Saksa
sopi v. 1938 Belgian kanssa näiden valtioiden välillä rikoksentekijäin
luovutuksesta ja muunlaisen oikeusavun antamisesta rikosasioissa sol-

¹¹³ Näin *Garner*, *AJ* 1938 s. 422. — Tälle kannalle asettuivat myös toisen maa-
ilmansodan voittajavallat ja Itävalta itse vapauduttuaan Saksan vaikutuksesta. Vrt.
jäljempänä.

¹¹⁴ Liittämistä koskevista asiakirjoista ks. tarkemmin esim. *Z. ausl. Recht Bd. VIII*
s. 360 ss.

¹¹⁵ Saksalla ei ollut oikeutta irtisanoa k.o. rauhansopimusmääräystä.

¹¹⁶ *Ks. Ranchin*, s. 332.

mitun sopimuksen soveltamisalan ulottamisesta Itävallan alueeseenkin,¹¹⁷ ja seuraavana vuonna Saksa ja Jugoslavia pääsivät yksimielisyyteen erään oikeusavun antamista siviili- ja kauppa-asioissa koskevan niiden välisen sopimuksen soveltamisalan samantapaisesta laajentamisesta.¹¹⁸

Itävallan posti- ja lennätin- ja rautatielaitos rakennuksineen, laitteineen ja tarpeistoineen siirtyi Saksalle, mutta muu valtionomaisuus jäi Itävallalle. — Mitä taas tuli Itävallan velkoihin ja niihin verrattaviin muihin rasituksiin, niin oli tapahtumain kulku seuraava. Sotakorvauksista ja eräistä muista rahallisista ja taloudellisuusluontoisista rasituksista Itävalta oli vapautunut jo aikaisemmin joko nimenomaisten myönnytysten¹¹⁹ tai desuetudon¹²⁰ johdosta. Sitä vastoin Itävalta oli jatkuvasti vastuussa eräistä lainoista, jotka oli myönnetty ulkomailta Itävallan finanssien tervehdyttämiseksi ja sen luonnollisten mahdollisuuksien kehittämiseksi ja joiden vakuutena osittain oli valtion metsiä ja kaivoksia. Mutta näidenkin lainojen arvo, vaikka lainat siis oli käytetty Itävallan alueen hyödyksi, oli varsin problemaattinen Kansainliiton asianomaisten komitean suostuttua niiden takaisinmaksun siirtämiseen toistaiseksi.¹²¹ Aluksi näytti siltä, että Saksa tästä huolimatta tulisi huolehtimaan näistä viimeksimainituista lainoista, mutta jonkin ajan kuluttua niiden korkojen ja lyhennysten suoritus sitten kuitenkin keskeytettiin.¹²² Tämä aiheutti vastalauseita velkojavaltioiden taholta. Tätä seuraavissa neuvotteluissa Saksa periaatteellisesta kannastaan luopumatta suostui selvittämään asian eräiden yleisten finanssijärjestelyjen yhteydessä muiden velkojavaltioiden paitsi Yhdysvaltojen kohdalta, jonka kanssa asiaa suoritettu noottienvaihto päättyi tuloksitta v. 1939. Tämä valtio ei hyväksynyt sitä käsitystä, että Saksalla olisi ollut vain moraalinen velvollisuus eikä oikeudellista pakkoa vastata Itävallan veloista, minkä lisäksi erimielisyys jäi vallitsemaan eräisiin yksityiskohtiin nähden.¹²³

f) Myös Tšekkoslovakia joutui kohta Itävallan tapauksen jälkeen Saksan (ja eräiden muiden valtioiden) aluelajennuspyrkimysten koh-

¹¹⁷ Martens Rec. III Série, Vol. 37 s. 397.

¹¹⁸ Martens Rec. III Série, Vol. 37 s. 398. — Ks. myös Englannin ja Saksan välistä sopimusta 6—10/5 1938 (Martens Rec. III Série s. 338 ss.).

¹¹⁹ Haagin sopimus 20. 1. 1930. Ks. siitä tarkemmin esim. AJ 1931 s. 7 ss.

¹²⁰ Ks. *Ranchin*, s. 332 ja *Brandt*, s. 128 ss.

¹²¹ *Ranchin*, s. 333.

¹²² Ks. *Brandt*, s. 131.

¹²³ Ks. *Hackworth*, I s. 543 ss. sekä *Garner*, AJ 1938 s. 766 ss.

teeksi. Syyskuussa 1938 pidetyssä tunnetussa Münchenin kokouksessa Saksan, Englannin, Ranskan ja Italian johtavien valtiomiesten kesken sovittiin Tšekkoslovakian *sudeettisaksalaisalueiden* liittämisestä Saksaan. Luovutetulla alueella ollut valtionomaisuus siirtyi Saksalle, mutta minkäänlaista oikeusseuraantoa ei tapahtunut valtiosopimuksiin tai valtionvelkoihin nähden. Siirtyvien sopimusrajojen periaatetta noudatettiin kuitenkin eräisiin sopimuksiin.¹²⁴ Siirtyvän alueen väestölle myönnettiin optio-oikeus, johon kuitenkin eräissä tapauksissa liittyi maastasiirtymispakko.¹²⁵

Pian Münchenin sopimuksen jälkeen Tšekkoslovakia menetti alueita eräille toisillekin naapureilleen. Lokakuun alussa se sai luovuttaa Puolalle vanhan *Teschenin* riita-alueen.¹²⁶ Oikeusseuraantokysymyksiä ei kosketeltu tässä järjestelyssä. — Kuukautta myöhemmin eli 2. 11. 1938 ratkaisivat Saksan ja Italian ulkoasiainministerit *Unkarin* ja Tšekkoslovakian pitkäaikaisen rajariidan välitystuomiolla, jonka nojalla raja muutettiin jonkin verran Unkarin eduksi. Luovutettavan alueen väestölle myönnettiin valintaoikeus ja maastasiirtymismahdollisuus, mutta muut oikeusseuraantokysymykset sivuutettiin tällöin.¹²⁷ — Huhtikuussa 1939 Unkari sai vielä toisen aluelisäyksen, nimittäin Karpaatti-Ukrainan, jonka Unkari oli jo sitä ennen miehittänyt. Uusi raja määrättiin Unkarin ja Slovakian välisellä 4. 4. 1939 päivätyllä pöytäkirjalla.¹²⁸

¹²⁴ Ks. Saksan ja Belgian sopimusta 20. 1. 1939 sanottujen valtioiden välisen rikoksenteikijän luovutusta ja muunlaisen oikeusavun antamista rikosasioissa koskevan sopimuksen soveltamisesta myös sudeettisaksalaisalueilla (Martens Rec. III Série Vol. 37 s. 397).

¹²⁵ Münchenin sopimus 29. 9. 1938 7. kohta (Z.auslRecht Bd. VIII s. 782 s. ja Martens Rec. III Série Vol. 36 s. 3 ss.) ja Saksan sekä Tšekkoslovakian välillä 26. 11. 1938 solmittu sopimus eräistä kansalaisuuskysymyksistä 2. art. (Z.auslRecht Bd. VIII s. 785 ss.).

¹²⁶ Saksan ja Neuvostoliiton miehitettyä syksyllä 1939 Puolan siirtyi sanottu alue 21. 11. 1939 Slovakialle tästä tehdyn sopimuksen nojalla (Z.auslRecht Bd. X s. 391 s.) ja 23. 12. 1939 annettiin tätä koskeva valtiosisäinen laki (Z.auslRecht Bd. X s. 144 s.).

¹²⁷ Ks. ZVR 1939 (Bd. 23) s. 90 s. ja Martens Rec. III Série Vol. 36 s. 662 s. sekä uutta rajaa koskevaa sopimusta 7. 3. 1939 (Z.auslRecht Bd. X s. 146). — Eräitä oikeusseuraantokysymyksiä järjestettiin kuitenkin myöhemmin eli eräässä jäljempänä selostettavassa 21. 5. 1940 Saksan ja Unkarin välillä solmitussa sopimuksessa.

¹²⁸ Ks. Z.auslRecht Bd. IX s. 481 ja X s. 146 s. — Ranska, Englanti, Neuvostoliitto ja Amerikan Yhdysvallat esittivät vastalauseen tämän järjestelyn johdosta, jota ne pitivät Münchenin sopimuksen vastaisena (ks. Z.auslRecht Bd. IX s. 481 ss. ja alaviitat).

Münchenin järjestelystä tuli, kuten muistetaan, varsin lyhytaikainen. Jo maaliskuussa 1939 Tšekkoslovakia menetti itsenäisyytensä. Slovakia julistautui Saksan tukemana itsenäiseksi, ja jäljelle jääneistä alueista muodostettiin *Böömi* ja *Määri*-niminen Saksan protektoraatti.¹²⁹ Protektoraatin nauttimaa autonomiaa rajoitti suuresti se seikka, että Saksan intressejä edustavalle protektorille kuului laajoja valtuuksia. Ulkoasiain hoito siirtyi Saksalle. Kotimainen oikeusjärjestys jäi voimaan, mikäli se ei ollut Saksan etujen vastainen. Kansalaisuudesta annettiin yksityiskohtaisia määräyksiä, joiden mukaan saksalaista alkuperää olevat (ns. Volksdeutsche) katsottiin nyttemmin saksalaisiksi ja muu osa kotimaista väestöä protektoraatin kansalaisiksi.¹³⁰ Kysymys entisen Tšekkoslovakian valtiosopimusten jatkuvasta soveltamisesta jäi avoimeksi. Valtionomaisuudesta, valtionveloista ym. finanssikysymyksistä tehtiin Saksan ja protektoraatin välillä vasta 4. 10. 1941 sopimus, jonka mukaan Saksa mm. otti huolehtiakseen sen alueella asuvien kansalaistensa eräiden Tšekkoslovakialta olevien saatavien suorituksesta.¹³¹ Jo aikaisemmin eli 21. 5. 1940 oli kuitenkin Saksan ja Unkarin kesken solmittu sopimus, jossa vahvistettiin Unkarin osuus Tšekkoslovakian valtionvelasta,¹³² ja Slovakian saadessa v. 1938 autonomian oli sen vastattavaksi siirtynyt n. 17 % Tšekkoslovakian valtionvelasta sekä yhteisistä hallitusmenoista.¹³³

Myös *Slovakian* ja Saksan välille syntyi suojelusuhde, mutta Saksan oikeudet olivat tässä huomattavasti rajoitetummat kuin Böömin ja Määrin tapauksessa. Saksa näet tyytyi varaamaan itselleen tiettyjä sotilas-oikeuksia ja varmistautumaan yhdenmukaisesta ulkopolitiikasta.¹³⁴ Slovakian 14. 3. 1939 päivättyyn itsenäisyyslakiin ei sisällynyt oikeusseuraantoa koskevia määräyksiä eikä näitä kysymyksiä käsitelty myöhemmässäkään lainsäädännössä tai ulkovaltojen kanssa tehdyissä sopimuksissa.¹³⁵

¹²⁹ Ks. Saksan ja Tšekkoslovakian välistä sopimusta 15. 3. 1939 ja lakia 16. 3. 1939 ym. täytäntöönpanomääräyksiä (Z.auslRecht Bd. IX s. 506 ss.). — Ranska, Englanti, Neuvostoliitto ja Yhdysvallat esittivät vastalauseita protektoraatin perustamisen johdosta, mutta eivät ryhtyneet muihin toimenpiteisiin. Vrt. alav. 128.

¹³⁰ Ks. Z.auslRecht Bd. IX s. 506 ss.

¹³¹ Ks. Martens Rec. III Série Vol. 39 s. 646 ss. — Sopimusta selostetaan tarkemmin jäljempänä.

¹³² Ks. Martens Rec. III Série Vol. 39 s. 101 ss.

¹³³ *Rabl*, s. 313.

¹³⁴ Ks. suojelusuhdesopimuksesta 18—23. 3. 1939 Z.auslRecht Bd. IX s. 510 ja *Rabl*, s. 284 ss.

¹³⁵ *Rabl*, s. 319. Vrt. mitä edellä on mainittu velkavastuusta.

g) Keväällä 1939 Italia pakotti asevoimaa käyttäen *Albanian* liittymään kanssaan personaaliunionintapaiseen valtioyhdistykseen.¹³⁶ Kun Albania kuitenkin säilytti muodollisen itsenäisyyden, eivät oikeusseuraantokysymykset tulleet ajankohtaisiksi.¹³⁷

h) Kesällä 1939 päättyi v:sta 1937 vireillä ollut Ranskan silloisen mandaattialueen Syyrian ja Turkin rajalla olevaa *Aleksandrian Sand-jakin* aluetta koskeva riita sopimukseen, jolla mandaattivaltio Ranska hankkimatta tähän Kansainliiton neuvoston suostumusta luovutti alueen Turkille. Viimeksi mainittu valtio sitoutui vastaamaan eräistä sanotun alueen hallintoveloista kuten virkamiesten eläkkeistä sekä suorittamaan korvausta eräistä siellä olevista ranskalaisista kiinteistöistä, mutta muita oikeusseuraantokysymyksiä ei sanotussa sopimuksessa kosketeltu.¹³⁸

Kun Liettua keväällä 1939 luovutti *Memelin* alueen Saksalle, sovittiin mm., että oikeusseuraantokysymyksistä päätettäisiin myöhemmin erikseen.¹³⁹ Liettuan vapaasatamaoikeutta koskevassa sopimuksen liitteessä todettiin, että satamassa oleva Liettuan valtion omaisuus siirtyy Saksalle.¹⁴⁰ Alueen Saksaan liittämisestä 23. 3. 1939 annetussa saksalaisessa laissa mainitaan mm., että Saksan kansalaisuus palautuu alueen väestöön kuuluville entisille Saksan kansalaisille ja että Saksan oikeusjärjestys tulee siellä voimaan. Alueen luovutuksen yhteydessä edellytetty sopimus Saksan ja Liettuan välillä solmittiinkin sitten 8. 7. 1939, mutta siinä käsiteltiin etupäässä vain kansalaisuus- ja siihen liittyvää valintaoikeuskysymystä.¹⁴¹

Uuden sodan kynnyksellä elo—syyskuun vaihteessa 1939 suoritettua *Danzigin* Saksaan jälleenliittämistapauksessa tyydyttiin myöskin etupäässä antamaan määräyksiä alueella olevan valtionomaisuuden Saksalle siirtymisestä ja alueen väestön kansalaisuudesta. Saksan valtio-

¹³⁶ Ks. tätä koskevaa italialaista lakia 14. 4. 1939 sekä *Z.auslRecht Bd. IX s. 495 alav. 2.*

¹³⁷ *Vrt. Rev. droit int. 1939 (Tome 23) s. 596 s.*

¹³⁸ K.o. aluetta koskevan riidan eri vaiheista ks. *Z.auslRecht Bd. VII s. 401 ss. ja 823 ss. sekä Bd. IX s. 664 ss. ja Khadduri, AJ 1945 s. 422 ss. sekä Ranskan ja Turkin välisestä 23.6.1939 päivätystä sopimuksesta sitä täydentävine pöytäkirjoinen Martens Rec. III Série Vol. 37 s. 645 ss.*

¹³⁹ Sopimus 22. 3. 1939 2. art. 2. moim. (ks. *Z.auslRecht Bd. IX s. 512 s. tai Martens Rec. III Série Vol. 37 s. 10 ss.*).

¹⁴⁰ *Vrt. erästä Z.auslRecht Bd. IX s. 918 s. selostettua oikeustapausta, jossa todetaan k.o. alueella olevan julkisluontoisen omaisuuden siirtyneen Saksalle.*

¹⁴¹ Ks. siitä *Martens Rec. III Série Vol. 37 s. 699 ss.*

sääntö saatettiin tällä alueella heti voimaan ja tarkoitus oli ryhtyä soveltamaan muissakin kohdin Saksan oikeusjärjestystä eräin muutoksin seuraavan vuoden alusta.¹⁴²

5. a) Toisen maailmansodan aikana suoritettiin erinäisiä aluejärjestelyjä, joista kuitenkin vain osa jäi pysyväksi sodan päätyttyäkin. — Saksan miehitettyä tämän sodan alussa yhdessä Neuvostoliiton kanssa Puolan muodosti Saksa lokakuussa 1939 uuden »*Reichsgaue Westpreussen und Posen*»-nimisen saksalaisen hallintoalueen, johon uusina alueina kuuluivat Danzig ja Marienwerden sekä puolalaisalueet Bromberg, Hohensalza, Posen ja Kalisch. Alueilla voimassa olevia lakeja oli sovellettava toistaiseksi, mikäli ne eivät estäneet uutta hallintoa.¹⁴³ Kansalaisuuskytymyksistä annettiin erinäisiä määräyksiä, mutta muihin oikeusseuraantokysymyksiin ei kajottu. Muita Saksan miehittämiä Puolan alueita ei liitetty Saksaan, vaan niitä hallitsi Warsovaan sijoitettu saksalainen kenraalikuvernööri.^{144 145} Myös tällä alueella oleva oikeusjärjestys pysytettiin edellä mainituin varauksin. Myöhemmin eli 1. 8. 1941 liitettiin Puolan kenraalikuvernementtiin myös Galitzian alue.¹⁴⁶ — Neuvostoliitto puolestaan luovutti miehittämistään Puolan alueista *Wilnan* Liettualle sanotun valtion kanssa 10. 10. 1939 solmimassaan keskinäistä avunantoa koskevassa sopimuksessa, missä ei liioin käsitelty oikeusseuraantokysymyksiä.¹⁴⁷

Suomen ja Neuvostoliiton välillä käydyin ns. *talvisodan* jälkeen maaliskuussa 1940 solmitussa rauhansopimuksessa ei kosketeltu oikeusseuraanto-ongelmia. Valtiosopimukseen nähden noudatettiin käytännössä siirtyvien sopimusrajojen periaatetta lukuun ottamatta asianomaisten entisten vihollismaiden keskinäisiä sopimuksia, jotka yleensä katsottiin sodan johdosta lopullisesti rauenneiksi.¹⁴⁸ Suomen valtionvelka oli näi-

¹⁴² Ks. *ZauslRecht Bd. IX s. 918 s. ja Martens Rec. III Série Vol. 38^a s. 15 ss.*, jossa selostetaan 1. 9. 1939 päivätyä Danzigin Saksaan jälleenliittämislakia.

¹⁴³ Vrt. mitä edellä on mainittu Danzigista.

¹⁴⁴ Ks. *Führerin määräystä 12. 10. 1939.*

¹⁴⁵ Vrt. *ZauslRecht Bd. XI s. 582 s. selostettua oikeustapausta, jossa todetaan virheellisesti, että Puolan valtio olisi lakannut olemasta.*

¹⁴⁶ Ks. *ZauslRecht Bd. XI s. 149 ss.*

¹⁴⁷ Ks. *Martens Rec. III Série Vol. 38 s. 21 ss. (sopimuksen 1. art.).* — Sodan jälkeen vahvistettiin Puolan ja Neuvostoliiton raja elokuussa 1945 tehdyllä sopimuksella (1. art.) suurin piirtein ns. *Curzon-linjan* mukaiseksi, joten Neuvostoliiton haltuun jäi osapuulleen samat alueet, kuin mitkä se oli miehittänyt syksyllä 1939 (ks. *NTIR 1945 K. 67*). Sopimuksessa ei käsitelty oikeusseuraantokysymyksiä.

¹⁴⁸ *Ränk, s. 58.*

hin aikoihin suhteellisen pieni. Valtionvelan jaosta — enempää kuin sotakorvauksista — ei tällöin ollutkaan puhetta, vaikka Suomi menetti noin kymmenennen osan alueestaan. Kun luovutettujen alueiden väestö oli poistunut niiltä jo ennen niiden siirtymistä Neuvostoliiton hallintaan, ei liioin tarvittu kansalaisuutta, valintoikeutta tai maastasiirtymistä koskevia määräyksiä.¹⁴⁹ Tämä koski myös Hangon vuokra-aluetta.

Japanin ja Kiinan »aseellisen selkkauksen» jatkuessa perustettiin Pohjois-Kiinaan Japanin tukemana ns. *Nankingin hallitus*, mutta kolmannet valtiot suhtautuivat samalla pidättyvyydellä sen tunnustamiseen kuin Mantšukuon tapauksessa. Tässä ei ole syytä lähemmin käsitellä tähän väliaikaisilmiöön mahdollisesti liittyviä oikeusseuraantotapauksia.

Kesällä 1940 *Itämeren maat* liittyivät Neuvostoliittoon osavaltioina, jolloin Liettuaan yhdistettiin eräs Valkovenäjän rajalla oleva alue.¹⁵⁰ Itämeren maiden ulkomailla olevat edustustot lakkautettiin, sillä ulkomaisten suhteiden hoitaminen siirtyi liittovaltion elimille.¹⁵¹ Itämeren maiden siis menettäessä kansainvälisen toimikelpoisuutensa niiden solmimat sopimukset katsottiin päättyneiksi, jos kohta Neuvostoliitto otti huolehtiakseen eräiden sopimusten kuten esim. kauppasopimusten aiheuttamien finanssikysymysten selvittelystä.¹⁵²

Itämeren maissa Neuvostoliittoon liittymisen tapahtuessa oleva kotimainen väestö sai *eo ipso* Neuvostoliiton kansalaisuuden, mutta ulkomailla oleskelevat Itämeren maiden kansalaiset vain ehdoin, että ilmoittautuvat tätä tarkoitusta varten määräajassa Neuvostoliiton asianomaisiin lähetystöihin tai konsulinvirastoihin.¹⁵³ Niistä, jotka jättivät tämän tekemättä, tuli kansalaisuudettomia. Itämeren maissa saatettiin voimaan Neuvostoliiton oikeusjärjestys ja neuvostojärjestelmä, mutta uudet osavaltiot saivat samantapaisen autonomian kuin muut Neuvostoliiton jäsenet.¹⁵⁴

Itämeren maissa olevan myös ulkomaalaisille kuuluvan yksityisomaisuuden tultua osittain kansallistetuksi eräät valtiot mm. Suomi ja Ruot-

¹⁴⁹ *Castrén*, Lakimies 1947 s. 446.

¹⁵⁰ Ks. *Makarov*, s. 703 s., jossa viitataan liittymistä koskeviin virallisiin asiakirjoihin.

¹⁵¹ *Makarov*, s. 706.

¹⁵² Niinpä esim. Suomen ja Itämeren maiden välisten kauppasopimusten saldot otettiin huomioon, kun Neuvostoliiton ja Suomen välillä solmittiin kauppasuhteita talvisodan jälkeen.

¹⁵³ *Makarov*, s. 704.

¹⁵⁴ *Makarov*, s. 705.

si ryhtyivät neuvotteluihin Neuvostoliiton kanssa kansalaistensa omaisuuden ja saatavien korvaamiseksi. Suomen neuvottelut keskeytyivät kuitenkin uuden sodan puhjetessa sen ja Neuvostoliiton välillä kesällä 1941. Ruotsille Neuvostoliitto suostui korvaamaan verrattain vähäisen osan sen kansalaisten omaisuudesta ja saatavista varsin pitkän maksuajan kuluessa. Neuvostoliiton joutuminen sotaan keskeytti näiden lyhennysmaksujen suorituksen, mutta sodan päätyttyä otettiin asia uudelleen esille v. 1946 ja korvattava määrä vahvistettiin tällöin 24 prosentiksi¹⁵⁵ Sitä vastoin ei Suomen kansalaisten vahinkojen korvaamista koskevaan kysymykseen ole enää palattu.

Kaikki valtiot eivät tunnustaneet Itämeren maiden liittymistä Neuvostoliittoon, ja jotkut niistä, kuten Amerikan Yhdysvallat, eivät vieläkään ole muuttaneet tässä kantaansa. Portugali omaksui sikäli jyrkimmän asenteen, että se nimenomaan kieltäytyi hyväksymästä sanottua liittymistä, mutta olosuhteiden pakosta senkin oli siirrettävä asianomaisten valtiosopimusten soveltaminen Itämeren maiden kanssa toistaiseksi.¹⁵⁶ Englanti vuorostaan tyytyi takavarikoimaan Itämeren maiden Englannissa olevat varat ja laivat omien ja kansalaistensa saatavien vakuudeksi.¹⁵⁷

Kesäkuun 28 p:nä 1940 solmitulla sopimuksella luovutti Romania Neuvostoliitolle vastikkeetta *Bessarabian* ja *Pohjois-Bukovinan* alueet, joista muodostettiin uusi Moldavian neuvostotasavalta. Luovutetun alueen väestölle myönnettiin valinta- ja maastasiirtymisoikeus.¹⁵⁸

Elokuussa 1940 Romania joutui luovuttamaan Saksan ja Italian ulkoasiainministereiden Wienissä antaman välitystuomion perusteella suuren osan (n. 45.000 km²) *Siebenbürgenin* ja *Banaatin* aluetta Unkarille niin ikään vastikkeetta ja Unkarin tarvitsematta osallistua Romanian valtionvelan suoritukseen.¹⁵⁹ Siirtyvän alueen väestölle myönnettiin valinta-oikeus maastamuuttovelvollisuuksin ja väestön oikeudet turvattiin lisäksi eräin vähemmistönsuojelumääräyksin.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Ks. *Castrén*, main. kirj. s. 446 s.

¹⁵⁶ Ks. *Makarov*, s. 705.

¹⁵⁷ *Makarov*, s. 706 s.

¹⁵⁸ Ks. *ZauslRecht Bd. X* s. 358 s.

¹⁵⁹ Sanotun välitystuomion yksityiskohdista ja alueen Unkariin liittämistä koskevan 6. 10. 1940 annetun lain määräyksistä ks. *Korkisch*, s. 740 ss. ja *ZVR 1941 (Bd. 24)* s. 451.

¹⁶⁰ Ks. edellä mainitun välitystuomion 3.—6. kohtia. — Yksityiskohtaiseen käsittelyyn ei tässä ole aihetta, koska kysymyksessä oli lyhytaikainen, sodan poikkeusoloissa suoritettu, järjestely.

Kohta tämän jälkeen eli elo—syyskuun vaihteessa samana vuonna Romanian alue pieneni uudelleen sen luovuttaessa — Saksan ja Italian valtiomiesten kehoituksesta mutta muodollisesti vapaaehtoisin sopimuksin — Bulgarialle *Etelä-Dobrudžan* alueen.¹⁶¹ Tätä järjestelyä täydensivät väestönvaihtoa, arkistojen ja erään muun julkisluontoisen omaisuuden luovutusta sekä erinäisiä finanssikysymyksiä koskevat lisäsopimukset.¹⁶² Finanssisopimuksen mukaan Bulgaria suoritti Romanianle korvausta menetetyistä alueista pyöreän määrän eli yhden miljardin leitä, mutta muut keskinäiset rahavaatimukset kuitattiin, eikä oikeusseuraantoa syntynyt edes paikallisiin velkoihin. Eräiden verojen, sosiaalivakuutusten, vuokrien ja muiden saatavien maksusta oli sopimuksessa yksityiskohtaisia määräyksiä.¹⁶³

Sodan aikana saavutti *Kroatia* tilapäisesti itsenäisyyden Jugoslavian alueella.¹⁶⁴ — Myös *Jugoslavian* eräät naapurivaltiot käyttivät hyväkseen tilannetta Jugoslavian jouduttua sodassa suurvaltoja vastaan tappiolle ja vihollistensa miehittämäksi. Niinpä Italia anektoi ja liitti alueisiinsa 3. 5. ja 18. 5. 1941 annetuilla lakiasetuksilla ja niitä täydentävällä, 7. 6. 1941 julkaistulla, asetuksella eräitä Jugoslavian raja-alueita, ja Italian vaikutuksen alaisena tällöin oleva *Albania* ¹⁶⁵ otti myös herruuteensa, 12. 8. 1941 annetulla asetuksella, eräitä sen rajaan liittyviä Jugoslavian alueita.¹⁶⁶ Nämäkin aluelajennusyritykset tehtiin sodan jälkeen tyhjiksi.¹⁶⁷ — *Montenegro* antoi sodan aikana eli 12. 7. 1941 itsenäisyysjulistuksen. Vaikka siihen suhtauduttiinkin Italian taholta suopeasti, ei asia kuitenkaan johtanut lopullisiin tuloksiin.¹⁶⁸ — *Jugoslavian* tapaukseen liittyvistä oikeusseuraantokysymyksistä mainittakoon, että Berliinissä tehtiin 22. 6. 1942 seuraajavaltioiden kesken sopimus, joka koski Jugoslavian valtionvelan jakoa. Sopimuksessa kuitenkin lähdet-

¹⁶¹ Sopimukset 30. 8. ja 7. 9. 1940 sekä laki 16. 11. 1940. Ks. niistä Martens Rec. III Série Vol. 38 s. 341 ss. ja ZVR 1941 (Bd. 24) s. 460.

¹⁶² Ks. niistä *Korkisch*, s. 750 ss.

¹⁶³ Ks. *Korkisch*, s. 765.

¹⁶⁴ Kroatian perustamista koskevista asiakirjoista ks. *Z.auslRecht* Bd. XI s. 122 ss.

¹⁶⁵ Edellä on mainittu, että *Albania* oli tällöin eräänlaisessa personaaliunionissa Italian kanssa.

¹⁶⁶ Ks. *Z.auslRecht* Bd. XI s. 145 ss. ja *Z.öffRecht* 1942 s. 560. Jälkimmäisessä kirjoituksessa mainitaan, että italialainen tutkija *Biscottini* puolustaa näitä alueliitostoitimenpiteitä katsoen — vastoin yleistä käsitystä —, että anektointi voi tapahtua sodan vielä jatkuessakin.

¹⁶⁷ Ks. jäljempää esitystä.

¹⁶⁸ Ks. *Z.auslRecht* Bd. XI s. 143 s.

tiin siitä, että kysymyksessä oli täysin vapaaehtoinen järjestely.¹⁶⁹ Lisäksi sopimus oli monella tavalla epätäydellinen.¹⁷⁰

Toisen maailmansodan aikana esiintyi myös eräs rauhanomainen ja täysin vapaaehtoinen aluemuutos. Englanti näet luovutti Venezuelalle 26. 2. 1942 tehdyllä sopimuksella viimeksi mainitun valtion rannikon läheisyydessä olevan *Patos*-saaren. Mainitussa sopimuksessa ei käsitelty oikeusseuraantokysymyksiä.¹⁷¹

Tanskan ja *Islannin* v. 1918 solmittu unionisopimus edellytti, että 25 vuoden kuluttua ryhdyttäisiin neuvottelemaan unionin mahdollisesta jatkamisesta tai asianomaisten maiden suhteiden järjestämisestä uudelle kannalle. Sanotun ajan kuluessa umpeen Tanska oli Saksan miehittämä. Islanti katsoi, että edellä mainitut neuvottelut eivät näissä oloissa voineet tulla kysymykseen ja irtisanoi liittosuhteen heti päättyväksi. Tätä seurasi v. 1944 annettu itsenäisyydenjulistus. Vaikka Tanskan taholla ei hyväksyttykään *Islannin* menettelyä, mukauduttiin siellä uuteen tilanteeseen ja tunnustettiin *Islannin* itsenäisyys.¹⁷² — Aikaisemmasta esityksestä ilmenee, että eräät Islantia koskevat oikeusseuraantokysymykset tulivat ratkaistuiksi jo v. 1918. Jäljellä olevista kysymyksistä käytiin neuvotteluja Tanskan ja *Islannin* kesken 5. 9. 1945—9. 9. 1946, jolloin päästiinkin sopimukseen eräissä kohdissa, jota vastoin tiettyjä kalastus-oikeuksia ja Tanskassa olevien eräiden islantilaisten käsikirjoitusten luovuttamista koskevat kysymykset jäivät tällöin vielä avoimiksi.¹⁷³

b) Toisen maailmansodan päättäneissä aselepo- ja *rauhansopimuksissa* on varsin niukalti oikeusseuraantoa koskevia määräyksiä verrattuna edellisen suursodan vastaaviin järjestelyihin, ja Saksan, Itävallan sekä Japanin kohdalta on asia vielä keskeneräinen. Kaikissa viidessä tähän mennessä voimaan tulleissa (v. 1947), siis Italian, Suomen, Romanian, Unkarin ja Bulgarian, rauhansopimuksissa on samansisältöinen ja samantapainen määräys¹⁷⁴ kuin vv. 1919—20, joka antaa voittajavaltioil-

¹⁶⁹ Vrt. edellä käsiteltyä Anschluss-tapausta.

¹⁷⁰ Ks. siitä tarkemmin *Martin*, s. 563 ss.

¹⁷¹ SN Rec. Vol. 205 s. 131 ss.

¹⁷² *Islannin* itsenäistymistä koskevista asiakirjoista ks. NTIR 1945 D 12, 13 ja 30 sekä 1946 D 1, 5, 6, 14 ja 15 sekä *ZauslRecht Bd. XI* s. 562 ss. — Ks. *Jones*, s. 369, jossa huomautetaan, että *Islannin* erottua Tanskasta Englanti hyväksyi *Islannin* omaksuman kaännan, että *Islannin* puolesta vv. 1918—44 solmitut sopimukset olivat jatkuvasti voimassa, koska Islanti oli jo tänä ajankautena kansainvälisen oikeuden subjekti.

¹⁷³ NTIR 1946 K 66.

¹⁷⁴ Italian rauhansopimus 44. art., Suomen 12. art., Romanian ja Unkarin 10. art. sekä Bulgarian 8. art.

le oikeuden määrääjassa ilmoittaa, haluavatko ne pitää voimassa joitakin sellaisia niiden ja sodassa tappiolle joutuneiden valtioiden välisiä *valtiosopimuksia*, jotka eivät ole ristiriidassa rauhansopimusten kanssa. Kun rauhansopimuksissa ei mainita muuta asianomaisten sopimusvaltioiden välisten valtiosopimusten kohtalosta — lukuun ottamatta Suomen rauhansopimusta, jossa (3. art.) eräät edellisen (talvi)sodan jälkeisen rauhansopimuksen määräykset saatetaan uudelleen voimaan —,¹⁷⁵ ei liioin voi olla puhetta mistään oikeusseuraannosta valtiosopimukseen nähden, mikäli ei tällä myös tarkoiteta siirtyvien sopimusrajojen periaatteen noudattamista, mikä lähinnä tuli kysymykseen myös toisen maailmansodan jälkeen.

c) Rauhansopimuksen mukaan *Italia* menettää Euroopassa Triestin, josta muodostetaan eräänlainen vapaa-alue, verrattain laajoja alueita Jugoslavialle ja Kreikalle sekä vähäisempiä Ranskalle ja Albanialle (2.—4., 16., 11., 14., 21., 22. ja 28. art.). Kreikalle siirtyvien Dodekanesian saarten linnoittamattomuus säilytetään (14. art. 2. kohta). *Italia* sitoutuu kunnioittamaan Albanian täysivaltaisuutta ja riippumattomuutta (27. art.), mikä siis merkitsee näiden valtioiden välisen edellä selostetun valtioyhdistyksen päättymistä. Samoin palautetaan Abessinian itsenäisyys (33. art.). Edelleen *Italia* luopuu vastikkeetta kaikista Kiinassa olevista toimiluvistaan ja muista erioikeuksistaan siellä (24.—26. art.). Italian Afrikassa olevien siirtomaiden kohtalosta päätetään myöhemmin Italian luopuessa kaikista oikeuksistaan niihin nähden (23. art.). Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous on syksyllä 1949 päättänyt, että Libya on tuleva itsenäiseksi viimeistään 1. 1. 1952, mihin mennessä sen hallinnosta huolehtivat yleiskokouksen asettamat väliaikaiset elimet. Italian Somalimaan itsenäisyys on toteutuva kymmenen vuoden kuluessa Italian toimiessa tänä välikautena huoltohallintovaltiona Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen valitseman neuvoston valvonnan alaisena. Eritrean tulevaisuudesta päätetään myöhemmin.^{175a} Ensin mainittuja alueita koskevat mahdolliset oikeusseuraantokysymykset ratkaistaan siten, kun alueet tulevat itsenäisiksi.

Luovutetuilla alueilla oleva Italian valtion ja kuntien omaisuus samoin kuin eräs muu niihin rinnastettu ja sopimuksessa tarkemmin määritelty omaisuus siirtyy seuraajavaltioille vastikkeetta. Sama koskee myös näihin alueisiin ja mainittuun omaisuuteen liittyviä arkistoja sekä

¹⁷⁵ Ks. myös Italian rauhansopimuksen 39.—43. art., jotka koskevat eräitä monenkeskisiä sopimuksia.

^{175a} Ks. UN Bulletin Vol. VII N:o 11 Dec. 1, 1949 s. 643 ja 687 s.

hallinnollisia tai historiallisesti arvokkaita asiakirjoja (talous- ja finanssikysymyksiä käsittelevän rauhansopimuksen XIV liitteen 1. kohta, Triestiä koskevan X liitteen 1. ja 4. kohdat sekä itse rauhansopimuksen 25., 29. ja 34. art.¹⁷⁶). Merenalaisista kaapeleista on erityismääräyksiä, jolloin kuitenkin niihinkin nähden yleensä ratkaisee niiden sijaintipaikka (XIV liite 3. kohta ja X liite 3. kohta).

Albanian ja Abessinian tapauksessa Italian on lisäksi luovuttava sekä omasta että kansalaistensa puolesta kaikista toimiluvista ja erityisoikeuksista, ja kaikki näitä koskevat sopimukset, järjestelyt ja toimenpiteet katsotaan joko mitättömiksi tai voidaan peruuttaa taikka kumota (rauhansopimuksen 29.—32., 34.—36. ja 38. art.).¹⁷⁷ Abessinian alueelta Italian valtakautena viimeksi mainittuun maahan kuljetetut Abessinian valtiolle tai sen kansalaisille kuuluvat taideteokset, uskonnollista tai historiallista arvoa omaavat esineet sekä arkistot on palautettava omistajilleen (37. art.). — Samaan tapaan määrätään Euroopassa luovutettujen alueiden suhteen, että italialaisten viranomaisten tai julkisluontoisten järjestöjen siellä pidättämät tai vastikkeetta haltuunsa ottamat ja muualle kuljettamat asianomaisen alueen kulttuuriomaisuuteen kuuluvat taiteellista arvoa tai historiallista taikka arkeologista intressiä omaavat esineet on luovutettava takaisin (XIV liitteen 4. kohta). Jugoslavian hyväksi on rauhansopimukseen otettu vielä erityismääräys, joka koskee huomattavasti vanhempia eli edelliseen maailmansotaan liittyviä tapauksia ja jossa palautettavien esineiden ryhmiä on lisätty (12. art.).¹⁷⁸

Italian rauhansopimuksen — samoin kuin toisen maailmansodan päättäneisiin muihinkin rauhansopimuksiin — sisältyy myös määräyksiä voittajavaltioille suoritettavasta sotakorvauksesta (74. art.), Yhdistyneisiin kansakuntiin kuuluvien valtioiden ja niiden kansalaisten sodan johdosta menetettyjen tiettyjen oikeuksien ja tietyn omaisuuden palauttamisesta tai korvaamisesta — vastaavat edut tulevat osittain myös tappiolle joutuneen valtion ja sen kansalaisten hyväksi sanotun valtion joutuessa toisaalta luopumaan eräistä sopimuksessa määritellyistä vaa-

¹⁷⁶ Ks. lisäksi rauhansopimuksen 7. art:ssa olevaa Ranskalle luovutettua aluetta koskevaa erityismääräystä.

¹⁷⁷ Valtioon rinnastetaan tässä suhteessa myös puolijulkisluontoiset järjestöt, ja sekä valtion että sanotunlaisten järjestöjen ollessa kysymyksessä peruutuvat toimilupien ja erioikeuksien lisäksi yleensä kaikki niille myönnettyt muut oikeudet ja etuisuudet.

¹⁷⁸ Mainittu sopimusmääräys kumoaa eräitä aikoinaan näistä kysymyksistä tehtyjä sopimuksia.

timuksista — (75.—80. art.), sekä eräiden jo ennen sotaa erääntyneiden saatavien suoritusvelvollisuudesta puolin ja toisin (81. art.), mutta näiden määräysten yksityiskohtiin ei tässä voida puuttua.

Seuraajavaltioiden ei yleensä tarvitse osallistua Italian valtionvelan suoritukseen. Poikkeuksena ovat vain Italian ennen sotaan osallistumistaan liikkeelle laskemat obligaatiolainat, mikäli obligaatioiden haltijoiden (luonnollisten tai oikeushenkilöiden) kotipaikka on Euroopassa luovutettavalla alueella, ja sikäli kuin lainoja on käytetty tällaisella alueella suoritettuihin julkisiin töihin tai sen siviilihallinnon kustannusten peittämiseen eikä välittömästi tai välillisesti sotilaallisiin tarkoituksiin. Näiden velkojen jaosta ja velan suoritustavasta edellytetään tehtäväksi eri sopimuksia (XIV liitteen 6. kohta). Triestin vapaa-alueeseen nähden on olemassa vielä se lisäpoikkeus, että lainoista, joiden vakuutena on tällä alueella olevia kiinteistöjä tai sieltä saatavia tuloja, on niin ikään erikseen sovittava, miten niitä tullaan vastaisuudessa hoitamaan (X liitteen 6. kohta).

Lopuksi on rauhansopimuksessa Euroopassa luovutettavia alueita koskevia määräyksiä sosiaalivakuutusten ja eläkkeiden maksusta sekä tällaisiin tarkoituksiin varattujen rahastojen siirrosta tai jaosta, Italian rahan vaihdosta (lunastamisesta), mainituille alueille jäävien Italian kansalaisten laillisesti saavutettujen oikeuksien laajemmasta ja suppeammasta suojasta kuin myös uuden rajan kahden puolen jäävän julkisen paikallisen yhdyskunnan omaisuuden jaosta ja rajaolojen järjestelystä muutoinkin, mistä edellytetään tehtäväksi eri sopimuksia (XIV liitteen 7., 8., 5., 9. ja 18. kohdat sekä Triestin kohdalta X liitteessä olevat osapuilleen samansisältöiset määräykset).¹⁷⁹

Edellä on jo muiden kysymysten yhteydessä kosketeltu luovutetuilla alueilla olevan väestön oikeusasemaa. Siitä mainittakoon vielä, että Euroopassa seuraajavaltioille siirtyvillä alueilla myönnetään valinta-oikeus kansalaisuuteen nähden 18 vuotta täyttäneille italiankielisille italialaisille, jolloin he kuitenkin voivat joutua siirtymään muualle sanotuilta alueilta (19. art. ja Triestin vapaa-alueen kohdalta VI liite 6. art.). Niille, jotka eivät halua käyttää valintaoikeutta, on myönnettävä

¹⁷⁹ Ks. lisäksi Triestiä koskevan VI liitteen 4. artiklaa, jossa sanotun alueen lainkäyttöpiiriin kuuluville taataan eräitä yleisiä ihmisoikeuksia ja perusvapauksia. Vrt. myös itse rauhansopimuksen 15. artiklaa, jossa kielletään harjoittamasta Italialle jäävällä alueella joihinkin väestöryhmiin tai ihmisyksilöihin kohdistuvaa syrjintää tietyillä aloilla. Vastaava määräys sisältyy myös toisiin II maailmansodan rauhansopimuksiin.

eräitä vähemmistön suojaoikeuksia (19. art. 4. kohta). Italialle jäävällä alueella asuville jotakin Jugoslavian kolmesta eri kielestä puhuville henkilöille on taas varattu valintaoikeus Jugoslavian kansalaisuuden hyväksi, mutta voidaan heidätkin velvoittaa siirtymään muualle asumamaastaan, jos he tätä valintaoikeuttaan käyttävät, ja lisäksi edellytetään, että Jugoslavian asianomaisten viranomaisten on hyväksyttävä heidän kansalaisuuden valintaa koskevat anomuksensa.¹⁸⁰

d) Muissa samanaikaisesti tehdyissä rauhansopimuksissa on huomattavasti vähemmän oikeusseuraantoa koskevia määräyksiä. Mitä ensinnäkin Suomen rauhansopimukseen tulee, niin Suomihan oli jo menettänyt osan alueistaan talvisodan johdosta. Suomi joutui nyt lisäksi luopumaan Petsamon alueesta vastiketta saamatta.¹⁸¹ Tätä koskevassa määräyksessä (2. art.) huomautetaan, että Neuvostoliitto oli aikoinaan siitä vapaaehtoisesti luopunut. Petsamon luovutus Suomelle v:n 1920 Tarton rauhansopimuksen perusteella oli kuitenkin ainakin osittain yhteydessä sen seikan kanssa, että Suomi oli Lapin takamaita v. 1826 jaettaessa jäänyt osattomaksi niistä ja että Suomen rajaa oli sittemmin eli v. 1864 oikaistu Karjalan kannaksella Venäjän hyväksi.¹⁸² Suomi velvoitettiin tällä kertaa eli Pariisiin v:n 1947 rauhanteossa suorittamaan sotakorvausta Neuvostoliitolle (23. art.). Talvisodan jälkeen Neuvostoliiton hallintaan luovutettu Hangon vuokra-alue vaihdettiin v:n 1947 rauhansopimuksessa suurempaan, Porkkalan alueeseen (4. art.).

Rauhansopimukseen sisältyy samantapaisia omaisuuden ja oikeuksien palauttamista koskevia määräyksiä kuin Italian vastaavaan sopimukseen (24., 25. ja 27.—29. art.). Samasta syystä kuin talvisodan jälkeen ei Suomen rauhansopimuksessa tarvittu valintaoikeutta koskevia määräyksiä,¹⁸³ mutta myös Suomen rauhansopimuksessa esiintyy edellä mainitunlaisia — Suomen alueella olevan — väestön perusoikeuksia ja -vapauksia turvaavia ja syrjintää kieltäviä määräyksiä (6.—7. art.).¹⁸⁴

¹⁸⁰ Tästä ja eräistä muista valintaoikeutta koskevien määräysten erikoisuuksista ks. Kunz, AJ 1947 s. 627 ss.

¹⁸¹ Suomen Neuvostoliitolle luovuttamilla alueilla oleva yksityisomaisuuskin on yleensä siirtynyt Neuvostoliitolle korvauksetta. Poikkeuksena on kuitenkin Suomen aikoinaan kanadalaiselle nikkelitrustille myöntämä Petsamon nikkelikaivosten toimilupa, jonka menetyksestä Neuvostoliitto on suostunut maksamaan korvausta.

¹⁸² Erich, Suomen Valtio-oikeus, Helsinki 1924, I s. 171 s.

¹⁸³ Vrt. edellä.

¹⁸⁴ Suomen hallitusmuoto (5—15 §§) antaa kuitenkin jo tässä riittävät takeet.

Helmikuun 3. päivänä 1947 tehdyllä sopimuksella Suomi luovutti Neuvostoliitolle pohjoisessa olevan Jäniskosken ja Niskakosken pienehkön raja-alueen osasuorituksena Suomessa olevien entisten saksalaisten rahavarojen järjestelyssä.¹⁸⁵ Mitään oikeusseuraanto-ongelmia ei tähän alueluovutukseen liittynyt.

e) Myös *Romanian, Unkarin ja Bulgarian* rauhansopimuksissa on omaisuuden ja oikeuksien palautuksesta sekä väestön perusoikeuksista ja -vapauksista ynnä syrjinnästä samantapaisia määräyksiä kuin Italian ja Suomen rauhansopimuksissa.¹⁸⁶ Unkarin rauhansopimukseen sisältyy lisäksi erityismääräys (11. art.) Unkarin velvollisuudesta luovuttaa Jugoslavialle ja Tšekkoslovakialle kaikki ne esineet, jotka kuuluvat näiden valtioiden kulttuuriomaisuuteen, kuten mm. historialliset asiakirjat ja arkistot, antiikkiesineet sekä taiteelliset, kirjalliset ja tieteelliset teokset, ja jotka ovat siirtyneet Unkarille v:n 1848 jälkeen.

Romaniaa ja Unkaria koskeva edellä selostettu Wienin v:n 1940 välitystuomio siitä aiheutuvine eräine lisäjärjestelyineen selitetään mitättömäksi,¹⁸⁷ joten näiden valtioiden välinen raja siirtyy entiselle paikalleen (Romanian rauhansopimuksen 2. art. ja Unkarin rauhansopimuksen 1. art.). Samoin puretaan myös Unkarin ja Tšekkoslovakian rajaa koskeva v:n 1938 välitystuomio, ja Unkarin on päinvastoin nyt luovutettava vastikkeetta kolme rajakylää Tšekkoslovakialle. Täten Unkarin alue jää jopa pienemmäksi, kuin mitä se oli 1. 1. 1938.

Bulgaria saa pitää entiset rajansa eli ne rajat, jotka sillä oli 1. 1. 1941, ja siis myös sodan aikana Romanian sille luovuttaman Etelä-Dobrudžan alueen (Bulgarian rauhansopimuksen 1. art.). — Romanian rajat jäävät edellä olevan mukaisesti sellaisiksi, kuin ne olivat 1. 1. 1941, joten myös v. 1940 Neuvostoliitolle tapahtunut Bessarabian ja Pohjois-Bukovinan alueen luovutus jää pysyväksi (Romanian rauhansopimuksen 1. art.).¹⁸⁸

¹⁸⁵ Suomen sopimuss. 1947 s. 69.

¹⁸⁶ Näitä kysymyksiä koskevia eri artikloja ei tässä luetella.

¹⁸⁷ Ks. niistä tarkemmin Unkarin rauhansopimuksen 25. artiklaa.

¹⁸⁸ Romanian ja Neuvostoliiton raja on muuttunut Neuvostoliiton puolella myös erään 29. 6. 1945 tehdyn Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian välisen sopimuksen johdosta, jolla Karpaatti-Ukraina siirtyi Neuvostoliitolle ja johon viitataan Romanian rauhansopimuksessa. Ainoa ensin mainitussa sopimuksessa oleva oikeusseuraantoa säännöstävä määräys koski valintaoikeuden myöntämistä Slovakiassa asuville venäläistä tai ukrainalaista alkuperää oleville ja vastaavasti Neuvostoliitossa asuville tšekkiläistä alkuperää oleville henkilöille.

Unkarin rauhansopimuksessa viitataan erääseen Unkarin ja Tšekkoslovakian väliseen 27. 2. 1946 päivättyyn väestönvaihtosopimukseen ja edellytetään lisäksi, että näiden valtioiden kesken solmitaan erityinen sopimus Tšekkoslovakialle luovutettavalla alueella olevan unkarilaisen väestön kotiuttamisesta. Ellei tällaista sopimusta kuitenkaan saataisi aikaan, on tälle väestölle taattava ihmisoikeuksien ja kansalaisoikeuksien nauttiminen täydessä laajuudessaan (1. art.). Sanottujen valtioiden on sita paitsi ryhdyttävä neuvotteluihin kaikkia Tšekkoslovakiassa asuvia ja unkarilaista alkuperää olevia henkilöitä koskevan ongelman ratkaisemiseksi, sikäli kuin näitä henkilöitä ei ole kotiutettu edellä mainitun v:n 1946 väestönvaihtosopimuksen perusteella (5. art.). Sitä vastoin ei rauhansopimuksissa mainita mitään Romanian puolelle jäävien unkarilaisten kohtalosta.¹⁸⁹

Romanian, Unkarin ja Bulgarian rauhansopimuksissa ei ole muita oikeusseuraannon kannalta kiinnostavia määräyksiä.

f) Saksan ja Itävallan kysymyksissä ei vielä ole päästy tuloksiin pitkistä neuvotteluista huolimatta. Vasta sen jälkeen, kun Saksaa koskeva rauhansopimus ja Itävaltaa koskeva sopimus on tullut solmituksi, saavat myös useimmat oikeusseuraantokysymykset ratkaisunsa. Mutta jo nyt on suoritettu erinäisiä järjestelyjä, jotka ilmeisesti ovat tarkoitetut ja tulevat myös jäämään lopullisiksi.

Mitä ensinnäkin *Saksaan* tulee, niin sen oikeusasema antautumisen ja neljän pääliittolaisvallan Englannin, Neuvostoliiton, Ranskan ja Yhdysvaltojen 5. 6. 1945 antaman Berliinin julistuksen jälkeen on ollut jonkin verran epämääräinen, ja on siitä samoin kuin miehityksen luonteesta tietoisopissa esitetty erilaisia käsityksiä.¹⁹⁰ Oikeana lienee pidettävä sitä mielipidettä, jonka mukaan Saksan valtio tosin jatkuvasti oli olemassa, mutta vailla kansainvälistä toimikelpoisuutta. Sen jälkeen, kun Saksan entiset vihollisvaltiot ovat luovuttaneet Saksalle takaisin osan valtionsisäistä hallitusvaltaa ja Saksassa perustettiin v. 1949 sekä Länsi-Saksan liittovaltio että Itä-Saksan kansantasavalta (myös liittovaltio), ei Saksan valtionluonteesta enää voi olla epäilystä. Tilanne

¹⁸⁹ Väestö pääsee kuitenkin osalliseksi rauhansopimuksessa mainitusta yleisestä ihmisoikeuksien suojasta.

¹⁹⁰ Ks. esim. Kelsen, AJ 1945 s. 518 s.; Gros, s. 74 ss.; Sauser-Hall, s. 9 ss.; Mann, International Law Quarterly 1947 s. 314 ss.; Blomberg, Tyskländs ockupation som rättsproblem, Göteborg 1947, s. 5 ss.; Jennings, BYB 1946 s. 112 ss.; Bagge, Jus gentium 1949 s. 23 ss.; sekä lukuisia kirjoituksia saksalaisessa tietoisopissa.

on kuitenkin jatkuvasti epänormaali ja väliaikaisluonteinen, sillä kansainvälisten suhteiden hoitaminen kuuluu suurelta osalta vieläkin entisten vihollisvaltioiden edustajille. Tarkoitus ei todennäköisesti ole, että Saksasta muodostuisi kaksi tai kolme eri valtiota (Berliini näet on jatkuvasti pääliittoutuneiden yhteisessä hallinnossa), mikä ei tyydyttäisi enempää saksalaisia kuin entisiä vihollisvaltioita. Niinpä Länsi-Saksan ja toisaalta Itä-Saksan vallanpitäjät eivät ole hyväksyneet toisella taholla suoritettuja järjestelyjä. Tällä haavaa näyttää kuitenkin siltä, että Saksan ongelma jää vielä pitkäksi ajaksi eteenpäin avoimeksi.

Saksa on jo tosiasiallisesti joutunut luovuttamaan naapureilleen erinäisiä osia entisestä alueestaan. Myös Tšekkoslovakian suojelusuhde päättyi, samalla kun Saksan mahti sodassa kärsityn häviön johdosta luhistui, ja Tšekkoslovakia on jälleen ottanut hallintaansa entiset alueensa myös Saksan rajalla. Suuri osa Tšekkoslovakian saksalaisväestöstä on karkoitettu maasta. Saksan itä-alueita on siirtynyt sekä Neuvostoliitolle että Puolalle, ja viimeksi mainittu valtio on suorittanut kuten Tšekkoslovakiaakin suuria väestönsiirtoja. Toisaalta eivät länsiliittoutuneet ole vielä tunnustaneet Puolan ja Saksan nykyistä tosiasiallista rajaa lopulliseksi.

Uudet isäntävaltiot ovat ottaneet haltuunsa Saksalle kuuluvan valtionomaisuuden uusilla alueilla, mutta mahdollisten velvollisuuksien siirtymisestä ei ole vielä ollut puhetta. Tuntuu kuitenkin todennäköiseltä, ettei valtionvelan jakoon olla tällä kertaa yhtä valmiita kuin ensimmäisen maailmansodan jälkeen, sillä toisen maailmansodan johdosta on ympärysvallolle aiheutettu huomattavasti suurempia vahinkoja, joiden täysimääräiseen korvaamiseen Saksa tuskin pystyy.

Saksan menettämillä alueilla olevan väestön oikeusasema tullaan ilmeisesti ratkaisemaan vasta lopullisessa rauhanteossa. Toistaiseksi ei ole järjestetty minkäänlaista valintoikeutta kansalaisuuteen nähden eikä liioin vähemmistönsuojaa, vaan tähänastiset toimenpiteet ovat supistuneet edellä mainittuihin väestönsiirtoihin. — Tulkoon tässä vielä ohimennen viitatuksi elokuussa 1945 Potsdamissa Englannin, Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen johtavien valtiomiesten kokouksessa tehtyyn päätökseen, joka koski saksalaisen yksityisomaisuuden käyttämistä sotakorvausten osittaissuoritukseen. Tarkoituksena on, että Saksan valtio aikanaan korvaisi sotakorvaukseen omaisuuttaan luovuttaneille kansalaisilleen heidän mahdollisen vahinkonsa, silloin kun tätä rasitusta ryhdytään jakamaan asianomaisten kesken. Mutta on epätietoista,

kuinka kauan yksityiset joutuvat odottamaan näitä korvauksiaan ja minkälaisen korvauksen he tulevat saamaan.¹⁹¹

Eräs Saksaa koskeva kysymys kaipaa vielä erityistä tarkastelua. Saksan yhteyteen v. 1935 kansanäänestyksen perusteella palannut *Saarin alue* on näet irtautunut uudelleen Saksasta. Saarín väestön valitsemista edustajista muodostetut valtiopäivät hyväksyivät 15. 12. 1947 Saarín valtiosäännön,¹⁹² minkä lisäksi Ranskan kanssa solmittiin eräitä sopimuksia, joilla myös on vaikutusta Saarín valtiolliseen asemaan.¹⁹³ Saar on nykyisin Ranskan suojeluksessa oleva valtio. Valtion sotilaallinen puolustus ja ulkoasioiden hoito kuuluu Ranskalle, johon Saarilla on varsin kiinteä taloudellinenkin yhteys mm. raha- ja tulliuunionin muodossa. Ranskan vaikutusta on havaittavissa myös oikeuslaitoksessa. Ranskan etuja Saarissa valvoo laajoin valtuuksin Ranskan pääkomissaari.¹⁹⁴ — Vaikka tämän valtion perustaminen tapahtuikin, kuten on mainittu, väestön myötävaikutuksella, voidaan tämän järjestelyn »laillisuutta» vastaan esittää huomautuksia. Englanti ja Yhdysvallat ovat tosin hyväksyneet sanotut toimenpiteet, muttei sitä vastoin Neuvostoliitto eivätkä saksalaiset itse, jotka pelkäävät, että tarkoituksena on saattaa tämä saksalainen alue vähitellen kokonaan Ranskan yhteyteen. Tämänkin kysymys jää ilmeisesti odottamaan lopullista ratkaisuaan rauhanjärjestelyissä, jolloin myös mahdolliset oikeusseuraantokysymykset selvitetään.¹⁹⁵

Jo toisen maailmansodan aikana eli Moskován konferenssissa v. 1943 sopivat yhdistyneiden kansakuntien johdossa olevat kolme valtiota Englanti, Neuvostoliitto ja Yhdysvallat siitä, että *Itävallan* itsenäisyys oli palautettava. Päätös toteutettiininkin käytännössä sodan päättyttyä, ja Itävalta sai jälleen oman valtionpäämiehensä ja hallituksensa. Mutta pääliittoutuneiden sotavoimia on jatkuvasti pääkaupungissa, Wienissä, Itävallan rajoja ei ole lopullisesti määrätty — Jugoslavia on näet esittänyt eräitä aluevaatimuksia — ja monet Saksan herruusajalta periytyvät talous- ym. kysymykset ovat yhä ratkaisematta. Päinvastoin kuin Saksan tapauksessa näyttää kuitenkin siltä, että kolme suurta eli edellä mainitut valtiot ehkä pääsevät lähitulevaisuudessa näistä kysymyksistä sellaiseen yksimieliseen tulokseen, jonka Itävaltakin voi hyväksyä.

¹⁹¹ Tässä ei ole tilaisuutta puuttua tähän laajaan ongelmaan.

¹⁹² Ks. valtiosäännön tekstistä *Héraud*, s. 210 ss.

¹⁹³ *Héraud*, s. 187 ss., jossa selostetaan valtiosäännön syntyä.

¹⁹⁴ Ks. tarkemmin *Héraud*, s. 189 ss. ja 197 ss.

¹⁹⁵ Ks. *Héraud*, s. 193 ss.

g) Toinen maailmansota päättyi *Aasiassa* jonkin verran myöhemmin kuin Euroopassa *Japanin* antauduttua elokuussa 1945. Myös Japani joutui, kuten jo edellä mainittiin, luopumaan kaikista — sekä Kiinassa että muualla — sodan aikana suorittamistaan valtauksista. Lisäksi on Kiina ottanut haltuunsa Formosan ja Pescadorien saaret ja Neuvostoliitto Japanille kuuluneen Sahalinin saaren eteläisen osan sekä Liantung-niemimaan kärjen, Kvantungin, Korea on irtautunut Japanista ja Japanin mandaattialueet eli Mariaanien, Karoliinien ja Marshallin saariryhmät Tyynessä meressä ovat siirtyneet Japanin hallinnasta Yhdistyneiden kansakuntien strategisiksi huoltohallintoalueiksi Yhdysvaltojen toimiessa huoltohallintovaltiona. Myös Japanille kauan aikaa kuulunut Kuriilien saariryhmä on menetetty. Todennäköistä on, että kaikki nämä aluemuutokset vahvistetaan aikanaan solmittavassa rauhansopimuksessa, jolloin myös oikeusseuraantokysymykset saavat ratkaisunsa. Valtionsisäisissä asioissa Japanille jätettiin enemmän sananvaltaa kuin Saksalle sen antautuessa voittajien tyytyessä harjoittamaan valvontaa ja käyttämään määräysvaltaa kansainvälisissä kysymyksissä ja eräillä muilla tärkeillä aloilla.

Kiinan selviytyttyä kansainvälisestä sodasta alkoi siellä sisällissota, joka yhä jatkuu, mutta on jo käytännöllisesti katsoen päättynyt kapinallisten eli vasemmistoainesten voittoon. Saatuaan haltuunsa suurimman osan Kiinan aluetta kapinalliset perustivat lokakuussa 1949 Kiinan kansantasavallan, jonka Neuvostoliitto, Iso-Britannia ja eräät muut valtiot ovat jo tunnustaneet. Sitä vastoin mm. Yhdysvallat on jäänyt odottavalle kannalle, ja on tältä taholta ilmoitettu, että tunnustus saat-
taa Yhdysvaltojen tällaisissa kysymyksissä noudattaman politiikan mukaisesti tulla ajankohtaiseksi vasta sen jälkeen, kun uudelta hallitukselta on saatu takeet, että se aikoo täyttää Kiinan kansainväliset sitoumukset.

Korean itsenäisyyden valmistelemiseksi ja toteuttamiseksi lähetettiin sinne toisen maailmansodan jälkeen Yhdistyneiden kansakuntien komissio, jonka mm. oli annettava neuvoja ja ohjausta kotimaisille viranomaisille ja valvottava valtiollista järjestäytymistä koskevien vaalien asianmukaista ja puolueetonta toimittamista. Sanottua komissiota ei kuitenkaan päästetty Neuvostoliiton miehittämään Korean pohjoiseen vyöhykkeeseen. Neuvostoliiton miehitysjoukot tosin poistuivat Pohjois-Koreasta v:n 1949 aikana, mutta siellä on ryhdytty toimenpiteisiin erillisen, neuvostojärjestelmän mukaisen, kansantasavallan perustamiseksi

sinne. Yhdysvaltojen miehittämässä ja sen vaikutuksen alaisessa Etelä-Koreassa julistettiin elokuussa 1949 koko Korean aluetta käsittävä tasavalta. Oikeusseuraantokysymykset voitaneen ratkaista vasta sitten, kun Korean valtiollinen asema on vakiintunut ja suhteet Japaniin on saatu selvitettyiksi.

Jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen eräs osa Mongoliasta eli ns. *Ulko-Mongolia* loittoni valtiollisesti Kiinasta, vaikka muodollinen yhteyside säilyikin, ja alkoi osoittaa yhä lisääntyvää kiinnostusta Neuvostoliittoa kohtaan. Toisen maailmansodan jälkeen *Ulko-Mongoliassa* suoritettiin v. 1945 kansanäänestys, jonka perusteella annettiin itsenäisyysjulistus, ja seuraavana vuonna Kiina ja Neuvostoliitto tunnustivat tämän uuden kansantasavallan, joka on Neuvostoliiton suojeluksessa.¹⁹⁶ Mitään oikeusseuraannon kannalta mielenkiintoisia kysymyksiä ei tämän uuden valtion syntymiseen ole kuitenkaan liittynyt.

Toisen maailmansodan jälkeen itsenäistyivät loputkin *Etu-Aasiassa* olevat mandaattialueet. *Syyrian* ja *Libanonin* kohdalta tämä tapahtui lopullisesti v. 1944.¹⁹⁷ Oikeusseuraantokysymyksiä ei käsitelty itsenäisyysjulistuksissa. Ranskan mandaattikaudella tehtyjen Syyriaa ja Libanonia koskevien sopimusten on kuitenkin katsottu olevan jatkuvasti voimassa ja sitovan sanottuja uusia valtioita. Ranska ja Libanon ovat tehneet 24. 1. 1948 viimeksi mainitun valtion alueelle jääneestä Ranskan valtion omaisuudesta ym. finanssikysymyksistä maksusopimuksen, jossa (8. art.) pääasiallinen osa tästä omaisuudesta (kasarmit, hallintorakennukset ym.) luovutetaan Libanonille maksua vastaan. Keskinäisistä saatavista luovutaan puolin ja toisin (11. art.).^{197a} Ranska on solminut äskettäin myös Syyrian kanssa maksusopimuksen, jossa todennäköisesti käsitellään samantapaisia kysymyksiä, mutta jonka tekstiä ei vielä ole julkaistu. Syyrialla ja Libanonilla ei ollut itsenäistyessään ulkomaista tai kotimaista velkaa, joten tässä suhteessa ei syntynyt minkäänlaisia oikeusseuraantokysymyksiä.

V. 1945 itsenäistyneen *Transjordanian* (nytemmin *Jordania*) välit entisen mandaattivaltion, Englannin, kanssa selvitettiin 22. 3. 1946 tehdyllä liittosopimuksella, jonka 8. artiklassa määrättiin, että kaikki Englannin mandaattikautenaan *Transjordanian* puolesta antamat sopimusym. sitoumukset jäivät edelleen voimaan ja siirtyvät siis *Transjorda-*

¹⁹⁶ Itsenäisyyteen johtaneesta kehityksestä ks. *Ying-Pang*, s. 184 s.

¹⁹⁷ Ks. tästä esim. *Khadduri*, AJ 1944 s. 601 ss.

^{197a} Ks. sopimuksen tekstissä *Journ.off.* N:o 64, 14—15. 3. 1949 s. 2651.

nian vastattavaksi.¹⁹⁸ Sanotun valtion alueella oleva Turkin valtion omaisuus oli siirtynyt Transjordanialle jo Lausanne'in v:n 1923 rauhansopimuksen perusteella Englannin toimiessa mandaattikautenaan vain tämän omaisuuden hoitajana. Samoin kuin Syyria ja Libanon oli myös Transjordiaania itsenäistyessään velaton.

Israelin itsenäisyysjulistus annettiin toukokuussa 1948.¹⁹⁹ Tähän mennessä ovat jo useat valtiot tunnustaneet Israelin, ja on se myös otettu Yhdistyneiden kansakuntien jäseneksi. Uuden valtion rajoja ei kuitenkaan vielä ole lopullisesti vahvistettu, ja muutkin kysymykset naapurivaltioiden kanssa ovat samoin avoinna. Näin muodoin jäävät myös oikeusseuraanto-ongelmat odottamaan ratkaisuaan. Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous tosin hyväksyi aikoinaan eli 29. 11. 1947 päätöslauselman, joka koski Palestiinan jakoa kahteen itsenäiseen, nimittäin arabialaiseen ja juutalaiseen, valtioon sekä Jerusalemin kaupungin kansainväliseen hallintoalueeseen ja jossa päätöslauselmasa kosketeltiin myös erinäisiä oikeusseuraantokysymyksiä. Tarkoituksena oli, että sanotut uudet valtiot vastaisivat Palestiinan puolesta aikoinaan annetuista kansainvälisistä sopimussitoumuksista, ja omaisuuden ja velkojen jakamisesta oli myös olemassa yksityiskohtaisia suunnitelmia samoin kuin väestön kansalaisuudesta ja sille myönnettävästä valinto-oikeudesta sekä vähemmistönsuojasta ja eräiden saavutettujen oikeuksien voimassa pitämisestä. Arabivaltiot eivät kuitenkaan hyväksyneet tätä päätöslauselmaa, ja taistelut Palestiinassa alkoivat uudelleen. Juutalaiset suoriutuivat niissä voittajina ja saivat valtaansa sellaisiakin alueita, jotka edellä mainitun jakosuunnitelman mukaan olisivat kuuluneet Palestiinaan perustettavalle arabivaltiolle. Eräistä Israelin valtion johtomiesten lausunnoista ilmenee, ettei juutalaistenkaan taholta enää tulla hyväksymään Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen päätöslauselmaa sellaisenaan esimerkiksi rajoihin nähden, vaikka Israelin valtion itsenäisyysjulistuksessa onkin selitetty, että uusi valtio tulee myötävaikuttamaan sanotun päätöslauselman toteuttamiseksi. Omaisuuden ja velkojen jakoon ei tietenkään voida ryhtyä, ennen kuin on saatu rauha solmituksi arabivaltioiden kanssa. Lopuksi todettakoon, että Israelin pyrkiessä ja tullessa hyväksytyksi Yhdisty-

¹⁹⁸ Liittosopimuksesta ks. NU Rec. Vol. 6 s. 143 ss.; Dict. dipl. IV s. 1075; Jones, s. 369.

¹⁹⁹ NTIR 1947—48 D 16.

neiden kansakuntien jäseneksi, siltä ei vaadittu sitoumusta usein kosketellun päätöslauselman toteuttamiseen nähden.^{199a}

Brittiläisen imperiumin aasialaisissa osissa on toisen maailmansodan jälkeen tapahtunut suuria muutoksia. Niinpä *Birma* on tullut itsenäiseksi. Tämän itsenäisyyden tunnustamista ja siihen liittyviä muita kysymyksiä koskevan Birman ja Englannin välillä 17. 10. 1947 tehdyn sopimuksen 2. artiklassa sanotaan, että Englannin solmimista kansainvälisistä sopimuksista aiheutuvat velvollisuudet ja vastuu sekä toisaalta myös oikeudet ja edut siirtyvät Birmalle, sikäli kuin voidaan katsoa, että sopimuksia on sovellettava Birmaan nähden.²⁰⁰ Tällainen ratkaisu on tietenkin jonkin verran epämääräinen ja tulkinnanvarainen, mutta tässä on käytetty samaa kaavaa kuin Englannin dominioiden saadessa aikoinaan kansainvälisen toimikelpoisuuden ja jota on myös sovellettu piakkoin käsiteltävissä Intian, Pakistanin ja Ceylonin tapauksissa.²⁰¹ Birma saa ottaa haltuunsa alueellaan olevan julkisluontoisen valtionomaisuuden, mutta toisaalta sen on myös vastattava Englannille osasta tämän sille juoksevien valtionmenojen suorittamista varten myöntämistä luotoista. Birman erotessa Intiasta v. 1937 siirtyi osa Intian yleisestä valtionvelasta Birmalle, jonka on edelleenkin vastattava siitä.

Intian ja *Pakistanin* itsenäisyys toteutui v. 1947. Intiaa on pidetty itsenäistyttyään samana valtiona ja kansainvälisoikeudellisena subjektina kuin ennen, vaikka sen alue Pakistanin valtion perustamisen johdosta onkin melko huomattavasti pienentynyt.²⁰² »Indian Independence Order» v:lta 1947 määrittelee Intian ja Pakistanin kansainväliset oikeudet ja velvollisuudet seuraavasti. Jäsenyys ja siitä aiheutu-

^{199a} Päätöslauselman ja Israelin itsenäisyysjulistuksen tekstistä sekä Israelin itsenäistymistä koskevista kysymyksistä ks. *The Jewish Yearbook of International Law* 1948 (Jerusalem 1949) s. 273 ss., s. XII ss. ja s. 87 ss. (Akzin, B.: *The United Nations and Palestine*).

²⁰⁰ Ks. Jones, s. 371. — Birman itsenäistymishistoriasta ks. *van Asbeck*, s. 426 ss.

²⁰¹ Jones, s. 371.

²⁰² Jones, s. 370. — Intian ja Pakistanin kysymystä käsiteltäessä Yhdistyneiden kansakuntien järjestössä antoi apulaispääsihteeri *Kerno* lausunnon, jonka mukaan uusi Intia eli Hindustan oli katsottava samaksi valtioksi kuin entinen Intia, jota vastoin Pakistan oli uusi valtio, jolle ei ollut periytynyt minkäänlaisia sopimuseikä muitakaan velvollisuuksia ja jonka oli anottava jäseneksipääsyä Yhdistyneisiin kansakuntiin (*United Nations, Weekly Bulletin* 19. 8. 1947 s. 261). Näin asia sitten ratkaistiinkin (ks. *AJ* 1949 s. 144 ss.). Vrt. kuitenkin Pakistanin yleisiin velvollisuuksiin nähden jäljempää.

vat oikeudet ja velvollisuudet kansainvälisissä järjestöissä koskevat vain Intiaa.²⁰³ Yksinomaan Intian (nykyiseen) alueeseen liittyvät sopimukset ja muut kansainväliset velvoitukset jäävät Intian yksin vastattaviksi. Sama periaate on vastaavasti voimassa myös Pakistanin nähdessä. Muut kuin edellä mainitut oikeudet ja velvollisuudet sekä valtiosopimukset, joissa (entinen) Intia on välittömänä jäsenenä tai jotka on tehty sen puolesta, koskevat sekä (uutta) Intiaa että Pakistania, ja on sopimuksista niin kuin muusta aiheutuvat oikeudet ja velvollisuudet jaettava sanottujen valtioiden kesken, milloin tämä on tarpeen.²⁰⁴

Ceylonin saatua v. 1946 uuden valtiosäännön tehtiin sen ja Englannin välillä 11. 11. 1947 sopimus, joka koski sen itsenäisyyttä.²⁰⁵ Tämän sopimuksen 6. artiklassa järjestetään oikeusseuraantokysymykset samalla tavoin kuin edellä selostetussa Birmaa koskevassa hieman aikaisemmin tehdyssä sopimuksessa.²⁰⁶ Päinvastoin kuin Birma jää Ceylonin kuitenkin brittiläisen kansainyhteisön jäseneksi dominiona. Uuteen valtiosääntöön sisältyy vähemmistönsuojaa ja diskriminoinnin kieltoa koskevia määräyksiä.²⁰⁷

Filippiinien itsenäiseksi tulemisesta sovittiin jo v. 1934 isäntävaltion Yhdysvaltojen kanssa, ja itsenäistymisen piti tämän mukaan toteutua 10 v:n kuluttua.²⁰⁸ Toisen maailmansodan tapausten johdosta siirtyi uuden valtion perustaminen kuitenkin v. 1946.²⁰⁹ Suhteet Yhdysvaltojen kanssa järjestettiin 4. 7. 1946 päivätyllä sopimuksella, jolla Yhdysvallat tunnustivat Filippiinien kansanyhteisön itsenäisyyden (1. art.).²¹⁰ Sopimuksen mukaan siirtyivät Filippiinejä koskevat val-

²⁰³ Vrt. edellä ja alav. 202.

²⁰⁴ Jones, s. 370. — Ks. AJ 1948 s. 449 ja 454 olevaa selostusta ja siinä mainittuja lähteitä, joista ilmenee, että yhteisen omaisuuden ja yhteisten oikeuksien sekä sitoumuksien jakoa on jo suoritettu.

²⁰⁵ Itsenäistymisen kehityksestä ks. van Asbeck, s. 428 ss. — Muodollisesti tapahtui itsenäiseksi tuleminen vasta v. 1948.

²⁰⁶ Ks. Jones, s. 371.

²⁰⁷ Ks. niistä van Asbeck, s. 433.

²⁰⁸ Ks. Hackworth, I s. 495 ss., jossa selostetaan myös kehitystä seuraavien vuosien aikana.

²⁰⁹ Dipl. Dict. IV s. 125.

²¹⁰ Sopimuksen tekstistä ks. NU Rec. (1947) Vol. 7 s. 4 ss. — Osa omaisuus- ja velkasuhteita koskevista kysymyksistä oli jo järjestetty kahdessa, v. 1934 ja 1939 annettussa Yhdysvaltojen laissa (Publ. Law 127, 73rd Congress ja 300, 76th Congress). Ks. erittäinkin vanhemman lain Sec. 2 a (7.) ja 2 b (3.) sekä Sec. 5 ja myöhemmän lain Sec. 3 kohtia. Vrt. myös Filippiinien v. 1935 valtiosäännön XVI art. 3 ja 4. kohtia.

tionvelat ym. sitoumukset — samoin kuin Filippiinien alueella toimivien julkisten yhdyskuntien (kunnat ym.) velat — uuden valtion vastattavaksi, jolloin vanhoille obligaatiolainoille myönnetään etuoikeus (4. art.). Kaikki Yhdysvaltojen ja Filippiinien kansanyhteisön ja niiden kansalaisten keskinäiset velat on selvitetävä viipymättä. Sanotujen valtioiden omaisuusrajoista on samoin erikseen sovittava.^{210a} Yksityisten oikeudet puolin ja toisin pysytetään (6. art.). Filippiinien on vastattava kaikista sitoumuksista, jotka johtuvat Yhdysvaltojen ja Espanjan välisestä 10. 12. 1898 päivätystä rauhansopimuksesta ja sitä täydentävästä 7. 11. 1900 allekirjoitetusta lisäsopimuksesta, joilla Filippiinien herruus siirtyi Yhdysvalloille (7. art.). Näillä sitoumuksilla tarkoitetaan sanotun rauhansopimuksen 8.—12. artikloissa mainittuja Filippiinien kotimaiselle väestölle ja siellä asuville Espanjan kansalaisille vahvistettuja erinäisiä oikeuksia.²¹¹

Kun Hollanti toisen maailmansodan päätyttyä jälleen sai hallintaansa Itä-Intian siirtomaansa, syntyi siellä lähinnä Jaavan ja Sumatran saarilta käsin itsenäisyyteen tähtäävää kapinallisuutta. Hollannin hallitus milloin yritti tukahduttaa kapinan asevoimin, milloin pyrki selvittämään sen rauhanomaisin neuvotteluin lupaamalla alkuaikaväestölle varsin laajoja valtiollisia oikeuksia kuitenkin ehdolla, että yhteys Hollantiin säilytettäisiin valtioliiton muodossa. Yhdistyneet kansakunnatkin joutuivat puuttumaan asiaan useaan otteeseen.²¹² Lopulta päätettiin kuitenkin neuvotteluteitse tuloksiin, ja Hollanti tunnusti joulukuussa 1949 *Indonesian Yhdysvaltojen* tasavallan itsenäiseksi valtioksi. Samalla tuli voimaan sopimus, joka koski Hollannin ja sanotun toisen valtion välisen liiton perustamista. Yhteistoimintaa on edellytetty ensi sijassa ulkoasioiden ja puolustuksen aloilla, ja jos katsotaan tarpeelliseksi, myös finanssi-, talous- ja kulttuurikysymyksissä. Yhteiset asiat päätetään sopimuksin. Valtioyhtymän johdossa on Hollannin hallitsija.^{212a} — Valtioyhtymä voidaan luonnehtia lähinnä höllärakenteiseksi

^{210a} Edellisessä alaviitassa mainituissa lainsäädännöksissä oli kuitenkin jo määrätty, että kaikki Filippiinien alueella oleva Yhdysvaltojen julkisluontoinen omaisuus oli siirtyvä uudelle valtiolle lukuun ottamatta eräitä sotilaallisia tukikohtia sekä lähetystö- ja konsultitarkoituksiin varattua omaisuutta.

²¹¹ Sanotun rauhansopimuksen ja lisäsopimuksen tekstistä ks. *Treaties, Conventions etc. between United States of America and other Powers 1776—1909*. Senate Doc. N:o 357. Washington 1910. Vol. II s. 1690 ss. ja s. 1696 s.

²¹² Ks. *van Asbeck*, s. 407 ss.

^{212a} Ks. liittosopimuksen 2., 4. ja 5. art. (*Overdracht*, s. 10 s.) — Uutta Guinea

reaaliunioniksi, jossa on lisäksi se erikoisuus, että toinen jäsenistä on tasavalta.

Hollannin valtiosopimukset ym. kansainvälisoikeudelliset sitoumukset siirtyvät Indonesialle, mikäli ne ovat sovellettavissa sen lainkäyttöpiirissä, ja jollei sopimuksista itsestään muuta ilmene. Indonesialla on kuitenkin oikeus vapauttaa itsensä näistä sopimuksista muussakin kuin sopimusten edellyttämässä järjestyksessä. Indonesiaa koskevat erikseen luetellut kauppa- ja maksusopimukset siirtyvät niin ikään Indonesialle.^{212b} — Indonesian alueella oleva valtionomaisuus rasituksineen katsotaan kuuluvan Indonesialle, Indonesiaa koskevat kulttuurisineet on luovutettava sille.^{212c} — Indonesian on vastattava kaikista kotimaisista veloista sekä kolmansilta valtioilta otetuista Indonesiaa koskevista lainoista, jota vastoin huomattava osa Hollannin saatavista Indonesialta on annettu anteeksi.^{212d}

h) Toisen maailmansodan jälkeen on sattunut eräitä muita tapauksia, jotka olisivat voineet tai voivat ehkä vielä vastaisuudessa antaa aiheita oikeusseuraantoon valtioiden piirissä. — V. 1946 Ranska sai uuden valtiosäännön, jonka tarkoituksena oli järjestää uudelleen emämaan ja merentakaisen alueiden keskinäinen suhde myöntämällä viimeksi mainituille enemmän sananvaltaa yhteisissä asioissa. Muodostettiin ns. *Ranskan unioni*.²¹³ Ranskalla on kuitenkin siinä siksi etuoikeutettu asema, ettei kysymyksessä ole varsinainen liittovaltio,²¹⁴ eikä vallan siirtymistä muille jäsenille ole tapahtunut siinä määrin, että oikeusseuraantokysymykset olisivat tulleet ajankohtaisiksi. Indo-Kiinassa on kuitenkin jatkuvasti ollut rauhatonta, ja Ranskan onkin ollut pakko tehdä siellä uusia myönnytyksiä. Niinpä *Vietnamin* itsenäisyydestä on jo päätetty v:n 1949 lopulla tehdyllä sopimuksella, joka kuitenkin voimaan tullakseen vielä vaatii Ranskan parlamentin hyväksymisen.

koskeva kysymys on siirretty myöhemmäksi (Suvereenisuuden siirtämistä koskevan sopimuksen 2. art., ks. *Overdracht*, s. 9).

^{212b} Ks. siirtymäkauden toimenpiteitä koskevan sopimuksen 5. art. ja finanssi- ja taloussopimuksen 21. art. 7. kohtaa (*Overdracht*, s. 41 ja 32).

^{212c} Siirtymäkautta koskevan sopimuksen 4. art. ja kulttuurisopimuksen 19. art. (*Overdracht*, s. 42 ja 40).

^{212d} Finanssisopimuksen 25.—27. art. (*Overdracht*, s. 34 ss.). — Ks. UN Weekly Bull. 1949 N:o 10, jossa Indonesian kysymyksen ratkaisua selostettaessa mainitaan, että Hollanti on esittänyt vetoituksen, että toisetkin valtiot suostuisivat alentamaan Indonesialta olevien saataviensa määrää.

²¹³ Ks. siitä tarkemmin esim. *van Asbeck*, s. 391 ss.

²¹⁴ *van Asbeck*, s. 403 ss.

Brittiläiseen kansanyhteisöön kuuluvassa *New Foundlandissa* suoritettiin v. 1948 Kanadaan yhtymistä koskevassa kysymyksessä kansanäänestys, joka johti myönteiseen tulokseen.²¹⁵ Toistaiseksi tämä suunnitelma ei ole kuitenkaan vielä toteutunut.

Kansainliiton v. 1946 tapahtunut purkaminen ja sen eräiden oikeuksien ja velvollisuuksien siirtyminen sen seuraajalle, Yhdistyneille kansakunnille,²¹⁶ kuuluu tavallaan myös valtioseuraantoon. Tähän erityistapaukseen ei kuitenkaan ole syytä tässä tarkemmin puuttua. Mainittakoon vain, että tieteisopin on esitetty epäilyksiä, voidaanko järjestön purkamista koskevaa viimeisen yleiskokouksen päätöstä pitää pätevänä, koska kaikki jäsenvaltiot eivät osallistuneet kokoukseen ja päätökseen.²¹⁷ Tarkoitus lieenee kuitenkin hankkia poissaolleiden jäsenten suostumus jälkeinpäin, mikä jo osittain on tapahtunutkin rauhansopimuksissa.

7. Valtioseuraantoa koskevia eri teorioja selostettaessa on jo jonkin verran kosketeltu myös uusimman tieteenopin kantaa tähän kysymykseen.²¹⁸ Oikeusseuraanto-ongelmia tutkitaan nykyisinkin ahkerasti, mutta erimielisyys on jatkuvasti suuri monissa pääkysymyksissäkin.²¹⁹ Useimmat viimeaikaisimmista tutkijoista ovat omaksuneet induktiivisen tutkimusmenetelmän,²²⁰ jota, kuten jo edellä on huomautettu, onkin pidettävä luotettavimpana ja näin muodoin parhaimpiin tuloksiin johtavana.

Valtioseuraantoa tutkineista hieman vanhemmista oikeusoppineista mainittakoon erittäinkin *Huber*, *Keith*, *Schoenborn* ja *Cavaglieri* sekä uudemmista *Guggenheim* ja *Szaszy*. Valtioseuraantoon kuuluvista eri-

²¹⁵ AJ 1948 s. 916.

²¹⁶ Ks. tästä Kansainliiton julkaisua „L'Héritage de la Société des Nations”, Genève 1946.

²¹⁷ Ks. esim. *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 422 alav. 2.

²¹⁸ Vanhemmista tieteilijöistä ks. kirjallisuusluettelossa mainittujen tutkijoiden lisäksi *Feilchenfeld*, s. 25 ss., 63 ss., 171 ss., 300 ss. ja 397 ss. olevia viittauksia.

²¹⁹ *Feilchenfeld*, s. 570 ss. selostaessaan uusinta kehitystä viittaa näihin erimielisyyksiin. — Vrt. esim. *Wilson*, s. 479 ja *Lauterpacht*, *Journ. comp. leg.* 1928 (Vol. X) s. 166 sekä toisaalta *Schiffner*, s. 276 ss., joista edelliset arvostelevat värsin ankarasti *Sackin*, kirjallisuusluettelossa mainituissa teoksissaan ja kirjoituksissaan esittämiä teorioja valtionvelkojen luonteesta ja erityisen kansainvälisen finanssioikeuden soveltamisesta valtionvelkoja koskevia kysymyksiä ratkaistaessa, *Schiffnerin* taas kiittäessä *Sackin* mielipiteitä ja hyväksyessä ne varauksitta. — Ks. myös *Schoenborn*, *Staatensukzessionen* s. 3.

²²⁰ Esim. *Feilchenfeld* ja *Szaszy*. Ks. viimeksi mainittu (s. 583) deduktiivisen suunnan edustajiin kohdistamaa arvostelua.

tyiskysymyksistä ovat *Sack* ja *Feilchenfeld* perusteellisimmin tutkineet valtionvelkojen seuraantoa, kun taas *Udina* ja *Kelsen* ovat ehkä ansiotuneimmat valtioseuraantoon liittyvien valtiosopimusongelmien ratkaisijoista. Kansalaisuusky symyksi en erikoistuntijana on pidettävä *Kunzia*.²²¹ Muita väestön oikeusasemaa koskevia kysymyksiä on myös käsitelty eri maiden oikeustieteessä, mutta näitä kysymyksiä on siksi paljon ja tutkijoita siksi monia, että nimien mainitseminen saa tässä jäädä. Kansainvälisen oikeuden instituutissa on jo kauan ollut vireillä valtioseuraankysymyksiä koskevan sääntökoköelman laatiminen, mutta toisen maailmansodan johdosta on asia siirtynyt.²²²

8. Valtioiden välisiä riitaisuuksia käsittelevät välitysoikeudet ovat usein joutuneet ratkaisemaan erilaatuisia valtioseuraanto-ongelmia tai määräämään kantansa niihin läheisesti liittyviin kysymyksiin, joten välitysoikeuksien tällaisissa asioissa antamat päätökset sisältävät arvokasta aineistoa valtioseuraantoa tutkittaessa. Näitä välitysoikeuksien ratkaisuja tullaan tarpeen vaatiessa koskettelemaan myöhemmässä esityksessä käsiteltävien eri kysymysten kohdalla. Koska valtioseuraantosäännöstö, niin kuin jo on mainittu, on jatkuvan ja usein melko nopeasti muuttuvan kehityksen alainen, ei kovin vanhalle oikeuskäytännölle, kuten esimerkiksi viime ja sitä aikaisemmilla vuosisadoilla esiintyneelle, voi antaa varsin suurta arvoa.²²³

Kuluvan vuosisadan alkuvuosina antoi *Haagin Pysyvä välitysoikeus* pari kolme tuomiota, jotka koskevat valtioseuraantokysymyksiä tai ovat läheisessä yhteydessä niihin.²²⁴ Lisäksi tunnetaan tältä ajankaudelta eräitä muitakin samoja kysymyksiä koskettelevia välitystuomioita.²²⁵ Ensimmäisen maailmansodan rauhansopimukset ja niistä aiheutuvat jälkiselvittelyt ovat antaneet aihetta moniin valtioseuraantokysymyksiin.

²²¹ Kaikkiin edellä mainittuihin nähden viitataan kirjallisuusluetteloon.

²²² Kysymystä on valmistellut instituutin 18. valiokunta ja sen tehtävänä on tutkia les effets juridiques des changements de souveraineté territoriales.

²²³ Tälle ajankaudelle sattuvista valtioseuraantoa koskevista välitystuomioista ks. mm. *Feilchenfeld*, s. 148 ss., 276 ss. ja 323 ss. sekä de *La Pradelle-Politis*, s. 433 (*Mechanic* jutussa Yhdysvaltojen ja Ecuadorin välillä 17. 8. 1865 annettu välitystuomio, jossa virheellistä analogiaa soveltaen hyväksyttiin yleinen valtioseuraanto aluemuutoksissa, koska valtion kansainvälinen vastuu säilyy sisäisistä vallankumouksista huolimatta).

²²⁴ I, III ja XI välitystuomiot, jotka mainitaan mm. sanotun välitysoikeuden hallintoneuvoston Haagissa v. 1948 julkaistussa vuotta 1947 koskevassa kertomuksessa s. 27.

²²⁵ Ks. esim. *Feilchenfeld*, s. 566 ss. (*Brown case* ja *Hawaiian claims case*).

myksiiä kosketteleviin välitystuomioihin, joista ehkä huomattavin on — jo aikaisemmin mainittu — Turkin velkaseuraantoa koskeva *Borelin tuomio*.²²⁶ — Tähän mennessä tehtyihin toisen maailmansodan rauhan-sopimuksiin sisältyy eräiden riitaisuuksien jättämistä ns. sovintolautakuntien selvitettäväksi koskevia määräyksiä. Koska sovintolautakunnille on myönnetty lopullinen ratkaisuvallta, on kysymyksessä itse asiassa välitysoikeudellisluontoinen menettely. Tähän mennessä sovintolautakunnat eivät kuitenkaan ole joutuneet kokoontumaan, eikä mitään muutakaan välitysoikeudellista menettelyä ole vielä syntynyt toisen maailmansodan tapausten johdosta.

9. Myös Haagin Pysyvä kansainvälinen tuomioistuin toimikautenaan — molempien maailmansotien välisenä aikana — on suhteellisen monessa tuomiossaan ja lausunnossaan joutunut käsittelemään valtioseuraanto-ongelmia.²²⁷ Haagin tuomioistuimen ratkaisuille ja kannanotoille on annettava aivan erityinen arvo, kun on kysymyksessä valtiokäytännön ja positiivisen kansainvälisen oikeuden selvittäminen ja tulkinta. Näin muodoin tullaan jäljempänä kiinnittämään asianmukaista huomiota sanotun tuomioistuimen valtioseuraantokysymyksissä omaksumiin käsityksiin. — Toisen maailmansodan jälkeen perustettu uusi kansainvälinen tuomioistuin, jolla tähän mennessä on ollut varsin vähän tehtävää, ei ole vielä joutunut käsittelemään valtioseuraantokysymyksiä.

10. Mitä sitten lopuksi tulee muuhun oikeuskäytäntöön eli lähinnä eri valtioiden ylimpien tuomioistuinten ratkaisuihin, niin tässä suhteessa on olemassa hyvinkin laaja aineisto, mutta toisaalta se on varsin kirjavaa, mikä on omiaan vähentämään tämän aineiston arvoa

²²⁶ Eräistä muista maailmansotien välikautena annetuista välitystuomioista, joilla ei ole ollut yhteyttä ensimmäisen maailmansodan tapahtumiin, ks. *Schwarzenberger*, s. 80 s.

²²⁷ Ks. *Schwarzenberger*, s. 81 ss., jossa on tätä koskeva tarkka selostus ja analyysi tärkeimmistä tapauksista. *Schwarzenberger* käsittelee seuraavia asioita: *Peter Pázmány University, German Settlers in Poland, Certain German Interests in Polish Upper Silesia, Mavrommatis Concession ja Free Zones of Upper Savoy and the District of Gex*. Ks. lisäksi *The Panevezys-Saldutiskis Railway Case* (PCIJ Series A/B. Fasc. N:o 76). Näitä päätöksiä ja lausuntoja tutkittaessa havaitaan, että Tuomioistuin — samoin kuin välitysoikeudetkin — on suhtautunut myönteisesti valtioseuraantomahdollisuuksiin tietyissä tapauksissa ja tiettyjen edellytysten ollessa olemassa.

ja todistusvoimaa.²²⁸ Muutoinkaan ei tämä oikeuslähde ole verrattavissa edellä käsiteltyihin Kansainvälisen tuomioistuimen ja välitysoikeuksien päätöksiin. Tässä ei ole mahdollista antaa edes ylimalkaista yhteenve-toa sanotusta valtionsisäisestä oikeuskäytännöstä,²²⁹ mutta jäljempänä tullaan siihen kuitenkin toisinaan viittaamaan.

²²⁸ Vrt. *Feilchenfeld*, s. 781 s.

²²⁹ Vanhemmasta oikeuskäytännöstä ks. esim. teoksissa *Huber, Keith, State Succession, Schoenborn, Staatensukzessionen ja Feilchenfeld*, (m.t. s. 807 ss.) olevia lukuisia viittauksia. Niinpä *Feilchenfeld* esim. mainitsee (s. 378), että Saksan Valtakunnanoikeus eräässä v. 1886 antamassaan päätöksessä hyväksyi valtioseuraannon anektointitapauksessa ja *Keith, ZVR Bd. III s. 618 ss.* selostaa laajalti eräitä Buuri-sodasta johtuvia oikeusseuraantokysymyksiä koskevia oikeudenkäyntejä. — Uudem-masta käytännöstä ks. eri maissa ilmestyviä kansainvälisoikeudellisia aikakauslehtiä, joista varsinkin *American Journal of International Law* ja saksalainen *Zeitschrift für ausländisches und öffentliches Recht* tarjoaa runsaasti aineistoa. Esimerkkeinä mainittakoon kaksi Saksan Valtakunnanoikeuden (24. 5. 1932 ja 29. 6. 1933) antamaa päätöstä, joissa käsiteltiin mielenkiintoisella tavalla mm. kysymystä uuden aluerajan halkaisemien kuntien oikeuksista ja velvollisuuksista (*Z.auslRecht Bd. IV s. 428 ja 432 ss.*), sekä Syyrian kassaatio-oikeuden 7. 5. 1936 päivättyä päätöstä, jossa asetutaan sille kannalle, että uusi valtio on vastuussa sen alueen hyväksi tehdyistä edel-täjän veloista, ellei toisin sovita (*Z.auslRecht Bd. IX s. 717*).

...
...
...
...
...

B. ERITYINEN OSA

III luku

KÄSITELTÄVÄT TAPAUKSET JA NIIHIN VAIKUTTAVAT NÄKÖKOHDAT

1. Edellä — eri oikeusseuraantoteorioja tarkasteltaessa — on jo huomautettu, ettei kaikkia valtioseuraantokysymyksiä voi käsitellä saman kaavan mukaisesti, sillä aluemuutoksien yhteydessä syntyy varsin erilaisia tilanteita. Liiallista yleistämistä on siis vältettävä¹ ja analogian käyttöönkin valtioseuraantosäännösten omassa piirissä on suhtauduttava mitä suurimmalla varovaisuudella.² Näin muodoin käy välttämättömäksi suorittaa valtioseuraantosäännöstöön kuuluvien eri kysymysten kesken jonkinlainen *ryhmitys* ja tarpeen vaatiessa alaryhmityksiä, joiden mukaan eri ongelmien tarkastus sitten tapahtuu. Tässä on olemassa monta eri mahdollisuutta.³ Aikaisemmasta, kuten esim. valtioseuraantosäännösten eri kehitysvaiheita selostavasta, esityksestä jo ilmenee, mitkä ovat ne pääryhmät, jotka tällöin lähinnä tulevat kysymykseen. Samoin kuin useimmissa muissakin valtioseuraantoa koskevissa yleisesityksissä⁴ tullaan tässäkin tutkimaan erikseen aluemuutosten vaikutusta valtiosopimuksiin, valtionomaisuuteen, valtionvelkoihin ja asianomaisen alueen väestön oikeusasemaan sekä alueella noudatettavaan oikeusjärjestykseen ja siellä vallitseviin oloihin yleensä. Mutta näiden pääryhmien puitteissa on otettava huomioon lukuisia muita seikkoja.⁵

¹ Samoin Sayre, AJ 1918 s. 476 s.

² Kuten myös valtionsisäisestä oikeudesta lainattuihin analogioihin. Vrt. edellä.

³ Vrt. Feilchenfeld, s. 2.

⁴ Esim. Huber, Keith, State Succession ja Schoenborn, Staatensukzessionen.

⁵ Vrt. Huber, joka s. 26 ss. esittää ns. *Successionstitel*-järjestelmän. *Successionstitel* tarkoittaa hänen mukaansa sellaista oikeustapahtumaa, joka välttämättä synnyttää seuraannon. Schoenborn (m.t. s. 15 ss.) kohdistaa oikeutetun kritiikin Huberin järjestelmään, joka osittain perustuu aikaisemmin kosketeltuun valloitus-

Niinpä esim. velkaseuraantoa arvosteltaessa saattaa asiaan vaikuttaa se, onko velkojana toinen valtio vai yksityinen ja perustuvatko velkojan oikeudet kansainväliseen oikeuteen vai valtionsisäisiin määräyksiin.⁶ Edellä on myös jo ollut puhetta varsinaisen ja epävarsinaisen valtioseuraannon välisestä erosta ja eräistä rajatapauksista.⁷ Lopuksi on vielä olemassa niin ikään jo aikaisemmin kosketellut erityistapaukset, jolloin oikeusseuraantoa saattaa syntyä *quasi ex delicto* tai *quasi ex contractu*.

2. Koska oikeusseuraantosaännöstö sanan varsinaisessa merkityksessä, kuten sanottu, liittyy aluemuutoksiin on erityistä huomiota kiinnitettävä näissä esiintyviin eri tapauksiin. Näitäkin kysymyksiä on jo edellä kosketeltu, joten nyt tullaan rajoittumaan eräisiin lisähuomautuksiin. Aluemuutokset saattavat johtua monista eri *syistä* ja vaikuttimista. Valtioseuraannon kannalta näillä seikoilla saattaa kuitenkin olla merkitystä vain arvosteltaessa itse aluemuutoksen »laillisuutta», silloin kun on tapahtunut väkivaltainen aluemuutos,⁸ ja sanotut seikat saattavat siis ratkaista kolmansien valtioiden kannanoton aluemuutoksen tunnustamiskysymyksessä. Jos aluemuutos on hyväksyttävissä, saattaa tämä vaikuttaa alueherruuden lopulliseen siirtymiseen, joka vuorostaan yleensä on perusedellytyksenä valtioseuraantomahdollisuuksien syntymiselle.⁹ Samalla tavoin saattaa toisten valtioiden asenne ja alueherruuden vaihdos riippua aluemuutosten *toteuttamismuodoista*, sikäli että *vapaaehtoiset* aluemuutokset — edellyttäen lisäksi, että ne eivät ole ristiriidassa kansainvälisten sitoumusten tai muiden velvoitusten kanssa — yleensä johtavat nopeammin myönteisiin tuloksiin kuin *väkivaltainen* — tai oikeudenvastainen — toiminta.¹⁰ Mutta sitä vastoin oikeusteoriaan: Schoenborn huomauttaa, että vain aluemuutosta koskevat valtioiden sopimukset voivat olla oikeustapauksia, jota vastoin väkivaltaiset aluemuutokset ovat kansainvälisen oikeuden kannalta pelkkiä tosiasioita.

⁶ Feilchenfeld, s. 2.

⁷ Näihin on luettava myös ne tapaukset, joissa ei alueherruutta meneteta täydellisesti vaan ainoastaan joitakin alueherruuteen sisältyviä yleisiä oikeuksia. Vrt. Feilchenfeld (s. 4 alav. 5), joka näyttää pitävän tällaista jaoittelua tarpeettomana.

⁸ Hyväksyttävä syy voi esim. olla se, että hyökkäyksen aloittaneelta valtiolta riistetään toisen puolen voittaessa rajalla olevat edulliset hyökkäysasemat.

⁹ Vrt. edellä olevaa esitystä, josta ilmenee, että alueluovutuksen vapaaehtoisuus usein saattaa olla näennäistä. — Yhdistyneiden kansakuntien peruskirja kieltää yleensä kaiken muun aseellisen toiminnan paitsi sen, johon ryhdytään järjestön peruskirjan tarkoitusten toteuttamiseksi (toiminta rauhanhäiritsijöitä vastaan) peruskirjan edellyttämässä järjestyksessä. Sitä vastoin yleinen kansainvälinen oikeus sallii tietyissä tapauksissa sekä asevoiman käytön että sotaan ryhtymisen, mikäli ei

ei aluemuutosten vapaaehtoisella tai pakollisella luonteella ole suoranaista vaikutusta oikeusseuraantoon, sikäli että seuraajavaltio olisi suuremmassa määrin vastuussa edeltäjänsä velvollisuuksista, silloin kun väkivaltaa tai muunlaista pakkoa on käytetty aluemuutoksen aikaansaamiseksi.¹⁰

Sellaisia tapauksia, joissa aluemuutos johtuu anektoinnista tai muista *tosiasiallisista seikoista*, säännöstää yksinomaan yleinen kansainvälinen oikeus. Mutta silloinkin kun aluemuutos perustuu *sopimukseen*, voidaan oikeusseuraantokysymyksissä joutua turvautumaan näihin yleisiin normeihin, jos sopimuksessa on tässä suhteessa aukkoja tai epäselvyyksiä taikka jos sopimuksen määräykset ovat ristiriidassa joidenkin kolmansien valtioiden oikeudellisesti suojattujen etujen kanssa.¹¹ — Oikeusseuraantokysymyksissä on otettava huomioon myös se seikka, onko seuraajavaltioita vain yksi tai useampia, sillä jälkimmäisessä vaihtoehdossa tulee lisäksi mahdollisesti kysymykseen siirtyvien oikeuksien ja velvollisuuksien jakautuminen seuraajavaltioiden kesken.¹²

3. Erikoisasemassa ovat ne tapaukset, joissa aluemuutokset aikaansaavat *muutoksia* myös itse kansainvälisen oikeusyhteisön jäsenissä eli *oikeussubjekteissa*, siten että jokin nykyisistä oikeussubjekteista häviää tai että ilmestyy uusia jäseniä tähän oikeusyhteisöön.¹³ Varsinkin se seikka, että jokin valtio *menettää koko alueensa*, on otettava erityisesti huomioon oikeusseuraantokysymyksiä arvosteltaessa, sillä tällaisissa aluemuutoksissa tuhoutuu myös itse valtio kan-

valtioiden ns. perusoikeuksista voida katsoa muuta johtuvan, mikä on epävarmaa, koska jo itse perusoikeuksien olemassaolostakin on olemassa eri mielipiteitä (ks. *Castrén*, Kansainvälinen oikeus s. 71 ss. ja *Schoenborn*, m.t. s. 42). — Edellä on lisäksi huomautettu, että vapaaehtoinenkin alueluovutus saattaa olla oikeudenvastainen, jos se on nimenomaan kielletty jossakin sopimuksessa tai kysymyksessä on pysyvästi neutralisoidun valtion alue.

¹⁰ Näin *Wilkinson*, s. 22 viitaten tuomioistuinkäytäntöön, ja *Feilchenfeld*, s. 4, joka katsoo, että sanotulla erolla on vain historiallista merkitystä. — Vrt. toisaalta *Keith*, *State Succession* s. 1, joka pitää tätä eroa hyvin tärkeänä.

¹¹ Vrt. *Schoenborn*, m.t. s. 17 ss.

¹² Kuten *Feilchenfeld* (s. 3) huomauttaa, syntyy tämä lisäongelma vain silloin, kun aluemuutokset tapahtuvat samanaikaisesti eikä eri kerroilla eri valtioiden hyväksi.

¹³ Kun tässä puhutaan kansainvälisistä oikeussubjekteista, tarkoitetaan niillä yksinomaan oikeutta luovia jäseniä eli kansainvälisellä näyttämöllä esiintyviä valtioita eikä esimerkiksi ihmisyksilöitä, joita nykyaikaisen käsityksen mukaan pidetään myös kansainvälisen oikeuden subjekteina.

sainvälisten oikeuksien ja velvollisuuksien kannattajana. Toisena vaihtoehtona on se tapaus, jossa valtion *alue* ainoastaan *pienenee*, joko siten, että toisen valtion tai toisten valtioiden alue vastaavasti suurenee taikka että menetetyille alueelle perustetaan yksi tai useampia uusia, itsenäisiä valtioita.¹⁴

Itse asiassa eivät seuraajavaltioiden oikeudet ja velvollisuudet sanottavasti riipu siitä, ovatko nämä valtiot olleet jo aikaisemmin olemassa.¹⁵ — Mutta sen sijaan saattaa pelkkä aluevähennys tai -lisäys, jos se on *suhteellisen suuri* entiseen alueeseen verrattuna tai muuten merkityksellinen, vaikuttaa valtion oikeuspersoonaan, sikäli että voi käydä epätoiseksi, onko valtiota tällaisen muutoksen jälkeen enää pidettävä samana valtiona.¹⁶ Ratkaisun tekeminen tässä saattaa usein olla hyvin vaikeata,¹⁷ nimestä ei voi päätellä paljoakaan.¹⁸ Aluemuutoksen merkityksen arviointi onkin yleensä puhdas harkintakysymys.¹⁹ Tärkeänä indiisinä valtion identtisyydestä aluevähennysten ollessa kysymyksessä voidaan pitää sitä, että valtion ns. sydän eli se keskus (pääkaupunki sitä ympäröivine alueineen ja mahdollisesti eräät muut alueet), josta käsin valtiota hallitaan ja joka historiallisesti ja muutoinkin muodostaa valtion kanta-alueen, jää jäljelle; näinhän useimmiten tapahtuukin, sillä tällaisten alueiden anastamista on vaikeampi puolustella kuin

¹⁴ Vrt. edellä. — Näiden kahden päätapauksen eli kokonaishäviön ja aluevähennyksen välisen eron merkitystä korostavat mm. *Feilchenfeld*, s. 2, *Schoenborn*, m.t. s. 24 ja *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 221, jota vastoin *Despagnet*, s. 123 katsoo, että kumpaisiakin tapauksia on käsiteltävä samojen sääntöjen mukaan.

¹⁵ Samoin *Huber*, s. 134 ss.

¹⁶ Ks. *Feilchenfeld*, s. 609 ss., joka kiinnittää huomiota oikeudellisen ja tosiasiallisen identtisyyden väliseen eroon. Valtion väestössä tapahtuu lakkaamatta muutoksia, ja alue voi muuttua (lisäksi oikeus- ja yhteiskuntajärjestys voivat muuttua monella eri tavalla), mutta oikeudellisesti (kansainvälisoikeudellisesti) valtio on sama, mikäli nämä muutokset tapahtuvat asteittain eikä siten, että koko väestö tai alue menetetään yhdellä kertaa. Vrt. myös *Guggenheim*, *Beiträge* s. 19, jossa sanotaan, että valtion oikeuspersoonassa tapahtuu muutos silloin, kun alue ja kansa siirtyy toisen valtion herruuteen, ja edellisen valtion sisäinen järjestys siis purkaantuu.

¹⁷ *Sack*, *Recueil* 1928 III s. 289 ss. korostaa tätä.

¹⁸ *Baty*, s. 119, joka huomauttaa, ettei aluemuutoksen suuruudenkaan tarvitse aina vaikuttaa asiaan.

¹⁹ Vrt. toisaalta *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 343 ja *Anzilotti*, s. 183, joiden mielestä valtio yleensä pysyy samana alueen kasvaessa tai vähentyessä, sekä *Kelsen*, *Recueil* 1932 IV s. 334, jossa katsotaan, että vähäisetkin aluemuutokset vaikuttavat valtion oikeudelliseen identtisyyteen.

joidenkin kiistanalaisten raja-alueiden herruuden vaihdosta.²⁰ Myös aluelaajennuksia suorittavassa valtiossa on usein samalla tavoin jokin pääkeskus, josta käsin tätä toimintaa varsinaisesti ohjataan.²¹ Mutta silloinkin, kun jokin valtio laajan aluevähennyksen johdosta on menettänyt identtisyytensä, on olemassa eroa sen tapauksen välillä, jolloin valtio on kokonaan kadonnut kansainväliseltä näyttämöltä. Toisaalta niissäkin aluemuutoksissa, jotka eivät suorastaan vaikuta valtion oikeuspersoonaan, mutta jotka koskevat huomattavan laajoja alueita, voi oikeusseuraantokysymyksiäkin ratkaistaessa käydä välttämättömäksi *muuttuneiden olosuhteiden* huomioon ottaminen.

Valtioyhtymien perustaminen ja toisaalta niiden hajoaminen ovat sellaisia tapahtumia, jotka valtioyhtymän laadusta riippuen voivat vaikuttaa asianomaisten valtioiden kansainvälisoikeudelliseen oikeus- ja toimikelpoisuuteen sekä oikeusseuraannon syntymiseen.²² Tämän vuoksi on valtioseuraanto-ongelmaa tarkasteltava erikseen myös valtioyhtymiä silmällä pitäen.²³

²⁰ Näin »*Law of Treaties*», s. 1068, jossa viitataan mm. kuuluisan englantilaisen oikeusoppineen Hallin esityksiin.

²¹ Tässä ei voida ryhtyä tutkimaan historiassa esiintyneitä, erimielisyyttä aiheuttaneita eri tapauksia. Mainittakoon vain kuvaavana esimerkkinä näihin tapauksiin nähden usein vallitsevasta suuresta mielipiteiden hajaannuksesta, että käytäntö ja monet oikeusoppineet ovat pitäneet nykyistä Italiaa laajentuneena Sardiniana (esim. *Esperson*, s. 366 s. ja »*Law of Treaties*», s. 1074), kun taas toiset ovat katsoneet, että kysymyksessä on uusi valtio (esim. *Audinet*, s. 591 s.). Nykyisen Itävallan, Unkarin ja Jugoslavian tapauksesta ks. esim. *François*, s. 71 s., *Baty*, s. 119 ja »*Law of Treaties*», s. 1069, sekä Neuvostoliitosta *Baty*, s. 119. *Huber* (s. 34) käsittelee taas eräitä muita, vanhempia tapauksia.

²² Pääsääntönä on tällöin, että vain ns. valtio-oikeudellisten valtioyhtymien kuten liittovaltion perustaminen sekä vasalli- tai siirtomaaprotektoraattisuhteen syntyminen vaikuttavat valtion kansainvälisoikeudelliseen oikeus- ja toimikelpoisuuteen, jota vastoin personaaliunionissa, valtioliittotapauksessa ja kansainvälisoikeudelliselle pohjalle perustuvissa suojelusuhteissa asianomaiset valtiot pääasiassa säilyttävät ulkonaisenkin itsenäisyytensä ja persoonallisuutensa. Reaaliunioniin rinnastetaan oikeusseuraanto-ongelmia tarkasteltaessa usein ensinmainittuun ryhmään. Ks. esim. *Bonfils—Fauchille* (I,1 s. 382 s.), jotka eivät kuitenkaan tee eroa erilaisten protektoraattisuhteiden välillä, mistä johtuen he pitävät niitä epäselvinä rajatapauksina. *Huber* (s. 38), jolla taas ilmeisesti on mielessä lähinnä kansainvälisoikeudelliset protektoraattitapaukset, katsoo, ettei niissä — enempää kuin valtioliitoissakaan — synny oikeusseuraantoa. Vastaavasti, milloin on kysymyksessä valtio-oikeudellisen tai siihen verrattavan valtioyhtymän purkautuminen, monet, esim. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 382 ja *Schoenborn*, m.t. s. 14 ss. (liittovaltioon nähden) puoltavat valtioseuraannon syntymistä.

²³ Valtioyhtymiä saattaa esiintyä monessa eri muodossa. On sellaisiakin tä-

4. a) Päinvastoin kuin valtion alueessa tai väestössä tapahtuvat (huomattavat) muutokset, eivät valtion sisäistä järjestäytymistä kuten valtiomuotoa, hallitusjärjestelmää sekä oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä, koskevat muutokset yleensä — eli eräitä myöhemmin mainittavia poikkeuksia lukuun ottamatta — vaikuta valtion kansainvälisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Tässä suhteessa vallitsee tietoisuudessa täysi yksimielisyys, vaikkakin perustelut saattavat olla erilaisia.²⁴ Useimmat päätyvät mainittuun tulokseen sen nojalla, että sanotunlaiset valtionsisäiset muutokset ovat vailla merkitystä valtion kansainvälisoikeudelliseen henkilöllisyyteen nähden; kansainvälisoikeudellisesti valtio on jatkuvasti sama, kansainvälinen oikeus sallii, että kansainväliseen oikeusyhteisöön kuuluvat valtiot järjestävät sisäiset olonsa vapaasti, kunhan vain kansainväliset velvoitukset täytetään.²⁵ Eräät toiset tosin katsovat, että esimerkiksi valtiomuodon muutos merkitsee samalla myös itse valtion persoonan muuttumista, mutta että tässä tapahtuu joko jonkinlainen yleisseuraanto²⁶ tai että kansainvälinen oikeus muutoin vaatii jatkuvaisuutta valtion kansainvälisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin nähden.²⁷

Valtio on vastuussa myös entisten de facto-hallitustensa kansainvälisistä sitoumuksista edellyttäen, että kysymyksessä on yleinen eli koko maassa toimiva hallitus; myös tosiasiallinen vallankäyttö sitoo valtiota.^{28 29} — Liittovaltiomuodosta yhtenäisvaltion kannalle siirtymistä voidaan yleensä myös pitää valtionsisäisenä muutoksena, koska liittovaltio esiintyy ulospäin yhtenä valtiona.³⁰

pauksia, joita ei voi alistaa johonkin valtiosyhtymien päätyypeistä. Vrt. Huber (s. 146 s.), joka mainitsee eräänlaisena anomaliana, että kerran on liittovaltioon yhtyminen tapahtunut vain osalla valtion aluetta (Hessen ja Pohjois-Saksan liitto).

²⁴ Ks. »Law of Treaties» s. 1046 ss.; v. Verdross, s. 239.

²⁵ Ks. Bonfils—Fauchille, I,1 s. 338 s.; Calvo, s. 248; Anzilotti, s. 178; Schoenborn, m.t. s. 13; Feilchenfeld, s. 610 s.; Sack, Recueil 1928, III s. 255 ss. ja Lippert, s. 919, viimeksi mainitut erityisesti velkaseuraantoon nähden. — Vrt. myös Wilkinson, s. 17, joka katsoo, ettei tässä yhteydessä voi esiintyä valtioseuraanto-ongelmia, koska valtion rajojen ja itse suvereenisuuden jäädessä entiselleen kysymyksessä on vain sisäisen organisaation eli suvereenisuuden käytön muutos.

²⁶ Kelsen, s. 333 ss. Ks. Guggenheimin arvostelua (Lehrbuch, s. 442 ja alav. 3).

²⁷ Guggenheim, Beiträge s. 16 s. ja Despagnet, s. 112 s.

²⁸ Bonfils—Fauchille, I,1 s. 339; Oppenheim—Lauterpacht, s. 158 alav. 1; Anzilotti, s. 179.

²⁹ Paikallishallituksia käsitellään jäljempänä sisällissodan yhteydessä, jolloin niitä varsinaisesti esiintyy.

³⁰ Sack, Finanzarchiv Bd. II (1927), s. 1 ja 46.

Edellä mainituista periaatteista on olemassa, kuten sanottu, eräitä poikkeuksia. Nämä ovat kuitenkin tavallaan luonnostaan lankeavia. Jos näet valtioiden kansainväliset sitoumukset ja muut velvoitukset nimenomaan edellyttävät tiettyä hallitusmuotoa tai hallitusjärjestelmää taikka tietyn hallitsijan persoonaa, ja näissä kohdin tapahtuu muutoksia, on selvää, että nämä velvoitukset samalla myös raukeavat.³¹ Myöskin on ajateltavissa, että valtion piirissä sattuu sellaisia suuria mullistuksia, jotka on pakko ottaa huomioon myös kansainvälisissä suhteissa.

Mitä taas *valtiokäytäntöön* tulee, niin se on suurin piirtein omaksunut nyt käsiteltävänä oleviin kysymyksiin nähden saman kannan kuin tietesoppikin.³² Silloin tällöin on kuitenkin esiintynyt horjuvaisuutta tai jopa vastakkaista asennoitumista kuten esim. Neuvostoliiton kieltäytyessä vastaamasta keisarikunnan Venäjän valtionveloista.³³ Latinalais-amerikkalaiset valtiot ovat taas usein osoittaneet haluttomuutta täyttää epäsäännöllisessä järjestyksessä valtaan päässeiden hallitustensa velkasitoumuksia.³⁴ Mutta toiset valtiot eivät ole hyväksyneet tällaista menettelyä.

b) Vaikeampi on ratkaista kysymys, missä määrin valtio voi *sisällissodan* aikana joutua vastuuseen kapinoitsijoiden ja lähinnä kapinahlituksen omassa valtapiirissään tekemistä sitoumuksista tai kapinoitsijoiden aiheuttamista vahingoista. Jos *kapinoitsijat* pääsevät taistelussa *voitolle* ja saavat vallan käsiinsä koko maassa,³⁵ asia yleensä järjestyy vaivattomasti, sillä uuden hallituksen edun mukaista on vakiinnuttaa asemansa mahdollisimman pian ja saada ulkovaltojen tunnustus, minkä vuoksi tämän hallituksen on osoitettava omalta kohdaltaan auliutta vastata valtion sitoumuksista. Tällöin uuden hallituksen on yleensä vastattava myös kukistuneen hallituksen sitoumuksista lukuun otta-

³¹ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 341; *v. Ullmann*, s. 71; »*Law of Treaties*», s. 1045.

³² Ks. »*Law of Treaties*», s. 1044 ss.; *Sack*, *Recueil* 1928 III s. 255 ss.; *Schwarzenberger*, s. 80 s.

³³ Vrt. edellä. Ks. lisäksi *ZauslRecht Bd. I* s. 230 ss. selostettua Yhdysvalloissa sattunutta oikeustapausta, jossa tuomioistuin totesi Neuvostoliiton samaksi valtioksi kuin keisarikunnan Venäjän. »*Law of Treaties*», s. 1054 huomautetaan, että Neuvostoliittoa koskevassa erityislaatuudessa tapauksessa paras tapa olisi ollut ryhtyä neuvotteluihin ja vaatia vapautusta tai helpotuksia vetoamalla muuttuneisiin olosuhteisiin.

³⁴ Ks. *Martin*, s. 550, jossa esitetään esimerkkejä eräistä Meksikkoa koskevista tapauksista.

³⁵ Tässä ei tarkastella sitä tapausta, että kapina johtaa valtion alueen osan itsenäistymiseen, mihin kysymykseen palataan myöhemmin.

matta niitä, jotka ovat syntyneet sen johdosta, että jokin ulkovalloista on oikeudenvastaisesti myöntänyt sotalainoja tai toimittanut sotatarvikkeita viimeksi mainitulle hallitukselle, sen jälkeen kun kapinalliset ovat saaneet sodankävijän tunnustuksen ja oikeudet.³⁶

Jos sitä vastoin *kapina kukistetaan*, on laillinen hallitus usein pesyt kätensä sen suhteen, mitä kapinoitsijoiden puolella on tapahtunut.³⁷ Monet oikeusoppineet ovat myös sitä mieltä, että valtio ei ole vastuussa paikallisten hallitustensa edesottamuksista, vaikka käytännölliset syyt ja julkisen moraalin säännöt usein vaativatkin toisenlaista suhtautumista.³⁸ Toiset ovat kuitenkin asettuneet puoltamaan myös periaatteellisesti laajempaa vastuuta. v. Ullmann esimerkiksi esittää, että on otettava huomioon ainakin ne velat ja muut uhraukset, joista asianomainen alue on hyötynyt,³⁹ ja Guggenheim katsoo, että jos emävaltio on tunnustanut kapinoitsijat sotaa käyväksi puoleksi, niin kapinoitsijoiden kolmansien valtioiden kanssa solmimat sopimukset sitovat valtiota, vaikka kapina sittemmin kukistettaisiinkin.^{40 41} — Tuntuu siltä, että mikäli kysymyksessä todellakin on jonkinlaisen pysyvyyden saavuttanut organisoitu kapinaliike, jonka johtajat siis käyttävät tosiasiallista määräysvaltaa tietyllä alueella, valtion vastuuta olisi pyrittävä arvostelemaan suurin piirtein samojen periaatteiden mukaan kuin edellä käsitellyssä yleistä de facto-hallitusta koskevassa tapauksessa.

5. Edellä on jo ollut puhetta siitä, että oleellista valtioiden välisille aluemuutoksille on toimivallan eli alueherruuden vaihdos kaikkine siihen mahdollisesti liittyvine lisäseurauksineen, ja että alueherruuden vaihtumisella on sekä kansainvälisiä että valtio-oikeudellisia vaikutuksia. Juuri se seikka, että kysymyksessä ei ole minkään tarkalleen määriteltujen yksityisten oikeuksien ja velvollisuuksien siirty-

³⁶ Kapinalliset eivät liioin — enempää kuin toinenkaan puoli — ole vastuussa laillisissa sotatoimissa ulkovalloille ja niiden kansalaisille aiheutetuista vahingoista.

³⁷ Niinpä Yhdysvallat eivät suostuneet vastaamaan sisällissodan jälkeen etelävaltioiden sodan aikana tekemistä veloista.

³⁸ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 339 ja 341 sekä *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 158 ja alav. 1.

³⁹ v. Ullmann, s. 74.

⁴⁰ *Lehrbuch*, s. 424 ja alav. 8.

⁴¹ Vrt. *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 157 s., jossa kuitenkin vain kosketellaan oikeuksien siirtymistä ja todetaan, että kapinahallituksen hallussa ollut omaisuus siirtyy kapinan päätyttyä takaisin valtiolle eri perustein.

minen⁴² toiselta valtiolta toiselle vaan pelkästään isännyyden ja ylimmän määräysvallan vaihtuminen, on omiaan tekemään uuden valtiaan aseman melko itsenäiseksi ja vapaaksi.⁴³ Yleinen presumtio on siis, kuten sanottu, valtioseuraannon syntymistä vastaan, mutta tästä huolimatta on mahdollista, että positiivinen kansainvälinen oikeus tietyissä tapauksissa pitää uutta alueherraa edeltäjälle aikaisemmin kuuluneiden oikeuksien ja velvollisuuksien uutena kannattajana.

Alueherruuden vaihdokseen liittyy usein myös *personaaliherruuden* vaihdos sikäli, että aluemuutoksen kohteena olevan kotimaisen väestön kansalaisuus yleensä samalla vaihtuu. Uusi isäntä saavuttaa siis samalla kertaa kaikki alueherruudesta johtuvat laajat oikeudet sekä määräysvallan myös uusiin kansalaisiinsa nähden. Mikäli on kysymyksessä entiselle aluevaltiolle kuuluvat erilaiset oikeudet, uusi aluevaltio tulee monessa suhteessa entisen valtion tilalle ja siis oikeuksien haltijaksi.⁴⁴ Jos uusi aluevaltio haluaa jättää entisen oikeusjärjestyksen voimaan, muuttuvat siihen sisältyvät lait kansallislakeiksi⁴⁵ eikä niitä tarvitse uudelleen promulgoida.⁴⁶ Sääntönä on kuitenkin, että uuden isäntävaltion valtiosääntöön soveltumattomat lait kumoutuvat *eo ipso*.⁴⁷ Uusi isäntä voi kuitenkin alueherruutensa perusteella muuttaa uudella alueella vallitsevaa oikeusjärjestystä⁴⁸ sekä ryhtyä muihinkin sulattamis- eli inkorporaatiotoimenpiteisiin, mutta siihen mennessä on, kuten sanottu, yleensä noudatettava vanhaa oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä.⁴⁹

⁴² *Udina*, s. 760 s. huomauttaa, aivan oikein, etteivät valtioiden ns. yleiset eli perusoikeudetkaan siirry alueen mukana, vaan ne kuuluvat valtiolle valtiona aluemuutoksista riippumatta.

⁴³ Vrt. edellä.

⁴⁴ Ks. esim. *Huber*, s. 90, joka mainitsee esimerkkinä yksityisille luovutettujen rautateiden takaisinosto-oikeuden.

⁴⁵ Ks. *Journ.droit int* 1937 s. 157 selostettua oikeustapausta Kreikasta.

⁴⁶ Ks. samoin *Journ.droit int.* 1933 s. 754 s. selostettua Joonian saarten Kreikkaan liittämistä koskevaa oikeustapausta.

⁴⁷ Ks. *Rev.gén.* 1935 s. 220 s. selostettua Elsass-Lothringenia koskevaa oikeustapausta sekä *Hackworth*, I s. 527 s. Yhdysvaltojen Korkeimman oikeuden tässä omaksumasta kannasta.

⁴⁸ Ks. jälleen *Hackworth*, I s. 527 s. — Vrt. toisaalta erästä *Journ. droit int.* 1931 s. 747 selostettua oikeustapausta (Kreikasta), jossa omaksuttiin päinvastainen kanta eli että uusi oikeusjärjestys oli tullut voimaan *eo ipso*.

⁴⁹ Vanhoihin oikeussuhteisiin on kuitenkin oikeusjärjestyksen muuttumisenkin jälkeen sovellettava tietyissä tapauksissa entistä oikeusjärjestystä. Ks. *Journ. droit int.* 1937 s. 367 s. selostettua kahta oikeustapausta, samoin Kreikasta.

IV l u k u

V A L T I O S O P I M U K S E T

1. Jakso: Yleisluontoiset kysymykset

1. Vaikka kysymys valtiosopimusten voimassaolosta ja raukeamisesta kokonaisuutena katsottuna kuuluukin valtiosopimusoppiin,¹ ei mikään estä käsittelemästä aluemuutosten vaikutusta valtiosopimuksiin koskevaa erityisongelmaa valtioseuraantosäännösten kohdalla. Aikaisemmin on jo huomautettu, että juuri valtioseuraanto-opilla on kosketuskohtia moneen muuhun kansainvälisen oikeuden kysymykseen. Näin muodoin valtioseuraantosäännösten tutkiminen edellyttää myös näiden toisten läheisten oikeudenalojen tuntemista² ja niillä saavutettujen tutkimustulosten hyväksikäyttöä. — Kun on arvosteltava aluemuutosten vaikutusta valtiosopimusten voimassaoloon, on erityisesti otettava huomioon kaksi valtiosopimusopissa esitettyä sopimusten yleistä raukeamisperustetta, nimittäin *muuttuneet olosuhteet* ja tosiasiallinen *kykenemättömyys* tai *mahdottomuus* täyttää sopimusvelvoituksia.³ Tällöin on kuitenkin lisäksi pidettävä mielessä, että juuri alueherruuden vaihdos saattaa olla sellainen seikka, joka aikaansaa huomattavan muutoksen vallitseviin olosuhteisiin tai tekee sopimuksen täyttämisen vaikeaksi tai suorastaan mahdottomaksi.⁴ — Tarkkaan ottaen ei voi tulla kysymykseen itse valtiosopimusten vaan vain niissä määriteltyjen oikeuksien ja velvollisuuksien siirtyminen valtiolta toiselle,⁵ mutta asiallinen tulos-

¹ Jones, s. 374.

² Valtiosopimusten pätevyyydestä ks. kirjallisuusluettelossa mainittua Vittan teosta.

³ Vrt. Wilkinson, s. 97.

⁴ Tähän kysymykseen palataan jäljempänä. Vrt. Huber, s. 64, jossa myös huomautetaan, että jos valtiosopimus siirtyy, seuraajavaltiolla on sama irtisanomisoikeus kuin edeltäjällään.

⁵ Jones, s. 375.

han on joka tapauksessa sama, joten lyhyiden vuoksi voidaan myös puhua sopimusten siirtymisestä.

On väitetty,⁶ että jos valtiosopimukset alueherruuden vaihtuessa siirtyvät, niin periaatteellisesti tämän pitää tapahtua kaikkiin sopimuksiin nähden niiden laadusta riippumatta. Tuntuu vaikealta yhtyä tähän käsitykseen. Kun ottaa huomioon eri valtiosopimusten laadun ja sisällyksen suuret eroavuudet, on teoreettisesti täysin ajateltavissa, että oikeusseuraantoa aluemuutoksien yhteydessä esiintyy vain tietynlaisten valtiosopimusten kohdalla; mutta toisaalta ei ole mahdotonta, että oikeusseuraanto koskee kaikkia sopimuksia tai ei mitään niistä. Oikeusseuraantokysymyksiin ei yleensä voi vastata yleisessä ja ehdottomassa muodossa ennen yksityiskohtaista tarkastelua.

Näin muodoin on valtiosopimustenkin kohtalo määrättävissä vain siten, että tutkitaan *erilaatuisia sopimuksia* ja eri tilanteita tapaus tapaukselta.⁷ — Tällöin on myös määrättävä kanta siihen lisäkysymykseen, onko *seuraajavaltion* omia, alueherruuden vaihtumisen hetkellä voimassa olevia *sopimuksia* sovellettava — ja millä edellytyksillä ja rajoituksilla — uudella alueella, mikäli edeltäjävaltion sopimukset raukeavat siihen nähden. Tähänkään kysymykseen ei voi vastata muitta mutkitta myönteisesti, koska nytkin on otettava huomioon uudet olosuhteet ja toisten sopimuspuolten intressit.⁸

Sopimuspuolten tarkoitus on kyllä sellainen tekijä, jolla saattaa olla merkitystä valtiosopimusten voimassaoloon aluemuutostapauksissakin, mutta epävarmaa on, missä määrin tämä tarkoitus ratkaisee seuraajavaltion ja asiasta mahdollisesti kiinnostuneiden muiden valtioiden tahdosta riippumatta.

Edellä on jo viitattu siihen, että valtiot esiintyvät osapuolina — paitsi kansainvälisen oikeuden piiriin kuuluvissa varsinaisissa valtiosopimuksissa — myöskin *yksityisoikeudellisissa* sopimuksissa. Koska tällöin kuitenkin on kysymys lähinnä taloudellisuontoisista oikeussuhteista, palataan tähän kysymykseen myöhemmässä, velkaseuraantoa koskevassa esityksessä.

⁶ Jones, s. 374.

⁷ Vrt. Kiatibian, s. 82 ss.

⁸ Vrt. Kiatibian (s. 78 ss.), joka pitää myönteistä ratkaisua itsestään selvänä, väittäen, että sekä tietoisoppi että valtiokäytäntö olisi yleisesti tällä kannalla. Ks. toisaalta Wilkinson (s. 128), joka korostaa sitä, että omien sopimusten sovellutusalan laajeneminen uusille alueille riippuu sekin olosuhteista seuraajavaltion olematta tähän millään lailla pakotettu.

Tavallisesti valtiosopimukset jaoitellaan oikeusseuraantoa koskevissa tutkimuksissakin *poliittisia* ja *muuta* kysymyksiä käsitteleviin.⁹ Poliittisille sopimuksille ominaisena pidetään tällöin, että ne — kuten esim. liitto- ja takuusopimukset — koskevat valtiota itseään eli sen turvallisuutta ja valtasuhteita toisiin valtioihin nähden, kehitystä ja muiden omien tarkoitusten toteuttamista kansainvälisellä näyttämöllä. Jälkimmäiseen ryhmään luetaan taas kauppaa, liikennettä, erilaisia oikeudellisia kysymyksiä (kuten rikoksentehtäjiin luovutusta) ja valtion kansalaisten oikeuksia yleensä säännöstävät sopimukset.¹⁰

Poliittisten sopimusten erottaminen muista valtiosopimuksista on kyllä paikallaan, sillä ne ovat todellakin monessa suhteessa erityisasemassa. Näissä sopimuksissa seuraajavaltion ja entisen aluevaltion edut usein ovat ristiriidassa keskenään, joten tältä kannalta tuntuu luonnolliselta, että seuraajavaltiolle — ja toisille sopimuspuolille — on myönnettävä oikeus katsoa sopimusten rauenneen.¹¹ Muihin sopimuksiin nähden ei eri valtioiden intressien vastakkaisuus yleensä ilmene yhtä voimakkaana, vaan voivat intressit toisinaan päinvastoin yhtyä, jos olosuhteet pysyvät samanlaisina, joten oikeusseuraantomahdollisuudet ovat tässä ennakoita suuremmat.¹² Mutta tämän perusteella ei voi vielä päätellä, että oikeusseuraantoa ei synny edellisessä mutta kyllä jälkimmäisessä tapauksessa.¹³ Asia vaatii tässäkin perusteellisempaa ja yksityiskohtaisempaa tarkastelua, johon ryhdytään jäljempänä.

Erityisen valtiosopimusten ryhmän muodostavat myös ne sopimukset, joiden tarkoitus on jo sikäli täyttynyt, että ne ovat aikaansaaneet *pysyvän asian tilan*.¹⁴ Myöhemmin tullaan tutkimaan, voiko tämänlaatuisten sopimusten¹⁵ yhteydessä lainkaan puhua valtioseuraannosta. — Monet arvelevat voivansa ratkaista oikeusseuraantokysymyksen valtiosopimusten kohdalta siten, että he selittävät *aluekohtaisten* s.o. alueher-

⁹ Esim. *Wilkinson*, s. 126, jossa muista kuin poliittisluontoisista sopimuksista kuitenkin käytetään jonkin verran epäonnistunutta yhteisnimitystä yksityisoikeudelliset. Vrt. edellä.

¹⁰ *Wilkinson* (s. 126), joka kuitenkin (s. 120) myöntää, että tämä erottelu on jossakin määrin mielivaltainen ja epäselvä.

¹¹ Vrt. *Wilkinson*, s. 127.

¹² Ks. jälleen *Wilkinson*, s. 127 ss.

¹³ Tällaisen päätelmän tekee kuitenkin esim. v. *Martitz*, s. 15.

¹⁴ *Huber*, s. 43 s., esittää esimerkkejä tällaisista sopimuksista, mutta hänen laatimansa luettelo on eräissä kohdin liian laaja.

¹⁵ Näiden sopimusten vastakohtana ovat sellaiset sopimukset, jotka edellyttävät jatkuvaa suoritusvelvollisuutta tai muuta toimintaa.

ruuden vaihdoksen kohteena olevaa aluetta erityisesti koskevien¹⁶ tai muiden kuin ns. *henkilökohtaisten*¹⁷ sopimusten siirtyvän muiden sopimusten rautessa.¹⁸ Mutta paitsi sitä, että »aluekohtainen» ja »henkilökohtainen» ovat jonkin verran epämääräisiä ja tulkinnanvaraisia käsitteitä, on otettava huomioon eräitä muitakin näkökohtia, jotka saattavat muuttaa itse lopputuloksen. — Aluekohtaisista sopimuksista puheen ollessa tulkoon jo nyt mainituksi, että *siirtomailla* on usein voimassa oma, erityinen sopimusjärjestelmä, joten alueherruuden vaihdoksen koskessa tällaisia alueita, kysymykseen tulee lähinnä näiden paikallissopimusten edelleen soveltaminen tai raukeaminen.¹⁹

2. Valtiosopimusten yleistä luonnetta tarkasteltaessa valtioseuraanto-ongelmien valossa kiintyy huomio siihen, että ainakin useimmilla sopimuksilla on sikäli *henkilökohtainen leima*, että sopimukset liittyvät läheisesti asianomaisten sopimuspuolten eli valtioiden persoonaan.²⁰ Sama ilmiö on kyllä havaittavissa myös valtiosisäisessä oikeuselämässä siinä esiintyvien oikeussubjektien keskinäisissä sopimuksissa, mutta ei kuitenkaan yhtä selvästi ja voimakkaasti kuin valtioiden kesken.²¹

Ei ole vaikeata havaita, minkä vuoksi valtiosopimukset yleensä ovat henkilökohtaisia. Nämä sopimukset solmitaan tiettyjen tosiasioiden pohjalta, ja sopimukset edellyttävät tietyn alueen ja väestön lisäksi myös tiettyä alueherraa, tietynlaista organisaatiota ja määrätynlaisia poliittisia, taloudellisia, oikeudellisia ja muita olosuhteita.²² Jo se seikka, että alueen isäntä vaihtuu, aiheuttaa huomattavan olosuhteiden muu-

¹⁶ Esim. *Despagnet*, s. 119. — Toisella kannalla mm. *Schoenborn*, *Staatensukzessionen* s. 46.

¹⁷ *Szaszy*, s. 590.

¹⁸ Negatiivisella kannalla kaikkiin sopimuksiin nähden ovat taas mm. *Drost*, s. 702, *Jones*, s. 362 ja *Schoenborn*, m.t. s. 72.

¹⁹ Vrt. *Kiatibian*, s. 84.

²⁰ Vrt. edellä. Ks. lisäksi *Møller*, I s. 326; *Schoenborn*, m.t. s. 46; *Udina*, s. 762 s.; *Audinet*, s. 585; *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 224 s.; *Hall-Higgins*, s. 114 s.; *Kiatibian*, s. 14 s.; *Nys*, II s. 32 s.; *Szaszy*, s. 587; *Brierly*, s. 66 s.; *Wilkinson*, s. 120; *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 424 s.; *Jones*, s. 362. Samoin *Huber*, s. 61, vaikkei yhtä selvästi.

²¹ *Kiatibian*, s. 14 s., joka selittää tarkasti, mistä tämä ero johtuu.

²² Vrt. *Kiatibian*, s. 83; *Udina*, s. 762 s.; *Audinet*, s. 585. Tähän viittaa myös *Scelle* (s. 110 s.), kun hän sanoo, että jos sopimus tarkoituksensa mukaan liittyy aikaisempaan organisaatioon, se raukeaa (alueherruuden vaihdostapauksissa).

toksen.²³ Valtiosopimukset eivät siirry, koska ne säännönmukaisesti koskevat valtiota itseään eikä siirtyvää aluetta, sanoo *Guggenheim*,²⁴ ja *Wilkinson* huomauttaa,²⁵ että valtiosopimukset ovat suvereenisten henkilöiden välisiä järjestelyjä, joten toinen valtio ei voi ennakolta sitoa toista.²⁶ Jokainen valtio toteuttaa lähinnä omia tarkoituksiaan eikä toisten valtioiden solmimissa sopimuksissa olevia velvollisuuksia. Jos seuraa-javaltiona on uusi valtio, se on myös kansainvälisoikeudellisesti uusi, itsenäinen oikeussubjekti, jolle edellisen aluevaltion solmimat sopimukset ovat *res inter alios actae*. Sama toteamus pitää paikkansa myös aluelisäyksen saaneeseen seuraajavaltioon nähden.

Nämä näkökohdat on siis otettava huomioon, kun jäljempänä määrätään lopullinen kanta valtiosopimuksia koskevaan oikeusseuraantomahdollisuuteen. — Eräät tutkijat ovat kuitenkin väittäneet, että vain osa valtiosopimuksista eli lähinnä *poliittisluontoiset* on katsottava henkilökohtaisiksi, jota vastoin muita ja varsinkin ns. reaalisia eli aluekohtaisia sopimuksia, kuten esim. rajajärjestelyjä ja -oloja, liikennettä ja neutralisointia koskevia, olisi arvosteltava toisin.²⁷ Toisaalta on kuitenkin korostettu, että yleensä kaikilla sopimuksilla, niihin luettuna myös ns. aluekohtaiset sopimukset, on poliittinen lisäleima, järjestelivät ne mitä kysymyksiä tahansa.²⁸ Myös taloudellisia, oikeudellisia ja väestöä koskevia kysymyksiä säännöstävissä sopimuksissaan valtiot noudattavat tiettyjä periaatteita ja tiettyä politiikkaa, ja järjestelmä rikkoontuisi, jos valtiot joutuisivat omaksumaan toisten valtioiden näillä aloilla toisia näkökohtia silmällä pitäen solmimia sopimuksia.²⁹

Lisäksi on poliittisten ja muiden sopimusten välinen ero, kuten sanottu, varsin epämääräinen samoin kuin itse käsite poliittinen ja henkilökohtainen. Niinpä eräs tutkija³⁰ esimerkiksi katsoo, että poliittisten

²³ Vrt. edellä ja *Jones*, s. 362.

²⁴ *Beiträge* s. 137 s., jossa viitataan myös valtiokäytäntöön. — Ns. aluekohtaisia sopimuksia tarkastellaan myöhemmin.

²⁵ *Wilkinson*, s. 126.

²⁶ Vrt. myös *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 424 s. ja *Schoenborn*, m.t. s. 72.

²⁷ Jo *Vattel*, 183—197 §§ jakoi valtiosopimukset persoonallisiin ja reaalsiin. Uudemmissa tutkijoista ks. esim. *Hatschek*, s. 177, joka suorittaa ratkaisun sen mukaan, koskeeko sopimus *pääasiallisesti* aluetta; *Hall—Higgins*, s. 114 s.; *Szaszy*, s. 587 ss.

²⁸ *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 158 ja *Udina*, s. 763. Vrt. myös *Brierly*, s. 66 s., joka pitää epävarmana, voidaanko edes aluekohtaisiin sopimuksiinkaan nähden tehdä poikkeusta.

²⁹ *Udina*, s. 763.

³⁰ *Szaszy*, s. 590 s.

sopimusten lisäksi mm. taloudellisia, hallinnollisia ja oikeudellisia kysymyksiä järjestävillä sopimuksilla, kuten kauppasopimuksilla, tullisopimuksilla, sekä mandaattialueiden hallintoa ja rikoksentekijäin luovutusta koskevilla sopimuksilla on henkilökohtainen leima.³¹ Jos kaikki nämä sopimukset rinnastetaan sanotussa suhteessa varsinaisiin poliittisluontoisiin sopimuksiin, jää loppujen lopuksi jäljelle hyvin vähän valtiosopimuksia. — Edellä esitettyjen huomautusten oikeutusta on vaikea kiistää, mutta niin paljon voidaan hyväksyä edellisestäkin käsityksestä, että milloin poliittinen aines sopimuksessa on taka-alalla, oikeusseuraantomahdollisuus on läheisempi, ja valtiokäytäntöhän voi ottaa huomioon tällaisiakin vivahduksia.

3. Piakkoin seuraavassa yksityiskohtaisessa käsittelyssä tullaan aikaisemmin mainitun pääjaoitteluperusteen mukaan käsittelemään erikseen valtion tuhoutumisessa ja pelkissä (osa)aluesiirroissa esiintyviä tapauksia. Valtioyhtymät, jotka ovat lähempänä ensin mainittua vaihtoehtoa, koska ne ainakin säännönmukaisesti koskevat asianomaisten valtioiden koko aluetta ja voivat merkitä jäsenvaltioiden katoamista kansainväliseltä näyttämöltä, vaativat myös oman osastonsa, niissä esiintyvien monien muunnelmien vuoksi. Valtion tuhoutumista koskevassa jaksossa käsitellään myös valtion hajoamista, mikä voi tapahtua joko siten, että toiset valtiot jakavat sen tai että syntyy tilalle uusia itsenäisiä valtioita, jolloin edellinen valtio kummassakin tapauksessa tuhoutuu. Ne tapaukset taas, joissa jokin alue irroittautuu emämaasta ja itsenäistyy, ovat lähinnä rinnastettavissa aluesiirtoihin oikeusseuraantokysymyksiin nähden.³²

Valtion tuhoutumista koskevassa esityksessä tarkastellaan vuoron perään erilaatuisia kansainvälisiä sopimuksia ja tilanteita. Tavallisesti selostetaan ensin tieteisopin kanta ja sen jälkeen kosketellaan valtiokäytäntöä, minkä perusteella positiivista oikeutta koskevat lopulliset päätelmät suoritetaan. Aluesiirtoja käsittelevässä jaksossa ei enää ole tarpeen tutkia uudelleen kaikkia eri sopimustyyppjejä, vaan riittää, kun rajoitutaan pohtimaan eräitä aluesiirtotapauksissa esiintyviä erityiskysymyksiä eli siirtyvien sopimusrajojen periaatetta,³³ aluekohtaisia sopi-

³¹ Samalla kannalla kauppasopimuksiin nähden myös mm. *Kiatibian*, s. 83.

³² Vrt. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 347 s.

³³ Tämä kysymyshän esiintyy osittain myös toisten valtioiden tullessa tuhoutuneen valtion alueiden herraksi, mutta pääkäsitteily tapahtuu, kuten sanottu, aluesiirtoja koskevan esityksen yhteydessä, jossa saavutetut tulokset ovat suurin piirtein sovellettavissa myös edelliseen tapaukseen.

muksia³⁴ ja laajojen aluesiirtojen vaikutusta. Myös tässä esityksessä, kuten myöhemmissä luvuissakin, noudatetaan yleensä sitä käsittelyjärjestystä, että teoreettisen ja käytäntöä selostavan esityksen jälkeen määrätään kanta vallitsevaan oikeuteen nähden.

2. *Jakso: Valtion täydellinen tuho*

1. Kuten jo aikaisemmin on todettu, voi valtion katoaminen kansainväliseltä näyttämöltä tapahtua monella eri tavalla.¹ Kun toistaiseksi jätetään huomioon ottamatta ne tapaukset, jotka johtuvat eräänlaisten valtioyhtymien perustamisesta, jää jäljelle toisena vaihtoehtona valtion koko alueen liittäminen tai sulautuminen toiseen valtioon ja toisena valtion hajoaminen toisten valtioiden jakamana tai eri osien itsenäistyessä. On kuitenkin muistettava, että valtion hajoaminen tulee kysymykseen vain silloin, kun sen alueet jactaan tai sen eri osat itsenäistyvät samanaikaisesti, ja jälkimmäisessä tapauksessa vaaditaan lisäksi, ettei mitään näistä osista voi pitää entisen valtion jatkona,² sillä muutoin tilanne on tulkittava siten, että valtio on vain menettänyt osan alueestaan. Toisaalta, kuten myöhemmin tullaan tarkemmin selvittämään, saattaa suhteellisen suuri aluemenetys merkitä valtion tuhoutumista hajoamisen muodossa. Lisäksi on tietenkin mahdollista, mihin samoin jo on edellä viitattu, että valtion tuhoutumisessa saattaa samalla kertaa esiintyä eri vaihtoehtojen yhdistelmiä. Osasta valtion alueita voi syntyä itsenäisiä valtioita, samanaikaisesti kuin joitakin alueita liitetään toisiin valtioihin,³ tai alueet muodostavat niiden kanssa valtioyhtymiä.

Lopuksi tulkoon vielä kerran korostetuksi, että sillä seikalla, onko valtion poistuminen kansainvälisestä oikeusyhteisöstä tapahtunut vapaaehtoisesti tai pakon alaisena,⁴ ei ole suoranaista oikeudellista merkitystä

³⁴ Päinvastoin kuin siirtyvien sopimusrajojen tapauksessa on aluekohtaisia sopimuksia käsiteltävä yksityiskohtaisesti jo valtion tuhoutumista koskevassa esityksessä, jolloin aluesiirtoja tutkittaessa on lähinnä selvitettävä, onko tilanne niissä sanottuihin sopimuksiin nähden joissakin kohdin erilainen.

¹ Eri mahdollisuuksista ks. vielä esim. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 373 ss.; *Schoenborn*, *Staaten sukzessionen* s. 115 s.; *Huber*, s. 148 ss.

² *Schoenborn*, m.t. s. 116.

³ Näin tapahtui mm. Itävalta-Unkarin tapauksessa ensimmäisen maailmansodan jälkeen.

⁴ Useimpiin, muodollisesti vapaaehtoisinkin, tapauksiin sisältyy, kuten sanottu, pakkoa, sillä yleensä valtiot haluavat elää itsenäistä elämää. Poikkeuksen muo-

valtioseuraantokysymyksiin nähden. Eri asia on kuitenkin, että anektointiin ryhtyneet valtiot saattavat poliittisista syistä osoittaa erityistä alttiutta vastata tuhoamansa valtion sitoumuksista, jotta toiset valtiot vuorostaan olisivat taipuvaisempia hyväksymään anektointin.

Valtiosopimuksien siirtymistä samoin kuin muitakin valtioseuraantokysymyksiä käsitellessään monet *tutkijat*⁵ eivät tee selvää eroa eri tapausten nimittäin valtion tuhoutumisen eri muotojen eikä liioin niiden ja pelkkien (osa)aluesiirtojen välillä, mikä on omiaan aiheuttamaan hämääntä ja sekaannusta. Siitä huolimatta, että lopputulos saattaa olla sama, on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota näihin eroavuuksiin.

Oikeusoppineiden suuri enemmistö on sillä kannalla, etteivät tuhoutuneen valtion valtiosopimuksiin sisältyvät oikeudet ja velvollisuudet siirry uudelle alueherralle.⁶ Jotkut katsovat, että ns. henkilökohtaiset sopimukset raukeavat, jota vastoin aluekohtaiset sopimukset menevät seuraajavaltiolle perinnöksi.⁷

Jos tarkastellaan erikseen *anektointitapauksia* ja niistä lähinnä valtion (koko) alueen liittämistä yhteen ainoaan valtioon, niin ainoastaan pari vanhempaa tutkijaa puoltaa tässä oikeusseuraantoa valtiosopimuksiin nähden. Käsitystään he perustelevat sillä, että alue ja kansa ovat samat, vaikka valtiovalta muuttuukin.⁸ Tässä viimeksi mainitussa suh-

dostavat lähinnä eräiden valtiosoyhtymien perustamiset, koska tällöin itsenäisyytensä uhranneelle valtiolle jää yleensä paremmat mahdollisuudet vaalia omia erityisintressejään ja vaikuttaa yhteisen valtion asioihin.

⁵ Heidän valtiosopimusten suhteen esittämistään eri järjestelmistä ks. *Sottile*, s. 267 olevaa yhteenvetoa.

⁶ Esim. *Schoenborn* (m.t. s. 72), joka kuten eräät muutkin on tutkinut kutakin tapausta erikseen, mutta päätyy kaikkien niiden kohdalta tähän samaan tulokseen; *Hold-Ferneck*, s. 114; *Sottile*, s. 268; *Audinet*, s. 585; *Keith*, *State Succession* s. 16; *Hackworth*, V s. 370. Vrt. myös *Kiatibian* (s. 13 ja 22 s.), jonka mukaan kaikki muut paitsi ns. patrimonialiset eli valtion rahataloudellisia kysymyksiä koskevat sopimukset raukeavat.

⁷ Esim. *Wheaton*, s. 37 ss. ja 294 ja *Strupp*, s. 474 s. Vrt. myös *Fiore* (N:o 139), jonka mukaan sellaiset sopimukset eivät siirry, jotka eivät sovi seuraajavaltion poliittiseen järjestysmuotoon, minkä lisäksi *Fiore* katsoo (N:o 143), että sopimuksiin perustuvat servituutit siirtyvät.

⁸ *de Martens*, s. 369, jonka mielestä esim. kauppasopimukset siirtyvät ja *Bluntschli*, s. 81, joka kuitenkin esittää sen epämääräisen rajoituksen, että sopimusten olisi jäätävä voimaan »mikäli mahdollista». — *Fiore* (N:o 142) taas katsoo — viitaten historiassa sattuneisiin tapauksiin —, että ainoastaan valtion taloudellinen henkilöllisyys säilyy, joten seuraanto on lähinnä ajateltavissa valtionvelkoja koskeviin sopimuksiin. Vrt. edellä. — *Fiore* huomauttaa edelleen (N:o 143), että seuraajavaltio voi irtisanoa muut paitsi rasitteita koskevat edeltäjävaltion sopimukset

teessa tapahtunut muutos on kuitenkin sekin siksi merkitsevä, ettei sitä hevin voi jättää huomioon ottamatta.⁹

Huber taas on sitä mieltä, että valtiosopimukset siirtyvät, jollei niillä ole henkilökohtainen luonne tai jollei tällöin jouduta ristiriitaan siirtävien sopimusrajojen periaatteen kanssa.¹⁰ — Sopimusten henkilökohtaisuudesta ja tämän käsitteen epämääräisyydestä on jo ollut edellä puhuttu. Mitä taas tulee Huberin jälkimmäiseen viittaukseen, niin tarkoittaa hän sitä, että seuraajavaltion samoja kysymyksiä säännöstäviä omia sopimuksia on ensi sijassa sovellettava myös uudella alueella, mikä on jo varsin huomattava rajoitus. Joka tapauksessa Huber on oikeassa siinä, että mikäli syntyy oikeusseuraantoa edeltäjävaltion sopimuksiin, tämä koskee ainoastaan uutta aluetta eikä näitä sopimuksia tarvitse soveltaa seuraajavaltion vanhoilla alueilla.¹¹

Tutkijain huomattava enemmistö on sillä kannalla, että oikeusseuraanto valtasopimuksiin saattaa tulla kysymykseen anektointitapauksissa enintään ns. *aluekohtaisiin* sopimuksiin nähden, mutta viimeksi mainittujenkin käsitteestä ja rajoista vallitsee epäröintiä ja erimielisyyttä.¹²

Mainittakoon vielä *Mc. Nairin* kanta, jonka mukaan sopimukset raukeavat, ellei ole erityisesti sovittu niiden voimassa pitämisestä, minkä lisäksi sellaiset sopimusvelvoitukset, jotka johtuvat säännöstä »res transit

ja vapautua tällä tavoin vastuusta, minkä lisäksi sopimuksen kohde saattaa aluemuutoksen johdosta muuttua.

⁹ Ks. *Kiatibianin* (s. 24 ss.) ja *Audinetin* (s. 585) huomautuksia de Martensin ja Bluntschlin käsityksen johdosta.

¹⁰ Huber, s. 151 s.

¹¹ Huber, s. 152.

¹² Edellä mainittujen lisäksi ks. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 376. Täydellisesti negatiivisella kannalla oleva *Schoenborn* (m.t. s. 95) huomauttaa, että myös edeltäjä- ja seuraajavaltion keskinäiset sopimukset raukeavat, koska tässä tapahtuu oikeus- ja velvoitesubjektin yhtyminen. *Keith* (State Succession s. 22) lisää, että valloittajan ei tarvitse edes kunnioittaa sellaisia hävinneen valtion kolmansien valtioiden kanssa tekemiä alueluovutussopimuksia, joita ei vielä ole pantu täytäntöön. *Erich*, Kansainvälinen oikeus, s. 250 s., katsoo, että *oikeudenmukaisuus-* ja *kohtuussyistä* voidaan tehdä poikkeuksia aluekohtaisiin sopimuksiin nähden. *Gihl*, Folkrätt s. 25, korostaa valtiosopimusten obliigaatio-oikeudellista ja henkilökohtaista luonnetta, mutta pitää kuitenkin — epäröiden — mahdollisena aluekohtaisten sopimusten siirtymistä. *Sottilen* mielestä (s. 268) myös aluekohtaisilla sopimuksilla on persoonallinen luonne, mutta siitä huolimatta hän katsoo, että *jotkut* tällaisista sopimuksista voivat siirtyä. Huber, s. 153, taas ei pidä aluekohtaisuustunnusmerkkiä yksinään riittävänä aikaansaamaan oikeusseuraantoa, koska esim. takuuvollisuus kolmannen valtion lainasta saattaa, hänen käsityksensä mukaan, siirtyä. — Aluekohtaisia sopimuksia tarkastellaan lähemmin jäljempänä.

cum suo onere», säilyvät.¹³ Ensin mainittu tapaus ei ole varsinaisesti mikään poikkeus. Jälkimmäisellä Mc Nair tarkoitetaan, että sen, joka haluaa käyttää hyväkseen sopimuksen etuja, on kannettava myös sopimukseen liittyvät rasitukset, ja pitää hän ilmeisesti lähinnä silmällä taloudellisuusluontoisia sopimuksia.

Mikäli taas on kysymyksessä valtion *hajoaminen*, niin tässäkin tapauksessa vain jotkut harvat, varhaisemmat, tutkijat¹⁴ vaativat hävinneen valtion kaikkien sopimusten säilyttämistä. Eräät puoltavat nytkin henkilökohtaisten sopimusten raukeamista ja aluekohtaisten voimassa pitämistä.¹⁵ Mutta myös täysin negatiivinen suunta on vahvasti edustettuna.¹⁶ Yleensä ei tehdä eroa niiden tapausten välillä, joissa seuraajavaltiot ovat jo olemassa aikaisemmin ja joissa ne vasta syntyvät asianomaisen valtion hajoamisen johdosta.

Mitä taas tulee seuraajavaltion tai -valtioiden, aluesaannon hetkellä voimassa olevien *omien sopimusten* soveltamispiirin *laajentamiseen* koskemaan myös uusia alueita, niin tämä kysymyshän tulee ajankohtaiseksi lähinnä negatiivisen koulukunnan edustajille. Tällöin moni heistä pitää itsestään selvänä, että koska siirtyvään alueeseen nähden ei enää sovelleta entisen valtion sopimuksia, on uuden aluevaltion omien sopimusten tultava niiden tilalle.¹⁷ Wilkinson sitä vastoin huomauttaa aivan oikein, että seuraajavaltion omien sopimusten soveltaminen uudella alueella on kysymys sinänsä, jota on harkittava kaikilta eri puolilta.¹⁸ Schoenborn ja Bonfils—Fauchille¹⁹ esittävätkin sen rajoituksen, että jos kysymyksessä olevan sopimuksen tarkoitus on, että sitä on sovellettava vain sopimuksetekohetkellä sopimusvaltioille kuuluvilla alueilla — mikä on tulkintakysymys —, ei siirtyvien sopimusrajojen periaatetta voi noudattaa. Edelleen on otettava muutoinkin huomioon olosuhteiden muutokset. Toisaalta saattaa aiheutua käytännöllisiä hankaluuksia, jos seuraajavaltioiden sopimusten soveltamispiiriä rajoitetaan sanotulla tavalla, jolloin esimerkiksi kauppasopimusten ollessa kysymyksessä voi syntyä tullirajoja saman valtion eri alueiden välille. Garner²⁰ taas korostaa sitä, ettei

¹³ Law of Treaties, s. 389.

¹⁴ Mm. Bluntschli, s. 71 s.

¹⁵ Esim. Huber, s. 174.

¹⁶ Ks. edellä ja Kiatibian, s. 73.

¹⁷ Esim. Keith, m.t. s. 16 ja François, s. 81.

¹⁸ Wilkinson, s. 113.

¹⁹ Schoenborn, Staatensukzessionen s. 95 ja Bonfils—Fauchille, I,1 s. 377, jossa viitataan valtiokäytäntöön.

²⁰ AJ 1938 s. 434 s. ja 438.

laajentuneen valtion sopimuksia ole sovellettava eo ipso uudellakin alueella, vaan että tähän vaaditaan sekä seuraajavaltion itsensä että toisten sopimuspuolten suostumus.

Kun nyt on määrättävä *oma kanta* kysymyksen teoreettiseen puoleen, niin tuntuu siltä, että ne näkökohdat, jotka aikaisemmin on esitetty oikeusseuraannon syntymistä vastaan yleensä (valtiosopimuksiin), oli sitten kysymyksessä minkälainen aluemuutos tahansa, pitävät ainakin suurelta osalta paikkansa myös valtion tuhoutumista koskevassa erityistapauksessa.²¹ Ainoa lisäseikka, joka vaatii erityistä harkintaa, on se, että valtion tuhoutuessa häviää samalla toinen sopimuspuoli, joten sopimuskin raukeaa, ellei tilalle saada uutta oikeuksien ja velvollisuuksien kannattajaa. Mutta vaikka tämä toisinaan saattaa tuntua kohtuuttomalta toisesta sopimuspuolesta, joka ehkä on täysin syytön sopimuskumppaninsa onnettomuuteen, niin voi toisaalta olla tapauksia, jolloin ensin mainittu valtio ei ehkä haluakaan olla tekemisissä uuden sopimuskumppanin kanssa tai on suorastaan tyytyväinen, että sopimus raukeaa. Lisäksi on otettava huomioon myös seuraajavaltio, jolle hävinneen valtion sopimukset ovat, kuten sanottu, vieraita asioita. Edellä mainittu ainoa varsinainen vasta-argumentti eli iskulause »res transit cum suo onere», ei vaikuta lainkaan vakuuttavalta. Siinä ei oteta huomioon muuttuneita olosuhteita eikä liioin sitä, ettei nyt ole kysymys jonkin esineen tai saatavan siirtämisestä rasituksineen vaan mitä erilaatuisimpia asioita säännöstyistä valtiosopimuksista, joihin sisältyvät velvollisuudet saattavat olla samasta sopimuksesta johtuvia oikeuksia ja etuja huomattavasti raskaammat.

Jos on kysymyksessä koko alueen siirtyminen toiselle valtiolle, niin sopimuksien siirtyminen voi helposti aiheuttaa ristiriitatapauksia anektoijan omien sopimusten kanssa. Saman valtion alueella jouduttaisiin ehkä soveltamaan samoja seikkoja koskevia kahdenlaisia sopimuksia. Tällainen järjestelmä voisi tulla kysymykseen vain siinä tapauksessa, että uudelle alueelle myönnettäisiin erittäin laaja autonomia omine sopimuspiireineen. Mikäli anektoivia valtioita on useampia kuin yksi, asia mutkistuu entistään enemmän, kun on ratkaistava, mitkä sopimukset siirtyvät millekin seuraajavaltiolle tai siirtyvätkö ne ehkä useammalle samanaikaisesti taikka onko niihin sisältyviä oikeuksia ja velvollisuuksia

²¹ Ks. lisäksi *Udina*, s. 700, jossa korostetaan sitä, että valtion tuhoutuessa tämä tuhoutuminen on ensisijainen ja tärkein asianhaara, ja aluemuutos tulee vasta toisella sijalla.

mahdollisesti ryhdyttävä jollakin tavoin jakamaan.²² Jos taas alue ha-
joaa itsenäisiin osiin, niin täten syntyneet uudet valtiot saattavat nekin
olla erilaiset, ja niissä vallitsevat erilaiset olot ja tyytymättömyys emä-
valtion yleiseen politiikkaan, joka on määräävänä myös sopimuksia sol-
mittaessa, on saattanut olla eräänä itsenäistymisen vaikuttimena.

Mikäli taas koskee seuraajavaltion omien sopimusten soveltamista
uudella alueella, niin edellä mainituista syistä tuntuu siltä, että tässäkin
on noudatettava tiettyä varovaisuutta. — Onko oikeusseuraanto ajatel-
tavissa joissakin erityistapauksissa kuten esim. aluekohtaisiin sopimuk-
siin nähden, ilmenee myöhemmästä esityksestä. Mutta sitä ennen on
tarkasteltava valtiokäytäntöä nyt käsitellyssä yleisessä kysymyksessä.

2. Vanhemman valtiokäytännön mukaan, jolle ei kuiten-
kaan nykyään enää voi myöntää kovinkaan suurta todistusarvoa, oikeus-
seuraanto tuhoutuneen valtion valtiosopimuksiin tuli vain poikkeukselli-
sesti kysymykseen.²³ Sitä vastoin noudatettiin verrattain yleisesti siir-
tyvien sopimusrajojen periaatetta sikäli, että aluelaajennuksen tapahtues-
sa voimassa olevia seuraajavaltion omia sopimuksia sovellettiin myös
uuteen alueeseen nähden.²⁴ Tässä tutkimuksessa päätelmiä tehtäessä
tullaan päähuomio kiinnittämään ensimmäisen maailmansodan ja sen
jälkeiseen käytäntöön.²⁵

Jos tarkastellaan ensin viimeaikaisia *anekdoteja*,²⁶ niin ne kaikki
koskevat sellaisia tapauksia, joissa seuraajavaltioita on kulloinkin ollut

²² Ainakin poliittisten ja kauppasopimusten suhteen jouduttaisiin suuriin vai-
keuksiin, jota vastoin oikeudellisia kysymyksiä, kuten rikoksentekijäin luovutusta
säännöstäviin sopimuksiin nähden voitaisiin ajatella, että kukin seuraajavaltio olisi
erikseen niihin sidottu.

²³ Ks. tästä käytännöstä edellä olevan historiikin lisäksi esim. *Bonfils—Fauchille*,
I, 1 s. 375 s. ja *Hackworth*, V s. 373 ss. — Se seikka, että Italian Korkein oikeus
asettui aikoinaan sille kannalle, että Sardinian valtiosopimukset sitoivat yhtynyttä
Italiaa, johtui — ainakin lähinnä — siitä, että Italiaa pidettiin laajentuneena Sar-
diniana, joten kysymyksessä itse asiassa oli siirtyvien sopimusrajojen periaatteen
soveltaminen (ks. *Hackworth*, V s. 377).

²⁴ Näin mm. menetteli Yhdysvallat saadessaan v. 1898 Havaijin ja hieman myö-
hemmin Panaman kanava-alueen (*Hackworth*, V s. 373 s.).

²⁵ Vrt. *Garner*, AJ 1938 s. 433 s., *Audinet*, s. 585 ja *Cavaglieri*, Rev. lég. comp.
1934 s. 224, jotka toteavat, että tuhoutuneen valtion sopimukset raukeavat yleisen
valtiokäytännön mukaan. Samaan tulokseen Englannin kohdalta päätyy *Mc.Nair*,
Law of Treaties, s. 390. Vrt. myös ZVR Bd. I s. 93 s., jossa selostetaan erästä Eng-
lannin High Court of Justice'in tuomiota.

²⁶ Edellä esitetyistä syistä näihin rinnastetaan myös enemmän tai vähemmän
vapaaehtoisesti tapahtuneet toiseen valtioon liittymiset tai sulautumiset.

vain yksi ainoa. Ensimmäisen maailmansodan ajoilta tunnetaan, kuten sanottu, ainoastaan yksi anektointi, nimittäin Montenegron sulautuminen Jugoslaviaan. Tämä aiheutti Montenegron omien valtiosopimusten raukeamisen. Se seikka, että Jugoslavia sitä vastoin sovelsi edelleen Serbian valtiosopimuksia, johtui, kuten myöskin jo on selvitetty, siitä, että Jugoslaviaa pidettiin laajentuneena Serbiana, joten kysymyksessä oli siirtyvien sopimusrajojen periaatteen noudattaminen.²⁷

Abessinian tapauksessa (v. 1936) ei aikaisemmin mainituista syistä esiintynyt oikeusseuraantoa sanotun valtion sopimuksiin. Itävallan Saksaan liittamisestä oli, kuten aikaisemmin on mainittu, seurauksena, että useat Itävallan valtiosopimuksista selitettiin muutta mutkitta rauenneiksi. Muiden soveltamisen katsottiin — ainakin saksalaisella taholla — riippuvan Saksan vapaasta tahdosta, ja käytännössä nämäkin sopimukset menettivät yleensä merkityksensä.²⁸

Toisen maailmansodan aikakaudelta viitattakoon samoin edellä kosketeltuun Itämeren maiden Neuvostoliittoon liittymiseen, josta oli seurauksena ensin mainittujen valtioiden sopimusten päättyminen. Sanotun sodan jälkeen tähän saakka solmituista rauhansopimuksista taas ilmenee, etteivät Slovakian itsenäisyytensä aikana solmimat sopimukset sido Tšekkosloviaa eivätkä Kroatian sopimukset Jugoslaviaa. Mutta sekä Slovakia että Kroatia saivatkin kiittää tilapäisestä itsenäisyydestään pelkästään niiden syntymisen aikana vallinneita poikkeuksellisia olosuhteita.²⁹

Ainoa *valtion hajoamista* koskeva uudempi tapaus koskee Itävalta-Unkaria (v. 1918).³⁰ Edellä on mainittu, että asianomaisen rauhansopimuksen mukaan Itävalta oli sidottu sanotun kaksoismonarkian valtiosopimuksiin. Valtioseuraannon kannalta ei kuitenkaan tämäkään tapaus todista mitään, sillä sanottu määräys oli tullut rauhansopimukseen voit-

²⁷ Ks. *Garner*, *AJ* 1938 s. 435 ja *Hackworth*, V s. 374.

²⁸ Ks. *Garner*, *AJ* 1938 s. 431 ja 434, joka toteaa, että Anschlussin tapahtuessa voimassa olevat Saksan ja Itävallan sopimukset erosivat monella alalla toisistaan huomattavasti, ja että Itävallan sopimuksista ainoastaan eräät aluekohtaiset sopimukset jäivät edelleen voimaan.

²⁹ *Tuomioistuinkäytännöstä* ks. erästä Tšekkoslovakian Korkeimman oikeuden maailmansotien välisenä aikakautena antamaa tuomiota, jossa todettiin, että kokonaisanektoinnissa tuhoutuneen valtion sopimukset raukeavat, koskei kansainvälisessä oikeudessa tunneta päinvastaista sääntöä (*ZVR Bd. 29 s. 411*).

³⁰ Koska tässä tapahtui ei vain itse valtioyhtymän purkaantuminen vaan vielä jäsenvaltioidenkin alueiden pirstoutuminen, on tätä tapausta käsiteltävä osittain jo nyt.

tajavaltioiden toimesta, jotka pitivät Itävaltaa entisen Itävalta-Unkarin jatkona eli siis samana valtiona. Itävalta itse taas, kuten sanottu, oli tässä suhteessa toisella kannalla, mutta katsoi kyllä sanottujen valtiosopimusten velvoittavan itseään sillä perusteella, että Itävalta oli antanut siihen suostumuksensa, eikä siis minkään yleisen kansainvälisoikeudellisen normin nojalla.^{31 32}

Mitä lopuksi tulee *seuraajavaltion omien sopimusten* soveltamisalan laajentamiseen uusille alueille, niin tässäkin suhteessa viimeaikainen valtiokäytäntö on lähinnä negatiivista laatua. — Jugoslavian ja Serbian tapaus tosin kyllä sisältää poikkeuksen, joka kuitenkin sattui verrattain kauan aikaa sitten. Abessinian tapaus vahvistaa negatiivista kantaa, sikäli, että Italian oli, kuten sanottu, erikseen sovittava eräiden sen kanssa *hyvissä suhteissakin* olevien valtioiden kanssa joidenkin tiettyjen sopimusten soveltamisalan laajentamisesta sanottujen valtioiden kesken, mikä olisi tietenkin ollut tarpeetonta, jos oikeusseuraantoa olisi syntynyt jo yleisen kansainvälisen oikeuden normien perusteella. Vastaavasti kävi Itävallan Anschlussissa³³ sekä myös sitä seuraavassa sudeettisaksalaisalueiden Saksaan liittämistapauksessa.³⁴ Itämeren maiden tapauksessa eräät valtiot ovat hyväksyneet siirtyvien sopimusrajojen periaatteen, kun taas toiset ovat olleet vastustavalla kannalla.³⁵ Slovakian ja Kroatian suhteen lienee noudatettu yksimielisesti sanottua periaatetta, mutta tässähän olikin kysymys, kuten sanottu, entisistä ja vain tilapäisesti itsenäistyneistä alueista.

³¹ Vrt. *Udina*, s. 763 s., jossa viitataan eräisiin ensimmäisen maailmansodan jälkeen annettuihin tuomioistuinratkaisuihin, joissa todettiin eräiden entisen Itävalta-Unkarin ei-poliittisluontoisten valtiosopimusten velvoittavan Itävaltaa.

³² Vaikka Englannin imperiumin alue, kuten edellä olevasta ilmenee, on toisen maailmansodan jälkeen huomattavasti pienentynyt, ei kuitenkaan voi puhua imperiumin hajoamisesta. Myös Intia on säilynyt itsenäistyessään samana valtiona, vaikka sen alueelle tällöin perustettiin toinen valtio, Pakistan. Ks. edellä.

³³ Ks. edellä ja *Martens Rec. III Série Vol. s. 338 ss.* selostettua Englannin ja Saksan 6—10. 5. 1938 solmimaa sopimusta siirtyvien sopimusrajojen periaatteen soveltamisesta eräisiin kauppaa, meri- ja ilmaliikennettä, postiosoituksia ja rikoksentekijäin luovutusta koskeviin sopimuksiin.

³⁴ Vrt. *Hackworth*, V s. 370 ss., josta ilmenee, että Yhdysvallat eivät olleet halukkaita Anschlussin ja sudeettisaksalaisalueiden Saksaan liittämisen sekä Böömin ja Määrin protektoraatin perustamisen jälkeen myöntämään Saksalle ja sanotulle protektoraatille niitä etuja, jotka sopimusten mukaan kuuluivat vastaavasti entiselle, itsenäiselle, Itävallalle ja Tšekkoslovakialle.

³⁵ Ks. edellä.

Valtiokäytäntöä koskeva edellä oleva tarkastelu vahvistaa siis niitä näkökohtia, joita tässä tutkimuksessa teoreettiselta kannalta on esitetty. Tuntuu myös siltä, että tätä oikeuskäytäntöä ei ole syytä vastaisuudessaakaan muuttaa.

3. Tämän valtiosopimuksia yleensä koskevan käsittelyn jälkeen on vielä tutkittava, onko ehkä syytä tarkistaa saavutettuja tuloksia joitakin erityistapauksia silmällä pitäen kuten esimerkiksi valtiosopimuksen laadun ja kohteen, sopimuspuolten lukumäärän ja sopimuksen yleisen luonteen tai joidenkin muiden seikkojen perusteella. Tämän mukaan tarkastellaankin nyt vuoron perään erilaatuisia kahdenkeskisiä valtiosopimuksia, aluekohtaisia sopimuksia, kansainvälisoikeudellisia rasitteita koskevia sopimusjärjestelyjä, monenkeskisiä sopimuksia, yleisen kansainvälisen oikeuden osaksi muuttuneita sopimuksia ja rauenneiden sopimusten tosiasiallista soveltamista.

4. Tarkoituksena ei ole käsitellä tässä valtioseuraannon kannalta kaikkia erilaatuisia kahdenkeskisiä valtiosopimustyyppisiä, vaan ainoastaan tärkeimpiä niistä tai sellaisia, joista on syntynyt tai saattaa syntyä erimielisyyttä.³⁶

a) Edellä olevasta esityksestä jo ilmenee, että niin tietoisoppi kuin valtiokäytäntökin ovat varsin yksimielisiä siinä suhteessa, että valtiosopimuksista tärkeimmät eli *poliittiset sopimukset* lähinnä henkilökohtaisen luonteensa vuoksi raukeavat, samalla kuin toinen sopimuspuoli häviää.³⁷ Kuten Ross sanoo,³⁸ liittyvät valtion kansainväliset oikeudet ja velvollisuudet ensi sijassa valtioon poliittisena ja oikeudellisena kokonaisuutena, vaikka valtio tietenkin edellyttää myös aluetta ja väestöä.³⁹ — Vaikeus on kuitenkin siinä, että poliittisen sopimuksen käsitettä ja rajoja toisiin valtiosopimuksiin nähden ei voida helposti määritellä, ja monethan katsovatkin, että kaikkia valtiosopimuksia voidaan pitää tietyllä tavalla poliittisluontoisina.⁴⁰ Tyypillisiä poliittisia sopimuksia ovat esim. liittosopimukset, takuusopimukset sekä linnoittamattomuus- ja

³⁶ Aluekohtaisia sopimuksia käsitellään myöhemmin eri osastossa.

³⁷ Aikaisempien viittausten lisäksi ks. *Feilchenfeld*, s. 619; v. *Ullmann*, s. 71; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 153; *Huber*, s. 153; *Dubois*, s. 650, viimeksi mainittu viitaten Ranskan suorittamaan Madagaskarin anektointiin v. 1897.

³⁸ *Ross*, s. 149.

³⁹ Vrt. *Fiore* (N:o 143), jonka mukaan poliittiset sopimukset raukeavat, koska ne säännöstävät suvereenisuuksioikeuksia.

⁴⁰ Vrt. edellä ja *Udina*, s. 762 s.

neutralisointisopimukset, mutta myös kapitulaatiosopimukset ja välitysoikeudellista menettelyä koskevat sopimukset luetaan usein niihin kuuluviksi.⁴¹

Mitä erityisesti *linnoittamattomuus-* ja *neutralisointisopimuksiin* tulee, niin niillä saattaa toisinaan poliittisen luonteen lisäksi olla myös voimakas aluekohtainen leima,⁴² joten niitä on tarkasteltava tältä kannalta vielä uudelleen jäljempänä. Jos neutralisointi koskee koko valtiota ja sen aluetta, ja tällainen valtio tuhoutuu tavalla tai toisella, lienee selvä, että neutralisointi menettää merkityksensä.⁴³

Kapitulaatiosopimuksiin nähden tuntuvat kaikki olevan sitä mieltä, että ne raukeavat, jos niitä rasittavat alueet itsenäistyvät tai siirtyvät länsimaisen valtion herruuteen,⁴⁴ ja näin on myös tapahtunut käytännössä.⁴⁵ Kysymyksellä ei nyttemmin enää ole suurtakaan merkitystä, kun kapitulaatiosopimukset muutoinkin alkavat jo siirtyä menneisyyteen. — Sama koskee myös eräille Euroopan valtioille myönnettyjä Kiinan *alueherruutta* rajoittavia sopimusetuja. Niinpä Kiina kieltäytyi jo v. 1919 pitämästä voimassa näitä etuoikeuksia Itävalta-Unkarin ja entisen Venäjän alueelle perustettujen uusien valtioiden hyväksi.⁴⁶ — Jopa *konkordaattisopimuksiakin* on sekä tieteisopissa että käytännössä käsitelty oikeusseuraannon kannalta poliittisina sopimuksina.⁴⁷

Yleensä on katsottava, että valtion tuhoutuessa tavalla tai toisella, sen poliittiset sopimukset raukeavat *eo ipso* ilman minkäänlaista irtisanomista puolin tai toisin.⁴⁸ Selvyiden vuoksi seuraajavaltiot kuitenkin voivat nimenomaan antaa selityksen, etteivät ne aio soveltaa edeltäjävaltion sanotunlaisia sopimuksia.

b) *Talouskysymyksiä* säännöstävien valtiosopimusten ja erityisesti *kauppasopimusten* luonteesta on esiintynyt erilaisia käsityksiä. Useim-

⁴¹ Ks. esim. *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 153; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 349; *Erich*, *Allianzen* s. 276, jossa käsitellään erityisesti takuusopimuksia.

⁴² *Brierly* (s. 66 s.) katsoo, että tällaiset sopimukset siirtyvät, jos alueherran persoonalla ei ole merkitystä. Vrt. *Schoenborn* (*Staatensukzessionen* s. 46 alav. 1), joka katsoo, että asia riippuu kunkin sopimuksen tarkoituksesta.

⁴³ Näin *Schoenborn*, m.t. s. 45 s. ja *Erich*, *Kansainvälinen oikeus* s. 252 s. alav. 1, mutta *Udina* tuntuu sitä vastoin olevan (s. 706 s.) epäroivällä kannalla.

⁴⁴ *Audinet*, s. 588; *Kiatibian*, s. 103 ss. ja 106.

⁴⁵ Ks. esim. *Huber*, s. 63 ja *Rousseau*, s. 58 ja 81, joka viimeksi mainittu käsittelee eräitä uudempia tapauksia, kuten Ranskan ja Englannin 29. 7. 1937 päivättyä sopimusta (Marokko) ja Italian toimenpiteitä Abessinian valloituksen jälkeen.

⁴⁶ Ks. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 349 s.

⁴⁷ *Udina*, s. 765 s.; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 350.

⁴⁸ Vrt. v. *Ullmann*, s. 72 ja alav. 4.

mat ovat niidenkin suhteen sitä mieltä, että kauppa ja politiikka kuuluvat yhteen, ja että kauppasopimuksia näin muodoin on oikeusseuraantokysymyksissä arvosteltava kuten selvästi poliittisluontoisia sopimuksiakin.⁴⁹ Lisäksi on viitattu siihen, että hävinneen valtion kauppasopimusten jatkuvasta soveltamisesta seuraajavaltion alueella synntyisi kaikenlaista sekaannusta tulleeihin ja muuhun nähden, kun samanaikaisesti olisi voimassa erilaisia sopimusjärjestelmiä saman valtion alueen eri osilla.⁵⁰

Eräs tutkija katsoo,⁵¹ että kauppasopimukset jäävät voimaan, sikäli kuin ne koskevat yksityisille myönnettyjä oikeuksia, mutta raukeavat muulta osalta kuten esimerkiksi konsulioikeuksien kohdalta. Tuntuu kuitenkin siltä, että on vaikeata ryhtyä tällä tavoin jakamaan kauppasopimuksia eri osiin, ja että edellä mainittujen periaatteellisten ja käytännöllisten näkökohtien lisäksi on otettava vielä huomioon, ettei ole lainkaan sanottu, ovatko valtiot halukkaita säilyttämään yksityisten oikeuksia koskevat kauppasopimusten määräykset alkuperäisen sopimuspuolen hävitessä. Eri kysymys on sitten, missä määrin kauppasopimuksiin perustuvia jo saavutettuja oikeuksia on kunnioitettava.⁵² Jotkut tutkijat ovat taas sillä kannalla, että kauppasopimukset eivät muutta mutkitta raukea, mutta että seuraajavaltio voi irtisanoa ne vetoamalla muuttuneisiin olosuhteisiin.⁵³ Valtiokäytäntö on yleensä käsitellyt hävinneen valtion kauppasopimuksia rauenneina, ja tätä voidaan siis pitää myös positiivisen oikeuden kantana.

Mitä taas tulee kysymykseen, onko seuraajavaltion omia kauppasopimuksia sovellettava uudella alueella, niin asialla on kaksi puolta, kuten on huomautettu.⁵⁴ Toisaalta syntyy hankaluuksia, jos omien,

⁴⁹ *Appleton*, s. 62; *Huber*, s. 153 ja alav. 438, jossa viitataan edellä mainittuun Madagaskarin tapaukseen; *Udina*, s. 763; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 153; *Wilkinson*, s. 112, joka huomauttaa, että Yhdysvalloissa on vanhastaan ollut voimassa käsitys, että vieraille valtioille ja niiden kansalaisille myönnetty oikeus käydä kauppaa Yhdysvaltojen ja sen kansalaisten kanssa oli »act of grace» valtiovallan taholta.

⁵⁰ *Huber* (s. 153) ja *Kiatibian* (s. 16 s.), joka huomauttaa (s. 18), että joka tapauksessa on pidettävä poliittisluontoisina sellaisia kauppasopimuksia, joissa valtiot poistavat tullirajansa tai jotka syntyvät liittosuhteen vahvistamiseksi.

⁵¹ *Fiore* N:o 143.

⁵² Ks. tästä jäljempää. Nyt on kysymys vain itse valtiosopimuksista.

⁵³ *Herschey*, s. 288 ja v. *Ullmann*, s. 72 ja alav. 4.

⁵⁴ Ks. lisäksi *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 377, jossa on viittauksia tätä koskevaan vanhempaan tieteisoppiin.

aluesaaannon hetkellä voimassa olevien, kauppasopimusten soveltamisalaa on rajoitettava pelkästään aikaisemmille alueille. Tällöinkin voi syntyä tullirajoja saman valtion alueen sisäpuolella. Mutta toisaalta on otettava huomioon, että kauppasopimuksetkin on solmittu niiden voimaantulohetkellä vallitsevia olosuhteita silmällä pitäen.⁵⁵ Näin muodoin ei siirtyvien sopimusrajojen periaatetta voi tässä tapauksessa hyväksyä varauksitta, kuten eräät tutkijat⁵⁶ ovat taipuvaisia tekemään, vaan käytännössä asia on järjestettävä neuvotteluilla seuraajavaltion ja asianomaisen jäljellä olevan sopimusvaltion kanssa.

Muihin kuin varsinaisiin kauppasopimuksiin luettaviin taloussopimuksiin nähden on yleensä sovellettava samoja sääntöjä.⁵⁷

c) Myös muihin valtiosopimuksiin kuten *oikeudellisia* ja *hallinnollisia*⁵⁸ kysymyksiä käsitteleviin nähden on sekä tieteisoppi⁵⁹ että käytäntö⁶⁰ omaksunut oikeusseuraantokysymyksissä negatiivisen kannan. Pääperusteena on tällöinkin, että näihin sopimuksiin liittyy, kuten sanottu, poliittinen leima, ja että nämäkin sopimukset edellyttävät tiettyä järjestelmää, jota eri valtioiden lait ilmentävät. Eräät oikeudellisista, eritoten kansainvälisen yksityisoikeuden kysymyksiä säännöstävistä valtiosopimuksista, samoin kuin osa hallinnollisista sopimuksista ovat yleissopimuksia, joita tullaan käsittelemään erikseen jäljempänä. — Useimmat *sosiaalista*, *humanitaarista* ja *tieteellistä* sekä muuta *henkistä yhteistyötä* käsittelevistä valtiosopimuksista kuuluvat samoin tähän jälkimmäiseen, yleissopimusten ryhmään.

5. a) Kuten edellä jo on huomautettu, niin aluekohtaisen valtiosopimuksen käsite ja rajat toisiin valtiosopimuksiin nähden ovat jossakin määrin epäselvät. Nyt on tarkoituksena tutkia lähinnä sellaisia bilateraalisia aluekohtaisia sopimuksia, joilla ei ole yleis-

⁵⁵ Vrt. Ross, s. 150.

⁵⁶ Esim. Frangulis, s. 149.

⁵⁷ Vrt. Audinet, s. 587, jossa huomautetaan, että saamisoikeuksia koskevat sopimukset (velkasopimukset) siirtyvät. Tätä kysymystä käsitellään jäljempänä velkaseuraannon yhteydessä.

⁵⁸ Edellisiin kuuluvat esim. rikoksentekijäin luovutusta koskevat sopimukset ja jälkimmäisiin mm. posti- ja lennätinliikennettä säännöstävät sopimukset.

⁵⁹ Fiore, N:o 143; Oppenheim—Lauterpacht, s. 153; Huber, s. 154; Kiatibiani, s. 18 s. ja 22.

⁶⁰ Eräistä viimeaikaisessa oikeuskäytännössä tässä suhteessa tehdyistä poikkeuksista ks. Udina, s. 763.

tä merkitystä.⁶¹ Näin rajoitettuna kysymys liittyy läheisesti kansainvälisiä rasitteita koskevaan ongelmaan, sillä näillä rasitteilla käsitetään juuri eräänlaisia, yleensä sopimuksista johtuvia, pysyvästi voimassa olevia alueherruuden rajoituksia. Vaikka tätäkin erityisprobleemaa käsitellään erikseen, tapahtuu se kuitenkin suurelta osalta nyt seuraavan esityksen pohjalta.

Aikaisemmin on niin ikään mainittu, että tutkijain huomattava enemmistö puoltaa oikeusseuraannon syntymistä aluekohtaisiin valtiosopimuksiin nähden.⁶² Aluekohtaisuuden tunnusmerkkinä pidetään yleensä sitä, että sopimuksen määrittelemät oikeudet ja velvoitukset liittyvät välittömästi itse alueeseen,⁶³ niin että alueherran persoona on yhdentekevä⁶⁴ ja että alueella asuva väestökin jää sivuseikaksi.⁶⁵ Nämä tunnusmerkit vaikuttavat kuitenkin melko epämääräisiltä ja hatarilta. Mitkä ovat ne sopimukset, jotka sanotulla tavalla liittyvät välittömästi alueeseen?⁶⁶ Ratkaisu jää pakostakin harkinnasta riippuvaksi ja mielivaltaiseksi. Onko tällaisia sopimuksia lainkaan olemassa?⁶⁷ Ja tunnetaanko toiseksi sellaisia valtiosopimuksia, joissa ei lainkaan tarvitse ottaa huomioon alueherran henkilöä?⁶⁸ Ja mitä vihdoin väestöön

⁶¹ Yleissopimuksia ja yleiseksi oikeudeksi muuttuneita valtiosopimuksia tutkitaan, kuten sanottu, erikseen jäljempänä.

⁶² Myös jotkut niistä, jotka katsovat, että tällaisillakin valtiosopimuksilla on henkilökohtainen leima (*Sottile*, s. 268) tai obligaatio-oikeudellinen luonne (*Gihl*, *Folkkrätt* s. 25). Ennen mainittujen lisäksi ks. *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 426 s.; *Audinet*, s. 587 ja 590; *Wheaton*, s. 40; *Szaszy*, s. 590, joka sanoo, että nämä oikeudet siirtyvät »de plein droit»; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 153 s.; *Herschey*, s. 287. *Udinan* esitys (s. 706 ss.) on hieman hämärä, mutta hän tuntuu yleensä vaativan, että sopimuksella täytyy olla yleinen intressi, tai että kysymys on nimenomaan kansainvälisestä rasitteesta taikka tietynlaisista panttausta tai miehitystä koskevista sopimuksista, joista ks. lähemmin jäljempänä.

⁶³ *Erich*, *Kansainvälinen oikeus* s. 250.

⁶⁴ *Szaszy*, s. 591 (ns. »traités d'association»).

⁶⁵ *Udina*, s. 706 s.

⁶⁶ Ilmeisesti tässä lähinnä tarkoitetaan kansainvälisiä rasitteita.

⁶⁷ *Schoenborn* (*Staatensukzessionen* s. 73) vastaa tähän kysymykseen kieltävästi huomauttaen, että kansainvälinen oikeus ei tunne *iura in re aliena* ja että valtion alueelle ei voi perustaa välittömiä rasituksia. Kysymys on itse asiassa tällöinkin valtiovallan sitomisesta, ja kun tämä oikeusside katkeaa, raukeaa myös velvoitus.

⁶⁸ Tämänkin viittaa kansainvälisiin rasitteisiin. — Ks. *Cavaglieri*, *Rev. lég. comp.* 1934 s. 226, jossa korostetaan näiden aluekohtaisten sopimustenkin henkilökohtaista luonnetta. S. 227 *Cavaglieri* tosin myöntää, että jos sopimuspuolet todella ovat tarkoittaneet perustaa alueellisen rasituksen ja jos se on yleisesti tunnustettu ulko-

tulee, niin väestöhän muodostaa valtion ns. elävän perusaineksen, ja loppujen lopuksi koko valtio on olemassa tätä väestöä varten eikä päinvastoin. Näin muodoin on vaikeata ajatella sellaisia aluekohtaisia sopimuksia, joissa väestön intressit jäisivät taka-alalle.⁶⁹

Jotkut oikeusoppineet katsovat, että aluekohtaisen sopimuksen käsitettä on nyt kysymyksessä olevassa suhteessa rajoitettava siten, että aluekohtaisuuden on oltava *paikallista laatua*, sikäli ettei sopimus saa koskea asianomaisen valtion koko aluetta silloinkaan, kun tämä johtuu pelkästään satunnaisista seikoista. Koko aluetta koskevilla sopimuksissa näet sopimuksen henkilökohtainen merkitys lisääntyy aluekohtaisuuden kustannuksella.⁷⁰ Tuntuukin siltä, että ainakin tällainen rajoitus on tarpeen vaatima.

Mitä sitten tulee niihin *perusteluihin*, joita on esitetty oikeusseuraannon syntymisen puolesta aluekohtaisten sopimusten ollessa kysymyksessä, niin vaikuttavat ne varsin laihoilta. Toiset puhuvat oikeudenmukaisuudesta ja kohtuudesta⁷¹ toisten tyytyessä pelkkään toteamukseen. Pääargumentti on nytkin lainattu valtiosisäisestä oikeudesta ja on se ilmaistu jo aikaisemmin mainitulla latinalaisella lausekkeella »*res transit cum suo onere*».⁷² Se, mikä pätee valtiosisäisessä oikeuselämässä, ei kuitenkaan, kuten sanottu, sovi läheskään aina kansainvälisissä (valtioiden välisissä) suhteissa noudatettavaksi. Näin lieinee asian laita myös äsken viitattuun lausekkeeseen nähden. Kysymys on siitä, missä määrin valtio voi oikeusvoimaisesti sitoa mahdollisia seuraajavaltioitaan, minkälaisia aluekohtaisia ja muita rasituksia saadaan perustaa näiden vahingoksi. Jos kerran seuraajavaltioille myönnetään täysi toimintavapaus muihin edeltäjän valtiosopimuksiin nähden, niin minkä vuoksi ns. aluekohtaisia sopimuksia periaatteellisesti

puolisiakin sitovaksi, tällainen rasitus säilyy alueherruuden muutoksista huolimatta. — Tämä on eri kysymys, johon palataan myöhemmin.

⁶⁹ Oikeusseuraantoon nähden vastustavalla kannalla aluekohtaisten sopimustenkin ollessa kysymyksessä on lisäksi *Biscottini*, s. 353, joka huomauttaa, että jos aluekohtaisen rasituksen käsite hyväksytään, ei tällöin enää tarvitse turvautua oikeusseuraantosäännöstöön. — Tästä ilmenee, miten läheinen yhteys näillä kahdella kysymyksellä on. — Vrt. lisäksi *Ross* (s. 150), joka voitaneen samoin lukea negatiivisen suunnan kannattajiin, koska hänen mielestään kaikki muut aluekohtaiset sopimukset paitsi rajasopimukset raukeavat.

⁷⁰ Näin *Udina*, s. 706. Tällä rajoituksella on merkitystä erittäinkin neutralisointia ja linnoittamattomuutta koskevilla sopimuksissa, joita käsitellään piakkoin.

⁷¹ Vrt. edellä kosketeltua *Erichin* esitystä (*Kansainvälinen oikeus* s. 250).

⁷² Tähän viittaa mm. *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 153.

käsiteltäisiin toisin, kun näillä viimeksi mainituilla sopimuksillakin, kuten sanottu, on persoonallinen, tiettyyn valtioon liittyvä alkuperä ja luonne, ja ero niiden ja toisten valtiosopimusten välillä on epämääräinen?

Mikä on sitten *valtiokäytännön* kanta tässä kysymyksessä? Tässä suhteessa on vaikeata suorittaa minkäänlaisia ehdottoman varmoja päätelmiä. Ensinnäkin on valtiokäytäntö tällä alalla varsin vähäistä ja vaihtelevaa, ja joskin on totta, että tällaisia aluekohtaisia sopimusvelvoituksia on usein pidetty voimassa alueherran vaihtumisesta huolimatta,⁷³ niin on toisaalta otettava huomioon, että tämä menettely usein on johtunut ehkä ensi sijassa poliittisista tai muista tarkoituksenmukaisuussyistä eikä oikeudellisesta pakosta.⁷⁴

On kuitenkin olemassa eräs tapaus, jossa oikeusseuraanto on sekä teoriassa että käytännössä hyväksyttävä. Tämä koskee eräitä aikaisemmin verrattain usein esiintyneitä valtiosopimuksia, joilla valtiot *panntasivat* ja *luovuttivat* toisten valtioiden hallintaan osan alueistaan.⁷⁵ Tällaisten sopimusten sijasta käytetään nykyisin usein *sotilaallista miehitystä* koskevia sopimuksia vakuuden saamiseksi esim. rauhansopimusten joidenkin määräysten täyttämiseksi.⁷⁶ Jos panttauksen suorittaneen tai miehityksen kohteena olevan valtion alueherruus sitten siirtyy jollekin kolmannelle valtiolle, jää panttaus tai mie-

⁷³ Ks. *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 427 alav. 14 ja 15, joista edellisessä viitataan eräisiin Itävalle siirtyneisiin entisen Itävalta-Unkarin valtiosopimuksiin ja jälkimmäisessä Elsass-Lothringenia koskeviin eräisiin liikenne-, kalastus- ja metsästyssopimuksiin. Ks. myös *Schwarzenberger*, s. 87 ja *Udina*, s. 724 ss., joissa selostetaan Haagin *Pysyvän kansainvälisen tuomioistuimen* Ylä-Savoijin ja Gex'in vapaita vyöhykkeitä koskevassa Ranskan ja Sveitsin välisessä riidassa antamaa ratkaisua, jossa Ranskan, Sardinian seuraajavaltiona (v:sta 1860), katsottiin olevan jatkuvasti velvollinen kunnioittamaan näitä jo Wienin kongressissa v. 1815 (ja eräillä sitä täydentävillä muilla oikeustoimilla) Sveitsin hyväksi perustettuja tulliymp. taloudellista laatua olevia oikeuksia Ranskan puolella. Vaikkei tämän arvovaltaisen oikeustapauksen merkitystä olekaan aliarvioitava, on kuitenkin Udinan tavoin todettava, ettei tuomioistuin ole täysin selvästi määritellyt kantaansa oikeusseuraantokysymykseen nähden. On mahdollista, että tuomioistuimen päätökseen vaikutti osaltaan se seikka, että Ranska oli itse osallistunut Wienin kongressin päätöksiin ja että sanottu aluerasitus oli Ranskankin isännöyden aikana jatkunut kuutisenkymmentä vuotta, joten tässä saattoi jo syntyä uusi oikeussuhde pitkän käytännön perusteella.

⁷⁴ *Schoenborn*, m.t. s. 73.

⁷⁵ Ks. näistä tarkemmin *Udina* (s. 742 ss.), joka pitääkin näitä sopimuksia ainoina-varsinäisinä aluekohtaisina sopimuksina, sekä *Kiatibian*, s. 22 s.

⁷⁶ *Udina*, s. 744 s., joka viittaa Reinin länsirannan miehitykseen ensimmäisen maailmansodan jälkeen.

hitys joka tapauksessa voimaan sitä koskevan sopimuksen mukaisesti.⁷⁷ Tämä johtunee lähinnä siitä, että alueen haltuunsa saaneella valtiolla on tähän hallintaan vanhempi oikeus, ja vaikka onkin mahdollista, ettei seuraajavaltion tarvitse ottaa huomioon sellaisia alueluovutussopimuksia, joita ei ole vielä pantu täytäntöön,⁷⁸ on sen kuitenkin kunnioitettava valtiosopimukseen perustuvaa tosiasiallista hallintaa, jolla yleensä on kansainvälisissä suhteissa varsin suuri merkitys.⁷⁹

Aluekohtaisiin valtiosopimuksiin luetaan usein kuuluvaksi *neutralisointia* ja *linnoittamattomuutta* koskevat sopimukset. Näitä sopimuksia arvosteltaessa valtioseuraannon kannalta on otettava huomioon niihin liittyvä voimakas poliittinen leima.⁸⁰ Siitä riippumatta, onko kysymyksessä koko valtion aluetta tai vain osaa siitä koskeva linnoittamattomuus tai neutralisointi, tuntuu siltä, että tällaisten rajoitusten on rauettava alueherruuden vaihtuessa,⁸¹ koska myös paikalliset rajoitukset koskevat valtion yleistä toimintavapautta.⁸²

b) Esimerkkinä toiselle valtiolle siirtyvistä aluekohtaisista sopimuksista mainitaan usein raja- tai tarkemmin ilmaistuna *rajanmääräyssopimukset*.⁸³ Näihin sopimuksiin nähden tietoisoppi onkin täysin yksimielinen siinä, että sopimusten vaikutukset jäävät voimaan uutta alueherraakin vastaan.⁸⁴ Itse asiassa kysymyksessä ei kuitenkaan ole mikään poikkeus edellä mainitusta yleisestä säännöstä. Asianlaita on näet sellainen, että sanotut rajasopimukset ovat jo lopullisesti täyttyneet, samalla kun ne ovat luoneet tietyn oikeustilan, jota uudenkin alueherran on kunnioitettava, mikäli ei tarkoituksena ole loukata kol-

⁷⁷ Tähän tulokseen päätyvät myös *Kiatibian* ja *Udina* edellä mainituissa tutkimuksissaan.

⁷⁸ Vrt. edellä.

⁷⁹ Kiinan vuokra- ja toimilupa-alueista sekä eräistä muista hallinnan luovutusta koskevista tapauksista ks. *Udina*, s. 745 ss.

⁸⁰ Vrt. edellä ja *Ross*, s. 150, joka pitää oikeusseuraantoa epävarmana näissä tapauksissa.

⁸¹ Kuten edellä on huomautettu, tarkastellaan toistaiseksi vain sellaisia järjestyjä, joilla ei ole yleistä kansainvälistä merkitystä.

⁸² Toista mieltä *Udina*, s. 706 ja *Redslob*, s. 480 paikallisiin rajoituksiin nähden.

⁸³ Kuten *Udina* (s. 750) oikein huomauttaa, ei näihin sopimuksiin ole sekoitettava rajaliikennettä tai rajaolojen järjestelyä koskevia valtiosopimuksia, joilla, kuten piakkoin havaitaan, on kokonaan erilainen oikeudellinen luonne.

⁸⁴ Esim. *Kiatibian*, s. 22 s.; v. *Ullmann*, s. 71; *Szaszy*, s. 591; *Guggenheim*, m.t. s. 428; *Strupp*, s. 475 s.; *François*, s. 81; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 153; *Fiore*, N:o 143; *Ross*, s. 150; *Udina*, s. 748.

mannen valtion (= toisen rajavaltion) oikeudellisesti suojattua intressiä, alueellista koskemattomuutta.⁸⁵ — Valtiokäytännössä seuraajavaltiot tietenkin säännönmukaisesti kunnioittavat sanottua periaatetta.⁸⁶

c) Monet pitävät tyypillisinä aluekohtaisina valtiosopimuksina myös erilaatuisia *liikennesopimuksia*.⁸⁷ Rajanmääräyssopimuksista ne eroavat olennaisesti sikäli, että ne edellyttävät jatkuvaa toimintaa eli oikeuksien käyttöä ja velvollisuuksien täyttämistä. Useimmat oikeusoppineet katsovat kuitenkin, että nämäkin sopimukset velvoittavat seuraajavaltioita.⁸⁸ Yleensä ei näidenkään sopimusten siirtymistä perustella sen enempää. Toisinaan pidetään tässä suhteessa riittävänä, kun vain yksinkertaisesti viitataan siihen, että nämä sopimukset koskevat välittömästi asianomaista aluetta.⁸⁹ Valtiokäytäntö näyttää kyllä vahvistavan tätä kantaa,⁹⁰ mutta kuten *Schoenborn*⁹¹ huomauttaa, johtuu tämänlaatuistenkin valtiosopimusten jatkuva soveltaminen seuraajavaltion taholta tavallisesti poliittisista tai muista tarkoituksenmukaisuussyistä.⁹²

6. Eräs kansainvälisen oikeuden kiistanalaisimmista kysymyksistä koskee sitä, onko olemassa ns. kansainvälisoikeudellisia rasitteita eli servituutteja.⁹³ Näillä tarkoitetaan tavallisesti sel-

⁸⁵ Vrt. edellä ja *Schoenborn*, m.t. s. 31 s., 44 alav. 2 ja s. 76, sekä *Udina*, s. 748, joista viimeksi mainittu korostaa, että kysymyksessä ei oikeastaan ole aluekohtainen vaan henkilökohtainen rasitus. Ks. myös *Winiarski*, AnnIDI 1931 I s. 238, jossa huomautetaan, että rajasopimuksilla on vain historiallista merkitystä todistuskappaleena.

⁸⁶ Ks. esim. *Udina*, s. 748 ss. ja 749 alav. 1, sekä *Ross*, s. 150.

⁸⁷ Niihin rinnastetaan usein myös kalastusta ja metsästystä koskevat sopimukset.

⁸⁸ Esim. *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 153; *Fiore*, N:o 143; *Redslob*, s. 480; *Szaszy*, s. 591, joka huomauttaa, että mainitut sopimukset eroavat kansainvälisistä rasitteista sikäli, että niistä aiheutuu oikeuksia ja velvollisuuksia puolin ja toisin; *Hermanson*, s. 240; *Erich*, Kansainvälinen oikeus s. 252. — Toista mieltä mm. *Keith*, *State Succession* s. 20.

⁸⁹ Näin mm. v. *Ullmann*, s. 71, joka lisää, että kysymyksessä on kolmansien valtioiden saavutetut oikeudet. Mutta samantapaisia »saavutettuja» oikeuksiahansisältyy moneen muuhunkin sopimuslajiin kuuluviin sopimuksiin.

⁹⁰ Ks. esim. *Udina*, s. 750 alav. 1 ja 3.

⁹¹ *Staatensukzessionen*, s. 33 ja 44 sekä *Strupp's Wörterbuch*, II s. 584.

⁹² Myös *Ross*, s. 150 pitää epävarmana, voiko katsoa, että tässä suhteessa on olemassa joitakin yleisen kansainvälisen oikeuden velvoittavia normeja.

⁹³ Ks. *Udina*, s. 715 s. alav. 2, jossa mainitaan tämän käsitteen puoltajat ja vastustajat. Suomalaisista tutkijoista on tätä kysymystä käsitellyt ehkä perusteellisim-

laisia aluekohtaisia rajoituksia, jotka pysyvät voimassa alueherruuden vaihtuessakin.⁹⁴ Yleensä katsotaan, että niiden on oltava vailla yleistä merkitystä ja sitä paitsi yksipuolisia sikäli, että toiselle osapuolelle ei ole myönnetty vastaavia oikeuksia toisen alueeseen,⁹⁵ minkä lisäksi ne eivät saa kohdistua asianomaisen valtion koko alueeseen.⁹⁶

Useimmat jakavat nämä rasitteet positiivisiin ja negatiivisiin sen mukaan, onko aluevaltion omaa valtiovaltaa jollakin alueensa osalla rajoitettu, vai onko kysymys jollekin vieraalle valtiolle siellä myönnettyistä oikeuksista.⁹⁷ Mutta jotkut tutkijat puhuvat myös rasitteista »in faciendo», joilla ymmärretään niitä tapauksia, joissa toisella valtiolla on oikeus vaatia toiselta tiettyä positiivista toimintaa alueellaan edellisen hyväksi.⁹⁸ Rasitteet koskevat erilaatuista toimintaa ja toiminnasta pidättäytymistä. Tavallisesti mainitaan sotilaalliset ja taloudellisuontoiset rasitteet kahtena pääryhmänä.⁹⁹ Uuden suunnan mukaan on olemassa myös henkilökohtaisia rasitteita. Tällaisten rasitteiden tunnusmerkkinä edellä mainitun pysyvyyden lisäksi on pelkästään se, että asianomainen valtio on jollakin tavoin vapaaehtoisesti rajoittanut suvereniteettiaan (toimintavapauttaan) alueellaan toisen valtion hyväksi. Ero alueellisten ja henkilökohtaisten rasitteiden välillä jää kuitenkin tällöin epämääräiseksi ja merkityksettömäksi.¹⁰⁰

Edellä huomautettiin jo, että kansainvälisen rasitteen eräs päätunusmerkki, joka erottaa sen muista valtion alueherruuden rajoituksista, on se, että ensin mainittu rajoitus säilyy isännän vaihtuessakin. Tästä ilmenee, miten läheinen yhteys näillä rasitteilla on valtioseuraanto-

min *Söderhjelm*, *Démilitarisation et neutralisation des Iles d'Aland*-nimisessä Helsingissä 1928 julkaistussa väitöskirjassaan s. 19 ss., jossa päädytään negatiiviseen tulokseen. Samalla kannalla ulkomaalaisista oikeusoppineista mm. *Cavaglieri*, *Rev. lég. comp.* 1934 s. 226; *Strupp*, s. 477 ss.; *François*, s. 40; *Schoenborn*, *Staatensukzessionen* s. 46.

⁹⁴ *Castrén*, Kansainvälinen oikeus s. 116. — Käsite on ainakin alunperin lainattu yksityisoikeudesta (*Udina*, s. 716).

⁹⁵ *Udina*, s. 717 ja 729 s.

⁹⁶ *Udina*, s. 718 ss., jossa kansainvälisen rasitteen luonnetta ja sisältöä selvitelään muutoinkin yksityiskohtaisesti.

⁹⁷ *Castrén*, m.t. s. 116.

⁹⁸ *Udina*, s. 731 mainiten tästä eräitä esimerkkejä.

⁹⁹ *Udina* (s. 733 s.), joka sitä vastoin ei hyväksy ns. oikeudellisia rasitteita.

¹⁰⁰ Vrt. *Udina* (s. 735 s.), joka näyttää suhtautuvan ymmärtäväisesti sanottuun käsitykseen ja joka ainakin hyväksyy myös »servitudes quasi réels ou réels au sens impropre».

säännöstöön, jonka juuri on määriteltävä, mikä vaikutus aluemuutoksilla on kansainvälisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.¹⁰¹ Aluekohtaisia valtiosopimuksia tarkasteltaessa edellisessä osastossa valtioseuraanon kannalta on tavallaan jo käsitelty kansainvälisiä rasitteitakin ja jouduttu omaksumaan niihin nähden kielteinen kanta. Tulkoon tässä vielä kuitenkin esitetyn joitakin lisäperusteluja ja uusia näkökohtia, ennen kuin siirrytään eteenpäin.

Ei voi kiistää, etteikö valtioiden kesken esiintyisi edellä mainitunlaisia alueherruuden rajoituksia toisten hyväksi, mutta kysymyksen ydinhän on siinä, sitovatko ne kolmansiaakin valtioita seuraajavaltioina tai voidaanko ne jollakin tavoin tehdä viimeksi mainittuja valtioita sitoviksi. Alussa jo viitattiin siihen, että monet oikeusoppineet, ilmeisesti kansainvälisen oikeuden tutkijain enemmistö, vastaavat tähän kysymykseen myöntävästi.¹⁰²

Eräs tutkija, *Wehberg*, ihmettelee,¹⁰³ miksi ei kaksi valtiota saisi sopia sellaisesta rasitteesta, jolla olisi yleinen vaikutus eli joka siis sitoisi tuleviakin alueherroja. Aikaisemmin on kuitenkin jo viitattu niihin syihin, joita voidaan esittää tällaista menettelyä vastaan. Sopimusvapaushan on kyllä, kuten sanottu, varsin laaja kansainvälisessä oikeudessa, mutta edellä mainitunlainen järjestely koskee myös kolmansien oikeuksia.

Udina taas hyväksyy kansainväliset rasitteet ja siis tällaisten sopimusmääräysten säilymisen aluevaihdoistapauksissakin, koska valtiokäytäntö — hänen mielestään — on tällä kannalla.¹⁰⁴ Tätä perustelua tullaan piakkoin käsittelemään.

¹⁰¹ *Kelsen*, Recueil 1932 IV s. 339 s. pitääkin tätä yhteyttä niin likeisenä, että hän samastaa molemmat ongelmat. *Feilchenfeld* (s. 616) ja *Udina* (s. 714) huomauttavat kuitenkin, että *Kelsen* on mennyt tässä liian pitkälle. Eräs eroavuus on joka tapauksessa se, että periaatteellisesti kansainväliset rasitteet voivat syntyä muutoinkin kuin sopimuksia solmimalla, nimittäin pitkäaikaisen ja sitovaksi tunnustetun käytännön johdosta.

¹⁰² *Ks. Audinet*, s. 590; *Fenwick*, s. 125; *Herschey*, s. 287; *Le Fur*, s. 370; *Moyé*, s. 100; *Szaszy*, s. 591. Vrt. *Huber*, s. 67, jossa sanotaan, että panttioikeudet ja hypoteekit, jotka saattavat perustua sekä kansainväliseen oikeuteen että yksityisoikeuteen, säilyvät alueherran vaihtuessaakin.

¹⁰³ *AnnIDI* 1931 I s. 236.

¹⁰⁴ *Udina*, s. 715 s. — Sanottu tutkija on kyllä sikäli oikeassa, että jos oikeuseuraanto tässä hyväksytään, niin tämä johtuu kansainvälisen oikeuden normeista eikä rasitteiden aluekohtaisesta luonteesta. Vrt. edellä.

Mutta sitä ennen korostettakoon, että kansainvälisen rasitteen käsite ja rajat vaihtelevat eri tutkijain mukaan varsin huomattavasti. Ne, jotka ovat ottaneet käytäntöön myös edellä mainitut lisäryhmät »servitudes in faciendo» ja »servitudes personnels», ovat huomattavasti loitontuneet rasitteen alkuperäisestä käsitteestä. Mutta kansainvälistä rasitetta on vaikea hyväksyä edes rajoitetummassakaan muodossa. Tuntuu näet siltä, että kaikilla sopimuksiin perustuvilla valtioiden välisillä aluekohtaisilla rajoituksilla on vain obligaatio-oikeudellinen luonne ja velvoittavuus, joten näiden sopimusten oikeusvoima ulottuu vain sopimuspuolten piiriin ja perustuu siis vain tähän alkuperäiseen sopimukseen.¹⁰⁵

Valtiokäytäntö voisi tietenkin hyväksyä pelkästään alueeseen eikä sopimusvaltion henkilöön sidottuja alueherruuden rajoituksia, mutta, päinvastoin kuin *Udina* ja eräät muut hänen kannallaan olevat väittävät,¹⁰⁶ tällaisen valtiokäytännön olemassaolosta yleisessä ja velvoittavaksi tunnustetussa muodossa eli tavanomaisena oikeutena ei voi esittää sellaista näytöstä, joka vakuuttaisi. Oikeustapauksia ei ensinnäkään ole kovinkaan paljon, osaksi ne ovat tulkinnahvaraisia ja osaksi suorastaan kielteistä laatua. Usein se todistusaineisto, jota on esitetty kansainvälisten rasitteiden hyväksymisen puolesta, on vailla arvoa sen vuoksi, että alueherruuden vaihdokset asianomaisissa tapauksissa ovat sattuneet itse sopimuspuolten piirissä (kun sopimukseen on osallistunut suoranaisesti oikeutetun valtion ja velvoitetun valtion lisäksi muitakin). Toisinaan seuraajavaltio taas on hiljaisesti hyväksynyt k.o. rasituksen.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Näin mm. *Keith*, *State Succession* s. 24; *Guggenheim*, *Beiträge* s. 63; *Hold-Ferneck*, s. 116. Toista mieltä *Huber*, joka (s. 44) katsoo, että mainitunlaisilla sopimuksilla on nimenomaan alueeseen liittyvä (esineoikeudellinen) eikä obligaatio-oikeudellinen luonne. *Schoenborn* (*Staatensukzessionen* s. 32 s. ja 46 s.) taas katsoo, että ainoastaan yksityisoikeudelliset rasitteet voivat säilyä alueherruuden vaihdoksesta huolimatta, ja *Cavaglieri*. (*Rev.lég.comp.* 1934 s. 248) huomauttaa samoin, ettei kansainvälinen oikeus tunne aluemuutoksissakin säilyviä rasitteita valtioiden kesken.

¹⁰⁶ *Udina*, s. 716 ss. ja 736 ss.

¹⁰⁷ Vrt. edellä. — *Udina* väittää (s. 737 ss.), että toisaalta on kansainvälisiä rasitteita koskevia valtiosopimuksia seuraajavaltion taholta myös tarpeettomasti uudistettu »varmemmaksi vakuudeksi». Jos kohta *Udinan* (s. 740) mainitsema Tšekkoslovakiaa koskeva tapaus v:lta 1920 jossakin määrin tukee hänen väitettään, on hän sitä vastoin valinnut väärän esimerkin, kun hän (s. 738) viittaa Suomen v. 1920 Ruotsin (ei sitä vastoin Norjankin) kanssa tekemään, edellä jo kosketeltuun sopimukseen, jossa päätettiin toistaiseksi soveltaa näiden valtioiden välisissä suhteissa

Haagin Pysyvän kansainvälisen tuomioistuimen, aikaisemmin mainitussa Sveitsin vapaita vyöhykkeitä koskevassa sanotun valtion ja Ranskan välisessä riidassa annetun tuomion perusteluissa on kyllä eräs kohta, joka ehkä jossakin määrin viittaa siihen, että tuomioistuin periaatteellisesti olisi ollut valmis hyväksymään kansainvälisen rasisitteen käsitteen rajoitetussa muodossa.¹⁰⁸ Mutta asia ei ole, kuten sanottu, täysin selvä. — Edelleen on viitattu erääseen Keski-Amerikan valtioiden perustaman kansainvälisen tuomioistuimen käsittelemään Costarican ja Nicaraguan väliseen riitaan,¹⁰⁹ mutta sanottua tuomioistuinta ei kuitenkaan, arvovallostaan huolimatta, voi rinnastaa Haagin vastavaan tuomioistuimeen. — Lisäksi ovat kansainvälisen rasisitteen puoltajat vedonneet pariin valtiosisäisen tuomioistuimen ratkaisuun, joissa kansainvälisen rasisitteen nimitystä käyttämättä hyväksyttiin eräiden paikallisten sitoumusten siirtyminen seuraajavaltiolle.¹¹⁰ — Toisaalta Pohjois-Atlantin kuuluisaa kalastusriitaa käsitellyt Pysyvä kansainvälinen välitysoikeus on melko selvin sanoin hylännyt (v. 1910) kansainvälisen rasisitteen käsitteen, ja myös Ahvenanmaan kysymyksestä Kansainliitolle (v. 1920) lausunnon antanut lakimieskomissio asettui samalle kannalle.¹¹¹

7. Tähän saakka on käsitelty vain kahdenkeskisiä tai muutoin verrattain suppeassa piirissä tehtyjä sopimuksia. Nyt on tutkittava, päädytäänkö eri tuloksiin, jos kysymyksessä on monenkeskinen valtiosopimus, joista usein, varsinkin kun allekirjoittajavaltioiden lukumäärä on suuri, käytetään nimitystä *yleissopimus*.

Se seikka, että johonkin valtiosopimukseen on liittynyt useita sopimuspuolia, ei vielä yksinään voi merkitä sitä, että kysymyksessä olisi yleinen kansainvälinen järjestely ja että olisi luotu kaikkia velvoittavia kansainvälisen oikeuden yleisiä oikeussääntöjä.¹¹² Toisaalta sopimuksen merkitys tietenkin kasvaa, jos kaikki johtavat valtiot saadaan

eräitä Venäjän vallan aikaisia sopimuksia. Suomihan, kuten sanottu, nimenomaan esitti periaatteellisen varauksen, että kysymyksessä oli sen taholta täysin vapaaehtoinen järjestely.

¹⁰⁸ Ks. *Udina*, s. 741 s.

¹⁰⁹ Ks. jälleen *Udina*, s. 742.

¹¹⁰ *Udina*, s. 742.

¹¹¹ Ks. näistäkin *Udina* (s. 740 s. ja 742), joka kuitenkin yrittää — kuten tuntuu, aiheettomasti — vähentää näiden oikeustapausten merkitystä.

¹¹² Vrt. *Erich*, Kansainvälinen oikeus s. 252.

mukaan, ja sitä mukaa, kuin osapuolten lukumäärä muutoinkin lisääntyy. Ja jos aluemuutoksia sattuu yleissopimukseen kuuluvien valtioiden piirissä joko oikeutettujen tai velvoitettujen puolella, on useimmiten tarkoitus, että asianomaista yleissopimusta on edelleenkin sovellettava näistä aluemuutoksista huolimatta.

Useimmat tutkijat katsovatkin, että tällaisissa tapauksissa sopimus-oikeudet ja -velvollisuudet siirtyvät seuraajavaltioille.¹¹³ Tämä ei kuitenkaan ole ehdoton sääntö, vaan, kuten *Erich* sanoo,¹¹⁴ kukin tapaus on ratkaistava *in casu*, joten siis on otettava huomioon sopimuksen laatu ja sopimuspuolten tarkoitus. Tavallisesti oikeuksien ja velvollisuuksien siirtyminen tulee kysymykseen aluekohtaisiin sopimuksiin nähden. Itse asiassa ei tällöinkään tapahdu varsinaista oikeusseuraantoa (yleisen kansainvälisen oikeuden perusteella), koska sopimus-oikeuksien ja -velvollisuuksien säilyminen johtuu itse alkuperäisestä sopimuksesta eli sopimuspuolten etukäteen antamasta suostumuksesta.¹¹⁵

Valtiokäytännössä tunnetaan useita tapauksia, joissa aluemuutoksien sattuessa yleissopimukseen liittyneiden valtioiden parissa sopimuksen määrittelemät oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet uudelle alueherralle, joten voidaan sanoa, että myös valtiokäytäntö on hyväksynyt edellä mainitut periaatteet. Esimerkkeinä mainittakoon Kongovaltion pysyvän neutraalisuuden säilyminen tämän valtion tullessa liitettyksi v. 1907 (toiseen pysyvästi neutralisoituun valtioon) Belgiaan, joka aikoinaan v. 1885 oli osallistunut Kongon neutralisointia koskevaan yleissopimukseen.¹¹⁶

8. Vaikka sääntönä onkin, ettei valtiosopimusten oikeusvoima ulotu muuta kuin itse sopimusvaltioihin, on tästä kuitenkin olemassa eräitä poikkeuksia. Näihin kuuluvat ensinnäkin kaikki yleisiä kansainväli-

¹¹³ *Kelsen*, *Recueil* 1932 IV s. 340 s.; *Strupp*, s. 476 s.; *Guggenheim*, *Beiträge* s. 138 ja *Lehrbuch* s. 426; *Schoenborn*, *Staaten sukzessionen* s. 44 s. ja *Strupp's Wörterbuch* II s. 484; *Ross*, s. 151 s. Sitä vastoin *Strupp* (s. 484) ja *Schoenborn* (*Staaten sukzessionen* s. 73) nimenomaan huomauttavat, että oikeusseuraanto ei tule kysymykseen, jos seuraajavaltiona on uusi valtio.

¹¹⁴ *Kansainvälinen oikeus* s. 252 s.

¹¹⁵ Näin *Schoenborn*, m.t. s. 94 s. — *Feilchenfeld* (s. 616) sitä vastoin näyttää panevan pääpainon siihen, että tällaiset sopimukset sisältävät yleisiä oikeussääntöjä, mikä käsitys ei kuitenkaan, kuten sanottu, aina johda oikeisiin tuloksiin.

¹¹⁶ *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 426 alav. 13.

siä oikeusohjeita sisältävät yleissopimukset, jotka kansainvälisen oikeusyhteisön jäsenet ovat yleisesti¹¹⁷ tunnustaneet itseään sitoviksi joko nimenomaan tai konkludenttisesti. — Edelleen on mahdollista, että solmitaan yleissopimus, jolla jonkin valtion alueherruutta rajoitetaan tietyllä tavalla yleisen edun vuoksi, jolloin sopimuspuolten tarkoituksena yleensä on, että tämä rajoitus jää voimaan aluerajoissa tapahtuvista muutoksista huolimatta ja myöskin sopimusvaltioiden piirin ulkopuolella. Tällä tavoin pyritään luomaan yleisesti velvoittavia oikeussääntöjä joko jotakin oikeuspiiriä tai maanosaa taikka koko valtiosyhteisöä varten. Jos tällaiseen järjestelyyn osallistuvat kaikki ne valtiot, joita asia lähinnä koskee ja ehkä näiden lisäksi vielä mahdollisesti muut, johtavat valtiot, joita ensi sijassa kiinnostaa koko maanosan tai maapallon politiikka, niin on ajateltavissa, että asiasta tehtävä sopimus saa heti edellä mainitunlaisen yleisen vaikutuksen. Mutta asia tulee huomattavasti varmemmaksi, jos kaikki muutkin valtiot hyväksyvät mainitun järjestelyn tai jos sen suorittamisesta on kulunut runsaasti aikaa minkään valtion esittämättä vastaväitteitä tai varauksia, jolloin asiaa useimmissa tapauksissa voidaan pitää selvänä.¹¹⁸ Tavallisesti voidaan itse sopimustekstistä päätellä, että tarkoituksena on saada aikaan yleisluontoinen järjestely.¹¹⁹ — Kuten edellisessä osastossakin käsitellyssä tapauksessa, on nytkin katsottava, että äsken mainitut yleisen kansainvälisen oikeuden osaksi tulleet sopimukset velvoittavat seuraajavaltioita mukautumaan näiden so-

¹¹⁷ Ei voitane vaatia, että joka ainoa, poliittisesti verrattain vähämerkityksinenkin, valtio on suhtautunut tällaisiin sopimuksiin sanotulla tavalla, jotta ne velvoittaisivat kaikkia ja siis myös kansainvälisen oikeuden uusia jäseniä. Vrt. *Udina*, s. 716. Kysymys on kuitenkin riidanalainen. — Toisaalta on olemassa sellaista partikulaarista oikeutta, joka on voimassa laajoilla maapallon osilla, kuten esimerkiksi Euroopassa tai Amerikassa, olematta kuitenkaan yleisoikeutta.

¹¹⁸ Tässä muodossa tapahtuvan sopimusvelvollisuuksien siirtymisen hyväksyvät useat tutkijat, vaikka he eivät aina määrittelekään tarkkaan kaikkia tällöin vaadittavia eri ehtoja ja edellytyksiä. Ks. esim. *Ross*, s. 152; *Sundberg*, s. 42; *Schoenborn*, m.t. s. 73. *Udina* näyttää kuitenkin tyytyvän liian vähään, koska hän ei pidä (s. 708 s.) ehdottoman välttämättömänä, että asianomaiseen sopimukseen liittyy yleinen intressi ja että sopimus on tunnustettu yleiseksi oikeudeksi. Toisaalta *Udina* kuitenkin esittää (s. 705 ss.), että aluekohtaisen rajoituksen täytyy nytkin olla paikallista laatua eikä siis saa ulottua asianomaisen valtion koko alueeseen, jolloin sopimus saa liian voimakkaan henkilökohtaisen leiman. — Vastustavalla kannalla on taasen mm. *Gihl*, *Internationell lagstiftning* s. 60 s.

¹¹⁹ *Udina*, s. 707, joka mainitsee esimerkkinä eräät tiettyjen kansainvälisesti tärkeiden jokien (Rein) ja kanavien (Suez) liikennettä koskevat sopimukset.

pimusten säännöstämiin alueherruuden rajoituksiin suorastaan itse sopimusten eikä varsinaisen valtioseuraannon perusteella.¹²⁰

Valtiokäytännössä sanotunlaiset alueherruuden rajoitukset ovat suhteellisen harvinaisia, mutta tässähän voidaankin tyytyä harvempiin tapauksiin. Näistä mainittakoon seuraavat. Lontoon vv. 1830 ja 1831 konferensseissa todettiin, että itsenäistynyt Belgia oli sidottu niihin, nyttemmin Belgian alueeseen liittyviin, ns. eurooppalaisiin sopimusvelvoituksiin, jotka olivat saaneet alkunsa silloin, kun sanottu maa vielä kuului jakamattomaan Hollantiin.¹²¹ — Suezin kanavaoloja säännöstävällä v:n 1888 Konstantinopolin sopimuksella on myös katsottu olevan tällainen yleinen, alueherrasta riippumaton merkitys. — Kolmas tapaus koski Ahvenanmaan v. 1856 voimaan saatettua linnoittamattomuutta. Vastoin Suomen kantaa ja hyväksyen Ahvenanmaan kysymystä tutkimaan asettamansa lakimieskomitean v. 1920 antaman lausunnon Kansainliiton neuvosto katsoi, että v. 1917 itsenäistynyt Suomi oli sidottu sanottuun linnoittamattomuusjärjestelyyn, koska kysymyksessä oli »Euroopan julkiseen oikeuteen luettava» säännöstö. Kansainliiton aloitteesta v. 1921 solmitussa uudessa sopimuksessa, joka sanottun saariryhmän linnoittamattomuuden lisäksi koski nyttemmin myös sen neutralisointia, todettiin siten nimenomaan, että tämä uusi sopimus linnoittamattomuuden kohdalta vain vahvisti jo vanhan sopimuksen nojalla voimassa olevan asiantilan.¹²² Teoreettiselta kannalta on kuitenkin huomattava, että Suomen esittämän vastakkaisen käsityksen puolesta voitiin vedota varsin vahvoin sekä oikeudellisiin että poliittisiin perusteisiin kuten esimerkiksi siihen, että olosuhteet olivat suuresti muuttuneet nyt, kun aluevaltiona ei enää ollut suurvalta. Mutta, kuten sanottu, tosiasiaa rajoitus jäi edelleen voimaan.

9. Kuten edellä on jo mainittu, seuraajavaltiot usein tosiasiallisesti soveltavat tuhoutuneen edeltäjävaltion joitakin valtiosopimuksia silloinkin, kun tähän ei ole mitään oikeudellista pakkoa.¹²³

¹²⁰ Näin Ross, s. 152.

¹²¹ Ks. Ross, s. 152.

¹²² Ks. *Udina*, s. 710 ss. — Ahvenanmaan kysymyksestä on olemassa erittäin laaja kirjallisuus, johon tässä ei kuitenkaan voida puuttua.

¹²³ *Valtiokäytännössä* — sekä vanhemmassa että uudemmassa — on esiintynyt tässä suhteessa lukuisia tapauksia. Ks. niistä esim. *Schoenborn*, *Staatsensukzessionen* s. 48 alav. 1 ja 4; v. *Verdross*, s. 240; *Udina*, s. 766. Viitattakoon lisäksi myös edellä jo mainittuun Suomen itsenäistymisen jälkeen tapahtuneeseen Suomen ja Ruotsin väliseen noottien vaihtoon.

Tavallisesti tällainen sopimusten soveltaminen tapahtuu konkludenttisesti, mutta toisinaan asianomainen valtio antaa tätä koskevan nimenomaisen julkilausuman tai sitten tästä voidaan erityisesti sopia asianomaisen toisen, alkuperäisen sopimuspuolen kanssa. Ne sopimukset, jotka tällöin tulevat ensi sijassa kysymykseen ovat — lähinnä uutta rajanaapuria kiinnostavat — rajaoloja säännöstävät tai liikennettä muualakin koskevat ja yleensä muutkin ns. aluekohtaiset sopimukset.¹²⁴ On kuitenkin mahdollista, että seuraajavaltiot sitoutuvat vastaamaan joistakin henkilökohtaisistakin sopimusvelvoituksista.¹²⁵

Syyt, minkä vuoksi seuraajavaltiot ovat — siksikin usein kuin on tapahtunut — suostuneet jatkuvasti soveltamaan tuhoutuneen valtion sopimuksia ovat moninaiset. Poliittisilla ja muilla tarkoituksenmukaisuusnäkökohdilla on huomattava ja käytännössä usein ratkaiseva merkitys valtion kansainvälisiä suhteita hoidettaessa. Ensinnäkin valtion omat intressit ehkä saattavat vaatia, että jokin edeltäjävaltion aluekohtainen sopimusjärjestely ei raukea. Mutta tämän lisäksi on seuraajavaltion otettava huomioon myös toiset valtiot ja näistä erityisesti asianomainen toinen, alkuperäinen sopimuspuoli.¹²⁶

Jos seuraajavaltio on uusi valtio (entisen valtion hajotessa syntynyt), niin muut valtiot saattavat harjoittaa siihen varsin tehokasta painostusta pakottaakseen sen kunnioittamaan joitakin edeltäjävaltion sopimusvelvoituksia. Mainitut toiset valtiot saattavat näet *kieltäytyä tunnustamasta* uutta tulokasta tai ryhtymästä mihinkään suhteisiin sen kanssa.¹²⁷ Uuden valtion on sikäli myös helpompi taipua soveltamaan edeltäjävaltion tiettyjä sopimuksia kuin aluelaajennuksen saaneen valtion, koska edellisen valtion kohdalla ei saata syntyä ristiriitaa samoja kysymyksiä mahdollisesti säännöstävien omien valtiosopimusten kanssa.¹²⁸

¹²⁴ Schoenborn, m.t. s. 48 ja 74.

¹²⁵ Schoenborn, m.t. s. 77.

¹²⁶ Schoenborn, m.t. s. 73 s.

¹²⁷ Ks. Erich, Kansainvälinen oikeus s. 249 ja Schoenborn, m.t. s. 74. — Vaikka jotkut oikeusoppineet katsovatkin, että toiset valtiot ovat velvolliset tunnustamaan uuden valtion silloin, kun tietyt edellytykset ovat olemassa (ks. *Lauterpacht, Recognition in international law*, Cambridge 1948, jossa teoksessa yhtä mittaa korostetaan tällaisen velvollisuuden tärkeyttä), niin käytännöllinen politiikka on usein käyttänyt hyväkseen tunnustuksen epäämismahdollisuutta. Esim. Yhdysvaltojen tunnustamispolitiikan eräs pääperiaate koskee juuri vaatimusta, että uusi valtio vastaa kansainvälisistä sitoumuksista, joihin toisinaan luetaan myös eräitä edeltäjävaltioilta periytyneitä sopimusvelvoituksia. — Valtiokäytännöstä yleensä ks. Schoenborn, m.t. s. 74 alav. 2.

¹²⁸ Schoenborn, m.t. s. 73 s.

Mutta kolmannet valtiot saattavat, jos ne haluavat, käyttää kiristyskeinoja myös aluelaajennuksen saaneeseen valtioon nähden edellä mainitussa tarkoituksessa. Aluesaantojen pätevyyshän ei tosin oikeudellisesti ole riippuvainen kolmansien valtioiden tunnustuksesta,¹²⁹ mutta poliittisesti — varsinkin kun nyt on kysymyksessä alueen laajentaminen toisen valtion, ei vain alueen vaan koko olemassaolon, kustannuksella — asia saattaa olla hyvinkin arkaluontoinen ja aiheuttaa vastalauseita tai muita mielenilmaisuja, ehkäpä aktiivista interventiotakin, toisten valtioiden taholta.¹³⁰ Mikäli näitä toimenpiteitä halutaan välttää ja asia saada muutoinkin varmistetuksi, saattaa poliittisesti ehkä olla viisasta ottaa kannettavaksi joitakin edeltäjävaltiolle kuuluneita rasituksia.

Jos seuraajavaltio syystä tai toisesta ja joko hiljaisesti tai nimenomaisin selityksin taikka sopimuksin suostuu »vapaaehtoisesti» eli olematta tähän oikeudellisesti velvollinen soveltamaan tuhoutuneen valtion joitakin sopimuksia, tässä asiassa syntyy uusi oikeussuhde asianomaisen seuraajavaltion ja toisen, alkuperäisen sopimuspuolen välille.¹³¹ Silloinkin, kun puhutaan edeltäjävaltion sopimusten jatkumisesta tai niiden sitovuuden tunnustamisesta, on asia oikeudellisesti käsitettävä edellä mainitulla tavalla.¹³² Näin muodoin ei nytkään tapahdu varsinaista oikeusseuraantoa edeltäjävaltion valtiosopimuksiin.

Lopuksi tulkoon vielä korostetuksi, että tuhoutuneen valtion jonkin sopimuksen jatkuva soveltaminen ei riipu yksinomaan seuraajavaltiosta, vaan vaaditaan tämän lisäksi, että toinen, alkuperäinen sopimuspuoli antaa siihen suostumuksensa muodossa tai toisessa. Kummallekin osapuolelle on näet myönnettävä tässä tasa-arvoinen asema, ja sopimus-kumppanin henkilön vaihtuminen on katsottava huomattavaksi muutokseksi sopimuksentekohetkellä vallinneisiin olosuhteisiin.¹³³

¹²⁹ Edellyttäen, ettei aluelaajennus ole tapahtunut kansainvälisen oikeuden vastaisella tavalla, on se katsottava päteväksi ja loppuunsaoritetuksi, kun seuraajavaltio on ottanut asianomaisen alueen tehokkaaseen hallintaansa.

¹³⁰ Vrt. Schoenborn, m.t. s. 47.

¹³¹ Tieteisoppi on tässä suhteessa yksimielinen. Ks. esim. Hermanson, s. 240; Erich, m.t. s. 249; Strupp, s. 475 s.; Bonfils—Fauchille, I,1 s. 378; Udina, s. 766; Schoenborn, m.t. s. 47 ja 75. Tästä on myös pidetty kiinni valtiokäytännössä, sillä ulospäinhän vaikuttaa huomattavasti kauniimmalta, jos valtio myöntää etuja toisille oikeudellisesti pakotta, ja tällaista seikkaa on tietenkin edullista korostaa myös tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvaa perääntymistä silmällä pitäen.

¹³² Vrt. Schoenborn, m.t. s. 75.

¹³³ Vrt. edellä ja myös jäljempää.

3. Jakso: Valtioyhtymät

1. Valtioyhtymien perustaminen ja niiden hajoaminen merkitsee sen eräänlaista uudelleen ryhmitystä kansainvälisessä oikeusyhteisössä. Vaikka asianomaisten valtioiden alueet tällöin yleensä jäävät entiselleen,¹ voivat nämä järjestelyt, kuten edellä jo on huomautettu, olla sen luontoisia, että ne aiheuttavat muutoksia niihin osallistuvien valtioiden kansainväliseen oikeus- ja toimikelpoisuuteen. Valtioyhtymään liittyminen saattaa käytännössä merkitä jopa valtion tuhoutumista kansainvälisenä oikeussubjektina tai joidenkin tärkeimpien suvereenisten oikeuksien kuten valtiosopimusten solmimisoikeuden menetystä tai huomattavaa rajoittamista. Tällöin syntyy myös monenlaisia oikeusseuraantokysymyksiä, joista nyt on tutkittava niitä, jotka liittyvät valtiosopimuksiin.²

Valtioyhtymiä on ollut ja tulee ilmeisesti vastaisuudessakin olemaan monenlaisia. Valtiot voivat näet vapaasti sopia, miten ne järjestävät keskinäiset suhteensa tällaisissa valtioyhtymissä, sillä sehan on niiden oma asia. Uudet muunnelmat ovat mahdollisia, ja melkein jokaisella valtioyhtymällä on omat erityispiirteensä. Tieteisopissa on suoritettu erinäisiä valtioyhtymien ryhmityksiä kiinnittämällä huomiota joihinkin päätunnusmerkkeihin ja -eroavuuksiin, ja yleensä on päästykin suurin piirtein yksimielisiksi eräistä valtioyhtymätyypeistä kuten personaali- ja reaaliunioneista sekä valtioliitoista ja liittovaltioista.³ Näiden lisäksi on kuitenkin olemassa erilaisia vasalli-, suojelu- eli protektoraatti- ym. riippuvaisuussuhteita valtioiden kesken, ja usein on historiassa ilmaantunut sellaisia valtioyhtymiä, joiden lukemisesta toiseen tai toiseen ryhmään on aiheutunut tieteisopissa paljon kiistaa taikka joita ei ole onnistuttu lainkaan karsinoimaan.⁴

Yleensä valtioyhtymät jaetaan kahteen pääryhmään, nimittäin valtiooikeudellisiin ja kansainvälisoikeudellisiin sen mukaan, perustuvatko

¹ Valtioyhtymien perustamiseen saattaa liittyä alue- tai rajajärjestelyjä jäsenvaltioiden kesken, ja voidaan jokin alue varata valtioyhtymän omia tarkoituksia varten.

² Ks. *Kiatibian*, s. 77 s. ja *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 385, jossa viitataan eräisiin käytännössä sattuneisiin vanhempiin tapauksiin ja valtiosopimuksia koskevien oikeusseuraantokysymysten käsittelyyn niissä.

³ Valtioyhtymiä koskevista eri teoksista ks. esim. *Kunz*, *Die Staatenverbindungen*, *Handbuch des Völkerrechts* 1929 ja *Pilotti*, *Les Unions d'Etats*, *Recueil* 1928 IV s. 445 ss. Tässä ei ryhdytä tekemään selkoa eri valtioyhtymätyypeistä, vaan oletetaan ne tunnetuiksi.

⁴ Ks. *Castrén*, *Kansainvälinen oikeus* s. 44.

jäsenvaltioiden keskinäiset suhteet yhteisen valtiosäännön vai kansainvälisen sopimuksen pohjalle.⁵ Tällä ryhmityksellä on erityinen merkitys juuri oikeusseuraantokysymysten kannalta, koska jäsenvaltioiden kansainvälinen oikeus- ja toimikelpoisuus joutuu yleensä huomattavasti suurempien muutosten alaiseksi ensin mainitussa kuin jälkimmäisessä tapauksessa. Liittovaltiota pidetään tyypillisimpänä valtio-oikeudellisena ja valtioliittoa sekä personaaliunionia kansainvälisoikeudellisena valtioyhtymänä. Reaaliunioni on taas näiden kahden pääryhmän välillä, sillä reaaliunionissa on sekä valtio-oikeudelliselle että kansainvälisoikeudelliselle valtioyhtymälle ominaisia piirteitä,⁶ ja lisäksi on, kuten sanottu, monia muita itsenäisiä tyyppejä ja erityistapauksia.⁷

Piakkoin seuraava yksityiskohtainen tarkastelu tulee osoittamaan, eroavatko ja missä suhteessa valtiosopimuksia koskevien oikeusseuraanto-ongelmien ratkaisutulokset valtion tuhoutuessa joko toisten valtioiden anektointitoimenpiteiden tai sen hajoamisen johdosta itsenäisiin osiin taikka toisaalta valtion menettäessä kansainvälisoikeudellisen oikeus- ja toimikelpoisuutensa valtioyhtymään liittyessään. Koska ratkaisu saattaa riippua siitä, minkälaatuinen valtioyhtymä kulloinkin on kysymyksessä, on syytä tutkia erikseen eri päätapauksia. Sitä vastoin ei ole mahdollista syventyä kaikkiin käytännössä esiintyneisiin tai teoreettisesti ajateltaviin erityistapauksiin. Lisäksi on käsiteltävä myös valtioyhtymän muuttumista yhtenäisvaltioksi ja päinvastaista kehitysuuntaa eli valtiollisen yhteyden höltymistä.

Monen tutkijan mielestä valtiosopimuksia koskevat oikeusseuraanto-ongelmat valtioyhtymien yhteydessä ovat yksinkertaiset. Niinpä sanotaan, että jäsenvaltioiden valtiosopimukset jäävät valtioyhtymiä muodostettaessa voimaan, jos perustajavaltioiden kansainvälinen oikeussubjektiominaisuus säilyy, ja että päinvastaisessa vaihtoehdossa on yksinkertaisesti noudatettava siirtyvien sopimusrajojen periaatetta.⁸ Edelleen tuntuu luonnolliselta, että valtiosopimukset säilyvät tai raukeavat sen mukaan, ovatko ne sopusoinnussa tai ristiriidassa valtioyhtymän tarkoituksen kanssa. Nämä säännöt kelpaavat kyllä useimmissa tapauksissa ohjeeksi, mutta eivät yksin riitä ratkaisemaan kaik-

⁵ Vrt. edellä.

⁶ Kuten edellä on huomautettu, lukevat useimmat sen valtio-oikeudelliseksi valtioyhtymäksi.

⁷ Aikaisemmin on myös jo mainittu, että kerran on sattunut, että liittovaltioon on yhdytty vain osalla valtion aluetta.

⁸ Näin Jones, s. 366, joka on lainannut päätelmänsä ensimmäisen osan Keith'iltä (State Succession s. 93).

kia eri ongelmia. Lisäksi on näet mm. otettava huomioon kolmansien valtioiden intressit. Mitä erityisesti siirtyvien sopimusrajojen periaatteeseen tulee, niin sitä voidaan ajatella sovellettavaksi vain silloin, kun jollakin valtioyhtymän jäsenellä on siinä selvästi johtava asema ja huomioimalla, kuten sanottu, toisen sopimuspuolen edut.

2. Eri valtioyhtymätyypeistä on *personaaliunioni* se, jossa jäsenvaltioiden yhteys on kaikkein höllin sen supistuessa pelkästään siihen, että sanotuilla valtioilla on, satunnaisista syistä, yhteinen valtionpäämies.⁹ Voidaanpa suorastaan kysyä, eikö tällaisissa tapauksissa olisi oikeastaan puhuttava vain valtionpäämiehen yhteisyydestä eikä mistään valtioyhtymästä, mutta tämäkin olisi ehkä liikaa, sillä valtionpäämies edustaa eri jäsenvaltioissa kahta eri oikeushenkilöä.¹⁰ Toisaalta ei valtionpäämiehen fyysillinen yhteys käytännössä kuitenkaan voi olla vaikuttamatta siten, että *personaaliunioniin* kuuluvien valtioiden suhteet jossakin määrin kiintenevät. Mutta oikeudellisesti jäsenet säilyttävät keskinäisissä suhteissaan täyden itsenäisyyden, tässä ei tapahdu minikäänlaista valtiovallan siirtoa toiselta jäsenvaltiolta toiselle, ja kansainvälisoikeudellisesti ne ovat eri oikeussubjekteja.¹¹ Näin muodoin ei *personaaliunionin* solmiminen vaikuta mitään jäsenvaltioiden valtiosopimusten voimassaoloon ja vielä vähemmän siitä voi aiheutua sopimusvelvollisuuksien siirtymistä jäsenvaltioiden kesken.¹²

Näyttää siltä, että *personaaliunionit* ovat siirtymässä historiaan. Edellä mainittua Italian ja Albanian välille ennen toista maailmansotaa syntynyttä valtioyhtymää on, kuten sanottu, pidetty *personaaliunionintapaisena* yhtymänä. Tämä valtioyhtymä ei kuitenkaan johtunut satunnaisista syistä, vaan oli se saatu aikaan toisen jäsenvaltion toimesta pakkoa käyttäen, ja yhteys raukesikin ennen pitkää tämän valtion jouduttua tappiolle toisessa maailmansodassa.¹³ Valtioyhtymä oli siis keinotekoinen ja muutoinkin erityislaatuinen tilapäismuodostelma, jossa vahvempi puoli käytti tosiasiallista määräysvaltaa. Tämän tapauksen yksityiskohtiin ei tässä ole syytä puuttua.

⁹ Tähän mennessä on yhteisenä valtionpäämiehenä ollut aina monarkki.

¹⁰ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 382 ja *Huber*, s. 163.

¹¹ Ks. jälleen *Bonfils—Fauchille* ja *Huber*, mainitut kohdat.

¹² Tieteisoppi tuntuu olevan tästä yhtä mieltä. Ks. esim. *Bluntschli*, s. 81; *Kia-tibian*, s. 77; *Huber*, s. 163.

¹³ Vrt. edellä.

Myös valtioliitoissa, jotka saattavat esiintyä monessa eri muodossa, yhteyden ollessa joko kiinteämpää tai höllempää, jäsenvaltiot ovat kansainvälisoikeudellisesti eri oikeussubjekteja.¹⁴ Jäsenvaltioiden oikeus solmia valtiosopimuksia säilyy myös yleensä ennallaan. Kuitenkin on katsottava, että ne yksityisten jäsenvaltioiden ennen valtioliiton perustamista tekemät sopimukset, jotka ovat vastoin valtioyhtymän tarkoitusta tai itse liittosopimusta, raukeavat tai on jäsenvaltioiden ainakin pyrittävä vapautumaan niistä.¹⁵ Mutta minkäänlaista valtioseuraantoa toisen jäsenvaltion sopimuksiin ei synny valtioliitoissa enempää kuin personaaliunioneissakaan.¹⁶ — Valtoliittojakaan ei nykyisin ole olemassa, ne ovat osoittautuneet jonkinlaisiksi välivaiheiksi valtioiden kehittyessä liittovaltiomuotoa tai yhtenäisvaltiota kohti.

3. Reaaliunionille on ominaista, että siinä on jäsenvaltioiden valtiosääntöjen edellyttämä yhteinen valtionpäämies¹⁷ ja tavallisesti eräitä muitakin yhteisiä orgaaneja.¹⁸ Nekin, jotka luonnehtivat reaaliunionin valtio-oikeudelliseksi yhtymäksi, myöntävät, että reaaliunionin käsitteeseen kuuluu jäsenvaltioiden itsenäisyys. Yleensä pidetään välttämättömänä tai joka tapauksessa luonnollisena, että reaaliunionissa hoidetaan ulkopoliittikka yhteisenä asiana, joten ainakin poliittisluontoiset valtiosopimukset usein solmitaan yhteisesti tai unionin nimissä.¹⁹ Eräät tutkijat katsovat,²⁰ että jäsenvaltioiden ennen unioniin liittymistä solmimat poliittiset sopimukset raukeavat. Joka tapauksessa voi käydä tarpeelliseksi yhdenmukaistaa nämä sopimukset samoin kuin vastainen ulkopoliittikka. Mutta koska reaaliunionin jäsenet, kuten sanottu, säilyttävät itsenäisyytensä, ja kun tämäkin valtioyhtymä rakentuu tasavertaisuuden pohjalle, ei varsinainen oikeusseuraanto valtiosopimuksiin tule kysymykseen tämän valtioyhtymämuodon piirissä,²¹ vaan sopimusten yhdenmukaistamisesta on erikseen sovittava. — Reaaliunionejakaan ei tällä haavaa esiinny, mikäli ei Hollannin ja Indonesian valtioyhtymää lueta niihin kuuluvaksi.

¹⁴ *Erich*, m.t. s. 94 s.

¹⁵ *Kiatibian*, s. 77; *Keith*, m.t. s. 93; *Audinet*, s. 586.

¹⁶ *Huber*, s. 164 s.; *Schoenborn*, m.t. s. 110.

¹⁷ Kuten personaaliunioneissakin, tähänastisessa käytännössä monarkki.

¹⁸ Vrt. *Erich*, m.t. s. 92.

¹⁹ *Erich*, m.t. s. 94.

²⁰ *Kiatibian*, s. 77.

²¹ Näin *Schoenborn*, m.t. s. 110 ja *Huber*, s. 164.

4. Liittovaltiomuodostelmissa myös itse liittovaltio on valtio ja lisäksi se on jäseniinsä eli osavaltioihin verrattuna ensisijainen ellei suorastaan yksinomainen kansainvälinen oikeussubjekti.²² Liittovaltiosäännössä määrätään, onko ja missä määrin osavaltioillakin kansainvälistä oikeus- ja toimikelpoisuutta esimerkiksi juuri valtiosopimuksia koskevalla alalla.²³ Osavaltioille voidaan näet myöntää oikeus solmia epäpoliittisluontoisia sopimuksia joko keskenään tai ulkopuolisten valtioiden kanssa, mutta ainakin tärkeimpien poliittisten sopimusten solmimisoikeus on pidätettävä liittovaltiolle.²⁴

Mitä sitten tulee jäsenvaltioiden kolmansien valtioiden kanssa ennen liittovaltion perustamista solmimiin sopimuksiin, niin ne on katsottava rauenneiksi, sikäli kuin jäsenvaltioilta puuttuu sopimukseteko-oikeus asianomaisella alalla. Nämä sopimukset eivät liioin ipso jure siirry liittovaltion nimiin, koska liittovaltio, kuten sanottu, on uusi kansainvälisoikeudellinen subjekti, ja koska saattaisi syntyä erinäisiä käytännöllisiä vaikeuksia, jos saman valtion alueella — vaikkakin sen eri osilla — jouduttaisiin soveltamaan erilaisia ehkäpä suorastaan ristiriitaisia sopimuksia.²⁵ Liittovaltion muodostaminen on sanotussa suhteessa verrattavissa siihen jo edellä käsiteltyyn tapaukseen, jossa valtion tuhoutuminen kansainvälisenä oikeussubjektina johtuu anektointisopimuksesta. Voidaan kyllä ehkä huomauttaa, että liittovaltion perustaminen ja sen kohta tämän jälkeen tapahtuva purkaminen olisi eräs keino vapautua asianomaisia valtioita rasittavista sopimusvelvoituksista, mutta toisaalta ei tällainen järjestely käy käden käänteessä, vaan vaatii se melkoisia

²² Vrt. *Erich*, m.t. s. 96 ja *Schoenborn*, m.t. s. 110.

²³ *Erich*, m.t. s. 97.

²⁴ Käytännössä on asia järjestetty eri tapauksissa eri tavalla. Sopimukseteko-oikeus puuttuu Yhdysvaltojen osavaltioilta, mutta Sveitsin valaliitossa sitä esiintyy, ja entisessä Saksan liittovaltiossa sitä esiintyi rajoitetusti (ks. *Erich*, m.t. s. 97 s.; *Wilkinson*, s. 101 s.; *Garner*, AJ 1938 s. 431; *Hackworth*, V s. 375 s. ja *Bonfils-Fauchille*, I,1 s. 386, jossa viimeksi mainitussa teoksessa viitataan myös eräiden Keski-Amerikan valtioiden v. 1921 tekemään liitosopimukseen).

²⁵ Tällä kannalla — ja lähinnä sanotuilla perusteilla — on oikeusoppineiden huomattava enemmistö. Ks. esim. *Erich*, m.t. s. 257; *Guggenheim*, Beiträge s. 21; *Schoenborn*, m.t. s. 112; *Audinet*, s. 586, jossa viitataan Saksaa ja Yhdysvaltoja koskeviin tapauksiin; *Mc Nair*, Law of Treaties s. 434 s., jossa taas viitataan Englannin tässä suhteessa omaksumaan politiikkaan. — Vrt. myös *Oppenheim-Lauterpacht*, s. 157, jossa sanotaan, että liittovaltion perustaminen saattaa aiheuttaa oikeusseuraantoa, mutta että tässä suhteessa ei ole olemassa mitään kiinteätä sääntöä, koska kaikki riippuu siitä, paljonko valtaa osavaltioille on kulloinkin jätetty.

toimenpiteitä ja siihen voi lisäksi liittyä monenlaisia poliittisia riskejä. Tämä mahdollisuus voitaneen näin muodoin jättää pois laskelmista.

Eräät tutkijat tuntuvat olevan sitä mieltä, että liittovaltiotapauksessa raukeavat vain osavaltioiden poliittiset²⁶ tai henkilökohtaiset²⁷ valtiosopimukset.²⁸ Tämä ei kuitenkaan riitä, kuten edellä olevasta havaitaan, vaan periaatteessa on sama sääntö voimassa yleensä kaikkiin sopimuksiin nähden. Niinpä mm. erilaisten kauppasopimusten soveltamisessa saattaa syntyä kaikenlaisia vaikeuksia.²⁹

Eri asia on, että liittovaltio voi vapaaehtoisesti sitoutua soveltamaan joitakin osavaltioidensa sopimuksia,³⁰ mutta tällöin on muistettava, että asianomaisten sopimusten jatkuva voimassaolo riippuu myös toisen, alkuperäisen sopimuspuolen suostumuksesta, joten nytkin syntyy uusi oikeussuhde toisen oikeussubjektin vaihtuessa.³¹ — Toisaalta voi kuitenkin käydä niinkin, että liittovaltion toimivaltaa liittosuhteen aikana lisäävät mm. sopimusten solmimista koskevalla alalla, jolloin osavaltioiden vastaavat oikeudet vähenevät samassa suhteessa ja mahdollisesti voimassa olevat tätä alaa koskevat sopimusmääräykset raukeavat.³² Varsinkin tässä tapauksessa on todennäköistä, että toinen sopimuspuoli tulee esittämään joitakin hyvitysvaatimuksia sopimusetujensa menetyksen johdosta, ja poliittisista sekä kohtuussyistä liittovaltio ehkä niihin taipuukin, mutta tuskin voidaan edes nytkään enempää kuin liittovaltiota perustettaessa puhua mistään oikeudellisesta velvollisuudesta siihen.³³

²⁶ *Kiatibian*, s. 77.

²⁷ *Huber*, s. 166.

²⁸ Vrt. lisäksi *Giannini*, s. 411, jossa sanotaan, että Viron ja Latvian, Ahvenanmaan linnoittamattomuutta ja neutralisointia koskevan v:n 1921 sopimuksen eräiden allekirjoittajavaltioiden, liityttyä kesällä v. 1940 Neuvostoliittoon, viimeksi mainittu olisi voinut tulla ensin mainittujen tilalle sanottuun sopimukseen, mutta että Neuvostoliitto halusi kulkea omia teitään ja solmi seuraavana syksynä Ahvenanmaata koskevan erityisen sopimuksen Suomen kanssa. — Oikeusseuraantomahdollisuus ei tässä tapauksessa ollut lainkaan selvä, koska oli kysymyksessä poliittinen sopimus.

²⁹ *Ks. Schoenborn*, m.t. s. 112 alav. 4 ja *Strupp's Wörterbuch* s. 585.

³⁰ Tällaista on käytännössä tapahtunutkin (ks. *Huber*, s. 65 ja *Erich*, m.t. s. 257), eikä liioin ole mahdotonta, että saman liittovaltion eri alueilla noudatetaan esim. erilaisia aluekohtaisia (liikennekysymyksiä ja rajaolojen järjestelyä) koskevia sopimuksia (*Schoenborn*, *Staatensukzessionen* s. 112).

³¹ *Schoenborn*, m.t. s. 112.

³² *Schoenborn*, m.t. s. 112.

³³ Selvänä voidaan pitää sitä, että jos ulkopuoliset valtiot ovat tunnustaneet liittovaltion ehdoita, ne eivät voi vaatia jäsenvaltioiden kanssa ennen valtioyhty-

Siirtyvien sopimusrajojen periaatteen soveltaminen liittovaltiotapaauksissa tulee oikeastaan kysymykseen vain silloin, kun jo perustettuun liittovaltioon myöhemmin liittyy uusi jäsen,³⁴ mutta tällöinkin on otettava huomioon toinen sopimuspuoli. Jos samojen valtioiden välinen välttöliitto tai reaaliunioni muutetaan liittovaltioksi, syntyy nytkin teoreettisesti uusi kansainvälinen oikeussubjekti, mutta käytännössä täten perustetun liittovaltion on varsin vaikeata pyyhkäistä pois samalla alueella aikaisemmin sovellettuja valtiosopimuksia.³⁵ Liittovaltio voi sopia, että jonkun sen osavaltion solmimaa valtiosopimusta on sovellettava liittovaltion koko alueella. Tällöin ei ole kysymyksessä siirtyvien sopimusrajojen periaate sanan varsinaisessa merkityksessä, ja mitään velvollisuutta hyväksyä tällaista järjestelyä ei toisella sopimuspuolella ole.³⁶

5. Uusia valtioita saattaa syntyä myös siten, että jotkut valtiot liittyvät yhdeksi valtioksi tai että jokin edellä mainituista valtiotyhtymistä — lähinnä silloin liittovaltio, joka muodostaa niistä kiinteimmän tyypin — muuttuu yhtenäisvaltioksi. — Jos liittovaltiomuodosta siirrytään yhtenäisvaltioon, on selvä, että toisaalta kaikki liittovaltion itsensä aikoinaan solmimat valtiosopimukset — jotka eivät suorastaan edellytä liittovaltiomuotoa tai sen säilyttämistä (jollaisia sopimuksia yleensä ei ole) —, jäävät edelleen velvoittamaan yhtenäisvaltiota. Tämä on näet kansainvälisoikeudellisesti sama oikeussubjekti kuin liittovaltio (on vain tapahtunut sisäinen muutos valtion järjestysmuodossa), jolla jo oli kansainvälinen oikeus- ja toimikelpoisuus mm. solmia santonlaisia sopimuksia. Sitä vastoin osavaltioiden mahdollisesti solmimat sopimukset raukeavat, samalla tavoin kuin niiden toimivaltaan tässä suhteessa voidaan puuttua jo liittovaltiojärjestelmänkin aikana,³⁷ Näitä periaatteita noudatettiin, kun *Saksan* liittovaltio 30. 1. 1934³⁸ annetulla Saksan valtakunnan uudelleenorganisointia koskevalla lailla muutettiin yhtenäisvaltioksi.³⁸

män perustamista solmimiinsa sopimuksiin sisältyvien oikeuksien ja etujen säilyttämistä tai hyvitystä niiden menetyksestä. Näin *Schoenborn*, m.t. s. 113. Mutta tuntuu siltä, että voidaan mennä pitemmälle, sillä asia ei riipu, ainakaan oikeudellisesti, tästä tunnustamisesta, päinvastoin kuin *Huber* (s. 167) nimenomaan väittää.

³⁴ *Schoenborn*, m.t. s. 112.

³⁵ Ks. *Hackworth*, V s. 376, josta ilmenee, että Saksa otti tämän huomioon v. 1871 tapahtuneen uudelleenjärjestelyn yhteydessä.

³⁶ Ks. *Hackworth*, V s. 375 s. mainittua tapausta (Preussi-Saksa).

³⁷ Vrt. edellä.

³⁸ Ks. *Bacon*, s. 425 ss., jossa käsitellään myös kysymystä Saksan valtakunnan edustus-oikeudesta Tonavan jokikomissiossa osavaltioiden menetettyä itsenäisen ase-

Kaikissa muissa tapauksissa — eli yhtenäisvaltion syntyessä täysin erillisten valtioiden tai liittovaltioita löyhemmässä valtioyhtymässä olevien valtioiden kesken — uusi valtio³⁹ ei ole velvollinen vastaamaan edeltäjävaltioiden valtiosopimuksista.⁴⁰ Syyt ovat samat, kuin mitkä jo on edellä esitetty, sillä yhtenäisvaltio on tällöin uusi kansainvälisoikeudellinen oikeussubjekti. Eikä nytkään ole todennäköistä, että valtiot turvautuisivat tilapäiseen yhteyteen erotakseen taas uudelleen, sitten kun niitä rasittavat kansainväliset sitoumukset on tällä tavoin saatu häviämään.⁴¹

6. Valtiot saattavat joutua toisistaan poliittisesti riippuvaisiksi mm. siten, että niiden välille syntyy suojelu- tai vasallisuuhde taikka muunlaatuinen, valtioyhtymäksi niin ikään luettava yhteys, joka ei perustu tasavertaisuuden pohjalle. Tällaisia järjestelyjä on havaittavissa varsinkin alkuasukasvaltioiden tai muutoin alhaisella kehitysasteella olevien ja toisaalta eräiden mahtavien sivistysvaltioiden välillä, ja tulevat ne siis kysymykseen eritoten siirtomaapolitiikassa. Toisinaan ei toisella taholla ole edes varsinaista valtiota, vaan ainoastaan valtiontapainen yhdyskunta tai pelkkä järjestymätön alue. Viimeksi mainittujen tapausten käsittely jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Usein edellä mainitut valtioyhtymät käsittävät jonkinlaisen tilapäisjärjestelyn siirtymä kautena, jolloin kehitys voi mennä joko siihen suuntaan, että heikompi puoli vähitellen tulee täysin itsenäiseksi tai siihen, että se menettää loputkin itsenäisyydestään. Sanotut valtioyhtymät vaihtelevat mitä suurimmin sisältönsä puolesta. On sellaisia tapauksia, joissa toinen valtio tyytyy pelkästään suojelemaan — lähinnä sotilaallisesti, mikäli tarve vaatii — toista, heikompa valtiota vaatimatta siitä

mansa, sekä *Riesenfeld*, s. 720, jossa mainitaan, että Saksan Valtakunnanoikeus eräässä 13. 8. 1936 antamassaan tuomiossa (josta ks. tarkemmin *AJ* 1937 s. 789 ss.) totesi, etteivät osavaltioiden aikoinaan solmimat, rikoksenteikijäin luovutusta koskevat valtiosopimukset velvoittaneet Saksan (yhtenäis)valtiota.

³⁹ Yhtenäisvaltio on kuitenkin katsottava uudeksi valtioksi vain sillä edellytyksellä, ettei sitä muodostettaessa millään valtiolla ole ollut niin huomattavaa panosta tässä, että ensin mainittua valtiota on pidettävä vain viimeksi mainitun jatkona. Vrt. edellä ja v. *Liszt—Fleischmann*, s. 275 sekä *Audinet*, s. 586 (Sardinian-Italian tapaus).

⁴⁰ Näin mm. *Erich*, Kansainvälinen oikeus s. 586 (myös aluekohtaisiin sopimuksiin nähden); *Møller*, I s. 332; *Kiatibian*, s. 61; *Schoenborn*, *Strupp's Wörterbuch* II s. 535; v. *Liszt—Fleischmann*, s. 275; *Audinet*, s. 586.

⁴¹ Vrt. edellä.

itselleen erityisiä poliittisia etuja,⁴² mutta toisinaan vahvempi valtio saa niin suuren määräysvallan heikomman asioissa, että jälkimmäisen kansainvälinen oikeus- ja toimikelpoisuus tulee suuresti rajoitetuksi, mikäli se ei menetä kansainvälisen oikeussubjektin ominaisuuttaan kokonaisuudessaan.

Jos nyt aluksi tarkastellaan ns. suojelu- eli *protektoraattisuhteita*, niin protektoraatit jaetaan tavallisesti kahteen pääryhmään eli kansainvälisoikeudellisiin, jotka perustuvat asianomaisten valtioiden välisiin sopimuksiin ja joissa heikompi puoli säilyttää ainakin osan kansainvälisestä oikeus- ja toimikelpoisuudestaan, sekä valtio-oikeudellisiin eli siirtomaaprotektoraatteihin, joissa alistetussa asemassa oleva valtio on vailla sanottuja oikeuksia johtavan valtion ollessa todellinen määrääjä ja isäntä.⁴³

Jotkut tutkijat ovat arvelleet voivansa ratkaista yleisellä tavalla protektoraattisuhteissa syntyvät valtiosopimuksia koskevat oikeusseuraantokysymykset, ja on tällöin esitetty erilaisia ja usein aivan vastakkaisia järjestelmiä. Toisten mielestä näet protektoraatin perustaminen ei lainkaan vaikuta heikomman valtion valtiosopimussitoumuksiin, kun taas toiset kannattavat kaikkien sopimusten raukeamista, minkä lisäksi on monenlaisia välittäviä suuntia.⁴⁴ Tällä tavoin ei kuitenkaan päästä oikeisiin tuloksiin, sillä vastaus riippuu itse protektoraattisuhteen luonteesta ja mahdollisen protektoraattisopimuksen sisällöstä, joten kutakin tapausta on tutkittava erikseen.⁴⁵

Siirtomaaprotektoraatin perustaminen yleensä merkitsee siirtomaaksi alennetun valtion sopimusten raukeamista, jolloin niiden tilalle usein tulee »suojeelijavaltion» omat sopimukset. Sikäli kuin kansainvälisoikeudellisessa protektoraatissa suojeelijalle on siirtynyt oikeus edustaa

⁴² Tällainen suhde on olemassa esim. Italian ja San Marinon välillä.

⁴³ Kuten *Schoenborn*, *Staatusukzessionen* s. 120, huomauttaa, on tällöin usein kysymyksessä peitelty anektointi.

⁴⁴ Ks. näistä tarkemmin *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 387 s.

⁴⁵ Näin *Kiatibian*, s. 32 ja *Schoenborn*, m.t. s. 120. Vrt. toisaalta *Pic*, s. 616, jossa sanotaan, että suojeelijavaltiolla on »domination exclusive» suojeltavaan nähden. *Pic* kirjoitti kuitenkin tutkimuksensa kohta Ranskan (v. 1897) suorittaman Madagaskarin anektointin jälkeen, ja on siinä ilmeisesti pyritty puolustamaan Ranskan menettelyä. *Pic* jopa analysoi yksityiskohtaisesti (s. 626 ss.), mitkä sopimukset raukeavat protektoraattitapauksessa, ja jakaa ne niihin, jotka ovat vastoin kansainvälistä oikeutta (?) tai ristiriidassa suojeelijan etujen kanssa. Tällaisia tapauksia ovat esim. kapitulaatiosopimukset ja osa poliittisista sekä taloudellisuonteisista sopimuksista.

suojelettavaa kansainvälisissä suhteissa, viimeksi mainittu menettää sopimuksen solmimisoikeytensä asianomaisilla aloilla. Vanhat sopimukset jäävät kuitenkin voimaan, siksi kunnes suojelelijavaltio ne mahdollisesti irtisanoo.⁴⁶ Mutta toisaalta eivät suojelelijavaltion omat sopimukset ilmai muuta laajene koskemaan myös suojelettavaa valtiota.⁴⁷ Protektoraattisuhteen tarkoituksen tai itse protektoraattisopimuksen kanssa ristiriidassa olevat sopimukset on katsottava rauenneiksi.⁴⁸ Toiset tutkijat menevät tässä niin pitkälle, että heidän mielestään kaikki poliittisluontoiset sopimukset menettävät voimansa,⁴⁹ tai myöntävät he suojelelijavaltiolle oikeuden irtisanoa ne muuttuneisiin olosuhteisiin nojautuen.⁵⁰

Tieteisopissa on esitetty eri käsityksiä siitä, mitä protektoraattisuhteen perustaminen vaikuttaa kolmansien valtioiden oikeuksiin. Toisaalta on huomautettu, että nämä valtiot voivat menettää (valtiosopimuksiin perustuvia) oikeuksiaan ja etujaan vain, jos ne ovat tunnustaneet protektoraattisuhteen,⁵¹ kun taas toiselta taholta korostetaan, ettei suojelelijavaltio ole suojelettavan valtion vanhojen sopimusten takaaaja.⁵² Pelkästään teoreettiselta kannalta lähtien tuntuu siltä, että protektoraattisuhdetta tuskin voidaan arvostella toisin kuin muitakaan valtioyhtymiä, joiden muodostamisesta voi olla seurauksena kolmansien valtioiden sopimusoikeuksien raukeaminen.⁵³ Poliittisista syistä käytännössä kuitenkin usein otetaan huomioon ulkopuolistenkin valtioiden etuja.⁵⁴ Näin

⁴⁶ Toisinaan suojelelijavaltio antaa vakuutuksen, että suojelettavan valtion sopimuksia kolmansien valtojen kanssa tullaan noudattamaan. Näin menetteli Ranska v. 1871 Tunisian nähden (*Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 388). Edellä käsitellyssä Mantšukuon tapauksessa, Mantšukuo, jota oli pidettävä Japanin suojele-, jollei suorastaan vasallivaltiona, antoi, kuten sanottu, tällaisen vakuutuksen itse.

⁴⁷ Vrt. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 388, jossa valtiokäytäntöön viitaten sanotaan, että siirtyvien sopimusrajojen periaatetta on kyllä sovellettava »tietyssä laajuudessa».

⁴⁸ *Pic*, s. 623.

⁴⁹ *Kiatibian*, s. 33, jossa viitataan Ranskan menettelyyn aikoinaan Tunisiassa ja Madagaskarilla.

⁵⁰ *Huber*, s. 171.

⁵¹ *Schoenborn*, m.t. s. 121, jossa viitataan myös ns. saavutettuihin oikeuksiin.

⁵² *Pic*, s. 624, jossa sanotaan, että enintään määräaikaisiin sopimuksiin nähden voidaan ehkä tehdä poikkeus.

⁵³ Tuskin toiselle sopimuspuolelle voidaan myöntää edes minkäänlaista hyvitysvaadettakaan.

⁵⁴ Näin on Englanti yleensä menetellyt. Ks. *Mc Nair*, *Law of Treaties* s. 427 ss., jossa mainitaan eräitä esimerkkejä. Vrt. toisaalta Saksan Valtakunnanoikeuden erästä 30. 5. 1940 antamaa päätöstä, jossa asetettiin sille kannalle, että Böömin ja

muodoin päädytään siis siihen, ettei protektoraattitapauksissakaan esiinny pakollista oikeusseuraantoa valtiosopimuksiin nähden.⁵⁵

Vasallisuhteita esiintyi aikoinaan mm. Turkin valtakunnassa, silloin kun siellä alkoi ilmetä hajaantumisen oireita ja oli pakko myöntää joillekin alueille erinäisiä valtiollisia oikeuksia. Eräiden tutkijain mielestä kysymyksessä oli Turkin vasallien tapauksessa itse asiassa asianomaisten alueiden itsenäistyminen, vaikka valtio-oikeudellinen side jäi vielä jäljelle.⁵⁶ Vasallisuhteisiinkin nähden on sovellettava edellä esitettyjä periaatteita, ja kutakin tapausta on arvosteltava erikseen. On katsottava, että vasallisuhteen kanssa ristiriidassa olevat sopimukset raukeavat. Jos vasallivaltio vapautuu myöhemmin, sen ei tarvitse vastata entisen isäntävaltion solmimista valtiosopimuksista, koska se nyttemmin on itsenäinen kansainvälisoikeudellinen oikeussubjekti.⁵⁷

Muita riippuvaisuussuhteita — enempää kuin erilaisia valtioyhtymiä *sui generis* — ei tässä voida käsitellä, mutta näihinkin nähden pitää paikkansa se pääsääntö, ettei oikeusseuraantoa valtiosopimuksiin synny.

7. Kehitys valtioissa tai valtioyhtymissä käy toisinaan myös siihen suuntaan, että yhteys höltyy tai kokonaan katkeaa joko asteittain tai yhdellä kertaa. — Jos yhtenäisvaltio muuttuu liittovaltioksi, jäävät asianomaisen valtion sopimukset voimaan sellaisinaan — kuten päinvaltaisessakin tapauksessa — eikä mitään oikeusseuraantoakaan synny niihin nähden, koska uudesta sisäisestä järjestysmuodosta huolimatta valtio pysyy ulospäin samanlaisena.⁵⁸ Eri asia on, että uusille osavaltioille voidaan myöntää rajoitettu oikeus solmia vastaisuudessa valtiosopimuksia.

Määrin protektoraatti oli Saksan aluetta, joten Tšekkoslovakian aikoinaan solmimat rikoksentehtäjiin luovutusta koskevat sopimukset katsottiin rauenneiksi sanotun protektoraatin kohdalta (Z.auslRecht Bd. XI s. 578 ss.).

⁵⁵ Jos protektoraatti menettää loputkin itsenäisyydestään, raukeavat tietenkin kaikki sen valtiosopimukset. Tämän kannan omaksui esim. Ranskan Conseil d'Etat eräässä 23. 11. 1936 antamassaan, Madagaskarin sopimuksia koskevassa tuomiossa (Rev.gén. 1938 s. 477). Käytännössä voidaan kuitenkin tällöinkin menetellä lievemmin, kuten toisinaan on tapahtunutkin. Ks. *Hackworth*, V s. 364 ss. Jos suojelijavaltio on itse solminut asianomaiset sopimukset suojeltavan puolesta, saakin asia toisen leiman.

⁵⁶ Esim. *Schoenborn*, m.t. s. 120.

⁵⁷ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 388 s., jossa kuitenkin huomautetaan, että käytännössä on usein menetelty (poliittisista syistä) toisin.

⁵⁸ *Møller*, I s. 331.

Jos sitä vastoin yhtenäisvaltiosta siirrytään johonkin toiseen valtioyhtymätyyppiin tai liittovaltiomuodosta vähemmän kiinteisiin valtioyhtymälajeihin taikka jos tapahtuu täydellinen hajoaminen, raukeavat *teoriassa* edeltäjävaltion valtiosopimukset, sillä nyt syntyy uusia kansainvälisiä oikeussubjekteja.⁵⁹ Käytännössä on kuitenkin poliittisista syistä usein menetelty toisin.⁶⁰

Yhteyden höltyminen muiden valtioyhtymien kuin liittovaltioiden piirissä ei yleensä vaikuta jäseniä velvoittaviin valtiosopimussitoumuksiin, jollei nimenomaan ole kysymys valtioyhtymäsuhdetta koskevista sopimuksista,⁶¹ sillä jäsenten kansainvälisoikeudellinen henkilöllisyys säilyy yleensä samana, ja mikäli on solmittu joitakin sopimuksia koko yhtymän nimessä, on yleensä katsottava, että tällöin on toimittu myös kunkin jäsenen puolesta. Kiintoisin käytännössä tässä suhteessa sattunut tapaus koski Ruotsi-Norjan reaaliunionin purkautumista v. 1905. Asia järjestyi tällöin siten, että erityisesti Ruotsia tai Norjaa koskevat sopimukset jäivät velvoittamaan asianomaista valtiota, kun taas yhteiset sopimukset jäivät voimaan erikseen kummankin uuden valtion kohdalta.⁶²

Uudemmassa valtiokäytännössä esiintyneistä tapauksista viitattakoon aikaisemmin jo käsiteltyyn Tanskan ja Islannin valtioyhtymän päättämiseen v. 1944, jolloin Islannin puolesta tehdyt sopimukset jäivät edelleen voimaan,⁶³ Intian ja Pakistanin itsenäistymiseen sekä Ceylonin

⁵⁹ Näin mm. *Schoenborn*, m.t. s. 119; *Audinet*, s. 586; *Keith*, *State Succession* s. 99. Toisella kannalla *Huber*, s. 188, jossa käsitellään yhtenäisvaltion muuttumista valtioliitoksi.

⁶⁰ *Schoenborn*, m.t. s. 119. v. *Liszt—Fleischmann*, s. 274 viittaa myös Itävalta-Unkarin reaaliunionin syntymiseen v. 1867 (entisestä Itävallan yhtenäisestä keisarikunnasta) huomauttaen, että uusikin valtiomuoto oli suhteellisen kiinteä.

⁶¹ *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 159. Vrt. myös *Huber*, s. 183, jossa sanotaan, että valtioliiton tai reaaliunionin purkaantuessa yhtymää koskevat »suurpoliittiset» sopimukset raukeavat. Hän tarkoittanee, ainakin lähinnä, samaa kuin *Oppenheim—Lauterpacht*.

⁶² Ks. *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 159; *Mc Nair*, *Recueil* 1928 II s. 492; *Wilkinson*, s. 108 s.; *Hackworth*, V s. 362; *Bonfils—Fauchille*, I,1 387, jossa viimeksi mainitussa teoksessa kuitenkin huomautetaan, että Englanti asettui sille kannalle, että yhteiset sopimukset raukesivat.

⁶³ *Mc Nair* (*Law of Treaties* s. 433 s.) tähän tapaukseen viitaten huomauttaa, että Englannin kanta on yleensä ollut se, että valtioyhteyden höltyessä vanhat sopimussitoumukset jätetään voimaan. Vrt. kuitenkin edellä mainittua Ruotsi-Norjan tapausta.

muuttumiseen dominioksi joitakin vuosia sitten, jossa kummassakin tapauksessa näitä valtioita koskevat aikaisemmat sopimussitoumukset pysytettiin samoin voimassa.⁶⁴

4. *Jakso: Aluesiirrot*

1. Aluesiirtojen rinnalla tullaan tässä käsittelemään myös valtion alueen osan irtautumista ja itsenäistymistä, mikä tapaus valtioseuraantosäännöstössä on, kuten sanottu, monessa suhteessa analoginen toisen valtion hyväksi tapahtuneen alueluovutuksen kanssa. Edellisissä jaksoissa oleva esitys riittää suurelta osalta selvittämään kysymyksen, synnytykö yleensä oikeusseuraantoa valtiosopimuksiin aluesiirtojen yhteydessä, joten tässä kohdin voidaan tyytyä joihinkin lisähuomautuksiin. Myöskin aluesiirtoihin liittyviä eräitä erityiskysymyksiä, nimittäin siirtyvien sopimusrajojen periaatetta ja aluekohtaisia sopimuksia on samoin jo aikaisemmin kosketeltu, mutta on asiaa uudelleen nyt tarkasteltava juuri aluesiirtoja silmällä pitäen. Kolmas aluesiirroissa esiintyvä erityiskysymys, joka koskee laajojen aluesiirtojen arvostelua, on yhteydessä muuttuneiden olosuhteiden vaikutusta koskevan ongelman kanssa, jota niin ikään on jo ohimennen sivuttu.

Yleensä aluesiirrot perustuvat, ainakin muodollisesti, vapaaehtoiseen sopimukseen, ja valtion alueen osan väkivaltaista irtautumista ja itsenäistymistä seuraa myös usein sopimus, jossa eräät irtautumisesta aiheutuneet kysymykset selvitetään. Mutta ei ole sanottu, että näissä sopimuksissa käsitellään kaikkia valtioseuraantokysymyksiä, jolloin on pakko turvautua yleiseen kansainväliseen oikeuteen. Kuten jo on huomautettu, aluemuutoksen vapaaehtoisella tai väkivaltaisella luonteella ei ole suoranaista merkitystä oikeusseuraantokysymyksissä, ja tämä pitää paikkansa myös aluesiirtoihin nähden.¹ Toisten valtioiden on yleensä hyväksyttävä sopimukseen perustuvat aluemuutokset,² ja vaikka sanotut valtiot vastustaisivatkin sekä tällaisia että väkivaltaisia aluemuutoksia, voivat ne kuitenkin joutua menettämään tiettyjä sopimusetuja, jotka on niille taattu aluemenetyksen kärsineen valtion taholta. Uusi alueherra saa alueen sellaisena kuin se on, mistä johtuu,

⁶⁴ Jones, s. 370 s. — Vrt. myös Transjordanian, Syyrian, Libanonin, Birman ja Indonesian tapauksia.

¹ Huber, s. 32.

² Schoenborn, Staatensukzessionen s. 17.

että uuden isännän on myös kunnioitettava niitä rajoja, jotka erottavat tämän alueen kolmansista valtioista.³

Pääsääntönä on nytkin, etteivät aluemenetyksen kärsineen valtion sopimukset siirry tämän aluemuutoksen johdosta uuden aluevaltion vastattavaksi.⁴ Tähän on vielä vähemmän syytä, koska nyt, päinvastoin kuin valtion tuhoutuessa, toinenkin alkuperäisistä sopimusvaltioista jää jäljelle. — Mitä erityisesti tulee *alueosan itsenäistymiseen*, niin on selvä, että niin kauan kuin kapina jatkuu tai itsenäistymistä ei vielä muutoin ole toteutettu, asianomaisen valtion sopimukset ovat muodollisesti voimassa koko sen alueella. Eri asia on, mitä niistä voidaan käytännössä soveltaa.⁵ Yleensä katsotaan, että emämaan valtiosopimukset eivät siirry itsenäistyneelle alueosalle, lukuun ottamatta mahdollisesti aluekohtaisia sopimuksia,⁶ joita käsitellään jäljempänä. Tämä tulos johtuu samoista syistä, kuin mitkä jo on esitetty valtion täydellistä tuhoutumista koskevia eri tapauksia käsiteltäessä. Seuraajavaltiot ovat emävaltiosta erillisiä kansainvälisoikeudellisia subjekteja, joille emävaltion (henkilökohtaiset) sopimukset ovat *res inter alios acta*.⁷ Toisaalta emävaltio säännönmukaisesti on edelleenkin vastuussa aluemenetyksen aikana voimassa olevista valtiosopimuksistaan, sillä yleensä eivät tällaiset aluemuutokset vaikuta sen kansainvälisoikeudelliseen henkilöllisyyteen.⁸

Valtion henkilöllisyys pysyy tavallisesti myös samana, jos valtio menettää joitakin alueensa osia jollekin jo aikaisemmin olemassa olevalle valtiolle, joka täten saa *aluelisäyksen*.⁹ Näin muodoin ensin mainittu valtio saa tällöinkin periaatteessa itse vastata ennen tällaista aluemu-

³ Schoenborn, m.t. s. 31 s.

⁴ Vrt. Erich, Kansainvälinen oikeus s. 248.

⁵ Kiatibian, s. 67 s.

⁶ Näin mm. Bonfils—Fauchille, I,1 s. 347 s. verr. s. 345 s. ja Kiatibian, s. 60 ss., jossa myös viitataan eräiden toisten tutkijain mielipiteisiin. Toisella kannalla näyttää olevan Huber, s. 136 s., joka alav. 372 vetoaa Bismarckin Berliinin kongressissa 1878 esittämään lausuntoon, että kansainvälinen oikeus olisi hyväksynyt oikeusseuraannon emämaan valtiosopimuksiin.

⁷ Kiatibian, s. 60 s.

⁸ Näin Bonfils—Fauchille, I,1 s. 345. — Tähän kysymykseen palataan kuitenkin vielä tarkemmin siirtyvien sopimusrajojen periaatetta selviteltäessä.

⁹ Erich, s. 252, joka huomauttaa, että jakamattomana yhteytenä valtiovalta voi ainoastaan kokonaisuudessaan esiintyä oikeuksien ja velvollisuuksien kannattajana. Ks. lisäksi »Law of Treaties» s. 1066 ss., jossa myös viitataan tieteisoppiin. Näin pitkälle samaa mieltä myös Huber, s. 61.

tostakin solmimistaan sopimuksista.¹⁰ Myöhemmin tullaan tarkastamaan, sovelletaanko ja millä edellytyksillä aluelajennuksen saaneen valtion omia, aikaisempia valtiosopimuksia sen uudella alueella.¹¹

Jos on kysymyksessä pelkästään valtion alueen osan *hallinnan siirtäminen* toiselle valtiolle, ei tämän periaatteessa pitäisi vaikuttaa muuta, kuin että luovuttajavaltion sopimuksia ei voida soveltaa tällä alueella, niin kauan kuin se on vieraassa hallinnassa. Hallinnan palauduttua sopimusten soveltamisala taas laajenee koskemaan myös sanottua aluetta.¹² Pitkäaikaisissa hallinnanmenetyksissä joudutaan kuitenkin ehkä tämän lisäksi ottamaan huomioon myös olosuhteiden mahdollinen muuttuminen.

Valtiokäytäntö on suurin piirtein vahvistanut edellä esitetyt säännöt.¹³ Vanhemmassa käytännössä on kuitenkin esiintynyt joitakin poikkeuksia oikeusseuraannon hyväksymisen puolesta sekä itsenäistyneitä alueosia¹⁴ että varsinaisia aluesiirtoja¹⁵ koskevista tapauksista. Nämä poikkeukset ovat kuitenkin olleet siksi harvoja, etteivät ne ole kumonneet edellä mainittua yleistä käytäntöä. — Ensimmäisen maailmansodan rauhansopimuksissa ja niitä täydentävissä muissa järjestelyissä pysyttiin myös samalla kannalla.¹⁶ Entisen mandaattialueen, Irakin, itsenäistyessä v. 1932 sovittiin sen ja hallintovaltion, Englannin välillä, että Englannin,

¹⁰ Tämä on yleinen käsitys, kuten *Kiatibian* (s. 35 ss.) ja *Bonfils—Fauchille* (I,1 s. 345) siihen itse yhtyen huomauttavat. He korostavat sopimusten henkilökohtaista leimaa ja tekevät varauksen aluekohtaisten sopimusten suhteen, joita onkin tutkittava tarkemmin jäljempänä. Lisäksi on vielä palattava niihin tapauksiin, joissa aluemenetyksen johdosta sopimuksen soveltaminen käy mahdottomaksi alkuperäiselle sopimuspuolelle (vrt. »*Law of Treaties*» s. 1066). — *Huber* tuntuu (s. 136 s.) tässäkin tapauksessa olevan valmis puoltamaan verrattain laajaa oikeusseuraantoa, vaikka hänellä, kuten sanottu, on oikea lähtökohta valtion henkilöllisyyden säilymiseen nähden.

¹¹ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 345 vastaa tähän myöntävästi. — Tämä kysymys ei tietenkään esiinny alueen itsenäistyessä.

¹² Vrt. edellä ja *Audinet*, s. 588, joka viittaa Bosnian ja Herzegovinan tapaukseen.

¹³ Ks. *Kiatibian*, s. 38 (aluesiirrot) ja 63 ss. (itsenäistyneet alueosat).

¹⁴ Niinpä Berliinin kongressissa v. 1878 säilytettiin Turkin herruudesta vapautuneille valtioille erinäisiä sopimusvelvoituksia (ks. *Huber*, s. 136 alav. 371).

¹⁵ Yhdysvaltojen esitys Saksalle Elsass-Lothringenin siirrettyä viimeksi mainitulle valtiolle v. 1871 (ks. *Wilkinson*, s. 102).

¹⁶ Esim. Puolan, Itämeren maiden ja Suomen tapauksessa. Itävalta-Unkarin hajotessa syntyneisiin valtioihin nähden tehtiin tosin poikkeus, kuten sanottu, Itävallan kohdalla, mutta Itävaltaa pidettiin Itävalta-Unkarin varsinaisena seuraajavaltiona.

Irakin puolesta solmimat sopimukset jäivät voimaan.¹⁷ Tätä tapausta ei kuitenkaan voi pitää minään poikkeuksena.

Toinen maailmansota ei liioin ole tässä muuttanut yleistä käytäntöä, kuten tähän saakka solmitut rauhansopimukset osoittavat. Englannin hallinnossa niin ikään olevan Transjordanian mandaatin itsenäistyessä meneteltiin, kuten edellä on mainittu, samalla tavoin kuin Irakin tapauksessa. Sodan jälkeen samoin kansainvälisen oikeusyhteisön jäseniksi tulleet Syyria, Libanon, Birma ja Pakistan ovat, kuten sanottu, myös ottaneet vastatakseen eräistä emävaltion niitä koskevista sopimusvelvoituksista, mutta tämäkin perustuu vapaaehtoiisiin järjestelyihin. Lopuksi on Filippiinien kansanyhteisökin sitoutunut vastaamaan eräistä Yhdysvaltojen sopimusvelvoituksista, jotka kuitenkin koskevat vain Filippiinien kotimaiselle väestölle ja siellä asuville Espanjan kansalaisille vahvistettuja erinäisiä oikeuksia.¹⁸

2. a) Siirtyvien sopimusrajojen periaatteella tarkoitetaan, kuten jo edellä olevasta on käynyt ilmi, että valtion sopimusten soveltamispiiri määrytyy valtiolle kulloinkin kuuluvan alueen mukaan. Sopimusrajojen siirtymistä tapahtuu siis silloin, kun valtion alue kasvaa tai vähenee. Tästä havaitaan, että tähän kysymykseen liittyy kaksi eri puolta, nimittäin ensinnäkin aluemenetyksen kärsineen valtion sillä hetkellä voimassa olevien sopimusten raukeaminen entiseen alueeseen nähden, ja toisaalta aluelisäyksen saaneen valtion omien, aikaisempien¹⁹ sopimusten soveltaminen sen uudella alueella.²⁰ Näitä kahta tapausta on tarkasteltava erikseen, sillä on täysin mahdollista, että siirtyvien sopimusrajojen periaate voidaan hyväksyä tai hylätä toisessa niistä, vaikka toinen tapaus ratkaistaisiinkin eri tavalla.²¹

¹⁷ Ks. edellä.

¹⁸ Ks. edellä.

¹⁹ Selvä on, että aluemuutoksen jälkeen solmitut sopimukset puolin ja toisin koskevat asianomaisten valtioiden silloisia alueita.

²⁰ Tämä jälkimmäinen tapaus, kuten sanottu, ei tule kysymykseen alueosan itsenäistyessä. Tällöinhän puuttuvat aluesajaan omat sopimukset.

²¹ Niinkin tunnettu valtioseuraantosäännösten tutkija kuin *Keith* ei tunnu kiinnittäneen huomiota tähän seikkaan, vaan hyväksyy (*State Succession* s. 22) muutta mutkitta siirtyvien sopimusrajojen periaatteen kokonaisuudessaan. Vrt. myös *Guggenheim*, *Beiträge* s. 137 s. Sitä vastoin *Udina* (s. 699), *Schoenborn* (*Staaten-sukzessionen* s. 42 s.) ja *Frangulis* (s. 149) esittävät eräitä varauksia, viimeksi mainittu aluekohtaisiin sopimuksiin ja sellaisiin sopimuksiin nähden, jotka nimenomaan edellyttävät sopimuksen solmimisen hetkellä olevia aluerajoja.

Edellisessä tapauksessa tuntuu selvältä, että menetetyllä alueella ei voi enää soveltaa *entisen aluevaltion* sopimuksia, sillä alueherruuden puuttuessa sanotulla valtiolla ei ole minkäänlaista määräysvaltaa siellä ja siihen nähden. On ajateltavissa, että jokin sopimus raukeaa jopa kokonaisuudessaan aluemenetyksen johdosta. Näin voi käydä, jos sopimus edellyttää mainitun valtion toimintaa juuri toiselle siirtyneellä alueella, taikka jos olosuhteet aluemenetyksen takia ovat niin suuresti muuttuneet, että jonkin sopimuksen jatkuva soveltaminen puolin tai toisin on nyttemmin erityisen rasittavaa tai suorastaan mahdotonta.²² Jos alueuuvutus on tapahtunut täysin vapaaehtoisesti, voi asianomaiselle valtiolle ehkä syntyä hyvitysvelvollisuus toiseen sopimuspuoleen nähden, jolle on aiheutunut vahinkoa sopimusetujen menetyksestä, mutta väkivaltaisista tai muuten pakollisista alueluovutuksista luovuttajavaltio ei ole tietenkään millään tavoin vastuussa.

Jälkimmäinen vaihe eli *uuden aluevaltion sopimusrajojen* vastaava *laajentaminen* on analoginen koko valtion anektointia koskevan ja jo aikaisemmin kosketellun tapauksen kanssa. Totta kyllä on, että valtion henkilöllisyys ei yleensä muutu, vaikka sen alue jonkin verran kasvaa.²³ Mutta tästä ei tarvitse ehdottomasti seurata, että myös valtion ennen aluelajennusta solmimia sopimuksiakin olisi aina sovellettava uudellakin alueella, vaikka tätä kyllä voidaan pitää pääsääntönä.²⁴ Asia riippuu näet sekä seuraajavaltiosta että toisesta sopimuspuolesta kuin myös itse sopimuksista, niiden laadusta ja tarkoituksesta. Niinpä onkin katsottava, että uusi aluevaltio voi yksipuolisesti kieltäytyä soveltamasta jotakin sopimusta vanhan alueensa ulkopuolella, sillä toinen sopimuspuolihan ei tämän johdosta joudu huonompaan asemaan kuin aikaisemmin.²⁵ Toinen sopimuspuoli ei saa tämän perusteella irtisanoa kysymyksessä olevaa sopimusta, niin ettei sitä enää sovellettaisi alkuperäisellä sopimusalueellakaan.²⁶

Toisaalta, jos sopimuksen soveltamisalan laajentaminen saattaa aiheuttaa toiselle sopimuspuolelle vahinkoa tai jos tämä muutoin on vas-

²² Ks. Gihl, Folkrätt s. 25 sekä tätä erityiskysymystä koskevaa myöhempää esitystä.

²³ Vrt. Schoenborn, m.t. s. 42 s.

²⁴ Ks. »Law of Treaties» s. 1075 s., josta ilmenee, että osa oikeusoppineista katsoo, että aluelisäyksen saaneen valtion omat sopimukset automaattisesti laajenevat koskemaan uutta aluettakin, kun taas toiset vaativat, että asianomaiset valtiot nimenomaan siihen suostuvat.

²⁵ Schoenborn, m.t. s. 43.

²⁶ Szaszy, s. 590 ja Udina, s. 699.

toin sen etuja, on laajentamiseen hankittava sen suostumus. Jos suostumusta ei saada, ja jos uudelle aluevaltiolle vuorostaan syntyy huomattavaa hankaluutta ja suuria vaikeuksia erilaisten sopimusrajojen ylläpitämisestä omalla alueellaan, lieene sille myönnettävä oikeus asianomaisen sopimuksen irtisanomiseen. Mikäli jokin sopimus selvästi edellyttää, että sopimuspuolten tarkoituksena on ollut soveltaa sitä yksinomaan sillä alueella, joka kuului sopimuspuolille sopimuksen tullessa voimaan, on pysyttävä tässä rajoituksessa.²⁷

On vaikeata etukäteen määritellä, mitkä sopimukset ovat sen laatuksia, ettei siirtyvien sopimusrajojen periaatetta ole niihin sovellettava. Kutakin sopimusta on arvosteltava *in casu*. Jotkut tutkijat ovat yrittäneet tässä suhteessa analysoida eri sopimustyyppisiä, mutta on epätietoisista, miten suurta arvoa heidän päätelmilleen ja tuloksilleen voi antaa. Niinpä yleensä katsotaan, että kauppasopimuksiin,²⁸ ja taloudellisuusluonteisia kysymyksiä yleensäkin²⁹ säännöstyihin sopimuksiin sopimuspuolten aluerajojen muuttuminen ei saisi vaikuttaa, mutta saattaa olla tapauksia, jolloin tämäkään käsitys ei pidä paikkaansa. Tulos saattaa vaihdella myös neutraalisuuden takuuta koskeviin sopimuksiin nähden.³⁰ Siirtomailla on usein, kuten sanottu, oma sopimusjärjestelmänsä,³¹ ja monet ovatkin sitä mieltä, että emämaan sopimukset eivät laajene koskemaan uusia siirtomaa-alueita.³² Edellä olevat ongelmat ovat läheisessä yhteydessä sen yleisen kysymyksen kanssa, voidaanko ja millä edellytyksillä muuttuneet olosuhteet ottaa huomioon valtiosopimusten päättymisen aiheuttavana seikkana.³³

Voi olla, että jotkut sopimukset ovat muuttuneet *valtionsisäisiksi oikeussäännöiksi*. Tässä tapauksessa niiden vaikutukset jatkuvat aluemuutoksista huolimatta,³⁴ kunnes uusi alueherra mahdollisesti kumoaa asianomaiset lait ja määräykset. Tällöin ei kuitenkaan ole kysymys mistään varsinaisesta oikeusseuraannosta.

b) Mitä tulee siirtyvien sopimusrajojen periaatteen noudattamiseen *valtiokäytännössä*, niin aluemuutoksia koskevissa sopimuksissa usein ko-

²⁷ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 346; *Wolgast*, s. 827; *Schoenborn*, m.t. s. 43 alav. 1.

²⁸ *Esim. Audinet*, s. 590.

²⁹ *Pic*, s. 622.

³⁰ *Huber*, s. 64 s. — Vrt. jäljempää esitystä.

³¹ *Schoenborn*, m.t. s. 43 alav. 1.

³² *Udina*, s. 699 ja *Szaszy*, s. 590.

³³ *Huber*, s. 65 ja *Udina*, s. 699.

³⁴ *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 426 alav. 12 esittää tällaisen ajatuksen eräisiin Triestin vapaa-alueita koskeviin Italian aikoinaan solmimiin sopimuksiin nähden.

konaan vaietaan näistä kysymyksistä, mutta valtioiden menettelystä ja suhtautumisesta alueluovutusten jälkeen voidaan tehdä eräitä päätelmiä. Näyttää siltä, että valtiot, ainakin aikaisemmin, ovat yleensä hyväksyneet äsken mainitun periaatteen tietyin rajoituksin ja poikkeuksin,³⁵ mutta että varsinkin viimeaikaisessa käytännössä on tässä suhteessa ilmennyt yhä lisääntyvää varovaisuutta, jollei suorastaan käsitysten muuttumista itse pääkysymyksessä, joka koskee uuden aluevaltion sopimusrajojen laajentamista. Tästä on osoituksena erinäiset 1930- ja 1940-luvulla solmitut sopimukset, jotka koskevat eräiden aluelisäyksiä saaneiden valtioiden tiettyjen sopimusten soveltamisalan laajentamista asianomaisille uusille alueille.³⁶ Jos näet olisi pidetty selvänä, että siirtyvien sopimusrajojen periaatetta on noudatettava, ei sanotunlaisten sopimusten solmiminen *joillakin aloilla* olisi ollut tarpeellista. Toisaalta on kuitenkin otettava huomioon, että kysymyksessä oli sellaiset alue-laajennukset, joiden oikeusperusta oli riidanalainen.

3. Kun valtion tuhoutumista koskevassa jaksossa käsiteltiin ns. aluekohtaisia valtiosopimuksia, päädyttiin siihen, että mitään varsinaista oikeusseuraantoa ei esiinny tällaistenkaan sopimusten suhteen. Tuntuu siltä, että tuloksen täytyy olla sama pelkissä (osa)-aluesiirroissa. Nämä tapaukset ovat näet nyt kysymyksessä olevassa suhteessa lähimain analogisia. Se seikka, että alueluovutuksen tehnyt valtio jää (alueeltaan pienentyneenä) jäljelle, tuskin voi vaikuttaa asiaan. Koska tällaisella valtiolla ei ole enää määräysvaltaa sillä entisellä alueellaan, johon asianomainen sopimus liittyy, ei se voi enää sopi-

³⁵ Edellä olevan lisäksi ks. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 347 ss.; *Huber*, s. 64 s. ja alav. 124, 125 ja 128; *Schoenborn*, m.t. s. 43 alav. 1, jossa mainitaan, että eräisiin Saksan aikaisempiin kauppasopimuksiin oli otettu siirtyvien sopimusrajojen periaatetta koskeva nimenomainen ehto; erityisesti Englannin käytännöstä *Mc Nair*, *Law of Treaties* s. 436 ss. ja 444, jossa viitataan mm. aluekohtaisiin sopimuksiin nähden tehtyihin poikkeuksiin; v. *Verd-oss*, s. 240 ja alav. 1, joka sanoo, että kysymyksessä oleva periaate on yleisesti hyväksytty myös välitysoikeuksien tuomioissa. Vrt. toisaalta *Wilkinson*, s. 113 s., jossa viitataan eräisiin tapauksiin, jolloin sanotusta periaatteesta poikettiin (Elsass-Lothringen ja Brittiläinen Kolumbia, molemmat v. 1871).

³⁶ Nämä sopimukset, joita ovat tehneet mm. Saksa, Italia ja Puola (Taschenin alue), ovat koskeneet lähinnä erinäisiä taloudellisuontoisia kysymyksiä. Sopimuksia ei tässä tarkemmin luetella, vaan viitataan ainoastaan eräiden sopimuskokoelmien asianomaisiin kohtiin. Ks. *Martens Rec. III Série Vol. 39 s. 198 s., 293, 302 ss., 306 s ja 777 s. sekä SN Rec. Vol. 197 s. 277 s.*

musta soveltaa. Uusi aluevaltio on taas täysin samassa asemassa kuin anektoinnin suorittanut valtio tai valtion hajoamisessa syntyneet uudet itsenäiset valtiot.

Selvänä voidaan pitää joka tapauksessa, että minkäänlaista oikeusseuraantoa ei saata syntyä, ennen kuin alueluovutusta koskeva sopimus on pantu täytäntöön, ja alue siis on siirtynyt uuden isäntävaltion tosiasialliseen herruuteen.³⁷ Samoin lienee katsottava, että oikeusseuraanto ei liioin tule kysymykseen silloinkaan, kun aluekohtaista rasitusta koskeva sopimus tosin jo on olemassa, mutta syystä tai toisesta tätä rasitusta ei ole vielä saatettu voimaan.³⁸ Jos kuitenkin nämä edellytykset ovat olemassa, on moni tutkija valmis hyväksymään oikeusseuraannon nyt tarkasteltavana olevaan sopimusryhmään nähden.³⁹ Usein puhutaan tällöin *paikallisista* sopimuksista, jotka saattavat liittyä sekä alueeseen että siellä asuvaan väestöön.⁴⁰ Näiden paikallisten ja aluekohtaisten sopimusten käsite ja rajat vaihtelevat kuitenkin suuresti eri tutkijain esityksissä. Useimmat mainitsevat rajanmäärittelyä, kansainvälisiä rasitteita ja liikennettä koskevat sopimukset, jota vastoin neutralisointia ja varsinkin vähemmistönsuojaa säännöstäviin sopimuksiin nähden on havaittavissa jo melkoista epäröintiä.⁴¹ Huber⁴² selittää, että epäselvissä tapauksissa on katsottava, että ne sopimukset, jotka koskevat alueen saantoa,⁴³ siirtyvät, jota vastoin henkilökohtaiset sopimukset raukeavat.

Edellä esitetyistä syistä ei valtioseuraantoa voi hyväksyä aluekohtaisiinkaan sopimuksiin nähden aluesiirroissa enempää kuin valtion tuhoutuessaakaan.⁴⁴ Tämä tulos pitää paikkansa myös siirtomaa-alueisiin nähden, sillä vaikka niillä olisikin — kuten asianlaita usein on — oma sopimusjärjestelmänsä, ei tästä vielä johdu, että uusi alueherra olisi si-dottu näihin sopimuksiin. Sopimuksethan ovat kuitenkin edeltäjän sol-

³⁷ Huber, s. 62.

³⁸ Huber, main. kohta.

³⁹ Esim. Herschey, s. 291 s.; v. Liszt—Fleischmann, s. 277; Bonfils—Fauchille, I,1 s. 345 s. ja siinä mainitut muut tutkijat; Huber, s. 63; v. Ullmann, s. 73; Bluntschli, s. 79.

⁴⁰ Bonfils—Fauchille, I,1 s. 345.

⁴¹ Ks. esim. Huber, s. 63 ja vrt. edellistä esitystä.

⁴² Huber, s. 63.

⁴³ Hän tarkoittanee saantoon liittyviä ehtoja ja rajoituksia.

⁴⁴ Näin mm. Schoenborn, s. 43 ja Strupp, s. 486 s. Ks. myös v. Liszt—Fleischmann, s. 277 alav. 9 mainittuja, muiden samalla kannalla olevien oikeusoppineiden esityksiä.

mimia (siirtomaan puolesta) ja siis henkilökohtaisia.⁴⁵ — Eräs tutkija ⁴⁶ sanoo, että aluesiirroissa alueluovutuksen tehneen valtion olisi huolehdittava, että kolmansien valtioiden sopimusoikeudet siirtoalueeseen nähden säilyvät. Tuskin tässä kuitenkaan voi säilyttää minkäänlaista oikeudellista velvollisuutta sanotulle valtiolle, joka alueluovutuksesta neuvoteltaessa usein on poliittisesti alakynnessä ja jolla jo on tarpeeksi tekemistä omien etujensa puolustamisessa. Pakollisissa alueluovutuksissa mainittu valtio on taas täysin voimaton, ja, kuten edellä on huomautettu, pakkoon turvautuminen ei sinänsä lisää asianomaisen toisen valtion velvollisuuksia nyt kysymyksessä olevassa suhteessa.

Vaikka alueluovutukset valtioiden kesken kuuluvatkin päiväjärjestykseen, on *käytäntö* aluekohtaisia sopimuksia koskevissa oikeusseuraantokysymyksissä ollut melko vähäistä, mikä johtuu siitä, että tällaiset sopimusmääräykset ovat suhteellisen harvinaisia ja että silloinkin kun oikeusseuraantokysymyksiä on esiintynyt, ne on alueluovutussopimuksissa jätetty usein käsittelemättä. Kun käytäntö sitä paitsi on ollut horjuva, on vaikeata sen perusteella suorittaa päätelmiä suuntaan tai toiseen.⁴⁷ Mikäli koskee *oikeuskäytäntöä*, on edellä jo viitattu Sveitsin vapaavyöhykkeitä koskevaan Haagin Pysyvän tuomioistuimen tuomioon, jossa oleva eräs lausuma jossakin määrin tukee sitä kantaa, että erääläiset aluekohtaiset rasitukset säilyvät valtioiden välisissä aluesiirroissa.⁴⁸

4. Kysymys laajojen aluesiirtojen vaikutuksesta asianomaisten valtioiden valtiosopimukseen liittyy erääseen yleisempään ongelmaan, joka koskee sitä, missä määrin muuttuneet olosuhteet on otettava huomioon valtiosopimusten päättymisen aiheuttavana tekijänä.⁴⁹ Valtion alueessa tapahtunut huomattava muutos on näet sellainen seikka, joka saattaa synnyttää uuden tilanteen valtiosopimusten voimassaoloa arvosteltaessa. Aluemenetyksen — mutta vain poikkeustapauksissa aluelisäyksen — seurauksena voi olla, että asianomainen valtio joutuu

⁴⁵ Tätä ei Schoenborn ole ottanut huomioon, kun hän (s. 43 alav. 1) näyttää tekevän poikkeuksen siirtomaa-alueita koskeviin sopimuksiin nähden.

⁴⁶ Jones, s. 373.

⁴⁷ Mc Nair (Law of Treaties s. 469 ss.) selostaen Englannin käytäntöä sanotussa suhteessa toteaa, että paikalliset sopimukset ja reaalirasitukset ovat yleensä jääneet voimaan.

⁴⁸ Ks. Schwarzenberger, s. 87.

⁴⁹ Vrt. edellä sekä Schoenborn, m.t. s. 43 s. ja Castberg, s. 69.

vaikeuksiin joidenkin valtiosopimusten jatkuvassa soveltamisessa, mikäli tämä ei suorastaan käy mahdottomaksi. Jos päädytään siihen, että tällainen valtio on vapautettava kysymyksessä olevista sopimusvelvoituksista, niin tämän jälkeen on ratkaistava varsinainen oikeusseuraantokysymys eli sanottujen sopimusvelvoitusten säilyttäminen uudelle aluevaltiolle.

Mitä ensinnäkin tulee itse peruskysymykseen, niin sekä tieteisopissa että valtiokäytännössäkin on esiintynyt suurta erimielisyyttä siitä, onko valtiolla oikeus vedota *muuttuneisiin olosuhteisiin* sopimussitoumuksista vapautuakseen. Edellyttäen, että olosuhteiden muutos todella on huomattava ja ennalta arvaamaton, ja että asianomainen sopimus on solmittu (irtisanomisoikeudetta) määräämättömäksi ajaksi (tai ehkä myös, että sen säännönmukaiseen päättymiseen kuluu vielä useita vuosia), tuntuu vaikealta olla hyväksymättä sanottua vapautumisperustetta.⁵⁰ Laajat aluemenetykset, vaikka ne ovatkin varsin mahdollisia, ovat sellaisia seikkoja, joita kuitenkin on pidettävä odottamattomina ja, asianhaaroista riippuen, huomattavina muutoksina sopimuksen teon hetkellä vallinneisiin olosuhteisiin. Näin muodoin voidaan yhtyä niihin tutkijoihin,⁵¹ jotka periaatteellisesti katsovat, että suuren alueen menetys voi vapauttaa asianomaisen valtion tietyistä sopimusvelvoituksista.

Aluemenetyksen merkityksen arvioiminen on tietenkin harkintakysymys; on otettava huomioon sekä alueen tärkeys (suhteessa jäljelle jäävään alueeseen) ja kysymyksessä olevan sopimuksen laatu sekä mahdollisuudet soveltaa sitä edelleen. Tällöin tuskin on syytä noudattaa niin ankaraa mittapuuta, että vain (todistettavasti) tosiasiallinen mahdottomuus⁵² tai valtion elinetujen vaarantuminen⁵³ kelpaisi vapautumisperusteeksi, jos kohta toisaalta pelkät kohtuusnäkökohdat eivät aina riitäne.

Mikäli *aluemenetys* on erityisen huomattava, on mahdollista — kuten edellä jo useissa kohdin on korostettu —, että asianomaista valtiota ei enää tämän jälkeen voi pitää oikeudellisestikaan samana valtiona kuin ennen. Tästä on vuorostaan seurauksena sen valtiosopimusten yleinen raukeaminen.

⁵⁰ Vrt. *Castrén*, Kansainvälinen oikeus s. 219 ss., jossa myös selvitetään, missä järjestyksessä sopimuksesta vapautuminen voi tapahtua.

⁵¹ *Kiatibian*, s. 71; *Keith*, *State Succession*, s. 21; *Hold-Ferneck*, s. 114; *Szaszy*, s. 590.

⁵² »*Law of Treaties*», s. 1069 s.

⁵³ Vrt. *Hold-Ferneck*, main. kohta.

Suuret aluemuutokset vaikuttavat ensi sijassa valtion *poliittisiin sopimuksiin*,⁵⁴ joista erityisesti mainittakoon pysyvän neutraalisuuden, itsenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden sekä eräiden muiden tärkeiden poliittisten etujen takuuta sekä keskinäistä avunantoa ja muunlaista poliittista yhteistoimintaa koskevat sopimukset.⁵⁵ Tällöin tulee kysymykseen myös aluelisäysten vaikutus sanotunlaisten sopimusten sovellutusalaan.⁵⁶ Jotkut katsovat, että esim. pysyvän neutraalisuuden takuu ei ulotu uusiin alueisiin, etenkin jos nämä ovat siirtomaa-alueita,⁵⁷ mutta kaikki riippuu asianhaaroista eli itse takuusopimuksen sisällöstä, sopimuspuolten tarkoituksesta ja aluelaajennukseen liittyvistä yksityiskohdista.⁵⁸ Jopa pienen, mutta poliittisesti tärkeän lisäalueen hankkiminenkin voi saattaa takuusopimuksen raukeamaan. Samoja periaatteita on yleensä sovellettava myös toisiin edellä mainitunlaisista sopimuksista.

Jos taas valtio, jonka riippumattomuus tai alueellinen koskemattomuus (pysyvän neutraalisuuden tai muun perusteella) on taattu, menettää huomattavan osan alueestaan, saattaa koko takuusopimus raueta, sillä aluemenetyksen vuoksi voivat sekä asianomaisen valtion että takuuvaltioiden mahdollisuudet puolustaa jäljellä olevaa aluetta vähentyä ja aiheuttaa näin muodoin oletettua suurempia vaikeuksia ja rasituksia. Sanotunlaiset koko valtiota koskevat sopimusvelvoitukset eivät saata siirtyä alueosan kera tämän alueen uudelle isännälle.⁵⁹

Mitä taas tulee *kauppasopimuksiin*, niin suuria aluemenetyksiä kärsineelle sopimusvaltiolle saattaa syntyä huomattavia vaikeuksia myös tällaisten sopimusten soveltamisessa. Oikea tapa vapautua kohtuuttomiksi käyneistä määräyksistä on tällöin neuvotteluihin ryhtyminen asianomaisen toisen sopimuspuolen kanssa.⁶⁰ Kauppasopimukseen sisäl-

⁵⁴ Vrt. v. Holtzendorff, s. 41.

⁵⁵ Ks. niistä Erich, Allianzen ja Idman.

⁵⁶ Vrt. tätä siirtyvien sopimusrajojen periaatetta koskevaan esitykseen edellä.

⁵⁷ Näin mm. Møller, I s. 326 alav. 1 ja 328. Vrt. Kiatibian, s. 85 ss.

⁵⁸ Huber, s. 65; Hold-Ferneck, s. 114, joka vaatii kuitenkin, että sopimus joka tapauksessa on ensin irtisanottava, jos halutaan sen velvoituksista vapautua; Castberg, s. 70. Vrt. v. Liszt—Fleischmann, s. 276 s., jossa sanotaan, että takuu ulottuu myös sen antamisen jälkeen hankittuihin alueisiin, elleivät takaajavaltiot esitä vastalauseita itse aluesaannon johdosta tai ellei uusi alue ole asianomaisen valtion ensimmäinen siirtomaa-alue.

⁵⁹ Vrt. v. Liszt—Fleischmann, s. 276 s., jossa käsitellään sellaisia takuusopimuksia, joissa takuu on paikallistettu.

⁶⁰ Näin Bonfils—Fauchille, I,1 s. 346.

tyviä rasituksia enempää kuin siihen liittyviä oikeuksia ei tietenkään voi siirtää uudelle aluevaltiolle. — Joskus *aluelisäyksen* voi vaikuttaa, että asianomaisen valtion jonkin tällä hetkellä voimassa olevan kauppasopimuksen soveltaminen käy raskaaksi. Esimerkkinä mainittakoon sellainen tapaus, että uusilla alueilla tarvitaan sellaisia hyödykkeitä, joiden aikaisemman ylijäämän valtio on velvollinen kauppasopimuksen perusteella toimittamaan jollekin toiselle valtiolle. Kuitenkin tuntuu siltä, että koska valtio on itse hankkinut kysymyksessä olevan lisäalueen, sen on täytettävä nekin kauppasopimustensa määräykset, jotka nyt vaatisivat tarkistusta.⁶¹

Valtiokäytännössä on kysymys suurien aluelajennusten ja -vähennysten vaikutuksesta asianomaisten valtioiden sopimuksiin ratkaistui eri lailla, ottaen huomioon sekä kuhunkin tapaukseen liittyvät asianhaarat että poliittisia näkökohtia.⁶²

⁶¹ Näin »*Law of Treaties*» s. 1071 s., jossa huomautetaan lisäksi, että sanottujen määräysten täyttäminen ei aluelisäyksen johdosta ole käynyt mahdottomaksi.

⁶² Tässä ei ole syytä selostaa kutakin tapausta. Ks. esim. *Kiatibian*, s. 85 ss. ja 89 ss., joissa käsitellään Belgian ja Kongon sekä Italian ja Sardinian tapauksia.

V l u k u

VALTIONOMAISUUS

1. Edellisessä luvussa on käsitelty valtiosopimuksia. Nämä liittyvät, kuten sanottu, valtion poliittiseen henkilöllisyyteen. Tämän jälkeen on tutkittava niitä oikeusseuraantokysymyksiä, joilla on yhteyttä valtion taloudellisuontoisten oikeuksien ja velvollisuuksien kannattajana, ja aluksi, mitä aluemuutokset vaikuttavat uudelle isännälle siirtyvällä alueella ja muualla olevaan valtionomaisuuteen.¹ Valtionomaisuutta (ja -velkoja) koskevia oikeusseuraantokysymyksiä arvioitaessa on otettava huomioon, että — päinvastoin kuin valtiosopimuksiin perustuvia oikeuksia ja velvollisuuksia — valtionomaisuutta (ja -velkoja) voi yleensä vaikeuksitta siirtää ja jakaa.² Tämä seikka viittaa siihen, että myös oikeusseuraantomahdollisuudet ovat nyt suuremmat.

Valtionomaisuus on eri luonteista ja valtioseuraantosäännösten kannalta on tärkein se ero, mikä vallitsee *julkisluontoisen* eli valtion yleisiä tarkoituksia palvelevan ja ns. *finanssiomaisuuden* eli valtion tulojen kartuttamiseksi hankitun omaisuuden välillä. Lisäksi on monarkioissa otettava huomioon myös hallitsijan omaisuus, josta osa on hänelle valtionpäämiehenä kuuluvaa ja osa hänen yksityisomaisuuttaan.³ Asiaan saattaa vaikuttaa samoin, missä valtionomaisuus sijaitsee, onko se itse siirtoalueella vai jossakin kolmannessa valtiossa, sekä onko kysymys kiinteästä ja irtaimesta reaaliomaisuudesta taikka erilaisista

¹ Valtionvelkoja tutkitaan sitten seuraavassa luvussa ja väestön oikeusasemaa sitä seuraavassa.

² Tätä korostaa mm. *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 232.

³ Edellinen on yleensä rinnastettavissa valtion julkisluontoiseen omaisuuteen ja saattaa siirtyä seuraajavaltiolle (*Keith*, *State Succession* s. 49), jota vastoin jälkimmäinen on jätettävä valtioseuraannon ulkopuolelle (*Szaszy*, s. 588).

saamisoikeuksista.⁴ Samanaikaisesti on selvitettävä, mitä kaikkia esineryhmiä ja oikeuksia oikeusseuraannon kohteena mahdollisesti oleva valtionomaisuus käsittää, ja miten on meneteltävä arkistojen sekä likeyritysten ja muiden sellaisten omaisuusryhmien suhteen, joihin liittyy myös velkoja ja muita rasituksia.⁵

Aluemuutoksen *toteuttamismuodoilla* ei nytkään ole ratkaisevaa oikeudellista merkitystä. Mutta käytännössä niihin useinkin kiinnitetään huomiota. Jos näet kysymyksessä on vapaaehtoinen järjestely, tehdään asianomaisten valtioiden kesken yleensä sopimus, jossa sanotunlaisia taloudellisuontoisiaakin kysymyksiä tavallisesti käsitellään. Väkivaltaan ja muuhun pakkoon perustuvissa aluemuutoksissa nämä kysymykset sitä vastoin jäävät useimmiten avoimiksi, ja tosiasiallinen määräysvalta saa ratkaista omistusoikeussuhteetkin. Lisäksi kolmannet valtiot saattavat tällaisissa tapauksissa kieltäytyä tunnustamasta seuraajavaltiota oikeaksi omistajaksi.

Monet pitävät itsestään selvänä, että seuraajavaltio saa haltuunsa ja käyttöönsä edeltäjän omaisuuden, kiinteistöineen, julkisine rahastoineen, merialuksineen ym. omaisuusesineineen. Heistä riittää, kun selvitetään, miten tämä omistusoikeuden siirtyminen on oikeudellisesti perusteltavissa. *Brierlyn*⁶ mielestä tämä ei tapahdu kansainvälisen oikeuden vaan seuraajavaltion uutta aluettaan koskevien, omien valtionsisäisten määräysten perusteella, jollaisten määräysten antamiseen seuraajavaltiolla kansainvälisen oikeuden mukaan on oikeus. Mikäli kuitenkin on kysymyksessä kolmannessa valtiossa oleva valtionomaisuus, seuraajavaltio ei voi vedota omaan lainsäädäntöönsä, joten tällöin on nojaututtava kansainvälisen oikeuden piiriin kuuluvaan valtiosseuraantosäännöstöön.

Mitä ensinnäkin valtionomaisuuden siirtymiseen tulee, niin on tätä kysymystä tutkittava erikseen valtion täydellistä tuhoutumista, valtiotyhtymiä ja (osa)aluesiirtoja koskevien eri tapausten kohdalla — samoin kuin edellä on menetelty valtiosopimustenkin suhteen —, sekä erilaa-

⁴ Vrt. Möller, I s. 130 ja 159, jossa sanotaan, että seuraajavaltio saa alueen ja siellä olevien valtion kiinteistöjen lisäksi sen valtiolle kuuluvan irtaimiston, joka liittyy alueeseen. — Verotusoikeuttakin, joka on julkisoikeudellinen oikeus, on syytä tässä yhteydessä kosketella lyhyesti.

⁵ Monet suosittelevat tässä — edellä jo mainittua — sääntöä »res transit cum suo onere». Ks. esim. Fiore, N:o 157; Szaszy, s. 588; Heffter—Geffken, s. 159 s. Vrt. Fischer-Williams, BYB Vol. XI s. 196 s.

⁶ Brierly, s. 65 s.

tuista omaisuutta ja muitakin edellä mainittuja eri tilanteita silmällä pitäen niin hyvin tietoisopin kuin valtiokäytännön valossa.⁷ — Brierlyn perustelun johdosta huomautettakoon jo nyt, että hän käyttää myös edellisessä eli siirtoalueella olevaa omaisuutta koskevassa tapauksessa hyväkseen välillisesti eräitä kansainvälisen oikeuden yleisiä periaatteita, mutta ettei ole täysin varmaa, eikä tässä voitaisi johtaa seuraajavaltion oikeudet suorastaan kansainvälisestä oikeudesta, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa siitä ei ehkä ole aina apua. Näihin kysymyksiin palataan jäljempänä.

2. Valtion täydellisessä tuhoutumisessa on erotettava kaksi päätapausta sen mukaan, onko seuraajina yksi valtio tai useampia — joko entisiä tai valtion hajotessa syntyneitä uusia⁸ — valtioita. — Yleensä katsotaan,⁹ että ainakin kaikki *tuhoutuneen valtion omalla alueella* oleva omaisuus sen laadusta ja luonteesta riippumatta kuin myös sanotun valtion saatavat omilta kansalaisiltaan tai sen alueella asuvilta muilta henkilöiltä siirtyvät seuraajavaltiolle tai seuraajavaltioille, jolloin vasta omaisuutta seuraajavaltioiden kesken jaettaessa omaisuuden laadulla saattaa olla merkitystä. — Myös *arkistot* ja muut julkiset asiakirjat siirtyvät,¹⁰ ja jos tällöin on useita seuraajavaltioita, on kunkin saatava ne asiakirjat, jotka koskevat sille siirtyneitä alueita tai ensi sijassa liittyvät niihin, jota vastoin yhteiset arkistot ja asiakirjat olisi jätettävä yhteisiksi, mikäli niistä ei voi toimittaa jäljennöksiä kaikille seuraajavaltioille, jotka niitä tarvitsevat.¹¹ — Vero-saatavat ja *verotusoikeus* siirtyvät samoin seuraajavaltioille, jolloin kukin käyttää näitä oikeuksiaan omalla aluelohkollaan ja siellä oleviin henkilöihin nähden.¹²

⁷ Totta kyllä on, että valtionomaisuutta koskevat oikeusseuraantokysymykset tuntuvat yksinkertaisemmilta kuin edellisessä luvussa käsitellyt valtiosopimuksiin liittyvät ongelmat, mutta tästä huolimatta on yksityiskohtainen tarkastelu tarpeen.

⁸ Tämä jälkimmäiseen tapaukseen liittyvä vaihtoehto ei vaikuta asiaan.

⁹ *Wheaton*, s. 363 alav. 169; *Keith*, m.t. s. 53 s.; *Huber*, s. 156 (joka tässä puhuu universaaliseuraannosta); *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 98; *Guggenheim*, Beiträge s. 82 ss. ja *Lehrbuch* s. 431; *Strupp*, s. 479; *Møller*, I s. 329; *Bonfils—Fauchille*, I, 1 s. 380; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 154.

¹⁰ *Huber*, s. 156.

¹¹ Vrt. *Huber*, s. 176 s., joka myöntää edellisessä tapauksessa kaikille seuraajavaltioille oikeuden tutkia ja tarkastaa (tarvittaessa) sanottuja arkistoja ja asiakirjoja.

¹² Vrt. *Keith*, m.t. s. 53 ja *Schoenborn*, m.t. s. 98.

Jos tuhoutunut valtio oli *monarkia*, saa hallitsija pitää hänelle yksityisenä henkilönä kuuluvan omaisuuden. Eri asia on, että seuraaja-valtio voi ehkä päästä siihenkin käsiksi ryhtymällä sen konfiskointia koskeviin lainsäädäntötoimenpiteisiin, jolloin entisen hallitsijan asema on huonompi, jos hän valtion tuhoutumisen yhteydessä tai muutoin on saanut seuraajavaltion kansalaisuuden.¹³

Seuraajavaltiolla on täten saamaansa omaisuuteen täysi *määräämis-valta*. Valtio voi ottaa omaisuuden itselleen ja omaan hallintaansa tai voidaan se jättää asianomaisen uuden alueen paikallisviranomaisten hoitoon tämän alueen tarpeita varten, jos sille myönnetään itsehallinto.¹⁴ — Seuraajavaltion ei liioin tarvitse suorittaa minkäänlaista *korvausta* mainitusta omaisuudesta, koska edeltäjän tuhoutuessa ei ole ketään, jolla olisi oikeus tällaiseen korvaukseen.¹⁵ Valtionomaisuutensa menettäneenä ei itse alueella, sen väestöllä ja paikallisviranomaisilla saata olla tällaista oikeutta, vaikka jonkinlainen itsehallinto-oikeus säilytettäisiinkin.

Suurempia vaikeuksia tuottaa kysymys, miten käy niiden velkaym. *rasitusten*, jotka liittyvät tuhoutuneen valtion omaisuuteen. Valtionvelkoja tullaan seuraavassa luvussa, kuten sanottu, käsittelemään erikseen. Mutta miten on meneteltävä niiden rajoitusten ja velvoitusten suhteen, jotka rasittavat tiettyjä omaisuusesineitä tai tiettyä yhteistä omaisuusmassaa kuten esimerkiksi jotakin valtion liikeyritystä. Tuntuisi varsin omituiselta ja kohtuuttomalta, jos uusi isäntä voisi vaatia itselleen oikeuden omistaa ja hallita tällaista omaisuutta rasituksista vapaana.¹⁶ Mutta lainsäädäntövaltansa perusteella uusi aluevaltio voi nytkin monessa tapauksessa laajentaa oikeuksiaan ja supistaa velvoituksiaan.

Mitä tulee tuhoutuneen valtion alueella olevan muun omaisuuden paitsi arkistojen *jakautumiseen* seuraajavaltioiden kesken, voidaan täs-

¹³ Ks. Schoenborn, m.t. s. 99.

¹⁴ Huber, s. 155. — Kuten Schoenborn, m.t. s. 97 s., oikein huomauttaa, ei seuraajavaltiolla ole edes moraalista velvollisuutta menetellä tässä suhteessa jälkimmäisellä tavalla, päinvastoin kuin eräät varhaisemmat tutkijat ovat väittäneet. Tuhoutunut valtio ei jatka elämäänsä taloudellisenä kokonaisuutena, jos tällainen oikeus siltä evätään.

¹⁵ Näin Fischer Williams, BYB Vol. XI s. 196 s.

¹⁶ Vrt. Bluntschli, s. 83; Kaufmann, Studien s. 119, Bonfils—Fauchille, I,1 s. 380 ja Strupp, s. 479, jotka kaikki suosittavat seuraantoa myös sanottuihin rasituksiin. — Tähän kysymykseen palataan vielä jäljempänä.

sä noudattaa useita eri periaatteita.¹⁷ Pääsääntönä, joka koskee erityisesti kiinteistöjä, on, että omaisuus lankeaa sille seuraajavaltiolle, jonka saamalla *aluelohkolla* se on.¹⁸ Mutta tämä ei yksin riitä, koska tällainen sääntö saattaa eräissä tapauksissa johtaa kohtuuttomuuksiin tai muutoin epäoikeudenmukaisiin tuloksiin. Jollekin aluelohkolle vakinaisesti kuuluva omaisuus saattaa — esim. valtion tuhoa edeltäneen sodan aiheuttamien poikkeuksellisten olojen takia — olla tilapäisesti siirretty jollekin toiselle lohkolle. Niinpä liikkuva rautatiekalusto sekä valtion meri- ja ilma-alukset ovat ehkä suurimmaksi osaksi keräytyneet samalle lohkolle. Valtion rahastot, arvopaperit ja muut arvoesineet usein säilytetään parhaasta päästä valtion pääkaupungissa, joten se seuraajavaltio, joka saa pääkaupungin haltuunsa, pääsee yleensä yksinään kaikkien näiden omaisuusesineiden haltijaksi.

Alueperiaatteen lisäksi on siis kiinnitettävä huomiota myös siihen *mihin* aluelohkoon mikin omaisuusesine lähinnä *liittyy*, sekä ryhdyttävä jakamaan (likvidoimaan) tietynlaista yhteistä omaisuutta kuten rahavaroja ym. sellaista. Tässä tuskin kuitenkaan voidaan esittää mitään kiinteitä ohjeita ja periaatteita, eikä liioin vaikuta asiaan, ainkaan ratkaisevasti, onko kysymyksessä julkisluontoinen tai finanssiomaisuus.¹⁹ Käytännössä seuraajavaltiot usein nojautuvat pelkkään alueperiaatteeseen eli *tosiasialliseen herruuteen* ja määräysvaltaan, mikä jääkin ratkaisemaan, ellei sopimukseen päästä.

Useimmat katsovat,²⁰ että tuhoutuneen valtion *ulkomaillakin* (= kolmannen valtion alueella) olevat kaikki omaisuusarvot siirtyvät seuraajavaltiolle tai -valtioille. Jolleivät seuraajavaltiot sovi tällaisen omaisuuden jaosta, on kaksi mahdollisuutta. Asianomainen kolmas valtio voi säilyttää ja hoitaa mainittua omaisuutta edelleen seuraajavaltioiden yhteiseen laskuun myöhemmin ehkä tapahtuvaa sovintoa odotellessa, tai voi se itse ryhtyä omaisuutta jakamaan edellä esitetty-

¹⁷ Ks. esim. *Bluntschli*, s. 84 s.

¹⁸ Näin *Huber*, s. 38; *Guggenheim*, Beiträge s. 83; *Audinet*, s. 584.

¹⁹ *Huber*, s. 176 ss., yrittää kuitenkin antaa tässä yksityiskohtaiset säännöt erikseen julkisluontoista ja finanssiomaisuutta varten. Finanssiomaisuuteen hän kuitenkin lukee sotilaallisluntoiset esineet, jotka hänen mielestään olisi jaettava asukasluvun mukaan. Muutoin hän suosittelee finanssiomaisuuden osalta verotuottomittapuuta. Johtavana ajatuksena on kummassakin tapauksessa, että otetaan huomioon kunkin seuraajavaltion intressin suuruus. Hän katsoo myös, että osa julkisluontoisesta omaisuudesta voidaan jättää yhteiseksi. Tällaisella järjestelmällä on kuitenkin omat haittansa.

²⁰ Esim. *Westlake*, s. 79 ja *Ross*, s. 156.

jen periaatteiden mukaan.²¹ Usein tämä kolmas valtio kuitenkin haluaa ennen sanotun omaisuuden luovuttamista varmistua siitä, että sen ja sen kansalaisten mahdolliset saatavat ja oikeudet tuhoutuneeseen valtioon nähden turvataan. Tällainen pidätysoikeus voidaan tietenkin muodollis-juridisesti hyväksyä ainoastaan, mikäli seuraajavaltiot katsotaan velvollisiksi pysyttämään edeltäjänsä mainitut sitoumukset — mikä kysymys selvitetään jäljempänä —, mutta käytännössä tämä tuskin yksin muodostuu ratkaisevaksi, eikä liioin voi pitää ainakaan kohtuuttomana, että valtiot tällä tavoin käyttävät tässä tapauksessa hyväkseen tosiasiallista valtaansa.

Eräät tutkijat²² ovatkin asettuneet sille kannalle, että tuhoutuneen valtion ulkomailla olevat omaisuusarvot (omaisuusesineet ja saatavat vierailta valtioilta tai niiden kansalaisilta) eivät lainkaan siirry, koska seuraajavaltioiden oikeudet ja määräysvalta eivät heidän mielestään ulotu omien (uusien) rajojen ulkopuolelle. Heidän mielestään tuhoutuneen valtion entinen hallitus saa jatkuvasti käyttää näitä omaisuusarvoja,²³ tai on aluevaltiolle myönnettävä oikeus ottaa omaisuusesineet itselleen isännättöminä ja pyyhkiä pois tuhoutuneelta valtiolta mahdollisesti saamansa lainat.²⁴ — Edellistä vaihtoehtoa tuskin kuitenkaan voidaan hyväksyä, sillä tuhoutuneen valtion entisille hallituselimille ei voitane enää myöntää oikeutta edustaa sanottua valtiota. Mitä taas jälkimmäiseen menettelytapaan tulee, niin suhtautuminen siihen riippuu siitä, voidaanko tuhoutuneen valtion omaisuutta pitää isännättömänä omaisuutena ja millä tavoin oikeusseuraanto siihen yleensä perustellaan, mitä kysymystä nyt käydään selvittelemään.

Tutkijain enemmistö näyttää katsovan, että tuhoutuneen valtion omaisuus *siirtyy ipso facto*, suorastaan kansainvälisen oikeuden nojalla, seuraajavaltiolle.²⁵ Tämä lieneekin oikea kanta, joten tässä ei ole tar-

²¹ Kummassakin vaihtoehdossa ensin mainittu valtio voi saada osakseen tyytymättömyyttä jälkimmäisten taholta. Sitä voidaan syyttää toisaalta siitä, että se luovutusta siirtämällä pyrkii itse hyötymään sanotusta omaisuudesta, ja toisaalta siitä, että se on jakanut sen väärin.

²² Keith, m.t. s. 51 ss. ja Schoenborn, m.t. s. 98 s.

²³ Keith, m.t. main. kohta.

²⁴ Schoenborn, m.t. main. kohta, jossa kuitenkin tehdään poikkeus, jos valtion anektoinnista ja sen ulkomailla olevien saatavien siirtymisestä anektoivalle valtiolle on tehty erityinen sopimus.

²⁵ Näin mm. Oppenheim—Lauterpacht, s. 154 ja Appleton, s. 37, joka viimeksi mainittu tosin puhuu vain julkisluontoisesta omaisuudesta, selittäen, että tämän omaisuuden siirtyminen johtuu suvereenisuuden vaihtumisesta.

peellista lainkaan turvautua valtionsisäisen oikeuden tarjoamiin keinoihin.²⁶ Mahdolliset valtionsisäiset määräykset on käsitettävä tässä suhteessa vain jonkinlaisiksi täytäntöönpanotoimenpiteiksi, joilla järjestellään asiaan liittyvät yksityiskohdat ja käytännölliset kysymykset, mutta itse omaisuuden siirtyminen on jo tapahtunut aikaisemmin, silloin kun alueherruus on vaihtunut.²⁷ Jos pääpaino omaisuuden siirtymisessä pantaisiin vasta näille valtionsisäisille toimenpiteille, olisi seurauksena, että tuhoutuneen valtion omaisuutta olisi tänä välikautena pidettävä isännättömänä, jolloin kuka hyvänsä — niin yksityinen kuin vieras valtio — voisi vallata tätä omaisuutta itselleen. Ja näin jouduttaisiin, erittäinkin ulkomailla sijaitsevaan omaisuuteen nähden, outoihin ja epätyydyttäviin tuloksiin. Asiasta voitaisiin kyllä selviytyä, kuten eräs tutkija²⁸ ehdottaa, siten, että tuhoutuneen valtion omaisuutta ei katsottaisi *res nullius* vaan *bona vacantia* luontoiseksi ja että seuraajavaltiolle myönnettäisiin etu- tai yksinoikeus sen valtaamiseen, mutta tällainenkin konstruktio vain tarpeettomasti mutkistaa asiaa.

Mitä lopuksi tulee *valtiokäytäntöön*, niin, kuten jo edellä oleva historiallinen katsaus osoittaa, valtiot ovat varhaisista ajoista aina nykyisyyteen saakka kutakuinkin yksimielisesti omaksuneet sen kannan, että tuhoutuneen valtion omaisuus siirtyy sellaisenaan seuraajavaltioille.²⁹ Tätä sääntöä on mm. noudatettu ensimmäisen maailmansodan jälkeisissä sekä myös myöhemmissä järjestelyissä kuten esim. Itävalta-Unkarin, Abessinian valtauksen³⁰ ja Itävallan Anschlussin tapauksessa.

²⁶ Näin muodoin ei voida hyväksyä edellä jo käsiteltyä *Brierlyn* kantaa eikä liioin *Schoenbornin* lausumaa (m.t. s. 97), että oikeusseuraanto perustuu tässä sekä kansainväliseen oikeuteen että valtiösääntöoikeuteen. *Schoenborn* itekin viittaa siihen (main. kohta), että jos valtion tuhoutuminen johtuu sodasta, seuraajavaltio usein saa suuren osan asianomaisen toisen valtion omaisuudesta haltuunsa ja omistukseensa jo sodan aikana sotasaalisoikeuden perusteella.

²⁷ Tämän käsityksen kanssa tuskin on ristiriidassa se aikaisemmin mainittu seikka, että jos on useita seuraajavaltioita, niiden kesken usein suoritetaan tuhoutuneen valtion omaisuuden selvitys ja jako. Tämäkin menettely on katsottava eräänlaiseksi täytäntöönpanotoimenpiteeksi, jota suoritettaessa on otettava huomioon edellä esitetyt omaisuuden jakoperusteita koskevat yleiset säännöt.

²⁸ *Strupp*, s. 479.

²⁹ Ks. lisäksi *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 380 s. ja *Guggenheim*, Lehrbuch s. 431 alav. 25.

³⁰ Ks. kuitenkin *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 154 alav. 2 ja *ZauslRecht Bd. IX* s. 881, joissa selostetaan eräitä tuomioistuinratkaisuja, joissa katsottiin, että vain de jure tunnustetulla seuraajavaltiolle on oikeus saada haltuunsa tuhoamansa valtion entisen monarkin (julkisluontoista) omaisuutta.

Yksityiskohdista kuten omaisuuden jaosta eri seuraajavaltioiden kesken, omaisuuteen liittyvistä rasituksista ja ulkomailla olevan omaisuuden kohtalosta voi kyllä syntyä ja on syntynytkin erimielisyyttä,³¹ mutta itse pääperiaate ei ole muuttunut.

3. Valtion omaisuutta koskevat oikeusseuraantokysymykset valtioryhtymätapauksissa ovat suhteellisen yksinkertaisia, joten tässä ei tarvitse käsitellä erikseen kaikkia eri valtioryhtymätyppejä, valtioryhtymien perustamista ja purkamista. — Valtion tuleminen valtioryhtymän, vaikka valtio-oikeudellisenkin kuten esim. liittovaltion, jäseneksi ei hävitä sen valtionomaisuutta, vaan voi enintään aiheuttaa rajoituksia sen kansainvälisoikeudelliseen oikeus- ja toimikelpoisuuteen tai jopa poistaa sen kokonaisuudessaan, niin kuin edellä on todettu. Koska siis valtio jatkuvasti säilyy valtiona, jää myös sen omaisuus säännönmukaisesti kuulumaan edelleen sille, joten mitään oikeusseuraanto-ongelmia ei tässä synny.³² On kyllä mahdollista, että valtio-oikeudellisessa valtioryhtymässä varataan jotakin omaisuutta yhtymän yhteisiin tarpeisiin, mutta tästä joko sovitaan valmiiksi jo ennen yhtymän muodostamista tai sitten siitä päätetään myöhemmin valtioryhtymän sisäisenä asiana.

Jos liittovaltio muuttuu yhtenäisvaltioksi, ei tällainen tapaus, kuten jo aikaisemmin on mainittu, kuulu kansainvälisen oikeuden piiriin, ja sama koskee kehitystä päinvastaiseen suuntaan. — Valtiorhythymien hajotessa tai siirryttäessä kiinteämmästä valtioryhtymämuodosta höllempään muotoon ei liioin yleensä tapahdu mitään muutosta asianomaisten valtioiden omistusoikeussuhteisiin, sillä omaisuus kuuluu, niin kuin jo edellä on korostettu, valtiolle valtiona eikä kansainvälisoikeudellisena oikeussubjektina. Mahdollisen yhteisomaisuuden jaosta tällöin tavallisesti sovitaan.³³ Tätä koskevan sopimuksen puuttuessa voidaan noudattaa lähinnä niitä sääntöjä, joita edellä olevan mukaan on sovellettava yhtenäisvaltion hajotessa.

³¹ Edellä on esim. viitattu niihin toimenpiteisiin, joihin eräät valtiot ryhtyivät Itämeren valtioiden liittyttyä Neuvostoliittoon. Ks. lisäksi *Guggenheim, Lehrbuch* s. 428 alav. 17, jossa mainitaan, että Itämeren maiden liittyttyä kesällä 1940 Neuvostoliittoon näiden valtioiden Sveitsissä olevien lähetystöjen arkistot otettiin Sveitsin valtion määräämän uskotun miehen haltuun ja hoitoon.

³² *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 390.

³³ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 390. — Vrt. myös edellä mainittuja Tarton v:n 1920 rauhansopimuksen määräyksiä Suomen ja Neuvosto-Venäjän valtionomaisuuden

4. a) Valtioiden kesken tapahtuvien aluesiirtojen lisäksi tarkastellaan tässä osastossa valtion alueosan irtautumista ja itsenäistymistä, mitkä tapaukset nytkin eli valtionomaisuutta koskevissa oikeusseuraantokysymyksissä ovat analogisia. Verrattuna taas valtion tuhoutumista koskevaan edellä käsiteltyyn tapaukseen, on nyt olemassa se huomattava ero, että alueita menettänyt valtio jää jäljelle oikeudellisesti samana valtiona kuin ennen. Vaikka sanottu valtio onkin joutunut luopumaan eräistä alueistaan, on sen edun mukaista yrittää, mikäli mahdollista, säilyttää luovutetulla alueella ja muualla sijaitsevan valtionomaisuutensa — joko kokonaisuudessaan tai ainakin joltakin osaltaan — itsellään, mihin omaisuuteen sillä saattaa olla yhtä hyvä tai parempi oikeus kuin seuraajavaltiolla. Näin muodoin syntyy siis kaksi keskenään kilpailevaa intressiä, joiden välillä valinta on suoritettava. Tämä seikka on omiaan vähentämään oikeusseuraantomahdollisuuksia.

Usein nämä kysymykset selvitetään asianomaisten valtioiden välisessä alueluovutusta koskevassa *sopimuksessa*. Jollei tällaista järjestelyä kuitenkaan — syystä tai toisesta — saada aikaan, joutuu käytännössä nytkin *tosiasiallinen valta* ensi sijassa ratkaisemaan, siten että kumpikin valtio pitää sen omaisuuden, joka on sen alueella, jolloin kuitenkin ehkä kiinnitetään jonkin verran huomiota myös omaisuuden luonteeseen ja laatuun.

Varsin monet tutkijat katsovat, ettei aluesiirroissa (edellä mainitussa laajassa merkityksessä) tapahdu minkäänlaista valtionomaisuuden siirtymistä aluemenetyksen kärsineeltä valtiolta seuraajavaltiolle ipso facto eli suorastaan kansainvälisen oikeuden nojalla, vaan että kansainvälinen oikeus enintään sallii tai ei ainakaan kiellä seuraajavaltiota *oman oikeusjärjestyksensä* perusteella ottamasta haltuunsa ja omaksumasta itselleen tiettyä luovutetulla alueella olevaa entisen aluevaltion omaisuutta.³⁴ Eräs oikeusoppinut³⁵ menee tässä jopa niin pitkälle, että

jaosta sanottujen valtioiden yhtymän purkaannuttua v. 1917, sekä Tanskan ja Islannin valtioyhtymän purkaannuttua (v. 1944) suoritettuja järjestelyjä.

³⁴ v. Verdross, s. 242; Feilchenfeld, s. 768; Udina, s. 756 s., joka huomauttaa (s. 757) lisäksi, ettei missään tapauksessa voi puhua kansainvälisestä oikeusseuraannosta, koska kysymyksessä olevilla oikeuksilla (omistusoikeus valtionomaisuuteen) ei ole kansainvälistä luonnetta. — Vrt. myös edellä selostettuja *Brierlyn* ja *Schoenbornin* samansuuntaisia käsityksiä valtion tuhoutumista koskevien tapausten yhteydessä.

³⁵ Kelsen, s. 349.

näyttää suorastaan tuomitsevan kaikki luovuttajavaltion omaisuuteen kohdistuvat toimenpiteet seuraajavaltion taholta, mutta toteaa kuitenkin lopuksi, kuten kaikki muutkin, ettei tällaisesta menettelystä kansainvälisen oikeuden mukaan aiheudu *korvausvelvollisuutta*.

Ei ole helppoa käsittää, minkä vuoksi pyritään saattamaan tämä tapauskin kansainvälisen oikeuden vaikutuspiiristä ainakin pääasiallisesti yksityisen valtion toimivallan käytöstä riippuvaksi. Onhan joka tapauksessa kysymys kansainvälisestä, kahta tai useampaa valtiota yhteisesti koskevasta, varsin tärkeästä, kysymyksestä. Eikö ole parasta jättää tämä kysymys *kansainvälisen oikeuden ratkaistavaksi*, jotta samalla saadaan yleisellä tavalla vahvistetuksi myös ne rajoitukset, jotka liittyvät valtionomaisuuden mahdolliseen siirtymiseen? Ja jos kerran jonkinlaista valtionomaisuuden siirtymistä tällaisissa tilanteissa tapahtuu, niin tuntuu luonnollisimmalta määrätä sen ajankohta samaksi kuin itse alueherruuden vaihdos,³⁶ johon sisältyy tai liittyy kai jotakin muuta kuin pelkästään tosiasiallisen vallan siirtymistä toiselta valtiolta toiselle. — Tässä yhteydessä viitattakoon siihen, mitä on esitetty samaa kysymystä edellä käsiteltäessä valtion tuhoutumista koskevan tapauksen yhteydessä. Monet tällöin esitetyt näkökohdat pitävät paikkansa nytkin, vaikkei analogia olekaan, kuten sanottu, täydellinen. Ja mikäli koskee valtiokäytäntöä, niin se on ollut melko yksimielinen siinä, että siirtoalueella oleva tietty omaisuus siirtyy uudelle alueelle jo alueherruuden vaihtuessa,³⁷ ja vaikkei omistusoikeuden siirtoa edes vahvistettaisikaan millään valtionsisäisillä määräyksillä. Joka tapauksessa on todettava, että edellä selostetun vastakkaisen kannan edustajien on pakko turvautua kansainväliseen oikeuteen välillisesti, silloin kun heidän on perusteltava sanotun valtionomaisuuden haltuun ottoa ja omaksumista koskevien valtionsisäisten määräysten laillisuutta tai torjuttava niiden johdosta ajateltavissa oleva kansainvälinen korvausvelvollisuus. Näin muodoin siis oikeuksien siirtyminen (vieraan valtion omaisuuteen nähden) kuitenkin viime kädessä riippuu kansainvälisestä oikeudesta, joten on makuasia, halutaanko tästä käyttää kansainvälisen oikeusseuraannon tai pelkästään oikeusseuraannon nimitystä.³⁸

³⁶ Tällä kannalla näyttävät olevan *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 360 ja *Wilkinson*, s. 22.

³⁷ Ks. *Wilkinson*, s. 23 ja alav. 14.

³⁸ Vrt. edellä, alav. 34, selostettua *Udinan* lausumaa.

Toisaalta jotkut tutkijat näyttävät olevan valmiit hyväksymään nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa oikeusseuraannon melko laajasti eli yleensä kaikkeen siirtoalueella olevaan entisen aluevaltion omaisuuteen nähden sen luonteesta ja laadusta riippumatta.³⁹ Päinvastoin kuin valtion tuhoutumista koskevassa tapauksessa on sanottuihin yksityiskohtiin kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota edellä mainittujen vastakkaisten etujen takia. Kuten eräs tutkija⁴⁰ täysin oikeutetusti korostaa, saattaa oikeusseuraanto lähinnä tulla kysymykseen luovutulla alueella sijaitseviin kiinteistöihin sekä sen jälkeen — siellä niin ikään oleviin — tietynlaisiin irtaimiin esineisiin ja vasta kolmannella sijalla sanottuun alueeseen jollakin tavoin liittyviin saamisoikeuksiin nähden.

Tärkein ero koskee kuitenkin valtion *julkisluontoista* ja muunlaista, ns. *finanssiomaisuutta*,⁴¹ joita omaisuusryhmiä tullaankin jäljempänä erikseen tarkastelemaan. Valtion julkisluontoisen ja sen finanssiomaisuuden väliset rajat eivät ole täysin selvät,⁴² mutta voidaan tässä suhteessa kuitenkin esittää eräitä tärkeitä tunnusmerkkejä.⁴³ Aikaisemmin on jo huomautettu, että ominaista julkisluontoiselle omaisuudelle on, että se palvelee yleisiä tarkoituksia, kun taas finanssiomaisuutta käytetään tulojen hankkimiseksi valtiolle. Tähän voidaan lisätä, että julkisluontoista on kaikki se omaisuus, mikä ei ole yksityisoikeudellisen omistusoikeuden kohteena. Julkisluontoinen omaisuus liittyy valtion alueeseen ja sen suvereenisuuteen. Esimerkkinä tällaisesta omaisuudesta mainittakoon kaikki yhteiskäytössä olevat esineet sekä hallintorakennukset.

Useimmat ovat sitä mieltä, että *alueluovutuksen suorittaneen valtion* — luovutushetkellä voimassa oleva — *laki* ratkaisee epäselvissä tapauksissa, mitä alueella olevaa valtion omaisuutta on pidettävä julkisluontoisena, koska toinen valtio ottaa omaisuuden vastaan oikeudelli-

³⁹ Ks. esim. *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 158, jossa kysymys kuitenkin tiivistetyn esityksen vuoksi jää hieman hämäräksi.

⁴⁰ *Feilchenfeld*, s. 768.

⁴¹ Kunnille ja muille julkisoikeudellisille yhdyskunnille kuuluva omaisuus rinnastetaan tavallisesti valtion finanssiomaisuuteen (*Huber* s. 72), jollei sitä suoraan käsitellä yksityisomaisuuden luontoisena.

⁴² Niinpä *Feilchenfeld* mainitsee (s. 768), että eräitä valtion rahastoja voidaan käyttää sekä julkisiin että puhtaasti finanssitarkoituksiin. Vrt. myös *Huber*, s. 70 s.

⁴³ Ks. näistä *Guggenheim*, *Beiträge* s. 67 ss. ja tarkemmin *Huber*, s. 45.

sesti sen luontoisena, kuin se luovutushetkellä on.⁴⁴ Toisaalta on esitetty se käsitys, että seuraajavaltio voi alueluovutuksen jälkeen säätämillään laeilla vapaasti muuttaa sanotun valtionomaisuuden luonnetta.⁴⁵ Tätä jälkimmäistä kantaa vastaan on huomautettava, että se ensinnäkin on ristiriidassa oikeusseuraannon perusteeseen nähden edellä hyväksytyn käsityksen kanssa. Seuraajavaltio saa näet haltuunsa ja omistukseensa edellisen aluevaltion sen omaisuuden, mikä sille alueherruuden vaihtumisen johdosta kansainvälisen oikeuden mukaan kuuluu, eikä se saa ryhtyä muuttamaan näitä sääntöjä ainakaan toisen valtion vahingoksi. Seurauksena tällaisen oikeuden myöntämisestä olisi, että ero julkisluontoisen ja finanssiomaisuuden välillä menettäisi kaiken merkityksensä.

Ei mikään estä asianomaisia valtioita sopimasta keskenään, että alueen luovuttaneen valtion *jäljelle jääneeltä alueelta siirretään* luovutetulle alueelle seuraajavaltion hyväksi sellaista valtionomaisuutta, jonka katsotaan jollakin tavoin siihen liittyvän, mutta yleisen kansainvälisen oikeuden mukaan alueita menettäneelle valtiolle ei kuulu tällaista velvollisuutta.⁴⁶ Samoin viimeksi mainittu valtio jatkuvasti yksin määrää *ulkomailla* eli kolmannen valtion alueella olevasta kaikesta omaisuudestaan.⁴⁷

Valtion julkisluontoiseen ja finanssiomaisuuteen kuuluvia eri *omaisuusryhmiä* tullaan käsittelemään tarkemmin jäljempänä. Mitä taas *verotusoikeuteen* tulee, niin siihen nähden on sovellettava samoja sääntöjä kuin edellä käsitellyssä valtion tuhoutumista koskevassa tapauksessa.⁴⁸ Sama koskee myös siirtyvään omaisuuteen liittyviä velvoituksia ja *rasituksia*. Jos luovutetulla alueella on omaisuutta, joka kuuluu *yhteisesti* sekä luovuttaja- että seuraajavaltiolle, lienee luonnollista, ettei alueherruuden vaihdos muuta tätä yhteisomistussuhdetta.⁴⁹ — Mai-

⁴⁴ Näin mm. *Guggenheim*, m.t. s. 70; *Cavaglieri*, AnnIDI 1931 Vol. I s. 211; *Feilchenfeld*, s. 839 (vaikka hän, kuten edellä olevasta havaitaan, ei itse peruskysymyksessä anna alueluovutukselle ratkaisevaa merkitystä). Tämän kannan näyttää myös Haagin Pysyvä kansainvälinen tuomioistuin hyväksyneen. Ks. siitä *Schwarzenberger*, s. 82 s.

⁴⁵ *Huber*, s. 68 ja *Keith*, m.t. s. 49.

⁴⁶ Näin *Feilchenfeld*, s. 768. — Vrt. viime maailmansodan rauhansopimusten edellä selostettuja määräyksiä erinäisten omaisuusesineiden palautuksesta voittajavaltioille luovutetuille alueille.

⁴⁷ Näin mm. *Huber*, s. 71 ja *Keith*, m.t. s. 56.

⁴⁸ Näin mm. *Huber*, s. 47 ja *Audinet*, s. 579.

⁴⁹ Näin *Szaszy*, s. 588.

nitulla alueella oleva luovuttajavaltion *hallitsijalle* kuuluva yksityis-omaisuus säilyy koskemattomana,⁵⁰ koska hänen erioikeutensa ovat jatkuvasti jäljellä, mutta muuhun hänen siellä olevaan omaisuuteensa nähden on sovellettava myöhemmin selostettavia valtion julkisluontoista omaisuutta koskevia periaatteita.

b) Valtion *julkisluontoisen omaisuuden* tunnusmerkkejä on jo edellä selvitetty. Itse nimityksestä ja näistä tunnusmerkeistä havaitaan, että kysymyksessä on valtioon ja sen alueeseen⁵¹ erityisellä tavalla liittyvä omaisuus, joten oikeusseuraantomahdollisuudet tässä ovat olennassa. Ne tutkijat, jotka — kuten aikaisemmasta esityksestä ilmenee — hylkäävät kansainväliseen oikeuteen perustuvan oikeusseuraannon aluesiirroissa yleensä kaikkeen valtionomaisuuteen nähden, eivät tietenkään voi hyväksyä valtioseuraantoa julkisluontoisen omaisuudenkaan ollessa kysymyksessä.⁵² Mutta useimmat muut ovat toista mieltä⁵³ eräiden heistä viitatessa siihen, että tavanomainen oikeuskin on tällä kannalla.⁵⁴ Tätä käsitystä, joka todellakin vastaa vakiintunutta ja ilmeisesti myös sitovaksi tunnustettua valtiokäytäntöä, onkin pidettävä myös teoreettisesti oikeana. Kuten *Wilkinson*⁵⁵ huomauttaa, suvereenisuuden harjoittamiseen eli tässä alueherruuteen kuuluu erottamattomasti

⁵⁰ Samoin *Schoenborn*, m.t. s. 80 alav. 5.

⁵¹ *Huber* (s. 45 ja 67) pitää julkisluontoista omaisuutta suorastaan alueen per-
tinenessinä, missä suhteessa hän kuitenkin ilmeisesti menee liian pitkälle, kuten
Guggenheim (*Beiträge* s. 67) huomauttaa. Mutta ainakin huomattava osa yleisistä
rakenneksista ja yhteiskäyttöön varatuista esineistä (tiet, sillat ym.) on kyllä sel-
laisia, joita on tarkoitus alueherruuden muuttumisesta huolimatta edelleenkin käyt-
tää samalla tavalla.

⁵² v. *Verdross*, s. 242; *Kelsen*, s. 349; *Udina*, s. 766 s.; *Feilchenfeld*, s. 619. Ku-
ten edellä on huomautettu, sallivat he kuitenkin seuraajavaltion ottaa — oman oi-
keusjärjestyksensä nojalla — käyttöönsä ja omistukseensa tiettyä (lähinnä julkis-
luontoista) entiselle aluevaltiolle kuuluvaa omaisuutta, jollei alueluovutusta kos-
keva sopimus tätä nimenomaan kiellä. Vrt. lisäksi *Erich*, Kansainvälinen oikeus
s. 254 s., jossa samoin kiistetään periaatteellisesti valtioseuraantomahdollisuus, mut-
ta todetaan, että asianlaita käytännössä on toisin. Samaan suuntaan myös *Schoen-
born*, m.t. s. 57, jossa sanotaan, että seuraajavaltiot säännönmukaisesti ottavat mai-
nitun omaisuuden itselleen, ja että voidaan jopa olettaa, että seuraajavaltiot pitävät
tätä omaisuutta itselleen kuuluvana, vaikkei nimenomaista tätä osoittavaa tahdon-
ilmaisua annettaisikaan.

⁵³ Mm. *Ross*, s. 155 s.; *Frangulis*, s. 149; *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 240;
Strupp, s. 489; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 360.

⁵⁴ *Guggenheim*, m.t. s. 76 ja *Lehrbuch* s. 429; *Wilkinson*, s. 22 s.; *Schwarzen-
berger*, s. 82, jossa viitataan Pysyvän kansainvälisen tuomioistuimen kannanottoon.

⁵⁵ *Wilkinson*, s. 22.

alueella olevan julkisluontoisen omaisuuden hallinta (»control»), minkä takia oikeus sanottuun omaisuuteen siirtyy, samalla kun suvereenisuus alueeseen vaihtuu.

Seuraajavaltio saa haltuunsa ja omistukseensa *kaiken* luovutetulla alueella olevan julkisluontoisen omaisuuden, käsitti se kiinteätä, irtaimistoon luettavia esineitä⁵⁶ tai julkisoikeudellisia saamisoikeuksia.⁵⁷ Alueluovutusta koskevilla sopimuksilla tai järjestelyillä voidaan näistä kysymyksistä tietenkin sopia toisinkin. Niinpä *saamisoikeuksien* jakamisesta on usein sovittu siten, että kukin valtio perii valtion saatavat kansalaisiltaan, mutta kiinnitettyihin saamisoikeuksiin on yleensä reaali-pantti sijaitsemispaikka saanut ratkaista.⁵⁸

Arkistoihin ja muualla säilytettäviin asiakirjoihin nähden on yleensä sovellettu samoja sääntöjä kuin valtion tuhoutumisessa hajoamisen johdosta.⁵⁹ Jos siis arkistot tai asiakirjat liittyvät sekä luovutettuun että luovuttajalle jäljelle jääneeseen alueeseen, ratkaisee joko hallinta tai pääasiallinen intressi, jollei omaisuutta jätetä yhteiseksi. Kahdessa ensin mainitussa vaihtoehdossa asiakirjoja vaille jääneellä puolella on oikeus joko omalla tai yhteisellä kustannuksella saada itselleen tarvittavat jäljennökset. Jos asiakirjat kiinnostavat vain toista näistä valtioista, ne on luovutettava sille.⁶⁰ — On ehdotettu,⁶¹ että luovuttajavaltio saisi oikeuden samalla tavoin vaatia itselleen luovutetulle alueelle jääneet *historialliset muistomerkit*. Asia riippuu lähinnä siitä, liittyvätkö tällaiset esineet asianomaisen valtion yhteiseen historiaan tai johonkin niiden sijaitsemispaikkakunnalla sattuneeseen historialliseen tapahtumaan.

Mitä tulee säätöihin ja muihin *julkisoikeudellisiin oikeushenkilöihin*, kuten esim. vakuutus- tai eläkekassoihin, niin eräät tutkijat⁶² katsovat, että niitä on nyt kysymyksessä olevassa suhteessa lähinnä käsiteltävä kuten valtion julkisluontoista omaisuutta tai sitten suori-

⁵⁶ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 360 mainitsee tällöin julkisluontoiset kiinteistöt tarpeistoineen, sairaalat ja muut julkiset laitokset (käyttöirtaimistoineen).

⁵⁷ Esim. verorästit (*Huber*, s. 47 ja 73 s. sekä *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 242). Ks. myös *Keith*, m.t. s. 53.

⁵⁸ Ks. *Huber*, s. 77.

⁵⁹ Ks. *Szaszy*, s. 589; *Audinet*, s. 573; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 360; *Huber* (s. 46, 68 ja 82), joka pitää näitäkin alueen tai tietyn omaisuuden pertinenssinä.

⁶⁰ Vrt. edellä ja *Huber*, s. 82.

⁶¹ *Szaszy*, s. 589.

⁶² *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 360 s. ja *Huber*, s. 47.

tettava jonkinlainen, oikeudenmukainen jako luovuttaja- ja seuraaja- valtion kesken. Tähän kysymykseen on vaikeata vastata yleisellä tavalla, koska kaikki riippuu monesta seikasta, mm. siitä, miten kiinteästi sanotut säätiöt, kassat ym. ovat liitetyt valtioon. Valtion harjoittamalla valvonnalla ei ole ratkaisevaa merkitystä.

Aikaisemmasta esityksestä ilmenee jo, että tutkijat ovat melko yksimielisiä siitä, että seuraajavaltion ei tarvitse suorittaa minkäänlaista *korvausta*, mikäli sille siirtyy entisen aluevaltion omaisuutta. Eräs tutkija⁶³ näyttää kuitenkin pitävän tällaisen korvauksen suorittamista toivottavana, ja eräs toinen kytkee tämän kysymyksen velkaseuraantoon koskevaan ongelmaan⁶⁴ vaatien vastikkeen suorittamista luovutusta valtionomaisuudesta, sikäli kuin sen arvo ylittää seuraajavaltion vastattavaksi siirtyneet valtionvelat.⁶⁵ Moraaliselta kannalta tällaisia ratkaisuja ehkä saatetaan puoltaa, mutta oikeudellista velvoitusta menetellä sanotuin tavoin ei ole. — Luovutettavan alueen haltijalla on oikeus käyttää siellä olevaa valtion julkisluontoista omaisuutta normaalilla tavalla hallinto- ym. yleisiin tarkoituksiin luovutushetken saakka, ja vain selvistä väärinkäyttötapauksista saattaa aiheutua korvausvelvollisuus.⁶⁶

c) Nyt on tutkittava, mikä on luovutetulla alueella olevan luovuttajavaltion *finanssiomaisuuden* kohtalo. Tämänkin omaisuusryhmän käsitteestä, luonteesta ja rajoista on jo aikaisemmin ollut puhetta.⁶⁷ Tämä omaisuuspiiri voidaan myös määritellä negatiivisella tavalla eli selittämällä, että se sisältää kaiken sen valtionomaisuuden, joka jää julkisluontoisen ulkopuolelle. Valtion finanssiomaisuus voidaan sikäli rinnastaa yksityisomaisuuteen, että siihenkin — omistajan julkisoikeudellisesta henkilöstä huolimatta — on sovellettava yksityisoikeudellisia normeja.

Ne näkökohdat, jotka edellisessä osastossa on esitetty julkisluontoi- seen omaisuuteen kohdistuvan oikeusseuraannon puolesta, eivät päde,

⁶³ *Cavaglieri*, main. kirj. s. 242 ja *AnnIDI* 1931 s. 212.

⁶⁴ *Szaszy*, s. 588 s. Hän on ilmeisesti saanut tämän ajatuksen eräistä ensimmäisen maailmansodan jälkiselvittelyissä noudatetuista menettelytavoista.

⁶⁵ Jos kuitenkin toinen valtio on aikaisemmin laiminlyönyt korvauksen suorittamisen tällaisessa tapauksessa, ei toisellakaan — *Szaszyn* mielestä — ole tähän velvollisuutta.

⁶⁶ Tämän luonnollisen periaatteen on *Haagin Pysyvä kansainvälinen tuomioistu*n hyväksynyt eräässä ratkaisussaan (ks. *Schwarzenberger*, s. 82).

⁶⁷ Ks. vielä *Guggenheim*, *Beiträge* s. 78 ja *Huber*, s. 46, jossa esitetään sekä määritelmä että eräitä esimerkkejä.

kun on kysymyksessä valtion finanssiomaisuus. Viimeksi mainitunlainen omaisuus ei näet liity samalla tavoin valtion alueeseen ja tämän hallintaan kuin julkisluontoinen. Päinvastoin tuntuu siltä, että valtion finanssiomaisuutta pitäisi *periaatteellisesti* käsitellä nyt kysymyksessä olevassa suhteessa kuten finanssiomaisuutta yleensäkin. Minkä vuoksi aluemenetyksen kärsinyttä valtiota olisi rangaistava vielä tällaisenkin omaisuuden riistolla, kun kerran muut valtiot samoin kuin yksityiset vieraan maan kansalaiset voivat luovutetulla alueella omistaa samanlaisia omaisuusesineitä? ⁶⁸ Miksi ei silloin samalla anasteta myös alueluovuttajan omaisuutta seuraajavaltion alueen entisilläkin osilla?

Eräät tutkijat ovat kuitenkin valmiit myöntämään seuraajavaltiolle oikeuden ottaa haltuunsa ja omistukseensa myös sanotun, entiselle aluevaltiolle kuuluvan ja luovutetulla alueella olevan finanssiomaisuuden. ⁶⁹ Useimmat heistä ovat todennäköisesti päätyneet tähän tulokseen sillä perusteella, että *valtiokäytännössä* — valitettavasti — tosiasiallinen valta on monesti joutunut ratkaisemaan tässäkin suhteessa ja että alueluovutusta koskevilla sopimuksissakin asiat yleensä on järjestetty tällä tavoin. ⁷⁰ Voitaneenkin katsoa, ettei yleinen kansainvälinen oikeus kiellä menettelemästä täten, vaikkakin periaatteelliselta kannalta olisi ollut toivottavaa, että päinvastainen sääntö olisi tullut vallitsevaksi.

Huber ⁷¹ on esittänyt eräitä *teoreettisia perustelujakin* mainitun käsityskannan tueksi. Hän toteaa ensiksi, että julkisluontoisen ja finanssiomaisuuden välinen raja on epämääräinen. Tämä on kyllä totta, mutta onko nyt tällaisen, jos niin voi sanoa, teknillisen vaikeuden takia syytä uhrata koko tärkeä periaate? Edelleen Huber viittaa siihen, että

⁶⁸ Mikäli ei ulkomaalaisten omistusoikeutta ole jossakin suhteessa — laillisessa järjestyksessä — rajoitettu. Vrt. *Guggenheim*, m.t. s. 79.

⁶⁹ *Huber*, s. 70 s. ja 75 s. (huomauttaen, että tämä koskee niin hyvin kiinteätä kuin irtainta omaisuutta, mutta ei kuitenkaan valtion yksityisoikeudellisia saatavia — kuten teollisuudelle ja kunnille myönnettyjä luottoja sekä maksamattomia kauppahintoja joistakin esineistä —, jollei kysymyksessä ole »die Surrogate eines dinglichen, noch bestehenden Rechtes des Cedenten an seiner im Cessus belegenen Sache»); *Møller*, I s. 327 alav. 1; *Le Fur*, s. 371; *Fedozzi*, s. 288 (ellei toisin sovita).

⁷⁰ Ks. esim. *Struycken*, s. 25 ja 44 s., jossa mm. viitataan eräisiin Versailles'in rauhan sopimuksen määräyksiin; *Guggenheim*, m.t. s. 80 (joka itse on periaatteellisesti toisella kannalla); *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 240 ss., jossa huomautetaan, että yleinen presumptio on, että finanssiomaisuuskin siirtyy.

⁷¹ *Huber*, s. 70 s.

kysymys on yhteydessä seuraajavaltion velkavastuun kanssa.⁷² Kuten myöhemmästä esityksestä ilmenee, on näillä kahdella ongelmalla tosin jonkin verran yhteyttä toisiinsa, mutta ei läheskään niin likeistä, että myönteinen ratkaisu toisessa johtaisi samaan tulokseen toiseenkin nähden, eikä valtiokäytännössä tällaista johtopäätöstä olekaan tehty. Lopuksi Huber vetoaa poliittisiin syihin huomauttaen, että seuraajavaltion on vaikeata mukautua siihen, että vieras valtio eli entinen aluevaltio omistaa huomattavan määrän kiinteistöjä ym. omaisuutta luovutetulla alueella ja on ehkä siellä suurin yrittäjä teollisuudenkin alalla.⁷³ Joissakin tapauksissa tällainen tilanne saattaa todella muodostua todelliseksi epäkohdaksi, mutta asia voidaan korjata oikeudenmukaisemmalla tavalla, kuin että kysymyksessä oleva omaisuus muutta mutkitta otetaan seuraajavaltiolle. Ja samanlaisia tilanteitahan voi syntyä myös alueluovutuksista riippumattakin.

Näin muodoin päädytään siihen, että alussa mainittu, *vastakkainen käsitys*, jonka mukaan valtion finanssiomaisuuden ei pitäisi siirtyä aluemuutoksissa ja jota käsitystä ovat niin ikään kannattaneet useat arvovaltaiset tutkijat,⁷⁴ kaikesta huolimatta on oikea. Eräät oikeusoppineet puhuvat tällöin ns. *saavutettujen oikeuksien* turvasta niin laajassa merkityksessä, että he näyttävät sisällyttävän niihin myös vieraiden valtioiden yksityisoikeudellisluontoiset oikeudet.⁷⁵ — Jotkut taas kiinnittävät huomiota siihen, onko valtion omaisuus sellaista, että sillä on *paikallinen käyttötarkoitus* — jolloin esimerkkinä tällaisesta omaisuudesta usein mainitaan rautatielaitos —, missä tapauksessa omaisuus siirtyy uudelle alueherralle.⁷⁶ Tässä on ilmeisesti kuitenkin kysymys sellaisesta omaisuudesta, jonka oikeusluonne on sikäli epäselvä, että se

⁷² Vrt. tässä suhteessa myös *Strupp*, s. 489 s., jonka oma käsitys itse pääkysymyksessä ei kuitenkaan tule selvästi ilmi.

⁷³ Myös *Cavaglieri*, main.kirj. s. 240 ss. pitää tätä varteen otettavana seikkana.

⁷⁴ *Schoenborn*, m.t. s. 58 (jossa kuitenkin huomautetaan, s. 81 alav. 4, että tällaista omaisuutta voi sotasaliina siirtyä seuraajavaltiolle jo ennen alueherruuden vaihdosta); *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 431 ja alav. 25 (jossa korostetaan, että edellä mainittu tulos pitää paikkansa myös ns. fiskaalisiin saataviin); *Appleton*, s. 44; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 361; *Audinet*, N:o 67; *Kaufmann*, *Studien* s. 119; *Frangulis*, s. 149; *Ross*, s. 156; *Szaszy*, s. 589.

⁷⁵ Esim. v. *Verdross*, s. 242. Vrt. myös *Guggenheim*, *Beiträge* s. 79 sekä alav. 161 ja 162.

⁷⁶ *Herschey*, s. 294. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 361 tehdään myös poikkeus rautatielaitokseen nähden.

on julkisluontoisen ja finanssiomaisuuden välimailla, ehkäpä juuri rautatielaitokseen kuuluvaan omaisuuteen nähden ennemminkin julkisluontoisella puolella.

Jos kuitenkin Huberin mainitsemista poliittisista syistä halutaan tehdä jokin myönnytys tässä hyväksytystä periaatteesta, niin voidaan suostua siihen, että seuraajavaltio saa oikeuden, joko tärkeiden syiden sitä vaatiessa tai yleisessä muodossa, *lynastaa itselleen*, täyden korvauksen suorittaen, uudella alueella olevaa luovuttajavaltion finanssiomaisuutta.⁷⁷ Myös valtiokäytännössä on toisinaan menetelty näin.⁷⁸

Kuten jo aikaisemmin on mainittu, on kunnille ja muille *paikallisille julkisoikeudellisille yhdyskunnille* kuuluvaa omaisuutta käsiteltävä alueluovutustapauksissa kuten yksityistä omaisuutta. Jos uusi raja joutuu halkaisemaan tällaisen yhdyskunnan alueen, käy välttämättömäksi suorittaa jonkinlainen yhdyskunnan omaisuuden jako, jolloin käytännössä omaisuuden sijainti yleensä joutuu ratkaisemaan.⁷⁹

d). Edellä olevissa osastoissa sekä aikaisemmassa historiallisessa esityksessä on jo viitattu siihen, miten valtionomaisuutta on *valtiokäytännössä* käsitelty aluesiirtotapauksissa ja myös selostettu sitä,⁸⁰ joten tässä suhteessa nyt voidaan tyytyä joihinkin lisähuomautuksiin. — *Ensimmäisen maailmansodan* jälkeisten rauhansopimusten mukaan hyväksyttiin — kuten yleensä vanhemmassakin käytännössä — luovutetulla alueella olevan valtion sekä julkisluontoisen että finanssiomaisuuden siirtyminen uudelle aluevaltiolle, mutta täten luovutetun omaisuuden arvo otettiin tietyllä tavalla huomioon sotakorvaussuorituksissa.⁸¹ Suomen ja Neuvostoliiton ns. talvisodan päätyttyä (maaliskuussa 1940) Suomi joutui, kuten muistetaan, luovuttamaan Neuvostoliitolle kaiken sille siirtyneillä alueilla olevan omaisuuden sen laadusta ja omistajasta riippumatta.⁸²

⁷⁷ Tähän tulokseen *Cavaglierikin* (main.kirj. s. 242 s.) lopulta päättyy, ja myös Kansainvälisen oikeuden instituutin oikeusseuraantokysymyksiä valmisteleva asianomainen valiokunta hyväksyi sen aikoinaan alustavasti (AnnIDI 1934 s. 477).

⁷⁸ Ks. *Guggenheim*, Beiträge s. 80 alav. 162.

⁷⁹ Vrt. *Huber*, s. 72. — Versailles'in rauhansopimuksessa oli näistä kysymyksistä yksityiskohtaisia määräyksiä. Vrt. myös edellä selostetun Italian v:n 1947 rauhansopimuksen määräyksiä.

⁸⁰ Vanhemmasta valtiokäytännöstä ks. vielä *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 362 ss.; *Huber*, s. 67 alav. 143 ja 144; *Schoenborn*, m.t. s. 57 alav. 4 ja 58 alav. 1.

⁸¹ *Guggenheim*, Beiträge s. 71 ss. ja *Szaszy*, s. 589, joka pitää sanottua järjestyä oikeudenmukaisena.

⁸² Ks. edellä.

Viime maailmansodan aikaisista tapauksista mainittakoon kaksi *Tšekkosloviaa* koskevaa sopimusta. Toinen niistä solmittiin 21. 5. 1940 Saksan ja Unkarin välillä⁸³ ja siinä järjesteltiin eräitä Unkarin *Tšekkoslovakialta* ennen sotaa saamien alueiden⁸⁴ oikeussuhteita. Sopimuksessa määrättiin mm., että alueilla oleva valtionomaisuus siirtyy alueen kera rasituksineen, eräin hallintovelkoja koskevin rajoituksin, minkä lisäksi aluetta koskevat julkisoikeudelliset arkistot on luovutettava. Samoin kaikki valtion vero-, tulli- ym. saatavat kysymyksessä olevalla alueella asuvilta tai joiden panttina on siellä olevia kiinteistöjä, siirtyvät uudelle aluevaltiolle. Siirrettyä alueella olevien kuntien omaisuus säilyy velkoineen. Lopuksi sisältyy sopimukseen määräyksiä rajalla sijaitsevista kiinteistöistä ja hypoteekki- ym. luottovaikuuksien siirtämisestä *Tšekkoslovakian* luottolaitoksista unkarilaisiin.⁸⁵ — Toinen sopimus, joka tehtiin 4. 10. 1941 Saksan ja toisaalta Böömi—Määrin protektoraatin kesken, koski *Tšekkoslovakian* valtion omaisuutta ja velkoja ym. finanssikysymyksiä.⁸⁶ Sopimuksen mukaan Saksalle kuuluu sille aikaisemmin siirtyneillä alueilla samoin kuin protektoraatin ulkopuolella yleensäkin oleva entisen *Tšekkoslovakian* valtion omaisuus, siihen luettuna osakkeet ja osuudet yrityksissä,⁸⁷ sekä vero- ym. saatavat.⁸⁸ Kuntien omaisuus velkoineen säilyy entisellään; jos kunta sijaitsee uuden rajan molemmin puolin, sen omaisuus ja velat on jaettava.

Toisen maailmansodan rauhansopimuksista korostettakoon erityisesti jo selostettuja *Italian rauhansopimuksen* määräyksiä, joiden mukaan *Italian* luovuttamilla alueilla oleva sekä valtion että kuntienkin omaisuus, laadusta riippumatta, siirtyy vastikkeetta seuraajavaltioille, samoin kuin arkistojen luovuttamista ja omaisuuden palautusta koskevia sopimusartikloja, joilla osittain on vastineensa myös muissa rauhansopimuksissa.⁸⁹ Voidaan siis todeta, että käytäntö sitten ensimmäisen

⁸³ Ks. Martens Rec. III Série Vol. 39 s. 106 ss.

⁸⁴ Vrt. edellä olevaa historiallista esitystä.

⁸⁵ Ks. myös Martens Rec. III Série Vol. 39 s. 580 ja 680 ss., jossa on tätä sopimusta täydentävien sosiaalivakuutusta koskevien sopimusten teksti.

⁸⁶ Tekstistä ks. Martens Rec. III Série Vol. 39 s. 646 ss.

⁸⁷ Jos yrityksen omaisuus sijaitsee protektoraatin sekä sisä- että ulkopuolella, on suoritettava omaisuuden jako.

⁸⁸ Myös jos velan vakuutena oleva kiinteistö on tai velallinen asuu protektoraatin alueen ulkopuolella, ja sotalaitoksen saatavat kokonaisuudessaan.

⁸⁹ Vrt. lisäksi *Italian rauhansopimuksen* XIV liitteen 18. kohdan 2. momentissa olevaa määräystä, jonka mukaan *Italian* ja sen alueita Euroopassa saaneiden val-

maailmansodan on muodostunut huomattavasti ankarammaksi, mikäli koskee sodassa tappiolle joutuneita valtioita.⁹⁰ Toisaalta on viime aikaisessa oikeuskäytännössä esiintynyt merkkejä sellaisesta suuntauksesta, ettei valtion omaisuuden siirtoa tunnusteta, jollei se ole toteutettu täysin vapaaehtoisella tavalla.⁹¹

tioiden välillä edellytetään tehtäväksi erityissopimuksia liikkuvan ym. rautatiekaluston ja telakka- sekä satamalaitteiden ynnä samoja tarkoituksia palvelevien merialusten oikeudenmukaista ja kohtuullista jakoa varten sanottujen valtioiden kesken.

⁹⁰ Milloin taas alueherruuden vaihdos on tapahtunut rauhanomaisella tavalla, kuten esim. aikaisemmin selostetuissa Filippiinien, Birman ja Indonesian tapauksissa, on valtionomaisuuden siirtymiseen nähden suurin piirtein noudatettu edellä esitettyjä yleisiä sääntöjä. Libanonin ja Ranskan järjestelyihin liittyi, kuten sanottu, se erikoisuus, että ensin mainitun valtion oli lunastettava itselleen alueellaan oleva Ranskalle kuuluva julkisluontoinenkin omaisuus. Mutta Ranskahan olikin toiminut vain mandaattivaltiona.

⁹¹ Ks. *Guggenheim*, Lehrbuch s. 428 alav. 17, jossa viitataan eräisiin Englannin High Court'in tätä koskeviin kannanottoihin. Vrt. myös edellä.

VI luku

VALTIONVELAT

1. Jakso: Yleisluontoiset kysymykset

1. Valtionvelkoja koskevia oikeusseuraantokysymyksiä on uudemmassa tietoisopissa käsitelty varsin perusteellisesti. *Sackin* ja erityisesti *Feilchenfeldin* tutkimusten¹ johdosta ovat nämä ongelmat tulleet monipuolisesti valaistuiksi, joten tässä valtioseuraantoa koskevassa yleisesityksessä ei ole tarpeen valtionvelkojen kohdalla mennä yksityiskohtiin, vaan päähuomio voidaan kohdistaa siihen, mitä *viimeaikaisin kehitys* on tuonut uutta, onko se mahdollisesti muuttanut aikaisemmin vakiintuneita sääntöjä.

Varhaisempaan kehitykseen nähden voidaan samoin viitata edellä nimettyjen tutkijain esityksiin ja alussa olevaan historiikkiin. Tässä suhteessa tulkoon vain mainituksi, että aikaisemmin oli yleisesti tapana, että *hallitsija* teki velkaa *henkilökohtaisesti* silloinkin, kun osa näin saaduista varoista aiottiin käyttää ja myös käytettiin asianomaisen valtion yleisiin menoihin, mistä oli seurauksena, että hallitsija oli myöskin yksin vastuussa tällaisten lainojen takaisin maksamisesta.² Nytemmin on järjestelmä tässä muuttunut siten, että valtion tarpeisiin tarkoitetut luotot hankitaan valtion nimessä, joten valtio itse vastaa niistä käyttövaroillaan ja omaisuudellaan.

Valtionvelat voidaan *jaoitella* monella eri perusteella.³ — Jos jätetään huomioon ottamatta monarkioissa esiintyvät hallitsijan enemmän tai vähemmän yksityisluontoiset lainat, joita ei oikeastaan ole luetta- vakaan *valtionvelkoihin*, voi *lainanottajana* olla, kuten tavallisesti, valtion yleinen eli ns. laillinen hallitus taikka jonkinlainen paikallinen tai

¹ Ks. lähdeluettelo ja edellä olevaa esitystä.

² *Sack*, *Recueil* 1928 III s. 153 ss.

³ Ks. esim. *Wilkinson*, s. 94 s.

kapinahallitus taikka valtion puolesta toimivat eri keskuselimet tai paikalliset viranomaiset. — *Lainanantajana* on milloin toinen valtio tai yhdyskunta milloin erilaiset kotimaiset tai ulkomaalaiset yhteisöt taikka yksityiset henkilöt. On olemassa tietyille henkilölle tai haltijalle asetettuja obligaatiolainoja taikka erilaisia valtionrahaston maksusitoumuksia. Valtion hallinto- ja liiketoiminnasta, hankinnoista sekä omaisuuden hoidosta aiheutuu virkamiesten ja muiden valtion palveluksessa olevien henkilöiden palkka-, eläke-, vakuutus- ym. saatavia, kauppahintasaatavia ja erilaisia korvaus- ym. saatavia eri henkilöille.

Valtionlainat voidaan ottaa *eri tarkoituksia* varten, joista osa koskee valtiota kokonaisuudessaan ja osa palvelee ensi sijassa joitakin paikallisia tarpeita. — Asiaan saattaa myös vaikuttaa, onko laina otettu *sodan* vai *rauhan aikana* sekä eräät muutkin seikat. — Valtion lainan *vakuutena* on toisinaan valtion omaisuutta kiinnityksen muodossa tai muuten taikka joitakin valtion tulolähteitä kuten veroja ja tullituloja. — Lainaehdot vaihtelevat myös siinä suhteessa, minkä *oikeusjärjestyksen* alaisena lainat on otettu ja mitä oikeussääntöjä niihin on yleensä sovellettava.

Valtion velkoja voidaan, jos halutaan, nimittää myös valtion *passiiviseksi omaisuudeksi*. Valtionlainojen *finanssitieteellisellä jaoittelulla* ei tietenkään ole sinänsä merkitystä valtion velkojen siirtymistä toiselta valtiolta toiselle koskevaa kysymystä ratkaistaessa.⁴ Samoin eivät kaikki muutkaan edellä mainitut ryhmitykset ja eroavuudet vaikuta tässä asiaan,⁵ minkä vuoksi niihin tullaan kiinnittämään huomiota vain sikäli, kuin siihen on syytä.

Kun otetaan huomioon kaikki edellä mainitut valtionvelkoihin liittyvät vivahdukset, on selvä, ettei valtionvelasta voi antaa mitään tarkkaa ja yleispätevää *määritelmää*. Jos kuitenkin kiinnitetään huomiota vain eräisiin säännönmukaisiin muotoihin ja olennaisimpiin seikkoihin, voidaan *Sackia* seuraten⁶ sanoa, että valtionvelat ovat sellaisia velkoja, joista laillisen hallituksen valtuuttamat viranomaiset ovat sopineet valtion nimessä, sen lukuun ja sen tarpeita varten.

⁴ *Guggenheim*, Beiträge s. 120.

⁵ Vrt. *Appleton*, s. 165 ja 182 s., jossa sanotaan, ettei ole eroa ns. juoksevien ja muiden lyhytaikaisten sekä toisaalta vakautetun valtionvelan välillä. — Sitä vastoin velan syntymisaika saattaa olla huomioon otettava tekijä. Sanotun ajankohdan määrittämisestä ks. *Sack*, Dettes publiques s. 310 s.

⁶ *Dettes publiques* s. 6.

Valtion velkaseuraantoa koskevissa tutkimuksissa tehdään usein ero valtion ns. *finanssivelkojen* ja *hallintovelkojen* välillä.⁷ Edellisillä tarkoitetaan valtion yleistä finanssihallintoa eli sen erilaatuisten menojen suorittamista varten otettuja lainoja, joita koskeva sopimus ainakin säännönmukaisesti solmitaan yksityisoikeudellisena oikeustoimena.⁸ Jälkimmäiset syntyvät taas valtion eri hallintohaarojen toiminnan yhteydessä, ja voidaan niistä mainita esimerkkeinä virkamiesten palkat ja eläkkeet sekä erilaiset valtioon kohdistuvat saamis- ja korvausvaatimukset. Tähän ryhmään kuuluviin valtionvelkoihin on sovellettava ainakin osaltaan julkisoikeudellisia (hallinto-oikeudellisia) oikeussäännöksiä. — Myöhempi esitys tulee osoittamaan, onko tällä erotelulla merkitystä velkaseuraannon kannalta.⁹ Mutta jo nyt tulkoon korostetuksi, että mikäli voidaan hyväksyä pakollista oikeusseuraantoa yksityisoikeudellisella pohjalla oleviin finanssivelkoihin, kysymyksessä ei nytkään ole yksityisoikeudellinen velvollisuuksien siirtyminen. Seuraajavaltion velvollisuudet näet johtuvat tässä yleisen kansainvälisen oikeuden normeista seuraajavaltion täyttäessä toisen valtion lainasopimuksesta aiheutuvia sitoumuksia.¹⁰

Finanssivelat jaotellaan taas vuorostaan *yleisiin* ja *alueellisiin* eli *paikallisiin* velkoihin.¹¹ Kuten jo nimitykset osoittavat, tarkoittavat ensin mainitut sellaisia velkoja, jotka koskevat asianomaista velallis-

⁷ Ks. esim. *Huber*, s. 48 ja 50, jossa on olemassa asianomaiset määritelmätkin; *Schoenborn*, *Staatensukzessionen* s. 55; *Guggenheim*, m.t. s. 87 ja 121.

⁸ Jos lainanantajana on toinen valtio, saattaa tähän liittyä eräitä julkisoikeudellisia (kansainvälisoikeudellisia) tekijöitä. Vrt. *Vion*, s. 26 ss., jossa asetutaan sille kannalle, että myös yksityisen ja valtion välistä lainasopimusta on pidettävä lähinnä julkisoikeudellisena eikä yksityisoikeudellisena oikeustoimena.

⁹ *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 436 vastaa tähän kieltävästi asettaen vain ns. paikalliset velat eri asemaan.

¹⁰ Näin *Kelsen*, *Recueil* 1932 IV s. 331 s. Sitä vastoin tuntuu vaikeammalta yhtyä häneen, kun hän samassa esityksessä jatkaa huomauttamalla, että seuraajavaltioilla olisi velvollisuuksia entistä velallisvaltiota eikä yksityisiä lainanantajia (tai niiden kotivaltioita) kohtaan. Ainakaan alkuperäisen velallisvaltion tuhoutuessa tuskin voi ajatella, että seuraajavaltioilla olisi vielä tämän jälkeen velvollisuuksia sitä kohtaan. *Kelsen* on kyllä jälleen oikeassa siinä, että seuraajavaltiolle voi syntyä kansainvälisiä velvollisuuksia vain *ulkomaalaisia* saamamiehiä kohtaan, mihin kysymykseen palataan tarkemmin jäljempänä.

¹¹ Viimeksi mainitunlaisista veloista käytetään ranskankielessä nimitystä »dettes hypothéques» erotuksena »dettes hypothéquaires» veloista, jotka tarkoittavat sellaisia lainoja, joiden vakuutena on kiinnityksiä tai valtion vero- ym. tulolähteitä. Ks. esim. *Guggenheim*, *Beiträge* s. 87 s.

valtiota kokonaisuudessaan ja joista valtio on vastuussa kaikella omaisuudellaan, jota vastoin jälkimmäiset ovat syntyneet paikallisia tarkoituksia varten ja ehkä finanssiautonomiata nauttivien alueiden paikallisten viranomaisten toimesta, joiden myös on huolehdittava velan takaisinmaksusta alueelta saatavien tulojen avulla.¹² — Yleisen valtiovelan ohella puhutaan toisinaan myös ns. *erityislainoista*, jotka keskushallitus on ottanut koko valtion nimessä ja laskuun mutta jotakin tiettyä erityistarkoitusta varten, joka saattaa tulla myös pelkästään jonkin tietyn alueosan hyväksi.¹³

Kaikkia näitä erilaisia lainatyyppejä tullaan käsittelemään yksityiskohtaisesti jäljempänä. Nyt mainittakoon vain, että monet tutkijat pitävät sanottuja erotteluja asiaan vaikuttamattomina kansainvälisoikeudelliselta kannalta. On sanottu, että on valtion sisäinen asia, miten se järjestää menojensa rahoituksen, suoritetaanko velat yleisistä varoista vai asianomaisen paikallisen yhdyskunnan kassasta.¹⁴ Toiset huomauttavat samaan suuntaan, että yleinen oletamus valtionlainoihin nähden on, että ne on otettu koko maan hyväksi.¹⁵ Ja lopuksi on viitattu myös siihen, että ns. paikalliset lainat alkavat olla yhä harvinaisempia, joten yleisten ja paikallisten velkojen jaoituksella on varsin vähän käytännöllistä merkitystä.¹⁶

On pidettävä mielessä, että liikkeellä oleva *setelistö* on myös katsottava eräänlaiseksi valtionvelaksi erityisesti siinä tapauksessa, että seteleille on määrätty pakkokurssi,¹⁷ mikä on tullut tavalliseksi viime aikoina monessa maassa. Ja jos seuraajavaltio ottaa haltuunsa setelistön katteena olevat kulta- tai muut varat, viriää kysymys, kuka lunastaa setelit. — Samoin valtiolle saattaa aiheutua maksuvelvollisuus *lainatakuiden johdosta*.¹⁸ Tämäkin on eräänlainen taloudellinen rasitus, joka on otettava huomioon valtiosëuraantokysymyksiä tutkittaessa.

¹² Ks. *Sack*, Recueil 1928 III s. 272, jossa kuitenkin esiintyy eräitä muitakin vaihtoehtoja.

¹³ Näin *Sack*, main. kirj. main. kohta.

¹⁴ *Kaufmann*, Z.ausl.Recht Bd. III: 1 s. 297.

¹⁵ *Huber*, s. 48.

¹⁶ *Sack*, Recueil 1928 III s. 262 ss. Vrt. s. 267, jossa sanotaan, että aikaisemmin valtion hallitsija oli yksin vastuussa, jollei hän ollut saanut jonkin lainan ottoon valtion tai asianomaisen alueen (väestön) suostumusta.

¹⁷ *Huber*, s. 49.

¹⁸ *Huber*, main. kohta.

Eräät tutkijat korostavat sitä eroa, mikä on sellaisten valtion lainojen välillä, joissa *lainanantajana* on toinen *valtio* tai joissa *yksityiset* (ulkomaalaiset) taikka muut niihin verrattavat ovat saamamiehinä.¹⁹ Niinpä on mm. viitattu siihen, että valtioiden lainat toisille valtioille olisivat aina puhtaasti poliittisia lainoja, jolloin on mainittu esimerkkeinä sotalainen liittolaisille ja rauhanaikana tapahtuva vieraan valtion taloudellinen tukeminen poliittisista syistä. Sanotaan, että valtioiden välisissä lainoissa on kaksi tasa-arvoista osapuolta, joten tässä syntyy ns. »*traité-contrat*» (= oikeustoimenluontoinen valtiosopimus). Yksityisen ja valtion välisessä lainasopimuksessa, valtiota eli velallista sitä vastoin on pidettävä vahvempana puolena. Tästä huolimatta on lainanottajavaltion toimittava rehellisesti ja vastattava yleensä sitoumuksistaan, joten lainsäädäntökeinoin tai muutoin järjestettävään moratorioon on lupa turvautua vain, jos lainojen korkojen suoritus ja pääoman takaisinmaksu vaikuttaisi haitallisesti valtion välttämättömien hallintomenojen (»*service public*») rahoittamiseen. Näillä jälkimmäisillä on etuoikeus, sillä valtion toiminta ei saa pysähtyä eikä valtio voi tehdä vararikkoa.²⁰

Edellä olevat huomautukset sisältävät kyllä varteen otettavia näkökohtia, mutta tuntuu siltä, että niissä on jonkin verran liioiteltu sanottua valtioiden keskisten ja toisaalta yksityisen sekä valtion välisten lainojen eroa. Läheskään kaikki valtioiden toisilta valtioilta saamat rahaluotot eivät ainakaan nykyisin enää ole poliittisluontoisia, ja toisaalta on täysin mahdollista, että myös yksityiset myöntävät valtioille lainoja sota- ym. poliittisia tarkoituksia varten. Samoin tasavertaisuus valtioiden kesken niin taloudellisia kuin muita kysymyksiä koskevissa sopimuksissa on usein todellisuudessa varsin muodollista laatua, jota vastoin yksityinenkin lainanantaja voi olla melko turvatussa asemassa, jos hänen kotivaltionsa on mahtava (verrattuna velallisvaltioon) ja ryhtyy häntä tukemaan, mikä yleensä on myös sen edun mukaista. Ulkonaiset muodot eivät useinkaan joudu ratkaisemaan kansainvälisellä enempää kuin muullakaan alalla. — Jos valtion velka toiselle valtiolle nimenomaan johtuu jostakin *valtiosopimusten* yleisiä muotoja

¹⁹ Fischer Williams, Chapters s. 259 s.; Vion, s. 68 s. ja 199 s. verr. s. 26 ss. — Jos valtion velkasitoumukset on asetettu haltijalle, voi lainanantajan henkilössä tapahtua muutoksia suuntaan jos toiseen.

²⁰ Vion, main. kohdat. Vrt. hänen (edellä alav. 8 selostettua) käsitystään valtion lainasopimusten oikeusluonteesta.

noudattaen solmitusta sopimuksesta, on tällaisessa tapauksessa velan siirtymistä koskevia oikeusseuraantokysymyksiä lähinnä arvosteltava valtiosopimuksia koskevien sääntöjen pohjalla, joita jo edellä on selostettu. Mutta jos sitä vastoin valtioiden kesken on tehty *tavanmukainen lainasopimus*, määräytyvät siitä mahdollisesti syntyvät oikeusseuraantokysymykset yleisten (siis yksityisiä tai muita lainanantajia koskevien) velkaseuraantosääntöjen mukaan.

Velkaseuraantosäännöstöä tutkittaessa on otettava huomioon ensin- näkin *velkojen suojelua* koskevat näkökohdat sekä *suhteet* tuhoutuneen tai alueita *menettäneen valtion* sekä *seuraajavaltion* tai -valtioiden välillä taikka suhteet alueherruuden vaihdoksen kohteena olevaan *alueeseen*. Poikkeustapauksissa, jos aluelisäyksestä aiheutuu asianomaiselle valtiolle taloudellisia vaikeuksia, voi ehkä tulla harkittavaksi myös sanotun valtion ja sen velkojen väliset suhteet.²¹

Velkojen (pakollista) siirtymistä toiselta valtiolta toiselle aluemuutosten yhteydessä — mikäli tällaista esiintyy, mitä kysymystä jäljempänä juuri tullaan selvittelemään — on pidettävä *todellisena valtioseuraantona* edellyttäen, että velkojana ei ole seuraajavaltion oma kansalainen. — Oikeusseuraantomahdollisuuksia rajoittaa tietenkin sellainen seikka, että lainasopimus on tehty nimenomaan *henkilökohtaiseksi*.²²

Selvä on, ettei seuraajavaltiota voi pitää identtisenä alkuperäisen lainanottajavaltion kanssa, vaikka ensin mainittu olisi ottanut valtaansa koko sen alueen, ja sen seikan, että jotakin aluetta rasittaa velka, ei kansainvälisissä suhteissa tarvitse merkitä sitä, että velkarasitus (alueeseen nähden) säilyy ja menee siis perinnöksi, jos isäntä vaihtuu.²³ Kansainvälistä velkaseuraantoa ei liioin voi *perustaa* siihenkään, että aluehankintaa olisi pidettävä kansainvälisoikeudellisena deliktinä, sillä sitä se ei vielä nykyisinkään ole — ainakaan kaikissa tapauksissa —,²⁴ vaan oikeusseuraannon hyväksymiseen niin tässä kuin muussakin tarvitaan, kuten sanottu, positiivisen oikeuden tätä koskeva normi.

Eräs velkaseuraannon edellä mainituista erityistuntijoista, *Sack*, on esittänyt sellaisen mielipiteen,²⁵ että valtioiden velkaseuraantoa koskevat kysymykset kuuluvat erityisen ns. *kansainvälisen finanssioikeuden*

²¹ Feilchenfeld, s. 7 s.

²² Vrt. *Brierly*, s. 67 s.

²³ Feilchenfeld, s. 790 ss.

²⁴ Vrt. edellä ja Feilchenfeld, s. 792.

²⁵ *Dettes publiques* s. 84 ss.

piiriin, minkä vuoksi niitä olisi myös käsiteltävä sen eikä kansainvälisen oikeuden pohjalla. Tätä teoriaa, joka pääasiallisesti rakentuu siihen käsitykseen, että velkarasitukset luonteensa mukaan ovat pysyviä, ei ole syytä tässä yksityiskohtaisesti selostaa ja arvostella. Eräs toinen, Sackin jälkeinen tutkija, *Feilchenfeld*, on näet pätevästi osoittanut²⁶ kaikki tämän teorian heikkoudet ja puutteellisuudet. Hän korostaa erityisesti, että Sack ei ole pystynyt sitovasti todistamaan, että tällainen velkaseuraantosäännöstöä koskeva erityisoikeus olisi olemassa ja että Sackin itsensäkin on pakko paikata teoriaansa lukuisilla poikkeuksilla. *Feilchenfeld* on myös oikeassa, kun hän kumoaa²⁷ Sackin — niin ikään todistamattoman — väitteen, ettei yleinen kansainvälinen oikeus muka voisi säännöstää kansainvälisiä velkaseuraantokysymyksiä.

2. Ennen kuin ryhdytään selvittämään varsinaisia oikeusseuraantokysymyksiä, on niitä silmällä pitäen vielä tarkasteltava hieman yksityiskohtaisemmin valtionvelkojen luonnetta. — Lainanannon ja valtionvelkojen yleistä luonnetta ja niihin liittyviä tunnusmerkkejä sekä erikoisuuksia ovat sekä *Sack* että *Feilchenfeld* perusteellisesti käsitelleet aikaisemmin mainituissa tutkimuksissaan.²⁸

Sackin mielestä on nykyisin käytännössä oleville valtionveloille ominaista, että ne rasittavat kaikkea velallisvaltion alueella olevaa omaisuutta.²⁹ — Ei mikään kuitenkaan estä nimenomaan sopimasta tämän vastuun rajoittamisesta, ja lisäksi on jo edellä huomautettu, että valtion on joka tapauksessa ensi sijassa huolehdittava, että sen toiminta jatkuu, mitä varten tarvitaan tietty hallintokoneisto hallintorakennuksineen ja -tarpeistoineen, joita siis ei voi luovuttaa velan maksuun, ja että valtion vararikko ei ole ajateltavissa. Toisaalta on kai myös katsottava, että velallisvaltion ulkomailla olevat sijoituksetkin ja muu siellä oleva omaisuus on — äsken mainituin poikkeuksin — tarpeen vaatiessa käytettävä velkojen suoritukseen. Valtionvelat eivät siis ole niin kiinteässä yhteydessä valtion alueeseen ja sen siellä olevaan omaisuuteen kuin *Sack* pyrkii osoittamaan. Mikäli kuitenkin on kysymys tosiasiallisesta mahdollisuudesta vastata veloista, on valtion tietenkin yleensä helpompi hoitaa velkansa, jos se saa pitää alueensa siellä olevine talou-

²⁶ *Feilchenfeld*, s. 591 ss.

²⁷ *Feilchenfeld*, s. 594.

²⁸ *Sack*, *Dettes publiques*, erittäinkin s. 6 s., 11 s., 20, 24 ss., 30 ss. ja 42 ss. sekä *Recueil* 1928 III s. 153, 228 ss. ja 262 ss.; *Feilchenfeld*, s. 625 ja 643 ss.

²⁹ Ks. esim. *Dettes publiques* s. 44 s.

dellisine voimavaroineen tai saa uutta aluetta, kuin jos sen alue pienee.³⁰

Valtioseuraantomahdollisuuksien kannalta on pidettävä tärkeänä sitä seikkaa, että samoin kuin omaisuus³¹ on myös *velka* luonteeltaan sellaista, että se on *jaettavissa* ja myös *siirrettävissä* toiselle tai toisen vastattavaksi, mikäli ei oikeudellisia esteitä ole.³² Tämä pitää paikkansa kaikkiin valtionvelkoihin nähden niiden laadusta, tarkoituksesta, syntymäjärjestyksestä ym. edellä selostetuista eroavuuksista riippumatta. Nämä eroavuudet on kuitenkin otettava tarpeen mukaan huomioon, sillä ne saattavat vaikuttaa itse pääkysymyksen ratkaisuun.³³

Edellisessä osastossa on jo kosketeltu kysymystä, onko velaksiantosopimuksia pidettävä yksityisoikeudellisina vai julkisoikeudellisina oikeustoimina ja minkä *oikeusjärjestyksen* mukaan velkaa ja sen takaisinmaksua koskevat kysymykset on ratkaistava. Tällöin huomautettiin, että tässä voi tulla sovellettavaksi velan syntymistavasta riippuen sekä kansainvälisen oikeuden että valtionsisäisen julkisoikeuden (hallinto-oikeuden) ja myös yksityisoikeuden normeja.³⁴ Normaalitytapauksissa velallisvaltion oma oikeusjärjestys siis määrää, miten pitkälle valtion velkavastuu ulottuu.³⁵ Mutta ei mikään estä sopimasta, että velkaa koskevaa oikeustointa arvostellaan joko osittain tai kokonaisuudessaan velkojavaltion tai velkojan kotivaltion taikka jonkin kolmannen valtion oikeusjärjestyksen mukaan.³⁶ Käytännöllisistä syistä on kuitenkin useimmissa tapauksissa edullisinta valita velallisvaltion laki, sillä oikeudenkäynnit vierasta valtiota vastaan sen alueen ulkopuolella ja mahdollisten siellä annettujen tuomioiden täytäntöönpano saattaa kohdata sekä periaatteellisia että käytännöllisiä vaikeuksia.³⁷

³⁰ Vrt. Ross, s. 152.

³¹ Vrt. edellä, jolloin jo korostettiin valtiosopimuksiin nähden tässä suhteessa vallitsevaa periaatteellista eroa.

³² Tähän viittaavat mm. *Appleton*, s. 162 ja *Ross*, s. 152.

³³ Vrt. edellä ja *Huber*, s. 69 ss., jossa näitä eroavuuksia analysoidaan.

³⁴ Ensimmäinen mahdollisuus tulee kysymykseen siinä tapauksessa, että velaksiannosta tehdään valtiosopimus, seuraava ns. hallintovelkoihin ja viimeksi mainittuihin lainoihin nähden. Kaikki tutkijat eivät tule nimenomaan korostaneeksi näitä eri vaihtoehtoja. Useimmat suosittavat yksityisoikeuden säännöksiä. Ks. esim. *Redslob*, s. 481; *Mann*, BYB Vol. XXI s. 13; *Sack*, *Dettes publiques* s. 30 ss. Vrt. toisaalta *Vion*, s. 26 ss.

³⁵ *Redslob*, s. 481 s., joka huomauttaa, että velkavastuun siirtymiseen toiselle valtiolle tarvitaan siis tätä koskeva kansainvälisoikeudellinen normi.

³⁶ *Feilchenfeld*, s. 650.

³⁷ *Feilchenfeld*, s. 647 ja 650.

Vaikka valtion velatkin, kuten sanottu, säännönmukaisesti ovat yksityisoikeudellisten normien alaiset, ei tämä estä sitä, että velan hoidolla, lähinnä sen takaisinmaksua koskevilla kysymyksillä, saattaa olla *kansainvälisoikeudellisia vaikutuksia*. Velan hoidossa tapahtuvia laiminlyöntejä on tietysti edellytyksin pidettävä kansainvälisoikeudellisina delikteinä velkojan ollessa vieras valtio tai ulkomaan kansalainen.³⁸ Niinpä voi katsoa, että kieltäytyminen suorittamasta takaisin valtionvelkaa on leimattava oikeudenvastaiseksi teoksi, jota vastoin velkojalla ei ole aina takeita siitä, että velallisvaltio noudattaa kaikkia lainasopimuksen yksityiskohtia ja että hän saa lainaamansa rahat takaisin taloudellisesti samanarvoisina.³⁹

Velaksiantoon liittyy siis valtionkin ollessa velallisena (ja usein juuri tällöin) erinäisiä vaaroja. Omistusoikeuteen verrattuna onkin saamamiehen oikeus huomattavasti heikommin turvattu. Konkreettisten esineiden omistaja nauttii suojaa kaikkia vastaan, kun taas luotonantajalla on tiettyjä oikeuksia vain velalliseensa nähden, jonka maksukyvyystä, ja ehkäpä myös toisinaan -halusta, sekä lisäksi mahdollisten muiden kilpailevien saamamiesten ja heidän saataviensa laadusta (etuoikeusjärjestyksestä) hänen oikeuksiensa toteuttaminen on riippuvainen. Velaksianto perustuukin suurelta osalta keskinäiseen luottamukseen.⁴⁰ Velkojaa uhkaavat monet vaarat. Hänen oikeuksiaan voidaan muuttaa tai voidaan ne kumota kokonaan velallisvaltion lainsäädäntötoimenpiteillä tai ehkä pelkästään hallintoviranomaisten päätöksellä.⁴¹ Velan takaisinmaksu eli lainasopimuksesta johtuvien velvollisuuksien tosiasiallinen täyttäminen saattaa jäädä tapahtumatta joko velallisen kieltäytymisen tai jonkun kolmannen henkilön toiminnan taikka jonkin ylivoimaisen pakon (luonnononnettomuuden) takia, ja lopuksi saattaa velan ns. markkina-arvo monella tavalla muuttua.⁴² Samoin voidaan joutua menettämään velaksiantoon mahdollisesti liittyvät lisäoikeudet (vakuudet) tai voivat ne huonontua. — Näihin seikkoihin on haluttu kiinnittää huomiota sen vuoksi, että eräiltä tahoilta on pyritty korostamaan valtion-

³⁸ *Feilchenfeld*, s. 653 ja 658.

³⁹ *Feilchenfeld*, s. 657: ei voi taata velan säilymistä »hyvänä» ja rikasta velallista.

⁴⁰ Vrt. *Feilchenfeld*, s. 625. — Erilaisilla vakuuksilla voidaan velaksiantajan oikeusasemaa tietenkin vahvistaa.

⁴¹ *Feilchenfeld* huomauttaa (s. 654), että jos velka perustuu valtiosopimukseen, ei toinen puoli saa sitä yksipuolisesti muuttaa.

⁴² Ks. jälleen *Feilchenfeld*, s. 643 s.

velkojen pysyvää luonnetta, ja koska sanotut näkökohdat voivat vaikuttaa asiaan arvosteltaessa valtionvelkojen säilymistä aluemuutosten yhteydessä koskevaa kysymystä.

3. Eräs velkaseuraantoon niin ikään vaikuttava seikka koskee sitä, missä määrin on s u o j e l t a v a valtiolle luottoa myöntäneen velkojan oikeuksia. Tämä kysymys on vuorostaan yhteydessä *omistusoikeuden yleistä suojaa* koskevan kysymyksen kanssa, sillä saamisoikeudetkin on luettava omistusoikeuteen tämän käsitteen laajassa merkityksessä.⁴³ Monet johtavat omistusoikeuden turvan jo yleisistä oikeusperiaatteista,⁴⁴ ja yleensä katsotaankin, että kansainvälinen oikeus velvoittaa valtiota kunnioittamaan ulkomaalaisten omistusoikeutta sikäli, ettei omaisuuden konfiskointi ole luvallista, vaikkakin voidaan ryhtyä monenlaisiin omistusoikeuden rajoittamista koskeviin toimenpiteisiin esim. pakkolunastuksen ja verotuksen muodossa.⁴⁵ Mutta omistusoikeuden suojaa koskevasta periaatteesta ei voi sellaisenaan johtaa velvollisuutta uudelle alueherralle vastata edeltäjävaltion veloista. Enintään voi ajatella, että syntyy velvollisuus kunnioittaa näiden velkojen vakuutena mahdollisesti olevia panttioikeuksia.

Tärkeäksi käynyt *luottoliike* sekä kunkin valtion omassa piirissä että kansainvälisillä markkinoilla vaatii, että saamamiesten oikeudet turvataan mahdollisimman hyvin.⁴⁶ Monet ovat sitä mieltä, että näin on meneteltävä myös alueherruuden vaihtuessa,⁴⁷ jolloin on korostettu sitä, että saamamiehet yleensä ovat täysin syyttömiä anektointeihin ja muihin aluemuutoksia aiheuttaviin toimenpiteisiin.⁴⁸ — Tätä vastaan on toisaalta huomautettu, että seuraajavaltion pakottaminen vastaamaan edeltäjän veloista on ristiriidassa valtion suvereenisuutta koskevan periaatteen kanssa(?), mutta että seuraajavaltion olisi kohtuussyistä pyrittävä osoittamaan myötämielisyyttä velkoja kohtaan.⁴⁹ Eräät toiset tutkijat

⁴³ Vrt. Sack, Recueil 1928 III s. 278.

⁴⁴ Esim. Ross, s. 152.

⁴⁵ Ks. Feilchenfeld, s. 625 ss.: omistusoikeuden substanssi (pääsisällisyys) on joka tapauksessa säilytettävä.

⁴⁶ Feilchenfeld, s. 634 s.

⁴⁷ Appleton, s. 6 s. (joka s. 9 s. kehoittaa ottamaan huomioon myös alueherruuden vaihdoksen kohteena olevan alueen väestön oikeudet) ja Sack, main. kirj. s. 279 s.

⁴⁸ Appleton, s. 12 ja Ross, s. 152.

⁴⁹ Wilkinson, s. 123, joka viittaa siihen, että Yhdysvallat on yleensä noudattanut tällaista politiikkaa.

ovat olleet vielä skeptillisempiä. Niinpä Beneš korostaa sitä, että kysymys kytkeytyy likeisesti sotakorvausta ja eri velkojen keskinäistä etuoikeutta koskeviin ongelmiin, ja että asia ei ole siis ratkaistu vain sillä, että seuraajavaltio suostuu vastaamaan edeltäjän veloista.⁵⁰ Tässä väitteessä on epäilemättä perää, mutta mikäli on kysymys sotakorvauksista, voidaan taloudelliset rasitukset näiden avulla siirtää toisen niskoille vain siinä tapauksessa, että (alumuutokset johtuvat sodasta ja että) asianomainen valtio ei ole kokonaan tuhoutunut.

On myös viitattu siihen, että vieraalle valtiolle luottoja myöntävät saavat ottaa kantaakseen ns. *spekulointiriskin*,⁵¹ ja edellä on jo ollut puhetta kaikista niistä vaaroista, jotka uhkaavat luotonantajaa täysin normaaleina aikoinakin. — Lopuksi on myös kiinnitetty huomiota erinäisiin *muodollisiin* ja *käytännöllisiin esteisiin* ja vaikeuksiin, jotka voivat tehdä tyhjäksi periaatteellisesti hyväksytyt saamamiesten oikeudet tai vaarantaa niiden toteuttamismahdollisuuksia. Jos asianomainen valtio näet kieltäytyy vastaamasta omissakin tuomioistuimissaan, jää jäljelle yleensä vain diplomaattinen tie.⁵² Tällaiseen menettelyyn sisältyy, kuten tiedetään, monenlaisia mutkia,⁵³ ja tulokset ovat usein varsin epävarmat. Ei ole sanottu, että kotivaltio, poliittisista syistä, lainkaan haluaa puuttua asiaan velkojan hyväksi⁵⁴ ja vielä vähemmin kärjistää asiaa voimakeinojen käyttöön saakka.

Vaikka onkin kiistatonta, että saamamiesten oikeuksia on periaatteellisesti pyrittävä turvaamaan, on kuitenkin vielä erikseen harkittava, onko nämä oikeudet säilytettävä myös alueherruuden vaihtumistapauksissa, sillä seuraajavaltiotahan ei tässäkään suhteessa voi muitta mutkitta rinnastaa edeltäjänsä, alkuperäiseen velallisvaltioon.

4. Nyt onkin tarkasteltava, mitä käsityksiä ja näkökohtia tieteisopissa on — edellä jo mainittujen lisäksi — esitetty valtioiden velka-reuraannon puolesta ja sitä vastaan. — Monet katsovat, että valtion

⁵⁰ Beneš, s. 1 ss.

⁵¹ Kebedgy, s. 59 ss. ja 504 ss., jossa myös käsitellään ulkomaalaisten velkojen suojelua koskevaa kysymystä kokonaisuudessaan.

⁵² Appleton, s. 13. Vrt. Jèze, s. 66 s., jossa huomautetaan, että velkoja ei voi kohdistaa kannettaan suoraan johonkin eri seuraajavaltioista (kun kysymyksessä on kokonaisanektointi), koska tuomioistuimet eivät voi käsitellä asiaa, ennen kuin asianomaisessa järjestyksessä on selvitetty, kuinka suuri kunkin seuraajavaltion vastuu on.

⁵³ Ks. näistä Borchardin klassillista esitystä (Protection diplomatique).

⁵⁴ Guggenheim, Lehrbuch s. 440.

sekä yleinen että ns. paikallinen velka *siirtyy* seuraajavaltiolle tai valtioille, kuitenkin siten, että valtion hajotessa tai menettäessä vain osan alueestaan on suoritettava yleisen valtionvelan jako asianomaisten aluemuutosten kohteeksi joutuneiden valtioiden kesken.⁵⁵ Jotkut toiset ovat taas sitä mieltä, että seuraajavaltioille voi syntyä velvollisuuksia entisen aluevaltion yleiseen valtionvelkaan nähden vain viimeksi mainitun valtion tuhoutuessa, jota vastoin pelkissä (osa)aluemenetyksissä yksinomaan ns. aluekohtaiset velat ja sellaiset velat, joiden vakuutena on alueella olevaa valtion omaisuutta tai sieltä saatavia valtion tuloja, siirtyvät.⁵⁶

Näiden ja eräiden muiden samansuuntaisten eli siis velkaseuraannon joko suuremmassa tai pienemmässä mitassa hyväksyvien käsitysten perustelemiseksi on esitetty useita eri *teorioita*, joista osa rakentuu valtioseuraantoa yleensä koskevien — aikaisemmin jo käsiteltyjen — teorioiden pohjalle ottaen kuitenkin huomioon velkaseuraanto-ongelmaan liittyvät lisänäkökohdat. Tarkoituksena ei ole nytkään selostaa ja arvostella yksityiskohtaisesti kaikkia, tällä kertaa erityisesti velkaseuraantoa koskevia teorioja. Riittää, kun tarkastellaan eräitä velkaseuraannon puolesta esitettyjä pääargumentteja, ja muussa suhteessa voidaan viitata *Sackin* ja *Feilchenfeldin* erityisteoksiin.⁵⁷

Eri tutkijoiden valitsemat *pääperusteet* eroavat varsin suuresti toisistaan. Milloin vedotaan seuraajavaltioiden identtisyyteen — tietyissä suhteissa — edeltäjävaltion kanssa, milloin velkarasituksen pysyvyyteen ja velkojen oikeuksien säilyttämismahdollisuuteen⁵⁸ tai erilaisiin kohtuusnäkökohtiin. — Se seikka, että valtionvelat niin kuin muutkin *velat*, ovat, kuten sanottu, helposti *jaettavissa* ja *siirrettävissä*, ei tietenkään vielä ole mikään ratkaiseva argumentti velkaseuraannon hyväksymiseksi. Tämä seikka merkitsee ainoastaan sitä, ettei nyt ole olemassa sellaisia (velkojen luonteesta johtuvia) periaatteellisia esteitä, jotka, aikaisemman esityksen mukaan, tekevät yleensä mahdottomaksi oikeusseuraannon syntymisen valtiosopimusten kohdalta.

⁵⁵ Ks. esim. *Kaufmann*, *ZauslRecht* Bd. III: 1 s. 310 s. ja *Sack*, *Recueil* 1928 III s. 303 ss. ja 320. Myös *Wheaton*, s. 41 ja *v. Martitz*, s. 15 puoltavat seuraajavaltioiden kannettavaksi tässä suhteessa asetettavaa laajaa vastuuta, jälkimmäisen huomauttaessa, että velat siirtyvät kuten valtion omaisuuskin.

⁵⁶ Esim. *Hall—Higgins*, s. 114 ja 123.

⁵⁷ *Sack*, *Dettes publiques* s. 74 ss. ja *Recueil* 1928 III s. 293 ss.; *Feilchenfeld*, s. 680 ss. — Ks. myös *Guggenheim*, *Beiträge* s. 89 ss.

⁵⁸ Vrt. edellä.

Edellä on jo huomautettu, että valtion suorituskyvyn ratkaisee sen taloudelliset voimavarat eikä poliittinen yhteys ja että alueen laajentuessa myös valtion *taloudellinen kantokyky* säännönmukaisesti vahvistuu,⁵⁹ kun taas toisella puolella mahdollisuudet samassa suhteessa pienenevät. Tässä on jo positiivinen argumentti velkaseuraannon puolesta sikäli, että sanottu seikka osoittaa, että seuraajavaltioilla yleensä on paremmat tosiasialliset mahdollisuudet kantaa puheena oleva taloudellinen rasitus kuin entisellä aluevaltiolla, minkä lisäksi rasituksen tämantapainen siirtyminen epäilemättä vaikuttaa oikeudenmukaiselta ja kohtuulliselta.⁶⁰ Tähän käsitykseen perustuu myös usein jo — mm. valtiotopimusten yhteydessä — mainittu vanha iskulause »*res transit cum suo onere*», joka nyt — valtionveloista puhuttaessa — on huomattavasti paremmin paikallaan.⁶¹ Eri asia on kuitenkin, ovatko — ja miten laajalti — valtiot hyväksyneet tämän säännön.⁶² Jotkut ovat valmiit jopa vahvistamaankin sanottua periaatetta selittämällä, että kysymyksessä on jonkinlainen julkisluontoinen kiinteistösuorite⁶³ tai että valtion alue muuten vastaa siihen liittyviksi katsotuista veloista.⁶⁴ — Tuntuu siltä, että tällaisilla käsityksillä ei ole todellisuuspohjaa⁶⁵ enempää kuin niilläkään teorioilla, jotka johtavat valtion velkaseuraannon oikeuden yhtenäisyyden periaatteesta.

Eräs varsin yleisesti käytetty peruste koskee *saavutettujen oikeuksien* turvaa,⁶⁶ jolloin voidaan vedota aikaisemmin jo kosketeltuihin omistusoikeuteen liittyvien eri oikeuksien yleiseen suojaan ja siis myös saamamiesten etujen huomioon ottamiseen.

Samoin huomautetaan usein, että jos seuraajavaltio ottaisi haltuunsa vain alueen siellä olevine omaisuusarvoineen, mutta kieltäytyisi vastaamasta edeltäjänsä veloista, tapahtuisi ns. *ansioton rikastuminen*, mikä ei ole yleisten oikeusperiaatteiden mukaista.⁶⁷ — Teoreettiselta kannalta

⁵⁹ Ks. Ross, s. 152.

⁶⁰ Vrt. Guggenheim, m.t. s. 95.

⁶¹ Mm. Sack, Recueil 1928 III s. 274 ss. (erittäinkin s. 277) käyttää tätä perustetta.

⁶² Tätä kysymystä tutkitaan myöhemmin. Vrt. kuitenkin jo nyt Feilchenfeld, s. 737, jossa sanotaan, että on itsepetosta kuvitella, että valtion alueeseen liittyisi tämantapaisia pysyviä rasituksia.

⁶³ Huber, s. 87 ss., jossa käytetään nimitystä »publizistische Reallast».

⁶⁴ Sack, Dettes publiques s. 54. Vrt. myös edellä.

⁶⁵ Vrt. Feilchenfeld, s. 737.

⁶⁶ Esim. Descamp (ks. Guggenheim, m.t. s. 95 ja alav. 188). Sack, Dettes publiques s. 59 ss. käyttää myös tätä argumenttia.

⁶⁷ Mm. Sackilla tapaamme jälleen (m.t. s. 28) tämänkin perusteen.

voidaan tätä perustelua vastaan huomauttaa, että ansiotonta rikastumista koskeva väite ei pidä aina paikkaansa. On näet tapauksia, jolloin aluelaajennuksesta voi aiheutua pelkkiä kustannuksia ja menojen lisäystä, mutta toisaaltahan valtio on itse halunnut asianomaisen uuden alueen mahdollisesti joistakin tärkeistä poliittisista tai sotilaallisista syistä, joista sen ehkä kannattaa maksaa huomattavastikin.

Valtion tuhoutumista ja sen alueen tällöin tapahtuvaa siirtymistä toiselle valtiolle on myös verrattu yhtiön tai muun *yhteisön purkamiseen* taikka yhtymiseen toiseen yhteisöön, jolloin sen, joka puuttuu omaisuuteen, on myös vastattava velkojen maksusta. Lisäperusteluna on tällöin viitattu siihen, että itse alue ja siellä oleva väestö edustavat jatkuvuutta.⁶⁸ — Tähän teoriaan on koottu aineksia — kuten havaitaan — useista edellä esitetyistä eri käsityskannoista, ja siinä ei käsitellä koko velkaseuraanto-ongelmaa.

Sack, jonka nimen tapaamme monen edellä esitetyn argumentin yhteydessä, ei ilmeisesti kuitenkaan ole pitänyt niitä riittävinä, minkä vuoksi hän lopuksi esittää, että valtion velkaseuraanto perustuu oikeussääntöön *sui generis*.⁶⁹ Myöhemmästä käsittelystä selviää, onko hänen päätelmänsä oikea.

Feilchenfeldilla on taas kokonaan oma teoriansa, jossa kuitenkin myös ilmenee eräitä vaikutteita lähinnä räsistusten siirtymistä omaisuuden ohella sekä saavutettujen oikeuksien suojaa koskevista käsityskannoista. Hänen teoriansa erikoisuutena, ja ehkä myös suurimpana ansiona, on kuitenkin se, että hän ei ole puoltanut velkaseuraannon syntymistä kaikessa laajuudessaan vaan tietyin rajoituksin ja heikennyksin. Ensinnäkin hän toteaa, ettei pelkissä aluesiirroissa yleensä synny seuraajavaltiolle minkäänlaisia velvollisuuksia.⁷⁰ Valtion tuhoutumisessa, tapahtui tämä väkivaltaisin tai vapaaehtoisin muodoin, ei liioin esiinny varsinaista velan siirtymistä, koska seuraajavaltio on eri oikeussubjekti kuin tuhoutunut valtio. Mutta jos seuraajavaltio kajoaa — kuten se yleensä tekee — uudella alueellaan olleaan sanotun toisen valtion omaisuuteen, syntyy ensin mainitulle myös velvollisuus kunnioittaa tämän jälkimmäisen valtion saamamiesten oikeuksia siten kuin saavutettuja oikeuksia yleensäkin. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että entinen valtionvelka muuttuu seuraajavaltion kannalta tavalliseksi saamis- eli omistusoikeudeksi (laajassa mielessä), johon voidaan tehdä ra-

⁶⁸ *Asser*, *AnnIDI* 1931 I s. 225.

⁶⁹ *Dettes publiques* s. 84 ss. (erittäinkin s. 88).

⁷⁰ *Feilchenfeld*, s. 676 s.

joituksia säännöllisessä järjestyksessä, mutta jota ei sitä vastoin saa konfiskoida, koska velan ns. substanssi (s.o. pääoma ja oikeus korkoon, mutta ei maksutapa) on säilytettävä.⁷¹

Ei voi kiistää, etteikö Feilchenfeldin konstruktio vaikuttaisi loogilliselta. Jos kerran hyväksytään ns. saavutettujen oikeuksien suoja yleensä, niin minkä vuoksi eräs ryhmä näiden oikeuksien haltijoista, nimittäin entisen aluevaltion velkojat, jätettäisiin tämän suojan ulkopuolelle? Ovatko he tarkasti ottaen eri asemassa kuin ne henkilöt, joille valtio on luovuttanut jotakin reaaliomaisuutta, toimilupia tai muuta sellaista? Nyt on asianlaita kuitenkin siten, että valtiot eivät toiminnassaan aina noudata läheskään täydellistä johdonmukaisuutta. Niiden kannanottoon voi monesti vaikuttaa enemmän poliittiset kuin oikeudelliset ja kohtuusnäkökohdat. Usein suuret rasitukset pyyhitään pois ja pienemmät pysytetään. Ja valtionvelkoihin liittyy vielä eräitä muitakin, myöhemmin selostettavia, seikkoja, jotka vaikuttavat siihen, että niitä käsitellään omien sääntöjen mukaisesti.

Velkaseuraantoa puoltaviin, edellä selostettuihin käsityksiin sisältyy epäilemättä varteen otettavia näkökohtia. On kuitenkin todettava, että varsin monet tällöin esitetyistä perusteluista koskevat lähinnä valtioseuraantomahdollisuutta tai tällaisen järjestelmän kohtuullisuutta taikka suotavuutta, jota vastoin perustelut eivät ole yleensä sitä laatua, että ne vääjäämättömästi johtaisivat velkaseuraannon hyväksymiseen. Vain sikäli kuin voidaan osoittaa, että positiivinen oikeus on tällä kannalla, asiaa on pidettävä ratkaistuna.

Ennen kuin siirrytään tähän pääkysymykseen, on kuitenkin tarkasteltava hieman mitalin toistakin puolta eli ns. *negatiivisen koulukunnan* esittämiä käsityksiä ja perusteluja.⁷² Asian kaikinpuolinen teoreettinen selvittely on joka tapauksessa hyödyllistä, sillä valtiokäytännön arviointia helpottaa, kun on tiedossa ne syyt ja vastasyt, jotka ovat voineet vaikuttaa valtioiden omaksumaan kannanottoon.

⁷¹ Feilchenfeld, s. 670 ss., 678, 635, 660 ja 730 ss., jolloin myös väitetään, että tavanomainen oikeus olisi tällä kannalla. Vain velan hävittäminen on kansainvälisoikeudellinen delikti, josta aiheutuu velkojien kotivaltiolle korvausvaade (s. 671). Korvauksen määrä on sama kuin omaisuuden konfiskoinnissa yleensäkin, lainan »markkina-arvo» on korvattava (s. 673). Seuraajavaltion ei tarvitse siirtää velkaa omiin nimiinsä, mutta jos se ottaa uudella alueella olevan valtionomaisuuden itselleen, on kuitenkin jätettävä riittävästi varoja velan maksum. Pääasia on, että velka tulee jollakin tavoin hoidetuksi (s. 676 ss.).

⁷² Näiden teorioiden yksityiskohdista ks. Sack, *Dettes publiques* s. 62 ss. ja *Recueil* 1928 III s. 280 ss., joissa teorioja myös arvostellaan.

On olemassa useita tunnettuja tutkijoita, jotka eivät hyväksy velkaseuraantoa — ainakaan yleiseen valtionvelkaan nähden — valtion täydellisesti tuhoutuessaan.⁷³ — Tällaisia käsityksiä on mm. perusteltu, kuten edellä jo on mainittu, sillä, että velkaseuraannon hyväksyminen olisi muka *ristiriidassa* valtioiden ns. *suvereenisuuden kanssa*.⁷⁴ — Kuten *Guggenheim* on huomauttanut, kansainvälinen oikeus voi tässä niin kuin yleensä muillakin aloilla säilyttää valtioille velvollisuuksia,⁷⁵ ja nyt kysymyksessä oleva velvoitus on lisäksi senlaatuinen, ettei se edes millään tavalla kohdistu valtion kansainvälisoikeudellisen subjektinominaisuuden säilyttämiseen.

Paremmalta kuulostaa jo se selitys, että valtionvelat eivät siirry, koska uusi ja entinen aluevaltio ovat *eri oikeussubjekteja* ja koska sanottu velat — mikäli ei jossakin poikkeustapauksessa ole toisin sovittu — perustuvat tuhoutuneen valtion sisäiseen oikeusjärjestykseen, joka siis on hävinnyt samalla kuin valtiokin (tai joka ainakin voidaan seuraaja-valtion toimesta hävittää), joten yhteys (oikeussuhde) velkojan ja velallisen välillä on katkennut.⁷⁶ — Tämäkään peruste ei kuitenkaan ole läheskään kiistaton, sillä kansainvälisen oikeuden positiivisen normin avulla voidaan velkojen suojelemiseksi puuttua asiaan ja kaikesta huolimatta määrätä tässä seuraajavaltiolle joitakin velvollisuuksia. — Nyt kuitenkin monet oikeusoppineet ovat tätä kysymystä tutkiessaan päätyneet siihen tulokseen, ettei kansainvälinen oikeus tunne sellaista oikeussääntöä, että valtionvelat siirtyisivät seuraajavaltiolle *ipso jure* — lukuun ottamatta ehkä aikaisemmin mainittua finanssi-itsehallintotapausta —, niin kohtuulliselta kuin tämä tuntuukin.^{77 78}

Lopuksi on myös viitattu siihen, että valtionlainoissa on *korkoprosentti* yleensä määrätty tavallista suuremmaksi, jotta näihin lainoihin sisältyvä — mm. mahdollisista aluemuutoksista johtuva — erityinen riski tulisi tällä tavoin huomioon otetuksi. Ja samoin on korostettu

⁷³ Esim. *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 432 s.

⁷⁴ *Wilkinson*, s. 123.

⁷⁵ *Beiträge*, s. 89.

⁷⁶ *Drost*, s. 703.

⁷⁷ *Erich*, *Kansainvälinen oikeus* s. 253 s.; *Wolgast*, s. 827; *Brierly*, s. 68 s.

⁷⁸ Voidaan tietenkin sanoa, ettei tavanomainen oikeus tässä yksin ratkaise, ja vedota joihinkin yleisiin oikeusperiaatteisiin, jotka monet tutkijat hyväksyvät — tietyn edellytyksin — kansainvälisen oikeuden oikeuslähteiksi. Mutta tämäkään ei yksin riitä, sillä on osoitettava, että kysymyksen tulevat oikeusperiaatteet ovat juuri nyt käsiteltävänä olevalla alalla tulleet hyväksytyiksi myös kansainväliseen oikeuteen, mikä ei tunnu lainkaan varmalta.

sitä, että velkojat saattavat joutua kärsimään menetyksiä senkin johdosta, että valtion *taloutta hoidetaan niin huonosti*, että valtiolle syntyy maksuvaikeuksia tai että se tulee jopa maksukyvyttömäksi, ja kuka silloin auttaa velkojia?⁷⁹

Kysymystä valtion velkaseuraannosta ei kuitenkaan voi tämänkään selvittelyn jälkeen ratkaista yleisellä tavalla, siksi erilaisia tilanteita saattaa syntyä velan laadusta ja erilaisista aluemuutoksista sekä monesta muusta seikasta riippuen, joten tässä vaaditaan vielä yksityiskohtainen käsittely.

5. Tätä ennen kosketeltakoon kuitenkin lyhyesti *v a l t i o k ä y t ä n t ö*ä velkaseuraantokysymyksissä yleensä. Yleisten oikeussääntöjä sisältävien valtiosopimusten puuttuessa tälläkin alalla ei voida muuta kuin yksityisten aluemuutoksia säännöstävien valtiosopimusten ja muun *valtio-* sekä oikeuskäytännön perusteella yrittää suorittaa joitakin yleisiä päätelmiä. Luotettaviin tuloksiin pääsemistä tässä vaikeuttaa kuitenkin se seikka, että sanottu käytäntö on ollut varsin horjuvaa.⁸⁰ Viime aikoina se lisäksi on ollut lähinnä kielteistä laatua, mikä pakottaa omaksumaan sen kannan, että tässä suhteessa tuskin voi puhua valtiota velvoittavista säännöistä eli tavanomaisesta oikeudesta muuta kuin mahdollisesti joissakin erityiskysymyksissä.⁸¹

Kuten aikaisemmin esitetystä historiallisesta katsauksesta ilmenee, viime vuosisadan valtiokäytäntö oli kyllä varsin yleisesti valtion velkaseuraannon kannalla valtion tuhoutumista ja eräissä valtioyhtymien muodostamista koskevilla tapauksissa,⁸² mutta ei täysin yksimielisesti,⁸³ ja pelkissä aluesiirroissa voi sanoa päinvastaisen säännön olleen vallalla.⁸⁴ Ensimmäisen maailmansodan rauhansopimuksissa hyväksyttiin

⁷⁹ Vrt. edellä.

⁸⁰ Samoin Ross, s. 153.

⁸¹ Samaa suuntaa Brierly, s. 18 s.

⁸² Edellisen lisäksi ks. Yao, s. 125 ss. ja 227 ss.; Ross, s. 153; Møller, I s. 327 alav. 5; Feilchenfeld, s. 828 ss., jossa selostetaan vapaaehtoisissa järjestelyissä omakuttuja eri muotoja.

⁸³ Esim. Englanti oli, kuten sanottu, periaatteellisesti toisella kannalla. Yhdysvaltojen käytännöstä ks. Wilkinson, s. 71 ss.

⁸⁴ Huber, s. 82 ss., viitaten valtiokäytäntöön, sanoo, että velkaseuraanto hyväksyttiin aluesiirroissakin, jos nämä olivat huomattavia. Edelleen hän huomauttaa, että Belgian ja Balkanin maiden itsenäistyessä velkaseuraanto tunnustettiin yleiseksi periaatteeksi myös näihin järjestelyihin osallistuneiden valtiomiesten taholta. — Tapaukset ovat kuitenkin jo melko vanhoja, minkä lisäksi on otettava

kuitenkin velkaseuraanto yleensä myös jälkimmäisissä tapauksissa.⁸⁵ Tämä ilmeisesti vaikutti siihen, että eräät 1920- ja 1930-luvulla valtioiden velkaseuraantoa tutkineet oikeusoppineet kuten *Sack* ja *Feilchenfeld* arvelivat voivansa suhtautua positiivisesti seuraajavaltioiden velvollisuuteen nähdessä vastata ainakin tietyin edellytyksin ja rajoituksin entisen aluevaltion veloista. Mutta jo Abessinian ja Itävallan Anschlusin tapauksessa havaitaan vastakkaisen käytännön uusia ilmaisuja, ja niitä seuranneissa toiseen maailmansotaan liittyvissä järjestelyissä niin sodan kynnyksellä, sodan aikana kuin myös sen päättäneissä rauhansopimuksissa sama kielteinen asenne tuli melkein yksin vallitsevaksi.⁸⁶ Täten osoittautui, ettei aikaisempi eräissä suhteissa myönteinen kanta ollutkaan niin vahvalla pohjalla, kuin oli luultu, ja että tavanomaisen oikeuden positiiviset normit tässä jatkuvasti puuttuvat.

Mitä taas tulee oikeuskäytäntöön, niin *Haagin Pysyvä kansainvälisten tuomioistuin* ei ole käsitellyt valtion velkaseuraantokysymyksiä tai joutunut määräämään kantaansa niihin nähden.⁸⁷ Sitä vastoin se on kyllä tietyin edellytyksin hyväksynyt saavutettujen oikeuksien suojan periaatteen eräissä ratkaisuisaan,⁸⁸ mutta tästä tuskin voi tehdä päätelmiä valtion velkaseuraannon suhteen. — Aikaisemmin mainitussa Turkin valtionvelkoja koskevassa v. 1925 antamassaan *välitystuomio*ssa, joka koski seuraajavaltioiden velvollisuuksia alueluovutustapauksissa, *Borel* asettui sille kannalle, ettei ole tavanomaisen oikeuden normia, joka velvoittaisi seuraajavaltiota jonkinlaiseen vastuuseen tässä suhteessa.⁸⁹

Lopuksi mainittakoon, että eräs *Kansainliiton* asettama toimikunta esitti v. 1939 kansainvälisiä lainoja koskevan tutkimuksenluontoisen kertomuksen. Siinä suositeltiin tehtäväksi kansainvälinen sopimus, jossa käsiteltäisiin valtion ja yksityisten lainanantajien välisiä kysymyksiä, ja perustettavaksi erityistuomioistuin ratkaisemaan niistä aiheutuvia riitaisuuksia.⁹⁰ Sodan takia asia kuitenkin jäi sillä kertaa toteuttamatta.

huomioon, että valtiomiesten lausunnot usein vaihtelevat tilanteen mukaan, joten niille ei voi myöntää täyttä todistusarvoa.

⁸⁵ Poikkeuksena oli Elsass-Lothringen. Vrt. myös siirtomaavelkojen ja Venäjän valtionvelan kohtaloa.

⁸⁶ Ks. edellä. — Rauhansopimuksissa käsiteltiin kuitenkin etupäässä vain alue-siirtoja. Mutta toisaalta Slovakian ja Kroatian veloista ei mainita mitään, joten ne ilmeisesti jäivät hoitamatta.

⁸⁷ *Schwarzenberger*, s. 86.

⁸⁸ Ks. tarkemmin *Schwarzenberger*, s. 83 ss.

⁸⁹ Ks. jälleen *Schwarzenberger*, s. 86.

⁹⁰ Ks. *Hudson*, s. 210 ss.

Seuraavissa osastoissa on vielä erikseen tarkasteltava, pitävätkö edellä esitetyt yleiset toteamukset valtion velkaseuraantoon nähden paikansa kaikissa eri tapauksissa ja missä kohdin on mahdollisesti sovellettava erityissääntöjä.

6. Valtion velkaseuraantoa koskevassa yksityiskohtaisessa käsittelyssä tullaan noudattamaan suurin piirtein samaa järjestystä ja samaa tutkimusmenetelmää kuin valtiosopimuksia koskevassa vastaavassa esityksessä.⁹¹ Valtion tuhoutumista on kuitenkin käsiteltävä nyt erikseen sen mukaan, onko kysymyksessä tavallinen anektointi vai valtion hajoaminen eri osiin, koska jälkimmäisessä tapauksessa on selvítettävä valtionvelan mahdollista jakautumista seuraajavaltioiden kesken koskevia ongelmia. Tämän jälkeen tutkitaan valtiotyhtymissä ja aluesiirroissa esiintyviä tapauksia. Näihin kysymyksiin liittyy runsaasti erityisongelmia, joita on selvítettävä esityksen asianomaisissa kohdissa.

2. Jakso: Valtion liittäminen toiseen (anektointi)

1. Valtion tuhoutuminen voi, kuten jo aikaisemmin on huomautettu, tapahtua monella eri tavalla ja monessa eri muodossa. Nyt tarkastellaan sitä tapausta, jolloin valtio *vapaaehtoisesti* tai *väkivalloin*¹ liitetään (yhteen ainoaan) toiseen valtioon. Samoin kuin valtiosopimusten ollessa kysymyksessä ei oikeusseuraannon syntyminen valtionvelkoihinkaan ole teoreettiselta kannalta riippuvainen siitä, mitä äsken mainitusta kahdesta muodosta kulloinkin on käytetty.² Anektointisopimuskin edellyttää tosiasiallisia liittämistoimenpiteitä, minkä tapahduttua asia vasta on lopullisesti selvä. Tämän jälkeen anektointisopimuksella on vain moraalinen merkitys, koska toista puolta ei ole enää olemassa, joten tältä taholta ei voi vaatia sopimuksen määräysten täyttämistä ja esim. sitoa seuraajavaltion lainsäädäntövaltaa tietyillä aloilla.³ Eri asia on, että

⁹¹ Vrt. *Feilchenfeld*, s. 837 s., jossa viitataan velkaseuraannossa syntyviin eri tilanteisiin ja niihin näkökohtiin, jotka näitä ongelmia ratkaistaessa on otettava huomioon.

¹ Anektoinnilla tarkoitetaan ensi sijassa väkivaltaista liittämistä, mutta koska vapaaehtoisuuskin on usein suhteellista, käytetään tässä anektointinimitystä laajemmassa merkityksessä.

² Vrt. *Appleton*, s. 26 s.; *Garner*, AJ 1938 s. 767; *Schoenborn*, *Staatsukzesionen* s. 85.

³ *Schoenborn*, m.t. s. 85 ss.

väkilivaltaisissa anektoinneissa on, kuten sanottu, usein välttämätöntä — poliittisista syistä — ottaa huomioon suuremmassa määrässä kuin va-paaehtoisissa aluejärjestelyissä kolmansien valtioiden etuja saamamies-ten oikeuksien pysyttämiseenkin nähden.

Lisäalueiden, vaikka kokonaisen valtion alueen, hankkiminen ei yleensä vaikuta anektoivan valtion *kansainvälisoikeudelliseen henkilöl-lisyyteen*.⁴ Jos kuitenkin uudet alueet muodostavat suhteellisen suuren osan koko valtionalueesta tai jos tässä suorastaan syntyy epäsuhdetta, saattaa toisinaan olla aiheellista puhua uuden valtion perustamisesta.⁵ Oli tulos kumpi tahansa, tämä ei kuitenkaan vaikuta velkaseuraantoon, sillä missään tapauksessa ei uutta valtiota voi pitää anektoidun valtion jatkona.⁶

Valtion tuhoutuessa on sen *saamamiesten* asema erityisen huono, kos-ka alkuperäistä velallista ei enää ole. Jos heidän oikeuksiaan halutaan suojella, on saatava tilalle uusi velallinen tai huolehdyttävä velan hoi-dosta muulla tavoin.⁷ Jotkut katsovat, että olisi luonnotonta, jos velal-linen tällä tavoin häviäisi, ilman että velkojat ovat vapauttaneet tämän sitoumuksistaan.⁸ Toisaalta on kuitenkin oltava varovaisia, kun ve-lasta aiheutuvia rasituksia ryhdytään siirtämään toisille. Edellä on jo korostettu sitä, että *oikeudellista yhteyttä* ei ole olemassa anektoivan valtion ja tuhoutuneen valtion eikä liioin edellisen ja viimeksi mainitun velkojien välillä.⁹ Samoin on väärin sanoa, että tuhoutunut *valtio jatkaa elämäänsä* toisessa muodossa ja vastaa edelleen veloistaan joko maakuntana tai muuten.¹⁰ Ei myöskään voi hyväksyä sitä käsitystä, että anektoijaa olisi pidettävä jonkinlaisena *universaalisuksessorina* sa-malla tavoin kuin vainajan jäämistöön puuuttuvaa perillistä.¹¹

Jos *saamamiehenä* on vieras *valtio*, ei se yleensä laiminlyö valvoa etujaan anektointitapauksissakaan, ja ehkä seuraajavaltio kunnioittaa-

⁴ Schoenborn, m.t. s. 85. Ks. myös edellä.

⁵ Ks. edellä mainittuja Italian ja Jugoslavian tapauksia.

⁶ Tällöin olisi tutkittava, mikä on anektoivan valtionvelkojan kohtalo.

⁷ Vrt. Appleton, s. 49.

⁸ Tästä käsityksestä ks. Appleton (s. 26 s.), joka ei itse pidä tätä perustelua riittävänä.

⁹ Cavaglieri, Rev.lég.comp. 1934 s. 233, joka huomauttaa, että velkaseuraanto riippuu yksinomaan positiivisesta kansainvälisestä oikeudesta.

¹⁰ Appleton, s. 36 s. on kuitenkin tällä kannalla.

¹¹ Tästä käsityksestä ks. Audinet, s. 575. Appleton, jolla on oma teoriansa, ei hyväksy sitä (ks. s. 31).

kin sitä enemmän kuin *yksityistä*. Viimeksi mainittu on tietenkin yksin voimaton tällaisissa asioissa, mutta tarvittaessa hän voi turvautua kotivaltioon, jolla on oikeus, jos haluaa, ottaa asia omakseen ja hoitaa sitä tällaisena.¹²

Tarkoitus on seuraavissa alaosastoissa tutkia velkaseuraanto-ongelmaa nyt kysymyksessä olevassa anektointitapauksessa ensin tietesopin valossa, jolloin siis lähinnä on ratkaistava, siirtyvätkö tuhoutuneen valtion velat vai ei, ja onko seuraajavaltion vastuuta edellisessä vaihtoehdossa mahdollisesti jollakin tavoin rajoitettava. Sen jälkeen on asiaa tarkasteltava kolmansien valtioiden kannalta ja suoritettava lopulliset päätelmät valtiokäytännön perusteella. Lopuksi on käsiteltävä eräitä erityiskysymyksiä kuten sotalainoja ja niihin verrattavia muita lainoja, hallintovelkoja sekä ulkomaalaisten ja kotimaisten saamamiesten asemaa.

2. Tiedemiesten huomattava enemmistö *hyväksyy* periaatteessa, joko täydellisesti tai eräin rajoituksin, velkaseuraannon — tai siihen verrattavien velvollisuuksien syntymisen seuraajavaltioille — valtion tuhoutuessa toisen valtion suorittaman anektoinnin johdosta.¹³ Edellä mainitusta syystä — alkuperäisen velallisen häviäminen — onkin ymmärrettävää, että mikäli velkaseuraantoa yleensä puolletaan valtioiden

¹² *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 154 ss.

¹³ *Mm. de Martens*, s. 369 (rajoituksitta); *Appleton*, s. 26 s. ja 36 ss.; *Kiatibian*, s. 13; *Mérignac*, s. 496; *Huber*, s. 156 ss. (seuraajavaltio tulee itse velvoitetuksi eikä vain uusi alue); *Fiore*, N:o 144; *Westlake*, s. 79; *de Louter*, I s. 228; *Phillimore*, II s. 18; *Nys*, II s. 53; *Moore*, s. 334; *Calvo*, s. 248; *Jèze*, s. 65 s.; *Reuterskiöld*, s. 54; *Hall—Higgins*, s. 123; *Herschey*, s. 286; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 154 ja alav. 4; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 378 s.; *Martin*, s. 552; *Audinet*, s. 575; *Ross*, s. 155; *Sundberg*, s. 43; *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 234; *Moyé*, s. 100; *Le Fur*, s. 372; *Scelle*, s. 111; *Fedozzi*, s. 285; *v. Verdross*, s. 244; *Udina*, s. 735; *François*, s. 181; *Kelsen*, *Recueil* 1932 IV s. 346; *Castberg*, s. 73; *Garner*, *AJ* 1938 s. 767; *Szaszy*, s. 588 (lukuun ottamatta ns. sotalainoja); *Schoenborn*, *Strupp's Wörterbuch* II s. 587 s., koska katsoo — tosin epäroiden — tavanomaisen oikeuden olevan tällä kannalla, ja muuttaen aikaisempaa mielipidettään; *Sack*, *Dettes publiques* s. 231 ss., huomauttaen s. 235 ss., ettei velkojain oikeuksia ole lupa vähentää edes valtioiden välisin sopimuksin; *Strupp*, s. 479 s., tehden poikkeuksen sotalainoihin nähden ja katsoen, että velat voidaan jättää myös uuden alueen itsensä hoidettavaksi; *v. Ullmann*, s. 71 velan hoitoon nähden samoin kuin *Strupp* edellyttäen, että uuden alueen (mahdollinen) finanssi-itsehallinto pysytetään. — *Feilchenfeld*, kuten jo on mainittu, katsoo (s. 671 ss.), että seuraajavaltiolle syntyy vain korvausvelvollisuus siinä tapauksessa, että se hävittää velan substanssin.

välisten aluemuutosten yhteydessä, näin on meneteltävä juuri sellaisessa tapauksessa, jossa valtio kokonaan tuhoutuu.¹⁴

Ne näkökohdat, joilla on *perusteltu* velkaseuraantoa yleensä ja joihin jo aikaisemmin on viitattu, voidaan siis esittää uudelleen tätä kokonaisanekdotintia koskevassa tapauksessa. Niinpä tapaamme jälleen viittauksia mm. siihen, että tuhoutunut valtio ei olekaan vielä täysin menettänyt itsenäisyyttään, koska sen alue ja kansa ovat jääneet jäljelle.¹⁵ Koska tämä alue on hyötynyt tuhoutuneen valtion ottamista lainoista, ei seuraajavaltio saa pyyhkiä velkarasitusta pois.¹⁶ Tällöin sanottu valtio rikastuisi »ansiottomasti». ¹⁷ Esineet siirtyvät rasituksineen, ja ken haluaa omaisuuden, pitääköön hyvänään myös velat.¹⁸ Lähellä näitä käsityksiä on myös jo kosketeltu universaalisuksessioteoria.¹⁹ Saamamiesten oikeuksien suojan tarpeellisuutta on samoin korostettu monelta taholta.²⁰ Eräs tutkija katsoo velkaseuraannon nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa johtuvan valtionvelkojenkin yksityisoikeudellisesta luonteesta.²¹ Toisinaan tyydytään jopa siihen, että asiaa pidetään itseltään selvänä, jolloin todistustaakka siirretään vastakkaista käsitystä puoltaville. Sanotaan, että koska ei ole minkäänlaista kansainvälisen oikeuden normia tai muuta perustetta, joka puhuisi velkaseuraantoa vastaan, se on hyväksyttävä.²² Lopuksi vedotaan yleiseen käytäntöön, jota tässä suhteessa pidetään tavanomaisen oikeuden veroisena.²³

¹⁴ Vrt. kuitenkin *v. Liszt—Fleischmann*, s. 277, jossa velkaseuraantoa ei hyväksytty tässä tapauksessa, vaikka tällaista seuraantoa suositellaan pelkissä (osa)alue-siirroissa.

¹⁵ *Appletonin* (s. 36 ss.) esittämä ns. *arrogatioteoria*, jota hän (s. 57) vielä täydentää sillä vaatimuksella, että uutta aluetta ei muka saisi rasittaa uuden aluevaltion yleisillä veloilla, vaan että se siis olisi säilytettävä jonkinlaisena koskemattomana taloudellisenä yksikkönä. — Vrt. tähän *Huberin* aikaisemmin esitettyä teoriaa, jossa valtionveloista käytetään nimitystä »publizistische Reallast», sekä *Guggenheim*, *Beiträge* s. 96, jossa sanotaan, että valtiot ja niiden alueiden osat ovat kulttuuriobjekteja eli kulttuuriyön tuloksia ja että valtiota ja sen aluetta ei voi erottaa niistä rasittavista veloista.

¹⁶ *Appleton*, s. 49 s.

¹⁷ *Jèze*, s. 65 s.

¹⁸ *Herschey*, s. 286; *Kiatibian*, s. 13; *v. Ullmann*, s. 71.

¹⁹ *Ks. Audinet*, s. 575.

²⁰ *Ks. esim. Appleton*, s. 49 s. — Tätä tarkoittaa ilmeisesti myös *Jèzen* huomautus (s. 65 s.), että velka ei saa hävitä.

²¹ *Reuterskiöld*, s. 54.

²² *François*, s. 81.

²³ *de Louter*, I s. 228 ja *Cavaglieri*, main. kirj. s. 234, joista viimeksi mainittu huomauttaa, että ainoa poikkeus vastakkaiseen suuntaan tapahtui Buurisodan jäl-

Kävisi liian pitkäksi tässäkin yhteydessä ryhtyä yksityiskohtaisesti käsittelemään kaikkia näitä perusteluja. Osa niistä, kuten sanottu, kyllä osoittaa, että velkaseuraantoa erityisesti nyt tutkittavassa tapauksessa on pidettävä sekä oikeudenmukaisena että kohtuullisena ja mitä suotavimpana. Erityisesti tämä toteamus koskee velkojen suojelemisen tarpeellisuutta ja omaisuuden siirtymistä rasituksineen.²⁴ Mutta sitä vastoin kaikki puheet tuhoutuneen valtion taloudellisen henkilöllisyyden jatkumisesta ovat vailla todellisuuspohjaa.²⁵ Valtionvelkojen yksityisoikeudellisesta luonteesta voidaan taas enintään päätellä, että niille olisi myönnettävä sama turva kuin ns. saavutetuille oikeuksille.²⁶ Velkaseuraantoa tuskin liioin voi pitää niin itsestään selvänä, ettei mitään positiivisia perusteluja tarvittaisi.

Tärkein ja ratkaisevin argumentti on tietenkin se, että *tavanomainen oikeus* olisi hyväksynyt tämän velkaseuraannon. — Eräät tutkijat kuitenkin *kiistävät* tämän väitteen paikkansapitävyyden.²⁷ Tähän kysymykseen, jota edellä on jo ylimalkaisesti kosketeltu, palataan jäljempänä. — Mitä taas viimeksi mainitulla kannalla olevien tutkijoiden muihin perusteluihin tulee, niin on niihinkin aikaisemmin viitattu. Osaksi pyritään niillä kumoamaan eräitä vastakkaisen suunnan edustajien teoreettisluontoisia pääperusteluja, osaksi niissä esitetään positiivisia näkö-

keen, jolloin Englanti vain »armosta» suostui suorittamaan korvausta valloittamiensa tasavaltojen saamamiehille.

²⁴ *Schoenborn* (Staatensukzessionen s. 101 ss.) huomauttaa kuitenkin, aivan oikein, ettei valtionomaisuuden siirtymisestä välttämättömästi tarvitse seurata myös valtionvelkojen siirtymistä. Jos näin olisi, niin miksi sotailainat yleensä jätetään velkaseuraannon ulkopuolelle? — Lisäksi hän (s. 100 ss.) osoittaa universaalisuksessioteorian vääräksi. — Samalla hän korostaa, että myös ansiotonta rikastumista koskevalla perustelulla on omat heikkoutensa. Vrt. edellä.

²⁵ Ks. erittäinkin *Schoenbornin* ankaraa arvostelua (s. 101 ss.). Hän korostaa siinä valtiopersonaan yhtenäisyyttä, josta myös johtuu, ettei valtionvelan kannattajana ole maa ja kansa vaan asianomainen velallisvaltio itse.

²⁶ Vrt. tässä aikaisemmin esitettyä *Feilchenfeldin* mielipidettä. *Schoenborn* (m.t. s. 106) on myös käsitellyt kriittisesti saavutettuihin oikeuksiin nojautuvaa perustelua. Edelleen hän teroittaa sitä (s. 109), että saamisoikeuksilla on periaatteellisesti heikompi suoja kuin konkreettisiin esineisiin kohdistuvalla omistusoikeuden turvalla. Vrt. edellä.

²⁷ *Schoenborn* (m.t. s. 100), joka kuitenkin, kuten sanottu, on myöhemmin muuttanut käsitystään; *Hold-Ferneck*, s. 114; *Winiarski*, AnnIDI 1931 I s. 239 (toisin epäröiden); *Erich*, Kansainvälinen oikeus s. 250; *Sottile*, s. 270; *Keith*, State Succession s. 59 s. yleisestä valtionvelasta puhuessaan, ja s. 62 ss. jopa ns. paikalliselvelkoihin nähden, joiden suorittaminen, hänen mielestään, on vain *moraalinen* velvollisuus.

kohtia oman käsityksen tueksi.²⁸ Tällöin on toisinaan käytetty jopa kovin sofistista menetelmää. Niinpä eräs tutkija sanoo, että velkaseuraannon hyväksyminen johtaisi käytännössä mm. siihen, että »vararikotilassa» olevan valtion valloitus kävisi mahdolltomaksi.²⁹ Tähän voidaan huomauttaa, että onko välttämätöntä ryhtyä tällaiseen aluehankintaan, ja jos tähän kysymykseen voidaan joissakin tapauksissa vastata myöntävästi, niin silloin kai on johtopäätös se, että valloituksesta aiheutuvat poliittiset ja sotilaalliset edut ovat huomattavan suuret, jolloin niiden saamiseksi kannattaa myös ottaa itselleen tavallista suurempia taloudellisia rasituksia.

Paremmalta vaikuttavat ne perustelut, joissa korostetaan, että seuraajavaltio ja tuhoutunut valtio ovat eri oikeushenkilöitä, ja että seuraajavaltio ei ole velkavastuuseen nähden oikeussuhteessa tuhoutuneeseen valtioon enempää kuin sen velkojiin tai niiden kotivaltioon.³⁰ Samoin on huomautettu, että positiivisen kansainvälisen oikeuden puuttuessa on ainoa mahdollisuus turvautua yleisiin oikeusperiaatteisiin tai valtion sisäisestä oikeudesta johdettavaan analogiaan, mutta että niidenkin käyttäminen tässä herättää tiettyjä epäilyksiä.³¹

Jos velkaseuraanto periaatteessa hyväksytään, niin joudutaan käsittelemään monia *erityisongelmia*, jolloin riippuen siitä, millä tavoin velkaseuraanto perustellaan ja mitä rajoituksia siihen halutaan liittää,³² päädytään erilaisiin tuloksiin. Tällaisia erityiskysymyksiä ovat esimerkiksi, minkälauontoisia velkoja suojellaan, vaikuttaako tässä asiaan lainan laatu, sen sisältö, tarkoitus ja käyttötapa, siitä saatu hyöty, onko niin sanotut *ex lege*-velvoitukset otettava huomioon, millä edellytyksillä lainasopimusta on pidettävä pätevänä ja mitkä seikat voivat aiheuttaa sen ennenaikaisen raukeamisen, miten on suhtauduttava vastoin kansainvälistä oikeutta solmittuihin lainasopimuksiin tai sellaisiin lainasopimuksiin, joihin on sovellettava jonkin muun kuin velallisvaltion oikeusjärjestystä, onko velkaseuraanto ajateltavissa myös tunnustamattomien valtioiden tai hallitusten taikka kokonaan kansainvälisen oikeusyhteisön ulkopuolella olevien valtioiden ottamiin velkoihin nähden, mil-

²⁸ Vrt. edellä ja erittäinkin Schoenbornin jo selostettuja väitteitä ja todisteluja.

²⁹ Keith, m.t. s. 59.

³⁰ Vrt. edellä.

³¹ Vrt. edellä ja Schoenborn, m.t. s. 100.

³² Seuraavassa osastossa käsitellään erästä tällaista rajoitusta koskevaa kysymystä.

loin velka siirtyy seuraajavaltiolle tai sanotun valtion muut velvollisuudet alkavat, onko sillä tai toisaalta saamamiehillä oikeus irtisanoa velka heti maksettavaksi, missä määrin on lupa muussa suhteessa poiketa alkuperäisestä lainasopimuksesta esim. maksuaikaan, rahalajiin tai siihen oikeusjärjestykseen nähden, jota tässä nyttemmin on sovellettava, sekä miten on suhtauduttava lainasopimukseen mahdollisesti liittyviin lisä-oikeuksiin kuten vakuuksiin ym. nähden.³³

Mitä erityisesti tulee liikkeellä olevaan *setelistöön*, niin sekin on, kuten sanottu, eräänlaista valtionvelkaa. Setelitkin ovat valtion antamia — tosin korottomia — maksusitoumuksia. Siitä riippumatta, onko niillä katetta vai ei, tuntuu siltä, että niihin on velkaseuraantokysymyksissä sovellettava yleistä valtionvelkaa koskevia periaatteita. Pelkästään se seikka, että seuraajavaltio ottaa haltuunsa setelien katteena olevat kulta- tai muut varat, tuskin voi perustaa vastuuta, jollei tällaista ole yleiseen valtionvelkaan nähden.³⁴

Myös tuhoutuneen valtion antamia *takuusitoumuksia* on lähinnä arvosteltava oikeusseuraantokysymyksissä kuten yleistä valtionvelkaakin. Tavallisesti tällainen valtion takuu annetaan, kun asianomaisella valtiolla on syytä tukea kysymyksessä olevaa liiketointa, jonka ehkä jotkin puoliviralliset järjestöt suorittavat sen puolesta. Kuitenkin on ymmärrettävää, jos seuraajavaltio osoittaa suurempaa haluttomuutta vastata tällaisista sitoumuksista kuin veloista, vaikkakin jälkimmäiset käsittävät suoranaisen taloudellisen rasituksen ja edellisiin sisältyy vain tällainen mahdollisuus. Takuusopimukset näet ehkä tuntuvat jollakin tavoin vielä vieraammilta seuraajavaltiosta. Jos lisäksi on kysymyksessä takuu toisen *valtion* lainasta, on tässä useimmiten poliittista sivumakua.³⁵

3. Edellä on jo ollut puhetta anektoinnin suorittaneen valtion mahdollisen velkavastuun rajoittamisesta eri tavoilla ja jäljempänä tulee myös tarkasteltavaksi eräitä tähän liittyviä erityiskysymyksiä. Tavallisin tässä suhteessa tieteisopissa käsitelty tapaus, jota

³³ Näitä kysymyksiä on käsitellyt laajimmin *Feilchenfeld*, oman järjestelmänsä mukaan (s. 674 s., 684 ss., 688 ss., 692 ss., 698 ss., 705 ss. ja 730 ss.). Hän korostaa, että moni kysymys on vähäisen valtiokäytännön takia ratkaistava lähinnä yleisten periaatteiden mukaan. — Velan siirtymishetkestä ks. *Sack*, m.t. s. 309 s., 335 ss. ja 342 ss.

³⁴ Vakuutushan ei ole velkojan takana.

³⁵ Vrt. *Drost*, s. 703 s., jossa käsitellään myös vastakkaista tapausta eli tuhoutuneen valtion (obligaatio)lainoja taanneiden kolmansien valtioiden velvollisuuksia.

nyt tullaan tutkimaan, koskee sanotun velkavastuun jollakin tavoin kytkemistä uudella alueella olevan julkisluontoisen omaisuuden arvoon ja sieltä saataviin julkisoikeudellisiin tuloihin (veroihin). Tämä ajatus on ilmeisesti saanut alkunsa yksityisoikeudellisista esikuvista, silloin kun valtioseuraantoakin arvosteltiin lähinnä yksityisoikeudellisten periaatteiden pohjalta. Myös valtion olisi päästävä osalliseksi ns. *beneficium inventarii*-oikeudesta, jotta sen vastattavaksi pannut rahasitoumukset eivät ylittäisi sen käytettäväksi tulleita varoja.³⁶

Eräät valtion velkaseuraantoa anektointitapauksessa *puoltavat* oikeusoppineet ovatkin joko tällä tai jollakin muulla perusteella ehdottaneet seuraajavaltion vastuuta rajoitettavaksi sanotuin tavoin.³⁷ Osa heistä³⁸ panee kuitenkin tällöin ehdoksi sen, että uusi alue pysytetään erillisenä finanssihallinnollisena yksikkönä.³⁹ Vastuun rajoittamista on suositeltu mm. viittaamalla valtiokäytäntöön.⁴⁰ Tieteellisesti parhaalta vaikuttaa Jèze'in perustelu. Hän huomauttaa, että seuraajavaltio ei ole itse ollut mukana velkasitoumuksia antamassa, joten on loogillista ja kohtuullista, että se vastaakin niistä vain *propter rem* eli anektoinnin johdosta saamallaan omaisuudella ja käyttövaroilla.⁴¹

Velkaseuraannon sanotunlaisen rajoittamisen kannalla olevat tutkijat joutuvat kuitenkin vaikeuksiin jo silloin, kun heidän on määriteltävä *vastuun raja*. Alueella olevan julkisluontoisen omaisuuden arvo tuskin kelpaa tässä ainakaan yksin mittapuuksi.⁴² Jèze puhuu alueen veronmaksukyvyystä, mutta on samalla valmis suostumaan siihen, että seuraajavaltio saa poikkeustapauksissa vähentää velkavastuutaan enemmänkin, jos valtion talouselämä muutoin vaarantuisi.⁴³ Kaikki tämä on melko epämääräistä ja mielivaltaista.

³⁶ Ks. tästä *Westlake*, s. 77 ss.

³⁷ Esim. *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 155; *Jèze*, s. 62 ss.; *Westlake*, s. 77 ss.; *Hyde*, s. 415.

³⁸ *Westlake*, s. 81 ja häneen yhtyen *Hyde*, s. 415.

³⁹ Tämän lisäksi olisi vaadittava, että asianomaisen alueen taloutta ja rahasioita hoidetaan järkevien periaatteiden mukaan huolellisesti ja ettei sen taloutta rasiteta sellaisilla yleisillä veroilla, joista alue ei varsinaisesti hyödy. Vrt. *Westlake*, main. kohtaa.

⁴⁰ *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 155 ja *Hyde*, s. 415 (Yhdysvaltojen suorittama Texasin anektointi). Vrt. *Wilkinson*, s. 96, jossa mainitaan, että Yhdysvaltojen käytäntö on yleensä ollut tällä kannalla.

⁴¹ Ks. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 352 s. olevaa selostusta.

⁴² *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 155 ehdotetaan kuitenkin, että tällaiseksi otetaan »fiscal property and fiscal funds».

⁴³ *Jèze*, s. 62 s. ja 72.

Tutkijain huomattava enemmistö *vastustaa*kin sanotunlaisia rajoituksia,⁴⁴ ja merkille pantavaa on, että heidän joukossaan on sellaisiakin tutkijoita, jotka eivät hyväksy velkaseuraantoa lainkaan, mutta ovat valmiit ratkaisemaan tämän lisäkysymyksen velkaseuraantoa laajentamalla tavalla siinä tapauksessa, että heidän kantansa peruskysymykseen nähden osoittautuisi vääräksi.⁴⁵

Tuntuukin siltä, että tämä jälkimmäinen käsitys on joka tapauksessa oikea, ja että valtiokäytäntökään ei ole ollut niin selvästi toisella kannalla, kuin vastakkaisen suunnan taholta on väitetty. Tuhoutunut valtio ei ole mikään vararikkopesä tai jäämistöön verrattava, pelkästään taloudellisuontoinen kokonaisuus.⁴⁶ Sen alueella on, kuten jo aikaisemmin on usein korostettu, paljon muutakin kuin rahassa mitattavaa arvoa.⁴⁷ Näin muodoin ei voi ryhtyä suorittamaan minkäänlaista pesän inventointia taloudellisten näkökohtien perusteella.⁴⁸ Lisäksi on otettava huomioon, että seuraajavaltio on itse aiheuttanut asianomaisen toisen valtion tuhon, joten tässäkin suhteessa on olemassa eroa yksityisoikeudellisen ja kansainvälisoikeudellisen oikeusseuraannon välillä.⁴⁹

4. Kuten edellä on jo huomautettu, kiinnostaa velkaseuraantokysymys kolmansia valtioita silloinkin, kun ne eivät itse vaan niiden kansalaiset ovat olleet tuhoutuneen valtion lainanantajia; ja kotivaltionsa avutta yksityiset yleensä ovat voimattomia seuraajavaltion kieltäytyessä velkavastuusta. Samoin kuin valtiosopimuksesta aiheutuvien sitomusten ollessa kysymyksessä voivat kolmannet valtiot — joko omasta puolestaan tai kansalaisten suojelemiseksi — harjoittaa poliittista painostusta, jotta seuraajavaltio saataisiin ottamaan kannettavakseen tiettyjä velvoituksia anektoimansa valtion valtionvelkaan nähden. Sanotut ulkopuoliset valtiot voivat tässä tarkoituksessa tehdä erilaisia dip-

⁴⁴ Huber, s. 158 s.; Schoenborn, Strupp's Wörterbuch II s. 588; Cavaglieri, Rev. lég.comp. 1934 s. 235; Szaszy, s. 588; Fedozzi, s. 85; Guggenheim, Beiträge s. 115; Feilchenfeld, s. 713 s.

⁴⁵ Schoenborn, Staatensukzessionen teoksessaan (s. 109), jolloin hänen kantansa itse velkaseuraantoon nähden, kuten sanottu, oli vielä toinen.

⁴⁶ Vrt. Feilchenfeld, s. 713.

⁴⁷ Samaan suuntaan Huber, s. 158 s.; Cavaglieri, Rev.lég.comp. 1934 s. 235; Fedozzi, s. 85.

⁴⁸ Mikä jo sekin olisi, kuten sanottu, varsin vaikea toimitus.

⁴⁹ Huber, s. 158 s. — Sitä vastoin ei voi hyväksyä Huberin lisäperustelua, että kaikkien varallisuus oikeuksien siirtyminen kuuluisi erottamattomasti valtioseuraantoon.

lomaattisia esityksiä ja voimakkaimpana keinona ne voivat kieltäytyä tunnustamasta uutta aluesaantoa jopa uhaten ryhtyä aseelliseen interventioon tai muihin pakkokeinoihin.

Tämä kaikki, asianhaaroista riippuen, saattaa olla hyvinkin tehokasta, ja varsinkin, jos seuraajavaltio on suorittanut anektoinnin väkivaltaisesti ja jos sen oikeusperusta muutoinkin on kyseenalainen, kannattaa sanotun valtion ehkä, selkkauksia vättääkseen, ottaa itselleen tiettyjä taloudellisia rasituksia, jotka aikaisemmin ovat kuuluneet sen tuhoamalle valtiolle, vaikkei ensin mainittu valtio katsoisikaan olevansa tähän oikeudellisesti velvoitettu. Näin muodoin sille seikalle, että valtiot sanotunlaisissa olosuhteissa ovat suostuneet huolehtimaan tuhoamansa valtion veloista, ei voi velkaseuraannon obligatorista luonnetta arvosteltaessa antaa ratkaisevaa merkitystä, varsinkaan jos seuraajavaltiot, kuten usein on tapahtunut, ovat nimenomaan korostaneet sitä että kysymyksessä on ollut »vapaaehtoinen» menettely.⁵⁰

5. Kun tämän luvun ensimmäisessä jaksossa käsiteltiin valtiokäytäntöä velkaseuraantokysymyksissä yleensä, päädyttiin tässä lähinnä viime aikaisen käytännön perusteella negatiiviseen tulokseen myös valtion tuhoutumista koskevassa tapauksessa. Näin muodoin riittää, kun tältä osalta esitetään eräitä täydentäviä huomautuksia. — Kuten jo aikaisemmin on mainittu, oli sekä viime vuosisadan että kuluvan vuosisadan ensimmäisten vuosikymmenien käytäntö velkaseuraantoa suosivalla kannalla, mikäli oli kysymys valtion koko alueen anektoinnista.⁵¹ Myös ensimmäisen maailmansodan rauhanjärjestelyissä oli sama vapaamielinen suuntaus vallalla.⁵² Niinpä Jugoslavia joutui vastaamaan Montenegron valtionvelasta, ja Itävallan valtionvelat jaettiin sen eri seuraajavaltioiden kesken. Mutta isäntää vaihtaneiden siirtomaiden velat jäivät hoitamatta ja Neuvosto-Venäjä, joka piti itseään uutena valtiona, ei suostunut vastaamaan (entisen aluevaltion) keisarillisen Venäjän valtionveloista.⁵³

Maailmansotien välikautena sattuneista anektointitapauksista olivat, kuten sanottu, huomattavimmat Abessinian valloitus ja Itävallan An-

⁵⁰ Vrt. edellä kosketeltua Englannin asennetta Buurisodan jälkeen.

⁵¹ Edellisen lisäksi ks. vielä *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 354 ja 379; *Schoenborn*, *Staatensukzessionen* s. 107; *Guggenheim*, *Beiträge* s. 96 ss. Huomattavin poikkeus oli, kuten sanottu, Englannin omaksuma periaatteellisesti kielteinen kanta Buurisodan jälkeen.

⁵² Ks. vielä *Martin*, s. 554 ss.

⁵³ Ks. historiallista selostusta edellä.

schluss, joissa kummassakin asetuttiin velkavastuuvellollisuuteen nähdessä torjuvalle kannalle. — *Abessinian* tapauksen todistusarvoa vähentää kuitenkin osittain se seikka, että Italian kieltäytymistä on perusteltu — paitsi sillä, että sitä vastaan oli ryhdytty Kansainliiton määräämiin pakotteisiin — myös sillä, että *Abessinian* velat tässä maassa vallitsevan patriarkaalisen hallitusjärjestelmän vuoksi oli katsottava lähinnä ne guksen henkilökohtaisiksi veloiksi, ja lisäksi se seikka, että asianomaisten kolmansien valtioiden oli jonkin verran vaikeata esittää vaatimuksia velkavastuuseen nähden, kun ne pitivät *Abessinian* valtausta oikeuden vastaisena eivätkä halunneet sitä tunnustaa.⁵⁴ *Itävallan Anschluss*-tapauksessa Saksa, kuten sanottu, tosin suostui vastaamaan eräistä Itävallan valtionveloista, mutta korostaen joka kerran, että se ei ollut kansainvälisoikeudellisesti tähän velvollinen. Yhdysvallat oli ainoa velkojavaltio, joka päättäväisesti asettui tässä periaatekysymyksessä vastakkaiselle kannalle, mutta seurauksena olikin, ettei sen — päinvastoin kuin toisten velkojien — kanssa saatu aikaan minkäänlaisia velanmaksujärjestelyjä.⁵⁵

Tšekkoslovakian menetettyä ensin huomattavia raja-alueita eri naapureilleen ja jouduttua myöhemmin Saksan »suojelukseen» Böömi ja Määri-nimisenä protektoraattina tehtiin toisen maailmansodan aikana Saksan aloitteesta eräitä sopimuksia, joilla osa entisen *Tšekkoslovakian* rahataloudellisista sitoumuksista siirtyi Saksalle ja eräille toisille *Tšekkoslovakian* alueita saaneille valtioille.⁵⁶ Mutta nämäkin järjestelyt perustuivat vapaaehtoisuuden pohjalle ainakin, mikäli oli kysymyksessä Saksa. — *Itämeren valtioiden* liittyttyä Neuvostoliittoon (v. 1940) lienee ainakin osa ensin mainittujen valtioiden veloista jäänyt avoimiksi. Tilanne on sikäli analoginen edellä käsitellyn *Abessinian* tapauksen kanssa, että kaikki valtiot, mm. Yhdysvallat, eivät tunnustaneet sanotusta liittymisestä aiheutunutta uutta tilannetta, joten velkavastuukysymys-

⁵⁴ Vrt. edellä.

⁵⁵ Yhdysvaltojen kannasta ks. erittäinkin *Garner*, *AJ* 1938 s. 766 s. Saksan kantaa on taas selostanut mm. *Brandt*, s. 128 ss., jossa mainitaan (s. 133 ss.), että tätä kannanottoa perusteltiin lisäksi sillä, että Itävaltaa maakuntana (»Land») ei voitu pitää entisen Itävallan valtion seuraajana oikeudellisessa mielessä ja että osa Itävallan lainoista oli myönnetty poliittisessa tarkoituksessa eli juuri *Anschlussin* estämiseksi. Ks. vielä Englannin ja Saksan 1. 7. 1938 tekemää erästä transferrintisopimusta, jossa järjesteltiin myös Itävallan lainoja ja jossa yhteydessä Saksa jälleen korosti velkavastuun vapaaehtoista luonnetta (*Martens Rec. III Série. Vol. 36 s. 370 ss.*).

⁵⁶ Ks. edellä.

tä ei ole haluttu näiden valtioiden taholta ottaa esille. — Saksan miehittettyä *Jugoslavian* toisen maailmansodan aikana Kroatia itsenäistyi, samalla kun Italia ja Albania ottivat itselleen eräitä Jugoslavian raja-alueita.⁵⁷ Saksan toimesta solmittiin 22. 6. 1942 Berliinissä sopimus, jossa osa Jugoslavian valtionvelasta jaettiin sen seuraajavaltioiden kesken⁵⁸ samaan tapaan kuin oli menetelty Tšekkoslovakian valtionvelan suhteen.

Edellä on jo mainittu, että toisen maailmansodan jälkeen solmitut *rauhansopimukset* vaikenevat sodan tuloksen johdosta itsenäisyytensä uudelleen menettäneiden *Slovakian* ja *Kroatian* valtionvelkojen käsittelystä, joten ne ilmeisesti jäivät suorittamatta. Näidenkin tapausten todistusarvoa on kuitenkin jonkin verran omiaan vähentämään se, että kysymyksessä olivat poikkeuksellisissa oloissa lyhytaikaisen itsenäisyyden saavuttaneet valtiot. — Muita valtion tuhoutumista koskevia tapauksia ei liittynyt toiseen maailmansotaan, mutta alueluovutuksissa, jopa varsin huomattavissakin, on yleinen periaate, eräin vähäisin poikkeuksin,⁵⁹ ollut se, että velkaseuraantoa ei ole hyväksytty. Tämä seikka on otettava huomioon, kun on arvosteltava valtioiden nykyistä suhtautumista kokonaisanektointitapauksissakin.

Monet oikeusseuraantokysymyksiä tutkineet *oikeusoppineet* ovat tosin valtiokäytännön perusteella asettuneet puoltamaan velkaseuraantoa kokonaisanektointitapauksissa,⁶⁰ mutta tämä johtunee ainakin osaltaan siitä, että he ovat tehneet päätelmänsä ennen viime viisitoistavuotiskautta, jolloin kehitys jälleen on saanut uuden suuntauksen.⁶¹

Mitä lopuksi tulee *oikeuskäytäntöön*, niin, kuten jo edellä olevasta ilmenee, on olemassa tapauksia sekä velkaseuraannon puolesta että sitä vastaan.⁶²

⁵⁷ Vrt. jälleen historiallista katsausta.

⁵⁸ Ks. tästä järjestelystä *Martin*, s. 562 ss.

⁵⁹ Ks. edellä selostettua Italian rauhansopimusta.

⁶⁰ Edellisten lisäksi ks. vielä *Fiore*, N:o 144, joka viittaa Texasin anektointia koskevaan tapaukseen, ja *Guggenheim*, m.t. s. 95 s., jossa sanotaan, että käytäntö on tässä *tietyssä laajuudessa* kehittynyt tavanomaiseksi oikeudeksi vastaten tässä suhteessa »kulttuuritietoisuutta ja sivistyksen vaatimuksia». *Schoenborn* sitä vastoin katsoi (Staatensukzessionen s. 108 s.) tavanomaisen oikeusnormin olevan tässä vasta kehittymässä.

⁶¹ Vrt. edellä.

⁶² Ks. lisäksi *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 154 s. ja alav. 5 sekä s. 160 alav. 2, jossa jälkimmäisessä kohdassa mainitaan, että ensimmäisen maailmansodan tapausten johdosta syntyneiden uusien valtioiden tuomioistuimet asettuivat yleensä kielteiselle kannalle entisen aluevaltion rahataloudellisten velvoitteiden siirtymiseen

6. Vaikka edellä onkin omaksuttu positiivisen oikeuden pohjalta periaatteellisesti kielteinen kanta valtionvelkojen siirtymiseen anektointitapauksessa, on myönnettävä, että tämän tuloksen paikkansapitävyys ei ole kiistaton, sillä päätelmien teko valtiokäytännön perusteella ei tässä ole ollut varsin helppoa. Tämän vuoksi onkin syytä vielä tutkia joitakin erityistapauksia, jotka saattavat joko vahvistaa sanottua päätelmää tai sisältää poikkeuksen siihen.

Ensin mainittuun ryhmään kuuluvat sotalainat, joihin aikaisemmin on jo viitattu, ja eräät muut niihin verrattavat, seuraajavaltion kannalta erityisen vastenmieliset lainat.⁶³ Kysymys on siis sellaisista lainoista, jotka on otettu seuraajavaltion poliittisten etujen vahingoittamiseksi, lähinnä anektointipyrkimysten vastustamiseksi tai sanottua valtiota vastaan käytyä sotaa varten joko ennen sotaa tai sen aikana.⁶⁴ Setelistöstäkin voi tulla sotalaina, jos setelistöä lisätään huomattavasti sotakustannusten rahoittamiseksi.⁶⁵ Eräät tutkijat⁶⁶ mainitsevat myös sellaiset lainat, jotka väestöä sortava itsevaltiias tai muut hallitusmiehet ovat ottaneet väestön suostumuksetta omiin henkilökohdaisiin tarkoituksiinsa, mutta anektoinnin suorittaneen valtion näkökulmasta arvosteltuna tällaiset seikat tuskin saattavat ratkaista velkavastuun siirtymistä.⁶⁷

Tärkeimmän ja ehkä myös selvimmän ryhmän edellä mainituista seuraajavaltiolle »vastenmielisistä» lainoista muodostavat *sotalainat*, sillä näissä toiseen puoleen kohdistuva vahingoittamistarkoitus on ilmeinen, ainakin jos laina on otettu jo käynnissä olevan sodan aikana.⁶⁸ Luon-

nähen, mikäli ei asianomaisissa sopimuksissa nimenomaan toisin määrätty. *Audinet*, s. 575 s. viitataan samoin eräisiin tuomioihin, joissa velkavastuun siirtyminen seuraajavaltiolle kiistetään.

⁶³ Niistä käytetään ranskankielessä yleisnimitystä »dettes odieuses». — *Appleton*, s. 135 huomauttaa, että tällaiset lainat muodostavat usein suurimman osan valtion yleisestä velasta.

⁶⁴ Näihin rinnastetaan tavallisesti vapautuneen alueen väestön itsenäistymispyrkimysten estämiseksi sekä muunlaisen sortamisen ja orjuuttamisen tarkoituksessa otetut lainat (*Jéze*, s. 63 ss.; *Sack*, *Dettes publiques* s. 157 ss.; *Westlake*, s. 81 s., joka viittaa Kuuban tapaukseen).

⁶⁵ *Sack*, m.t. s. 179 s., jossa viitataan ensimmäisen maailmansodan aikana tässä suhteessa sattuneisiin tapauksiin.

⁶⁶ *Sack*, s. 157 s.

⁶⁷ *Feilchenfeld*, s. 716. Tällaisilla lainoillahan ei ole pyritty vahingoittamaan seuraajavaltiota. — Käytännössä se seikka, onko lainasta ollut hyötyä itse tuhoutuneen valtion alueelle, voi kuitenkin merkitä jotakin.

⁶⁸ Vrt. *Sack*, m.t. s. 166 ss. ja *Reuterskiöld*, s. 54.

nolliselta tuntuu, että seuraajavaltiota vahingoittavina voidaan pitää vain sellaisia sotalainoja, jotka on otettu juuri sitä eikä jotakin toista valtiota vastaan käytävää sotaa varten ja jotka todella on käytetty aiottuun tarkoitukseensa.⁶⁹ Samoin lienee oikein ja kohtuullista, että vain viimeinen, anektointiin johtanut sota otetaan tällöin huomioon eikä joitakin aikaisempia, vanhoja tapauksia.⁷⁰ Lopuksi voitaneen niin ikään vaatia, että lainanantajat lainan myöntämishetkellä ovat olleet tietoisia siitä tai että heidän ainakin olisi pitänyt käsittää todennäköiseksi, että lainavaroja aiotaan käyttää sotatarkoituksiin, mikä tietoisuus voidaan kuitenkin sodan aikana otettuihin lainoihin nähden yleensä presumoida.⁷¹

Tieteisopin enemmistö on asettunut puoltamaan sitä kantaa, että velkaseuraantoa anektointitapauksessa ei olisi ulotettava koskemaan sotalainoja⁷² eikä yleensä myöskään niihin verrattavia muita edellä mainittuja lainoja.⁷³ Tätä käsitystä on lähinnä perusteltu viittaamalla tällaisten lainojen poliittiseen luonteeseen ja anektoijaa vastaan suunnattuun tarkoitukseen. Onpa myöskin esitetty, että torjuva suhtautuminen sotalainojen siirtymiseen nähden on omiaan estämään sotalainojen saamismahdollisuuksia ja siten hillitsemään sotahalua.⁷⁴ Eräs tutkija on sitä mieltä,⁷⁵ että sotalainojen myöntäminen on verrattavissa ns. vihollisluontoiseen eli neutraalisuudenvastaiseen avustukseen. Eräs

⁶⁹ Näin Sack, m.t. s. 166 ja 168.

⁷⁰ Feilchenfeld, s. 718 (vaikka hän puoltaakin sotavelkojen siirtymistä).

⁷¹ Vrt. Sack (m.t. s. 168 s.), joka huomauttaa (s. 182), että myös kädestä käteen siirtyvien valtion obligaatioiden haltijoiden on oltava tietoisia sotalainan luonteesta. Tämä voi ilmetä itse obligaatioiden tekstistä, siinä käytetystä nimityksestä, tai siihen painetusta vuosiluvusta, jos valtio on laskenut liikkeelle useita sarjoja samantapaisia lainoja.

⁷² Mm. Ross, s. 154 s.; Szaszy, s. 587; v. Verdross, s. 244; Oppenheim—Lauterpacht, s. 155 alav. 2; Appleton, s. 137 s.; Fedozzi, s. 285; Hyde, s. 418 ja alav. 11; Jèze, s. 63 ss.; Reuterskiöld, s. 54; Stowell, s. 44; Lawrence, s. 94 (epäröiden); Bonfils—Fauchille, I,1 s. 352 s. (nimenomaan myös ennen sotaa sitä varten otettuihin lainoihin nähden); Westlake, s. 81 s. (ei kuitenkaan pakkotilauksista aiheutuviin velkoihin nähden, koska pakkotilauksien täyttämisestä ei voi kieltäytyä).

⁷³ Osa edellisessä alaviitassa mainituista tutkijoista kuten Westlake sekä lisäksi mm. Udina, s. 751 (kaikki ulkopoliittikkaan liittyvät lainat) ja Cavaglieri, Rev.lég.comp. 1934 s. 234 s. (kaikki anektoijan vahingoittamiseksi, poliittisista syistä otetut lainat).

⁷⁴ Ks. tästä Feilchenfeld, s. 719, joka suhtautuu itse kriittisesti tällaiseen perusteluun.

⁷⁵ Westlake, s. 81 s.

toinen tutkija katsoo taas,⁷⁶ että valtiot eivät yleensä halua, että tämänluontoiset velat siirtyvät, ja ettei siis tämä ole tarkoituksaan.

Vaikka onkin ymmärrettävää, ettei seuraajavaltio ole erityisen halukas huolehtimaan sanotunlaisista lainoista, ei edellä esitettyjä *perusteluja* kuitenkaan voi oikeudelliselta näkökulmalta pitää vakuuttavina. Oikeudellisesti sotalainat eivät sanotussa suhteessa eroa tuhoutuneen valtion muista lainoista.⁷⁷ Jos kerran velkaseuraanto hyväksytään, on se periaatteellisesti hyväksyttävä myös sotalainojen kohdalla. Velallisvaltiota ei liikuta, miten sotalainan hoitamisen käy vastaisuudessa, jos valtio itse tuhoutuu sodassa, ja sota on pakko rahoittaa tavalla tai toisella, vaikkei luottoa saataisikaan ulkomailta. Sotalainoja myöntävien tarkoituksena ei taas läheskään aina ole uhkapeliin antautuminen, vaan voi kysysymyksessä olla tavallinen liiketoimi,⁷⁸ eikä lainanantajia saa leimata vihollisiksi tai rinnastaa vihollisluontoista avustusta harjoittaviin pelkästään tämän lainanantotoiminnan perusteella.⁷⁹ Seuraajavaltion edun mukaista on tietenkin useimmiten kieltäytyä vastaamasta tuhoamansa valtion sotalainoistakin, mutta lainanantajavaltioiden tai yksityisten lainanantajien kotivaltioiden intressit ovat tässä suhteessa tarkalleen päinvastaiset. Ja joskin seuraajavaltiosta saattaa tuntua vastenmieliseltä ryhtyä hoitamaan sen itsensä vahingoittamiseksi otettuja entisen vihollisvaltion lainoja, niin eikö ole vielä kohtuuttomampaa — moraaliselta kannalta —, että tuhoutuneen valtion väestö ehkä pakotetaan veroja suorittamalla osallistumaan anektoijavaltion omien sotavelkojen maksamiseen.⁸⁰ Anektoinnin suorittamiseen ei ole ollut minäkäänlaista pakkoa, ja tuhoutuneen valtion sotavelathan voidaan, jos halutaan, jättää tämän alueen väestön itsensä hoidettavaksi.⁸¹

⁷⁶ Appleton, s. 137 s.

⁷⁷ Näin Keith, s. 65; Schoenborn, m.t. s. 104 s.; Asser, AnnIDI 1931 I s. 227; de Louter, I s. 229 (asettaen kuitenkin poikkeusasemaan sittemmin kukistuneelle kapinahallitukselle myönnetty lainat); Vion, s. 202 ss. (joka tosin ei käsittele suoraan velkaseuraantokysymystä, vaan sotalainojen yleistä luonnetta); Feilchenfeld, s. 719 s. verr. 717 s. (lukuun ottamatta sellaisia lainoja, jotka on otettu kansainvälisen oikeuden vastaista tai epämoraalista tarkoitusta varten, mainiten esimerkkinä sitoumuksenvastaisesti aloitetun sodan rahoittamisen).

⁷⁸ Feilchenfeld, s. 721.

⁷⁹ Vrt. Schoenborn, m.t. s. 104 s.

⁸⁰ Feilchenfeld, s. 720, jossa samalla viitataan siihen, että seuraajavaltion on voitettava huomattavasti voimakkaampiakin vastenmielisyyden tunteita ottaessaan kansalaisikseen entisiä vihollisia.

⁸¹ Feilchenfeld viittaa (s. 720) myös näihin seikkoihin, myöntäen jälkimmäisen suhteen, että ehdotetusta järjestelystä on kyllä se varjopuoli, ettei uudelta

Lopuksi on otettava huomioon vielä seuraavat näkökohdat. Valtion tulot ja menot käyvät nykyaikaisen valtion taloudenhoidossa yleensä *saman kassan kautta*. Usein valtionlainat otetaan vain valtion yleisten menojen peittämiseksi eikä tiettyä erityistarkoitusta varten. Tästä syystä saattaa olla vaikeata päätellä, mikä osa yleisestä valtionvelasta on luettava ns. vastenmielisiin lainoihin. Ja vaikka lainat olisi otettu nimenomaan rauhanomaisia tai muita viattomia tarkoituksia varten, voivat ne *välillisesti* palvella edellä mainittuja kiellettyjä tarkoituksia, sillä rahoittamalla osan menoistaan lainoilla valtiolta liikenee vastaavasti enemmän muita esim. verotuloja sotaponnistuksiin ym. siihen rinnastettuun toimintaan.⁸²

Valtiokäytännössä on kyllä varsinkin aikaisemmin toisinaan sattunut, että anektoijavaltio on siirtänyt itselleen tuhoutuneen valtion sotavelkojakin.⁸³ Mutta ainakin viime aikoina on yleinen suunta melkein päi poikkeuksetta ollut tässä suhteessa kielteinen.⁸⁴ Näin muodoin *Feilchenfeldin* väite,⁸⁵ että tavanomainen oikeus olisi päinvastaisella kannalla, tuskin voi pitää paikkaansa. Jo ensimmäisen maailmansodan, velkaseuraantoon vapaamielisesti suhtautuvat, rauhansopimukset tekivät poikkeuksen sotavelkoihin nähden.⁸⁶ Anektoinnin estämistarkoituksessa otettujen lainojen käsittelystä tarjoaa taas Itävallan Anschlussin jälkeen Saksan ja Yhdysvaltojen kesken käyty noottienvaihto mielenkiintoisia periaatteellisia näkökohtia.⁸⁷ Toisen maailmansodan rauhansopimuksissa, kuten sanottu, ei tosin käsitelty valtion tuhoutumiseen liittyviä taloudellisia kysymyksiä. Mutta mainittakoon kuitenkin, että ainoassa aluesiirtoja koskevassa tapauksessa, jossa seuraajavaltiot joutuivat osittain vastaamaan edellisen aluevaltion veloista, oli yhtenä edellytyksenä, että kysymyksessä ei saanut olla sotilaallisiin tarkoituksiin ote-

alueelta voi kiristää yhtä paljon veroja yleisiin tarkoituksiin, kuin jos sotalainat jätettäisiin hoitamatta.

⁸² Tätä korostavat sekä *Feilchenfeld*, s. 721 alav. 124 että *Sack*, m.t. s. 169.

⁸³ Vrt. historiallista katsausta ja lisäksi *Schoenborn*, m.t. s. 104 alav. 4.

⁸⁴ *Wilkinson*, s. 96 huomauttaa, että tämä on ollut Yhdysvaltojen kanta jo aikaisemminkin.

⁸⁵ *Feilchenfeld*, s. 719. Hän tosin esittää asian siinä muodossa, ettei olisi syntynyt mitään tavanomaiseen oikeuteen verrattavaa käytäntöä, joka sulkisi sotavelat oikeusseuraannon ulkopuolelle.

⁸⁶ Ilmeisesti käytännöllisistä syistä määriteltiin sotalainat tällöin lainatarkoitukseen katsomatta, sellaisiksi lainoiksi, jotka oli otettu sodan puhkeamisen jälkeen. Yksityiskohdista ks. *Sack*, m.t. s. 171 ss., jossa mainitaan, että aikaisemmin oli käytetty tarkempiakin kriteerioita.

⁸⁷ Ks. siitä *Hyde*, s. 418 ss.

tut lainat.⁸⁸ — Edellä olevista periaatteellisista näkökohdista huolimatta päädytään siis positiivisen oikeuden kannalta sotalainojenkin siirtymiseen nähden kielteiseen tulokseen, mikä onkin luonnollista, koska ei juuri ole ajateltavissa, että seuraajavaltio tekisi niiden kohdalla poikkeuksia yleisestä säännöstä omaksi vahingokseen.

7. Valtiolle saattaa syntyä toiminnassaan vahingonkorvausvelvollisuus, jolla tarkoitetaan taloudellisuontoisen hyvityksen suorittamista. Korvausvelvollisuus voi perustua erilaisiin syihin kuten valtion suorittamaan kansainvälisoikeudelliseen deliktiin, sotakorvauksiin — riippumatta varsinaisesta syyllisyydestä —, sopimusrikoksista tai yksityisille jollakin tavoin oikeudenvastaisesti valtion taholta aiheutetuista vahingoista.⁸⁹ Valtion suoritusvelvollisuus eroaa näissä tapauksissa velanotosta syntyvästä maksuvelvollisuudesta siinä suhteessa, että velvoitus saa alkunsa lain tai oikeusnormin perusteella velvoitetun suostumuksesta riippumatta.⁹⁰

Tieteisoppi on ollut melkein yksimielinen siinä, että tuhoutuneelle valtiolle kuuluva korvausvelvollisuus ei siirry anektoijavaltiolle,⁹¹ ja vastakkaista kantaa onkin puollettu etupäässä vain *de lege ferenda* näkökohdilla.⁹² Sanotunlaisten velvollisuuksien siirtymistä on vastustettu yleensä sillä perusteella, että nämä velvollisuudet ovat ankarasti henkilökohtaisia.⁹³ Lisäksi on huomautettu, että kysymyksessä ei ole varsinainen — eikä missään tapauksessa sopimukseen perustuva — velka, ja että korvausvelvollisuuden suuruutta ei voida etukäteen tarkoin mää-

⁸⁸ Ks. Italian rauhansopimuksen edellä selostettua asianomaista kohtaa (XIV liitteen 6. kohta).

⁸⁹ Vrt. *Udina*, s. 751 ja *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 156 s.

⁹⁰ *Feilchenfeld*, s. 688. — Tässä kohdin on toisaalta olemassa yhtäläisyyttä muiden *ex lege*-velvoitusten kanssa, joista edellä (I luvussa) on jo käsitelty sopimustenluontoisia oikeustoimia »quasi ex contractu».

⁹¹ Esim. *Ross*, s. 154 s.; *Cobbet*, s. 75; *Strupp*, s. 474; *Schoenborn*, *Staaten-sukzessionen* s. 49 (lähinnä aluesiirtojen yhteydessä) ja *Strupp's Wörterbuch II* s. 588; v. *Verdross*, s. 245; *Szaszy*, s. 587 ja 591; *Udina*, s. 751; *Brierly*, s. 69; *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 436; *Keith*, *State Succession* s. 95; *Hurst*, s. 177 (viitaten siihen, ettei roomalainen oikeuskaan hyväksy korvausvelvollisuuden syntymistä perilliselle *ex delicto*).

⁹² Kuten *Hurst*, s. 177 huomauttaa.

⁹³ Näin mm. *Strupp*, s. 474 ja *Schoenborn*, main. kirj. s. 588. Samaa tarkoittanee myös *Hurst*, kun hän korostaa (s. 177) sitä, että korvausvelvollisuuden synnyttäneen teon on suorittanut tuhoutuneen valtion hallitus eikä itse alue, joka on siirtynyt anektoijalle.

ritellä.⁹⁴ Onpa eräs tutkija⁹⁵ esittänyt sellaisenkin, melko oudon ja täysin teoreettisluontoisen, syyn, että oikeusseuraannon hyväksyminen korvausvelvollisuuteen nähden olisi tulkittava kehoitukseksi harjoittaa vääryyttä, koska toiset valtiot eivät uskaltaisi omakohtaiseen vastuuseen joutumisen pelosta anektoida suuria korvausvelvollisuuksia itselleen aiheuttaneita valtioita.

Velkaseuraantokysymysten erityistuntija *Feilchenfeld* on kuitenkin sitä mieltä, että korvausvaatimuksiakin on suojeltava anektointitapauksissa samalla tavoin kuin yleistä valtionvelkaa, jos on kysymyksessä sellainen korvausvaatimusta vastaava korvausvelvollisuus, jota tuhoutuneen valtion lain mukaan ei ole pidettävä henkilökohtaisena.⁹⁶ *Feilchenfeld* ei näet hyväksy edellä selostetun yleisen käsityksen perusteluja korvausvelvollisuuden (ehdottomaan) henkilökohtaiseen luonteeseen nähden, vaan tämä seikka riippuu hänen mielestään, kuten sanottu, siitä, mitä kunkin valtion laki kussakin tapauksessa säättää. *Feilchenfeld* ei liioin pidä asiaan vaikuttavana sitä seikkaa, että korvausvelvollisuus ei ole tarkkamääräinen.⁹⁷ Mainitun tutkijan esitys ei ole täysin selvä, sikäli ettei siitä käy ilmi, millaisia tapauksia hän pitää silmällä tehdessään sanotun varauksen. Useimmiten valtioiden lainsäädännössä ei lainkaan kosketella koko kysymystä korvausvelvollisuuden henkilökohtaisesta tai muunlaisesta luonteesta, ja tuntuu siltä, että *Feilchenfeldin* tarkoittamat poikkeukset ovat varsin harvinaisia.

Sitä vastoin voidaan kyllä asettaa erikoisasemaan ne tapaukset, joissa alkuperäinen korvausvelvollisuus valtion tunnustettua syyllisyytensä on osapuolten sopimuksin muutettu määrältään vahvistetuksi saatavaksi.⁹⁸ — Vain näennäisen poikkeuksen sisältää jo aikaisemmin kosketeltu tapaus, joka tarkoittaa sitä, että seuraajavaltion velvollisuutena on huolehtia ennen anektointia tapahtuneiden, mutta vielä käsittelemättä jääneiden rikosten rankaisemisesta. Tässä näet seuraajavaltio ei vastaa edeltäjänsä rikkomuksista vaan mahdollisesta omasta laiminlyönnistään.⁹⁹

⁹⁴ Ks. näistä argumenteista *Feilchenfeld* (s. 689 s.), joka ei kuitenkaan itse hyväksy niitä.

⁹⁵ *Hurst*, s. 178.

⁹⁶ *Feilchenfeld*, s. 690.

⁹⁷ *Feilchenfeld*, s. 689 s.

⁹⁸ Näin *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 156 (jossa kuitenkin myös sopimusrikoksesta aiheutuva korvausvelvollisuus — ehkä aiheettomasti — luetaan samaan ryhmään) ja *Feilchenfeld*, s. 689 alav. 2.

⁹⁹ Vrt. edellä ja *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 76 s. sekä *Udina*, s. 767 s., jossa käsitellään myös erästä toista samantapaista poikkeusta.

Eräs tutkija katsoo,¹⁰⁰ että jos anektoidussa valtiossa ennen anektointia suoritettut yksityisten oikeuksien loukkaustapaukset ovat niin tuoreita, ettei vahinkoa kärsineillä ole ollut tilaisuutta apoa, oikeustien turvautuen, korvausta, oikaisu- tai hyvitysvelvollisuus *mahdollisesti* siirtyy uudelle aluevaltiolle.¹⁰¹ — Tuntuu kuitenkin siltä, ettei tätä käsitystä voi hyväksyä, mutta kysymyshän liittyy läheisesti myöhemmin käsiteltävään ns. saavutettujen oikeuksien suojaa koskevaan ongelmaan.

Samoin kuin sotalainen nähden *valtiokäytäntö* on ollut jossakin määrin horjuva myös korvausvelvollisuuden siirtymiskysymyksessä.¹⁰² Suurimmalta osalta se kuitenkin on ollut kielteistä laatua,¹⁰³ ja myös *oikeuskäytäntö* on ollut lähinnä samalla kannalla.¹⁰⁴ *Feilchenfeld* tosin jälleen huomauttaa,¹⁰⁵ ettei tavanomainen oikeus näytä sotivan hänen edellä mainittua käsitystään vastaan, mutta eiköhän nytkin olisi ollut parempi, jos hän olisi yrittänyt esittää positiivista todistusaineistoa käsityksensä tueksi.

8. Hallintovelat eroavat valtion yleisestä velasta, kuten jo edellä on huomautettu, siinä, että ne liittyvät valtion eri hallintohaarojen toimintaan ja että niihin on sovellettava julkisoikeudellisia (eikä yksityisoikeudellisia) säännöksiä. Hallintovelat voidaan taas vuorostaan jakaa kahteen pääryhmään sen mukaan, johtuvatko ne suorastaan laista, kuten esim. virkamiesten palkat ja eläkkeet, vai hallintotoiminnasta eli valtion eri elinten suorittamista oikeustoimista (erilaiset, esim. valtion omaisuuden hankinnasta ja hoidosta sekä hallintokoneiston käynnissä pitämisestä aiheutuvat ns. juoksevat ym. menot).¹⁰⁶ Oikeusseuraantokysymyksen kannalta tällä ryhmityksellä tuskin on merkitystä. *Virkamiesten palkka-, eläke- ym. saatavat* (vakuutukset) ovat kuitenkin sikäli erikoisasemassa, että niitä arvosteltaessa on otettava huomioon

¹⁰⁰ *Wilkinson*, s. 43.

¹⁰¹ Vrt. tätä alav. 98 mainittuun *Oppenheim—Lauterpachtin* käsitykseen.

¹⁰² *Guggenheim*, Beiträge s. 115.

¹⁰³ Ks. *Hurst*, s. 161 ss. ja 170 ss., jossa mm. viitataan Englannin v. 1886 suorittamaan Birman anektointiin; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 156 alav. 2; *Guggenheim*, m.t. s. 115. Vastakkaisista viime vuosisadalla sattuneista harvoista tapauksista ks. *Schoenborn*, m.t. s. 49 alav. 2 ja 3.

¹⁰⁴ *Schwarzenberger*, s. 86 ja *Hurst*, s. 173 ss.

¹⁰⁵ *Feilchenfeld*, s. 690.

¹⁰⁶ Vrt. *Guggenheim*, Lehrbuch s. 436. — *Feilchenfeld* mainitsee (s. 691 alav. 69) esimerkkinä hallintoveloista myös veronpalautukset.

asianomaisen henkilön palvelussuhde valtioon.¹⁰⁷ Jos valtio taas harjoittaa *liiketoimintaa* yksityisoikeudellisissa muodoissa, kuten usein tapahtuu, ei tällaisesta toiminnasta mahdollisesti aiheutuvaa maksuvelvollisuutta voi pitää hallintovelkana, vaikka liiketoiminta tapahtuukin valtion, s.o. julkisoikeudellisen oikeushenkilön, lukuun.¹⁰⁸

Useimmat *oikeusoppineet* ovat valmiit *hyväksymään* oikeusseuraanon myös hallintovelkoihin nähden anektointitapauksissa, koska tässä on heidän mielestään sovellettava samoja sääntöjä kuin finanssivelkojenkin eli valtion yleisen velan suhteen.¹⁰⁹ Eräs tutkija katsoo, että hallintovelkoja on suojeltava, koska nekin on luettava ns. saavutettuihin oikeuksiin.¹¹⁰ Mikäli koskee valtion virkamiesten eläkeoikeutta (ja erääntyneitä palkkasaatavia) seuraajavaltion velvollisuudet tehdään usein riippuvaksi siitä, onko asianomainen virkamies aluemuutoksen johdosta (tai muuten) saanut sanotun valtion kansalaisuuden.¹¹¹ *Feilchenfeld* on sen sijaan sikäli päinvastaisella kannalla, että hänen mie-

¹⁰⁷ Eläkkeitä koskevista oikeusseuraantokysymyksistä ks. erittäinkin *Audinet*, s. 581 ss.

¹⁰⁸ Jos seuraajavaltio ottaa tuhoutuneen valtion kannattavan liikeyrityksen haltuunsa, sen on myös vastattava yrityksen veloista ja kustannuksista. Vrt. edellä. Sitä vastoin tuskin voi vaatia, että seuraajavaltio olisi velvollinen tyydyttämään velkaantuneiden ja vararikkotilassa olevien entisen aluevaltion omistamien liikeyritysten saamamiehet, vaan tällaiset yritykset on likvidoitava tavallisessa järjestyksessä.

¹⁰⁹ Esim. *Appleton*, s. 182 s. (myös virkamiesten erilaisiin, valtioon kohdistuviin taloudellisiin vaatimuksiin nähden); *Kaufmann*, *Z. ausl. Recht* Bd. III: 1 s. 310 s.; *Feilchenfeld*, s. 690 s. (edellä esitetyssä rajoitetussa merkityksessä).

¹¹⁰ *Huber*, s. 159.

¹¹¹ *Szaszy*, s. 585 ja *Schwarz*, s. 167, joka viittaa myös (s. 169 ss.) erääseen 12. 1. 1924 tehtyyn Itävalta-Unkarin oikeusseuraantokysymyksiä koskevaan sopimukseen. Ks. myös erästä *Danziger Obergerichtin* 8. 5. 1929 antamaa, saman kannan hyväksynyttä päätöstä (*Z. ausl. Recht* Bd. II: 2 s. 71 ss.).

Aluesiirtotapauksissa — joita ei enää jäljempänä tulla erikseen käsittelemään hallintovelkojen kohdalta — *Appleton* on esittänyt (s. 175 ss.) sen käsityksen, että eläkevaatimukset olisi osoitettava kansalaisuuden mahdollisesta vaihtumisesta huolimatta alueluovutuksen suorittaneelle valtiolle. Tämä kanta on kyllä yleensä puolustettavissa sillä perusteella, että asianomainen virkamies on suorittanut palveluksensakin sanotun valtion hyväksi. — Vain siinä tapauksessa, että eläkkeen suoritus tapahtuisi joistakin eläkekassoista, joiden varat aluemuutoksen yhteydessä ovat siirtyneet toiselle valtiolle, on toisenlainenkin järjestelmä ajateltavissa. Vrt. Itävalta-Unkarin seuraajavaltioiden välistä eläkkeiden järjestelystä 30. 11. 1923 tehtyä sopimusta, jonka 15. art:n mukaan Itävalta-Unkarin entisten eläkekassojen omistamien kiinteistöjen katsottiin kuuluvan sille valtiolle, jonka alueella ne kul-loinkin sijaitisivat (*Martens Rec. III Série* Vol. 28 s. 485 ss., erittäinkin s. 490).

lestään vain vieraan maan kansalaisella on oikeus vaatia eläkemaksua seuraajavaltiolta, koska omilta, uusilta kansalaisilta tällainen oikeus voidaan evätä. Seuraajavaltiota ei kuitenkaan ole velvollisuutta pitää palveluksessaan tuhoutuneen valtion virkamiehiä, joten jos sellaisia virkamiehiä erotetaan, joilta puuttuu eläkettä edellyttävä lisäpalvelus, heille on suoritettava vain kohtuullinen osa eläkkeestä.¹¹²

Osa tutkijoista¹¹³ *vastustaa* oikeusseuraannon syntymistä hallintovelkoihin nähden, ja tuntuukin siltä, ettei ole syytä soveltaa tässä kohden toisenlaisia sääntöjä kuin yleisen valtionvelan ollessa kysymyksessä, vaikkakin säällittävyysyistä olisi suotavaa, että ainakin ensin mainitut, yleensä suhteellisen pienet, velat suoritettaisiin. Kysymys liittyy kyllä varsin läheisesti *saavutettujen oikeuksien* suojaa koskevaan ongelmaan, mutta tästä ei vielä seuraa, että varsinkaan kotimaisten saamamiesten asema olisi täysin turvattu.¹¹⁴

Valtiokäytännössä, varsinkin vanhemmassa, tunnetaan lukuisia tapauksia, joissa anektoinnin suorittaneet valtiot ovat ottaneet vastataksen tuhoutuneen valtion virkamiesten eläkesaatavista ym. hallintovelloista, mutta on vaikeata sanoa, onko tämä menettely johtunut siitä, että asianomaiset valtiot ovat katsoneet tässä olevan oikeudellisen velvoituksen vai jostakin muusta syystä. St. Germain'in v:n 1919 rauhansopimuksessa Itävalta-Unkaria rasittavat hallintovelat jaettiin seuraajavaltioiden kesken sen mukaan, missä se hallintoalue, jonka piirissä velka oli syntynyt, sijaitsi.¹¹⁵ Sen jälkeisissä tapauksissa ei hallintovelkojen kohtaloa koskevia kysymyksiä ole enää käsitelty lukuun ottamatta Italian v:n 1947 rauhansopimuksessa olevia edellä selostettuja eräitä (puutteellisia) määräyksiä.¹¹⁶

9. Valtion velkojan henkilön merkityksestä on jo aikaisemmin ollut puhetta, jolloin on korostettu sitä, että valtiolla on tässä suhteessa huomattavasti vahvempi asema kuin yksityisillä tai niihin näissä kysymyksissä rinnastettavilla erilaisilla yhteisöillä,¹¹⁷ joilla ei ole itsenäistä kan-

¹¹² Feilchenfeld, s. 691 s.

¹¹³ Schoenborn, m.t. s. 100 ja Cavaglieri, Rev.lég.comp. 1934 s. 237 erityisesti eläkkeisiin nähden.

¹¹⁴ Vrt. edellä esitettyä Huberin mielipidettä ja jäljempää.

¹¹⁵ Ks. Guggenheim, Beiträge s. 122.

¹¹⁶ Rauhanomaisessa järjestyksessä tapahtuneissa aluemuutoksissa on hallintovelloista yleensä huolehdittu. Ks. esim. edellä selostettuja Birman, Pakistanin ja Indonesian tapauksia.

¹¹⁷ Näihin luetaan myös kunnat, kuten Keith, State Succession s. 66, huomauttaa.

nevaltaa velallisvaltiota vastaan. Myös kansalaisuus on, tällöin otettava huomioon, sillä kansainvälisessä oikeudessa vielä nykyisin valitsevan järjestelmän mukaan valtiolle saattaa syntyä kansainvälisoikeudellisia velvoituksia niin velkaseuraantokysymyksessä kuin muussakin vain vierasta valtiota, sen kansalaista tai sen kansalaisuuden omaavaa yhteisöä kohtaan, jollei valtio jonkin erityissopimuksen¹¹⁸ tai muun sellaisen sitoumuksen perusteella ole suostunut myöntämään tiettyjä oikeuksia myös omille kansalaisilleen.¹¹⁹ Viimeksi mainittujen kohtelussa määrää näet säännönmukaisesti yksinomaan valtionsisäiset määräykset, joita valtio asianomaisessa järjestyksessä voi itse vapaasti muuttaa. Huonoimmassa asemassa ovat kansalaisuutta vaille olevat, jotka eivät yleensä voi vedota edes valtionsisäisiin määräyksiin.

Yhdistyneiden kansakuntien piirissä on tosin jo hyväksytty ns. *ihmisoikeuksien selityskirja*, jonka tarkoituksena on, että myös ihmisyksilö sellaisenaan nauttisi tiettyjä perusoikeuksia ja vähimmäissuojaa kotivaltionsakin taholta. Tällä asiakirjalla on kuitenkin pelkästään periaatteellinen merkitys, ja vasta sitten kun (tai jos) saadaan aikaan sitä täydentävä kansainvälinen sopimus, jossa sanottujen oikeuksien ja vapauksien sisältö tarkemmin määritellään ja jossa säännöstetään niiden tehostamis- ja toteuttamiskeinot, on ihmisyksilön asema parantunut käytännössäkin. Sopimuksen sisällöstä riippuu, ryhdytäänkö suojelemaan yksityisten saamamiesten oikeuksia myös aluemuutostapauksissa.¹²⁰

Näin muodoin seuraajavaltio saattaa enintään tulla velvolliseksi tyydyttämään *ulkomaalaiset* saamamiehet.¹²¹ Kaksoiskansalaisiin ja eri kansalaisuutta olevien henkilöiden muodostamiin yhteisöihin nähden saattaa tällöin syntyä vaikeasti ratkaistavia ongelmia, samoin jos on kysymyksessä haltijalle asetetut obligaatiolainat, tai jos kansalaisuus on vaihtunut aluemuutoksen yhteydessä tai sen jälkeen.¹²² Kohtuus ja ehkä toisinaan valtion omat edutkin saattavat vaatia, että se ei sanotussa

¹¹⁸ Esim. vähemmistönsuojasopimuksessa.

¹¹⁹ Tässä suhteessa on tietoisoppi yksimielinen.

¹²⁰ Tuskin sopimuksessa voidaan mennä tällaisiin yksityiskohtiin, mutta oikeusuoja on ehkä johdettavissa jostakin yleisluontoisesta määräyksestä.

¹²¹ Näin mm. *Kelsen*, Recueil 1932 IV s. 348; *Ross*, s. 155; *Guggenheim*, m.t. s. 114; *v. Verdross*, s. 242; *Udina*, s. 754; *Schoenborn*, m.t. s. 109; *Feilchenfeld*, s. 723.

¹²² Ks. näistä tarkemmin *Feilchenfeld*, s. 724 s. Aluemuutoksen jälkeen tapahtunutta saatavan siirtoa kotimaiselta velkojalta ulkomaiselle ei tarvitse hyväksyä, ja vieras valtio voi taas myöntää diplomaattista suojelua vain sellaisille henkilöille, jotka olivat sen kansalaisia silloin, kun saatava syntyi, ja jotka ovat sitä jatkuvasti.

suhteessa kohtelee huomommin omia kansalaisiaan kuin ulkomaalaisia,¹²³ mutta toisaalta on otettava huomioon, että useimmiten kotimaiset velkojat tai niiden valtaosa on seuraajavaltion uusia, ehkä entisiä viholliskansalaisia, joita kohtaan ei ole yhtä helliä tunteita, kuin mitä on entiseen kantaväestöön. Ja jos valtio ryhtyy jotakin suorittamaan omille kansalaisilleen, on sen vaikeata menetellä toisin ulkomaalaisiin nähden. Kotimaiskohtelua ei kuitenkaan voi pitää minään mittapuuna suuntaan tai toiseen, sillä ulkomaalaisille on joka tapauksessa katsottava kuuluvan tietty vähimmäissuoja, mutta samalla he voivat myös jäädä vaille joitakin omille kansalaisille myönnettyjä erityisetuja.¹²⁴

Valtiokäytäntö on, kuten tieteisoppikin, hyväksynyt sen edellä mainitun säännön, että valtiolle voi aiheutua kansainvälisoikeudellisia velvoituksia vain vieraisiin valtioihin nähden tai ulkomaalaiskohtelussa. Vaikka kotimaistenkin saamamiesten saatavat on usein tyydytetty, on tämä aina tapahtunut tietoisena siitä, että kysymyksessä on ollut vapaaehtoinen järjestely.¹²⁵

2. Jakso: Valtion hajoaminen

1. Valtion hajoaminen voi, kuten edellä jo on huomautettu, tapahtua joko siten, että toiset valtiot jakavat keskenään sen alueen tai että siitä muodostuu uusia, itsenäisiä valtioita.¹ Jälkimmäisessä tapauksessa edellytetään, että kaikki täten syntyneet valtiot todella ovat uusia valtioita ja ettei siis mitään niistä ole pidettävä alkuperäisen valtion jatkona, sillä muutoin on kysymyksessä pelkkä aluevähennys.

Mikäli velkaseuraantoa ei tapahdu yhden valtion suorittamassa kokonaisanektoinnissa, tuntuu siltä, ettei tulos voi olla toinen, vaikka *anektointiin* osallistuu useampia valtioita. Nämä tapauksethan ovat suurin piirtein analogisia siinäkin suhteessa, että velallisvaltio kummasakin vaihtoehdossa tuhoutuu.² Mutta sitä vastoin on mahdollista, että velkaseuraantoa ei voida hyväksyä jälkimmäisessä tapauksessa, vaikka se katsottaisiin mahdolliseksi edellisessä, sillä kysymys tulee monimut-

¹²³ Tähän viittaa mm. *Schoenborn*, m.t. s. 109.

¹²⁴ Vrt. *Kelsen*, *Recueil* 1932 IV s. 348 s.

¹²⁵ Näin *Feilchenfeld*, s. 723.

¹ Kolmatta mahdollisuutta eli näiden kahden edellisen yhdistelmää ei tarvitse erikseen tutkia, koska siinä voidaan soveltaa seuraajavaltiosta riippuen jompaa-kumpaa edellisissä vaihtoehtoissa kysymykseen tulevista järjestelmistä.

² Vrt. *Strupp*, s. 481 ja *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 158.

kaisemmaksi, kun on ratkaistava, miten velkavastuu jaetaan seuraaja-valtioiden kesken.

Toisaalta on ajateltavissa, että valtioiden hajotessa *itsenäisiin osiin* näille voitaisiin sälyttää suurempia velvollisuuksia mm. velkavastuuseen nähden kuin eri anektointitapauksissa. Sanotut uudet valtiothan ovat joka tapauksessa kokonaan muodostuneet hajonneen valtion alueella ja sen väestöstä, joten niitä voidaan pitää ainakin sen osittaisina jatkajina. Mutta samantapaista jatkuvuutta esiintyy myös anektointitapauksissa, eroa on vain sikäli, että suvereenisuus on mennyt, vaikka ehkä jonkinlainen itsehallinto on jäänyt jäljelle. Valtion hajoaminen eri valtioihin johtuu tavallisesti siitä, että on olemassa suuria eroavuuksia ja ristiriitoja sen eri osien välillä. Näin muodoin on paikallaan, että näistä osista muodostettuja eri valtioita pidetään myös oikeudellisesti uusina valtioina.³

Edellä olevien näkökohtien vaikutus ilmenee myös *tieteisopin* suhtautumisessa velkaseuraanto-ongelmaan valtion hajoamisen eri tapauksissa, joita kaikkia on yleensä käsitelty samojen sääntöjen mukaan. Oikeusoppineiden enemmistö,⁴ mutta ei enää yhtä suuri kuin edellisessä jaksossa tarkastellussa tapauksessa, puoltaa nytkin velkaseuraantoa joko pelkästään viittaamalla näiden tapausten välillä vallitsevaan analogiaan tai esittämällä samoja tai samantapaisia perusteluja, kuin mitä jo aikaisemmin on selostettu. Näihin perusteluihin ei ole syytä enää uudelleen puuttua, ja mitä tulee sanottuun analogiaan, niin edellä on huomautettu, ettei se ole nyt kysymyksessä olevassa suhteessa täydellinen.

Eräät tutkijat⁵ ovat taas velkaseuraantoon nähden epäroivällä kannalla pitäen kysymystä epäselvänä. *Feilchenfeld*⁶ on sitä mieltä, että saamamiesten oikeudet tai ainakin niiden pääsisällys olisi säilytettävä, mutta että seuraajavaltioilta ei kuitenkaan voi vaatia enempää, kuin että ne tekevät parhaansa asian järjestämiseksi s.o. sopiakseen keskenään ve-

³ Vrt. jälleen *Strupp*, s. 481.

⁴ *Björkstén*, Kansainvälinen oikeus s. 92; *Hermanson*, s. 241; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 158 s.; *Möller*, I s. 329 s.; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 380; *Huber*, s. 179 s.; *Sack*, *Recueil* 1928 III s. 303 ja *Dettes publiques* s. 219, joka toisaalta katsoo (s. 235 ss.), että saamamiesten oikeuksia ei ole lupa vähentää asianomaisten valtioiden välisillä sopimuksilla, mutta toisaalta (s. 231 ss.) kuitenkin haluaa rajoittaa velkojien kannevaltaa oikeuksiensa toteuttamiseksi; *Audinet*, s. 584; *Appleton*, s. 64; *Castberg*, s. 73; *Phillimore*, I s. 211; *Reuterskiöld*, s. 54; *Moore*, s. 334; *Schoenborn*, *Strupp's Wörterbuch* II s. 587 s.; *Wheaton*, s. 41 alav. 18; *Szaszy*, s. 588.

⁵ *Sundberg*, s. 43 ja *Ross*, s. 155.

⁶ *Feilchenfeld*, s. 675 verr. 788 s.

lan hoidosta suorittamalla tässä suhteessa jatkuvia vakaviksi tarkoitettuja ponnistuksia. Jos ne tämän laiminlyövät, tulevat ne korvausvelvollisiksi tavalla, jonka määrittäminen kuitenkin tuottaa vaikeuksia. — *Strupp*⁷ on jo rohjennut mennä käytännöllisissä johtopäätöksissä pitemmälle. Vaikka hänkin periaatteellisesti on velkaseuraannon kannalla, toteaa hän, että jollei velan jakoperusteista voida seuraajavaltioiden kesken sopia, asia raukeaa minkään valtion tulematta korvausvelvolliseksikaan. — Sitten on lopuksi joukko oikeusoppineita, jotka torjuvat velkaseuraannon periaatteellisestikin joko samantapaisin syin kuin *Strupp* tai samoin perustein kuin yhden valtion suorittaman kokonaisanektoinnin ollessa kysymyksessä.⁸

Lopullinen kannanotto riippuu nytkin valtiokäytäntöön perustuvista positiivisen kansainvälisen oikeuden normeista. — Ennen tätä on kuitenkin käsiteltävä valtionvelan jakoperusteita, koska tällä kysymyksellä saattaa olla tietty merkitys itse velkaseuraanto-ongelman ratkaisulle. — Sitä vastoin ei tässä ole syytä puuttua *velan hoitoa* koskevaan teknillisluontoiseen kysymykseen,⁹ jolla on merkitystä vain, mikäli velkaseuraanto hyväksytään, ja jonka yksityiskohdat ovat tietyssä yhteydessä myös velan jakoperusteiden kanssa. Samoin ei ole katsottu tarpeelliseksi enää tässä jaksossa käsitellä erikseen niitä erityiskysymyksiä, jotka koskevat velkavastuun rajoittamista uudella alueella olevan valtionomaisuuden mukaan, ns. vastenmielisiä velkoja,¹⁰ vahingonkorvausvelvollisuuden siirtymistä, hallintovelkojen kohtaloa¹¹ ja saama-

⁷ *Strupp*, s. 480.

⁸ Mm. *Kelsen*, main.kirj. s. 346 viitaten siihen, ettei tavanomainen oikeus tunne yhdenmukaisia velan jakoperusteita sanotussa tapauksessa; *Schoenborn*, Staaten-sukzessionen s. 117 ss. (hänen aikaisempi kantansa); *Erich*, Kansainvälinen oikeus s. 249 ja 255; *Baty*, s. 122 ja 126 (lukuun ottamatta »real rights»); *Keith*, State Succession s. 100 s.

⁹ Ks. tästä *Feilchenfeld*, s. 679 ja 845 ss.; *Huber*, s. 180; *Sack*, Dettes publiques s. 411 ss. ja s. 679 (velat voidaan jättää yhteisiksi, jakaa jokainen erikseen tai antaa eri velkoja eri seuraajavaltioiden hoidettaviksi, taikka voidaan perustaa erityisiä elimiä velkojen hoitoa ja selvittelyä varten), *Weltwirtschaftliches Archiv* 1926 I s. 370 ss., *Revue d'économie politique* 1927 s. 82 ss., *Finanzarchiv Bd. II* (1927) s. 1 ss.

¹⁰ Edellä on jo huomautettu, että irroittautumis- ja itsenäisyyspyrkimysten tukahduttamiseksi myönnetyt lainat ovat nyt kysymyksessä olevassa suhteessa verrattavissa sotalainoihin. Ks. vielä *Sack*, Dettes publiques s. 158 ss.

¹¹ Mikäli siirtymistä tapahtuu, tulee lähinnä kysymykseen ns. alueperiaate, jonka mukaan vastuu kuuluu sille valtiolle, jonka nykyisellä alueella se hallinto-
piiri sijaitsee, jossa velka on syntynyt. Vrt. edellä.

miehen kansalaisuuden merkitystä,¹² koska näissä tapauksissa tilanne on suurin piirtein sama kuin valtion koko alueen tullessa liitetyksi toiseen valtioon.

2. Yksimielisyyteen pääseminen siitä, millaisia ja k o p e r u s t e i t a on sovellettava hajonneen valtion velan jaossa seuraajavaltioiden kesken, jotta tulos olisi täysin oikeudenmukainen, tuottaa suuria vaikeuksia sekä periaatteelliselta että käytännölliseltä kannalta, sillä tässä on otettava huomioon monenlaisia eri näkökohtia, joiden keskinäinen vertailu ja arvostelu ei ole helppoa.¹³

Yksinkertaisin ja velkojille edullisin tapa olisi epäilemättä tehdä kaikki seuraajavaltiot *yhteisvastuullisiksi* ja tätä ovatkin eräät tutkijat ehdottaneet.¹⁴ Tällainen menettely olisi kuitenkin ilmeisesti kohtuuton seuraajavaltioiden kannalta. Velkojat valitsisivat todennäköisesti ensimmäiseksi uhriksi sen seuraajavaltion, joka olisi heikoin ja jota vastaan olisi näin muodoin helpointa harjoittaa painostusta, ja tälle tuottaisi taas vaikeuksia käyttää regressioikeuttaan voimakkaampia velalliskumppaneita vastaan, varsinkin kun velan jakautumisesta velallisvaltioiden kesken saattaisi syntyä erimielisyyttä jakoperusteiden ollessa vahvistamatta sanotun järjestelmän mukaan. Lisäksi voidaan esittää erinäisiä muita vastaväitteitä.¹⁵

Samoin tuntuu epäoikeudenmukaiselta, että ensisijainen vastuu — edes poikkeustapauksissakaan — säilytettäisiin sille valtiolle, jossa tuhoutuneen valtion *pääkeskus* sijaitsee.¹⁶ Vaikka sanottu keskuspaikka ehkä voitaisiinkin määritellä — jollei muuten, niin pääkaupungin mukaan —, syntyisi usein samoja vaikeuksia kuin yhteisvastuujärjestelmässä juuri regressioikeuden käyttämisessä.

¹² Seuraajavaltion kannalta on ulkomaalaisena pidettävä myös entisen, yhteisen valtion mutta nyttemmin toisen seuraajavaltion kansalaisuuden saanutta henkilöä.

¹³ Ks. tästä erityisesti *Feilchenfeldin* perusteellista esitystä (s. 850 ss.). — Anektointi- ja itsenäistymistapauksia voidaan tässä käsitellä yhdessä.

¹⁴ Esim. *Wheaton*, s. 41 alav. 18; *Møller*, I s. 329 alav. 1; *Bonfils—Fauchille*, I, 1 s. 380; *Guggenheim*, Beiträge s. 113 (vaihtoehtoisesti velan jakoperusteista sopimisen kanssa).

¹⁵ Solidaarisen vastuun hylkäävät nimenomaan mm. *Sack*, *Dettes publiques* s. 91 ss.; *Kelsen*, main. kirj. s. 346; *Udina*, s. 755 s. Valtioikäytäntö ei liioin ole tällä kannalla.

¹⁶ Tätä ehdottaa *Huber*, s. 181.

Todellista ratkaisua ei liioin tarjoa sekään järjestelmä, jonka mukaan seuraajavaltioiden on keskenään *sovittava* velan jakoperusteista ja sen jaosta yleensäkin,¹⁷ sillä ei ole sanottu, että tällainen sopimus läheskään aina saadaan aikaan.¹⁸ — Asiaa ei liioin suuresti auta, jos sanotaan, että seuraajavaltioista kunkin on otettava kannettavakseen *suhteellinen osa* tuhoutuneen valtion veloista,¹⁹ sillä suhteellisuus on suhteellinen käsite. — Samasta syystä ei myöskään *kohtuullisuus* ja *oikeudenmukaisuus* kelpaa mittapuuksi.²⁰

Varsinaisia jakoperusteita etsittäessä voidaan, kuten sanottu, kiinnittää huomiota monenlaisiin seikkoihin.²¹ Tällöin saattaa tulla kysymykseen esimerkiksi kunkin seuraajavaltion saaman alueen laajuus, niillä olevan väestön lukumäärä, niiden sotilaallinen tai poliittinen merkitys,²² tai niillä sijaitsevan valtionomaisuuden arvo taikka muut taloudellisuusnäkökohdat.²³ Jos kuitenkin on kysymyksessä ns. *aluekohtaiset velat*, jotka on otettu ja myös käytetty pelkästään joihinkin paikallisiin tarkoituksiin ja joiden vakuutena ehkä lisäksi on alueella sijaitsevia kiinteistöjä, ja varsinkin, jos sanotulla alueella on ollut finanssi-itsehallinto, jonka nojalla se on hoitanut itse omat raha-asiansa, saattaa olla syytä jättää tällaiset velat jaon ulkopuolelle ja panna ne sen seuraajavaltion rasitukseksi, jonka uuteen alueeseen ne sanotulla tavalla liittyvät.²⁴ Tällaisten velkojen mahdollista siirtymistä koskevaa kysymystä tullaan tarkastelemaan yksityiskohtaisesti tämän luvun viimeisessä jaksossa, jolloin siinä saavutettuja tuloksia voidaan osittain soveltaa myös nyt kysymyksessä olevaan tapaukseen.

¹⁷ Tätä menettelytapaa suosittavat mm. v. Ullmann, s. 72 (antamatta kuitenkaan mitään ohjeita jakoperusteisiin nähden); Cavaglieri, Rev.lég.comp. 1934 s. 235 (koskei ole yleistä sääntöä jakoperusteista); Guggenheim, m.t. s. 113 (vaihtoehtona yhteisvastuuseen perustuvan järjestelmän rinnalla).

¹⁸ Winarski, AnnIDI 1931 I s. 329 tiedusteleekin, onko tässä tapauksessa menävä yhteisvastuujärjestelmän kannalle (kuten Guggenheim näyttää tarkoittavan: ks. ed. alav.).

¹⁹ Tähän tyytyy Oppenheim—Lauterpacht, s. 159.

²⁰ Ks. Udina, s. 755 s.

²¹ Tässä suhteessa esitetyistä eri järjestelmistä ks. Sack, m.t. s. 523 ss. ja Feilchenfeld, s. 854 ss.

²² Tämä on kyllä varsin epämääräinen arvioperuste.

²³ Feilchenfeld, s. 853 ss.

²⁴ Näin aluekohtaisiin velkoihin nähden Huber, s. 180. Kiinnitettyjen velkojen käsittelystä ks. tarkemmin Sack, m.t. s. 205 ss. ja finanssiautonomian huomioon ottamisesta Feilchenfeld, s. 856.

Useimmat ovat sitä mieltä, että velkavastuun jako tapahtuu oikeudenmukaisimmin, jos tässä pidetään silmällä asianomaisten alueiden *taloudellista kantokykyä*, josta *verotulot* antavat parhaimman kuvan.²⁵ Erimielisyyttä saattaa kuitenkin usein syntyä siitä, mitkä kaikki verot tällöin on otettava huomioon,²⁶ samoin kuin eräistä muistakin yksityiskohdista.²⁷ *Feilchenfeld* huomauttaa²⁸ aivan oikein, että uudelle isännälle siirtyvän alueen taloudellinen kantokyky on määrättävä sen mukaan, mikä arvo alueella on emävaltion hajottua ja uudessa yhteydessään. On näet mahdollista, että hajoamista edeltäneissä mullistuksissa alue on joutunut perusteellisen hävityksen kohteeksi, ja olosuhteista riippuen sen taloudellinen arvo saattaa heilahtaa suuntaan ja toiseen sen tullessa liitetyksi uuden isännän alueisiin ja uuteen talousjärjestelmään. *Sack*²⁹ määrittelee tietyn alueen taloudellisen kantokyvyn sen mukaan, miten paljon varoja tämä alue voi luovuttaa seuraaja- eli velallisvaltion käytettäväksi velkojen hoitoon. Tällöin on siis verotuloista vähennettävä alueen hallintokustannukset. Hän myöntää kuitenkin, että taloudellisen kantokyvyn määrittäminen usein saattaa tuottaa vaikeuksia.

Tuntuu siltä, että alueen taloudellinen kantokyky ei yksin kelpaa velkojen jakoperusteeksi. Ajateltakoon esimerkiksi sellaista tapausta, että jonkin alueen hallussa pitämisestä ja hoidosta aiheutuu huomattavasti suurempia taloudellisia rasituksia kuin mitä se tuottaa.³⁰ Toisaalta väestön lukumäärä ja alueen sotilaallinen sekä poliittinen merkitys ovat myös sellaisia tekijöitä, jotka olisi otettava huomioon,³¹ vaikka kaksi jälkimmäistä ovatkin, kuten sanottu, luonteeltaan epämääräisiä. — Valtiokäytännössä onkin noudatettu milloin mitäkin arvioperustetta eikä yhdenmukaisuutta ole näin muodoin päässyt synty-
mään.³²

²⁵ Näin mm. *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 118; *Fiore*, N:o 145; *Cavaglieri*, main. kirj. s. 235 (huomauttaen, etteivät valtiot velkavastuusta sopiessaan kuitenkaan ole velvollisia omaksumaan tätä mittapuuta).

²⁶ *Fiore*, N:o 145 ehdotetaan, että laskuperusteeksi otettaisiin yleensä kaikki henkilö- ja kiinteistöverot.

²⁷ Ks. tässä suhteessa *Sackin* yksityiskohtaista selvittelyä (m.t. s. 559 ss.).

²⁸ *Feilchenfeld*, s. 854. Vrt. myös *Sack*, m.t. s. 528 s.

²⁹ *Dettes publiques* s. 91 ss., 219, 226, 535 ss. ja 543 ss. sekä *Recueil* 1928 III s. 303.

³⁰ Ks. tästä *Sack*, *Dettes publiques* s. 539 ss.

³¹ Tätä korostaa *Feilchenfeld*, s. 853.

³² *Kelsen*, main.kirj. s. 346.

3. Nyt onkin tarkasteltava *valtiokäytäntöä* valtion hajoamiseen liittyvää koko velkaseuraantoa silmällä pitäen. — Valtion hajoamisia itsenäisiin osiin tai toisten valtioiden suorittamien jakojen muodossa esiintyi entisaikoina verrattain usein, mutta uusimmalta ajalta on tässä suhteessa olemassa melko vähän käytäntöä. Näin muodoin on velkaseuraantokysymyksiä arvosteltaessa pakko kiinnittää huomiota myös yhden valtion suorittamiin anektointitapauksiin, jotka ovat varsin lähellä nyt tutkittavaa tapausta. Kuten muistetaan, päädyttiin ensin mainittuihin liittyvissä velkaseuraantokysymyksissä negatiiviseen tulokseen. Johdonmukaisuus viittaa siis siihen, että asianlaita on sama valtion hajotessakin.

Varhaisempi valtiokäytäntö oli valtion hajoamistapauksissakin yleensä — s.o. lähinnä Euroopan mannermaavaltioissa — velkaseuraantoa suosivalla kannalla, mutta velan jakoperusteet vaihtelivat, kuten sanottu.³³ Vielä Itävalta-Unkarin hajotessa ensimmäisen maailmansodan eräänä seurauksena tehtiin seuraajavaltiot — eräin sotalainoihin ja niihin verrattaviin muihin lainoihin tehdyin poikkeuksin — vastuullisiksi sen veloista, joiden siirtäminen seuraajavaltioille tapahtui soveltamalla useita eri jakoperusteita.³⁴ Tämän jälkeen ei ole esiintynyt mitään uusia tapauksia.

Sanotusta vanhemmasta, suurin piirtein myönteisestä, käytännöstä huolimatta lienee kuitenkin *nykyistä tilannetta* silmällä pitäen, ja ottaen tällöin huomioon edellä mainitun velkaseuraantosäännösten alalla viime aikoina tapahtuneen yleisen kehityksen suunnan, samoin kuin sen seikan, että valtionvelkojen jakoperusteet eivät ole vakiintuneet,³⁵ todettava, että nykyinen positiivinen oikeus ei tunne velkaseuraantoa valtion hajoamistapauksessaan.

³³ Ks. aikaisemman historiallisen esityksen lisäksi vielä *Sack*, m.t. s. 581 ss.; *Schoenborn*, m.t. s. 118 ja *Strupp's Wörterbuch* II s. 587 (mikäli koskee mannermaista käytäntöä); *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 353 s.; *de la Pradelle—Politis*, s. 524, jossa viitataan erääseen Englannin ja Venezuelan riitaa koskevaan välitystuomioon, jossa todettiin, että vanhan Kolumbian valtion hajotessa syntyneet seuraajavaltiot, Venezuela niihin luettuna, olivat yhteisvastuussa emävaltion veloista.

³⁴ Ks. jälleen historiallista katsausta sekä *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 159 alav. 2 ja *Feilchenfeld*, s. 431 ss.

³⁵ Tähän viittaa erityisesti *Kelsen*, main.kirj. s. 346. Vrt. myös *Feilchenfeld*, s. 675.

4. Jakso: Valtioyhtymät

1. Valtioyhtymän luonnetta, eri tyyppisiä ja niiden päätunnusmerkkejä sekä valtioyhtymien perustamisen yleisiä oikeusvaikutuksia on jo kosketeltu valtiosopimuksia käsittelevässä luvussa, johon siis tässä suhteessa voidaan viitata. Muutoin on todettava, että oikeusseuraantokysymyksiä valtioyhtymätapauksissa esiintyy yleensä vielä harvemmin valtionvelkojen kuin valtiosopimusten kohdalla. Tämä johtuu siitä, että valtioyhtymät perustetaan tavallisesti lähinnä poliittisten ja ehkä vasta toisella sijalla taloudellisten syiden takia. Silloinkin, kun valtioyhtymään liittyminen voi vaikuttaa asianomaisen valtion sopimuksiin ja sen sopimuksetekaoikeuteen, valtio kuitenkin useimmiten säilyttää rahataloudellisen itsenäisyytensä, mikä lisäksi saattaa olla sellaisillakin valtioyhtymäkunnilla, joilta puuttuu täydellisesti kansainvälinen oikeus- ja toimikelpoisuus.¹ Velkaseuraantokysymyksistä onkin varsin harvoin syntynyt erimielisyyksiä ja vaikeuksia valtioiden kesken valtioyhtymätapauksissa. Sellaisissa valtioyhtymissä, joilla on verrattain kiinteä rakenne, saattaa esiintyä sekä valtioyhtymän omia rahasitoumuksia että kunkin jäsenvaltion velkoja.² Jos tällainen yhtymä sitten purkaantuu, on vaikein kysymys, miten yhteiset velat on järjestettävä.

2. Personaaliunionitapauksissa tuskin on ajateltavissa, että valtioyhtymän nimissä tehtäisiin velkaa.³ Kumpikin jäsenvaltio hoitaa edelleen itsenäisesti omat raha-asiansa, joten velkaseuraanto-ongelmaa ei tässä synny. Sama koskee yleensä myös reaaliunioni- ja valtioliittotapauksia,⁴ vaikka tällaisissa liittosuhteissa olevilla valtioilla saattaa kyllä olla yhteisiäkin velkoja. Nämä, mikäli sellaisia on, ovat kuitenkin syntyneet vasta liittosuhteen aikana ja niistä vastaa ensi sijassa itse valtioyhtymä.

¹ Vrt. *Sack*, *Dettes publiques* s. 129 ss., jossa huomautetaan, että toisinaan on vaikeata päätellä, onko jotakin valtiota pidettävä itsenäisenä finanssihallinnon alalla.

² *Sack*, m.t. s. 98.

³ *Sack*, m.t. s. 104.

⁴ Näin reaaliunioneihin nähden *Sack*, m.t. s. 104 ja *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 389 sekä valtioliittojen suhteen *Sack*, m.t. s. 94. Vrt. kuitenkin jälkimmäisessä tapauksessa *Wheaton*, s. 41 alav. 18, jossa sanotaan, että teoreettisesti valtioliiton jäsenet vastaavat veloistaan kukin erikseen, mutta että käytännössä valtioliiton on maksettava velat, koska se edustaa jäseniään kansainvälisissä suhteissa.

3. Liittovaltiomuodostelmissakin, joissa yhteisiä rahataloudellisia kysymyksiä esiintyy runsaasti, jäsenet eli osavaltiot säilyttävät siitä huolimatta yleensä rahataloudellisen itsenäisyytensä ainakin suurelta osalta. Entisistä veloistaan osavaltiot ovat jatkuvasti vastuussa, vaikka ne olisivat kokonaan menettäneet kansainvälisen oikeus- ja toimikelpoisuutensa.⁵ Liittovaltiosäännöstä taas riippuu, voivatko osavaltiot tehdä uutta velkaa. Sekä tämä että vanhojen velkojen hoitaminen edellyttää, että osavaltioille myönnetään ainakin rajoitettu finanssi-itsehallinto⁶ ja että niille jätetään tarpeeksi omaisuutta tai annetaan tarvittavat verotusvaltuudet varojen hankkimista varten.⁷

Jos osavaltiot syystä tai toisesta laiminlyövät ulkomaisten velkojen korkojen ja lyhennysten suorituksen, vieraat valtiot eivät saa ryhtyä (omasta tai kansalaistensa puolesta) suoranaisiin toimenpiteisiin niitä vastaan.⁸ Mutta voivatko velkojat kääntyä itse liittovaltion puoleen ja vaatia, että tämä pakottaa velkaantuneet osavaltiot tekemään selvää sitoumuksistaan tai että liittovaltio vastaa niistä itse? Useat tutkijat näyttävät vastaavan tähän kysymykseen *myöntävästi*, vaikkei heidän esityksistään aina ilmene, kuinka pitkälle menevät toimenpiteet he ovat valmiit hyväksymään.⁹ Erityisiä perusteluja ei tämän käsityskannan tueksi ole esitetty; ilmeisesti on liittovaltion muodostamista

⁵ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 389; *Erich*, Kansainvälinen oikeus s. 257; *Huber*, s. 169; *Guggenheim*, Beiträge s. 116; *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 113.

⁶ Tämä riittää eikä tähän siis tarvita rajoitettua kansainvälistä oikeus- ja toimikelpoisuutta.

⁷ Näin v. *Ullmann*, s. 71 alav. 3.

⁸ Vrt. kuitenkin *Randolph*, s. 75, jossa mainitaan, että Yhdysvaltojen kolmen-toista etelävaltion laiminlyötyä valtionlainojensa hoidon kongressi hyväksyi v. 1843 päätöslauselman, jonka mukaan nämä osavaltiot tulisivat jättämään apua vaille ja voitaisiin erottaa liitosta, jos ne sanotun laiminlyöntinsä takia joutuisivat sotaan vieraiden valtioiden kanssa.

⁹ Esim. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 389, huomauttaen, että todellinen velallinen on kuitenkin asianomainen osavaltio, jolta liittovaltio saa periä takaisin, mitä sen puolesta on mahdollisesti jouduttu suorittamaan; *Erich*, m.t. s. 257, joka tosin puhuu vain pakkotoimenpiteiden kohdistamisesta liittovaltioon osavaltion asemesta; *Castberg*, s. 73, *Moore*, s. 334, *Szaszy*, s. 588, *Udina*, s. 755 ja *Kelsen*, main.kirj. s. 346, jotka käsittelevät valtioiden yhtymistä yleensä, mutta sisällyttävät siihen ilmeisesti myös liittovaltion muodossa tapahtuvan yhtymisen; *Audinet*, s. 576, koska hän sanoo, että velat voidaan myös jättää osavaltioiden vastattavaksi; *Strupp*, s. 480, ainakin mikäli on kysymys sellaisesta liittovaltiomuodostelmasta, jossa osavaltioilta puuttuu kansainvälisoikeudellisen subjektin ominaisuus, mikä tapaus hänen mielestään on verrattavissa (velkaseuraannon synnyttävään) anektointiin.

pidetty sanotussa suhteessa analogisena anektointitapausten kanssa.¹⁰ Samankaltaisuutta esiintyy kyllä jossakin määrin näiden kahden tapauksen välillä, varsinkin jos osavaltiot on jätetty vaille kansainvälisistä oikeus- ja toimikelpoisuutta sekä finanssi-itsehallinto-oikeutta. Alkuperäinen velallinen ei tosin aina ole suorastaan hävinnyt, mutta se ei enää ehkä voi tai saa vastata samalla lailla itsestään kuin aikaisemmin eli ennen liittovaltioon yhtymistään.

Eräät tutkijat ovat vuorostaan suhtautuneet *kielteisesti* liittovaltion oikeudelliseen velvollisuuteen vastata osavaltioiden ennen liittovaltion perustamista syntyneistä veloista¹¹ siitäkin riippumatta, onko liittovaltio itse — esim. hävittämällä osavaltioiden oikeudet finanssi-itsehallintoon tai varaamalla itselleen ne verotulot, jotka oli pantattu tai aiottu käyttää osavaltion velkojen maksuun — aiheuttanut osavaltion maksukyvyttömyyden.¹² Muodollisesti on tämä käsityskanta perusteltavissa siten, että liittovaltio on kansainvälisoikeudellisesti eri oikeussubjekti kuin sen muodostaneet ja liittovaltiossa osavaltion asemaan joutuneet valtiot.

Valtiokäytäntö on ollut nyt kysymyksessä olevassa suhteessa melko vähäistä, sillä liittovaltioitahan ei perusteta kuin silloin tällöin, usein vain pitkin väliajoin. Lisäksi on otettava huomioon, että velkaseuraannolle myönteisille tapauksille ei voi antaa ratkaisevaa todistusarvoa, sillä valtioiden suhtautumiseen vaikuttaa monesti tässäkin poliittiset syyt. Toisaalta on olemassa eräitä tapauksia, jotka viittaavat siihen, ettei liittovaltion vastuuvellollisuutta ole pidetty lainkaan selvänä. Tuorein näistä tapauksista on edellä jo kosketeltu Itämeren valtioiden liittyminen Neuvostoliittoon.¹³ Näin muodoin tuskin voi sanoa, että nykyisin voimassa oleva positiivinen kansainvälinen oikeus olisi, ainakaan selvästi, velkaseuraannon kannalla nyt kysymyksessä olevassa liittovaltiotapauksessa.

Jos liittovaltio muuttuu yhtenäisvaltioksi, niin liittovaltion omat velat siirtyvät yhtenäisvaltion vastattaviksi, koska kansainvälis-

¹⁰ Vrt. ed. alav. mainittua *Struppin* mielipidettä.

¹¹ Tämä on todennäköisesti *Appletonin* kanta (s. 63).

¹² *Keith*, m.t. s. 96 sekä *Schoenborn*, m.t. s. 113 s. ja *Strupp's Wörterbuch* II s. 587.

¹³ Vanhemmista ks. esim. *Schoenbornin* (Staatensukzessionen s. 114 alav. 1) mainitsemia Texasin tapausta v:lta 1845. Vrt. myös *Schwarzenberger*, s. 240 s. ja *Zausl-Recht* Bd. III: 2 s. 155 s., jossa jälkimmäisessä julkaisussa selostetaan erästä Saksan *Reichsfinanzhofin* 18. 6. 1930 antamaa päätöstä, jossa todettiin, että se seik-

oikeudellisesti on kysymyksessä sama oikeussubjekti.¹⁴ Muodollisjuridisesti lienee sitä² vastoin asetettava osavaltioiden velkoihin nähden sille kannalle, että ne eivät siirry enempää kuin muidenkaan finanssi-itsehallintoa nauttivien yhdyskuntien rahasitoumukset, joita valtio ei ole taannut. Mutta, jos entisten osavaltioiden finanssi-itsehallinto — niiden muuttuessa alemmanasteisiksi yhdyskunniksi tai menettäessä koko autonomiansa — lakkaa, ja varsinkin jos on kysymyksessä liittovaltion perustamisen *jälkeen* syntyneet velat, on uuden yhtenäisvaltion käytännössä varsin vaikeata kieltäytyä omakohtaisesta vastuusta.¹⁵

Milloin taas tapahtuu siirtymistä liittovaltiota höllärakenteisemmista valtioyhtymätyypeistä yhtenäisvaltion pohjalle tai milloin kokonaan riippumattomat valtiot liittyvät uudeksi yhtenäisvaltioksi, velkaseuraantoa ei liioin esiinny *strictum jus*, koska täten syntynyttä yhtenäisvaltiota on kummassakin tapauksessa pidettävä uutena kansainvälisenä oikeussubjektina.¹⁶ Jos verrataan näitä tapauksia sopimukseen perustuvaan anektointiin, havaitaan, että ne ovat melko samankaltaisia. — Käytännössä asia nytkin järjestyy yleensä toisin, kun on otettava huomioon myös kohtuus- ja poliittisia tarkoituksenmukaisuussyitä, erittäinkin asiasta kiinnostuneiden toisten valtioiden taholta odotettavat vastalauseet ja muut painostuskeinot, jos niiden tai niiden kansalaisten saatavia ei sanotunlaisissa tilanteissa kunnioitettaisi.

ka, että Saksa oli saattanut voimaan osavaltioissa valtakunnan hyväksi kannettavan tuloveron, ei merkinnyt sitä, että liittovaltio olisi katsottava velvolliseksi noudattamaan kaksinkertaisen verotuksen estämistä koskevia osavaltioiden vieraiden valtioiden kanssa tekemiä sopimuksia.

¹⁴ Vrt. mitä aikaisemmin on sanottu valtiosopimusten siirtymisestä vastaavassa tapauksessa.

¹⁵ Tässä suhteessa on olemassa vielä vähemmän käytäntöä kuin edellä käsitellyissä muissa tapauksissa. Kun Saksassa v. 1934 siirryttiin liittovaltiomuodosta yhtenäisvaltion kannalle, ei entisten osavaltioiden velkoja pyyhitty pois.

¹⁶ Näin mm. *Schoenborn*, m.t. s. 115 ja *Erich*, m.t. s. 256. — Vain reaaliunioni-yhtenäisvaltio-tapaukseen nähden voi syntyä epäröintiä, sillä eräät tutkijat pitävät reaaliunionia liittovaltion tavoin valtio-oikeudellisena valtioyhtymänä, kuten edellä on huomautettu. — Velkaseuraannon kannalla on nytkin tutkijain enemmistö kaikissa näissä tapauksissa. Ks. esim. *Bonfils-Fouchille*, I,1 s. 380; *Audinet*, s. 576; *Udina*, s. 755; *Kelsen*, main. kirj. s. 346; *Castberg*, s. 73; *Moore*, s. 334; *Szaszy*, s. 588. Perustelut puuttuvat jälleen. Tuskin nytkään tarvitsee käytännössä ottaa huomioon sitä mahdollisuutta, että yhtenäisvaltion kannalle siirryttäisiin väliaikaisesti, jotta tällä tavoin voitaisiin karistaa pois velkarasituksia (ks. *Schoenborn*, m.t. s. 115 ja vrt. edellä valtiosopimusten vastaavaa esitystä).

4. Kuten valtiosopimuksia koskevan käsittelyn yhteydessä on jo huomautettu, valtiot voivat joutua keskenään mitä erilaisimpiin poliittisluontoisiin riippuvaisuussuhteisiin. Toisinaan toinen valtio saa niin suuren määräysvallan toisen sekä kansainvälisissä että sisäisissä asioissa, että itsenäisyys ja itsemääräämisoikeus on käytännöllisesti katsoen mennyttä. Tällaisia tapauksia voidaan pitää peiteltyinä anektointeina.¹⁷ Yleensä poliittiset riippuvaisuussuhteet eivät vaikuta asianomaisten valtioiden velkavastuuseen puolin tai toisin.¹⁸ Mutta jos johtoaseman omaava valtio ryhtyy harjoittamaan hyvin pitkälle menevää holhousa heikomman valtion rahataloudellisissakin asioissa ja riistää sen taloudelliset mahdollisuudet ulkomaan lainojen hoitamisessa, syntyy ensin mainitulle valtiolle ainakin moraalinen ja useimmiten myös tosiasiallinen velvollisuus (velkojavaltioiden painostus) pitää huolta jälkimmäisen valtion ulkomaisten lainojen lainahtojen täyttämisestä.¹⁹

5. Jos *yhtenäisvaltio* muuttuu *liittovaltioksi*, on sen edelleen vastattava kansainvälisistä niin velka- kuin muistakin sitoumuksistaan, koska se kansainvälisoikeudellisesti on sama valtio kuin ennen.²⁰ Jos sitä

¹⁷ Feilchenfeld, s. 772, rinnastaa niihin myös pitkäaikaiset aluevuokraukset ja miehitykset.

¹⁸ Bonfils—Fauchille, I,1 s. 389 s., jossa viitataan Ranskan ja Madagaskarin tapaukseen, ja Sack, *Dettes publiques* s. 105 s. ja 108, jossa huomautetaan, että vaikka vasallivaltio tosiasiallisesti osallistuisi isäntävaltion joidenkin valtionlainojen suoritukseen, se ei kuitenkaan ole niistä vastuussa velkojaan nähden, ja jos vasallisuuhde katkeaa, vasalli vapautuu velvollisuudesta ayustaa päävaltion velkojen hoitossa, vaikka vasallivero (jonka suoritus nyt lakkaa) olisi ollut niiden panttina.

¹⁹ Vrt. tässä yhteydessä Mann, *Journ.comp.leg.* Vol. XVI s. 284 ss., joka tulkitsee — samoin kuin eräät muutkin tutkijat — Versailles'in rauhansopimuksen 257. artiklaa siten, että Saksan siirtomaat vapautuivat vastaamasta Saksan yleisestä valtionvelasta, jota vastoin kysymys siirtomaiden (omista) hallintoveloista jäi avoimeksi. Eräissä tuomioissaan Saksan valtakunnanoikeus katsoi, ettei Saksa ollut vastuussa niistä, vaan että siirtomaiden oli vastattava niistä itse. Myöhemmin eli v. 1933 Saksa kuitenkin ilmoitti maksavansa v. 1938 takaajanominaisuudessaan osan velasta (obligaatioiden haltijoille) kulta-arvon mukaan.

²⁰ Vrt. edellä. — Erich, m.t. s. 255 s. katsoo, että sama koskee myös siirtymistä reaaliunionin pohjalle. Eräät toiset tutkijat pitävät kuitenkin reaaliunionia kansainvälisoikeudellisenä valtioyhtymänä, missä tapauksessa tulos olisi teoreettisesti toinen. Asia riippuu kuitenkin siitä, miten itsenäisen aseman jäsenvaltiot kulloinkin saavuttavat reaaliunioniksi nimitetyssä valtioyhtymätyypissä, ja käytännössä reaaliunioniksi muuttunut yhtenäisvaltio tuskin voi kieltäytyä velkavastuusta. Vrt. esim. edellä mainittua Hollannin-Indonesian tapausta.

vastoin tapahtuu muunlaista valtiollisen yhteyden höltymistä eli siirtymistä yhtenäisvaltiosta tai liittovaltiosta valtioliiton tai muun kansainvälisoikeudellisen valtioyhtymätyypin kannalle taikka valtioyhtymien purkautumista, ei periaatteellisesti synny oikeusseuraantoa valtionvelkoihinkaan, koska seuraajavaltiot kaikissa näissä tapauksissa — kuten yhtenäisvaltion hajotessakin — ovat uusia kansainvälisen oikeuden subjekteja,²¹ mutta käytännössä tulos yleensä on toinen syistä, joihin usein on jo viitattu.²² Purkaantuneen tai höllärakenteisemmanlaatuiseksi valtioyhtymäksi muuttuneen valtioyhtymän jäsenvaltioiden omat velat jäävät tietenkin edelleen rasittamaan asianomaista valtiota.²³

5. Jakso: Aluesiirrot

1. Samoin kuin valtiosopimuksia edellä käsiteltäessä tullaan valtionvelkojakin koskevia oikeusseuraantokysymyksiä tarkasteltaessa rinnastamaan alueluovutustapauksiin alueosan irtautuminen ja *itsenäistyminen*.¹ Nytkin voidaan tietenkin väittää, ettei analogia ole täydellinen ja että teoreettiselta kannalta tuntuisi olevan suurempia mahdollisuuksia oikeusseuraantoon jälkimmäisessä tapauksessa, jossa asianomaisen (uuden) valtion koko alue ja väestö on sama, kuin mikä kuului ennen osana alkuperäiseen velallisvaltioon. Mutta niistä syistä, mitkä on jo esitetty velkavastuuta tutkittaessa valtion hajoamisen yhteydessä, ei sanotulle seikalle kuitenkaan voida antaa suurtakaan ja vielä vähemmän ratkaisevaa merkitystä. Kun nyt jäljempänä puhutaan aluesiirroista, tarkoitetaan niillä myös alueosien itsenäistymisessä syntyviä aluemenetystapauksia, ellei esityksestä nimenomaan muuta selviä.

Päinvastoin kuin kaikissa valtion täydellistä tuhoutumista koskevissa eri tapauksissa jää alkuperäinen *velallinen jäljelle* valtion menetäessä vain osan alueestaan. Tämä on huomattavin — ja varsin mer-

²¹ Näin mm. *Keith*, m.t. s. 100 s. Toista mieltä *Huber*, s. 188, joka katsoo, että valtioliitoksi muuttuneen liittovaltion velat rasittavat valtioliittoa yhteisenä velkana.

²² Ks. esim. Itävalta-Unkarin, Ruotsi-Norjan, Tanska-Islannin sekä nyt viimeksi Birman tapauksia.

²³ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 389, jossa viitataan Ruotsin ja Norjan tapaukseen v. 1905.

¹ Analogisina velkaseuraantosäännöstyössä pitävät näitä kahta tapausta myös mm. *Fiore*, N:o 138, *Appleton*, s. 92 s. ja *Audinet*, s. 584.

kille pantava — eroavuus näiden kahden päätapauksen välillä.² Se seikka, että velallinen on vielä olemassa, tosin yleensä suuremmassa tai pienemmässä mitassa heikontuneena, viittaa siihen, että velkaseuraanto ei ole ainakaan samassa määrässä tarpeen vaatima kuin valtion tuhoutuessa, ja on omiaan muutoinkin vaikuttamaan velkaseuraantomahdollisuuksia vähentävästi. Jos kuitenkin *aluemenetys* on huomattava verrattuna jäljelle jäävään alueeseen, voidaan käytännössä tulla varsin lähelle valtion täydellistä tuhoa, ja erityisen raskaissa tapauksissa on valtion ehkä suorastaan mahdotonta täyttää taloudelliset sitoumuksensa. Mutta toisaalta on tapauksia, jolloin aluemenetys ei lainkaan vaikuta asianomaisen valtion taloudelliseen kantokykyyn, ja lisäksi on otettava huomioon, että monet muut tekijät kuten esim. pitkällinen sota, rahanarvon huonontuminen ja huono taloudenhoito rauhankin aikana voivat vähentää valtion velanmaksukykyä.³

Aluevähennykseen vaikuttaneiden syiden ja sen väkivaltaisen tai vapaaehtoisen muodon ei — enempää kuin valtion tuhoutuessaakaan — pitäisi vaikuttaa aluemuutoksesta hyötyneiden valtioiden mahdolliseen velvollisuuteen ottaa kannettavakseen aluemenetyksen kärsineen valtion velkoja.⁴ Pelkkä alueen *hallinnan luovutus* on kylläkin asianomaisen valtion kannalta yleensä pienempi paha kuin alueen lopullinen menetys, mutta jos on kysymyksessä pitkäaikainen hallinnan siirto, on tulos käytännössä usein melkein sama.⁵

Tutkittaessa aluevähennysten vaikutuksia velkavastuuseen havaitaan, että tässä on olemassa monta eri mahdollisuutta. Velkavastuu voi säilyä ennallaan taikka velallisvaltio saattaa vapautua siitä joko kokonaan tai osittain, mistä ei vielä sinänsä ehdottomasti seuraa, että vastuu vastaavasti tai jonkinlaisin rajoituksin siirtyy uudelle alueherralle, mitä kysymystä on tarkasteltava erikseen. Edelleen on mahdollista, että alueluovuttaja- ja aluesaaajavaltio joutuvat yhteisvastuullisiksi edellisen veloista tai osasta niitä. Velkojien on siis tiedettävä, kenen puoleen ne kulloinkin voivat kääntyä vaatimuksineen ja minkälaisia vaatimuksia kullekin valtiolle voidaan esittää. Aluevähennyksen seurauksena saattaa olla myös saamamiehen oikeuden huononeminen

² Vrt. edellä.

³ Vrt. edellä ja *Feilchenfeld*, s. 773 ss.

⁴ Toista mieltä — ainakin osittain — näyttää olevan *Huber*, joka (s. 113) sanoo, että pakollisissa aluemenetyksissä alueluovuttaja vapautuu toissijaisestakin velkavastuustaan siirtyneiden velkojen osalta.

⁵ Vrt. edellä.

2. Aluesiirtoihin liittyvää velkavastuun säilymistä tai siirtymistä koskevaa kysymystä on tieteisopissa käsitelty varsin paljon. Alueen väheneminen ei sinänsä ole sellainen seikka, joka vapauttaa asianomaisen velallisvaltion velkavastuusta joko kokonaan tai osittain, mutta jos aluemenetys vaikuttaa huomattavasti valtion taloudelliseen kantokykyyn, on mahdollista, että valtion on muuttuneisiin olosuhteisiin vedoten pakko vaatia itselleen joitakin huojennuksia, jotka velkojien on asianhaarojen mukaan hyväksyttävä, koska valtiota ei voi asettaa vararikotilaan.¹² Alueluovutusta ei voi tehdä riippuvaksi siitä, pystytäänkö valtionvelat aluevähennyksestä huolimatta maksamaan, eikä alueluovuttaja näin muodoin liioin ole velvollinen vaatimaan uudelta alueherralta velkavastuuseen osallistumista koskevaa sitoumusta,¹³ mikä pakollisissa alueluovutuksissa ei muutoinkaan kävisi päinsä.

Mitä taas tulee *velan siirtymistä* koskevaan kysymykseen, niin, päinvastoin kuin valtion tuhoutumista koskevassa tapauksessa, vain suhteellisen pieni vähemmistö — etupäässä vanhempia tutkijoita —¹⁴ suosittaa valtionvelan jakoa entisen ja uuden aluevaltion kesken, joidenkin katsoessa,¹⁵ että velkojilla on myös oikeus vaatia suoritusta koko velasta alkuperäiseltä velallisvaltiolta. *Huber* katsoo, että pelkkiä rajajärjestelyjä tai aluevaihtoja suoritettaessa ei tapahdu minkäänlaista velkavastuun siirtymistä¹⁶ eikä liioin, jos aluemuutos johtuu valloituksesta, koska sotakorvauksien määräämismahdollisuuden käyttö voi tällöin kumota

vat siellä Italian rahan vaihtoa omaan rahalajiinsa, ja jälkimmäisessä viitataan Italian ja samojen seuraajavaltioiden välillä tehtäviin erityissopimuksiin, joissa Italia sitoutuu suorittamaan siviili- tai sotilaspalveluksessaan olleille mutta rauhansopimuksen mukaan seuraajavaltioiden kansalaisuuden saaneille henkilöille eläkkeitä siinäkin tapauksessa, että eläkemaksujen suoritus ei vielä ole erääntynyt.

¹² Vrt. edellä.

¹³ *Feilchenfeld*, s. 783.

¹⁴ Mm. *Asser*, *AnnIDI* 1931 I s. 227 s.; *Hatschek*, s. 177 (myös paperirahaan ja hallintovelkoihin nähden); *Heffter—Geffken*, s. 160; *de Martens*, s. 375; *Mérignhac*, s. 496; *Wheaton*, s. 41 alav. 18 (nimenomaan myös alueosien itsenäistyessä); *Szaszy*, s. 587 s. (yhtä laajalti kuin *Hatschek*); *Borchard*, *Proceedings* s. 167 (mikäli koskee Eurooppaa); *Audinet*, s. 576 ja 582; *Fiore*, N:o 158; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 351; *Sack*, *Dettes publiques* s. 221 s. ja 231 ss. sekä *Recueil* 1928 III s. 303 ja 317 (eräin jäljempänä mainittavin poikkeuksin, minkä lisäksi *Sackin* mukaan asianomaisten valtioiden on sovittava velkojen jaosta, ennen kuin velkojat voivat toteuttaa oikeuksiaan).

¹⁵ Esim. *Appleton*, s. 114 s.

¹⁶ *Huber*, s. 84. Samoin *Sack*, *Dettes publiques* s. 223 ja *Recueil* 1928 III s. 307 ss.

sikäli, että lainaehdot joissakin toisarvoisissa kohdissa muuttuvat, vaikka pääoma ja korkoprosentti säilyisikin entisellään. Näin voi käydä, jos esim. lainan vakuutena oleva omaisuus tai sen takaisinmaksuun varatut tulolähteet siirtyvät velallisvaltiolta toiselle valtiolle.⁶

Jos velkavastuun siirtymistä tapahtuu, tämä tuskin saattaa johtua pelkästään aluemuutoksesta, vaan siihen tarvitaan joko erityinen sopimus asianomaisten valtioiden kesken tai velkojaa suojeleva ja toisaalta seuraajavaltiota velvoittava yleisen *kansainvälisen oikeuden* asianomaisen *normi*.⁷ Tällaista normia ei edellä mainituista syistä voi muutta mutkitta johtaa yksityisoikeuden piiristä analogian avulla,⁸ ja velkoja ei liioin ole turvattu yksinomaan yksityisoikeudellisten määräysten nojalla, sillä kansainvälinen oikeus on myös otettava huomioon ja tämä oikeus voi tietyissä tapauksissa muuttaa valtionsisäisen oikeudenkin sääntöjä.⁹ — Eräät tutkijat ovat myös viitanneet siihen, että ainakin pakollisissa aluemuutoksissa aluelisäyksen saanut valtio on sikäli vahvemmalla puolella, että se voi määräämällä *sota-* tai muunnimiset *korvaukset* tarpeeksi suuriksi sekä vaatimalla niille lisäksi etuoikeutta ennen vanhempia saatavia, huonontaa sekä vastapuolen että velkojen asemaa.¹⁰

Jäljempänä tässä jaksossa tullaan ensin tarkastelemaan, tapahtuuko ja missä rajoissa velkavastuun siirtymistä valtion alueen vähentyessä, sekä finanssiautonomiatapausta, erityislainoja ja vakuuslainoja koskevia erityiskysymyksiä. Eräitä muita erityisongelmia kuten *sota-* ja muita ns. vastenmielisiä lainoja, vahingonkorvausvelvollisuutta, hallintovelkoja ja velkojan kansalaisuuden vaikutusta velkavastuuseen nähden on jo käsitelty valtion tuhoutumista koskevan esityksen yhteydessä, johon tässä suhteessa voidaan ainakin pääkohdissa viitata.¹¹

⁶ Edellä mainittuihin näkökohtiin viittaa mm. *Feilchenfeld*, s. 765 ss. ja 776.

⁷ Vrt. jälleen *Feilchenfeld*, s. 765.

⁸ *Feilchenfeld*, s. 806 s.

⁹ Vrt. *Feilchenfeld*, s. 780.

¹⁰ Ks. esim. *Appleton*, s. 6, joka tämän vuoksi katsookin, ettei koko velkaseuraantokysymyksellä näissä tapauksissa ole mainittavaa käytännöllistä merkitystä. Toista mieltä viimeksi mainitussa suhteessa *Feilchenfeld*, s. 830 s.

¹¹ Setelistöä, lainatakuita, kuntien velkoja, sotilaallisia pakkotilauksia, velan siirtymisen ajankohtaa ja eräitä muita erityisongelmia on myös jo osittain edellä käsitelty. Ks. niistä lisäksi *Huber*, s. 104 ss.; *Feilchenfeld*, s. 765 ja 864 ss. sekä jäljempänä olevia lisähuomautuksia. Tässä yhteydessä viitattakoon myös Italian v:n 1947 rauhansopimuksen XIV liitteen 5. ja 8. kohtiin, joista edellisessä edellytetään, että Italialta Euroopassa alueita saaneet valtiot tietyin edellytyksin suoritta-

velan siirtymisen vaikutukset.¹⁷ Mutta muissa tapauksissa seuraaja-valtion on otettava osaa velkarasitukseen, jolloin myös vakauttamaton eli ns. juokseva valtionvelka, sopimuksiin perustumattomat velat, luovutetulla alueella olevien katteettomien setelien lunastusvelvollisuus, takuusitoumukset yksityisten — mutta ei toisten valtioiden — veloista, hallintovelat, kuntien velat, joita on pidettävä paikallisina, ja eräät muut rasitukset on jaettava.¹⁸

Edellä olevien käsitysten tueksi on esitetty suureksi osaksi samoja *perusteluja* kuin millä velkavastuun siirtymistä on puollettu valtion tuhoutumista koskevassa tapauksessa, vaikkakin eräs pääargumentti eli alkuperäisen velallisen häviäminen on nyt ollut pakko jättää pois. Niinpä on jälleen viitattu siihen, että alue ja kansa kuuluvat valtion olemukseen¹⁹ ja että kysymyksessä on siis jonkinlainen aluekohtainen rasitus, varsinkin kun velkojan tarkoituksena ei ole myöntää luottoa vain alueen tilapäiselle haltijalle.²⁰ Eräs tutkija katsoo, että tällaista aluemenetystä on pidettävä eräänlaisena itsesilpomisena eli osittaisena kuolemana, joten seuraajavaltioiden on jaettava keskenään heille kuuluva osa veloista.²¹ Lopuksi on myös väitetty, että käytäntö ainakin Euroopan valtioiden piirissä — siirtomaavelkoja lukuunottamatta — olisi hyväksynyt tällaisen tuloksen.²² Viimeksi mainittuun perusteluun palataan jäljempänä, ja mikäli koskee muita argumentteja, ei niihin enää tällä kertaa tarvitse uudelleen syventyä.

Vastakkaisella kannalla olevien eli tutkijain enemmistön joukossa esiintyy nyt myös niitä, jotka valtion tuhoutumista koskevassa tapauk-

¹⁷ Huber, s. 84 s. Tämä estää tietenkin myös sotavelkojen siirtymisen (s. 108).

¹⁸ Huber, s. 88, 104 ss. ja 110 ss. Siirtyviin velkoihin kuuluvat mm. pakko-lunastuskorvaukset (s. 110 s.), oikeuteen jätetyt talletukset (s. 121 s.), pakollisista säästökassatalletuksista ja vakuutuksista aiheutuvat velvollisuudet ainakin suoritettujen maksujen takaisintilitykseen nähden (s. 119 ss.) ja eläkkeet (s. 115). Viimeksi mainitut siirtyvät, jos asianomainen virkamies on työskennellyt siirtyvällä alueella, tai jos eläkekassat siirtyvät uudelle aluevaltiolle, mutta käytännössä on usein menetelty siten, että kansalaisuus ratkaisee tai että eläkkeet kapitalisoidaan tai jätetään luovuttajavaltion vastattavaksi yksinään (s. 115 ss.). Vrt. edellä. Sotilaallisista pakkotilauksista aiheutuva korvausvelvollisuus ei sitä vastoin siirry (s. 114). Seuraajavaltiolle siirtyneet velat rasittavat asianomaisen valtion koko aluetta eikä vain uutta aluetta (s. 89).

¹⁹ Esim. Asser, AnnIDI 1931 I s. 227 s.

²⁰ Mm. Huber, s. 86 ss.

²¹ Appleton, s. 108.

²² Borchard, Proceedings s. 167.

sessä suhtautuivat myönteisesti velkavastuun siirtymiseen.²³ Useimmat tämän suunnan edustajat kyllä myöntävät, että tietyissä tapauksissa on pidettävä kohtuullisena,²⁴ että alueita saaneet valtiot osallistuvat velkarasitukseen, puhuvatpa jotkut tässä jopa moraalisesta velvollisuudesta,²⁵ mutta kaikki ovat samaa mieltä siinä, ettei ole oikeudellista pakkoa menetellä näin. Selvä on myöskin, että aluemuutoksista hyötyvät valtiot voivat sopimuksissa tai muutoin vapaaehtoisesti suostua velkarasituksen jakoon, ja epäilemättä on epäoikeudenmukaista, jos velallisvaltio pakollisissa (huomattavissa) aluevähennystapauksissa jätetään yksin kantamaan raskasta velkataakkaa.

Mikä on sitten määrännyt velkaseuraantoon torjuvasti suhtautuvien tutkijain kannanoton? Tietenkään velkaseuraantoa valtion tuhoutumistapauksessa vastustavat eivät aikaisemmin esitetystä syistä liioin voi sitä hyväksyä aluesiirtojen ollessa kysymyksessä.²⁶ Muiden tutkijain siirtyminen »vihollisen leiriin» on taas ilmeisesti aiheutunut monesta erisyydestä. Ensinnäkin on asian arviointiin vaikuttanut se, että velkojat voivat aluesiirtotapauksissa jatkuvasti kääntyä alkuperäisen velallisvaltion puoleen.²⁷ Edelleen velan jakoperusteista syntyvät vaikeudet ovat — samoin kuin valtion hajoamistapauksessa — omiaan mutkistamaan asiaa.²⁸ Ja lopuksi on valtiokäytäntökin osoittanut vielä huomattavasti

²³ Schoenborn, Staatensukzessionen s. 55 ss. ja 82 ss. sekä tällä kertaa myös Strupp's Wörterbuch II s. 586 s. (sekä aluesiirto- että itsenäistymistapauksissa ja myös setelistöön sekä hallintovelkoihin nähden); Feilchenfeld, s. 675 s.; Udina, s. 765; Guggenheim, Beiträge s. 111 s.; Kelsen, main. kirj. s. 346 (myös alueen osan itsenäistyessä); Reuterskiöld, s. 55 (samoin); Cavaglieri, Rev.lég.comp. 1934 s. 238 s. ja 244; Wilkinson, s. 95; Strupp, s. 485 ja 489 s. (myös aluekohtaisiin velkoihin nähden); Fedozzi, s. 287 s.; Hold-Ferneck, s. 115 (paitsi aluekohtaisiin velkoihin nähden); de Louter, I s. 229 ss. (samoin varauksin); Westlake, s. 79 ja 83 s. (samoin); Oppenheim—Lauterpacht, s. 160 (samoin); v. Ullmann, s. 73 s. (samoin ja lisäksi, jos siirtyvältä alueelta saadut verotulot ovat lainan panttina); Herschey, s. 290; Jèze, s. 65 s.; Nys, II s. 55; v. Verdross, s. 243; Castberg, s. 72; Møller, I s. 327 s.; Hyde, s. 402 ss.

²⁴ Esim. Hyde, s. 402 ss. ja Oppenheim—Lauterpacht, s. 160 s.

²⁵ Mm. Nys, II s. 55.

²⁶ Vrt. Wilkinson, s. 95, jossa perustellaan Yhdysvaltojen tässä kohdin kielteistä kantaa mm. sillä, että toisen oikeushenkilön sitoumus ei voi velvoittaa toista, minkä lisäksi viitataan päinvastaisesta kannasta aiheutuviin käytännöllisiin vaa-roihin.

²⁷ Møller, I s. 327 s. huomautetaan, että velan siirtoon tarvitaan velkojan suostumus. — Uusi velallinenhan voi olla edellistä huonompi.

²⁸ Tätä korostavat mm. Kelsen, Recueil 1932 IV s. 346 ja Fedozzi, s. 287 s.

suurempaa epävakaisuutta velkavastuun siirtymiseen nähden aluesiirtojen ollessa kysymyksessä kuin valtion tuhoutuessa.²⁹

Mikäli on kysymyksessä kansainvälisistä rikkomuksista aiheutuva *vahingonkorvausvelvollisuus*, on vastuun siirtyminen aluesiirtotapauksissa vielä vaikeammin ajateltavissa, nyt kun syyllinen on jatkuvasti jäljellä.³⁰ Samoin ei tulos liioin voi olla toinen pelkkiin alueen *hallinnan siirtoihin* nähden, vaikka jotkut tutkijat³¹ ovatkin sitä mieltä, että jos hallinnan siirto saa pysyvän luonteen, velkavastuun siirtyminen saattaa olla mahdollinen.

3. Ennen kuin siirrytään tarkemmin käsittelemään valtiokäytäntöä itse pääkysymyksessä eli velkavastuun siirtymiseen nähden, on lyhyesti kosketettava edellä mainittuja velkojen jakamiseen liittyviä ongelmia. Velkojen eri jakoperusteita on jo tarkasteltu valtion hajoamista koskevassa jaksossa, ja se, mitä tässä yhteydessä on esitetty, pitää myös suurin piirtein paikkansa aluesiirtoihin nähden. Se seikka, että yhtenä jako-osakkaana nyt on entinen aluevaltio eikä yksinomaan seuraajavaltiot, tuskin vaikuttaa asiaan.

Vaikeudet oikeudenmukaisen *jakoperusteen* löytämisessä ovat myöskin samat, ja valtiokäytäntö on tässä kohden ollut yhtä kirjavaa kuin valtion hajoamista koskevassa tapauksessa. Yhteisvastuullisuus ei voi tietenkään nyt tulla kysymykseen muuta kuin velan siirtyvään osaan nähden. Yleensä on katsottu, että velkaa jaettaessa on noudatettava samoja periaatteita sekä alueen itsenäistyessä että siirtyessä toisen valtion herruuteen.³² Jakoperusteiksi on nytkin ehdotettu menetety alueen pinta-alaa, siellä asuvan väestön lukumäärää, velkojain kansallisuutta ja alueen taloudellista kantokykyä, mikä viimeksi mainittu yleensä määrätään verotulojen mukaan.³³

²⁹ Ks. jälleen *Fedozzi*, s. 287 s.; *Herschey*, s. 290 s.; *Cavaglieri*, main. kirj. s. 244 s.; *Hyde*, s. 402; *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 160 ja alav. 3; *Feilchenfeld*, s. 785 s.

³⁰ Näin *Strupp*, s. 484; *Hurst*, s. 173; *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 49. Vrt. myös edellä.

³¹ *Sack*, *Dettes publiques* s. 151 ss., jossa käsitellään mm. Kyproksen, Bosnian ja Herzegovinan sekä Kiinan vuokra-alueita koskevia tapauksia. Vrt. myös *Feilchenfeld*, s. 772.

³² Esim. *Fiore*, N:o 138.

³³ Eri jakoperusteista ks. erittäinkin *Feilchenfeld*, s. 849 ss., jossa niitä selostetaan ja arvostellaan perinpohjaisesti; *Kleen*, s. 94 (pinta-ala); *Audinet*, s. 583 (alueen rikkaus); *Huber*, s. 91; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 352 ja *Appleton*, s. 143 (ve-

Kaikkia näitä jakoperusteita vastaan voidaan esittää samoja huomautuksia kuin niitä sovellettaessa valtion hajotessa.³⁴ Niinpä ns. aluekohdaiset velat on yleensä ehdotettu jätettäväksi jaon ulkopuolelle,³⁵ ja toisaalta lienee alueen taloudellista arvoa määrättäessä kiinnitettävä huomiota verotulojen lisäksi myös siellä olevaan julkisluontoiseen omaisuuteen.³⁶ — Jotkut tutkijat ovatkin päätyneet siihen, ettei yhdenmukaisia jakoperusteita voi soveltaa, joten on tyydyttävä siihen, että velat jaetaan oikeudenmukaisesti.³⁷ Mutta tällä tavoin jäädään melko epä-määräiselle pohjalle. Toisinaan on ongelma ratkaistu siten, että alue-saajan kannettavaksi on määrätty jokin kertakaikkinen pyöreä summa.³⁸

Erimielisyyttä on tieteisopissa aiheuttanut myös kysymys, *vastaako* seuraajavaltio sille siirtyneestä velkaosuudesta *rajattomasti* vai ainoastaan uudella alueella olevan omaisuuden mukaan. Useimmat ovat ensin mainitun vaihtoehdon kannalla.³⁹ — Jotta velkojen oikeudet tulisivat paremmin turvatuiksi, varsinkin mahdollisia sotakorvauksia vastaan, ovat eräät tutkijat vaatineet heidän saatavilleen *etuoikeutta* myöhemmin syntyneisiin saataviin nähden,⁴⁰ mutta käytännössä mm. sotakorvaukset usein joutuvat etualalle.⁴¹

Sekä ne tutkijat, jotka puoltavat pakollista velkojen jakamista, että ne, jotka vaativat velkaseuraantoon seuraajavaltion suostumuksen, ovat yleensä sillä kannalla, että velkojan ei tarvitse mukautua häntä kuulematta suoritettuihin tätä koskeviin velanjärjestelyihin, vaan voi jatkuvasti hakea ulos koko saatavansa alkuperäiseltä velalliselta, joka vuorostaan voi käyttää *regressioikeuttaan* seuraajavaltioon nähden, jos tämä

rotulot); *Bluntschli*, s. 85 (samoin paitsi hypoteekkilainoihin nähden pantin sijaitsemispaikan mukaan).

³⁴ Ks. edellä ja, mikäli erityisesti koskee taloudellista kantokykyä, lisäksi *Schoenborn*, *Staatensukzessionen* s. 58 ja alav. 2 sekä s. 59 ja alav. 2, joissa huomautetaan, että alueen menetys voi toisinaan tuottaa taloudellisia helpotuksia. Näin voi asianlaita olla erityisesti joihinkin karuihin siirtomaa-alueisiin nähden.

³⁵ Ks. edellä alav. 33.

³⁶ Näin meneteltiin mm. Versailles'in v:n 1919 rauhansopimuksessa.

³⁷ *Guggenheim*, m.t. s. 116. Vrt. myös *Fiore*, N:o 158, jossa puhutaan »suhteellisen» velkaosuuden siirtymisestä.

³⁸ Näin meneteltiin Etelä-Dobružan tapauksessa Romanian ja Bulgarian kesken v. 1940. Ks. edellä.

³⁹ Mm. *Huber*, s. 89 (kuten jo edellä on huomautettu). Toista mieltä sitä vastaan *Appleton*, s. 143.

⁴⁰ *Appleton*, s. 153.

⁴¹ Ks. esim. kummankin maailmansodan jälkiselvittelyjä.

on tavalla tai toisella osavastuussa.⁴² Tätä käsitystä lieneekin pidettävä oikeana jo yleisten oikeusperiaatteiden perusteella.

Mitä lopuksi tulee *velan hoitamista* koskeviin eri mahdollisuuksiin ja tässä suhteessa esiintyneeseen käytäntöön, riittää, kun viitataan tätä koskeviin erityisesityksiin.⁴³ Velkoja voi tuskin kääntyä seuraajavaltion puoleen, ennen kuin jakoperusteista on lopullisesti sovittu,⁴⁴ mutta tässäkin tapauksessa asia voidaan järjestää siten, että sanottu valtio suorittaa osuutensa aluemenetyksen kärsineelle valtiolle, jolloin velkoja ei joudu tekemisiin seuraajavaltion kanssa.⁴⁵

4. Verrattuna valtion tuhoutumistapauksiin on valtiokäytäntö velkaseuraantokysymyksissä valtion menettäessä vain osan alueestaan ollut myös varhaisempina aikoina ja aina *ensimmäiseen maailmansotaan* saakka huomattavasti kielteisemmällä kannalla,⁴⁶ varsinkin Euroopan ulkopuolella.^{47 48} Näin muodoin ei voi sanoa, että ensimmäisen maailmansodan voittajavaltiot olisivat toimineet minkään velvoittavan oikeussäännön pakottamina ottaessaan rauhansopimuksiin laajassa mitassa velkavastuun siirtymistä koskevia määräyksiä aluesiirtotapauksissakin.⁴⁹

Myös *toisen maailmansodan* aikana tehtiin joitakin valtiosopimuksia, jotka ilmensivät samaa vapaamielistä suuntausta. — Niinpä Saksa ja Unkari solmivat 21. 5. 1940 sopimuksen, jossa Unkari — joka oli aikaisemmin saanut Tšekkoslovakialta eräitä raja-alueita — sitoutui ottamaan vastatakseen noin 1 1/2 miljardia kruunua Tšekkoslovakian noin

⁴² Appleton, s. 147 ss.; Huber, s. 94 ss.; Hold-Ferneck, s. 115. Vrt. myös edellä (alav. 27) mainittua Möllerin käsitystä.

⁴³ Sack, *Dettes publiques* s. 322 ja 411 s., *Weltwirtschaftliches Archiv* 1926 Bd. I s. 370 ss. ja *Revue d'économie politique* 1927 s. 82 ss. sekä Feilchenfeld, s. 851.

⁴⁴ Vrt. edellä.

⁴⁵ Tämä tuntuukin oikeimmalta menettelytavalta.

⁴⁶ Ks. edellä sekä lisäksi Schoenborn, m.t. s. 56 alav. 4, s. 59 alav. 1 ja s. 82 sekä alav. 4; Bonfils—Fauchille, I,1 s. 354 ss.; Fiore, N:o 158; Oppenheim—Lauterpacht, s. 160 alav. 3.

⁴⁷ Yhdysvaltojen käytännöstä ks. erittäinkin Hyde, s. 405 s. ja Wilkinson, s. 95.

⁴⁸ Milloin velkaseuraantoa on esiintynyt, on velkaa jaettaessa, kuten sanottu, noudatettu vaihtelevia perusteita.

⁴⁹ Ks. edellä. Poikkeuksia tehtiin, kuten sanottu, Elsass-Lothringeniin ja siirtomaihin nähden, minkä lisäksi Venäjän valtionvelat jäivät kokonaan hoitamatta. Elsass-Lothringenia koskeva poikkeus on nimenomaan hyväksytty myös oikeuskäytännössä, kuten eräs Colmar'in Cour d'Appel'in 22. 3. 1932 antama päätös osoittaa (Z.auslRecht Bd. IV s. 495).

43 miljardin kruunun suuruudesta yleisestä valtionvelasta, sen jälkeen kun siitä oli vähennetty noin 10 miljardiin kruunuun nousevat puolustusmenot.⁵⁰ — Saksan ja toisaalta Böömin ja Määrin protektoraatin välisessä, aikaisemmin mainitussa, 4. 10. 1941 päivätyssä sopimuksessa määrättiin taas mm., että protektoraatti vastaa entisen Tšekkoslovakian kotimaisesta velasta, joka siirtyy protektoraatin nimiin, myös Saksan osallistuessa sanotun velan hoitoon suorittamalla avustumaksuja. Hal-
tijavelat, sikäli kuin Saksa tai sen kansalaiset ovat saamamiehinä, siir-
tyvät Saksan hoidettaviksi, jolloin Saksalle luovutetuille alueille liitty-
vät esinevakuudet raukeavat. Saksa ottaa myös vastatakseen sanotuilla
alueilla valtionrautateiden veloista sekä protektoraatin ulkopuolella
Saksassa asuvien henkilöiden hankinta-, vahingonkorvaus-, avustus- ym.
sen tapaisista saatavista kuin myös protektoraatin alueella kaikista sota-
laitoksen veloista. Protektoraatin ulkopuolella asuvat yksityiset tai
yhteisöt eivät voi esittää vero-, tulli- ym. takaisinmaksuvaatimuksia
protektoraatille.^{51 52}

Toisen maailmansodan tähän mennessä solmituissa *rauhansopimuk-*
sissa on velkaseuraantokysymyksissä aluesiirtojenkin yhteydessä jälleen
omaksuttu, kuten sanottu, melkein täydelleen kielteinen kanta. Ainoa
vähäinen poikkeus sisältyy Italian rauhansopimuksen erääseen mää-
räykseen.⁵³ Se seikka, että Brittiläisen kansainyhteisön eräiden osien,
kuten Birman, Intian ja Pakistanin sekä Filippiinien ja Indonesian itse-
näistyessä on menetelty toisin, on johtunut todennäköisesti siitä, että
niiden itsenäistyminen tapahtui rauhanomaisella tavalla ja että kysy-
myksessä olevat alueet ovat jo aikaisemmin muodostaneet finanssihoi-
dollisesti erillisiä piirejä.⁵⁴

Edellä on jo huomautettu, että valtiokäytäntöä arvostellessaan useim-
mat *oikeusoppineet* ovat todenneet, että valtiokäytäntö aluesiirtoihin
liittyvissä velkaseuraantokysymyksissä on ollut — sekä itse velkavas-
tuun siirtymiseen että sen jakamista koskeviin perusteisiin nähden —
siksi horjuva, ettei sen nojalla voi päätyä ainakaan positiiviseen tulok-

⁵⁰ Sopimuksesta, jonka tekstistä ks. Martens Rec. III Série Vol. 39 s. 101 ss.,
ei velan jakoperuste tarkemmin ilmene.

⁵¹ Sopimuksen tekstistä ks. Martens Rec. III Série Vol. 39 s. 646 ss. Vrt. edellä
olevaa saman sopimuksen aikaisemmin selostettuihin, valtionomaisuuden jakoa kos-
keviin määräyksiin.

⁵² Toisen maailmansodan tapahtumista ks. myös edellä selostettua Jugoslavian
valtionvelan osittaista siirtymistä sen raja-alueita vallanneille valtioille.

⁵³ Ks. edellä.

⁵⁴ Vrt. edellä ja jäljempää.

seen. Kun lisäksi nyt otetaan huomioon viimeaikainen selvästi kielteinen suuntaus, on tämä yhä enemmän omiaan vahvistamaan tätä päätelmää.

5. a) Aluesiirtoihin liittyvistä velkaseuraantokysymyksistä on vielä käsittelemättä aikaisemmin mainitut erityiskysymykset, joista eräs koskee sitä tapausta, että asianomaisella alueella on finanssiautonomia eli rahataloudellinen itsehallinto. Tällä tarkoitetaan, kuten jo taloudellisen kokonaisuuden ja että se siis saa omintakeisesti hoitaa raha-asiansa ja muut sitä koskevat talouskysymykset, joihin sisältyy myös asiansa ja muut sitä koskevat talouskysymykset, joihin sisältyy myös oikeus itse päättää lainojen, ulkomaistenkin, ottamisesta. Tavallisesti täydellinen finanssiautonomia myönnetään, jos se myönnetään, vain maakunnille tai muille suuremmille valtiosisäisille yhdyskunnille. Mutta myös kunnilla — ja niihin verrattavilla paikallisilla hallintopiireillä — saattaa olla rajoitettuja oikeuksia alueellaan valtiovallan harjoittaessa tässä kuitenkin yleensä tietynlaista valvontaa, minkä lisäksi kunnat joutuvat myös osallistumaan valtion finanssien tukemiseen.

Aikaisemmin eli ennen nykyisten kansallisvaltioiden syntymistä oli varsin yleistä, että valtioita hallittiin myös rahataloudellisella alalla piirijärjestelmän mukaan, jolloin tietyt valtakunnan osat saattoivat saavuttaa tässä suhteessa melko suuren itsenäisyyden, mutta nykyisinä aikoina on finanssiautonomiata esiintynyt enää varsin harvoin.⁵⁵ Tämä tulee nykyisin etupäässä kysymykseen liittovaltiontapaisissa valtioyhtymissä (jäsenvaltioissa)⁵⁶ ja siirtomaissa.^{57 58}

Jos täydelliset lainanottovaltuudetkin omaava finanssi-itsehallinto-alue erotetaan tai irroittautuu valtion muusta alueesta, on selvää, ettei entinen aluevaltio tämän jälkeen — enempää kuin aikaisemminkaan — vastaa sanotun alueen rahasitoumuksista,⁵⁹ joiden syntymisessä emä-

⁵⁵ Vrt. Sack, Recueil 1928 III s. 263 s.

⁵⁶ Suomella, joka oli vv. 1809—1917 erityislaatusessa valtioyhtymässä Venäjän kanssa, oli, kuten sanottu, täydellinen finanssiautonomia lainanottovaltuuksin.

⁵⁷ Sack, Dettes publiques s. 138 näyttääkin olevan sitä mieltä, että finanssiautonomiasta voi puhua vain siirtomaiden yhteydessä, koska hän katsoo — ilmeisesti kuitenkin aiheettomasti — että siirtomaita ei varsinaisesti voi lukea valtion alueeseen kuuluviksi.

⁵⁸ Muista tapauksista mainittakoon esim. Bosnia ja Herzegovina ennen Itävalta-Unkarin suorittamaa anektointia.

⁵⁹ Samoin Guggenheim, Beiträge s. 119.

valtiolla ei ole ollut mitään osaa.⁶⁰ Eri asia on, että jos emävaltio on takuussa tällaisista lainoista, se saattaa joutua vastuuseen tämän takauksensa perusteella. Mutta tällöinkin on mahdollista, että takaus on katsottava rauenneeksi muuttuneiden olosuhteiden vuoksi, jos esimerkiksi uusi aluevaltio lakkauttaa sille siirtyneen alueen finanssi-itsehallinnon tai riistää siltä lainan hoitoon tarvittavat omaisuusesineet ym. varat.⁶¹

Kysymys *seuraajavaltion vastuusta* tällaisen itsehallintoalueen veloista on jo huomattavasti mutkikkaampi. — Jos itsehallintoalue *hajoaa* siten, että osa siitä itsenäistyy tai joutuu toisen valtion herruuteen, tuntuu siltä, että tässä on sovellettava *ex analogia* valtion hajoamista koskevia edellä selostettuja sääntöjä. Tämän mukaan päädytään siihen, että velkavastuu ei siirry, joten pienentynyt itsehallintoalue saa yksin kantaa koko velkarasituksen.⁶²

Miten sitten käy, jos *koko itsehallintoalue* menetetään? Useimmat tutkijat käsittelevät tätä ongelmaa yhtenäisesti tekemättä eroa sen välillä, itsenäistyykö alue vai siirtyykö se toiselle valtiolle, ehkä kuitenkin pitäen lähinnä silmällä jälkimmäistä vaihtoehtoa, vaikka edellinen lienee käytännössä yleisempi. Tältä pohjalta lähtien annetaan sitten yleensä se vastaus, että finanssi-itsehallintoalueen velat joko siirtyvät seuraajavaltion vastattavaksi tai on sanotulla valtiolla tiettyjä velvollisuuksia velkojen hoitamiseen nähden.⁶³ Jotkut katsovat tällöin, että asianomainen finanssi-itsehallintoalue vastaa edelleenkin veloistaan itse, ja että siinä tapauksessa, että seuraajavaltio hajoittaa itsehallintoalueen, velat on jaettava uusien hallintopiirien kesken.⁶⁴ Toisten mielestä velkavastuu voidaan jättää joko sanotulle itsehallintoalueelle tai voi uusi

⁶⁰ Schoenborn, m.t. s. 59 huomauttaa aivan oikein, että sitoumuksiin on mennyt eri oikeushenkilö.

⁶¹ Vrt. *Appleton*, s. 77 s., joka katsoo, että takaussitoumus säilyy aina, mutta että sama koskee myös takaajavaltion regressioikeutta. Edelleen *Appleton* on sitä mieltä (s. 79), että emävaltion menettäessä samanaikaisesti muitakin alueita, takausvastuu on jaettava sen ja seuraajavaltion kesken. Tähänkään käsitykseen tuskin voidaan, aikaisemmin esitetyistä syistä, yhtyä. Vrt. myös jäljempää.

⁶² Toista mieltä *Appleton*, s. 73 s., joka ehdottaa velkavastuun jakamista samojen periaatteiden mukaan kuin valtion hajotessa. *Appletonin* kanta johtuu siis hänen itse pääkysymyksessä omaksumastaan kannanotosta.

⁶³ Esim. *Guggenheim*, m.t. s. 119 ja *Lehrbuch* s. 435; *Frangulis*, s. 149; *Appleton*, s. 48 ss.; *Jéze*, s. 71 s.; *Westlake*, s. 81; *Ross*, s. 153; *Erich*, Kansainvälinen oikeus s. 254.

⁶⁴ Esim. *Appleton*, s. 73 ss.

aluevaltio siirtää velat itselleen, pääasia on, että ne tulevat jollakin tavoin hoidetuiksi.⁶⁵ Eräs tutkija esittää tässä sen varauksen, että jos uuden alueen finanssiautonomia jatkuu, ei kuitenkaan voi vaatia tältä alueelta tai seuraajavaltiolta liian suuria ponnistuksia ja uhrauksia vanhojen velkojen hoitamisessa siten, että esimerkiksi verotaakkaa lisätään järjettömästi.⁶⁶

Jotta asia tulisi paremmin valaistuksi ja selvitettyksi, on syytä tutkia erikseen toisaalta *finanssi-itsehallintoalueen itsenäistymistä* ja toisaalta uuden isännän herruuteen siirtymistä koskevia tapauksia. — Edellisessä vaihtoehdossa on ilmeistä, että velkarasitus säilyy sanotulla alueella itsellään, koska kysymys juuri on sen omista sitoumuksista. Toisaalta ei uuden valtion tarvitse osallistua emävaltionsa valtionvelkoihin, joita ei ole käytetty ensin mainitun hyväksi.⁶⁷ Vastuuta ei ole syytä rajoittaa uuden valtion alueella olevan julkisluontoisen omaisuuden arvon mukaan. Nyt käsitelty tapaus on varsin lähellä liittovaltion hajoamista-pausta, jolloin itsenäistyneet osavaltiot vastaavat kukin omista veloistaan.⁶⁸

Mitä taas tulee siihen vaihtoehtoon, että finanssi-itsehallintoalue jouuu *toisen valtion alaisuuteen*, niin tätä tapausta voidaan *periaatteellisesti*⁶⁹ tuskin arvostella toisin kuin valtion tuhoutumista — määräsihän tuhoutunut valtiokin itse raha-asioistaan — tai aluesaantoja yleensä. Uudella isäntävaltiollahan on periaatteellisesti rajaton määräysvalta uudella alueellaankin,⁷⁰ sitä tuskin voidaan pakottaa säilyttämään edeltäjän ajoilta peräisin olevaa itsehallintojärjestelmää, ja samoin kuin toisten valtioiden velat ovat myös näiden valtioiden hallintopiirien velat sille vieraita.⁷¹ — Käytännössä uuden aluevaltion on kuitenkin varsin vaikeata suhtautua täysin välinpitämättömästi uutta aluetta aikaisemmin rasittaneisiin velkoihin. Niinpä sellaiset toimenpiteet kuin velkojen selittäminen rauenneiksi tai asianomaisella alueella olevaan omaisuuteen kajoaminen siinä mitassa, ettei alue enää itse pysty sanotuista veloistaan

⁶⁵ Mm. *Jèze*, s. 71 s.

⁶⁶ *Westlake*, s. 81.

⁶⁷ Näitä sääntöjä sovellettiin Suomen itsenäistyessä v. 1917. Ks. edellä olevaa historiallista esitystä.

⁶⁸ Ks. edellä.

⁶⁹ Positiivisen oikeuden kanta ilmenee seuraavasta alaosastosta.

⁷⁰ Vrt. *Sack*, *Dettes publiques* s. 133.

⁷¹ Vrt. *Castrén*, *Lakimies* 1947 s. 459, jossa omaksuttu kanta ei ole aivan yhtä jyrkkä.

huolehtimaan, tulisivat epäilemättä saamaan osakseen ankaran tuomion muulla taholla. Mutta sen sijaan seuraajavaltio voi, jos haluaa, maksaa tällaiset lainat takaisin heti ⁷² tai korvata ne jollakin kohtuullisella tavalla. ⁷³

b) *Valtiokäytäntö* finanssi-itsehallintoalueita koskevista velkaseuraantokysymyksissä on valtaosaltaan ollut sillä kannalla, että sanotunlaisia velkoja on suojeltava silloinkin, kun asianomainen alue on siirtynyt toiselta valtiolta toiselle. ⁷⁴ Kuten jo edellä on huomautettu, on käytäntö kuitenkin viime aikoina ollut melko vähäistä. — Mitä ensinnäkin tulee finanssi-itsehallintoalueen *itsenäistymiseen*, niin positiivinen oikeus on ilmeisesti hyväksynyt sen luonnolliseksi katsottavan ja edellä omaksutun periaatteen, että alueen valtiollisissa oloissa tapahtunut sanotunlainen kehitys ei aiheuta muutoksia sen velkavastuuseen. Tässä suhteessa voidaan esim. viitata aikaisemmin mainittuihin Suomen v. 1917 sekä Intian, Pakistanin, Filippiinien ja Indonesian toisen maailmansodan jälkeen tapahtuneeseen itsenäistymiseen.

Tuntuu siltä, että finanssi-itsehallintoalueen siirtyessä toiselle valtiolle tämäkin on velvollinen ainakin menettelemään siten, ettei sanotun alueen velkojen asianmukaista hoitoa (mikä voi tapahtua eri tavoilla) tahallisesti tehdä mahdottomaksi. ⁷⁵ Tätä voitaneen pitää vakiintuneena ja myös sitovana käytäntönä, vaikka, kuten sanottu, poikkeuksia joskus onkin esiintynyt. Jonkin verran vaikeata on sanoa, miten valtiot nyt menettelisivät, jos tällainen tapaus esiintyisi, mutta toivottavasti taantumisen velkaseuraantosäännösten alalla ei kuitenkaan ole mennyt niin pitkälle, että tässäkin erityiskysymyksessä omaksuttaisiin kielteinen

⁷² Velkojilla ei sitä vastoin ole vastaavanlaista irtisanomisoikeutta, jo siitäkin syystä, että heiltä ankarassa mielessä puuttuu, kuten sanottu, oikeus vaatia suoritusta yleensäkin.

⁷³ Niistäkin tutkijoista, jotka tässä samoin kuin eräissä muissakin tapauksissa ovat oikeudellisesti velvoittavan velkaseuraannon kannalla, eräät ovat valmiit myöntämään, että kansainvälinen oikeus ei takaa tässä läheskään täydellistä turvaa. Edellä on jo viitattu siihen, että seuraajavaltioilla on monenlaisia keinoja, jos se haluaa huonontaa velan arvoa. Tämä voi tapahtua esimerkiksi muuttamalla laina toiseen eli seuraajavaltion omaan rahalajiin, minkä jälkeen järjestetään tahallinen inflaatio. Mm. *Feilchenfeld* on ottanut huomioon nämä mahdollisuudet teoksensa uuseissa kohdissa (ks. esim. s. 779 s.).

⁷⁴ Edellä olevan historiallisen esityksen lisäksi ks. *Sack*, *Dettes publiques* s. 141 ss., 144 s. ja 149 s. sekä *Guggenheim*, *Beiträge* s. 119.

⁷⁵ Samaa suuntaa mm. *Schoenborn*, m.t. s. 59 ja *Hamel*, s. 225 s.

kanta. Mitä erityisesti tulee *siirtomaa-alueiden* velkoihin, niin niiden suojeleminen riippuu siitä, minkälainen asema asianomaisella alueella on ollut emämaansa yhteydessä.⁷⁶

6. a) Erityislainoilla tarkoitetaan, kuten aikaisemmin on jo mainittu, *valtion nimessä* ja sen *lukuun* jotakin erityistarkoitusta var-
ten otettuja lainoja. Nämä tarkoitukset saattavat tietenkin olla moni-
naiset, mutta nyt on syytä kiinnittää huomiota vain sellaisiin erityis-
lainoihin, jotka on otettu sen *alueen hyväksi*, joka siirtyy uudelle isän-
nälle.⁷⁷ Tällaiset lainat kuuluvat tavallaan *paikallislainoihin*⁷⁸ (yleisen

⁷⁶ Tässä suhteessa on esiintynyt eri käsityksiä Saksan v. 1919 menettämien siirtomaiden suhteen. Kuten edellä (edellisen jakson 19. alaviitassa) jo on mainittu, vapautettiin nämä siirtomaat Versailles'in rauhansopimuksen 257. art. 1. momentin mukaan kaikesta vastuusta Saksan ja Saksan osavaltioiden velkoihin nähden. Kysymys siirtomaiden hallintoveloista jäi sen sijaan avoimeksi. Saksan valtakunnanoikeus asettui eräässä 24. 3. 1930 antamassaan päätöksessä sille kannalle, ettei Saksa ollut velvollinen vastaamaan sanotuista (rauhanaikaisista) hallintoveloista (Z.auslRecht Bd. III s. 139 ss.). Eräässä myöhemmässä 14. 4. 1932 annetussa päätöksessään sanottu tuomioistuin kuitenkin totesi, että Saksa vastaa näistä veloista takaajanomaisuudessaan (Z.auslRecht Bd. IV s. 420 ss.). Viimeksi mainitussa ratkaisussaan Valtakunnanoikeus katsoi, että päävelallinen oli jäljellä, koska siirtomaa- eli suojelualueita oli pidettävä itsenäisinä oikeushenkilöinä, mikä henkilöllisyys edelleenkin jatkui, vaikka siirtomaiden hallinto olikin siirtynyt toiselle valtiolle. Aluekohtaisina velkoina siirtomaiden velat säilyivät, koskei Versailles'in rauhansopimuksessa ollut tästä toisin määrätty. — Hamel (s. 229) on sitä mieltä, että mandaateiksi muutettujen siirtomaiden hallinnosta huolehtivien valtioiden on yleisten oikeusperiaatteiden mukaan vastattava usein mainituista hallintoveloista, mitä päätelmää tuskin kuitenkaan sellaisenaan voidaan hyväksyä. Hamel katsoo (s. 237 s.) lisäksi, että koska siirtomaat oli alistettu Saksan välittömään hallintoon, ei niitä voi verrata finanssiautonomian omaaviin maakuntiin eikä pitää yksityis-oikeudellisessa suhteessa erillisinä oikeushenkilöinä. — Eräs Valtakunnanoikeuden jälkimmäisen päätöksen selostaja on valmis hyväksymään oikeuspersoonallisuuden säilymisen, mikäli koskee Saksan Lounais-Afrikkaa, joka joutui jakamattomana Etelä-Afrikan Liittovaltiolle, mutta ei toisiin Saksan siirtomaihin nähden, joista osa jaettiin ja osa anektoitiin (Z.auslRecht Bd. IV s. 427).

⁷⁷ Näistä lainoista käytetään ranskankielessä nimitystä »dettes (spéciales) rélatives» (ks. esim. Sack, Recueil 1928 III s. 272). Jotkut tutkijat (esim. Sack, main. kirj. s. 271 ss. ja 291 sekä Dettes publiques s. 191 ss.) puhuvat lisäksi ns. alueelli-
sista lainoista (»dettes régionales»), joilla he tarkoittavat valtion hallituksen asian-
omaisten *alueiden puolesta* ja niiden lukuun ottamia lainoja. Ero ei kuitenkaan tunnu kovinkaan olennaiselta ja, kuten Sack itse (Recueil 1928 III s. 262 ss.) myöntää, ovat tällaiset lainat nykyisin —päinvastoin kuin aikaisemmin — varsin har-
vinaisia.

⁷⁸ Ranskaksi ns. »dettes hypothéquées ou locales».

valtionvelan vastakohtana), mutta samaan ryhmään luetaan lisäksi, edellisessä osastossa käsitellyt finanssiautonomian nojalla ja paikallisviranomaisten toimesta yleensäkin otetut lainat.⁷⁹ Jotkut tutkijat rinnastavat paikallislainoihin myös *hallintovelat*.⁸⁰ Tällöin täytyy kuitenkin olla kysymys vain paikallishallinnossa asianomaisen alueen itsensä eikä valtion yleisten tehtävien hoidosta aiheutuneista kustannuksista.⁸¹

Edellä on samoin myös jo huomautettu, että monet ovat sitä mieltä, että paikallisia tarkoituksia varten otettuja erityislainoja tuskin voi asettaa *velkaseuraantokysymyksissä* eri asemaan kuin valtion velkoja yleensä. On pidetty valtion sisäisenä asiana, rahoittaako se paikalliset menot yleisillä vero- ym. tuloillaan vai otetaanko niitä varten erityisiä lainoja.⁸² Sillä tarkoituksella, jota varten laina on otettu, ei ole suurtakaan merkitystä, kun kaikki nykyisin yleensä menee yhteisen talousarvion kautta.⁸³ Lisäksi on usein varsin vaikeata päätellä, milloin on kysymyksessä paikallinen tai yleinen tarkoitus. Monesti on katsottava, että lainasta

⁷⁹ Vrt. Keith, *State Succession* s. 62 ss. — Mitä vielä erityisesti tulee kuntien — ja niihin verrattavien muiden paikallisten hallintopiirien — ottamiin lainoihin, niin koska kuntien omaisuutta edellä olevan mukaan on käsiteltävä kuten yksityistä omaisuutta ja kunnat siis yleensä saavat pitää omaisuutensa, ne useimmiten voivat myös vastata itse veloistaan. Jos uusi isäntä ryhtyy muuttamaan sisäistä hallinnollista jakoa ja ottaa tällöin kuntien omaisuuden haltuunsa tai siirtää sen toisille itsehallintoyhdyskunnille, tuntuu luonnolliselta, että myös velat tässä yhteydessä selvitetään (ainakin sikäli kuin ne eivät ylitä omaisuuden arvoa). Jos taas uusi raja halkaisee kunnan alueen, niin kunnan omaisuuden jaossa olisi otettava myös huomioon mahdolliset velat. Näin meneteltiin mm. ensimmäisen maailmansodan jälkeen (ks. *Guggenheim*, *Beiträge* s. 122 ja alav. 248 c ja *Feilchenfeld*, s. 530 ss.), mutta ei enää läheskään aina toiseen maailmansotaan liittyvissä tapauksissa. Esi-merkiksi tähän mennessä solmituissa rauhansopimuksissa ei Italian rauhansopimusta lukuun ottamatta (XIV liite 18. kohta 1. momentti) ole tämäntapaisia määräyksiä. — Tässä ei voida yksityiskohtaisesti puuttua kuntien velkojen käsittelyä koskevaan erityiskysymykseen, josta ks. esim. *Feilchenfeld*, s. 645 ss., 735 ss., 799, 826, 833 ja 869. Vrt. myös erästä *Z.ausl.Recht Bd. IV* s. 432 ss. selostettua saksalaista oikeustapausta.

⁸⁰ v. *Verdross*, s. 244.

⁸¹ Vrt. myös, mitä alav. 79 on sanottu kuntien lainoista.

⁸² Vrt., mitä tämän luvun 2. jaksossa on sanottu sotakustannusten rahoittamisesta.

⁸³ *Sack*, *main.kirj.* s. 292 s. — Tämä johtuu nykyisestä keskitetystä yhteishallintojärjestelmästä. Poikkeuksia esiintyy kuitenkin valtiosyhtymissä, ja hallinto-tehtäviä on muutoinkin luovutettu — usein varsin laajassa mitassa — kunnille ja muille paikallisille yhdyskunnille. Vrt. jälleen edellä.

on hyötyä sekä asianomaiselle alueelle erikseen että valtiolle kokonaisuudessaan,⁸⁴ ja miten tämän hyödyn suhde sitten arvioidaan? Ja vaikka kysymyksessä oleva hyöty katsottaisiinkin lähinnä aluekohtaiseksi, saat-
taa siitä aiheutua välillistä hyötyä koko maalle.⁸⁵ *Feilchenfeldi*n suurin
piirteiden yhteyden voidaan sanoa, että jos mainitut lainat on otettu asian-
omaisten, erillisen hallintopiirin muodostavan, alueen (viranomais- tai
väestön) suostumuksella ja varat luovutettu kokonaisuudessaan sen
käyttöön puhtaasti paikallisia tarkoituksia varten sekä todella käytetty
tällä tavalla, ja jos lisäksi lainan kuoletusmaksut (ja korot) hoidetaan
suoraan alueelta käsin (tai yksinomaan sieltä saatavien varain) ja lainan
panttina on alueella olevaa omaisuutta tai sieltä saatavia tuloja, asiaa
voidaan pitää melko selvänä, mutta jos jotakin tästä puuttuu, saattaa
asianlaita jo olla toinen.⁸⁶ Todettakoon vielä lopuksi, että paikallisluon-
toiset erityislainatkin kuuluvat nykyisin harvinaisuuksiin.

Erityislainoja koskevia oikeusseuraanto-ongelmia on arvosteltava
samalla tavoin, oli sitten kysymyksessä valtion alueen osan itsenäistymi-
nen tai siirtyminen toiselle valtiolle.⁸⁷ — *Tieteisopissa* erityislainojen
oikeusseuraantokysymystä käsiteltäessä ei aina tehdä selvää eroa näiden
lainojen ja paikallisviranomais- tai yksinomaisten lainojen välillä, mis-
tä saattaa aiheutua sekaannusta. Monet tutkijat puhuvatkin erityis-
lainojen sijasta pelkästään paikallisista tai aluekohtaisista lainoista. Tie-
teisopin *enemmistö* on sillä kannalla, että erityislainat joko siirtyvät

⁸⁴ *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 246 määrittelee paikallisiksi vain sellai-
set lainat, jotka on otettu alueen *yksinomaiseksi* hyödyksi eli pelkästään paikallis-
intressien tyydyttämiseksi. — *Appleton*, s. 133 s., myöntää hankin hyödyn päätteli-
misestä syntyvät vaikeudet, mutta lisää sitten varsin viisaasti, että vaikka hyöty
ennen alueen menetystä olisikin katsottava yhteiseksi, ei se ole enää sitä tämän
jälkeen.

⁸⁵ Vrt. *Sack*, main. kirj. s. 292; *Hyde*, s. 409; *Feilchenfeld*, s. 705 ss. ja 800
alav. 162, jossa korostetaan liikenneyhteyksien parantumisesta ja liikenteen tämän
johdosta tapahtuneesta vilkastumisesta aiheutuneita muutoksia aikaisempaan tilan-
teeseen. Viimeksi mainittu tutkija huomauttaa lisäksi (s. 800), että aikaisemmin
oli tapana hankkia asianomaisen alueen suostumus tällaisiin paikallisvelkoihin, jol-
loin niiden luonnetta oli helpompi arvostella.

⁸⁶ *Feilchenfeld*, s. 799 ss.

⁸⁷ Ero finanssiautonomiasta koskevaan tapaukseen verrattuna johtuu siitä, että
erityislainat on ottanut valtio eikä alue itse. Vrt. kuitenkin *Schoenborn*, m.t. s. 59
s. ja 83 s., joka *valtiokäytännön* perusteella päätyy eri tuloksiin erityislainojen
siirtymiseen näiden itsenäistymis- ja aluesiirtotapauksissa.

seuraajavaltiolle⁸⁸ tai että tämän on ainakin kunnioitettava velkojen oikeuksia siten, että sanotut velat jätetään alueen itsensä hoidettavaksi.⁸⁹ Jos valtio menettää vain osan siitä alueesta, jota varten erityislain on otettu, on sanottu laina jaettava seuraajavaltion kanssa alueen pinta-alan, asukasluvun, tai jos on kysymys rautatielaitteista, rautatieverkon, taikka muista rakennustoista, rakennusten sijainnin ja rakennuskustannusten eli siis tosiasiallisen hyödyn eikä esim. verotulojen mukaan, joita ei tässä erityistapauksessa voi ottaa mittapuuksi.⁹⁰

Nyt selostettuja käsityksiä on perusteltu eri tavoin, lähinnä kuitenkin viittaamalla siihen, että kysymyksessä on jonkinlainen aluekohtainen rasitus, koska erityislainat on otettu asianomaista aluetta varten, usein sen suostumuksellakin, ja ne ovat sitä hyödyttäneet.⁹¹ Näitä näkökohtia on jo käsitelty edellä, joten tässä kohdin voidaan viitata siihen, mitä tällöin on esitetty. Jotkut tutkijat taas ovat muodostaneet mieli-

⁸⁸ Mm. v. *Verdross*, s. 244 (vain jos saamamies on ulkomaalainen, mutta, kuten sanottu, myös hallintovelkoihin nähden); *Kelsen*, main.kirj. s. 347 (samoin vain saamamiehen ollessa ulkomaalainen sekä edeltäjä- että seuraajavaltioon nähden); *Udina*, s. 756 (samoin); *Guggenheim*, *Lehrbuch* s. 434 (myös siirtomaiden velkoihin nähden ja siinäkin tapauksessa, että siirtomaat joutuvat mandaattivaltion hallintaan — mikä jälkimmäinen käsitys tuntuu jossakin määrin rohkealta —); *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 246; *Strupp*, s. 490; *Bluntschli*, s. 79; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 350; *Fiore*, N:o 157/8; *Ross*, s. 153 s.; *Schoenborn*, m.t. s. 59 s. ja 83 s. (aluesiirroissa mutta ei alueosan itsenäistyessä) sekä *Strupp's Wörterbuch* II s. 586; *Huber*, s. 97 s. (siirtyminen ei tapahdu eo ipso, mutta asianomaiset valtiot ovat velvollisia sopimaan siitä, koska kysymyksessä on »passives Sondervermögen», ja lisäksi, että velkojan on käännyttävä jatkuvasti entisen aluevaltion puoleen, jolla on regressioikeus aluesajaan, mutta jos velkoja ottaa maksun vastaan aluesajalta tai karhuu sitä häneltä, on katsottava velkojan hyväksyneen velan siirtymisen, ja entinen aluevaltio vapautuu ensisijaisesta maksuvelvollisuudesta); *Frangulis*, s. 149; *Hamel*, s. 241; *Appleton*, s. 156 s. (käsiteltävä kuten valtion yleistä velkaa); *Feilchenfeld*, s. 801 s. (edellä mainituin edellytyksin lainan ottamismuotoon, käyttötarkoitukseen ja -tapaan, takaisinmaksuun ja vakuuksiin nähden); *Sack*, *Recueil* 1928 III s. 265 ja *Dettes publiques* s. 185 (jos on kysymyksessä alueellinen laina »dette régionale»).

⁸⁹ Tätä ehdottaa vaihtoehtoisesti esim. v. *Verdross*, s. 243 ja pakollisessa muodossa *Sack*, m.t. s. 248 ss., jolloin seuraajavaltion ei tarvitse käyttää velan maksuun alueen ulkopuolelta hankittavia varoja, ja huomauttaen (s. 272), että seuraajavaltio saa siirtää velan omiin nimiinsä vain, jollei velkojen oikeudet tästä kärsi. — Toista mieltä *Appleton*, s. 156 s., jossa viitataan siihen, että asianomainen alue ei ehkä jaksa selviytyä yksinään velkataakasta ja että velkojat ovat luottaneet siihen, että takana on vankempi maksaja eli valtio.

⁹⁰ *Huber*, s. 97. Vrt. myös *Sack*, m.t. s. 275.

⁹¹ Mm. *Sack* (ks. edellä olevia viittauksia).

piteensä ensi sijassa tavanomaisen oikeuden eli sitovaksi tunnustetun vakiintuneen valtiokäytännön pohjalla,⁹² joka tietenkin ratkaisee asian ja johon palataan piakkoin eli seuraavassa alaosastossa.

Toisella eli velkavastuun muodossa tai toisessa tapahtuvaa siirtymistä *vastustavalla kannalla* on vain joitakin tutkijoita,⁹³ mutta hekin myöntävät, että kohtuullisuus vaatii sanotunlaisten velkojen säilyttämistä. Tämän käsityskannan oikeudellisina *perusteluina* on viitattu mm. siihen, että paikallisuontoiset erityisvelat ovat täysin rinnastettavissa valtion yleiseen velkaan kokonaisanektointitapauksessa,⁹⁴ ja tämän toteamuksen paikkansa pitävyyttä lieneekin vaikeata kiistää. Edelleen on huomautettu, että muodollisjuridisesti tällaistenkin velkojen on katsottava kuuluvan toiselle oikeushenkilölle, nimittäin aluemenetyksen kärsineelle valtiolle, jonka on vastattava jatkuvasti muistakin sitoumuksistaan.⁹⁵ Mitä erityisesti tulee siihen tapaukseen, joka koski velkavastuun jakamista, kun vain osa siitä alueesta, jota varten erityislaina oli otettu, siirtyy toiselle isännälle, niin saattaa nytkin sattua, että täysin oikeudenmukaisen jakoperusteen löytäminen tässä voi tuottaa vaikeuksia.⁹⁶

b) Sekä vanhempi että uudempi *valtiokäytäntö* on eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ollut sillä kannalla, että paikallisuontoiset erityislainat siirtyvät uuden aluevaltion — oli se uusi tai vanha valtio — vastattavaksi, tai että tällaisia velkoja joka tapauksessa on kunnioitettava aluemuutoksista huolimatta. *Vanhemmista* positiivisista tapauksista mainittakoon mm. Espanjan Amerikassa olevien siirtomaiden itsenäistymiset.⁹⁷ Myös Yhdysvallat ovat yleensä noudattaneet samaa sääntöä.⁹⁸

⁹² Ross, s. 153 sekä Schoenborn, m.t. s. 59 s. (tosin hieman epäröiden) ja main. kirj. s. 586 (varauksitta).

⁹³ Esim. Keith, m.t. s. 58 ss. ja 62 ss. sekä Erich, m.t. s. 254.

⁹⁴ Keith, m.t. s. 58 ss.

⁹⁵ Erich, m.t. s. 254.

⁹⁶ Tämä tapaus on lisäksi verrattavissa valtion yleisen velan jakamiseen tavalisissa aluesiirtotapauksissa.

⁹⁷ Ross, s. 154. — Muista tapauksista ks. esim. Huber, s. 96 alav. 250; Bonfils—Fauchille, I,1 s. 351; Sack, m.t. s. 188 ss. (»dettes régionales») ja s. 266 ss. sekä 278 ss. (»dettes particulières»).

⁹⁸ Ks. Wilkinson, s. 124 (Texasin anektointi, minkä jälkeen kongressi päätti v. 1850, että tämän alueen hyväksi otettuja velkoja oli tietyin edellytyksin suojeltava) ja s. 96, jossa mainitaan, että Yhdysvallat on yleensä menetellyt siten, että velka on jätetty uuden alueen itsensä hoidettavaksi. Kuuban velkaan nähden tosin omaksuttiin torjuva asenne, mutta tämä johtui siitä, että Yhdysvaltojen taholla katsottiin, ettei tätä velkaa ollut otettu sanotun siirtomaan vaan emäval-

Huomattavin poikkeus koski Yhdysvaltojen itsenäistymistä ja on siis verrattain varhaiselta ajalta. Myönteinen suuntaus oli niin ikään havaittavissa myös ensimmäisen maailmansodan rauhanjärjestelyissä.⁹⁹ Tässä yhteydessä esiintyneet poikkeukset koskivat siirtomaiden velkoja.¹⁰⁰

Viime vuosikymmeniltä on olemassa varsin vähän valtiokäytäntöä, koska erityislainat, kuten sanottu, ovat käyneet harvinaisiksi. Yhdessä toisen maailmansodan jälkeen solmitussa rauhansopimuksessa, nimittäin Italiaa koskevassa, on kuitenkin eräs määräys, joka viittaa siihen, että aikaisemmin voimassa ollut periaate ei ole joutunut unohduksiin. Kysymyksessä on jo edellä, muussa yhteydessä, selostettu rauhansopimuksen XIV liitteen 6. kohta, jonka mukaan Italian eurooppalaisia alueita saaneet valtiot sitoutuvat tietyissä tapauksissa vastaamaan eräistä Italian valtionveloista. Eräänä edellytyksenä on näet tällöin, että asianomainen alue on hyötynyt sanotusta lainasta (ja että sitä ei ole käytetty sotilastarkoituksiin).¹⁰¹ Siinä pesänselvityksessä, joka on tapahtunut Intian ja Pakistanin itsenäistyttyä, on myös lähdetty siitä periaatteesta, että kumpikin valtio vastaa niistä rahallisista sitoumuksista, jotka ovat tulleet sen alueen hyödyksi.¹⁰²

Uudemmasta *oikeuskäytännöstä* viitattakoon erääseen Syyrian Korkeimman oikeuden 7. 5. 1936 antamaan päätökseen, jossa on hyväksytty se periaate, että uusi valtio vastaa aluetta hyödyttäneistä veloista, ellei toisin sovita.¹⁰³ — Ja, kuten sanottu, monet oikeusseuraantoa tutkineet

tion, Espanjan, etujen toteuttamiseksi (ks. *Sack*, m.t. s. 141 ss. ja *Wilkinson*, s. 124). Velkaa koskevilla neuvotteluilla Yhdysvallat nimenomaan hyväksyi paikallisten erityislainojen suojelemista koskevan periaatteen (*Ross*, s. 154).

⁹⁹ *Ross*, s. 154, joka viittaa Entente-valtioiden ja Saksan välisiin rauhanneuvotteluihin, joissa tämä periaate hyväksyttiin itsestään selvänä. Ks. myös itse rauhansopimuksia (*Feilchenfeld*, s. 522).

¹⁰⁰ Vrt. edellä ja *Guggenheimin* (Lehrbuch s. 434 alav. 34) selostamaa ja kritikoimaa erästä Etelä-Afrikan Liittovaltion Korkeimman oikeuden 28. 10. 1936 antamaa päätöstä, jossa omaksuttiin kielteinen kanta mandaattivaltion velvollisuuteen nähden vastata entisten Saksan siirtomaiden veloista.

¹⁰¹ Vrt. myös rauhansopimuksen sanotun liitteen 7. kohtaa, joka edellyttää tehtäväksi erityissopimuksia seuraajavaltioiden velvollisuudesta huolehtia *sosiaalivakuutusten* maksamisesta uusilla alueillaan oleville asukkaille, jolloin suhteellinen osa italialaisten sanotun alan vakuutusyhtiöiden vararahastoista on tätä tarkoitusta varten siirrettävä näille valtioille. Jos taas italialaisen vakuutusyhtiön kotipaikka on luovutetulla alueella, on vakuutuksia suoritettava myös Italiassa oleville vakuutuksenottajille.

¹⁰² Vrt. edellä.

¹⁰³ Ks. tarkemmin *Z.auslRecht Bd. IX s. 717*.

oikeusoppineet katsovat, että paikallisuontoisten erityisvelkojen suojeleminen kuuluu seuraajavaltion velvollisuuksiin tavanomaisen kansainvälisen oikeuden nojalla.¹⁰⁴ Tähän toteamukseen voitaneen vieläkin yhtyä, vaikka päättelyminen onkin vaikeata valtiokäytännön niukkuuden takia viime aikoina.

7. a) Lopuksi on vielä tutkittava, mitä velkaseuraantoon vaikuttaa, jos valtion saamamiehellä on sellaisia *vakuuksia*, jotka jollakin tavoin liittyvät menetettyyn alueeseen. Onko ajateltavissa, että täten turvatut saatavat säilyvät alueherruuden muutoksesta huolimatta, vai ulottuuko mahdollinen suoja ainoastaan vakuuteen? Toisaalta on kyllä katsottava, että jos vakuutta kunnioitetaan, tulee itse lainakin välillisesti suojatuksi ainakin rajoitetusti.¹⁰⁵

Edellä mainitunlaiset lainat voidaan jakaa kahteen *pääryhmään* sen mukaan, käsittääkö vakuus lainan panttina olevia kiinteistöjä¹⁰⁶ kuten kaivoksia, rautateitä, metsiä ym. tai alueelta saatavia erilaisia tulolähteitä kuten vero- ja tullituloja.¹⁰⁷ Toisinaan on asia järjestetty siten, että laina on tarkoitus kuolettaa juuri sen vakuutena olevasta omaisuudesta, lähinnä sen tuotosta, tai muista tulolähteistä.¹⁰⁸ Panttauksen kohteena on yleensä vain valtion *finanssiomaisuus* eikä julkisuontoiset omaisuus-esineet.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Esim. Schoenborn, Strupp's Wörterbuch; Ross, s. 253 s.; Erich, m.t. s. 254.

¹⁰⁵ Vakuus liittyy lainan laatuun, sen »hyvyyteen», eikä sen olemukseen, kuten Feilchenfeld, s. 731, toteaa.

¹⁰⁶ Pantteina voi tietenkin olla irtaimistoonkin luettavia esineitä, mutta tämä tapaus ei kiinnosta samalla tavoin. Tällainen pantinhaltija on sikäli edullisemmassa asemassa, että hän voi viedä panttinsa turvaan, jos tilanne käy epävarmaksi aluemuutoksen johdosta.

¹⁰⁷ Vrt. Sack, *Dettes publiques* s. 195, jossa huomautetaan, että ensin mainitut vakuudet kuuluvat yksityisoikeuden ja jälkimmäiset julkisoikeuden piiriin. — Lähellä viimeksi mainittuja ovat myös toimiluvat ja monopolit. Näiden myöntäminen saattaa kyllä liittyä lainajärjestelyihin jonkinlaisena lainan vakuutena, mutta tavallisesti on kysymyksessä erillinen oikeustoimi, minkä vuoksi toimilupia ja yksinoikeuksia tullaankin käsittelemään vasta seuraavassa luvussa. — Feilchenfeld, s. 742, mainitsee, että lainanantajan vakuus saattaa usein rajoittua pelkästään valvonnan harjoittamiseen jollakin velallisvaltion taloudenhoidon alalla tai velan vakuudeksi ajateltuun omaisuuteen nähden.

¹⁰⁸ Huber, s. 98.

¹⁰⁹ Huber, s. 102 ja Schoenborn, *Staatensukzessionen* s. 60. — Ei kuitenkaan ole mahdollisuuksien rajojen ulkopuolella, että myös julkisuontoista omaisuutta pantattaisiin.

Vakuuslainoja tullaan jäljempänä käsittelemään myös valtion täydellistä *tuhoutumista* koskevaa tapausta silmällä pitäen, koska tähän kysymykseen ei ole aikaisemmin lainkaan puututtu.

b) Mitä ensinnäkin *kiinteistöpannteihin* tulee, niin oikeiden periaatteiden mukaan lainan ja pantin turvaamista koskevan kysymyksen pitäisi tulla ajankohtaiseksi vain valtion tuhoutuessa, sillä pelkissä alue-menetyksissä entisen aluevaltion olisi säilytettävä omistusoikeutensa menetetyllä alueella olevaan kaikkeen *finanssiomaisuuteen*¹¹⁰ siis siihenkin, joka on mahdollisesti pantattu. Mutta käytännössä, kuten sanottu, uusi aluevaltio usein ottaa haltuunsa uudella alueella olevan kaiken valtionomaisuuden. Tästä huolimatta on tietenkin mahdollista, että sen on kunnioitettava tähän omaisuuteen liittyviä panttioikeuksia ja muita rasituksia.

Lukuun ottamatta edellä mainittua periaatteellista eroa, voidaan hypoteekkilainoja koskevia oikeusseuraantokysymyksiä arvostella suurin piirtein samalla tavoin sekä *valtion tuhoutumista* että pelkkiä *aluesiirtoja* koskevilla tapauksilla siitä huolimatta, että valtion tuhoutuessa häviää samalla myös velallinen ja panttauksen suorittaja. Luonnolliselta tuntuu, että myös aluesiirtoihin itsenäistymistapauksessa on nyt kysymyksessä olevassa suhteessa sovellettava samoja sääntöjä.¹¹¹

Se seikka, että asianomaisen lainan *pantti sijaitsee* alueherruuden muutoksen alaisena olevalla alueella, ei suinkaan välttämättä merkitse sitä, että kysymyksessä on sanottuun alueeseen liittyvä erityislaina.¹¹² Pantin sijainti saattaa riippua pelkästä sattumasta, valtion on ehkä pakko yleistä velkaa ottaessaan turvautua vakuuksiin siellä, missä niitä on.

Kiinteistöpanntauksesta eli kiinnityksestä on erotettava ne tapaukset, jotka käsittävät yksinomaan *lupauksen*, että lainan takaisinmaksu tullaan turvaamaan joistakin kiinteistöistä saaduilla tuloilla tai muuttamalla ne rahaksi. Sama koskee myös lainanantajalle myönnettyä oikeutta harjoittaa tiettyä *valvontaa*. Kummassakin tapauksessa on kysymyksessä sellainen järjestely, joka ei voi sitoa seuraajaa.¹¹³ Kiinteistöpanntaus syntyy vasta silloin, kun on noudatettu asianomaisessa aluevaltiossa tästä oikeustoimesta voimassa olevia muotoja. Jos lainan

¹¹⁰ Vrt. edellä.

¹¹¹ Vrt. kuitenkin *Schoenbornin*, *Staatensukzessionen*, s. 60 ja 83, esittämää ja jäljempänä selostettua eriävää kantaa.

¹¹² Tätä korostavat mm. *Sack*, m.t. s. 208 ja *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 246 s.

¹¹³ *Feilchenfeld*, s. 743 ss.

vakuutena oleva kiinteistö on ulkomailla, on siis tässä sovellettava vieraan valtion lakia.¹¹⁴ Kiinteistöpanntaus on *yksityisoikeudellinen oikeustoimi* siinäkin tapauksessa, että velallisena on valtio.¹¹⁵ Jos sitä vastoin lainanantajanakin on valtio, voi oikeustoimi asianhaaroista riippuen saada henkilökohtaisen leiman.¹¹⁶

Lopuksi on huomattava, että jos aluemuutoksen johdosta osa kiinteistöpannistista jää uuden rajan toiselle puolelle, jäljellä oleva osa panntista voidaan yleisten siviilioikeudellisten periaatteiden mukaan käyttää kokonaisuudessaan velkojan oikeuksien tyydyttämiseksi.¹¹⁷

Jotkut harvat *oikeusoppineet* ovat epäroivällä kannalla siinä suhteessa, onko seuraajavaltio velvollinen kunnioittamaan valtion velaksiottoon liittyvää pannttausta. Näitä käsityksiä on perusteltu joko valtiokäytäntöön viittaamalla¹¹⁸ tai muilla, lähinnä tarkoituksenmukaisuussyillä.¹¹⁹

Tieteisopin enemmistö on taas sillä kannalla, että kiinteistöpannteilla turvatut valtionvelat *siirtyvät* uuden aluevaltion vastattavaksi.¹²⁰ — Tämän suunnan edustajat ovat myös sitä mieltä, että kiinteistöpanntin sijaitessa uuden rajan molemmin puolin, velka on jaettava aluevaltioiden kesken panntin arvon mukaan.¹²¹

Tätä käsitystä vastaan on *Sack* kuitenkin kohdistanut ankaran arvostelun. Hän huomauttaa,¹²² että kiinnitysvelkojen siirtymistä koske-

¹¹⁴ *Feilchenfeld*, s. 745.

¹¹⁵ *Feilchenfeld*, s. 745; *Schoenborn*, m.t. s. 60; *Udina*, s. 750 s. Vrt. myös edellä alav. 107.

¹¹⁶ *Feilchenfeld*, s. 745 s.

¹¹⁷ *Huber*, s. 100.

¹¹⁸ *Ross*, s. 154, vedoten siihen, että valtiokäytäntö on ollut horjuvaa. Vrt. jäljempää.

¹¹⁹ *Hyde*, s. 411 ss., jossa sanotaan, että kaikki riippuu lähemmistä asianhaaroista. Jos laina on otettu vastoin asianomaisen alueen ja seuraajavaltion etuja, se ei siirry. Myös *Hyde* viittaa valtiokäytäntöön.

¹²⁰ *Mm. Hermanson*, s. 241 (hän näyttää kuitenkin lähinnä pitävän silmällä ns. patrimonialisen käsityskannan vallitessa käytännössä olleita valtion alueen pannttauksia eli itse alueherruuden väliaikaista luovutusta); *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 350 ja siinä mainitut muut tutkijat (velka voidaan kuitenkin jättää itse alueen hoidettavaksi); *Frangulis*, s. 149; *Kelsen*, *Recueil* 1932 IV s. 347 (velkojan ollessa kolmannen maan kansalainen); *Guggenheim*, *Beiträge* s. 117 ss. ja *Lehrbuch* s. 435; *Huber*, s. 99 s. edellyttäen, että kysymyksessä on samalla myös erityislaina, sekä myöntäen velkojalle oikeuden kääntä myös entisen aluevaltion puoleen, joka on jatkuvasti velvoiteoikeudellisessa vastuussa velasta.

¹²¹ Ks. tästä *Sackin* selostusta m.t. s. 205.

¹²² M.t. s. 199 ja 206 ss.

vaan kysymykseen voidaan vastata myöntävästi vain valtion tuhoutumista koskevassa tapauksessa, jossa velan siirtyminen muutoinkin on täydellisempi. Tällöin hän viittaa mm. siihen, että pantin sijainti voi riippua sattumasta, että pantin arvo saattaa olla pienempi kuin itse velan määrä valtion ollessa ylivelkaantunut, ja että pantti ehkä muodostaa ainoan tai pääasiallisen tulolähteen koko alueella. Koska Sack on sitä mieltä, että kiinnitetty velkakin — kuten valtion velat yleensä — rasittavat valtion koko aluetta, hän ehdottaa kiinnitysvelatkin jaettavaksi entisen ja uuden aluevaltion kesken menetetyn alueen taloudellista kantokykyä mittapuuna pitäen.¹²³

Sackin omassa käsityksessä on kuitenkin se perusvirhe, että hän katsoo, kuten sanottu, valtion velkojen muutta mutkitta rasittavan koko sen aluetta, jolloin mitään muita »reaalivakuuksia» ei lainkaan tarvittaisi.¹²⁴ — Lähemmäksi totuutta tulevat jo ne tutkijat, jotka rajoittavat seuraajavaltion vastuun pantin arvon mukaan,¹²⁵ mutta vasta silloin kun sanotaan, että seuraajavaltiolla on yksinomaan velvollisuus kunnioittaa panttioikeutta samoin edellytyksin sekä rajoituksin kuin yksityistä omistusoikeutta yleensäkin¹²⁶ ollaan päästy asian ytimeen.

Tämäkin ongelma on siis yhteydessä omistusoikeuden ja muiden ns. *saavutettujen oikeuksien* periaatteen kunnioittamisvelvollisuuden kanssa. Jos uusi aluevaltio pantinhaltijan oikeuksista piittaamatta muuttaa rahaksi pantin, ja velkojan ei onnistu saada suoritusta alkuperäiseltä ja edelleen velalliseksi katsottavalta valtiolta, saattaa ensin mainittu tulla korvausvelvolliseksi pantinhaltijaan nähden. Samoin jos velallisval-

¹²³ M.t. s. 209 ss. on yksityiskohtaisia ehdotuksia, miten kiinnitetyt ja muut velat on jaettava, jotta päästäisiin oikeudenmukaisimpiin ja käytännöllisimpiin tuloksiin.

¹²⁴ Ks. tästä Feilchenfeldin arvostelua (s. 741).

¹²⁵ Redslob, s. 482 (katsoen, että velkavastuun osittainen siirtyminen johtuu vakuuden laadusta). Vrt. myös Appleton, s. 159, jossa sanotaan, että mainitunlaisia velkoja on käsiteltävä kuten valtion velkoja yleensä, mutta että velan periminen tapahtuu kiinteistönulosaun muodossa pantin nykyistä omistajaa vastaan.

¹²⁶ Selvimmin Feilchenfeld, s. 731 (reaalivakuus nauttii itsenäistä suojaa konfiskointia vastaan, koska kuuluu absoluuttisiin omistusoikeuksiin) ja 746. Ks. myös Cavaglieri, main.kirj. s. 246 s.; Udina, s. 750 s. ja 756 (velkojan ollessa kolmannen valtion kansalainen); Schoenborn, m.t. s. 60. — Viimeksi mainittu päättyy kuitenkin (s. 83) eri tulokseen, jos on kysymyksessä alueosan itsenäistyminen eikä aluesiirto. Hän katsoo, että tällöin voidaan pantinhaltijan oikeuksia muuttaa uuden valtion antamilla lainsäädöksillä. — Sama mahdollisuus pitäisi kuitenkin olla myös aluesiirtotapauksessa, jos kerran saavutettujen oikeuksien kunnioittamisperiaatteesta luovutaan.

tion tuhouduttua velkojan ei sallita käyttää panttia saatavansa tyydyttämiseksi. Sitä vastoin ei seuraajavaltio voi esittää minkäänlaisia korvausvaatimuksia entiselle aluevaltiolle, jos pantti on pakko realisoida velkojan hyväksi, sillä oikean käsityksen mukaan panttina olevan finanssiomaisuuden ei olisi lainkaan pitänyt siirtyä seuraajavaltiolle.¹²⁷

Valtiokäytäntö, sikäli kuin sitä on esiintynyt, on yleensä ollut sillä kannalla, että kiinteistöpanteilla turvatut velat siirtyvät seuraajavaltiolle¹²⁸ tai että sen on vastattava näistä veloista pantin arvoon saakka.¹²⁹ Tämä jälkimmäinen menettelytapa on lähempänä edellä esitettyä, periaatteellisesti oikeana pidettävää, käsitystä. Toisaalta tunnetaan kuitenkin parisen tapausta, joissa seuraajavaltiot eivät ole kunnioittaneet edes panttioikeutta.¹³⁰ Käytettävissä olevan aineiston perusteella on varsin vaikeata tehdä minkäänlaisia päätelmiä, mitä tässä suhteessa on pidettävä nykyisin voimassa olevana oikeutena.

c) Niissäkin valtion lainoissa, joiden *vakuutena* on erilaisia *tulolähteitä*, voi esiintyä useita eri muotoja. Tässä tullaan käsittelemään etupäässä niitä järjestelyjä, joissa käytetään vakuutena verotuloja, joihin taas voidaan laajassa merkityksessä sisällyttää myös tullitulot. Verovakuuksia järjestettäessä voidaan menetellä joko siten, että tietyt verot osoitetaan sellaisinaan lainan kuoletuksiin ja korkoihin, tai että nämä maksut suoritetaan, sovitun kuoletusjärjestelmän mukaisesti, tietyistä veroista kertyvistä varoista.¹³¹

Nyt käsiteltävänä oleva kysymys on edellistä huomattavasti yksinkertaisempi, minkä vuoksi *tieteisopissakin* vallitsee tässä suhteessa suurempi yksimielisyys. Jotkut tutkijat ovat tosin sillä kannalla, että valtion tulolähteillä turvatut velatkin siirtyvät seuraajavaltiolle tai että vakuus säi-

¹²⁷ Vrt. edellä. — Näin muodoin ei voi hyväksyä *Cavaglierin* (main.kirj. s. 246 s.) esittämää vastakkaista käsitystä regressivelvollisuuteen nähden.

¹²⁸ Ks. esim. *Huber*, s. 99 alav. 258; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 351; *Guggenheim*, *Beiträge* s. 118 s. ja *Lehrbuch* s. 435, joissa viitataan Itävallan velkojen järjestelyyn ensimmäisen maailmansodan jälkeen (St. Germain'in rauhansopimuksen 203. art.). Vrt. myös Italian v:n 1947 rauhansopimuksen edellä selostettua Triestin vapaa-alueita koskevaa määräystä (X liitteen 6. kohta).

¹²⁹ Tämä on yleensä ollut Yhdysvaltojen käytäntö. Ks. *Wilkinson*, s. 96, jossa huomautetaan, että poikkeus voi tulla kysymykseen ns. vastenmielisiin velkoihin nähden.

¹³⁰ Näin tapahtui vv. 1882—83 erään Chilen ja Perun välillä käydyn sodan jälkeen (ks. tarkemmin esim. *Sack*, m.t. s. 207) sekä usein mainittuun Kuuban velkaan nähden v. 1898 (ks. *Ross*, s. 154 ja *Hyde*, s. 410 ss., jossa selitetään Yhdysvaltojen menettelyn syitä).

¹³¹ *Sack*, m.t. s. 196 s. Yksityiskohdista ks. samaa teosta s. 214 ss.

lyy sekä valtion tuhoutuessa että sen menettäessä sellaisia alueensa osia, joilta sanotut tulot on saatu.¹³² — *Sack*, todettuaan ensin, että kysymyksen arvioinnissa on otettava huomioon myös seuraajavaltioiden velkojen edut, että uudet olosuhteet voivat vaikuttaa lainan vakuutena olevien verotulojen sekä lisääntymiseen että vähenemiseen ja että erityisesti tullitulojen säilyttäminen lainan vakuutena voi käytännössä olla suorastaan mahdotonta,¹³³ päätyy siihen, että sekä valtion kokonaisanehtoinnissa että pelkissä aluesiirroissa sanotut vakuudet on pidettävä arvossa, jos niistä on nimenomaan sovittu uuden ja entisen aluevaltion välisissä sopimuksissa, ja muulloinkin, milloin tällainen menettely ei aiheuta seuraajavaltiolle huomattavaa haittaa.¹³⁴ Hän myöntää kuitenkin, että useissa tapauksissa saattaa tällöinkin käydä välttämättömäksi järjestellä vakuuksia uudella tavalla.¹³⁵ Käsityksensä tueksi hän viittaa mm. siihen, että toisinaan velkojen ja vakuuksien kunnioittamisvelvollisuus on johdettavissa jo saavutettujen oikeuksien periaatteesta.¹³⁶

Tieteisopin suuri *enemmistö* on kuitenkin omaksunut — ja kuten tuntuu, pätevin syin — täysin torjuvan kannan seuraajavaltion velvollisuuteen nähden kunnioittaa kysymyksessä olevanlaisia vakuuksia.¹³⁷ Perusteluina on ensinnäkin kiinnitetty huomiota nyt kysymyksessä olevanlaisen vakuuden velvoiteoikeudelliseen luonteeseen, mikä tekee sen henkilökohtaiseksi.¹³⁸ Enempää kuin kiinteistöpanntauksessa ei joltakin alueelta karttuvien verotulojenkaan varaaminen lainan hoitoon osoita läheskään aina, että kysymyksessä on paikallisuontoinen, asianomaisen

¹³² Esim. *Appleton*, s. 160, joka katsoo, että seuraajavaltiolle ei ole oikeutta kumota verovakuutta ja että seuraajavaltion on tarjottava vakuutena olevien tullitulojen tilalle toinen, yhtä hyvä, vakuus tai suoritettava velkojille takaisin vastaava osa velasta, jos alkuperäinen vakuus hävitetään; *Guggenheim*, *Beiträge* s. 117 ja *Lehrbuch* s. 435; *Sackin* (m.t. s. 213) mainitsevat muut tutkijat.

¹³³ M.t. s. 201.

¹³⁴ M.t. s. 202 ja 217.

¹³⁵ M.t. s. 203, jossa mm. viitataan kaksinkertaisista tullirajoista aiheutuviin hankaluuksiin.

¹³⁶ M.t. s. 204 s. — Muut perustelut koskevat lähinnä tarkoituksenmukaisuutta.

¹³⁷ Esim. *Schoenborn*, m.t. s. 60; *Feilchenfeld*, s. 731 s.; *Kelsen*, *Recueil* 1932 IV s. 347 s. (tosin epäroiden); *Ross*, s. 154; *Cavaglieri*, *Rev.lég.comp.* 1934 s. 247 s. (kuitenkin ns. paikallisvelkoja lukuun ottamatta); *Huber*, s. 100 s. (myös valtion muihin regaalioikeuksiin ja valtaoikeuksiin nähden); *Sackin*, m.t. s. 200 mainitsevat muut tutkijat. — Tässä ei tarvitse käsitellä kysymystä valtionlainojen velkaseuraannosta siinä tapauksessa, että niihin liittyvä vakuus menettää arvonsa, sillä tässä suhteessa voidaan viitata edellä esitettyihin yleisiin sääntöihin.

¹³⁸ *Huber*, s. 100 s. vastakohtana edellä käsiteltyyn kiinnitysvakuustapaukseen.

alueen hyväksi käytetty erityislaina.¹³⁹ Tähän voidaan lisätä, että usein jonkin lainan vakuutena olevat verotulot kerätään valtion koko alueelta. Voimakkain ja kaikkein ratkaisevin argumentti on kuitenkin se, että on vaikeata ryhtyä rajoittamaan seuraajavaltion oikeutta valtiovalan käytössä uudella alueellaan sitomalla sen verotusoikeutta ja oikeutta määrätä tullimaksuista ym. sieltä saatavista valtion tulolähteistä.¹⁴⁰ Mitä lopuksi tulee edellä mainittuun huomautukseen, että saavutettuja oikeuksia on kunnioitettava, niin saavutettujen oikeuksien suoma suoja tuskin missään tapauksessa saattaa ulottua näin pitkälle.

Valtiokäytännössä on kyllä usein sattunut, vieläpä ensimmäisen maailmansodan jälkeenkin, että sanotunlaisia vakuuksia on järjestetty valtion saamamiesten turvaamiseksi,¹⁴¹ mutta sitä vastoin on verrattain harvoin jouduttu käsittelemään tällaisten lainojen ja vakuuksien kohtaloa valtion piirissä tapahtuneiden aluemuutosten yhteydessä.¹⁴² Niinpä voidaan sanoa, että valtiokäytäntö ei ainakaan osoita, että sanotunlaisten vakuuksien säilymistä koskeva periaate olisi tullut hyväksytyksi enempää valtion tuhoutumis- kuin aluesiirtotapauksessa, vaan ennemminkin voidaan katsoa vastakkaisen kannan tulleen yleensä omaksutuksi.

¹³⁹ *Kelsen*, Recueil 1932 IV s. 347 s. ja *Cavaglieri*, main.kirj. s. 246 s., joka kuitenkin, kuten sanottu, tekee poikkeuksen todellisiin paikallisluontoisiin erityislainoihin nähden. Vrt. myös *Sack*, m.t. s. 216.

¹⁴⁰ *Feilchenfeld*, s. 731 s.; *Schoenborn*, m.t. s. 60; *Huber*, s. 100 s. Myös *Sack* myöntää (m.t. s. 199), että valtion budjettioikeutta ei olisi sanotu in tavoin rajoitettava, jottei muodostuisi »valtiota valtiossa», mutta toisaalta hän varoittaa (s. 203) korostamasta valtion suvereenisuutta liikaa. Tässä tuskin kuitenkaan on menty liian pitkälle. *Sackin* edellä esitettyä käsitystä vastaan voidaan muussa suhteessa huomauttaa, että se johtaa kovin epämääräisiin tuloksiin.

¹⁴¹ Ks. esim. *Sack*, m.t. s. 202 ja 213 ss.

¹⁴² Eräs tällainen tapaus sattui Turkin velkoja järjesteltäessä ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Ks. siitäkin *Sack*, m.t. s. 217 s. Vrt. myös edellä selostettua Italian v:n 1947 rauhansopimuksessa (X liite 6. kohta) olevaa Triestin aluetta koskevaa määräystä.

VII luku

VÄESTÖN OIKEUSASEMA

1. Tässä luvussa tullaan käsittelemään valtioseuraantoon kuuluvat jäljellä olevat ongelmat eli uuden isännän alaisuuteen joutuvan alueen väestöä yleensä koskevat kysymykset. On selvittettävä alueherruuden vaihtumisen johdosta tapahtuvat tärkeimmät muutokset *väestön oikeusasemaan* ja alueella vallitseviin *oloihin* yleensä, sikäli kuin ei joitakin erityiskysymyksiä, kuten valtion saamamiesten oikeuksia, jo ole edellä käsitelty. Nämä kysymykset eivät tosin kuulu valtioseuraantosäännöstöön yhtä selvästi kuin aluemuutosten yhteydessä esiintyvät valtiosopimusten ja valtionomaisuuden kohtaloa koskevat ongelmat, jolloin kysymyksessä on valtioiden väliset suhteet. Mutta mikäli toisena osapuolena on vieraan maan kansalainen — kuten aikaisemmin tutkittavina olleissa kansainvälisluontoisissa velkasuhteissa — asia kiinnostaa myös asianomaisen yksityisen henkilön kotivaltiota ja saa tällä tavoin kansainvälisen leiman. Eikä liioin entinen aluevaltiokaan saata olla täysin välinpitämätön siinä suhteessa, miten seuraajavaltio kohtelee uusia kansalaisiaan. Ja nykyinen kansainvälinen oikeusyhteisö kohdistaa huomionsa jo ihmisyksilöön sinänsä kansalaisuudesta riippumatta.¹ Joka tapauksessa kysymys aluemuutosten vaikutuksista asianomaisen alueen väestön oikeusasemaan liittyy varsin läheisesti valtioseuraantosäännöstöön ahtaasti käsitettynäkin, joten jo täydellisyyden vuoksi on syytä kosketella sanottua ongelmaa.

Nyt tarkasteltavana oleva oikeudenala on erittäin *laaja* käsittäen useita eri kysymyksiä, ja monesta niistä, kuten alueherruuden muutoksen vaikutuksesta väestön kansalaisuuteen ja väestön ns. saavutettujen oikeuksien suojasta, on kirjoitettu ansiokkaita erityistutkimuksia. Näin muodoin, ja koska, kuten sanottu, ainakin eräät tähän oikeudenalaan kuuluvat ongelmat ovat nyt kysymyksessä olevan tutkimuksen piirin raja-alueilla, tullaan esitys supistamaan vain tärkeimpiin kysymyksiin

¹ Vrt. edellä.

ja tiivistämään sitä muutoinkin. Yksityiskohtien suhteen on viitattava joko jo valmiina oleviin tai myöhemmin suoritettaviin erityistutkimuksiin.

Joitakin tähän lukuun liittyviä kysymyksiä kuten esim. aluemuutosten luonnetta ja alueherruuden vaihdoksen eräitä oikeusvaikutuksia on jo edellä käsitelty yleisessä muodossa, mutta tällöinkin on jäljellä aikaisemmin selvitettyjen periaatteiden ja yleisten sääntöjen soveltaminen tiettyihin yksityistapauksiin. — Monessa kysymyksessä on erotettavissa *julkisoikeudellinen* (sekä kansainvälis- että valtio-oikeudellinen) ja toisaalta *yksityisoikeudellinen* puoli, joten ongelmia voidaan siis tarkastella eri näkökulmilta. Eräs toinen tärkeä ero, joka samoin on nytkin pidettävä mielessä, koskee *kotimaista* ja *asianomaisella alueella asuvaa vierasta väestöä*. — Jäljempänä seuraavassa esityksessä tullaan ensin käsittelemään kansalaisuuskysymyksiä, sitten alueen oikeusjärjestyksen muuttumista ja niin hyvin kotimaisen kuin ulkomaisen väestön oikeusasemaa eri suhteissa sekä lopuksi tuomioistuinten ja hallintoviranomaisten toimintaa.

2. Edellä olevassa historiallisessa katsauksessa on jo tehty selkoa aluemuutosten yhteydessä esiintyvien kansalaisuuskysymysten kehityksestä,² jolloin samalla on jo joissakin kohdin viitattu myös nykyiseen tilanteeseen.³ Kansalaisuuskysymyksiä joudutaan jatkuvasti käsittelemään sitä mukaa kuin uusia valtioita syntyy ja entisten rajat muuttuvat, ja tällaista on sattunut verrattain laajassa mitassa vielä toisen maailmansodan jälkeenkin. Koska tämä uusin kehitys ei kuitenkaan ole järkyttänyt sitä ennen vakiintuneita periaatteita kysymyksessä olevalla alalla, ei sen selostaminen ole tarpeen.

² Viimeaikaisista tapauksista tarjoavat erityisesti *Tšekkoslovakiaa* ja sittemmin *Böömin ja Määrin protektoraattia* koskevat kansalaisuuskysymykset mielenkiintoista aineistoa. Ks. siitä tarkemmin *Körkisch*, s. 168 ss. ja *Martens Rec. III Série Vol. 36 s. 25 ja 341 ss.*, jossa on julkaistu Münchenin tunnetun 29.9.1938 tehdyn sopimuksen sekä sen 7. kohdan edellyttämän valintaoikeuden yksityiskohtia koskevan 20.11.1938 solmitun erityissopimuksen teksti. — *Italian* rauhansopimuksen valintaoikeutta koskeviin määräyksiin on samoin jo viitattu. Niiden huomattavimpana erikaisuutena oli se, että valintaoikeus oli tehty riippuvaksi italiankielen taidosta ja että toisaalta myös Italiassa asuville tietyille seuraajavaltioiden kansallisuuteen kuuluville henkilöryhmille oli myönnetty valintaoikeus. Ks. tarkemmin *Künz*, *AJ* 1947 s. 622 ss.

³ Ks. *Audinet*, s. 627 ss., jossa on hyvä, tiivistetty yhteenveto nykytilanteesta kysymyksessä olevan säännösten alalla.

Mainittakoon kuitenkin, että syksyllä 1948 pidetyssä Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksessa hyväksytyssä *ihmisoikeuksien selityskirjassa* (15. art.) vahvistetaan jokaiselle oikeus kansalaisuuden omaamiseen, minkä lisäksi tuomitaan sen mielivaltainen riistäminen tai sen vaihtamista tarkoittavat kiellot.⁴ Kansalaisuuden omaamisoikeutta koskeva määräys on kuitenkin siksi ylimalkainen, ettei ihmisyksilö sen perusteella voi vaatia itselleen jotakin tiettyä kansalaisuutta. Kansalaisuuden vaihtaminen edellyttää myös asianomaisen toisen (uuden) kotivaltion suostumusta, ja kansalaisuuden riistäminenkin on kielletty vain, jos se tapahtuu mielivaltaisista perusteista. Selityskirjan käytännöllinen merkitys ei siis tässäkään kohdin ole varsin suuri.⁵ Siinä ei liioin käsitellä erikseen aluemuutoksiin liittyviä kansalaisuuskysymyksiä.

Käytännössä useimmat sanotunlaatuiset kansalaisuuskysymykset selvitetään *erityisillä sopimuksilla* tai aluemuutoksia koskevissa sopimuksissa olevilla määräyksillä, joissa sopimuspuolet yleensä voivat vapaasti järjestää asian yleisistä periaatteista poikkeavallakin tavalla, kunhan vain ei kolmansien valtioiden oikeuksia loukata. Mutta minkälaisia periaatteita ja normeja on noudatettava nimenomaisten sopimusmääräysten puuttuessa? Tilanteet tosin jossakin määrin vaihtelevat tässä suhteessa sen mukaan, onko kysymyksessä valtion tuhoutuminen tai pelkkä aluemenetyks ja missä muodossa sekä millä tavalla tämä kulloinkin on tapahtunut, mutta suurin piirtein säännöt ovat samanlaiset.⁶

Yleensä katsotaan ja tämä on ollut sääntönä käytännössäkin, että alueherruuden vaihtuessa *vaihtuu* myös alueella olevan kotimaisen väestön *kansalaisuus*. Sanottuun väestöön luetaan kuuluvaksi ne aluemenetyksen kärsineen valtion kansalaiset, jotka ovat syntyneet alueella tai joilla on siellä vakinainen asuinpaikka tai ns. kotipaikkaoikeus, ja edellyttäen, että asianomaiset myös oleskelevat alueella aluemuutoksen tapahtumishetkellä tai palaavat sinne lyhyen ajan kuluessa tämän jälkeen.⁷ Oikean käsityksen mukaan ei kansalaisuuden vaihtuminen tässä tapauksessa ole välttämättömyys. Kansalaisuus ei siis vaihdu eo

⁴ Artiklan tekstistä ks. esim. AJ 1949 Official Documents s. 129.

⁵ Sen täydentämiseksi on paraikaa valmisteltavana erityinen sopimus, mutta tämän lopullisesta sanamuodosta — kansalaisuus- enempää kuin muidenkaan kysymysten kohdalta — ja kohtalosta ei ole tietoa.

⁶ Poikkeuksista tullaan jäljempänä huomauttamaan erikseen.

⁷ Keith, State Succession s. 42 ja Graupner, s. 114. Jos on kysymyksessä kokonaisanektointi, Graupner (s. 99) katsoo, että seuraajavaltiolla on oikeus pitää kansalaisinaan uudella alueellaan satunnaisestikin oleskelevia edeltäjävaltion kansalaisia. Pelkissä aluemenetyksissä tämä ei yksin riitä (s. 108). Vrt. jäljempää.

ipso, mutta seuraajavaltioilla on oikeus määrätä, vastoin asianomaiseen väestöön kuuluvien henkilöiden tahtoakin,⁸ että heitä on pidettävä niiden kansalaisina.⁹ Tavallisesti asia järjestetään erityisin lainsäädäntötoimenpitein ja viranomaisten määräyksin, mutta epäselvissäkin tapauksissa on katsottava, että yleinen oletamus puhuu kansalaisuuden vaihtumisen puolesta.¹⁰ Kansalaisuuden vaihdoksen kohteeksi joutuneella väestöllä ei ole oikeutta kieltäytyä vastaanottamasta uutta kansalaisuuttaan tai luopua siitä, muuta kuin jos väestölle on myönnetty jäljempänä mainittu valintaoikeus.¹¹

Eräät tutkijat¹² ovat sitä mieltä, että osittaisissa aluemenetystapauksissa *entisellä aluevaltiolla* — jollei nimenomaan toisin sovita — on oikeus jatkuvasti pitää kansalaisinaan seuraajavaltion edellä mainituilla perusteilla kansalaisikseen tekemiä henkilöitä. Tämä käsitys saattaa kyllä teoreettisesti olla oikea, mutta käytännössä se johtaa kaksoiskansalaisuuden syntymiseen laajassa mitassa sekä voi antaa aihetta ikäviin selkkauksiin.

Edellä omaksutusta kannasta seuraa, että *uudella aluevaltiolla* ei ole velvollisuutta ottaa kansalaisikseen uuden alueen väestöä siinäkään tapauksessa, että aikaisempi kotivaltio on kokonaan hävinnyt tai ei enää välitetä toisen valtion herruuteen siirtyneistä, jolloin taas tuloksena on kansalaisuudettomuustapausten lisääntyminen.¹³ Tällaista olisi kylläkin pyrittävä välttämään, mutta toisaalta monet saattavat pitää kansalaisuudettomuutta miellyttävämpänä kuin joutumista vastoin omaa tahtoaan vieraan, ehkä entisen vihollisvaltion kansalaiseksi.

Kuten historiallisessa katsauksessa on mainittu, on aluemuutoksista väestölle aiheutuvia seurauksia pyritty lieventämään myöntämällä sille *oikeus valita* entisen ja uuden aluevaltion kansalaisuuden välillä.¹⁴ Tä-

⁸ Tämä koskee, kuten *Graupner* (s. 107) huomauttaa, myös tuhoutuneen valtion päämiestä.

⁹ v. *Verdross*, s. 241; *Strupp*, s. 482; *Ross*, s. 156; *Graupner*, s. 94, 99 ja 114 s.; *Castrén*, Valtioiden velvollisuus s. 131 s. — Tiedemiesten enemmistö on kyllä kansalaisuuden automaattisen vaihtumisen kannalla.

¹⁰ Näin *Graupner*, main. kohdat. Vrt. myös *Schoenborn*, Staatensukzessionen s. 37.

¹¹ *Keith*, s. 47 s. ja *Ross*, s. 157. — Vrt. edellä selostettua ihmisoikeuksien selityskirjan määräystä.

¹² *Strupp*, s. 482 s. ja *Graupner*, s. 108 s.

¹³ Samoin v. *Verdross*, s. 241 ja *Graupner*, s. 92 s.

¹⁴ Valintaoikeuden käytön yksityiskohtiin ei tässä voida puuttua. Ks. niistä esim. *Schoenborn*, m.t. s. 38 ss. ja erityisesti *Kunzin* selostusta (*Recueil* 1930 I s.

mä käytäntö on, kuten sanottu, tullut varsin yleiseksi, ja on siinä — joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta — jatkuvasti pysytty, jopa aivan viime aikoina. Valintaoikeudesta voivat tietenkin päästä osallisiksi ja sitä yleensä tarvitsevat vain ne, jotka ovat vaarassa joutua pakollisen kansalaisuuden vaihdoksen kohteeksi.¹⁵ Nykyinen tieteisoppi on kutakuinkin yksimielinen siinä, ettei uuden aluevaltion ole pakko suosua valintaoikeusmahdollisuuden varaamiseen.¹⁶

Eniten erimielisyyttä on aiheuttanut kysymys valtion tuhoutuessa kolmannessa valtiossa olevien asianomaisen valtion kansalaisten oikeusasemasta.¹⁷ Jotkut katsovat, että seuraajavaltiolle ei ole oikeutta pitää heitä kansalaisinaan, jolleivät asianomaiset itse ole selittäneet suostuvansa siihen.¹⁸ Eräs tällä kannalla olevista tutkijoista¹⁹ jopa huomauttaa, että asia ei muutu, vaikka asianomaisten henkilöiden kotivaltio olisi ennen tuhoutumistaan (esim. anektointia koskevassa sopimuksessa) sopinut seuraajavaltion kanssa tästä kansalaisuuden vaihtumisesta.²⁰ Tuntuu kuitenkin siltä, että seurajavaltio ei mienettele kansainvälisen oikeuden vastaisella tavalla, jos se omaksuu sanotunlaisetkin henkilöt kansalaisikseen, sillä riittävät kosketuskohdat — syntyminen, asuin- tai kotipaikan omaaminen seuraajavaltion alueella — ovat yleensä olemassa.²¹ Näitä kosketuskohtia on pidettävä tärkeämpinä kuin sitä, etteivät asianomaiset henkilöt sanotulla hetkellä ole seuraajavaltion tosiasiallisen määräysvallan piirissä. Jonkun henkilön kotivaltio ei kylläkään voi

133 ss.) ensimmäisen maailmansodan jälkeen tässä noudatetusta käytännöstä, joka monessa suhteessa kelpaa edelleenkin esikuvaksi.

¹⁵ Vrt. kuitenkin edellä mainitun Italian rauhansopimuksen tässä eräissä suhteissa laajemmalle ulottuvia määräyksiä.

¹⁶ Näin mm. Schoenborn, s. 39 s.; Ross, s. 157; Graupner, s. 114.

¹⁷ Jos vain osa valtion alueesta menetetään, on selvä, että sen kolmannessa valtiossa tällöin oleskelevat kansalaiset säilyttävät kansalaisuutensa, ainakin mikäli heidän vakinainen kotipaikkansa ei ole luovutetulla alueella.

¹⁸ Keith, s. 45 s.; Graupner, s. 98, jonka (s. 100 ss.) mainitsemat oikeustapaukset kuitenkin yleensä puhuvat hänen käsitystään vastaan; Schoenborn, m.t. s. 91 (paitsi jos joku myöhemmin palaa alueelle).

¹⁹ Graupner, s. 116.

²⁰ Samalla tavoin, jos pelkissä aluesiirroissa sovitaan samantapaisista asioista. — Graupner katsoo (s. 115) myös, että jos henkilö on tällaisen aluesiirron tapahtuessa ulkomaille eikä kohtuullisessa ajassa palaa asianomaisella alueella olevaan kotiinsa, hänen katsotaan luopuneen asuinpaikastaan, ja voi hän täten säilyttää kansalaisuutensa.

²¹ Ks. Castrén, m.t. s. 16 s. ja 131 s. ja Ross, s. 156 s.

suorastaan luovuttaa häntä toisen valtion kansalaiseksi, koska kukin määrää, ketä se haluaa pitää kansalaisenaan, mutta jos toinen valtio on luopunut kansalaisistaan, on entinen side tullut katkaistuksi, ja toisilla valtioilla on vapaammat kädet asianomaiseen henkilöön nähden omien kosketuskohtiensa perusteella.²²

Kansalaisuuden *vaihtumisen ajankohta* määrätään tavallisesti asianomaisessa laissa.²³ Luonnollisimmalta tuntuu, että kansalaisuus vaihtuu samalla kun alueherrsyyden eli siis alueen tosiasiallisen herruuden siirtyessä.²⁴

Eräät valtiot, kuten *Yhdysvallat*, ovat olleet sillä kannalla, että uudella alueella asuvien seuraajavaltion entisten kansalaisten katsotaan saaneen takaisin sanottu kansalaisuutensa, koska he eivät nyt enää olekaan ulkomailla, minkä perusteella heidät aikoinaan kansalaistettiin. Tällaista käytäntöä vastaan voidaan kuitenkin esittää erinäisiä periaatteellisia näkökohtia.²⁵

Kansalaisuuden vaihtuessa siirtyy myös *diplomaattinen suojeluoikeus* seuraajavaltiolle. Yleinen käytäntö on, että suojeluoikeuden käyttämisen edellytyksenä on, että asianomainen on ollut suojelua harjoittavan valtion kansalainen jo silloin, kun kysymyksessä oleva loukkaus häneen kohdistettiin. Ainakin aluemuutoksista johtuvissa kansalaisuudenvaihtumistapauksissa olisi kuitenkin syytä myöntää suojeluoikeus myös takautuvasti.²⁶

Monimutkaisia kansalaisuuskysymyksiä voi esiintyä erityisesti eräissä *valtiotyhtymätapauksissa*, mutta niiden tarkasteleminen ei saata nyt tulla kysymykseen.²⁷

²² Selvä on, ettei uusi aluevaltio voi aluesiirtotapauksissa määrätä, että luovuttajavaltion alueella asuvia tämän valtion kansalaisia on pidettävä ensin mainitun valtion kansalaisina (*Strupp*, s. 483). Tässähän puuttuvat tarpeelliset kosketuskohdat.

²³ *Wilkinson*, s. 52 s. valittaa, että tämä ajankohta on usein vaikeasti määrättävissä, jos lait siitä vaikenivat.

²⁴ Samoin *Schoenborn*, m.t. s. 91 ja *Graupner*, s. 115 alav. 76. Viimeksi mainittu huomauttaa kuitenkin (s. 100), että jos henkilö on poistunut alueelta ennen kansalaisuuden vaihdosta koskevan takautuvan lain antamista, lakia ei voi soveltaa häneen.

²⁵ Ks. *Keith*, s. 48.

²⁶ Ks. *van Eysinga* ja *Erichin* eriäviä mielipiteitä Viron ja Liettuan välisessä rautatietoilupariidassa (*Panevezys-Saldutiskis*) annettuun tuomioon, Cour permanente de Justice internationale, Série A/B N:o 76 s. 32 ja 35 sekä 49 ss.

²⁷ Ks. niistä esim. *Graupner*, s. 104 ss.

3. Uudella aluevaltiolla on alueherruutensa perusteella mahdollisuus muuttaa asianomaisen alueen oikeusjärjestystä ja järjestää olot yleensäkin uudelle kannalle, ja mikäli alueen kotimaisen väestön kansalaisuus, kuten säännönmukaista on, vaihtuu, saa heidän uusi kotivaltionsa heihin nähden lisäksi ne oikeudet, jotka johtuvat personaaliherruudesta. Seuraajavaltiolle on uudella alueella toimiessaan tavallaan vapaammat kädet kuin edeltäjällään, koska sen ei tähän alueeseen nähden tarvitse yleensä noudattaa niitä sitoumuksia ja muita velvoituksia, jotka aiheutuvat edeltäjän kolmansien valtioiden kanssa solmimista eri sopimuksista, ja koska sen omat sopimussitoumuksetkaan eivät — ainakaan kaikki — ilman muuta ole sovellettavissa tällä alueella.²⁸ Sitä vastoin uusi aluevaltiokin on velvollinen alistumaan niihin valtiovaltansa rajoituksiin, jotka johtuvat yleisestä kansainvälisestä oikeudesta,²⁹ taikka niistä erityissopimuksista, jotka mahdollisesti liittyvät itse aluemuutokseen.³⁰

Suvereenisuuden vaihtumisesta on ensinnäkin seurauksena, että alueella mahdollisesti olevien poliittisten laitosten ja elinten kuten kansanedustuslaitoksen, valtionpäämiehen ja hallituksen toiminta päättyy eo ipso.³¹ — Mitä taas oikeusjärjestykseen tulee, niin seuraajavaltio määrää siitäkin periaatteellisesti täysin valtuuksin.³² Tällaisen oikeuden myöntäminen seuraajavaltiolle tuntuu niin luonnolliselta, ettei asia kaipaakaan erityisiä perusteluja. Tämä oikeus on, kuten sanottu, johdettavissa suoraan alueherruudesta, ja oikeuden tarpeellisuus on ilmeinen jo senkin vuoksi, että sen puuttuessa seuraajavaltio ei voi tehokkaasti käyttää valtiovaltaansa uudella alueella. Oikeusjärjestyksestään useimmat muut asiat riippuvat. Lisäksi viitattakoon erilaisten oikeus-

²⁸ Vrt. edellä.

²⁹ *Strupp*, s. 477 ja *Schoenborn*, m.t. s. 49. — Esimerkkeinä näistä rajoituksista viitattakoon ulkomaalaiskohtelusta ja ns. viattomasta kauttakulkuoikeudesta alue-merellä valtiolle aiheutuviin velvollisuuksiin.

³⁰ Joko itse aluesiirtosopimukset tai aluemuutoksen hyväksymiseen kytkeytyvät muut järjestelyt, kuten esim. ensimmäisen maailmansodan jälkeiset vähemmistönsuojasopimukset.

³¹ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 365. — Tuomioistuinten ja hallintoviranomaisten toiminnasta ks. jäljempää.

³² Tieteisopissa vallitsee tästä yksimielisyys. Ks. esim. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 365 ja 381; *Keith*, *State Succession* s. 26 ss.; *Strupp*, s. 477 s.; *Brierly*, s. 65; v. *Verdross*, s. 246; *Kaerkenbeeck*, *BYB* Vol. XVII s. 14 s.; *Pallieri*, s. 290 s.; *Audinet*, s. 692; *Feilchenfeld*, s. 617; *Huber*, s. 22 (koska on kysymys vieraan valtion-tahdon ilmaisuista).

sääntöjen soveltamisesta saman valtion eri alueilla aiheutuviin käytännöllisiin haittoihin.

Koska ei kuitenkaan ole tarkoitus eikä kenenkään edun mukaista, että julkinen elämä uudella alueella pysähtyy — edes väliaikaisesti — tai että yleinen järjestys siellä häiriintyy, jää *entinen oikeusjärjestys* toistaiseksi voimaan, kunnes se mahdollisesti muutetaan seuraajavaltion toimesta, kuitenkin sillä rajoituksella, että valtiosääntö-oikeudelliset ja muutkin uuteen tilanteeseen soveltumattomat säädökset katsotaan kumoutuneiksi eo ipso.³³ Kysymykseen tulee lähinnä yksityisoikeudellisten mutta myös tietyssä laajuudessa eräiden julkisoikeudellisten, eli rikos-, prosessi- ja hallinto-oikeuteen kuuluvien, säädösten väliaikainen soveltaminen.³⁴

Entisen aluevaltion valtiosääntöoikeudellisten määräysten kumoutuminen ei kuitenkaan ehdottomasti merkitse sitä, että uuden aluevaltion valtiosääntöoikeus sellaisenaan tulee tilalle.³⁵ Seuraajavaltio saa kyllä heti oikeuden julkisen vallan käyttöön valtiosääntönsä edellyttämällä tavalla uudella alueella, mutta sitä vastoin ei ole sanottu, että kaikki tämän vallan käytön rajoituksia, kuten väestön yleisiä oikeuksia, koskevat määräykset tulevat uuden alueenkin väestön hy-

³³ Näin menetellään yleensä käytännössä, ja myös tieteisoppi suosittaa tällaista ratkaisua. Ks. esim. *Schoenborn*, m.t. s. 50 s., 78 s. ja 96, jossa on myös viittauksia käytäntöön; *Huber*, s. 57; *Guggenheim*, Beiträge, s. 135 s.; *Udina*, s. 694; *Möller*, I s. 130 s., jossa tosin puhutaan oikeusjärjestyksestä sellaisenaan ilman edellä mainittua varausta.

³⁴ *Wilkinson*, s. 37 ss. ja *Feilchenfeld*, s. 618. Ks. myös *Schwarzenberger*, s. 83, jossa viitataan Haagin Pysyvän kansainvälisen tuomioistuimen Puolassa olevien saksalaisten uudisasukasten oikeuksia koskevassa riidassa v. 1923 annettussa ratkaisussa olevaan toteamukseen, että entisen aluevaltion siviililait ovat voimassa, kunnes ne muutetaan. Samaan tulokseen päätyi myös *Syyrian kassaatio-oikeus* eräässään 27. 1. 1930 antamassaan päätöksessä (*ZauslRecht Bd. III: 2 s. 271*). Tuoreena tapauksena viitattakoon vielä *Indonesian* v:n 1949 lopulla toteutettuun itsenäistymiseen. Siirtymäkauden toimenpiteistä Hollannin kanssa tehdyn sopimuksen 8. artiklassa määrätään näet, että Indonesian entiset lait ja määräykset — sikäli kuin ne eivät ole ristiriidassa suvereenisuuden vaihtumisen ja siihen liittyvän liittosopimuksen kanssa — jäävät voimaan, siksi kun ne laillisessa järjestyksessä kumotaan tai muutetaan (*Overdracht*, s. 43). — Myös siviililakien välitön muuttaminen saat-
taa kuitenkin toisinaan käydä tarpeelliseksi. Niinpä *Keith*, (m.t. s. 36 s.) huomauttaa, että valloittaja ei aina hyväksy kaikkia sodan aikana vihollismaassa annettuja poikkeuslakeja ja niihin perustuvia oikeustoimia.

³⁵ Tässä suhteessa ei siis voida yhtyä teoksessa *Bonfils—Fauchille*, I, 1 s. 366 esitettyyn.

väksi.³⁶ — Mitä taas tulee oikeusjärjestykseen yleensä, niin *epäselvissä tapauksissa* on säännönmukaisesti oikeus olettaa, että vanhat lait ja asetukset ovat jatkuvasti voimassa.³⁷ Usein tämä voidaan päätellä joistakin konkludenttisista toimenpiteistä eli siitä, että uusi isäntä sallii viranomaisten edelleenkin soveltaa asianomaisia säädöksiä.

Entisen oikeusjärjestyksen väliaikaista voimaan jäämistä koskeva sääntö pitää paikkansa aluemuutoksen luonteesta ja muodosta riippumatta eli sekä *vapaaehtoisin* että *väkivaltaisin* ja joko pelkkiin aluemenetyksiin tai valtion täydelliseen tuhoon johtaviin eri tapauksiin nähden.³⁸ On kuitenkin huomattava, että silloinkin, kun seuraajavaltio jollakin alalla pysyy entisessä oikeusjärjestyksessä, se käyttää *omaa valtiovaltaansa*. Se on omaksunut asianomaiset oikeussäännökset ei minkäänlaisen seuraantosäännösten perusteella vaan vapaasta tahdostaan.³⁹ Jättäessään entisen oikeusjärjestyksen osittain voimaan seuraajavaltio saa tietenkin käyttää hyväkseen kaikkia asianomaisista laeista valtiolle johtuvia oikeuksia esimerkiksi verotukseen, rangaistusvallan käyttöön, valvonnan harjoittamiseen ym. nähden, mikä ei toisaalta kuitenkaan estä seuraajavaltiota muuttamasta näitä lakeja myöhemmin, jos jostakin syystä katsotaan siihen olevan aihetta.⁴⁰

Mikäli uusi alue halutaan liittää kiinteään yhteyteen seuraajavaltioiden muiden alueiden kanssa, on yhtenäisen oikeusjärjestelmän aikaansaaminen eräs tärkeimmistä edellytyksistä. Missä järjestyksessä tämä sulauttaminen eli *inkorporointi* suoritetaan, riippuu taas yksinomaan seuraajavaltiosta itsestään ja sen oikeusjärjestyksestä, ellei mitään kansainvälisiä sopimusmääräyksiä tarvitse tässä ottaa huomioon.⁴¹ Vaikka seuraajavaltiolla on periaatteellisesti varsin laaja valta säätää

³⁶ Näitä sääntöjä on noudatettu Yhdysvalloissa, kuten *Wilkinson* (s. 31 s.) huomauttaa.

³⁷ *Schoenborn*, m.t.s. 51 ja 78.

³⁸ Näin *Wilkinson*, s. 39, mikäli koskee aluemuutoksen vapaaehtoisuutta tai väkivaltaisuutta. Toista mieltä valtion kokonaisanektointitapaukseen nähden — mutta ei sitä vastoin, jos valtio hajoo uusiin, itsenäisiin valtioihin — *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 381.

³⁹ *Udina*, s. 753, joka huomauttaa, että oikeusseuraantoa ei tapahdu uuden valtion sisäisiin oloihin. Vrt. myös *Guggenheim*, m.t. s. 135 s. ja *Feilchenfeld*, s. 617.

⁴⁰ *Schoenborn*, m.t. s. 51.

⁴¹ *Schoenborn*, m.t. s. 50 huomautetaan, että vähäisten rajajärjestelyjen ollessa kysymyksessä ei yleensä tarvita erityisiä inkorporointitoimenpiteitä, vaan alue voidaan muutta mutkitta liittää entisiin alueisiin.

uudellakin alueella sovellettavaksi sellaisia lakeja kuin se haluaa, on kuitenkin syytä välttää, mikäli mahdollista, *takautuvien määräysten* antamista, koska tästä saattaa aiheutua monenmoisia pulmia ja koh-tuuttomuuksia.^{42 43}

4. Kotimaiseen väestöön kuuluvien ja ulkomaalais-ten oikeusasemassa on huomattavia eroavaisuuksia myös valtioseu-raantosäännösten alalla, kuten edellä on jo monessa kohdassa — mm. käsiteltäessä velkaseuraantoa ja kansalaisuuden vaihtumista — koros-tettu. Yhtäläisyyttä on kyllä sikäli, että uudelle isännälle joutuvalla alueella oleskelevat ulkomaalaisetkin joutuvat seuraajavaltion alueher-ruuden alaiseksi, minkä johdosta tämä valtio saa tietyn määräysvallan heihinkin nähden; mutta personaaliherruus, joka ulottuu vain omiin kansalaisiin, synnyttää huomattavasti kiinteämmän siteen näiden ja kotivaltion välillä.⁴⁴

Nykyinen kansainvälinen oikeus suojelee tietyllä tavalla *ulkomaa-laisia* oleskeluvaltiota vastaan, siten että eräät heidän tärkeimmät pe-rusoikeutensa turvataan.⁴⁵ Oleskeluvaltio ei siis saa kohdella heitä mi-ten tahansa, ja myös uusi aluevaltio on velvollinen noudattamaan tässä suhteessa voimassa olevia yleisen kansainvälisen oikeuden rajoituksia.⁴⁶ Ulkomaalaisten oikeusasema voi kuitenkin muuttua sen vuoksi, että uusi alueherra ei ole velvollinen pitämään voimassa edeltäjän heille joissakin erityissopimuksissa mahdollisesti myöntämiä oikeuksia ja etuja sen lisäksi, mitä yleinen kansainvälinen oikeus tässä vaatii. Jos aluevaltio ryhtyy sortamaan ulkomaalaisia, voivat näiden kotivaltiot *suoje-luoikeutensa* perusteella ryhtyä heitä auttamaan ja tukemaan, mutta, kuten jo edellä on huomautettu, kotivaltio ratkaisee itse, ha-luaako se tätä suoje-luoikeuttaan käyttää.

Vaikka *kansalaisuutta* vailla olevia pitäisi periaatteellisesti kohdella yhtä hyvin kuin muitakin muukalaisia, ovat ensin mainitut kuitenkin sikäli huonommassa asemassa, etteivät he saata kääntyä minkään val-tion puoleen suojaa saadakseen.

⁴² Vrt. Audinet, s. 594.

⁴³ Erilaisten *valtioyhtymien* muodostamisen vaikutuksista eri jäsenten alueella vallitsevaan oikeusjärjestykseen ks. Bonfils—Fauchille, I,1 s. 390 s.

⁴⁴ Vrt. edellä.

⁴⁵ Tämän suojan tarkempi sisältö ja rajat ovat kuitenkin epämääräisiä, vaikka edellä mainittu ihmisoikeuksien selityskirja onkin sitä jonkin verran selvittänyt.

⁴⁶ Pallieri, s. 292 ja Wilkinson, s. 40 s.

Kotimaiseen väestöön kuuluvien suhteet aluevaltioon määräytyvät vielä nykyisin yksinomaan valtionsisäisen eli heidän kotivaltionsa lakien — eikä kansainvälisen oikeuden — mukaan, jollei ole olemassa joitakin heitä koskevia kansainvälisiä sopimusjärjestelyjä, jotka sitovat heidän kotivaltiotaan, mikä kuitenkin vain poikkeuksellisesti tulee kysymykseen. Näin muodoin uusi alue- ja kotivaltio voi yleensä kohdella heitä mielensä mukaan.⁴⁷ Muuttamalla alueella voimassa olevia oikeussääntöjä voidaan myös väestön oikeusasemaa muuttaa.⁴⁸ Seuraajavaltion ei tarvitse ottaa huomioon, mitä on tapahtunut tai minkälaisia järjestelyjä on suoritettu edeltäjän aikana, vaikkakin, kuten sanottu, takautuvien määräysten antamista olisi vältettävä. Näin muodoin on mahdollista, että esim. asevelvollisuutensa jo kerran suorittaneet joutuvat nyt palvelemaan uudelleen seuraajavaltion riveissä.⁴⁹

Omien kansalaisten ja kansalaisuudettomien oikeusasemaan on kuitenkin jo tullut periaatteellinen parannus, sen jälkeen kun Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous syksyllä 1948 hyväksyi aikaisemmin mainitun *ihmisoikeuksien selityskirjan*, jonka mukaan valtioiden on myönnettävä heillekin tiettyjä vähimmäisoikeuksia eräiden tärkeimpien oikeushyvien ja oikeuksien turvaamiseksi. Osa näistä oikeuksista on samoja, kuin mitkä jo kuuluvat ulkomaalaisille yleisen kansainvälisen oikeuden perusteella. Mutta, kuten aikaisemmin jo on huomautettu, vaatii selityskirja vielä täydennyksekseen paraikaa valmisteltavana olevan kansainvälisen sopimuksen, jolla sanotut oikeudet saatetaan oikeusvoimaisiksi ja tehokkaiksi.⁵⁰

Sikäli kuin seuraajavaltiolle aiheutuu joitakin velvollisuuksia uuden alueen väestöä kohtaan, koskee tämä lähinnä asianomaisten henkilöön liittyvien tärkeimpien oikeushyvien kuten ruumiillisen koskemattomuuden ja vapauden tai eräiden yksityisoikeuden — ja mahdollisesti

⁴⁷ *Pallieri*, s. 291 s. ja *Strupp*, s. 478. — Vrt. *Romano*, s. 298, jonka mielestä loogillisuus vaatisi, että kotimaista väestöä ja ulkomaalaisia kohdeltaisiin yhtä hyvin.

⁴⁸ Vrt. edellä. — Tämä koskee myös virkamiehiä, joiden oikeusasemaa kuitenkin tullaan tarkastelemaan vielä erikseen jäljempänä.

⁴⁹ Toista mieltä kuitenkin *Huber*, s. 59.

⁵⁰ Viime maailmansodan jälkeen tähän mennessä solmituissa rauhansopimuksissa on kyllä useitakin määräyksiä, jotka koskevat asianomaisten valtioiden omien ja tiettyjen vieraiden valtioiden kansalaisten kohtelua, mutta tällöin on etupäässä pyritty turvaamaan voittajavaltioiden (ja niiden liittolaisvaltioiden) kansalaisten ja vain poikkeustapauksissa (eräät Italian rauhansopimuksen edellä selostetut määräykset) voittajille siirtyneillä alueilla olevan väestön oikeuksia.

julkisoikeudenkin (esim. toimiluvat) — piiriin kuuluvien taloudellisuusluontoisten oikeuksien suojaa, jota vastoin seuraajavaltioilla on poliittisiin oikeuksiin nähden täysin vapaa määräämisvalta.⁵¹ Kun nyt seuraavassa osastossa ryhdytään kansainvälisen oikeuden pohjalta käsittelemään ns. *saavutettujen oikeuksien* kunnioittamista koskevaa erityisongelmaa, on otettava huomioon, että tällä kysymyksellä on merkitystä etupäässä vain ulkomaalaisille syistä, jotka edellä on esitetty.⁵²

5. a) Saavutettuihin oikeuksiin on edellä jo usean kerran viitattu, jolloin myös on huomautettu, että suhtautumisesta tähän oikeussäännöstöön riippuu eräiden muiden tämän tutkimuksen kohteena olevien kysymysten ratkaisu. — Saavutettujen oikeuksien *käsite* yleisessä oikeustieteessä on jonkin verran epäselvä. Vastakohtana — luontaisoikeudellisen koulukunnan järjestelmässä esiintyville — ns. synnynnäisille oikeuksille (esim. hengen ja ruumiillisen koskemattomuuden suoja) saavutetuilla oikeuksilla yleensä tarkoitetaan inhimillisellä toiminnalla tai erityisellä oikeusperusteella (johon luetaan myös perintö) hankittuja oikeuksia.⁵³ — Saavutettujen oikeuksien *piiri* on myös vaihdellut eri aikoina ja eri maissa.⁵⁴ Toisinaan niihin sisällytetään vain yksityinen omistusoikeus ja muut sellaiset subjektiiviset yksityisoikeudet, joissa niiden varallisuusarvo on etualalla, toisinaan on niihin luettu kuuluvaksi myös sellaisia oikeuksia kuin virkamiehen oikeus pysyä virassaan.⁵⁵ Viimeksi mainittua ongelmaa tullaan käsitte-

⁵¹ Ks. Schoenborn, m.t. s. 54. Vrt. myös Wilkinson, s. 40 s. ja 118 ss., jossa selvitetään, minkä vuoksi yksityisten yksityisoikeudellisia oikeuksia on erityisesti suojeltava ja millä tavoin ne eroavat muista oikeuksista. Wilkinson huomauttaa lisäksi (s. 47 ss.), että kunnat ja seurakunnat on rinnastettava yksityisiin, mikäli koskee omistusoikeuden suojaa.

⁵² Vrt. Ross, s. 157.

⁵³ Kastari, s. 19, jossa viitataan siihen, että kun saavutettujen oikeuksien piiri täten tuli varsin laajaksi, pyrittiin sitä supistamaan. Saksalaisessa terminologiassa käytetäänkin saavutetuista oikeuksista usein nimitystä »*wohlerworbene Rechte*». Vrt. Descamps, s. 390 olevaa määritelmää: »*droit obtenu par la réalisation des faits légalement requis pour une mise en possession définitive*». Saavutettujen oikeuksien käsitteestä ks. lisäksi esim. Björkstén, JFT 1925 s. 460 ss.; Cavaglieri, Rev.gén. 1931 s. 257 ss.; Kaackenbeeck, BYB Vol. XVII s. 1 ss. ja Recueil 1937 I s. 325 ss.

⁵⁴ Björkstén, main. kirj. s. 470 ss. Vrt. myös edellistä alaviittoa.

⁵⁵ Kastari, s. 20. — Edellä on huomautettu, että saamisoikeudet, jotka myös kuuluvat varallisuusoi-
keuksiin, ovat kuitenkin heikommin turvattuja kuin varsinaiset omistusoikeudet.

lemään myöhemmin, tässä osastossa tarkastellaan lähinnä vain taloudellisluntoisia saavutettuja oikeuksia. — Usein on saavutettuja oikeuksia ja lainsäädännön *takautumiskieltoa* koskevat kysymykset kytketty toisiinsa, mikäli niitä ei suorastaan ole samastettu. Kysymyksillä onkin varsin likeinen yhteys toisiinsa, mutta sikäli, että kysymys saavutetuista oikeuksista on vain osa laajasta takautumisongelmasta.⁵⁶

Eräät tutkijat⁵⁷ ovat suhtautuneet jopa täysin *torjuvasti* koko saavutettujen oikeuksien käsitteeseen ainakin kansainvälisoikeudellisella alalla huomauttaen, että kysymyksessä ei ole mikään yleinen oikeusperiaate, joka olisi sovellettavissa kaikilla oikeuden eri aloilla, ja että on epätietoista, voidaanko tätä käsitettä käyttää edes valtionsisäisessä oikeudessakaan nimenomaisen lainsäädöksen puuttuessa. Toisaalta⁵⁸ on kuitenkin viitattu siihen, että kansainvälisessä käytännössäkin on mm. valtiosopimuksissa sekä tuomioistuin- ja välitysoikeusratkaisuissa usein käytetty hyväksi saavutettujen oikeuksien käsitettä. Tuntuukin siltä, että kansainvälinen oikeuskin tarvitsee tätä käsitettä sen epämääräisyydestä huolimatta.

Saavutettuihin oikeuksiin on katsottava kuuluvaksi myöskin sellaisia oikeuksia kuten toimilupia, patenteja ja muita yksinoikeuksia sekä tiettyjä erioikeuksia, joilla on samanaikaisesti *julkisoikeudellinen* ja *yksityisoikeudellinen* leima, sikäli että viranomaiset myöntävät näitä oikeuksia ja yksityiset käyttävät niitä lähinnä taloudellisen ansion hankkimiseksi.⁵⁹ Näiden oikeuksien suoja on kuitenkin periaatteellisesti heikompi juuri siitä syystä, että ne on perustettu valtiiovallan myötävaikutuksella ja että järjestely usein huomattavalla tavalla koskee valtion omia intressejä.

Jos lähdetään siitä, että valtio periaatteellisesti saa kohdella omia kansalaisiaan mielensä mukaan ja säätää heidän noudatettavakseen minkälaisia lakeja tahansa, on saavutettujen oikeuksien suojaa koskevalla kysymyksellä merkitystä sekä aluemuutosten yhteydessä että yleensäkin lähinnä vain *ulkomaalaisten* kohtelussa.⁶⁰ Kysymys ei

⁵⁶ Kastari, s. 21.

⁵⁷ Esim. Strupp, s. 478.

⁵⁸ Kaeckenbeeck, Recueil 1937 I s. 323.

⁵⁹ Vrt. Guggenheim, Beiträge s. 129; Wilkinson, s. 45 s., joka luettelee mm. tekijänoikeuden ja tavaramerkit; Huber, s. 59, jossa käsitellään myös kruunun regaaleja, ja päädytään niiden siirtymiseen nähden kielteiselle kannalle.

⁶⁰ Vrt. edellä ja Drost, s. 705, jossa huomautetaan, että ulkomaalaistenkin oikeussuoja on epävarma, sillä kotivaltio voi kieltäytyä suojelemasta heitä ja jopa

oikeastaan myöskään kuulu oikeusseuraantosäännöstöön vaan yleiseen muukalaisoikeuteen,⁶¹ mutta aluemuutoksilla on kuitenkin tässä se vaikutus, että ulkomaalaisten oikeusaseman määrittelyminen saattaa tällöin käydä ajankohtaiseksi. Myös uuden aluevaltion on, kuten sanottu, kunnioitettava ulkomaalaisten eräitä vähimmäisoikeuksia. Kysymys on vain siitä, kuuluvatko saavutetut oikeudet näihin vähimmäisoikeuksiin, ja ryhtyykö kotivaltio tarpeen vaatiessa käyttämään suojeluoikeutta kansalaisensa hyväksi.⁶² — Tämän ongelman käsittelyä kansainvälisoikeudellisessa tieteisopissa on ollut omiaan jossakin määrin sekoittamaan se seikka, että kaikki tutkijat eivät tee selvää eroa toisaalta kotimaisen väestön ja toisaalta ulkomaalaisten välillä, ja että usein jätetään ilmaisematta, mitä kaikkia oikeuksia luetaan kuuluvaksi saavutettuihin oikeuksiin.

Jotkut — mutta verrattain harvat — tutkijat⁶³ katsovat, että seuraajavaltioilla on oikeus erityisittä perusteittakin *kumota*, joko korvausta suorittaen tai ilman sitäkin, edeltäjän aikana asianomaisella alueella

heitä velvoittavasti kokonaan luopua heille kuuluvista oikeuksista. — Toista mieltä itse pääkysymyksessä mm. *Hatschek*, s. 173, joka katsoo, että seuraajavaltio on velvollinen suorittamaan korvausta myös kotimaiselle väestölle, jos sen saavutettuja oikeuksia kumotaan; *Fiore*, (N:o 144, 146 ja 159), jonka mukaan saavutettujen oikeuksien säilyminen riippuu siitä, ovatko ne »täydellisiä»; *Bonfils—Fauchille*, I, 1 s. 361 ja 379, jossa sanotaan, että toteutetut — mutta ei vasta suunnitteilla olevat — oikeudet turvataan yleisen valtiokäytännön mukaan; *Udina*, s. 757, joka on sitä mieltä, että tätä koskeva tavanomaisen oikeuden sääntö on ainakin kehittymässä, jollei jo hyväksytty.

⁶¹ *Fenwick*, s. 127; *Guggenheim*, Lehrbuch s. 437; *Strupp*, s. 484; *Schoenborn*, Staatsunkzessionen s. 53; *Udina*, s. 757; *v. Verdross*, s. 246.

⁶² Vrt. *Kelsen*, main. kirj. s. 344. — *v. Verdross* (s. 247) huomauttaa, että entinen aluevaltiokin saattaa käyttää suojeluoikeutta myös niiden siirtyvällä alueella olevien henkilöiden hyväksi, jotka ovat säilyttäneet kansalaisuutensa. Tämä pitää kyllä paikkansa siten lisättynä, että jos sanotut henkilöt ovat saaneet myös uuden aluevaltion kansalaisuuden, suojeluoikeuden käyttäminen sitä vastaan ei voi tulla kysymykseen.

⁶³ *Strupp* (s. 478) joka, kuten sanottu, katsoo, että saavutettujen oikeuksien käsite on epämääräinen ja hylättävä erityisesti kansainvälisessä oikeudessa, kuten positiivinen oikeus, hänen mielestään, on tehnytkin, vaikka itse periaate on kyllä oikeudenmukainen (*Strupp* näyttää kuitenkin puhuvan lähinnä kotimaisesta väestöstä); *Keith*, State Succession s. 66 ss. (edeltäjän myöntämät toimitukset ja muut sitoumukset eivät velvoita seuraajaa); *Westlake*, s. 87, mutta korvausvelvollisuukin; *Walz*, s. 12, jonka mukaan aluemuutos ei tosin sellaisenaan vaikuta, että nämä oikeudet raukeavat, mutta ne ovat voimassa vain toistaiseksi, kunnes ehkä annetaan uusia määräyksiä.

syntyneitä tai myönnettyjä saavutettuja oikeuksia. Niistäkin, jotka eivät tahdo mennä näin pitkälle seuraajavaltion oikeuksien korostamisessa, monet ⁶⁴ myöntävät, että tällä valtiolla on varsin suuret *järjestelymahdollisuudet* ulkomaalaistenkin hallussa oleviin saavutettuihin oikeuksiin nähden, joiden ehtoja — ainakin vähemmän olennaisissa kohdissa — voidaan muuttaa.

Yleensä ollaan sillä kannalla, että (ulkomaalaisten) saavutetut oikeudet eivät ole muutta mutkitta *kumottavissa*, vaan että tämä voi tapahtua vain *erityisistä syistä*.⁶⁵ Tätä käsitystä voidaan perustella monella tavalla. Niinpä on huomautettu, että valtion ja hallituksen eräs tärkeimpiä tehtäviä on suojata yksityisomistusoikeutta ja siihen verrattavia muita yksityisten oikeuksia.⁶⁶ Saavutettujen oikeuksien kunnioittamisperiaatetta pidetään luotettavana laillisena, poliittisena, sosiaalisena ja taloudellisena tekijänä nykyisessä valtionhallinnossa. Yksityisille on myönnettävä suojattu piiri valtiotakin vastaan. Alue muutoksen, joka itse on poliittinen ilmiö, ei pitäisi vaikuttaa epäpoliittisluontoihin yksityisten varallisuusoikeuksiin, ja valtioiden on kunnioitettava myös toisen valtion oikeusjärjestyksen alaisena perustettuja oikeuksia. Lopuksi on viitattu edellä mainittuun iskulauseeseen, että alue siirtyy rasiituksineen.⁶⁷

⁶⁴ Ross, s. 158; Schoenborn, m.t. s. 53; Descamps, s. 393; Audinet, s. 603 ss. (erityisesti toimilupiin nähden); Cavaglieri, Rev.gén 1931 s. 264 ja AnnIDI 1934 s. 476 (julkisoikeudelliset oikeudet kuten toimiluvat ovat helpommin kumottavissa tai muutettavissa). Ks. myös edellisen suunnan edustajien Keithin (s. 78) ja Struppin (s. 484) huomautuksia.

⁶⁵ Wilkinson, s. 50 s. (erityisesti Yhdysvaltojen oloja silmällä pitäen); Descamps, s. 393; Sayre, AJ 1918 s. 479 ja 705 (yksityinen omistusoikeus ja yksityisten väliset yksityisoikeudelliset sopimukset); Sack, Recueil 1928 III s. 278; Audinet, s. 595 ss. (kieltäen saavutettuihin oikeuksiin kohdistuvat takautuvat lait); Keith, m.t. s. 72 (yksityinen omistusoikeus); Huber, s. 59 s. (patentit ja toimiluvutkin, muttei yksityisoikeudellisluontoiset erioikeudet eikä armonosoitukset ja apurahat; akateemisille tutkintotodistuksille hän sen sijaan vaatii annettavaksi saman arvon kuin seuraajavaltion vastaaville omille todistuksille — mihin käsitykseen tuskin voidaan yhtyä —; lopuksi hän rinnastaa subjektiivisten yksityisoikeuksien säilymiseen nähden yhtiöt ja säätiöt yksityisiin).

⁶⁶ Wilkinson, s. 118. — Kaikki valtiot eivät kuitenkaan pidä yksityisomistusoikeutta yhtä pyhänä, kuten mm. Neuvostoliiton esimerkki osoittaa.

⁶⁷ Ks. Wilkinson, s. 118 s. ja osittain myös Ross, s. 158. Vrt. Schoenborn, m.t. s. 80, jossa sanotaan, että saavutettuihin oikeuksiin puuttuminen uuden aluevaltion taholta ei ole oikeudenloukkaus — koska oikeudet ovat syntyneet sille vieraan oikeusjärjestyksen piirissä — mutta kylläkin intressinloukkaus.

Niihin *perusteisiin* nähden, jotka erityisissä tapauksissa antavat seuraajavaltiolle oikeuden tehdä muutoksia saavutettuihin oikeuksiin tai kumota niitä, vallitsee tieteisopissa suuri erimielisyys. Eräät tutkijat ⁶⁸ tyytyvät sanomaan ylimalkaisesti, että saavutetut oikeudet ovat kumottavissa *yleisin ehdoin*, puuttumatta sen enempää näiden ehtojen selvittämiseen. Jotkut toiset ⁶⁹ katsovat, että tämä on luvallista, jos on olemassa *pätevät syyt*. Tähän voitaneenkin yhtyä, mutta ei ole haitaksi, jos lisäksi lähemmin tarkastellaan, minkälaisia syitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Eräs tällainen tapaus on ilmeisesti olemassa, jos oikeus tai oikeudet on myönnetty nimenomaan seuraajavaltion vahingoittamiseksi esimerkiksi sitä vastaan ennen anektointia tapahtuneen sodan aikana.⁷⁰ — Toinen, melko yleisesti hyväksytty peruste koskee sitä, että edeltäjän myöntämät oikeudet eivät sovellu uuteen oikeus- ja yhteiskuntajärjestykseen ja siihen perustuvaan *oikeuskäsitykseen* sekä sotivat siis ns. hyvää järjestystä (*»ordre public»*) vastaan.⁷¹ Eri käsityksiä on kuitenkin ilmaantunut siitä, pitääkö seuraajavaltion tässä tapauksessa suorittaa korvausta oikeutensa menettäneille,⁷² mihin kysymykseen palataan jäljempänä. — Kolmas usein esiintyvä peruste tarkoittaa *tärkeiden yleisten etujen huomioon ottamista*.⁷³

Toimilupiin nähden on vielä erikseen esitetty seuraavanlaisia mielteitä. Toiset katsovat, että ne on säilytettävä joko yleisesti tai eräin

⁶⁸ Esim. Schoenborn, Strupp's Wörterbuch II s. 585.

⁶⁹ de La Pradelle, s. 258 ja Kaeckenbeeck, BYB Vol. XVII s. 17.

⁷⁰ Tähän tapaukseen palataan tarkemmin toimilupia jäljempänä käsiteltäessä.

⁷¹ Mm. Wehberg, AnnIDI 1931 I s. 234; Drost, s. 705 s.; Udina, s. 757; Guggenheim, Beiträge s. 123 s.; Huber, s. 60 (jos oikeussäännöstö on vieras, ja sekä yksityisoikeudellisiin että julkisoikeudellisiin oikeuksiin nähden, esimerkein valaistuna); Cavaglieri, AnnIDI 1931 I s. 245; Fedozzi, s. 286 s.; Calonder, AnnIDI 1934 s. 486; Schoenborn, Staatensukzessionen s. 54; Sottile, s. 271; Descamps, s. 393 (esittäen s. 398 *»ordre public»in* määritelmän); Hyde, s. 423 ss.; Leibholz, s. 104 s. — Szaszy, s. 591 ei kuitenkaan hyväksy tätä perustetta, jos kysymyksessä on yksityisoikeudelliset saavutetut oikeudet.

⁷² Esim. Schoenborn (m.t. s. 54) katsoo, että julkisoikeudelliset saavutetut oikeudet voidaan peruuttaa korvauksettakin, mitä käsitystä kuitenkin mm. Calonder (AnnIDI 1934 s. 486) ja Fedozzi (s. 286 s.) vastustavat.

⁷³ Cavaglieri, Rev.lég.comp. 1934 s. 229 ss.; Szaszy, s. 591 (ainoa hänen hyväksymänsä peruste yksityisoikeudellisten saavutettujen oikeuksien ollessa kysymyksessä); Hyde, s. 423 ss.; Moyé, s. 98 s.; Nys, II s. 36.

edellytyksin.⁷⁴ Useimmat näyttävät kuitenkin olevan sillä kannalla, että toimitukset voidaan seuraajavaltion toimesta kumota joko muutta mutkitta, kunhan vain korvaus suoritetaan,⁷⁵ tai tietyissä tapauksissa.⁷⁶

Tuntuu siltä, että niin toimilupiin kuin muihin saavutettuihin oikeuksiin nähden voidaan hyväksyä edellä mainitut kolme kumoamis-perustetta, jolloin ei tietenkään ole sanottu, että ne kaikki ovat sovellettavissa kaikkiin eri yksityistapauksiin.⁷⁷ — Jos kuitenkin toimituslupa tai jokin muu siihen verrattava julkisoikeudellinen saavutettu oikeus on *luovutettu kolmannelle* henkilölle ja jollei oikeutta perustettaessa ole nimenomaan edellytetty tällaista siirto-oikeutta, ei uudella oikeudenhaltijalla ole samoja oikeuksia seuraajavaltiota vastaan kuin sillä, jolle oikeus oli alunperin myönnetty.⁷⁸

Lopuksi on vielä tutkittava, onko seuraajavaltio velvollinen suorittamaan *korvausta* asianomaisille niissä tapauksissa, joissa saavutettuja oikeuksia on lupa muuttaa tai kumota. Tähän kysymykseen ei voi antaa yleistä vastausta, vaan lienee pakko tyytyä siihen, että korvaus on suoritettava silloin, kun oikeudenmukaisuus ja kohtuus tätä vaatii,

⁷⁴ *Oppenheim—Lauterpacht*, s. 156 (koska ne tavallisesti ovat aluekohtaisia, mutta tulos riippuu muistakin asianhaaroista); *Herschey*, s. 296 (tietyin edellytyksin); *Wilkinson*, s. 50 s. (Yhdysvaltojen käytännössä); *Sayre*, AJ 1918 s. 712 ss. (jos aluekohtaisia siinäkin mielessä, että niistä saatu hyöty tulee yksinomaan asianomaisen alueen hyväksi, mutta jos kysymyksessä on osittainen hyöty, voidaan ne kumota ja korvausta on suoritettava hyödyn mukaan).

⁷⁵ *Szaszy*, s. 592.

⁷⁶ *Sottile*, s. 270 s. (jos ne ovat vastoin seuraajavaltion turvallisuutta tai etuja, jolloin kuitenkin kohtuussyistä olisi suoritettava korvausta); *Séfériades*, erästä Kreikan ja Ranskan välistä majakkajuttua Haagin Pysyvässä kansainvälisessä tuomioistuimessa käsiteltäessä esittämässään eriävässä mielipiteessä, *Publications: Série A/B N:o 62* s. 49 ss. (miehityksen aikana kotivaltio ei saa myöntää toimituksia miehitysalueella sen tulevan isännän vahingoksi); *Sayre*, AJ 1918 s. 722 s. (jos vastoin hyvää järjestystä, jos oikeustoimi on epätäydellinen, jos myönnetty petollisessa tarkoituksessa seuraajavaltion vahingoittamiseksi tai jos myönnetty sotataroituksia varten).

⁷⁷ Edellä on huomautettu, että ne oikeudet, joihin liittyy julkisoikeudellista ainesta ovat yleensä heikommin suojatut ja siis myös helpommin kumottavissa tai muutettavissa. — Saamisoikeuksiin nähden on taas otettava huomioon se, mitä niistä on aikaisemmin sanottu valtionvelkoja koskevassa luvussa.

⁷⁸ Tähän tulokseen päätyivät Kansainliiton asettamat välimiehet tulkitessaan *St. Germainin* ja *Trianonin* rauhansopimusten määräyksiä ja antaessaan ratkaisunsa 18. 6. 1929 erästä yksityistä rautatieyhtiötä koskevassa riidassa (*Z. ausl. Recht Bd. II, 2 s. 3 ss.*).

siis asianhaarojen mukaan.⁷⁹ Useimmat tutkijat näyttävät olevan sitä mieltä, että korvauksen suorittaminen tulee lähinnä kysymykseen silloin, kun saavutettuihin oikeuksiin kajotaan sillä perusteella, että tärkeä yleinen etu tätä vaatii,⁸⁰ mutta tämä ei aina yksinään ratkaise asiaa.⁸¹ Korvauksen pitää olla kohtuullinen, ja sitä ei saa tehdä tyhjäksi esimerkiksi maksamalla se huononnetussa rahassa.⁸²

b) Edellisessä alaosastossa on jo viitattu *valtiokäytännön* omaksumaan kantaan saavutettuihin oikeuksiin liittyvissä eräissä yksityiskohdissa, ja aikaisemmin, historiallisessa katsauksessa, on lyhyesti selostettu, miten yksityisomaisuuden ja muiden saavutettujen oikeuksien suojaan nähden on ollut havaittavissa huomattavaa parannusta sitten *varhaisempien aikakausien*, jolloin yksityiset henkilöt olivat tässäkin suhteessa kutakuinkin vailla turvaa.⁸³ — *Ensimmäisen maailmansodan* rauhansopimuksissa ja eräissä näihin liittyvissä muissa järjestelyissä asetuttiin, kuten sanottu, sille kannalle, että seuraajavaltion oli kunnioitettava yksityisomaisuutta ja myös muita saavutettuja oikeuksia.⁸⁴ Neuvosto-Venäjällä tosin suoritettiin yksityisomaisuuden kansallistaminen, joka ulotettiin koskemaan myös ulkomaalaisia, mutta tämä aiheutti ankaria vastalauseita, jopa eräitä vastatoimenpiteitä toisten valtioiden taholta.⁸⁵ — *Maailmansotien välikautena* suoritettiin eräitä muita-

⁷⁹ Näin Kaeckenbeeck, BYB Vol. XVII s. 17 ja Recueil 1937 I s. 360 ss., jossa huomautetaan — vastoin Westlaken käsitystä (s. 87 ss.) — aivan oikein, ettei kotimaiskohtelu riitä silloin, kun vähimmäissuojan raja alitetaan. Vrt. Cavaglieri, AnnIDI 1934 s. 476. — Strupp, s. 484, tuntuu kuitenkin hyväksyvän jopa suoranaisen konfiskoinnin, vaikka hänen esityksensä ei ole aivan selvä.

⁸⁰ Ks. esim. Moyé, s. 98 s. ja Nys, II s. 36.

⁸¹ Niinpä on vallan hyvin ajateltavissa, että korvausvelvollisuutta syntyy silloinkin, kun yksityisten oikeuksiin puututaan »ordre public»-säännön perusteella.

⁸² Tähän tulokseen päädyttiin eräissä Saksan ja Romanian välisessä 27. 9. 1928 annetussa välitystuomiossa (asiassa »David Goldenberg ja pojat»). Ks. siitä Zausl-Recht Bd. I: 2 s. 87 ss.

⁸³ Vanhemmasta kehityksestä ensimmäiseen maailmansotaan saakka ks. lisäksi Bonfils—Fauchille, I,1 s. 343 ja 364 (jossa esitetään sekä positiivisia että negatiivisia ilmiöitä); Huber, s. 59 alav. 94 ja s. 60 alav. 96—100 sekä 104—106 (viittauksia valtiopöytäkirjoihin, joissa saavutettujen oikeuksien periaatetta on kunnioitettu); Guggenheim, Beiträge s. 131 ss.; Hyde, s. 427 ss.; Sayre, AJ 1918 s. 479 ss. ja Wilkinson, s. 40 s. (jotka käsittelevät etupäässä Yhdysvaltojen menettelyä, joka yleensä on ainakin käytännössä ollut myönteistä).

⁸⁴ Ks. vielä Feilchenfeld, s. 546 s. ja Guggenheim, m.t. s. 131 s.

⁸⁵ Oikeuskäytännön suhtautumisesta Neuvosto-Venäjän sanottuihin toimenpiteisiin ks. esim. Yhdysvaltojen kohdalla Hollander, s. 79 ss.

kin kansallistamisia kuten Itämeren maissa ja Romaniassa toimeenpantujen maareformien sekä Itävallan Anschlussin yhteydessä.⁸⁶ Toisaalta esiintyi eräitä muita tapauksia, joissa saavutettujen oikeuksien kunnioittamisperiaate nimenomaan tunnustettiin asianomaisten valtioiden taholta. Näin meneteltiin esim. Mantšukuon ja Irakin tapauksessa.⁸⁷

Toisen maailmansodan aikana poikettiin yksityisomaisuuden suojaa koskevasta periaatteesta, kuten sanottu, Suomen joutuessa talvisodan jälkeen luovuttamaan Neuvostoliitolle osan alueitaan, jolloin myös niille jäänyt yksityisomaisuus menetettiin, ja Itämeren valtioiden Neuvostoliittoon liittymisen jälkeen näiden valtioiden alueilla suoritettua omaisuuden kansallistamisen johdosta.⁸⁸ — Tämän maailmansodan jälkeen tähän mennessä solmituista *rauhansopimuksista* Italian rauhansopimuksessa on, kuten samoin myös jo aikaisemmin on selostettu, eräitä määräyksiä, jotka koskevat saavutettujen oikeuksien laajemmalle tai suppeammalle ulottuvaa suojaa Italian Euroopassa luovuttamilla alueilla.⁸⁹ Suomen rauhansopimuksessa noudatettiin samaa periaatetta kuin talvisodan jälkeisessä vastaavassa sopimuksessa, mikä merkitsi sitä, että myös nyt luovutetulla Petsamon alueella olevat yksityisten varallisuus-oikeudet raukesivat korvauksetta.⁹⁰ Muissa rauhansopimuksissa ei ole kosketeltu niiden perusteella luovutetuilla alueilla olevan yksityisomaisuuden kohtaloa.^{91 92} Saksan ja Itävallan (sekä Japanin) ky-

⁸⁶ Nämäkään eivät sujuneet selkkauksitta toisten valtioiden kanssa. Itävallan tapauksesta, jossa ulkomaalaiset osakkeenomistajat joutuivat kärsimään eräiden yritysten valtiollistamisen johdosta, ks. *Perrin*, s. 527 ss.

⁸⁷ Ks. edellä ja *ZauslRecht Bd. IV* s. 81 ja 155 ss. Vrt. myös Aleksandrian Sandjakin aluetta koskevien järjestelyjen yhteydessä v. 1937 annettua selitystä, että tällä alueella myönnetty toimiluvat pysytetään voimassa (*ZauslRecht Bd. VII* s. 826).

⁸⁸ Edellä on mainittu, että pitkien neuvottelujen jälkeen Neuvostoliitto kuitenkin suostui suorittamaan osittaiskorvauksen eräiden valtioiden kansalaisille.

⁸⁹ Italian valtakaudella Abessiniasa ja Albaniassa Italialle tai sen kansalaisille myönnetty toimiluvat ym. erityisoikeudet peruutettiin ymmärrettävistä syistä.

⁹⁰ Edellä on huomautettu, että Neuvostoliitto on kuitenkin suostunut suorittamaan korvausta Petsamon nikkeli-kaivosten toimiluvan haltijana olevalle kanadalaiselle nikkeli-trustille.

⁹¹ Bulgariahan ei menettänyt mitään, vaan sai päinvastoin pitää Romanialta sille sodan aikana sopimuksella siirtyneet alueet.

⁹² Kaikkien rauhansopimusten yksityisoikeudellisista määräyksistä, jotka eivät kuitenkaan läheskään kaikki — kuten edellä olevasta ilmenee — liity saavutettujen oikeuksien aluemuutosten yhteydessä nauttimaan suojaa koskevaan kysymykseen, ks. vielä *Kulka*, *Die privatrechtlichen Bestimmungen der Friedensverträge von 1947*, Wien, *Juristische Blätter* 1949 N:o 14, *Mann*, *Enemy property and the Paris Peace*

symykset ovat myös tältä kohdalta edelleen ratkaisematta, ja Itävaltan rauhansopimuksen solmimista on juuri vaikeuttanut mm. tämä kysymys. Edellä on myös viitattu v. 1945 tehtyyn, Saksaa koskevaan, Potsdamin päätökseen, joka tavallaan myös sisälsi poikkeuksen yksityisomistusoikeuden suojan periaatteesta.

Toisen maailmansodan jälkeen *itsenäistyneet valtiot* ovat yleensä hyväksyneet saavutettujen oikeuksien kunnioittamista koskevan periaatteen ainakin suhteessa entiseen emävaltioon.⁹³ Sen sijaan eräissä vanhoissa valtioissa kuten Ranskassa, Englannissa, Jugoslaviassa, Bulgariassa, Romaniassa, Tšekkoslovakiassa ja Unkarissa on suoritettu varsin pitkälle menevää yksityisomaisuuden valtiollistamista usein melko vaatimatonta korvausta vastaan. — Positiivisena ilmiönä viitattakoon siihen, että usein mainitun *ihmisoikeuksien selityskirjan* 17. art. 2. mom:ssa kielletään omaisuuden mielivaltainen riisto.

Haagin *Pysyvä kansainvälinen tuomioistuin* on useaan otteeseen joutunut määrittelemään kantansa yksityisomaisuuden ja toimilupien suojaan sekä saavutettujen oikeuksien periaatteeseen nähden yleensäkin. Edellä on jo kosketeltu Tuomioistuimen ratkaisua Saksan Puolassa olevia uutisasukkaita koskevassa riidassa, jossa Tuomioistuin ei kuitenkaan antanut lausuntoa saavutettujen oikeuksien periaatteesta sellaisenaan.⁹⁴ Eräitä Saksan intressejä Ylä-Sleesiassa koskevassa v. 1926 antamassaan ratkaisussa Tuomioistuin sen sijaan nimenomaan totesi, että kansainvälinen tavanomainen oikeus on hyväksynyt ulkomaalaisten saavutettujen oikeuksien suojaa koskevan periaatteen, jolloin sanotuilla oikeuksilla tarkoitetaan tiettyjä vähimmäisoikeuksia. Samalla huomautettiin, että

Treaties, Law quarterly 1928 s. 492 ss. ja *Martin*, Private property, rights and interests in the Paris Peace Treaties; BYB Vol. XXII (1947) s. 273 ss.

⁹³ Niinpä Syyrian ja Libanonin perustuslakeihin sisältyy sanottu periaate, Transjordanian itsenäistyessä ennen sitä myönnetty toimiluvat pysytettiin voimassa jäljellä olevaksi ajaksi, Birman itsenäistyessä Englannin ja sen kansalaisten oikeudet turvattiin osittain, Filippiinien itsenäistymistä valmistelleessa Yhdysvaltain asianomaisessa laissa suojattiin saavutetut oikeudet viimeksi mainittuun valtioon nähden (ks. Publ. Law 127, 73rd Congress, Sec. 2. (b) 1.), ja Indonesian Liittosopimukseen liittyvän finanssi- ja taloussopimuksen 1.—3. sekä 6.—7. artikloissa määrättiin, että Indonesian alueella syntyneitä saavutettuja oikeuksia on kunnioitettava erään poikkeuksin (*Overdracht* s. 23 ss.). Vrt. myös edellä.

⁹⁴ Ks. tästä vielä *Schwarzenberger*, s. 83 ss., jossa viitataan siihen, että Tuomioistuin hyväksyi »ordre public» vaatimuksesta johtuvat rajoitukset, ja *Bellot*, s. 326 ss., jossa asetetaan arvostelevalle kannalle itse ratkaisuun nähden sillä perusteella, että kysymyksessä olevat maanluovutusopimukset oli katsottava myös julkisoikeudellisuontoisiksi.

säännöllisessä järjestyksessä ja korvausta vastaan tapahtuva ulkomaa-laistenkin omaisuuden pakkolunastus on luvallista.⁹⁵ Pariissa ratkaisusaan Tuomioistuin on lisäksi hyväksynyt sen säännön, että toimiluvat sitovat myös seuraajavaltiota.⁹⁶ — *Valtionsisäisestä oikeuskäytännöstä* viitattakoon vain Italian Korkeimman oikeuden eräaseen, 4. 5. 1935 päivättyyn ratkaisuun asiassa, joka koski eräälle tuomiokirkolle kuuluvia gobeliineja. Sanottu tuomioistuin asettui sille kannalle, ettei yksityisten saavutettuja oikeuksia saa edes uusi aluevaltio kumota.⁹⁷

Edellisessä alaosastossa on mainittu, että eräät *oikeusoppineet* katsovat, että valtiokäytäntö on hyväksynyt saavutettujen oikeuksien kunnioittamista koskevan periaatteen aluemuutostapauksissakin tai että tällainen sääntö on ainakin jo kehittymässä. Vaikkakin sanottu periaate on, kuten edellä olevasta selostuksesta havaitaan, toisinaan, mm. nyt viimeksi toisen maailmansodan aikana ja sen jälkiselvittelyissä, rikottu, näyttää kuitenkin siltä, että yleinen käytäntö on valmis sen jatkuvasti hyväksymään suurin piirtein niillä edellytyksillä ja niissä puitteissa, kuin mitä edellisessä alaosastossa on suositettu asiaa teoreettiselta kannalta tarkasteltaessa.

6. a) Myös oikeudenhoidon ja hallinnon alalla on pääperiaatteena, että uudella isännällä on tässä määräysvalta,⁹⁸ mikä johtuu jo siitä, että sillä on periaatteellisesti rajattomat valtuudet lainsäädäntöön nähden,⁹⁹ joka on oikeudenhoidon ja hallinnon perustana. Kuitenkin on nytkin syytä ottaa huomioon käytännön tarpeet ja kohtuusnäkökohtia, minkä vuoksi on pyrittävä, mikäli mahdollista, ylläpitämään jatkuvuutta ja vältettävä takautuvia toimenpiteitä, sillä tehtyä on usein vaikea saada enää tekemättömäksi. Näin muodoin käytännössä yleensä pysytetään entinen järjestelmä väliaikaisesti voimassa sekä oikeudenhoidon että osittain myös hallinnon alalla.¹⁰⁰ Näinkin menetellen syntyy kuitenkin siirtymä kautena monia ongelmia, joita nyt on lyhyesti tarkasteltava erikseen oikeudenhoidon ja hallinnon kohdalta.

⁹⁵ Ks. *Schwarzenbergerin* yhteenvetoa s. 85 s. ja 101 s. sekä *Gidel*, s. 828 s.

⁹⁶ »*Mavrommatis Concession*» riidassa v. 1924 ja Ranskan sekä Kreikan välisessä v. 1934 ratkaistussa majakkatoimilupia koskevassa riidassa: Ks. niistä *Schwarzenberger*, s. 85 ja *ZauslRecht Bd. VIII* s. 166 sekä *Guggenheimin* viittausta (*Lehrbuch* s. 439 alav. 46).

⁹⁷ Ks. *ZauslRecht Bd. VI* s. 170 s. olevaa selostusta.

⁹⁸ Näin *Keith*, *State Succession* s. 26 ss. Vrt. myös *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 365.

⁹⁹ Vrt. edellä.

¹⁰⁰ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 365.

b) Edellä olevasta ilmenee, että uudella aluevaltiolla on oikeus muuttaa *tuomioistuinten* järjestysmuotoa ja kokoonpanoa sekä myös poistaa nykyiset viranhaltijat viroistaan siinäkin tapauksessa, että he aikaisemman oikeusjärjestyksen mukaan ovat olleet erottamattomia.¹⁰¹ Jos nämä tuomioistuimet pysytetään, ovat ne — samoin kuin niiden tilalle mahdollisesti asetetut uudet tuomioistuimetkin — päteviä käsittelemään voimassa olevan prosessijärjestyksen mukaisesti myös sellaisia siviili- ja rikosasioita, jotka liittyvät asianomaiseen alueeseen tai sen väestöön kuuluviin henkilöihin ja joita ei vielä ole ehditty panna vireille ennen aluemuutoksen tapahtumista.¹⁰² Rikosasioissa noudatetaan tällöin yleensä *forum delicti* periaatetta.¹⁰³

Alueherruuden vaihtuessa *vireillä olevien oikeusjuttujen*¹⁰⁴ käsitte-lyä jatketaan yleensä asianomaisissa tuomioistuimissa ottamalla huomioon, mitä jo aikaisemmin on tapahtunut,¹⁰⁵ vaikkakin seuraajavaltio voi määrätä, jos haluaa, että oikeudenkäynnit on keskeytettävä ja alettava uudelleen alusta.¹⁰⁶ Jos oikeudenkäynti on ollut vireillä entisen aluevaltion (nykyisellä alueella toimivassa) tuomioistuimessa ja jos se koskee menetetyn alueen väestöön kuuluvaa henkilöä tai tällä alueella olevaa kiinteistöä, siirtyy asian jatkokäsittely johonkin tämän alueen,

¹⁰¹ Näin *Keith*, s. 34. — Käytännössä, kuten sanottu, kuitenkin tuomarit tavallisesti jätetään hoitamaan virkojaan. Ks. esim. aikaisemmin mainittua Aleksandrian Sandjakin tapausta v. 1937 (*Z.ausl.Recht Bd. VII s. 826*) ja Indonesian itsenäistymistä v. 1949 (Siviilivirkakunnan asemaa koskevan sopimuksen 1. art., *Overdracht s. 50*). — Vrt. *Wilkinson*, s. 35, jossa sanotaan, että entiset elimet voivat toimia vain väliaikaisesti ja tarvitsevat oikeastaan erityisen valtuutuksen uudelta alueherralta. — *Valtioyhtymissä*, joissa jäsenvaltioilla yleensä on ainakin sisäinen autonomia, tuomioistuinten toiminta jatkuu kuten ennenkin (ks. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 391).

¹⁰² *Frangulis*, s. 149. Ks. Saksan ja Slovakian 20. 7. 1939 päivätyä sopimusta oikeudenhoitoa Slovakian alueella koskevista erinäisistä kysymyksistä (*Martens Rec. III Série Vol. 38 s. 761 ss.*) sekä Saksan ja Tšekkoslovakian 31. 11. 1930 välistä sopimusta aluevaihdoista ym. (*Martens Rec. III Série Vol. 33 s. 513*).

¹⁰³ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 370 ja 381. Ks. Addis Abeban tuomioistuimen kahta, 20. 2. ja 15. 3. 1937 päivätyä, päätöstä, joiden mukaan ennen Abessinian valloitusta siellä tehdyt rikokset katsottiin suoritetuiksi (nykyisellä) Italian alueella, joten tuomioistuin siis piti itseään pätevänä käsittelemään tällaisia rikoksia (*Riv.dir.int. 1938 s. 467 ss.*).

¹⁰⁴ Tässä suhteessa omaksutuista säännöistä ja käytännöstä ks. erityisesti *Audinet*, s. 613 ss.

¹⁰⁵ *Wilkinson*, s. 36, *Frangulis*, s. 149, *Le Fur*, s. 375 ja *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 367 suosittavat tällaista menettelyä.

¹⁰⁶ *Schoenborn*, *Staatensukzessionen* s. 52 ja *Keith*, m.t. s. 34. ss., joka jälkimmäinen kuitenkin esittää mielipiteensä jopa niin jyrkässä muodossa, että siitä saa sen käsityksen, että näin olisi suorastaan pakko menetellä.

toimivaltansa puolesta pätevän, tuomioistuimen suoritettavaksi.¹⁰⁷ Prosessimenettelyssä on yleensä noudatettava uuden aluevaltion lakia jo vireillä olevissa oikeudenkäynneissäkin sekä siviili- että rikosasioissa.¹⁰⁸ Mitä taas aineellisessa suhteessa sovellettavaan lakiin tulee, niin rikosasioissa on otettava huomioon, että on pyrittävä soveltamaan sitä lakia, joka on syytetylle lievempi, ja ettei häntä ainakaan tuomita sellaisesta teosta, jota entisen aluevaltion laki ei ollut leimannut rikokseksi.¹⁰⁹

Muutoksenhakuun nähdén saattaa syntyä vaikeuksia, jos ylemmän asteen oikeudet sijaitsevat asianomaisen alueen ulkopuolella eli entisessä aluevaltiossa. Tällöin on joko perustettava uusia muutoksenhakuinstansseja mainitulle alueelle tai järjestettävä asia siten, että muutoksenhaku nyttemmin tapahtuu uuden aluevaltion vastaavissa oikeusasteissa.¹¹⁰

Oikean käsityksen mukaan uusi aluevaltio ei liioin ole velvollinen tunnustamaan uudella alueella ennen herruuden vaihtumista annettuja lainvoimaisiakaan tuomioita eikä myötävaikuttamaan niiden *täytäntöönpanossa* joko siellä tai entisellä alueellaan taikka sallimaan tätä,¹¹¹ ja sama koskee myös uuden aluevaltion omien tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanoa uudella alueella. Sikäli kuin kuitenkin katsotaan, että tällainen suhtautuminen käytännössä johtaa — kuten asianlaita onkin — epätydyttäviin tuloksiin, on syytä noudattaa eri tilanteissa ja tapauksissa seuraavia sääntöjä.¹¹²

¹⁰⁷ *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 367, jossa käsitellään lisäksi eräitä muita yksityiskohtia.

¹⁰⁸ *Fiore*, N:o 163.

¹⁰⁹ *Frangulis*, s. 149; *Le Fur*, s. 377; *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 370 ja 381, joka viimeksi mainittu kuitenkin katsoo, ettei uuden aluevaltion ole pakko hyväksyä lievemmän lain soveltamista koskevaa sääntöä.

¹¹⁰ Vrt. *Frangulis*, s. 149, joka ehdottaa kolmatta mahdollisuutta eli muutoksenhaun ratkaisun jättämistä entisen aluevaltion asianomaisen tuomioistuimen tehtäväksi siinä tapauksessa, että sen puoleen oli asiassa jo käännytty ennen alueherruuden vaihdosta. Tällöin tarvitaan kuitenkin tuomion täytäntöönpanoon menetetyllä alueella uuden isäntävaltion hyväksyminen eli eksekvatuuri, kuten *Frangulis* huomauttaa. Ks. myös *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 369 s.

¹¹¹ Näin mm. v. *Verdross*, s. 247 (koska on kysymys ulkomaisten tuomioistuinten tuomioista) ja *Schoenborn*, m.t. s. 52 alav. 2 (tosin epäröiden). — Toista mieltä näyttävät olevan esim. *Keith*, m.t. s. 34 ss. ja *Wilkinson*, s. 36 sekä ilmeisesti myös *Bonfils—Fauchille* (I,1 368) ja *Le Fur* (s. 375), jotka pitävät siviiliasioissa annettuja lainvoimaisia tuomioita saavutettuihin oikeuksiin kuuluvina.

¹¹² Nämä perustuvat lähinnä *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 368 ss. ja 381 s. sekä *Le Fur*, s. 375 ss. esitettyihin melko samansuuntaisiin järjestelmiin. Ks. myös *Frangulis*, s. 149 ja *Fiore*, N:o 164, joka viimeksi mainittu kuitenkin vaatii lainsäädäntötoimenpiteitä.

Mitä ensinnäkin uuden isännän herruuteen joutuvalla alueella *siviliasioissa* annettuihin tuomioihin tulee, niin voidaan niitä pitää täytäntöönpanokelpoisina luovuttajavaltion alueella, koska on kysymys sen entisen oman elimen ratkaisusta sen valtakauden aikana. Uuteen aluevaltioon nähden mainitunlaista tuomioistuinta on sen sijaan pidettävä vieraana elimenä, joten vanhojen tuomioiden täytäntöönpanoon sen alueella vaaditaan tämän valtion suostumus. Itse siirtoalueella voidaan tuomio panna täytäntöön, jos tuomioistuin on toiminut puolueettomasti ja ehkä lisäksi edellyttäen, ettei kysymyksessä ole uutta isäntävaltiota vahingoittava poliittinen tuomio. Uuden aluevaltion tuomioistuinten tuomiot ovat täytäntöönpantavissa myös uudella alueella, koska tämäkin nyttemmin kuuluu ensin mainitun valtion suvereenisen vallan alaisuuteen.¹¹³ Entisen aluevaltion puolelle jääneiden tuomioistuinten päätöksiä ei sitä vastoin voida panna täytäntöön menetetyllä alueella uuden aluevaltion suostumuksetta, sillä sanotut tuomioistuimet ovat muuttaneet vieraan valtion elimiksi. — *Rikostuomioihin* nähden on käsitettävistä syistä yleensä sovellettu ankarampia sääntöjä. Niinpä siirtoalueellakin suoritettun rikoksen johdosta siellä annettu rangaistustuomio tavallisesti tarkistetaan, jotta tulee todetuksi, että myös uusi oikeusjärjestys pitää asianomaista tekoa rikoksena ja arvostelee sitä suurin piirtein samalla tavalla. Seurauksena saattaa sitten olla joko rangaistuksen lieventäminen tai kokonaan poistaminenkin, mutta ei sen muuttaminen ankarammaksi.¹¹⁴ Myös poliittisluontoiset rikostuomiot saattavat muuttua.

Valtiokäytännössä on yleensä ollut taipumusta tunnustaa eräin — varsinkin poliittisiin tuomioihin kohdistuvain — poikkeuksin entisen aluevaltion valtakautena siirtoalueella annetut lainvoimaiset tuomiot.¹¹⁵ Jotkut tutkijat väittävät,¹¹⁶ että tässä olisi jo kehittynyt jopa tavanomaisen oikeuden veroinen käytäntö, mutta poikkeukset ovat kuitenkin olleet siksi lukuisia,¹¹⁷ että tähän käsitykseen tuskin voidaan yhtyä.

¹¹³ Vrt. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 368, jossa huomautetaan, että Ranskan käytännön mukaan tällöin vaaditaan sanotun alueen viranomaisten suostumus.

¹¹⁴ Näin *Le Fur*, s. 377. — *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 370 s. ja *Frangulis*, s. 149 tuntuvat kuitenkin puoltavan täytäntöönpanoa sellaisenaankin.

¹¹⁵ Ks. esim. *Bonfils—Fauchille*, I,1 s. 371 s. ja eräitä Kreikkaa koskevia oikeustapauksia (*Journ.droit int.* 1932 s. 806 ja 1937 s. 899).

¹¹⁶ Esim. *Szaszy*, s. 593.

¹¹⁷ Ks. esim. edellä mainitun Saksan ja Tšekkoslovakian välisen 31. 1. 1930 päivätyn aluevaihtoa ym. koskevan sopimuksen 9. art. (*Martens Rec. III Série Vol. 33 s. 513*), jossa kysymys tehdään riippuvaksi sanottujen valtioiden kesken tästä ole-

c) Seuraajavaltiolle on oikeus organisoida uuden alueensa *hallinto* joko osittain tai kokonaan uudelleen,¹¹⁸ mikä usein on välttämätöntä tai tarpeellista mm. siitä syystä, että hallinto saataisiin yhdenmukaiseksi kaikilla alueilla. Tässä yhteydessä joudutaan ehkä *lakkauttamaan* virastoja sekä *virkoja*, ja hallintovirkamiehet voidaan myös vaihtaa toisiin kuten oikeusvirkojen haltijatkin.¹¹⁹ Tällaisen oikeuden myöntämiseen seuraajavaltiolle on sitä enemmän syytä, koska hallintovirat tai ainakin osa niistä — päinvastoin kuin tuomarinvirat — ovat poliittisluontoisia. Käytännössä tyydytään yleensä vain vaihtamaan ylemmät hallintovirkamiehet ja näistä varsinkin ne, joita kohtaan seuraajavaltio ei tunne tarpeellista luottamusta. Alempia viranhaltijoita on niin paljon, että niiden korvaaminen toisilla yhdellä kertaa aiheuttaisi huomattavia käytännöllisiä vaikeuksia, todennäköisesti hallinnon osittaisen pysähtymisen.

Vapauttaessaan virkamiehistöä (sekä hallinnon että oikeuslaitoksen palveluksessa) syystä tai toisesta seuraajavaltio ei muodollisjuridisesti ole velvollinen suorittamaan virkansa tällä tavoin menettäneille *eläkettä* tai muunlaista taloudellista hyvitystä.¹²⁰ Käytännössä tämä kanta lie-

vista erityissopimuksista eikä sitä siis jätetä yleisen kansainvälisen oikeuden varaan. Lisäksi viitattakoon viime maailmansodan rauhansopimuksiin, joissa voittajavaltiot ovat vaatineet jopa eräiden vastakkaisella puolella olevien valtioiden jäljelle jääneillä alueillakin vahvistettuja oikeussuhteita koskevien ratkaisujen tarkistusta.

¹¹⁸ *Keith*, m.t. s. 26 ss.

¹¹⁹ Näin *Keith*, m.t. s. 34; *Guggenheim*, *Beiträge* s. 129 s.; *Schoenborn*, m.t. s. 54. — Toista mieltä *Huber*, s. 58, 112 ja 123 s., jonka mukaan siviilivirkamiehistö siirtyy seuraajavaltiolle lukuun ottamatta luottamusmiesten ryhmään kuuluvia. *Huber* lisää (s. 125 s.), että jos virkamies entisen aluevaltion lakien mukaan oli erottamaton, tämä hänen saavutettu oikeutensa säilyy alueherruuden muutoksesta huolimatta. Jollei uuden aluevaltion oikeusjärjestys kuitenkaan tunne tällaista säännöstöä tai sen hallintojärjestelmässä ei esiinny kysymyksessä olevanlaista virkaa, erottamattomalle virkamiehelle on myönnettävä taloudellisuontoinen korvaus viran menetyksestä. *Huber* myöntää (s. 123 s.), että valtiokäytäntö on ollut horjuvaa virkamiesten toimeensa pysymisoikeuteen nähden alueherruuden vaihduttua. — Tässä suhteessa onkin olemassa useita oikeustapauksia *Huber*in teoksen julkaisemisen jälkeiseltä ajaltakin, joista ilmenee, että seuraajavaltiot eivät ole katsoneet olevansa velvollisia pitämään toimitaan edeltäjävaltion aikana toimeensa otettuja virkamiehiä.

¹²⁰ *Eläkekysymystä* on jo edellä käsitelty. — Tekstissä mainitulla kannalla ovat mm. *Schoenborn*, m.t. s. 54 (joka huomauttaa, että virkamiesten oikeudet määräytyvät yksinomaan sen mukaan, mitä seuraajavaltion oikeusjärjestys tästä säättää) sekä *Audinet*, s. 574 ja 604. Toista mieltä ovat taas mm. *Guggenheim*, m.t. s. 129 s. (viran menetyksestä aiheutunut taloudellinen vahinko on korvattava); *Huber*, s. 123 ss.

nee hyväksytty,¹²¹ mutta kohtuussyistä virkamiehiä ei yleensä ole jätetty tällaisissa tilanteissa pulaan, vaan he ovat saaneet hyvityksen asianhaarojen mukaan joko entiseltä kotivaltioltaan — mikäli sellainen vielä on olemassa — tai seuraajavaltiolta.^{122 123} Virkamiehet ovat velvollisia *pysymään palveluksessa* ja hoitamaan tehtäviään, kunnes heidät ehkä korvataan toisilla,¹²⁴ tai kunnes he pyynnöstä ovat saaneet lailisessa järjestyksessä eron.¹²⁵ Toisaalta on huomattava, että virkatoinnin jatkaminen ja hallintotoimien oikeusvoimaisuus edellyttää uuden isännän ainakin hiljaista suostumusta,¹²⁶ jolloin vaitiolo seuraajavaltion taholta on tulkittava sanotunlaiseksi hyväksymiseksi lukuun ottamatta ehkä eräiden erityisen poliittisluontoisten virkojen ollessa kysymyksessä.¹²⁷

verr. s. 116 (eläke tai asianhaaroista riippuen muunlainen hyvitys on suoritettava edellyttäen, että virkamies on tullut seuraajavaltion kansalaiseksi); *Fiore*, N:o 159 ja 160; *Cavaglieri*, AnnIDI 1934 s. 476. Vrt. *Calonder*, AnnIDI 1934 s. 488, jonka mukaan aluesiirrosta eläkkeen suorittaa entinen kotivaltio ja valtion tuhoutuessa seuraajavaltio.

¹²¹ Ks. esim. erästä Ylä-Sleesian välitysoikeuden 16. 11. 1934 antamaa päätöstä, jolla erään Saksan valtakautena toimeensa asetetun ja Puolan aikana erotetun koulunopettajan korvausvaatimus hylättiin sillä perusteella, että alueherruuden vaihtuessa julkiset oikeussuhteet eivät ilman muuta siirry (Z.auslRech⁺ Bd. V s. 653 ss., erityisesti s. 655).

¹²² Hallintovelkoihin niin ikään kuuluvien *palkkavaatimusten* mahdollista siirtymistä on samoin jo käsitelty aikaisemmin. Vrt. lisäksi *Huber* (s. 51), jonka mukaan nämä vaatimukset siirtyvät.

¹²³ *Sotilasvirkakunnan* oikeusasemasta ks. *Huber* (s. 126 s.), jonka mielipiteisiin ei kuitenkaan kaikissa suhteissa voi tässäkin yhtyä, koska hän pyrkii nytkin säilyttämään seuraajavaltiolle liian paljon velvollisuuksia halutessaan suojella tätäkin virkamiesluokkaa.

¹²⁴ Näin *Huber*, s. 51 sekä *Audinet*, s. 574 ja *Wilkinson*, s. 35, jotka kaksi viimeksi mainittua katsovat, että virkamiehet, mikäli aluevaltio on valmis pysyttämään heidät jatkuvasti toiminnsaan, tarvitsevat uuden virkanimityksen.

¹²⁵ Eronsaamisperusteet riippuvat kulloinkin tässä suhteessa voimassa olevista määräyksistä. On huomattava, että eräiden valtioiden lainsäädännön mukaan tietyt virkamiehet voidaan poikkeuksellisinä aikoina pysyttää viroissaan vastoin tahoaankin.

¹²⁶ *Schoenborn*, m.t. s. 54. — *Huber* (s. 125) on tässä suhteessa vieläkin jyrkemällä kannalla, sillä hän katsoo, että virkamiehet sanottuna siirtymä kautena — kunnes seuraajavaltio on antanut tarpeelliset määräykset ja ohjeet — saavat hoitaa vain ns. juoksevia asioita *bona fide* vaatimuksin.

¹²⁷ Vrt. *Huber*, s. 125 ja hänen, edellisessä alaviitassa selostettuja lisähuomautuksiaan.

Hallintovirastoissa *vireillä olevat asiat* voidaan seuraajavaltion toimesta keskeyttää — kuten oikeusjuttujen käsittelykin — ja määrätä, että asiat on otettava uudelleen käsiteltäväksi uusien oikeussääntöjen pohjalla ja niiden mukaisessa järjestyksessä, mutta käytännössä on nykyin pyrittävä ylläpitämään jatkuvuutta.¹²⁸ — Myös hallintoviranomaisten antamien *päätösten* oikeusvoimaisuuteen ja *täytäntöönpanoon* nähden on analogisesti sovellettava samoja sääntöjä kuin tuomioistuinratkaisujen ollessa kysymyksessä.¹²⁹ Hallintoviranomaisten päätökset ovat jopa luonteensa mukaisesti helpommin purettavissa ja muutettavissa kuin tuomioistuinten lainvoimaiset ratkaisut. Jos yksityiselle on hallintoviranomaisen päätöksellä myönnetty jokin etu, ei tätä ainakaan kaikissa tapauksissa voi pitää jonkinlaisena saavutettuna oikeutena, jota ei häneltä saa riistää.^{130 131} Toisaalta on tietenkin toivottavaa, että edeltäjävaltionkin aikana syntyneitä oikeuksia ja tehtyjä päätöksiä kunnioitetaan ja että myötävaikutetaan niiden toteuttamisessa, elleivät seuraajavaltion omat, tärkeät edut muuta vaadi. Ja samoin on hallinnonkin alalla erityisesti vältettävä takautuvia toimenpiteitä.

¹²⁸ Myös *muutoksenhakuun* nähden on voimassa se, mitä edellisessä alaosastossa on esitetty oikeusasioita käsiteltäessä.

¹²⁹ Ks. edellä.

¹³⁰ Toista mieltä näyttää olevan *Huber* (s. 57).

¹³¹ Vrt. mitä edellä on sanottu toimiluvista ym. niihin verrattavista oikeuksista saavutettuja oikeuksia käsiteltäessä.

